

M. TVLLII
CICERONIS
EPISTOLÆ
FAMILIARES
Cum Auctoris Vita
A PAVLLO MANVTIO EDITA.

t Argumentis sicut, in eodem Textu Manutiani leguntur, usq; adhuc prætermissis, & in aliis Impressionibus non fideliter descriptis

MAIORE, QVAM HACTENVS DILIGENTER CASTIGATÆ.

VENETIIS. M. DC. LX.

Apud Baba.

M. TVLLII CICERONIS VITA

EDITA A' PAVLO MANVTIO

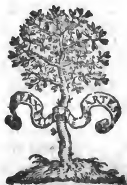
QVIA ad Epistolarum primi Libri cognitionem non parum conduxerit, Vitæ & Casuum Auctoris cognitio; eam complectar paucissimis. M. Tullius Cicero Arpini natus; Romæ, quò puer perductus fuerat tantùm in discendo profecit; vt in caussis dicendi primum locum consecutus sit: tantumquè veritatis, & Reip. studio potuit, vt omnes honores suo ordine obtinuerit. In Consulatu autem ita se gessit, vt non minùs veræ gloriæ in toga meruerit, quàm alius quispiam in armis; liberauit enim Vrbem ab incendio, & ciuitatem à cæde coniuratorum, Catilina duce: in quos cum animaduertisset: & Catilina iam in prælio cecidisset; primus in toga triumphauit: primusque Parens Patriæ appellatus est, erectis eius gloriæ perpetuis monumentis: Quæ res illi inuidiæ non paràm peperit, præsertim apud Cæsarem, & paulò post apud Clodium, virum op-

prime nobilem: qui captus amore Pompeiæ vxoris Cæsaris in domo eius in veste muliebri deprehensus est temerasse festa Bonæ (maribus non adeunda) Deæ; ob quam rem in ius vocatus, negauit se tunc in Vrbe fuisse; citatus autem Cicero in eum testis, adseruit Clodium, eo die secum Romæ fuisse; quod idem & alij præclari viri testati sunt; Clodius tamen, iudicibus corruptis pecunia, absolutus est. Cæsar autem vxorem repudiauit, quòd diceret: Domum Cæsaris non solùm crimine, sed etiam suspicione criminis vacare deberet, *in Clodium, vt Ciceroni incommodet, nihil grauius egit. At Clodius, vltionis auiditate, à Patribus ad plebem per adoptionem transiuit: factusque Tribunus plebis, Ciceroni diem dixit, quòd nobilissimos ciues necasset indicta caussa. Erant autem tunc Consules L. Piso, Cæsaris socer, & P. Gabinus; qui prouinciarum spe, Clodij conatibus fauebant. Quod intelligens Cicero, cùm neque à Pompeio, neque ab alijs amicis satis tutaretur, aufugit; absensq; damnatus est à Clodio; vt, bonis eius publicatis, quadringentis millibus paßuum ab Italia igni, & aqua illi interdiceretur; qui verò eum hospicio suscepisset, exul esset, & sua amitteret omnia: additumque [illegible]ioni est, ne quid de eo reducendo referret, disputaretvè, a[illegible]edibus in sententiam iret: quæ omnia populus sciuit, atque approbauit, maxima, vt semper fuit, animorum mutabilitate. Clodius ita exulis villas diripuit, & incendit: domum in palatio à fundamentis demolitus est, & in area templum Libertatis construxit: fortunas omnes hastæ subiecit, nec tamen in tota illa auctione sector quispiam repertus est. Cicero in Macedoniam aufugit, vbi à Planco benignè exceptus est. Clodius autem ob victoriam insolentior factus, etiam Pompeium in publica concione contumelijs proscidit; quærens vt populus quòd Pompeius is esset, responderet:* Quis vno digito caput scaberet? quis vir virum quæreret; *& similia. Quæ*

con-

contumelia irritatus Pompeius, fretusque Lentuli auctoritate, ad quem proximæ sunt Epistolæ, & qui Ciceroni amicissimus fuit, auctor fuit Tito Annio, Tribuno pleb. vt rogationem ad populum ferret de Cicerone reuocando. Quæ res ingentes turbas concitauit: Clodius enim cum factione sua tribunitiæ obstitit rogationi: eoque obtinente, aliquamdiù nihil agi potuit: certatumque est interim in publico armis, tribunitiaque potestas violata est: multi quoque interfecti, adeò vt Quinctus Cicero, Marci frater, inter cadauera: latitans, sit seruatus. Postremò Pompeius ingenti bonorum manu, ad hoc ipsum ex tota Italia collecta, Clodium fore expulit: auxilioque fuit, vt populus sine aliquo maiore motu rogaretur. Nunquam maior populi Romani de aliqua re consensus fuisse dicitur. Neque tam magnum alias totius Italiæ studium, quæ ad hoc ipsum Romam confluxerat: vt non magis eleganter, quàm verè Cicero posteà gloriatus sit: Italiæ se humeris ab exilio reportatum. *Senatum charitate & beneuolentia cum populo certauit: decreuitque vt publicè laudarentur ciuitates, quæ Ciceronem humaniter accepissent; vt domus, & villæ eius publico instaurarentur sumptu. Rediit sexto decimo Mense, postquam Vrbe eiectus fuerat: in Senatuque aliquantulùm floruit: quo tempore ad Lentulum primi Libri Epistolas scripsit. Deinde Ciliciam, post Lentulum, & Appium Claudium Pulchrum, Prouinciam obtinuit: vnde reuersus bella ciuilia inter Cæsarem, & Pompeium offendit orta; quæ res effecit, vt triumphare non potuerit. Diu autem ad concordiam vtrumque frustra hortatus, Pompeium tandem secutus est. Quo victo, & occiso, per Dolabellam generum suum Cæsari reconciliatus, cùm in foro locus non esset, ad philosophiam se contulit. Tandem, Cæsare occiso, cùm, libertatis publicæ gratia, eius percussores*

ores tutaretur ; & in Marcum Antonium Cæsaris vindicem , Philippicas habuiſſet , poſtquam Antonius , Lepidus , & Auguſtus Triumviratum iniſſent , ab Antonio , alijs conniuentibus , proſcriptus eſt ; & in fuga deprehenſus , capite & manu , qua Philippica ſcripſerat truncatus eſt .

M.TVL-

M. TVLLII CICERONIS Epistolarum AD LENTVLVM.

LIBER PRIMVS.

ARGVMENTVM Epistolæ Primæ Ciceronis AD LENTVLVM.

PArtes Argumenti duæ sunt, vna & extrinsecus, & satis longe petita, quæ ad regem Ptholomæum proprie pertinet; altera, quæ sumitur ex ipsa Epistola, & & regiæ caussæ statum explicat; prior non aliena, posterior etiam necessaria. Rex Ægypti Ptolemæus, Auletes dictus, quia tibijs canere, præter dignitatem regiam, solitus esset, pater Cleopatræ, notissimæ fœminæ, & eius Ptolemæi, cuius est iussu interfectus Pompeius Magnus, societatem, & amicitiam populi Romani diu expetitam impetrauit aliquando, Cæsare & Bibulo Cos. quade re sic ipse Cæsar lib. iij. de bel. ciu. Controuersias regum ad populum Romanum, & ad se, quod esset consul, pertinere exist[illegible] atque eo magis officio suo conuenire, quod superiore consulatu cum patre

Ptolemæo & lege,& S.C.societas erat facta. Et in oratione pro Postumo: Non ei regi pecuniam credidit, qui alienus ab hoc imperio esset, sed ei, qui cum fœdus feriri in Capitolio viderat. Eam autem societatē diu exoptatam esse à Ptolemæo, nec nisi Cæsare consule obtineri potuisse, intelliget, opinor, qui perpendet illud in ep.16.lib.2.ad Atticum: De rege Alexandrino, placuisse sibi, aliquando confici. Nam verbum, aliquando, negatam antea Ptolemæo societatem, satis, vt opinor, ostendit. Nec verò minimam eius impetrandi honoris difficultatem Suetonius demonstrat, cùm ait in Cæsaris vita: Societates, ac regna pretio dedit, vt qui vni Ptolemæo prope sex millia talentorū suo Pompeijque nomine abstulerit. Porrò cupiditas Ptolemæi tanta societatis, & amicitiæ populi Rom. non solùm ex eo nata, quia superiores fere omnes Ægypti reges, eundem honorem adepti, præsidium aduersis temporibus in fide, ac tutela Romanorum sæpe maximum inuenerant; verùm etiam, quod ipse, nisi socius, amicusq; populi Romani appellaretur, stabilē sibi, atque tutam regni possessionem non putabat: idque duabus caussis, primum quod Alexandri regis, qui proximus regnauerat, testamento Ægyptus Romanis relicta dicebatur: itaque ait Cicero in oratione prima in Rullum: Dicent decemuiri, id quod dicitur à multis, & sæpe dictum est, regis Alexandrini testamento regnum illud populi Romani esse factum. Et in secunda in eundem: Quis vestrum ignorat, dici, illud regnum testamento regis Alexandrini populi Romani esse factum? Et paulò post: Video, qui testamentum factum esse confirmat: auctoritatem senatus exstare hereditatis aditæ sentio, tum, quando, Alexandro mortuo, legatos Tyrum misimus, qui

ab

ab illo pecuniam depositam nostris recuperarent. Hac igitur de caussa, ne sibi regnum populus Romanus adimeret, Ptolemæus timebat. accedebat altera, quod ipse, non modo Alexādri regis mortui filius, verùm nec è regio esse genere putabatur. itaque subiungit ibidem Cicero: Eum, qui regnum illud teneat hoc tempore, neque genere, neque animo regio esse, inter omnes fere video conuenire. Ptolemæum designat: de quo etiam paulò post: Qui sunt, inquit, isti decemuiri, quos perspiciamus regnum Alexandriæ Ptolemæo gratis adiudicaturos? Honor igitur ille societatis, & amicitiæ populi Romani, vehementer optatus confirmandi regni caussa, magnoque emptus, necessitatem quandam Ptolemæo attulit Ægyptios offendendi. nam, cum ab eis intolerabilia tributa exigeret, incurrit in eorum odia: ex quo multitudine cōcitata, vitę suę timens, è regno Romam profugit, Lentulo Spinthere, Metello nepote Cos. idest biennio post, quam in societatem, amicitiamque populi Romani receptus erat. Questus iniuriam, petijt, vt restitueretur, impetrauitq; non magno negotio, vel Pompeij gratia, eius caussam adiuuātis, ob amicitiam Mithridatico bello contractam; vel suffragante pecunia, clam multis data; vel etiam, quod regis bene de rep. meriti, (nam vt Plinio referēte cognoscitur, Pompeio, circa Iudæam rem gerenti, octo equitum millia, Ptolemæus suo sumptu miserat) & eius regis, quem senatus populusque Romanus biennio ante, Cæsare & Bibulo Cos. socium atque amicum appellasset, iniurias vlcisci, non modo iustum, sed exemplo etiam vtile, speciosumque videbatur. His caussis factum est S.C. referente consule P. Lentulo, vt sortirentur consules, vter eorum regē reduceret, idest, vt is reduceret,

cui

cui Cilicia prouincia obtigisset: quæ obtigit Lentulo. nam, si Ciliciam Lentulus antea sortitus esset; coniici postea in sortem reductionem regis oportuit, quippe cum ea Ciliciæ proconsuli, cui prope in conspectu Ægyptus esset, ob facultatem rei perficiendæ prorsus deferenda videretur. Hispania verò, quæ obuenit Metello, vt in Appiano legimus, longissime ab Ægypto remota, omnino cum reductione regis Alexandrini coniungenda non fuit. Huius & S.C. & sortis in oratione in Pisonem mentio fit his verbis: Auderet Gabinius, si non acerrime fureret, quam prouinciam P. Lentulus, cum & auctoritate Senatus, & sorte haberet, interposita religione, deposuisset, eam sibi tum adsciscere, cum, etiam si religio non impediret, mos maiorum tamen & exempla, & grauissime legum pœnæ vetarent? Et in ea pro Postumo: Non latroni, sed regi credidit; nec regi inimico populi Romani, sed ei, cuius reditum consuli datum à Senatu videbat. Et in eadem: Non ad Gabinij, cuius id negotium non erat, sed ad P. Lentuli, clarissimi Viri, auctoritatem, à Senatu profectam, & consilio certo, & spe non dubia Romam contenderat. Accedit huius Epistolæ testimonium, satis apertum, his verbis: Hortensij & mea, & Luculli sentētia, ex illo S.C. quod te referente factum est, tibi decernit, vt regem reducas. Et in ep. 7. Nullum exstat S.C. quo reductio regis Alexandrini tibi adempta sit. Quæ confirmat lib. xxxix. historia Dionis. Exeunte anno, cum Lentulus nondum in prouinciam iuisset, per C. Catonem tribunum pleb. obiecta Senatui religio est, prolato è Sibyllinis versibus oraculo, ne rex cum multitudine reduceretur; si fieret, malo publico futurum. Tum factum est alterum S. C. referente de religione Marcellino

cellino consule; regem cum multitudine reduci, periculosum Reip. videri. De hoc S.C. sic in ep 2. lib. II. ad Q. Fr. De rege Alexandrino factum est S. C. cum multitudine eum reduci, periculosum Reipub. videri. Atque illam epistolam cum videam XIV. Kal. Febr. scriptam esse, facile possum suspicari, hoc S.C. antequam hæc ad Lentulum mitteretur, esse factum. nam neque idibus, quo hæc die scripta est, neque postridie, idest XVII. Kal. neque XVI. factum esse, ex duabus constat epistolis, secunda & quarta. Quod si quis XV. Kal. idest pridie quam illam ad fratrem Cicero scripsit, decerni potuisse dixerit: antiqua consuetudine refelletur. Senatum enim haberi per dies comitiales non licuit. comitialem autem fuisse diem, XV. Kal. Ian. non solùm fasti dierum veteres, sed etiam Cicero ipse in quarta docet epistola. nam, cum de Senatu ad XVI. Kal. habito locutus esset, subiunxit: Senatus haberi ante Kal. Febr. per legem Pupiam, id quod scis, non potest. In ea etiam ad fratrem, cuius proxime sum usus exemplo, extractam ait rem obtrectatorum Lentuli calumnia, deinde comitiales dies esse consecutos: cum de Senatu XVI. Kal. habito loquatur, vt in quarta significat huius libri: vbi, iisdem fere verbis vtens: Res, inquit, ab aduersarijs nostris extracta est varijs calumnijs. Ergo, vt redeam vnde diuerti, S. C. de religione ante hanc epistolam, idest ante Idus Ianuar. factum erat. Tertium S. C. cum fieret, ne quis omnino regem reduceret; id quod, vt hæc docet epistola, P. Seruilius Isauricus censuerat; intercessum est. Senatus tamen voluntas perscripta, quod, impedito S. C. fieri solitum est; vt memoriæ traderetur, atque exstaret in publicis tabulis, quid senatus, nisi obstitisset intercessio, fieri voluisset. Hac

de re

de re sic in epist.7. Nullum exstat S. C. quo reductio regis Alexandrini tibi adempta sit, eaque, quæ de ea scripta est, auctoritas, cui scis intercessum esse, vt nequis omnino regem reduceret, tantam vim habet, vt magis iratorum hominum studium, quam constantis senatus consilium esse videatur. Sublato igitur à religione exercitu, cum de rege reducendo deliberaretur, & alij eum honorem Lentulo, quem iam antea & S.C. & sortis beneficio acceperat, conseruarent, alij Pompeio mandandum, alij aliter censerent; varietas opinionum rem extraxit; Catonis deinde tribuni pl. audacia disturbauit penitus, atque peruertit. nam & ab initio tribunatus, vt Fenestella docet apud Noniũ, concionibus assiduis inuidiam regi, ac Lentulo concitauit; & mox, lege etiam de abrogando Lentulo Ciliciæ imperio promulgata, animos eorum, qui Lentulo fauebant, à minore cura ad summum timorem traduxit: Pompeium verò, in senatu aspere, & acerbe accusatum, eo redegit, vt consilium reducendi regis abijceret. itaque rex, desperato senatus auxilio, confugit ad Gabinium, Syriæ proconsulem: à quo, promissis ei decem talentorum millibus (ea sunt HS. bis millies quadringenties: vt ostendit Cicero in oratione pro Postumo) Pompeio etiam, qui cum Crasso tum consulatum gerebat, admodum pro eo contendente, facile impetrauit, vt restitueretur. Ex eo postea Gabinius maiestatis accusatus, quod prouinciæ suæ finibus, contra legem Corneliam, excessisset, corruptis iudicibus absolutus est; mox tamen de repetundis in iudicium vocatus, defendente, Pompeij rogatu, Cicerone, qui priore iudicio accusauerat, odio maxime prioris iudicij damnatus, publicatis bonis, in exsulium abijt: quem postea dictator Cæsar restituit.

Hinc

Hinc illa in eum oblique coniecta in oratione contra Pisonem. Seipsum, fasces suos, exercitum populi Romani, numen, interdictumq. deorum immortaliũ, responsa sacerdotũ, auctoritatem senatus, iussa populi, nomen, ac dignitatem imperij regi Ægyptio vẽdidit: in Ægyptum venit: signa contulit cum Alexandrinis: cepit Alexandriam. atque hoc loco fœdam Appiani negligentiam dissimulare non possum, qui Gabinium Pompeio tertium consule, de maiestate damnatũ putat. in quo dupliciter peccat, primum temporis, deinde criminis in scientia. nam Gabinius biennio ante Pompeij tertium cõsulatum, Domitio, & Appio Cos. non de maiestate, sed de repetundis damnatus est. vtrumq; docet Dionis historia: cui si fides abrogatur; ipse certe non refelletur Cicero; quo ego, præsertim in rebus illius ætate gestis, locupletiorem testem non quæro, is in epist. 16. ad Atticum lib. IV. & in ep. 4. ad Q. Fr. lib. iij. prorsus patefacit ἀνιςορησίαν Appiani. Sed, vt redeã ad Auletẽ, pecuniæ tantam vim Cęsari primũ ab eo datã, vt societatem pop. Rom cõsequeretur, deinde Gabinio, vt eiectus restitueretur, forsitan mirari aliquis possit, qui si eius regis annua vectigalia nouerit; non dubito, quin mirari desinat. capiebat enim ex Ægypto, vt in quadã oratione Ciceronẽ scripsisse grauis auctor Strabo lib. XVII. memoriæ tradidit, talenta annua duodecim millia quingẽta. In tãtis opibus magni negotij nõ fuit, aut Cęsari sex millia talentorũ, aut Gabinio decẽ millia largiri, aut etiã, id quod à Varrone proditũ Plinius narrat, octona millia equitũ, Pompeio circa Iudæã res gerẽte, sua pecunia tolerare, mille conuiuas, totidẽ aureis potorijs, mutantẽ vasa cum ferculis saginare. Hactenus de Ptolomæo. Nunc, quæ sit epistolæ sententia, quo principio inducta, quibus

distin-

distincta partibus, quo fine conclusa, videamus. Ac primum; quod ijs, qui aliena negotia curant, amouenda in primis negligentiæ suspicio est; orditur Cicero ab officio suo, operamque à se in regio negotio nauatam ita significat, vt eximiam in Lentulum beneuolentiam præseferat. mox regis, & eius amicorum studium, consulis, & consularium sententias, Pompeij familiarium contentionem, perfidiam amicorum exponit. quæ qui attendat, rei difficultatem, ex Lentuli sententia conficiendæ, maximam videat. nam ad regis voluntatem, qui reduci à Pompeio, ciuitatis principe, cupiebat, Hammonius eius legatus, clam pecunia data, Senatorum animos traducere conabatur. Senatorum autem alij, illius largitionis inuidia, regē oderant, reducendumque prorsus negabant, vt Marcellinus, Seruilius, senatus maior pars: alij Pompeio rem deferri malebant, vt Volcatius, Afranius, Lupus, Libo, Hypsæus, omnes præterea Pompeij familiares, quos pro summa eius auctoritate, & gratia, plurimos fuisse par est: nonnulli, vt Crassus, reducendum quidem regem, sed sine exercitu, Sibyllæ versibus admoniti, censebant. Horum tria video genera fuisse. nam cum omnes in tuenda religione consentirent; non tamen omnium in ratione reducendi sensus idem erat. Placebat Crasso consulari, à tribus legatis, vel priuatis, vel ijs etiam, qui cum imperio essent, regem restitui: ita neque Pompeius, neque Lentulus, qui cum imperio erant, excludebantur. Placebat Bibulo, item consulari, à tribus priuatis: ita Pompeio, & Lentulo locus erat. Contra Hortensius, Lucullus, Cicero, ipsi quoque consulares, ab vno Lentulo, Ciliciam cum imperio administrante, reducendum censebant: quod anno superiore, ipso Len-

Lentulo consule referente, senatus decreuerat. Quæ si perpendantur singula: pæne res à Lentulo remota videbitur. nam, si Marcellini, & Seruilij de non reducendo rege valeat opinio: iacet negotium. Si Pompeij familiares vincunt: Lentulo reiecto, Pompeius decernitur. Si de legatis priuatis Bibuli sententia probatur: æque Lentulus, & Pompeius, qui cum imperio erant, reijciuntur. Si Crassus auditur, vt inter legatos locum habeant ij, qui cum imperio sunt: oritur inter Lentulum, & Pompeium de reductione contentio: nec dubium, quin Pompeius obtineat, honoribus, & meritis in Remp. ciuitatis facile princeps. Vnicum igitur in Hortensij, Luculli, Ciceronis sententia perfugium. Sed hic etiam aduersantur multa: primum, senatus voluntas, à rege, propter apertam largitionem, alienior; deinde, corrupti ab Hammonio, regis legato, non pauci; qui rem ad Pompeium deferri omnes volebant; postremo, ipsius Pompeij familiares, & in ijs tribuni pleb. aliquot, parati ad intercedendum, si pro Lentulo S.C. fieret. Addo illud quod Ciceronis, quia Lentuli beneficio obstrictus videbatur, in caussa regia minor erat auctoritas; gratia verò eius, vt magna esset, maiore tamen Pompeij gratia vincebatur. Nec verò, adempto exercitu, quod Cicero etiam, Hortensius, Lucullus religionis caussa probare cogebantur, magnopere erat, cur eam reductionem Lentulus expeteret: quippequi vereretur, ne, respuentibus regem Alexandrinis, quos cogere sine armis nequiret, infecta re cum aliquo dedecore discederet. Quocirca præclarum in hac epistola Ciceronis artificium licet animaduertere: qui neque sperare Lentulum iubet, cum desperandum potius intelligat; neque tamen prorsus eum abducit à spe, veritus

ritus ne hominis amicissimi, optimeque de se meriti, fortasse etiam, ipsius opera Ciceronis, optatum rei exitum exspectantis, animum offendat. nam in eo loco: In Senatu sic egit caussam tuam, vt neque eloquentia maiore quisquam, neque grauitate, nec studio, nec contentione agere potuerit: Pompeium optime animatum erga Lentulum significat. Infra verò, cum subiungit: Quæ res auget suspicionem Pompeij voluntatis. Et paulò post: In eam opinionem rem adduxerunt, vt Pompeius cupere videatu Et in eo: Quod Pompeio se gratificari putant: id sum, quod promiserat, in dubium reuocat. Quo qui erant, qui Pompeij caussa nollent; ij neç Lentu qui antea Pompeium ornauerat, fauebant. Ita Lentulo spes omnis infirmatur: cum vel amicos Pompeij aduersarios habeat; vel, qui alieniores Pompeio sint, amicos ipse habere non possit. Callide autem, ne sua culpa res inclinasse videatur, inducit illa quasi excusationis loco: Vt in rebus multo ante, quam profectus es, ab ipso rege, & ab intimis, ac domesticis Pompeij clam exulceratis, deinde palàm à consularibus exagitatis, & in summam inuidiam adductis, ita versamur. Scripta est Epistola, Cn. Cornelio Lentulo Marcellino, L. Marcio Philippo Cos.

M. T.

M. T. CICERO
S. D. P. LENTVLO
PROCOS. 1

Go, omni officio, ac potius pietate erga te, cæteris ſatisfacio omnibus, mihi ipſe nunquam ſatisfacio. Tanta enim magnitudo eſt tuorum erga me meritorum: vt, quoniam tu, niſi perfecta re, de me non conquieſti, ego, quia non idem in tua cauſſa efficio, vitam mihi eſſe acerbam putem. In cauſſa hæc ſunt. Hammonius Regis legatus, apertè pecunia nos oppugnat. Res agitur per eoſdem creditores, per quos, cum tu aderas, agebatur. Regis cauſſa ſi qui ſunt, qui velint, qui pauci ſunt; omnes rem ad Pompeium deferri volunt. Senatus religionis calumniam, non religione, ſed maleuolentia, & illius regiæ largitionis inuidia, comprobat. Pompeium & hortari, & orare, & iam liberius accuſare, & monere, vt magnam infamiam fugiat, non deſiſtimus: ſed planè nec precibus noſtris, nec admonitionibus reliquit locum, nam cùm in ſermone quotidiano, tùm in Senatu palàm ſic egit cauſſam tuam; vt neque eloquentia maiore quiſquam, neque grauitate, nec ſtudio, nec contentione agere potuerit, cùm ſumma teſtificatione tuorum in ſe officiorum, & amoris erga te ſui. Marcellinum tibi eſſe iratum ſcis, is, hac regia cauſſa excepta, cæteris in rebus ſe acerrimum tui defenſorem fore oſtendit. quod dat, accipimus: quod inſtituit referre de religione, & ſæpe iam retulit, ab eo deduci non poteſt. Res ante Idus acta ſic eſt: nam hæc Idibus mane ſcripſi. Hortenſij & mea, & Luculli ſententia cedit religioni de exercitu; (teneri enim res aliter non

potest) sed ex illo S. C. quod te referente, factum est, tibi decernit, vt Regem reducas; quod commodo reip. facere possis: vt exercitum religio tollat, te, auctorem Senatus retineat. Crassus tres legatos decernit, nec excludit Pompeium; censet enim etiam ex ijs, qui cum imperio sunt. Bibulus tres legatos ex ijs, qui priuati sunt. huic assentiuntur reliqui Consulares, præter Seruilium, qui omninò reduci negat oportere: & Volcatium, qui Lupo referente, Pompeium decernit, & Afranium, qui assentitur Volcatio: quæ res auget suspicionem Pompeij voluntatis: nam aduertebatur, Pompeij familiares assentire Volcatio. Laboratur vehementer, inclinata re est. Libonis, & Hypsæi non obscura concursatio, & contentio, omniumque Pompeij familiarium studium in eam opinionem rem adduxerunt, vt Pompeius cupere videatur. cui qui nolunt, ijdem tibi, quòd eum ornasti, non sunt amici. Nos in caussa auctoritatem eò minorem habemus, quòd tibi debemus. Gratiam autem nostram exstinguit hominum suspicio, quòd Pompeio se gratificari putant. Vt in rebus multò ante, quàm profectus es, ab ipso Rege, & ab intimis, ac domesticis Pompeij clàm exulceratis, deinde palàm à Consularibus exagitatis, & in summam inuidiam adductis, ita versamur. Nostram fidem omnes, amorem tui absentis præsentisq; cognoscent. Si esset in ijs fides, in quibus summa esse debebat, non laboraremus. Vale.

ARGVMENTVM.

Tota est negotialis epistola, excepta morali clausula: in qua studium, & officium in agendo, diligentiam in scribendo promittit. Significat, quid actum sit in senatu; quid ipse oratione sua profecerit; quem Bibuli sententia exitum habuerit; consules quid sentiant; quo Pompeius, quo familiares eius animo sint. Et, quoniam Lentulo in regia

regia caussa duo maxime tribuni pl. aduersabantur, Cato, & Caninius, quorum alter totam regis reductionem oppugnabat, alter Pompeio studebat: his, ne quid agere cum populo possent, obiecta esse dicit impedimenta auspiciorum, & legum.

CICERO S. D. LENTVLO. 2

IDibus Ian. in Senatu nihil est confectum: propterea quòd dies magna ex parte consumptus est altercatione Lentuli Consulis, & Caninij Tribuni pleb. Eo die nos quoque multa verba fecimus, maximéque visi sumus Senatum commemoratione tuæ voluntatis erga illum ordinem commouere. Itaque postridie placuit, vt breuiter sententias diceremus; videbatur enim reconciliata nobis voluntas Senatus esse: quod tum dicendo, tum singulis appellandis, rogandisque perspexeram. Itaque cum sententia prima Bibuli pronunciata esset, vt tres legati Regem reducerent; secunda Hortensij, vt tu sine exercitu reduceres; tertia Volcatij, vt Pompeius reduceret, postulatum est, vt Bibuli sententia diuideretur: quatenus de religione dicebat; cuique rei iam obsisti non poterat, Bibulo assensum est. De tribus legatis frequentes ierunt in alia omnia. Proxima erat Hortensij sententia: cui Lupus Tribunus pl. quòd ipse de Pompeio retulisset, intendere cœpit, ante se oportere discessionem facere, quàm Consules. Eius orationi vehementer ab omnibus reclamatum est: erat enim & iniqua, & noua. Consules neque concedebant, neque valde repugnabant: diem consumi volebant: id quod est factum, perspiciebant enim in Hortensij sententiam multis partibus plures ituros: quanquam apertè Volcatio assentirentur. multi rogabantur, atque id ipsum Consulibus inuitis: nam Bibuli sententiam valere cupierunt. Hac controuersia vsque ad no-

ctem ducta, Senatus est dimissus: & ego eo die casu apud Pompeium cœnaui: nactusque tempus hoc magis idoneum, quàm vnquam antea, (quod post tuum discessum is dies honestissimus nobis fuerat in Senatu) ita sum cum illo locutus, vt mihi viderer animum hominis ab omni alia cogitatione ad tuam dignitatem tuendam transducere. Quem ego ipsum cum audio, prorsus eum libero omni suspicione cupiditatis: cùm autem eius familiares omnium ordinum video, perspicio id, quod iam omnibus est apertum, totam rem istam iampridem à certis hominibus, non inuito Rege ipso, consiliarijsque eius, esse corruptam. Hæc scripsi ad xvj. Kal. Febr. ante lucem. eo die Senatus erat futurus. Nos in Senatu, quemadmodum, spero dignitatem nostram, vt potest in tanta hominum perfidia, & iniquitate, retinebimus. Quod ad popularem rationem attinet, hoc videmur esse consecuti, vt ne quid agi cum populo aut saluis auspicijs, aut saluis legibus, aut denique sine vi possit. De his rebus pridie, quàm hæc scripsi, Senatus auctoritas grauissima intercesserat: cui cum Cato, & Caninius intercessissent, tamen est perscripta. eam ad te missam esse arbitror. De cæteris rebus, quidquid erit actum, scribam ad te: &, vt quàm rectissimè agantur, omni mea cura, opera diligentia, gratia prouidebo. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendaticiæ litteræ pertinent ad morale genus. Non enim à gesta, gerendavè re sumitur argumentum; sed ea scribuntur, quæ magna ex parte suadet humanitas, quæq; in commendando plurimum habere ponderis existimamus. Perfecta autem commendatio tribus fere constat partibus. nam & amicitia cum eo, qui commendatur, & rei æquitas, & studium nostrum ostenditur. Hic amicitia cum Trebonio declaratur in eo loco, Multos.

tos annos vtor valde familiariter: rei æquitas in eo, quæ T. Ampius de eius re decreuerit: studium commendantis in clausula, Vt intelligat nostram commendationem non vulgarem fuisse.

CICERO S. D. LENTVLO. 3

A Trebonio, qui in tua prouincia magna negotia, & ampla, & expedita habet, multos annos vtor valdè familiariter. Is cùm antea semper, & suo splendore, & nostra, cæterorumque amicorum commendatione, gratissimus in Prouincia fuit, tum hoc tempore, propter tuum in me amorem, nostramque necessitudinem, vehementer confidit his meis litteris se apud te gratiosum fore. Quæ ne spes eum fallat, vehementer te rogo, commendoque tibi eius omnia negotia, libertos, procuratores, familiam, in primisque, quæ T. Ampius de eius re decreuerit, ea comprobes; omnibusque rebus eum ita tractes, vt intelligat nostram commendationem non vulgarem fuisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Negotialis est vsque ad illud, Ego neque de meo studio. Narrat, quid actum in senatu, quid promiserint tribuni pleb. quæ sit opinio populi Romani, qua senatus in eum voluntate: quod ad popularem rationem attinet, nihil timendum, vi tamen excepta: suum studium in regia caussa, aliorum iniurias, magistratuum imbecillitatem ostendit: postremo de senatu, populoque Romano spem optimam affert.

CICERO S. D. LENTVLO. 4

AD xvi. Kalend. Febr cum in Senatu pulcherrimè staremus, quòd iam illam sententiam Bibuli de tribus legatis pridie eius diei fregeramus: vnumque certamen esset relictum, sententia Volcatij; res ab aduersarijs nostris extracta est varijs calumnijs: caussam enim frequenti Senatu, in magna varietate, magnaque inuidia eorum, qui à te caussam regiam aliò transferebant, obtinebamus. Eo die acerbum habuimus Curionem, Bibulum multò iustiorem, pene etiam amicum. Caninius, & Cato negarunt se legem vllam ante comitia esse laturos. Senatus haberi ante Kalend. Febr. per legem Pupiam, id quod scis, non potest, neq; mense Febr. toto, nisi perfectis, aut reiectis legationibus. Hæc tamen opinio est populi Romani à tuis inuidis, atque obtrectatoribus nomen inductum fictæ religionis; non tam vt te impedirent, quam vt ne quis propter exercitus cupiditatem, Alexandriam vellet ire. Dignitatis autem tuæ nemo est, quin existimet habitam esse rationem ab Senatu. nemo est enim, qui nesciat, quò minus discessio fieret, per aduersarios tuos esse factum. qui nunc, populi Romani nomine, re autem vera, sceleratissimo latrocinio, si qua conabũtur agere; satis prouisum est, vt ne quid saluis auspicijs, aut legibus, aut iam sine vi agere possint. Ego neq; de meo studio, neq; de nonnullorum iniuria scribendum mihi esse arbitror. quid enim aut me ostentem, qui si vitam pro tua dignitate profundam, nullam partem videar tuorum meritorum assecutus: aut de aliorum iniurijs quærar, quod sine summo dolore facere non possum? Ego tibi à vi, hac præsertim imbecillitate magistratuum, præstare nihil possum: vi excepta, possum confirmare, te & Senatus, & populi Romani summo studio amplitudinem tuam retenturum. Vale.

ARGVMENTVM.

Mista est ex negotialis, moralibusque sententijs: sed, si caussa, cur scripta sit, animaduertatur; negotialis est. Interdum autem negotij narrationem antecedit, sæpe sequitur officij significatio: quod in his ad Lentulum epistolis perspicuum est. Scribit de C. Catonis legis promulgata, de statu regiæ caussæ, de suo, Selicijque consilio.

CICERO S. D. LENTVLVM. 5

TAmetsi nihil mihi fuit optatius, quam vt primùm abs te ipso, deinde à cæteris omnibus quam gratissimus erga te esse cognoscerer: tamen afficior summo dolore, eiusmodi tempora post tuam profectionem consecuta esse; vt & meam, & cæterorum erga te fidem, & beneuolentiam absens experirere. Te autem videre, & sentire eandem fidem, hominum in tua dignitate, quam ego in mea salute sum expertus, ex tuis litteris intellexi. Nos cum maxime consilio, studio, labore, gratia de caussa regia niteremur; subitò exorta est nefaria Catonis promulgatio, quæ nostra studia impediret, & animos à minore cura ad summum timorem transduceret. Sed tamen in eiusmodi rerum perturbatione, quamquam omnia sunt metuenda, nihil magis, quam perfidiam, timemus; & Catoni quidem, quoquo modo se res habet, profectò resistimus. De Alexandrina re, caussaque regia tantum habeo polliceri, me tibi absenti, tuisque præsentibus cumulatè satisfacturum. Sed vereor, ne aut eripiatur nobis, aut deseratur: quorum vtrum minus velim, non facilè possum existimare; sed, si res coget, est quiddam tertium, quod neque Selicio, nec mihi displicebat: vt neque ia-

cere Regem pateremur, nec, nobis repugnantibus, ad eum deferri, ad quem prope iam delatum esse existimatur. A nobis agentur omnia diligenter: vt neque, si quid obtineri poterit, non contendamus: nec, si quid non obtinuerimus, repulsi esse videamur. Tuæ sapientiæ, magnitudinisque animi est: omnem amplitudinem, & dignitatem tuam in virtute, atque in rebus gestis tuis, atque in tua grauitate positam existimare: si quid ex ijs rebus, quas tibi fortuna elargita est, nonnullorum hominum perfidia detraxerit, id maiori illis fraudi, quàm tibi, futurum. A me nullum tempus prætermittitur de tuis rebus, & agendi, & cogitandi: vtorque ad omnia Q. Selicio: neque enim prudentiorem quemquam ex tuis, neque fide maiore esse iudico, neque amantiorem tui.

Hic quæ agantur, quæque acta sint, ea te & litteris multorum, & nuncijs cognoscere arbitror: quæ autem posita sunt in coniectura, quæque mihi videntur fore, ea puto tibi à me scribi oportere. Postea quam Pompeius apud populum ad viij. Id. Febr. cùm pro Milone diceret, clamore, conuicioque iactatus est; in Senatuque à Catone asperè, & acerbè, omnium magno silentio, est accusatus, visus est mihi vehementer esse perturbatus. Itaque Alexandrina caussa, quæ nobis adhuc integra est (nihil enim tibi detraxit Senatus: nisi id, quod per eandem religionem dari alteri non potest) videtur ab illo planè esse deposita. Nunc id speramus; idque molimur: vt, cum Rex intelligat sese, id quod cogitabat, vt à Pompeio reducatur, assequi non posse; &, nisi per te sit restitutus, desertum se, atque abiectum fore; proficiscatur ad te: quod sine vlla dubitatione, si Pompeius paullùm modo ostenderit sibi placere, faciet: sed nosti hominis tarditatem, & taciturnitatem. Nos tamen nihil, quod ad eam rem pertineat, prætermittimus. cæteris iniurijs, quæ propositæ sunt à Catone, facilè, vt spero, resistemus: Amicum ex Consularibus nemi-

neminem tibi esse video, præter Hortensium, & Lucullum. cæteri sunt partim obscuriùs iniqui, partim non dissimulanter irati. Tu fac animo forti, magnoque sis: speresque fore, vt, fracto impetu leuissimi hominis, tuam pristinam dignitatem, & gloriam consequare. Vale.

ARGVMENTVM.

Moralis tota, excepta prima sententia, quæ negotialis est. Consolationem Cicero adhibet dolori suo, eam scilicet, quam sperat in Lentuli quoque dolore posse aliquid proficere. Et, quia valet ad consolandum amoris significatio; & amoris indicium dolor est: orditur à dolore suo, quia verò consolationis duæ quasi viæ sunt, ratio, & exemplum, non modo vt fieri debere, quod suademus, verùm etiam vt factum esse ostendatur: vtraque via progreditur. Argumentatur enim à spe, quam in consilijs amicorum, & in ipsa die ponit: exemplum verò sumit à similitudine suorum temporum. Tertius hortationis locus est: quod ipsum ad minuendum dolorem pertinet: est enim cum laude coniuncta cohortatio. delectamur autem laudibus, & quodam modo languentes excitamur. Conclusio est, quæ spe quadam animum recreat, omnium studiorum, officiorumque promissio.

CICERO S. D. LENTVLO. 6

QVæ gerantur, accipies ex Pollione, qui omnibus negotijs non interfuit solùm, sed præfuit. Me in summo dolore quem in tuis rebus capio, maximè scilicet consolatur spes, quod valde suspicor fore, vt infringatur hominum improbitas, & consilijs tuorum amicorum, & ipsa die, qua debilitantur cogitationes & inimicorum, & proditorum. Facilè secundo loco me con-

consolatur recordatio meorum temporum: quorum imaginem video in rebus tuis, nam, etsi minore in re violatur tua dignitas, quàm mea salus afflicta sit; tamen est tanta similitudo, vt sperem te mihi ignoscere, si ea non timuerim, quæ ne tu quidem vnquam timenda duxisti. Sed præsta te eum, qui mihi à teneris, vt Græci dicunt, vnguiculis es cognitus, Illustrabit, mihi crede, tuam amplitudinem hominum iniuria. A me omnia summa in te studia, officiaque exspecta, non fallam opinionem tuam. Vale.

ARGVMENTVM.

Respondet ad ea, quæ Lentulus quæsierat. Et, quamquam moralia quædam admiscentur: tamen, quia reductio regis præcipua scribendi caussa fuit, (id enim spectandum est) inter negotiales Epistolas referatur. Diuiditur in partes octo. Prima est, de suo in primis erga Lentulum amore: altera, de amicorum fide: tertia, de Alexandrina caussa: quarta, de suis in Rep. capeßenda consilijs, & hominum consularium inuidia: quinta, cohortatio ad gloriam, atque constantiam: sexta, de Reip. statu: septima, de Tulliæ filiæ suæ, Crassipedisque nuptijs: octaua, & vltima, de Lentuli filio: Pompeio, & Crasso iterum Coss.

CICERO S. D. LENTVLO PROCOS. 7

Legi tuas litteras, quibus ad me scribis, gratum tibi esse, quòd crebrò certior per me fias de omnibus rebus, & meam erga te beneuolentiam facilè perspicias. Quorum alterum, mihi, vt te plurimùm diligam, facere necesse est, si volo is esse, quem tu me esse voluisti: alterum facio libenter; vt, quoniam interuallo locorum, & tem-

temporum disiuncti sumus, per litteras tecum quam sæpissimè colloquar. quod si rariùs fiet, quam tu espectabis; id erit caussæ, quod non eius generis meæ litteræ sunt, vt eas audeam temerè committere. quoties mihi certorum hominum potestas erit, quibus rectè dem, non prætermittam. Quod scire vis, qua quisque in te fide sit, & voluntate; difficile dictu est de singulis. Vnum illud audeo, quod antea tibi sæpe significaui, nunc quoque, re perspecta, & cognita, scribere; vehementer quosdam homines, & eos maxime, qui te & maximè debuerunt, & plurimùm iuuare potuerunt, inuidisse dignitati tuæ: simillimamque in re dissimili, tui temporis nunc, & nostri quondam fuisse rationem. vt, quos tu Reip. caussa læseras, palàm te oppugnarent; quorum auctoritatem, dignitatem, voluntatemque defenderas, non tam memores essent virtutis tuæ, quam laudis inimici. Quo quidem tempore, vt perscripsi ad te antea, cognoui Hortensium percupidum tui, studiosum Lucullum: ex magistratibus autem L. Racilium & fide, & animo singulari. Nam nostra propugnatio, ac defensio dignitatis tuæ, propter magnitudinem beneficij tui, fortasse plerisque officij maiorem auctoritatem habere videatur, quàm sententiæ. Præterea quidem de Consularibus nemini possum, aut studij erga te, aut officij, aut animi esse testis. Etenim Pompeium, qui mecum sæpissimè, non solùm à me prouocatus, sed etiam sua sponte, de te communicare solet, scis temporibus illis non sæpe in Senatu fuisse. cui quidem litteræ tuæ, quas proximè miseras, quod facilè intellexerim periucundæ fuerunt. Mihi quidem humanitas tua, vel summa potius sapientia, non iucunda solum, sed etiam admirabilis visa est: virum enim excellentem, & tibi tua præstanti in eum liberalitate deuinctum, nonnihil suspicantem propter aliquorum opinionem suæ cupiditatis, te ab se abalienatum, illa epistola retinuisti. Qui mihi cum semper tuæ laudi fauere visus est, etiã ipso suspiciosissimo tempore Caniniano;

piano; tum verò lectis tuis litteris, perspectus est à me, toto animo de te, ac de tuis ornamentis, & commodis cogitare. Quare ea, quæ scribam, sic habeto, me, cum illo re sæpe communicata, de illius ad te sententia, atque auctoritate scribere: quoniam S. C. nullum exstat, quo reductio regis Alexandrini tibi adempta sit; eaque de ea scripta est, auctoritas, cui scis intercessum esse, vt ne quis omnino Regem reduceret, tantam vim habet, vt magis iratorum hominum studium, quam constantis Senatus consilium, esse videatur te posse perspicere, qui Ciliciā, Cyprumque teneas, quid efficere, & quid consequi possis: & si res facultatem habitura videatur, vt Alexandriam atque Ægyptum tenere possis: esse & tuæ, & nostri imperij dignitatis, Ptolemaide, aut aliquo propinquo loco, Rege collocato, te cum classe, atque exercitu proficisci Alexandriam; vt cùm eam pace præsidijsque firmaris. Ptolemæus redeat in regnum: ita fore, vt per te restituatur, quemadmodum Senatus initio censuit, & sine multitudine reducatur, quemadmodum homines religiosi Sibyllæ placere dixerunt. Sed hæc sententia sic & illi, & nobis probabatur; vt ex euentu homines de tuo consilio existimaturos videremus; si cecidisset, vt volumus, & optamus: omnes te & sapienter, & fortiter; sin aliquid esset offensum, eosdem illos & cupide, & temerè fecisse, dicturos. Quare, quid assequi possis, non tam facilè est nobis, quam tibi, cuius prope in conspectu Ægyptus est, iudicare. Nos quidem hoc sentimus: si exploratum tibi sit, posse te illius Regni potiri, non esse cunctandum: sin dubium, non esse conandum. Illud tibi affirmo, si rem istam ex sententia gesseris, fore, vt absens à multis; cum redieris, ab omnibus collaudere, offensionem esse periculosam propter interpositam auctoritatem, religionemque video; sed ego te vt ad certam laudem adhortor, sic à dimicatione deterreo: redeoque ad illud, quod initio scripsi, totius facti tui iudicium non tam ex consilio tuo, quàm ex euentu homines esse factu-

facturos. Quod si hæc ratio rei gerendæ periculosa tibi videbitur; placebat illud, vt, si Rex amicis tuis, qui per Prouinciã, atq; imperij tui prouincias ei credidissent, fidẽ suam præstitisset; & auxilijs eum tuis, & copijs adiuuares: eam esse naturam, & regionem Prouinciæ tuæ, vt illius reditum vel adiuuando confirmares, vel negligendo impedires. In hac ratione quid res, quid caussa, quid tempus ferat, tu facillimè, optimèque perspicies: quid nobis placuisset, ex me potissimùm putaui te scire oportere. Quod mihi de nostro statu, de Milonis familiaritate, de leuitate, & imbecillitate Clodij gratularis: minimè miramur, te tuis, vt egregium artificem, præclaris operibus lætari. Quamquam est incredibilis hominum peruersitas; (grauiori enim verbo vti non libet) qui nos quos fauendo in communi caussa retinere potuerunt, inuidendo abalienauerunt: quorum maleuolentissimis obtrectationibus, nos scito de vetere illa nostra, diuturnaque sententia prope iam esse depulsos: non nos quidem vt nostræ dignitatis simus obliti, sed vt habeamus rationem aliquando etiam salutis. Poterat vtrumque præclarè, si esset fides, si grauitas in hominibus consularibus: sed tanta est in plerisque leuitas, vt eos non tam constantia in Rep. nostra delectet, quàm splendor offendat. Quod eo liberiùs ad te scribo, quod tu non solùm temporibus ijs, quæ per te suam adeptus, sed iam olim nascenti prope nostræ laudi, dignitati, virtutique præfuisti: simul quod video, non, vt ante hac putabam, nouitati esse inuisum meæ: in te enim, homine omnium nobilissimo, similia inuidorum vitia perspexi: quem tamen illi esse in principibus facilè sunt passi, euolare altius certè noluerunt. Gaudeo tuàm dissimilem fuisse fortunam. multùm enim interest, vtrùm laus imminuatur, an salus deseratur. me meæ tamen ne nimis pœniteret, tua virtute perfectum est. curasti enim vt plus additum ad memoriam nominis nostri, quam demptum de fortuna videretur. Te verò moneo, cum beneficijs

tuis,

tuis, tum amore incitatus meo, vt omnem gloriam, ad quã à pueritia inflammatus fuisti, omni cura, atque industria consequare: magnitudinemque animi tui, quam ego semper sum admiratus, semperque amaui, ne vnquã inflectas cuiusquam iniuria. Magna est hominum opinio de te, magna commendatio liberalitatis, magna memoria consulatus tui. hæc profectò vides, quanto expressiora, quantoque illustriora futura sint, cùm aliquantum ex prouincia, atque ex imperio laudis accesserit. Quamquam te ita gerere volo, quæ per exercitum, atq; imperium gerẽda sunt; vt hæc multò ante meditere, huc te pares, hæc cogites, ad hæc te exerceas: sentiasque id, quod, quia semper sperasti, non dubito quin adeptus intelligas, te facillimè posse obtinere summum, atque altissimum gradum ciuitatis. Quæ quidem mea cohortatio ne tibi inanis, aut sine caussa suscepta videatur; illa me ratio mouit, vt te ex nostris euentis communibus admonendum putarem; vt considerares in omni reliqua tua vita, quibus crederes, quos caueres. Quod scribis, te velle scire, qui sit Reip. status: summa dissensio est, sed contentio dispar. nam qui plus opibus, armis, potentia valent, profecisse tantùm mihi videntur stultitia, & inconstantia aduersariorum, vt iam etiam auctoritate plus valerent. Itaque, perpaucis aduersantibus, omnia, quæ ne per populum quidem sine seditione se asequi posse arbitrabantur, per Senatum consecuti sunt. nam & stipendium Cæsari decretum est, & decem legati: & ne lege Sempronia succederetur, facile perfectum est. Quod ego ad te breuius scribo, quia me status hic Reip. non delectat: scribo tamen, vt te admoneam: quod ipse litteris omnibus à pueritia deditus, experiendo tamen magis, quam discendo, cognoui tu tuis rebus integris discas; neque salutis nostræ rationem nobis habendam esse sine dignitate, neque dignitatis, sine salute. Quod mihi de filia, & de Crassipede gratularis, agnosco humanitatem tuam: speroque & opto, nobis hanc coniunctionem voluptati

luptati

luptati fore. Lentulum nostrum, eximia spe summæ virtutis adolescentem, cum ceteris artibus, quibus studuisti semper ipse, tum in primis imitatione tui fac erudias: nulla enim erit hac præstantior disciplina. quem nos, & quia tuus, & quia te dignus est filius, & quia nos diligit, semperque dilexit, in primis amamus, curamque habemus. Vale.

ARGVMENTVM.

Desperata iam reductione Regis, queritur de statu rerum communium; vt ex eo Lentulus de sua ratione meditetur. itaque negotialem epistolam esse dicemus: quandoquidem ad Alexandrinum negotium tota fere narratio spectat. quiddam tamen quasi consolationis affert, cum ait: Sunt quidem certè in amicorum nostrorum potestate. & cum subiungit infra: Pompeium tibi valdè amicum esse cognoui. Postremò claudit epistolam spe supplicationum, & officij sui mentione: vt Lentuli dolorem, amissa regis restituendi spe, aliqua saltem ex parte leniat.

CICERO S. D. LENTVLO PROCOS. 8

DE omnibus rebus, quæ ad te pertinent, quid actum, quid constitutum sit, quid Pompeius susceperit, optimè ex Emplatorio cognosces; qui non solùm interfuit, his rebus, sed etiam præfuit: neque vllum officium erga te hominis amantissimi, prudentissimi, diligentissimi prætermisit. Ex eodem de toto statu rerum communium cognosces: quæ quales sint, non facile est scribere: sunt quidem certè in amicorum nostrorum potestate, atque ita, vt nullam mutationem vnquam hac hominum ætate habitura res esse videatur. Ego quidem, vt debeo,

debeo, & vt tute mihi præcepisti, & vt me pietas, vtilitasque cogit, me ad eius rationes adiungo, quem tu in meis rationibus tibi esse adiungendum putasti. sed te non præterit, quàm sit difficile, sensum in Rep. præsertim rectum, & confirmatum, deponere. verumtamen ipse me conformo ad eius voluntatem, à quo honestè dissentire non possum: neque id facio, vt forsitan quibusdam videor simulatione. tantùm enim animi inductio, & mehercule amor erga Pompeium apud me valet; vt, quæ illi vtilia sunt, & quæ ille vult, ea mihi omnia iam & recta, & vera videantur. neque vt ego arbitror, errarent ne aduersarij quidem eius si cum pares esse non possent, pugnare desisterent. Me quidem etiam illa res consolatur, quòd ego is sum, cui vel maximè concedãt omnes, vt vel ea defendam, quæ Pompeius velit; vel taceam, vel etiam, id quod mihi maximè lubet, ad nostra me studia referam litterarum; quod profectò faciam si mihi per eiusdem amicitiam licebit. Quæ enim proposita fuerant nobis, cùm & honoribus amplissimis, & laboribus maximis perfuncti essemus, dignitas in sententijs dicendis, libertas in Rep. capessenda, ea sublata tota, sed nec mihi magis, quàm omnibus, nam aut assentiendum est nulla cum grauitate paucis, aut frustra dissentiendum. Hæc ego ad te ob eam caussam maximè scribo, vt iam de tua quoque ratione meditere. Commutata tota ratio est, Senatus, iudiciorum, rei totius publicæ: otium nobis exoptandum est, quod ij, qui potiuntur rerum, præstaturi videntur, si quidam homines patientius eorum potentiam ferre potuerint. Dignitatem quidem illam consularem fortis, & constantis Senatoris nihil est, quod cogitemus; amissa est culpa eorum, qui à Senatu, & ordinem coniunctissimum, & hominem clarissimum abalienarunt. Sed, vt ad ea, quæ coniunctiora rebus tuis sunt, reuertar, Pompeium tibi valdè amicum esse cognoui: & eo tu Consule, quantùm ego perspicio, omnia, quæ voles, obtinebis. quibus in rebus
me

me ille sibi affixum habebit: neque à me vlla res, quæ ad te pertineat, negligetur. neque enim verebor, ne sim ei molestus: cui iucundum erit etiam propter id ipsum, quòd me esse gratum videbit. Tu velim tibi ita persuadeas, nullam rem esse minimam, quæ ad te pertineat, quæ mihi non carior sit, quam meæ res omnes. idque cum sentiam, sedulitate mihimetipse satisfacere possum: re quidem ipsa ideò mihi non satisfacio, quòd nullam partem tuorum meritorum, non modo referenda, sed ne cogitanda quidem gratia, consequi possum. Rem te valdè benè gessisse rumor erat. Expectabantur litteræ tuæ, de quibus eramus iam cum Pompeio locuti: quæ si erunt allatæ, nostrum studium exstabit in conueniendis magistratibus, & Senatoribus. Cætera, quæ ad te pertinebunt cùm etiam plus contenderimus, quam possumus, minus tamen faciemus, quàm debemus. Vale.

ARGVMENTVM.

Sine dubio moralis est Epistola, ob eam maxime caussam scripta, vt id, quod factum est, rectè factum ostendatur. quærenti enim Lentulo, cur cum inimicis, Cæsare, Appio, Vatinio, in gratiam Cicero redierit, atque ita, vt Vatinium, quem accusauerat antea, defenderit, ac laudauerit caussas exponit consilij sui. Tota verò eius excusatio quinque potissimùm rationibus nititur: primùm, quod, cùm & Pompeio plurimùm debeat, & mirificam Cæsaris erga se, fratremq; suum liberalitatẽ sit expertus, ad eorum se rationes non inuitus adiungat, à quibus honestè dissentire non possit: deinde, quod in eum sensum non tam alliciatur beneficijs, quam compellatur iniurijs; cum ei ciues improbi nocere studeant, boni etiam inuideant:

tertio loco, quod, habendam esse non modo dignitatis, verùm etiam salutis rationem, exilij sui calamitate doctus, intelligat: tum, quod, cum Pompeio, ac Cæsare, optime vtroque de Rep. merito, coniungi, & eorum caussa paullisper sententiam mutare, turpe non sit: idque confirmat sapientissimorum hominum auctoritate, qui perpetuam in Rep. gubernanda sententiam nunquam laudauerint; postremo, quod in eo se nihil contra Lentuli voluntatem commisisse, crediderit; cuius animum nouerit tum sibi amicissimum, tum nulla in cæteros maleuolentia suffusum. Extrema pars Epistolæ negotia continet, de suis scriptis, de Lentuli rebus domesticis, de Q. Fratris negotio, de Appij cupiditate Ciliciæ administrandæ, de publicanis.

CICERO S.D. LENTVLO IMPERAT. 9

PEriucundæ mihi fuerunt litteræ tuæ: quibus intellexi te perspicere meam in te pietatem: quid enim dicam, beneuolentiam? cum illud ipsum grauissimum, & sanctissimum nomen pietatis leuius mihi meritis erga me tuis esse videatur. Quod autem grata tibi mea erga te studia scribis esse; facis tu quidem abundantia quadam amoris, vt etiam grata sint ea, quæ prætermitti sine nefario scelere non possunt. Tibi autem multò notior, atque illustrior meus in te animus esset, si hoc tempore omni, quo seiuncti fuimus, & vnà, & Romæ fuissemus, nam in eo ipso, quod te ostendis esse facturum, quodque & in primis potes, & ego à te vehementer expecto, in sententijs Senatoris, & in omni actione, atque administratione Reip. floruissemus, de qua ostendam equidem paulò post, qui sit meus sensus, & status: & rescribam tibi ad ea, quæ quæris. Sed certè &

te & ego, te auctore amicissimo, ac sapientissimo, & tu, me consiliario fortasse non imperitissimo, fideli quidem, & beneuolo certè vsus esses. Quamquam tua quidem caussa, te esse Imperatorem, Prouinciamque bene gestis rebus cum exercitu victore obtinere, vt debeo, lætor: sed certè, qui tibi ex me fructus debentur, eos vberiores, & præstantiores præsens capere potuisses. In eis verò vlciscendis, quos tibi partim inimicos esse intelligis propter tuam propugnationem salutis meæ, partim inuidere propter illius actionis amplitudinem, & gloriam, mirificum me tibi comitem præbuissem. Quamquam ille perennis inimicus amicorum suorum, qui tuis maximis beneficijs ornatus, in te potissimùm fractam illam, & debilitatam vim suam contulit, nostram vicem vltus est ipse sese: ea est enim conatus, quibus patefactis, nullam sibi in posterum non modo dignitatis, sed ne libertatis quidem partem reliquit. Te autem etsi mallem in meis rebus, expertum, quàm etiam in tuis; tamen in molestia gaudeo, eandem fidem cognoscere hominum non ita magna mercede, quàm ego maximo dolore cognoram. de qua ratione, tota iam videtur mihi exponendi tempus dari, vt tibi rescribam ad ea, quæ quæris. Certiorem te per litteras scribis esse factum, me cum Cæsare, & cum Appio esse in gratia: teque id non reprehendere adscribis. Vatinium autem, scire te velle ostendis, quibus rebus adductus defenderim, & laudarim, quod tibi, vt planius exponam, altiùs paulò rationem meorum consiliorum repetam, necesse est. Ego me, Lentule, initio rerum, atque actionum tuarum, non solùm meis, sed etiam Reip. restitutum putabam: & quoniam tibi incredibilem quemdam amorem, & omnia in teipsum summa, ac singularia studia deberem; Reip. quæ te in me restituendo multùm adiuuisset, eum certè me animum meritò ipsius debere arbitrabar, quem antea tantummodo communi officio ciuium, non aliquo erga me singu-

ſari beneficio, debitum præſtitiſſem. Hanc me mente fuiſſe, & Senatus ex me, te Conſule, audiuit, & tu in noſtris ſermonibus, collocutionibuſque ipſe vidiſti. Etſi iam primis temporibus illis, multis rebus meus offendebatur animus: cùm, te agente de reliqua noſtra dignitate, aut occulta nonnullorum odia, aut obſcura in me ſtudia cernebam. nam neque de monumentis meis ab ijs adiutus es à quibus debuiſti: neque de vi nefaria, qua cum fratre eram domo expulſus: neque herculè in ijs ipſis rebus, quæ quanquam erant mihi propter rei familiaris naufragia neceſſariæ tamen à me minimi putabantur in meis damnis ex auctoritate Senatus reſarciendis eam voluntatem, quàm expectaram, præſtiterunt. Quæ cùm viderem; (neque enim erant obſcura) non tamen tam acerba mihi hæc accidebant, quàm erant illa grata, quæ fecerant. Itaq; quanquam & Pompeio plurimùm, te quidem ipſo prædicatore, ac teſte, debebam; & eum non ſolùm beneficio, ſed amore etiam & perpetuò quodam iudicio meo diligebam; tamen, non reputans, quid ille vellet, in omnibus meis ſententijs de Repub. priſtinis permanebam. Ego ſedente Cn. Pompeio, cùm, vt laudaret P. Sextium, introiſſet in Vrbem; dixiſſetque teſtis Vatinius, me fortuna, & felicitate C. Cæſaris cõmotum illi amicum eſſe cœpiſſe; dixi, me eam Bibuli fortunam, quam ille afflictam putaret, omnium triumphis, victorijſque anteferre: dixique eodem teſte, alio loco, eoſdem eſſe, qui Bibulum exire domo prohibuiſſent, & qui me coegiſſent. Tota verò interrogatio mea nihil habuit aliud, niſi reprehenſionem illius Tribunatus: in qua omnia dicta ſunt libertate, animoque maximo, de vi, de auſpicijs, de donatione regnorum: neque verò hac in cauſſa modò, ſed conſtanter ſæpe in Senatu. Quin etiam Marcellino, & Philippo Coſs. Nonis Apr. mihi eſt Senatus aſſenſus, vt de agro Campano, frequenti Senatu, Idibus Maij referretur, non potui magis

in arcem illius causæ inuadere, aut magis obliuisci temporum meorum, & meminisse actionum? Hac à me sententia dicta, magnus amicorum motus est factus; cum eorum, quorum oportuit, tum illorum etiam, quorum nunquam putaram. Nam, hoc S. C. in meam sententiam facto, Pompeius, cùm nihil mihi ostendisset se esse offensum in Sardiniam, & in Africam profectus est; eoque itinere Lucam ad Cæsarem venit, vbi multa de mea sententia questus est Cæsar: quippequi etiam Rauennæ Crassum ante vidisset, ab eoque in me esset incensus. Sanè molestè Pompeium, id ferre constabat. Quod ego cum audissem ex alijs, maximè ex meo fratre cognoui, quem cum in Sardinia Pompeius paucis post diebus, quam Luca discesserat, conuenisset: *Te*, inquit, *ipsum cupio: nihil opportunius potuit accidere: nisi cum Marco fratre diligenter egeris, dependendum tibi est, quod mihi pro illo spopondisti*. Quid multa? questus est grauiter: sua merita commemorauit. Quid egisset sæpissimè de actis Cæsaris cum ipso meo fratre, quidque sibi is de me recepisset, in memoriam redegit: seque, quæ de mea salute egisset, voluntate Cæsaris egisse, ipsum meum fratrem testatus est: cuius caussam dignitatemque mihi, vt commendaret, rogauit; vt eam ne oppugnarem, si nollem, aut non possem tueri. Hæc cum ad me frater pertulisset; & cùm ante tamen Pompeius ad me cum mandatis Vibullium misisset, vt integrum mihi de caussa Campana ad suum reditum reseruarem: collegi ipse me, & cum ipsa quasi Republica sum collocutus. vt mihi tam multa pro se perpesso, atque perfuncto, concederet, vt officium meum memoremque in benemeritos animum, fidemque fratris mei præstarem: eumque quem bonum ciuem semper habuisset, bonum virum esse pateretur. In illis autem meis actionibus, sententijsque omnibus, quæ Pompeium videbantur offendere, certorum hominum, quos iam debes

suspicati, sermones referebantur ad me: qui cum illa sentirent in Repub. quæ ego agebam, semperque sensissent; me tamen non satisfacere Pompeio, Cæsaremque inimicissimum mihi futurum, gaudere se aiebant. Erat hoc mihi dolendum, sed multò magis illud, quod inimicum meum, meum autem? immo verò legum, iudiciorum, otij, patriæ, bonorum omnium sic amplexabantur, sic in manibus habebant, sic fouebant, sic, me præsente osculabantur, non illi quidem, vt mihi stomachum facerent, quem ego funditus perdidi; sed certè vt facere se arbitrarentur. Hic ego, quantùm humano consilio efficere potui, circumspectis rebus omnibus, rationibusque subductis, summam feci cogitationum mearum omnium: quam tibi, si potero, breuiter exponam. Ego si ab improbis, & perditis ciuibus Remp. teneri viderem, sicut & me is temporibus scimus & nonnullis alijs accidisse accepimus; non modò præmijs, quæ apud me minimum valent, sed ne periculis quidem compulsus vllis, quibus tamen mouentur etiam fortissimi viri, ad eorum caussam me adiungerem, ne si summa quidem eorum in me merita constarent. Cùm autem in Rep. Cn. Pompeius princeps esset, vir is, qui hanc potentiam, & gloriam maximis in Rempub. meritis, præstantissimisque rebus gestis esset consecutus, cuiusque dignitatis ab adolescentia fautor, in Prætura autem, & in Consulatu adiutor etiam extitissem; cùmque idem auctoritate, & sententia per se, consilijs, & studijs tecum me adiuuisset, meumque inimicum vnum in ciuitate haberet inimicum; non putaui famam inconstantiæ mihi pertimescendam, si quibusdam in sententijs paulùm me immutassem, meamque voluntatem ad summi viri, de meque optimi meriti dignitatem aggregassem. In hac sententia complectendus erat mihi Cæsar, vt vides, in coniuncta & caussa, & dignitate, hic multùm valuit cum vetus amicitia, quam tu non ignoras mihi, & Quincto Fratri

Fratri cum Cęsare fuisse; tum humanitas eius, ac liberalitas, breui tempore, & litteris, & officijs perspecta nobis, & cognita. Vehementer etiam res ipsa publica me mouit: quæ mihi videbatur contentionem, præsertim maximis rebus à Cæsare gestis, cum illis viris nolle fieri, & ne fieret, vehementer recusare. Grauissimè autem me in hanc mentem impulit & Pompeij fides, quam de me Cæsari dederat, & fratris mei, quam Pompeio. Erant prætereà hæc animaduertenda in ciuitate, quæ sunt apud Platonem nostrum scripta diuinitùs: *Quales in Repub. principes essent, tales reliquos solere esse ciues.* Tenebam memoria, nobis consulibus, ea fundamenta iacta ex Kalen. Ianuarij confirmandi Senatus, vt neminem mirari oporteret, Nonis Decembris tantùm vel animi fuisse in illo ordine, vel auctoritatis. Idemque memineram, nobis priuatis, vsque ad Cæsarem, & Bibulum Coss. cum sententiæ nostræ magnum in Senatu pondus haberent, vnum ferè sensum fuisse bonorum omnium. Postea, cum tu Hispaniam citeriorem cum imperio obtineres, neque Resp. Consules haberet, sed mercatores Prouinciarum, & seditionum seruos, ac ministros, iecit quidam casus caput meum, quasi certaminis caussa, in mediam contentionem, dissensionemque ciuilem. Quo in discrimine cum mirifica Senatus, incredibilis Italiæ totius, singularis bonorum omnium consensio in me tuendo extitisset; non dicam quid acciderit; (multorum est enim, & varia culpa) tantùm dicam breui, non mihi exercitum, sed duces defuisse. In quo, vt iam sit in ijs culpa, qui non defenderunt; non minor est ijs, qui reliquerunt: & si accusandi sunt, qui pertimuerunt; magis etiam reprehendendi, qui se timere simularunt. Illud quidem certè nostrum consilium iure laudandum est, qui meos ciues, & à me seruatos, & me seruare cupientes, spoliatos ducibus, seruis armatis obijci noluerim, declararique maluerim, quanta vis

 esse

esse potuisset in consensu bonorum, si ijs pro me stante pugnare licuisset, cùm afflictum excitare potuissent, quorum quidem animum tu non perspexisti solùm, cùm de me ageres, sed etiam confirmasti, atque tenuisti. Qua in caussa non modò non negabo, sed etiam semper & meminero, & prædicabo libenter, vsus es quibusdam nobilissimis hominibus, fortioribus in me restituendo, quàm fuerant ijdem in tenendo, qua in sententia si constare voluissent, suam auctoritatem simul cum salute mea recuperassent. Recreatis enim bonis viris Consulatu tuo, & constantissimis, atque optimis actionibus tuis excitatis; Cn. Pompeio præsertim ad caussam adiuncto; cùm etiam Cæsar rebus maximis gestis, singularibus ornatus, & nouis honoribus, ac iudicijs Senatus, ad auctoritatem eius ordinis adiungeretur; nulli improbo ciui locus ad remp. violandam esse potuisset. Sed attende quæso, quæ sint consecuta. Primùm illa furta muliebrium religionum, qui non pluris fecerat Bonam Deam, quam tres sorores, impunitatem est eorum sententijs assecutus, qui, cum Tribunus pleb. pœnas à seditioso ciue per bonos viros iudicio persequi vellet, exemplum præclarissimum in posterum vindicandæ seditionis de Repub. sustulerunt: ijdemque postea non meum monumentum, (non enim illæ manubiæ meæ, sed operis locatio mea fuerat, monumentum verò Senatus) hostili nomine, & cruentis iniustum litteris esse passi sunt: qui me homines quod saluum esse voluerunt est mihi gratissimum: sed vellem, non solùm salutis meæ, quemadmodum medici, sed etiam, vt aliptæ, virium, & coloris rationem habere voluissent. Nunc vt Apelles Veneris caput, & summa pectoris, politissima arte, perfecit, reliquam partem corporis inchoatam reliquit; sic quidam homines in capite meo solum elaborarunt, reliquum corpus imperfectum, ac rude reliquerunt. In quo ego spem fefelli non modo inuidorum, sed etiam inimico-

mico-

micorum meorum: qui de vno acerrimo, & fortissimo viro, meoque iudicio omnium magnitudine animi, & constantia præstantissimo. Q. Metello L.F. quondam falsam opinionem acceperunt: quem post reditum dictitant fracto animo, & demisso fuisse. est verò probandum, qui & summa voluntate cesserit, & egregia animi alacritate abfuerit, neque sanè redire curaret, eum ob id ipsum fractum fuisse animo, in quo cùm omnes homines; tum M. illum Scaurum, singularem virum constantia, & grauitate superasset. Sed, quod de illo acceperant, aut etiam suspicabantur, de me idem cogitabant, abiectiore animo me futurum: cum Respub. maiorem etiam mihi animum, quàm vnquam habuissem, daret: quæ iam declarasset, se se non potuisse me, vno ciue carere: cumque Metellum vnius Tribuni pleb. rogatio, me vniuersa Respub. duce Senatu, comitante Italia, promulgantibus omnibus, referente Consule, comitijs centuriatis, cunctis ordinibus, hominibusque incumbentibus, omnibus denique suis viribus recuperasset. Neque verò ego mihi postea quidquam assumpsi, neque hodie assumo, quod quemquam maleuolentissimum iure possit ostendere. Tantùm enitor, vt neque amicis, neque etiam alienioribus opera, consilio, labore desim. Hic meæ vitæ cursus offendit, eos fortasse, qui splendorem, & speciem huius vitæ intuentur; sollicitudinem autem, & laborem perspicere non possunt. Illud verò non obscurè queruntur in meis sententijs, quibus ornem Cæsarem, quasi desciuerim à pristina caussa. Ego autem cùm illa sequor, quæ paulò ante proposui, tum hoc non in postremis, de quo cœperam exponere. Non offendes eundem bonorum sensum, Lentule, quem reliquisti: qui confirmatus Consulatu nostro, nonnunquam postea interruptus, & afflictus ante te Consulem, recreatus abs te totus est; nunc ab ijs, à quibus tuendus fuerat, derelictus; idque non

solùm

solum fronte, atque vultu, quibus simulatio facillimè sustinetur, ij declarant, qui tum nostro illo statu Optimates nominabantur; sed etiam sententia sæpe iam, tabellaq; docuerunt. itaq; tota iam sapientium ciuium, qualem me & esse numerari volo, & sententia, & voluntas mutata esse debet. Id enim iubet idem ille Plato, quem ego auctorem vehementer sequor: *Tantum contendere in Repub. quantum probare tuis ciuibus possis: vim neque parenti, neque patriæ afferre oportere*. Atque hanc quidem ille caussam sibi ait non attingendæ Reip. fuisse, quòd eum offendisset populum Atheniensem prope iam desipientem senectute; cùmque eum nec persuadendo, nec cogendo regi posse vidisset; cum persuaderi posse diffideret, cogi fas esse non arbitraretur. Mea ratio fuit alia, quòd, neque dissipiente populo, neque integra re mihi ad consulendum, capesserem ne Rempub. implicatus tenebat: sed lætatus tamen sum, quòd mihi liceret in eadem caussa, & mihi vtilia, & cuiuis bono recta defendere. Huc accessit commemoranda quædam & diuina Cæsaris in me fratremque meum liberalitas: qui mihi, quascunque rex gereret, tuendus esset: nunc in tanta felicitate, tantisque victorijs, etiam si in nos non is esset, qui est, tamen ornandus videretur, sic enim te existimare velim: cùm à vobis meæ salutis auctoribus discesserim, neminem esse, cuius officij; me tam esse deuinctum, non solùm confitear, sed etiam gaudeam. Quod quoniam tibi exposui; facilia sunt ea, quæ à me de Vatinio & de Crasso requiris. Nam de Appio, quod scribis, sicut de Cæsare, te non reprehendere; gaudeo tibi consilium probari meum. De Vatinio autem, primùm reditus intercesserat in gratiam per Pompeium, statim vt ille Prætor est factus: cum quidem ego eius petitionem grauissimis in Senatu sententijs oppugnassem; neque tam illius lædendi caussa, quam defendendi, atq; ornandi Catonis; post autem Cæsaris, vt illum defenderem,

derem, mira contentio est consecuta. Cur autem laudarim, peto à te, vt id à me, neve in hoc reo, neve in alijs requiras: ne tibi ego idem reponam, cùm veneris; tametsi possum vel absenti. recordare enim, quibus laudationem ex vltimis terris miseris, nec hoc pertimueris. nam à me ipso laudantur, & laudabuntur ijdem. Sed tamen defendendi Vatinij fuit etiam ille stimulus, de quo in iudicio, cum illum defenderem, dixi me facere quiddám, quod in Eunucho parasitus suaderet militi.

Vbi nominabit Phædriam, tu Pamphilam
Continuo. si quando illa dicet, Phædriam
Comessatum intromittamus: tu, Pamphilam
Cantatum prouocemus, si laudabit hæc
Illius formam; tu huius contra denique
Par pro pari referto, quod eam mordeat.

Sic petiui a iudicibus, vt quoniam quidam nobiles homines, & de me optimè meriti nimis amarent inimicum meum, meque inspectante, sæpe cum in Senatu modo seuerè se ducerent, modò familiariter, atque hilarè amplexarentur; quoniamque illi haberent suum Publium, darent mihi ipsi alium Publium, in quo possem eorum animos mediocriter lacessitus, leuiter repungere. neque solum dixi, sed etiam sæpè facio, dijs, hominibusque approbantibus. Habes de Vatinio, cognosce de Crasso. Ego, cum mihi cum illo magna iam gratia esset, quòd eius omnes grauissimas iniurias, communis concordiæ caussa, voluntaria quadam obliuione contriueram; repentinam eius defensionem Gabinij, quem proximis superioribus diebus accerrimè oppugnasset; tamen, si sine vlla mea contumelia suscepisset, tulissem: sed, cum me disputantem, non lacessentem, læsisset: exarsi, non solùm præsenti, credo, iracundia (nam ea tam vehemens fortasse non fuisset,) sed cum inclusum illud odium multarum eius in me iniuriarum, quod ego effudisse me omne arbitrabar,

resi-

residuum tamen insciente me fuisset, omne repentè apparuit. Quo quidem tempore ipso, quidam homines, & ijdem illi, quos sæpe nutu, significationeque appello, cùm se maximum fructum cepisse dicerent ex libertate mea: meque tum denique sibi esse visum Reipub. qualis fuissem, restitutum, cumque ea contentio mihi magnum etiam foris fructum tulisset: gaudere se dicebant, mihi & illum inimicum, & eos, qui in eadem caussa esent, nunquam amicos futuros. Quorum iniqui sermones cum ad me per homines honestissimos perferrentur: cumque Pompeius ita contendisset, vt nihil vnquam magis, vt cum Craſso redirem in gratiam: Cæsarque per litteras maxima se molestia ex illa contentione affectum ostenderet: habui non temporum solum rationem meorum, sed etiam naturæ: Crassusque, vt quasi testata populo Rom. eset nostra gratia, pene à meis laribus in prouinciam est profectus. Nam cum mihi condixiset, cęnauit apud me in mei generi Crassipedis hortis; quamobrem eius causam, quod te scribis audiſse, magna illius commendatione susceptam; defendi in Senatu, sicut mea fides postulabat. Accepisti, quibus rebus adductus, quamque rem, causſamque defenderim: quique meus in Repub. sit pro mea parte capesenda status. De quo sic velim statuas, me hæc eadem sensurum fuiſse si mihi integra omnia, ac libera fuisent. Nam néque pugnandum arbitrarer contra tantas opes: neque delendum, etiam si id fieri poſset, summorum ciuium principatum: neque permanendum in vna sententia, conuersis rebus, ac bonorum voluntatibus immutatis: sed temporibus asentiendum. *Nunquam enim præstantibus in Repub. gubernanda viris laudata est in vna sententia perpetua permansio*. Sed vt in nauigando, tempestati obsequi artis est, etiam si portum tenere non queas; cùm verò id possis, mutata velificatione, assequi, stultum est eum tenere cum periculo cursum quem ceperis, potius quàm eo commutato, quò velis tamen

men peruenire: sic, cum omnibus nobis in administrāda Rep. propositum esse debeat, id, quod à me sępissimè dictum est, cùm dignitate otium: *Non idem semper dicere, sed idem semper spectare debemus.* Quamobrem, vt paulò ante posui, si esset omnia mihi solutissima; tamen in Rep non alius essem, atq; nunc sum; cùm verò in hunc sensum, & alliciar beneficijs hominum, & cōpellar iniurijs, facilè patior ea me de Rep. sentire, ac dicere, quæ maximè cùm mihi, cum etiam Rep. rationibus putem conducere. Apertius autem hæc ago, ac sæpius, quod & Quinctus, frater meus, legatus est Cæsaris: & nullum meum minimum dictum, non modo factum, pro Cæsare intercessit, quod ille non ita illustri gratia exceperit, vt ego eum mihi deuinctum putarem; itaque eius omni gratia quæ summa est, & opibus, quas intelligis esse maximas, sic fruor, vt meis nec mihi aliter potuisse videor hominum perditorum de me consilia frangere, nisi cum præsidijs ijs, quæ semper habui, nunc etiam potentium beneuolentiam coniunxissem. His ego consilijs si te præsentem habuissē, vt opinio mea fert essem vsus eisdem: noui enim temperantiam, & moderationē naturæ tuæ: noui animum, cū mihi amicissimū, tum nulla in cæteros maleuolētia suffusum; contraq; cum magnum, & excelsum, tum etiam apertum, & simplicem, vidi ego quosdā in te tales, quales tu eosdem in me videre potuisti: quæ me mouerunt, mouissent eadem te profectò. Sed, quocunq; tempore mihi potestas præsentis tui fuerit, tu eris omnium moderator consiliorum meorum: tibi erit eidē cui salus mea fuit, etiam dignitas curæ, me quidem certè tuarum actionum, sentētiarum, voluntatum, rerum deniq; omnium socium, comitemq; habebis: neque mihi in omni vita res tam erit vlla proposita, quam vt quotidie vehementius, te de me optimè meritum esse lætere.

Quod rogas, vt mea tibi scripta mittam, quæ post discessum tuum scripserim, sunt Orationes quædam, quas Menocrito dabo; neq; ita multæ, vt pertimescas. Scripsi

etiam

etiam (nam etiam ab Orationibus disiungo me ferè, referoque ad mansuetiores Musas, quæ me maximè, sicut iam à prima adolescentia delectarunt) scripsi igitur Aristotelico more, quemadmodum, quidem volui, tres libros in disputatione, ac Dialogo de Oratore: quos arbitror Lentulo tuo fore non inutiles; aborrent enim à communibus præceptis, & omnem antiquorum & Aristotelicam, & Isocraticam, rationem Oratoriam complectuntur. Scripsi etiam versibus tres libros de temporibus meis: quos iampridem ad te misissem, si esse edendos putassem: sunt enim testes, & erunt sempiterni meritorum tuorum erga me, meæque in te pietatis. Sed quia verebar non eos, qui se læsos arbitrarentur, (etenim id feci parce, & molliter) sed eos, quos erat infinitum, bene de me meritos omnes nominare. quos tamen ipsos libros, si quem cui rectè committam inuenero, curabo ad te perferendos. Atque istam quidem partem vitæ, consuetudinisque nostræ totam ad te defero; quantùm litteris, quantùm studijs, veteribus nostris delectationibus, consequi poterimus, id omne ad arbitrium tuum, qui hæc semper amasti libentissimè cõferemus. Quæ ad me de tuis rebus domesticis scribis, quæque mihi commendas; ea tantæ mihi curæ sunt; vt me nolim admoneri, rogari verò sine magno dolore vix possim.

Quòd de Quincti Fratris negotio scribis, te priore æstate, quod morbo impeditus in Ciliciam non transieris, conficere non potuisse; nunc autem omnia facturum, vt conficias; id scito esse eiusmodi, vt frater meus verè existimet, adiuncto isto fundo, patrimonium fore suum per te constitutum. Tu me de tuis rebus omnibus, & de Lentuli tui, nostrique studijs, & exercitationibus velim quam familiarissimè certiorem, & quam sæpissimè facias; existimesque hominem cuiquam neque cariorem, neque iucundiorem vnquam fuisse, quàm te mihi: idque, me non modo vt tu sentias,

sed

ſed vt omnes gentes, etiam vt poſteritas omnis intelligat, eſsem facturum. Appius in ſermonibus antea dictabat; poſteà dixit etiam in Senatu palàm, ſe ſe ſi licitum eſset legem curiatam ferre; ſortiturum eſse cum Collega Prouinciam ſi curiata lex non eſset, ſeparaturum cum Collega; tibique ſucceſsurum legem curiatam Conſuli ferri opus eſse; neceſse non eſse: ſe quoniam ex S. C. Prouinciam haberet, lege Cornelia imperium habiturum, quoad in Vrbem introiſset. Ego, quid ad te tuorum quiſque neceſsariorum ſcribat, neſcio varias eſse opiniones intelligo, ſunt qui putant; non poſse te decedere, quod ſine lege curiata tibi ſuccedatur: ſunt etiam; qui ſi decedas à te relinqui poſse; qui Prouinciæ præſit. mihi non tam de iure certum eſt; (quamquam ne id quidem valdè dubium eſt) quam illud, ad tuam ſummam amplitudinem; dignitatem, liberalitatem, qua te ſcio libentiſſimè ſolere frui, pertinere, te ſine vlla mora Prouinciam ſucceſſori concedere; præſertim cùm ſine ſuſpicione tuæ cupiditatis non poſſis illius cupiditatem refutare. ego vtrumque puto meum eſſe; & quod ſentiam, oſtendere; & quod feceris, defendere.

SCRIPTA iam Epiſtola ſuperiore, accepi tuas litteras de publicanis: quibus æquitatem tuam non potui non probare. facilitate autem, quod vellem, conſequi potuiſses, ne eius ordinis, quem ſemper ornaſti, rem, aut voluntatem offenderes. E quidem non deſinam tuam decreta defendere; ſed noſtri conſuetudinem hominum: ſcis, quam grauiter inimici illi ipſi Q. Scæuolæ fuerint. Tibi tamen ſum auctor, vt, quibus rebus poſſis eum tibi ordinem aut reconcilies, aut mitiges, id etſi difficile eſt, tamen mihi videtur eſse prudentiæ tuæ. Vale.

ARGVMENTVM.

Vnam hanc ſubeſſe cauſſam video, cur hanc epiſtolam ſcripſerit, vt certiorem faceret Valerium de Gratijs Lentulo, Ciliciæ proconſuli à ſe per litteras eius nomine diligenter actis. nam cætera iocationes meræ ſunt, familiarem conſuetudinem, & mutuam beneuolentiam indicantes. Actio igitur gratiarum, & ioca ipſa, quibus tota condita eſt epiſtola ad morale genus pertinet. nam & iocoſa dicta ſubiecit moribus Ariſtoteles Rhetoricorum lib. 1. & Cicero in tradenda officiorum doctrina facetias quoque proſecutus eſt.

M. CICERO S. D. L. VALERIO IVRISCONSVLTO. 10

CVr enim tibi hoc non gratificer neſcio: præſertim cùm his temporibus audacia pro ſapientia liceat vti. Lentulo noſtro egi per litteras tuo nomine gratias diligenter: ſed tu velim deſinas iam noſtris litteris vti, & nos aliquando reuiſas: & ibi malis eſſe, vbi aliquo numero ſis, quam iſtic, vbi ſolus ſapere videare. Quamquam qui iſtinc nunc veniunt, partim te ſuperbum eſſe dicunt, quòd nihil reſpondeas: partim contumelioſum, quòd malè reſpondeas. Sed iam cupio tecum coram iocari. Quare fac, vt quamprimùm venias: neque in Apuliam tuam accedas, vt poſſimus, ſaluum, te veniſſe, gaudere. nam illo, ſi veneris, tanquam Vlyſſes, cognoſces tuorum neminem. Vale.

M·T·CICERONIS Epistolarum AD CVRIONEM, Et alios.

LIBER SECVNDVS.

ARGVMENTVM.

Distribuitur hoc Argumentum in quatuor partes, morales omnes. in singulis enim tum officij, tum amoris quædam elucet significatio, negotij prorsus abest mentio. quæ sit autem cuiusque partis sententia, videamus. In prima, accusante Ciceronem Curione, quia rarò admodum litteras mitteret, ita se purgat, vt culpam, à se remotam, in eum transferat: officiumque suum si non contemni à Curione senserit, in eo genere pollicetur. In secunda, abesse tamdiu Curionem dolet, quod eius consuetudine careat; lætatur, quod absens maximam laudem consequatur. In tertia, cum in excitando, & acuendo plurimùm valeat, si laudes eum, quem cohortere; aditum sibi aperit ad cohortandum, laudatione præpositâ. & quoniam naturæ bona summas res gerentibus adiumento maxime sunt, laudandi materiam capit ab animi, ingeniįque præstantiæ: quæ cum omnibus cognita sit, expectationem concitatam non tueri turpissimum est: excusantur enim, quibus desunt instrumenta naturæ: at, quibus abunde adsunt, vitio datur, nisi voluntatem cum na-

tura coniungant, & aliquid magna laude dignum aut ge-rant, aut conentur saltem. Nec mirùm, laudari eum à natura, cum & in libro de claris Oratoribus ita scriptum Cicero reliquerit: Curio, à magistris parùm institutus, naturam habuit admirabilem, ad dicendum. In quarta, cum & ipse Curioni, & ei Curio plurimùm debeat, modestè petit, vt imitetur suam consuetudinem in præstanda meritorum memoria, seque iam iam senescentem complectatur, ac foueat officijs suis. Scripta videtur, Caluino, & Messalla Coss.

M. CICERO S. D. CVRIONI. 1.

VANQVAM me nomine negligentiæ suspectum tibi esse doleo; tamen non tam mihi molestum fuit, accusari abs te officium meum, quàm iucundum, requiri: præsertim cùm in quo accusabar, culpa vacarem; in quo autem desiderare te significabas meas litteras, præteferres perspectum mihi quidē, sed tamen dulcem, & optatum amorem tuum. Equidem neminem prætermisi, quem quidem ad te peruenturum putarem, cui litteras non dederim. etenim quis est tam in scribendo impiger, quam ego? à te verò bis, terve ad summum, & eas per breues accepi. quare si iniquus in me iudex; condemnabo eodem ego te crimine: sin me id facere noles; te mihi æquum præbere debebis. Sed de litteris hactenus. non enim vereor, ne non scribendo te expleam: præsertim si in eo genere studium meum non aspernabere.

Ego, te abfuisse tamdiu à nobis, & doleo, quòd carui fructu iucundissimæ consuetudinis; & lætor, quod absens omnia cum maxima dignitate es consecutus, quodque in omnibus tuis rebus meis optatis fortuna respondet. Breue est, quòd me tibi præcipere meus in-

credi-

credibilis in te amor cogit. Tanta est expectatio vel animi, vel ingenij tui; vt ego te obsecrare, obtestarique non dubitem, sic ad nos confirmatus reuertare, vt, quam expectationem tui concitasti, hanc sustinere, ac tueri possis. Et quoniam meam tuorum erga me meritorum memoriam nulla vnquam delebit obliuio, te rogo, vt memineris, quantæcunque tibi accessiones fient & fortunæ, & dignitatis, eas te non potuisse consequi, nisi meis, puer olim, fidelissimis, atque amantissimis consilijs paruisses. Quare hoc animo in nos esse debebis, vt ætas nostra iam ingrauescens, in amore, atque in adolescentia conquiescat tua. Vale.

ARGVMENTVM.

De Curionis patris interitu significat, ac se illi parentis loco futurum pollicetur. Verùm, cui credibile videatur, ad Curionem in Asiam de patris eius obitu tantulam epistolam esse conscriptam? mihi quidem non fit verisimile. itaque libenter & hanc, & eam, quæ sequitur, epistolam coniunxerim, argumento etiam postulante. nam, ea munera declarari à Rupa Liberto, idest ostendi, & promitti populo, Curio filius exoptabat, quæ ipse postea, in vrbem reuersus, patri mortuo daret. in quo tamen veterum librorum consensu deterreor, qui à sententia mea planè omnes discrepant. Eodem anno.

CICERO S. D. CVRIONI. 2

GRaui teste priuatus sum amoris summi erga te mei, patre tuo clarissimo viro; qui, cum suis laudibus, tum verò te filio superasset omnium fortunam, si ei contigisset, vt te ante videret, quàm à vita discederet. Sed spero nostram amicitiam non egere testibus. tibi patrimonium Dij fortunent. me certè ac te habebis, cui carus æque sis, & periucundus, ac fuisti patri. Vale.

solum fronte, atque vultu, quibus simulatio facillimè sustinetur, ij declarant, qui tum nostro illo statu Optimates nominabantur; sed etiam sententia sæpe iam, tabellaq; docuerunt. itaq; tota iam sapientium ciuium, qualem me & esse numerari volo, & sententia, & voluntas mutata esse debet. Id enim iubet idem ille Plato, quem ego auctorem vehementer sequor: *Tantum contendere in Repub. quantum probare tuis ciuibus possis; vim neque parenti, neque patriæ afferre oportere*. Atque hanc quidem ille caussam sibi ait non attingendæ Reip. fuisse, quòd eum offendisset populum Atheniensem prope iam desipientem senectute; cùmque eum nec persuadendo, nec cogendo regi posse vidisset; cum persuaderi posse diffideret, cogi fas esse non arbitraretur. Mea ratio fuit alia, quòd, neque dissipiente populo, neque integra re mihi ad consulendum, capesserem ne Rempub. implicatus tenebat: sed lætatus tamen sum, quòd mihi liceret in eadem caussa, & mihi vtilia, & cuiuis bono recta defendere. Huc accessit commemoranda quædam & diuina Cæsaris in me fratremque meum liberalitas: qui mihi, quascunque rex gereret, tuendus esset: nunc in tanta felicitate, tantisque victorijs, etiam si in nos non is esset, qui est, tamen ornandus videretur, sic enim te existimare velim: cùm à vobis meæ salutis auctoribus discesserim, neminem esse, cuius officij; me tam esse deuinctum, non solùm confitear, sed etiam gaudeam. Quod quoniam tibi exposui; facilia sunt ea, quæ à me de Vatinio, & de Crasso requiris. Nam de Appio, quod scribis, sicut de Cæsare, te non reprehendere; gaudeo tibi consilium probari meum. De Vatinio autem, primùm reditus intercesserat in gratiam per Pompeium, statim vt ille Prætor est factus: cum quidem ego eius petitionem grauissimis in Senatu sententijs oppugnassem; neque tam illius lædendi caussa, quam defendendi, atq; ornandi Catonis; post autem Cæsaris, vt illum defenderem,

derem, mira contentio est consecuta. Cur autem laudarim, peto à te, vt id à me, neve in hoc reo, neve in alijs requiras: ne tibi ego idem reponam, cùm veneris; tametsi possum vel absenti. recordare enim, quibus laudationem ex vltimis terris miseris, nec hoc pertimueris. nam à me ipso laudantur, & laudabuntur ijdem. Sed tamen defendendi Vatinij fuit etiam ille stimulus, de quo in iudicio, cum illum defenderem, dixi me facere quiddám, quod in Eunucho parasitus suaderet militi.

Vbi nominabit Phædriam, tu Pamphilam
Continuo. si quando illa dicet, Phædriam
Comessatum intromittamus: tu, Pamphilam
Cantatum prouocemus, si laudabit hæc
Illius formam; tu huius contra denique
Par pro pari referto, quod eam mordeat.

Sic petiui a iudicibus, vt quoniam quidam nobiles homines, & de me optimè meriti nimis amarent inimicum meum, meque inspectante, sæpe cum in Senatu modo seuerè se ducerent, modò familiariter, atque hilarè amplexarentur; quoniamque illi haberent suum Publium, darent mihi ipsi alium Publium, in quo possem eorum animos mediocriter lacessitus, leuiter repungere. neque solum dixi, sed etiam sæpè facio, dijs, hominibusque approbantibus. Habes de Vatinio, cognosce de Crasso. Ego, cum mihi cum illo magna iam gratia esset, quòd eius omnes grauissimas iniurias, communis concordiæ caussa, voluntaria quadam obliuione contriueram; repentinam eius defensionem Gabinij, quem proximis superioribus diebus accerrimè oppugnasset; tamen, si sine vlla mea contumelia suscepisset, tulissem: sed, cum me disputantem, non lacessentem, læsisset: exarsi, non solùm præsenti, credo, iracundia (nam ea tam vehemens fortasse non fuisset,) sed cum inclusum illud odium multarum eius in me iniuriarum, quod ego effudisse me omne arbitrabar,

residuum tamen insciente me fuisset, omne repentè apparuit. Quo quidem tempore ipso, quidam homines, & ijdem illi, quos sæpe nutu, significationeque appello, cùm se maximum fructum cepisse dicerent ex libertate mea: meque tum denique sibi esse visum Reipub. qualis fuissem, restitutum, cumque ea contentio mihi magnum etiam foris fructum tulisset: gaudere se dicebant, mihi & illum inimicum, & eos, qui in eadem caussa essent, nunquam amicos futuros. Quorum iniqui sermones cum ad me per homines honestissimos perferrentur: cumque Pompeius ita contendisset, vt nihil vnquam magis, vt cum Crasso redirem in gratiam: Cæsarque per litteras maxima se molestia ex illa contentione affectum ostenderet: habui non temporum solum rationem meorum, sed etiam naturæ: Crassusque, vt quasi testata populo Rom. esset nostra gratia, pene à meis laribus in prouinciam est profectus. Nam cum mihi condixisset, cęnauit apud me in mei generi Crassipedis hortis; quamobrem eius caussam, quod te scribis audisse, magna illius commendatione susceptam; defendi in Senatu, sicut mea fides postulabat. Accepisti, quibus rebus adductus, quamque rem, caussamque defenderim: quique meus in Repub. sit pro mea parte capessenda status. De quo sic velim statuas, me hæc eadem sensurum fuisse si mihi integra omnia, ac libera fuissent. Nam neque pugnandum arbitrarer contra tantas opes: neque delendum, etiam si id fieri posset, summorum ciuium principatum: neque permanendum in vna sententia, conuersis rebus, ac bonorum voluntatibus immutatis: sed temporibus assentiendum. *Nunquam enim præstantibus in Repub. gubernanda viris laudata est in vna sententia perpetua permansio.* Sed vt in nauigando, tempestati obsequi artis est, etiam si portum tenere non queas; cùm verò id possis, mutata velificatione, assequi, stultum est eum tenere cum periculo cursum quem ceperis, potius quàm eo commutato, quò velis tamen

men peruenire: sic, cum omnibus nobis in administrãda Rep. propositum esse debeat, id,quod à me sępissimè dictum est,cùm dignitate otium: *Non idem semper dicere, sed idem semper spectare debemus.* Quamobrem,vt paulò ante posui,si esset omnia mihi solutissima;tamen in Rep non alius essem, atq; nunc sum ; cùm verò in hunc sensum,& alliciar beneficijs hominum,& cōpellar iniurijs, facilè patior ea me de Rep. sentire, ac dicere,quæ maximè cùm mihi,cum etiam Rep. rationibus putem conducere. Apertius autem hæc ago,ac sæpius,quod & Quinctus,frater meus, legatus est Cæsaris: & nullum meum minimum dictum,non modo factum, pro Cæsare intercessit, quod ille non ita illustri gratia exceperit, vt ego eum mihi deuinctum putarem ; itaque eius omni gratia quæ summa est, & opibus, quas intelligis esse maximas, sic fruor, vt meis nec mihi aliter potuisse videor hominum perditorum de me consilia frangere, nisi cum præsidijs ijs, quæ semper habui, nunc etiam potentium beneuolentiam coniunxissem. His ego consilijs si te præsentem habuissē, vt opinio mea fert essem vsus eisdem: noui enim temperantiam, & moderationē naturæ tuæ: noui animum,cū mihi amicissimū,tum nulla in cæteros maleuolétia suffusum; contraq; cum magnum,& excelsum,tum etiam apertum,& simplicem, vidi ego quosdā in te tales,quales tu eosdem in me videre potuisti: quæ me mouerunt, mouissent eadem te profectò. Sed,quocunq; tempore mihi potestas præsentis tui fuerit, tu eris omnium moderator consiliorum meorum: tibi erit eidē cui salus mea fuit,etiam dignitas curæ,me quidem certè tuarum actionum,sentétiarum,voluntatum, rerum deniq; omnium socium, comitemq; habebis: neque mihi in omni vita res tam erit vlla proposita, quam vt quotidie vehementius,te de me optimè meritum esse lætere.

Quod rogas, vt mea tibi scripta mittam, quæ post discessum tuum scripserim,sunt Orationes quædam, quas Menocrito dabo; neq; ita multæ,vt pertimescas. Scripsi

etiam

etiam (nam etiam ab Orationibus disiungo me ferè, referoque ad mansuetiores Musas, quæ me maximè, sicut iam à prima adolescentia delectarunt) scripsi igitur Aristotelico more, quemadmodum, quidem volui, tres libros in disputatione, ac Dialogo de Oratore: quos arbitror Lentulo tuo fore non inutiles; aborrent enim à communibus præceptis, & omnem antiquorum & Aristotelicam, & Isocraticam, rationem Oratoriam complectuntur. Scripsi etiam versibus tres libros de temporibus meis: quos iampridem ad te misissem, si esse edendos putassem: sunt enim testes, & erunt sempiterni meritorum tuorum erga me, meæque in te pietatis. Sed quia verebar non eos, qui se læsos arbitrarentur, (etenim id feci parce, & molliter) sed eos, quos erat infinitum, bene de me meritos omnes nominare. quos tamen ipsos libros, si quem cui rectè committam inuenero, curabo ad te perferendos. Atque istam quidem partem vitæ, consuetudinisque nostræ totam ad te defero; quantùm litteris, quantùm studijs, veteribus nostris delectationibus, consequi poterimus, id omne ad arbitrium tuum, qui hæc semper amasti libentissimè cōferemus. Quæ ad me de tuis rebus domesticis scribis, quæque mihi commendas; ea tantæ mihi curæ sunt; vt me nolim admoneri, rogari verò sine magno dolore vix possim.

Quòd de Quincti Fratris negotio scribis, te priore æstate, quod morbo impeditus in Ciliciam non transieris, conficere non potuisse; nunc autem omnia facturum, vt conficias; id scito esse eiusmodi, vt frater meus verè existimet, adiuncto isto fundo, patrimonium fore suum per te constitutum. Tu me de tuis rebus omnibus, & de Lentuli tui, nostrique studijs, & exercitationibus velim quam familiarissimè certiorem, & quam sæpissimè facias; existimesque hominem cuiquam neque cariorem, neque iucundiorem vnquam fuisse, quàm te mihi: idque, me non modo vt tu sentias, sed

ſed vt omnes gentes, etiam vt poſteritas omnis intelligat, eſsem facturum. Appius in ſermonibus antea dictabar, poſteà dixit etiam in Senatu palàm, ſe ſe ſi licitum eſset legem curiatam ferre, ſortiturum eſse cum Collega Prouinciam ſi curiata lex non eſset, ſeparaturum cum Collega, tibique ſucceſsurum legem curiatam Conſuli ferri opus eſse, neceſse non eſse: ſe quoniam ex S. C. Prouinciam haberet, lege Cornelia imperium habiturum, quoad in Vrbem introiſset. Ego, quid ad te tuorum quiſque neceſsariorum ſcribat, neſcio varias eſse opiniones intelligo, ſunt qui putant, non poſse te decedere, quod ſine lege curiata tibi ſuccedatur: ſunt etiam, qui ſi decedas à te relinqui poſse, qui Prouinciæ præſit. mihi non tam de iure certum eſt; (quamquam ne id quidem valdè dubium eſt) quam illud, ad tuam ſummam amplitudinem, dignitatem, liberalitatem, qua te ſcio libentiſſimè ſolere frui, pertinere, te ſine vlla mora Prouinciam ſucceſſori concedere; præſertim cùm ſine ſuſpicione tuæ cupiditatis non poſſis illius cupiditatem refutare. ego vtrumque puto meum eſſe; & quod ſentiam, oſtendere; & quod feceris, defendere.

SCRIPTA iam Epiſtola ſuperiore, accepi tuas litteras de publicanis: quibus æquitatem tuam non potui non probare. facilitate autem, quod vellem, conſequi potuiſses, ne eius ordinis, quem ſemper ornaſti, rem, aut voluntatem offenderes. Equidem non deſinam tuam decreta defendere; ſed noſtri conſuetudinem hominum: ſcis, quam grauiter inimici illi ipſi Q. Scæuolæ fuerint. Tibi tamen ſum auctor, vt, quibus rebus poſſis eum tibi ordinem aut reconcilies, aut mitiges, id etſi difficile eſt, tamen mihi videtur eſse prudentiæ tuæ. Vale.

ARGV-

ARGVMENTVM.

Vnam hanc subesse caussam video, cur hanc epistolam scripserit, vt certiorem faceret Valerium de Gratijs Lentulo, Ciliciæ proconsuli à se per litteras eius nomine diligenter actis. nam cætera iocationes meræ sunt, familiarem consuetudinem, & mutuam beneuolentiam indicantes. Actio igitur gratiarum, & ioca ipsa, quibus tota condita est epistola ad morale genus pertinet. nam & iocosa dicta subiecit moribus Aristoteles Rhetoricorum lib. I. & Cicero in tradenda officiorum doctrina facetias quoque prosecutus est.

M. CICERO S. D. L. VALERIO IVRISCONSVLTO. 10

CVr enim tibi hoc non gratificer nescio: præsertim cùm his temporibus audacia pro sapientia liceat vti. Lentulo nostro egi per litteras tuo nomine gratias diligenter: sed tu velim desinas iam nostris litteris vti, & nos aliquando reuisas: & ibi malis esse, vbi aliquo numero sis, quam istic, vbi solus sapere videare. Quamquam qui istinc nunc veniunt, partim te superbum esse dicunt, quòd nihil respondeas: partim contumeliosum, quòd malè respondeas. Sed iam cupio tecum coram iocari. Quare fac, vt quamprimùm venias: neque in Apuliam tuam accedas, vt possimus, saluum, te venisse, gaudere. nam illo, si veneris, tanquam Vlysses, cognosces tuorum neminem. Vale.

M·T·CICERONIS
Epistolarum
AD CVRIONEM,
Et alios.

LIBER SECVNDVS.

ARGVMENTVM.

Distribuitur hoc Argumentum in quatuor partes, morales omnes. in singulis enim tum officij, tum amoris quadam elucet significatio, negotij prorsus abest mentio. quæ sit autem cuiusque partis sententiæ, videamus. In prima, accusante Ciceronem Curione, quia rarò admodum litteras mitteret, ita se purgat, vt culpam, à se remotam, in eum transferat: officiumque suum si non contemni à Curione senserit, in eo genere pollicetur. In secunda, abesse tamdiu Curionem dolet, quod eius consuetudine careat; lætatur, quod absens maximam laudem consequatur. In tertia, cum in excitando, & acuendo plurimùm valeat, si laudes eum, quem cohortere; aditum sibi aperit ad cohortandum, laudatione præpositâ. & quoniam naturæ bona summas res gerentibus adiumento maxime sunt, laudandi materiam capit ab animi, ingenijque præstantiæ: quæ cum omnibus cognita sit, expectationem concitatam non tueri turpissimum est: excusantur enim, quibus desunt instrumenta naturæ: at, quibus abunde adsunt, vitio datur, nisi voluntatem cum na-

D tura

tura coniungant, & aliquid magna laude dignum aut gerant, aut conentur saltem. Nec mirùm, laudari eum à natura, cum & in libro de claris Oratoribus ita scriptum Cicero reliquerit: Curio, à magistris parùm institutus, naturam habuit admirabilem, ad dicendum. In quarta, cum & ipse Curioni, & ei Curio plurimùm debeat, modestè petit, vt imitetur suam consuetudinem in præstanda meritorum memoria, seque iam iam senescentem complectatur, ac foueat officijs suis. Scripta videtur, Caluino, & Messalla Coss.

M. CICERO S. D. CVRIONI. I.

VANQVAM me nomine negligentiæ suspectum tibi esse doleo; tamen non tam mihi molestum fuit, accusari abs te officium meum, quàm iucundum, requiri: præsertim cùm in quo accusabar, culpa vacarem; in quo autem desiderare te significabas meas litteras, præteferres perspectum mihi quidē, sed tamen dulcem, & optatum amorem tuum. Equidem neminem prætermisi, quem quidem ad te peruenturum putarem, cui litteras non dederim. etenim quis est tam in scribendo impiger, quam ego? à te verò bis, terve ad summum, & eas per breues accepi. quare si iniquus in me iudex; condemnabo eodem ego te crimine: sin me id facere noles; te mihi æquum præbere debebis. Sed de litteris hactenus. non enim vereor, ne non scribendo te expleam: præsertim si in eo genere studium meum non aspernabere.

Ego, te abfuisse tamdiu à nobis, & doleo, quòd carui fructu iucundissimæ consuetudinis; & lætor, quod absens omnia cum maxima dignitate es consecutus, quodque in omnibus tuis rebus meis optatis fortuna respondet. Breue est, quòd me tibi præcipere meus incredi-

credibilis in te amor cogit. Tanta est expectatio vel animi, vel ingenij tui; vt ego te obsecrare, obtestarique non dubitem, sic ad nos confirmatus reuertare, vt, quam expectationem tui concitasti, hanc sustinere, ac tueri possis. Et quoniam meam tuorum erga me meritorum memoriam nulla vnquam delebit obliuio, te rogo, vt memineris, quantæcunque tibi accessiones fient & fortunæ, & dignitatis, eas te non potuisse consequi, nisi meis, puer olim, fidelissimis, atque amantissimis consilijs paruisses. Quare hoc animo in nos esse debebis, vt ætas nostra iam ingrauescens, in amore, atque in adolescentia conquiescat tua. Vale.

ARGVMENTVM.

De Curionis patris interitu significat, ac se illi parentis loco futurum pollicetur. Verùm, cui credibile videatur, ad Curionem in Asiam de patris eius obitu tantulam epistolam esse conscriptam? mihi quidem non fit verisimile. itaque libenter & hanc, & eam, quæ sequitur, epistolam coniunxerim, argumento etiam postulante. nam, ea munera declarari à Rupa Liberto, idest ostendi, & promitti populo, Curio filius exoptabat, quæ ipse postea, in vrbem reuersus, patri mortuo daret. in quo tamen veterum librorum consensu deterreor, qui à sententia mea planè omnes discrepant. Eodem anno.

CICERO S. D. CVRIONI. 2

GRaui teste priuatus sum amoris summi erga te mei, patre tuo clarissimo viro; qui, cum suis laudibus, tum verò te filio superasset omnium fortunam, si ei contigisset, vt te ante videret, quàm à vita discederet. Sed spero nostram amicitiam non egere testibus. tibi patrimonium Dij fortunent. me certè ac te habebis, cui carus æque sis, & periucundus, ac fuisti patri. Vale.

ARGVMENTVM.

Excusat Libertum Rupam, quia munera populo non promiserit: quod ei Curio mandauerat. Totum consilium de dandis muneribus improbat, & quia nihil expediant male affectæ Reipub. & quia diuitias potius, quam virtutem, ostendant. Summam, ait, expectationem de eius virtute, ingenioque concitatam: quam si sustinuerit, id fore præstantius omnibus muneribus. Concludit significatione beneuolentiæ suæ. Tota moralis est Epistola. Dissuadet enim à muneribus dandis. Eodem anno.

CICERO S. D. CVRIONI. 3

RVpæ studium non defuit declarandorum munerum tuo nomine; sed nec mihi placuit, nec cuiquam tuorum quidquam, te absente, fieri, quod tibi, cum venisses, non esset integrum. Meam quidem sententiam aut scribam ad te postea pluribus; aut, ne ad eam meditere, imparatum te offendam: coramque contra istam tuam rationem, meam dicam: vt, aut te in meam sententiam adducam; aut certè testatum apud animum tuũ relinquam, quid senserim; vt, si quando, quod nolim displicere tibi tuum consilium cœperit, possis meum recordari. Breui tamen sic habeto, in eum statum temporum tuum reditum incidere; vt ijs bonis, quæ tibi natura studio, fortuna data sunt, faciliùs omnia, quæ sunt in Repub. amplissima, consequi possis, quam muneribus: quorum neque facultatem quisquam admiratur; (est enim copiarum, non virtutis) neque quisquam est, quin satietate iam defessus sit. Sed aliter, atque ostenderam, facio, qui ingrediar ad explicandam rationem sententię meę, quare omnem hanc disputationem in aduen-

tum tuum differo. Summa scito in expectatione te esse: eaque à te expectari, quæ à summa virtute, summoque ingenio expectanda sunt. Ad quæ si es, vt debes paratus, quod ita esse confido: plurimis, maximisque muneribus & nos amicos, & ciues tuos vniuersos, & Rempub. afficies. Illud profectò cognosces, mihi te neque cariorem, neque iucundiorem esse quemquam. Vale.

ARGVMENTVM.

Epistolarum genera tria ponit; vnum, negotiale, alterum iocosum; tertium seuerum; quorum nullo sibi nunc vti non licere demonstrat, vt ostendat se, cum nullum scribendi suppetat argumentum, facere coactum, quod fecit etiam in superioribus litteris, vt eum hortetur ad amplectendam Rempub. in magnis difficultatibus constitutam: cuius officij causam confert in beneuolentiam suam. Nihil habet epistola, quod morale non sit. Eodem anno.

CICERO S. D. CVRIONI. 4

EPistolarum genera multa esse non ignoras: sed vnum illud certissimum, cuius caussa inuenta res ipsa est, vt certiores faceremus absentes, si quid esset, quod eos scire aut nostra, aut ipsorum interesset. Huius generis litteras à me profectò non expectas: tuarũ enim rerum domesticarum habes & scriptores, & nuncios: in meis autem rebus nihil est sanè noui. Reliqua sunt epistolarum genera duo, quæ me magnopere delectant: vnum familiare, & iocosum; alterum seuerum, & graue: vtrò me minus deceat vti, non intelligo. Iocer ne tecum per litteras? ciuẽ mehercule non puto esse, qui temporibus his ridere possit. An grauius aliquid scribã? quid est, quod possit grauiter à Cicerone scribi ad Curionẽ, nisi

de Repub.? atq; in hoc genere hęc mea causſa eſt, vt neque ea, quæ non ſentio, velim ſcribere. Quamobrem, quoniam mihi nullum ſcribendi argumentum relictum eſt, vtar ea clauſula, qua ſoleo: teque ad ſtudium ſummæ laudis cohortabor. Eſt enim tibi grauis aduerſaria conſtituta, & parata, incredibilis quædam expectatio: quam tu vna re facillimè vinces, ſi hoc ſtatueris, quarum laudum gloriam adamaris, quibus artibus eæ laudes comparantur, in iſs eſſe laborandum. In hanc ſententiam ſcriberem plura, niſi te tua ſponte ſatis incitatum eſſe confiderem: & hoc, quicquid attigi, non feci inflammandi tua cauſa, ſed teſtificandi moris mei. Vale.

ARGVMENTVM.

Rempub. domeſticis malis laborare ſignificat: Curioni gratulatur, quod abſit; vel quia ciuiles miſerias non videat; vel quod ibi ſit, vbi magnam ex rectè factis laudem conſequatur. Poſtremò hortatur eum ad ſuſcipiendam Rempub. eius maxime patrocinio indigentem. Eodem anno.

CICERO S. D. CVRIONI. 5

HÆc negotia quomodo ſe habeant, ne epiſtola quidem narrare audeo tibi: etſi, vbicunque es, vt ſcripſi ad te antea, in eadem es naui: tamen, quod abes, gratulor; vel quia non vides, ea quæ nos: vel quòd excelſo, & illuſtri loco ſita ſit laus tua, in plurimorum, & ſociorum, & ciuium conſpectu: quæ ad nos nec obſcuro, nec vario ſermone; ſed & clariſſima, & vna omnium voce perfertur. Vnum illud neſcio, gratuler ne tibi, an timeam, quòd mirabilis eſt expectatio reditus tui: non quò verear, ne tua virtus opinioni hominum

non

nori respondeat: sed mehercule, ne, cùm veneris, non habeas iam, quod cures: ita sunt omnia debilitata, iam propè & extincta. Sed hæc ipsa, nescio, rectè ne sint litteris commissa. quare cætera cognosces ex alijs. Tu tamen, siue habes aliquam spem de Repub. siue desperas, ea para, meditare, cogita, quæ esse in eo ciue, ac viro debent, qui sit Rempub. afflictam, & oppressam miseris temporibus, ac perditis moribus, in veterem libertatem, ac dignitatem vindicaturus. Vale.

ARGVMENTVM.

Artificiosa commendatio, à summo erga Milonem studio deprompta. Partes multæ sunt, omnes ad impetrandum accommodatæ. Rei magnitudinem ostendit: in Curionem officia modeste commemorat: Curionis in se amplificat, & in referenda gratia parem voluntatem pollicetur. Atque hæc quasi proœmij loco sunt. Narratio autem, quæcunque ad impetrandum valent, omnia comprehendit. summa petentis cupiditas ostenditur in eo, Ego omnia mea studia. Cupiditas autem honestæ rei, quia subiungitur, non officij solum fructum, sed etiam pietatis laudem. Et, quoniam aliena minus, quam nostra nobis curæ sunt, occurrit huic suspicioni, cum inquit: neque verò cuiquam salutem, ac fortunas suas. Petimus interdum, quæ fieri vix possunt. at Cicero, cum dixerit iam, Peto id, quod maximè cupio, quod cupere debeo, quod mihi tanti est, vt in eo omnia mea posita esse decreuerim, subiungit, Posse te intelligo id, quod tantopere cupio. Auget etiam commendationem, cum de consensu, studioque bonorum adiungimus. ideò dixit illa: Habemus hæc omnia, bonorum studium, & quæ sequuntur. Postremo loco neque nos immemores, neque eum, cui petimus, aut ingratum

fore promittimus, adiuncta eius laude, vt non solū velle amicorū caussa, sed etiam posse videatur; quod vtrumq; attigit Cicero, nam de se ipso cum dixisset, si me memorem, si gratum, deinde posuit, de ipso T. Annio. quod si res non amico tantùm, sed nobis etiam dignitatem, aut commodum afferat; plus omninò habet ponderis commendatio. dixit igitur: mihi verò tantùm decoris, tantùm dignitatis adiunxeris. Conclusio optima, id nobis fore gratissimum, & id eum, à quo petimus, præstare posse. Quæ qui omnia diligenter attendet, profectò artem sibi aliquam ad commendandum componet: quando hæc, si non omnia, pleraque certè, mutatione leuissima, ad varios vsus transferri facilè possunt. Eodem anno.

CICERO S. D. CVRIONI. 6

NOndum erat auditum, te ad Italiam aduentare, cùm Sex. Villium, Milonis mei familiarem, cum his ad te litteris misi. Sed tamen, cum appropinquare tuus aduentus putaretur; & te iam ex Asia Romam versus profectum esse constaret; magnitudo rei fecit, vt non vereremur, ne nimis citò mitteremus, cùm has ad te quamprimū perferri litteras magnopere vellemus. Ego, si mea in te essent officia solum, Curio, tanta quanta magis à te ipso prædicari, quàm à me ponderari solent; verecundius a te, si qua magna res mihi petenda esset, contenderem. GRAVE est enim homini pudenti petere aliquid magnum ab eo, de quo se benemeritum putet ne id, quod petat, exigere magis, quam rogare, & in mercedis potius, quam beneficij loco numerare videatur. Sed quia tua in me, vel nota omnibus, vel ipsa nouitate meorum temporum clarissima, & maxima extiterunt. ESTQVE animi ingenui, cui multum debeas, eidem

eidem plurimum velle debere: non dubitaui id à te per litteras petere, quod mihi omnium esset maximum, maximeque necessarium. Neque enim sum veritus, ne sustinere tua in me, vel innumerabilia beneficia non possem: cùm præsertim considerem, nullam esse gratiam tantam, quã non, vel capere animus meus in accipiendo, vel in remunerando, cumulandoq; illustrare possit.

Ego omnia mea studia, omnem operam, curam, industriam, cogitationem, mentem denique omnem in Milonis Consulatu fixi, & locaui, statuique in eo me non officij solùm fructum, sed etiam pietatis laudem debere quærere. Neque verò cuiquam salutem, ac fortunas suas tantæ curæ fuisse vnquam puto, quantæ mihi sit honos eius: in quo omnia mea posita esse decreui. Huic te vnum tanto adiumento esse, si volueris, posse intelligo; vt nihil sit præterea nobis requirendum. Habemus hæc omnia: bonorum studium, conciliatum ex Tribunatu, propter nostram, vt spero te intelligere, caussam: vulgi, ac multitudinis, propter magnificentiam munerũ liberalitatemq; naturæ: iuuentutis, & gratiosorum in suffragijs, propter ipsius excellentem in eo genere, vel gratiam, vel diligentiam nostram suffragationem, si minus potẽtem, at probatam tamen & iustam, & debitam, & propterea fortasse etiam gratiosam. Dux nobis, & auctor opus est; & eorum ventorum, quos proposui, moderator quidam, & quasi gubernator: qui si ex omnibus vnus optandus esset: quem tecum conferre possemus, non haberemus. Quamobrem, si me memorem, si gratũ, si bonum virum, vel ex hoc ipso, quod tam vehementer de Milone laborem, existimare potes; si dignum deniq; tuis beneficijs iudicas; hoc à te peto, vt subuenias huic meæ sollicitudini: vt huic meę laudi, vel, vt verius dicam, prope saluti, tuum studium dices. De ipso T. Annio tantùm tibi polliceor, te maioris animi; grauitatis, constãtiæ, beneuolentiæ erga te, si complecti hominem volueris, habiturum esse neminem: mihi verò tantùm decoris, tan-

tantùm dignitatis adiunxeris; vt eundem te facilè agnoſcam fuiſse in laude mea, qui fueris in ſalute. Ego, ni te videre ſcirem, cùm hæc ad te ſcriberem, quantùm officij ſuſtinerem; quantopere mihi eſset in hac petitione Milonis, omni non modo contentione, ſed etiam dimicatione elaborandum; plura ſcriberem: nunc tibi omnem rem, atque cauſsam, neq; totum commendo, atq; trado. Vnum hoc ſic habeto: ſi à te hanc rem impetrauero; me pone plus tibi, quam ipſi Miloni debiturum: non enim mihi tam mea ſalus cara fuit, in qua præcipuè ſum ab illo adiutus; quam pietas erit in referenda gratia iucunda: eam autem vnius tui ſtudio me aſsequi poſse confido. Vale.

ARGVMENTVM.

Cum eſſet Cicero Proconſul in Cilicia, ex M. Cælij, aliorumque litteris, tribunum pleb. deſignatum eſſe Curionem, cognouit, eique hac epiſtola, tribunatum pleb. iam ingreſſo, gratulatus eſt. Poſt gratulationem ſequitur cohortatio, tum Reipub. tum etiam amicitiæ debita. timebat enim Cicero, quod euenit, ne Curio, mutata ſententia, ab optimatibus deficeret. proponit igitur ei temporum vim, rerum varietatem, incertos exitus, flexibiles hominum voluntates: ſuadet, ne cuius conſilium ſequatur, ſe ipſum audiat, ſibi obtemperet. Postremo rogat, ne quid ſibi temporis prorogari in prouinciæ adminiſtratione patiatur. Ser. Sulpicio, M. Marcello Coss.

CICERO PROCOS. S. D. CVRIONI TRIB. PL. 7

SEra gratulatio reprehendi non ſolet, pręſertim ſi nulla negligentia prætermiſsa eſt: longè enim abſum, audio

studio fero. Sed & tibi gratulor, &, vt sempiternæ laudi tibi sit iste Tribunatus, exopto; teque hortor, vt omnia gubernes, & moderere prudentia tua: ne te auferant, aliorum consilia. nemo est, qui sapientius tibi suadere possit te ipso. nunquam labere, si te audies. Non scribo hoc temerè: cui scribam video. noui animum, noui consilium tuum: non vereor, ne quid timidè, ne quid stultè facias, si ea defendes, quæ ipse recta esse senties. Quod in id Reipub. tempus non incideris, sed veneris (iudicio enim tuo, non casu, in ipsum discrimen rerum contulisti Tribunatum tuum) profectò vides, quanta vis in Repub. temporum sit, quanta varietas rerum, quàm incerti exitus, quàm flexibiles hominum voluntates: quid insidiarum, quid vanitatis in vita, non dubitò, quin cogites. Sed amabo te, cura, & cogita, nihil noui; sed illud idem, quod initio scripsi: tecum loquere: te adhibe in consilium: te audi, tibi obtempera. alteri, qui melius dare consilium possit, quam tu, non facilè inueniri potest: tibi verò ipsi certè nemo melius dabit. Dij immortales, cur ego non adsum, vel spectator laudum tuarum, vel particeps, vel socius, vel minister consiliorum? tametsi hoc minimè tibi deest: sed tamen efficeret magnitudo, & vis amoris mei, consilio te vt possem iuuare. Scribam ad te plura alias: paucis enim diebus eram missurus domesticos tabellarios: vt, quoniam sanè feliciter, & ex mea sententia Remp. gessimus, vnis litteris totius æstatis res gestas ad Senatum perscriberem.

De Sacerdotio tuo quantam curam adhibuerim, quamque difficili in re, atque caussa; cognosces ex ijs litteris, quas Thrasoni liberto tuo dedi.

Te, mi Curio, pro tua incredibili in me beneuolentia, meaque item in te singulari, rogo, atque oro; ne patiare mihi quidquam ad hanc prouincialem molestiam temporis prorogari. Præsens tecum egi, cum te Tribunum pl. isto anno fore non putarem: itemq; petiui

sæpius

sæpius per litteras: sed tum quasi à Senatore nobilissimo, & adolescente gratiosissimo; nunc à Tribuno pleb. & à Curione Tribuno; non vt decernatur aliquid noui, quod solet esse difficilius: sed vt ne quid noui decernatur: & vt S. C. & leges defendas; eaque mihi conditio maneat, qua profectus sum hoc te vehementer etiam, atque etiam rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Acceptis Cœlij litteris, quæ lib. IIX. primæ leguntur, & cum litteris commentario rerum vrbanarum, in quem omnia, sine delectu operarius nescio qui à Cœlio conductus retulerat, ineptam Cicero sedulitatem reprehendit in colligendis leuissimis rebus. Tum de sermonibus cum Pompeio habitis, quod Cœlius quæsierat, cum Pompei laude respondet: atque, vt ei se det, hortatur: addit de suo in prouinciam itinere. Clausula commendatio est rerum suarum; in quibus hoc præcipue laborat, ne sibi annuum prouinciæ tempus prorogetur; sed ea conditio maneat, qua profectus est.

CICERO PROCOS. S. D. M. COELIO RVFO. 8

QVid? tu me hoc tibi mandasse existimas, vt mihi gladiatorum compositiones, vt vadimonia dilata, & Chresti compilationem mitteres, & ea quæ nobis cum Romæ sumus, narrare nemo audeat? Vide, quantum tibi meo iudicio tribuam: nec mehercule iniuria: πολιτικώτερον enim te adhuc neminē cognoui, ne illa quidem curo mihi scribas, quæ maximis in rebus Reip. geruntur quotidie, nisi quid ad me ipsum pertinebit; scribent alij, multi nunciabunt, perferet multa etiam ipse rumor. Quare ego nec præterita, nec præsentia abs te, sed

ſed, vt ab homine longè in poſterum proſpiciente, futura expecto: vt ex tuis litteris cum formam Reip. viderim, quale ædificium futurum ſit, ſcire poſſim. Neque tamen adhuc habeo, quod te accuſem: neque enim fuit, quod tu plus prouidere poſſes, quàm quiuis noſtrum, in primiſque ego: qui cum Pompeio complures dies nullis in alijs, niſi de Rep. ſermonibus verſatus ſum: quæ nec poſſunt ſcribi, nec ſunt ſcribenda. Tantùm habeto, ciuem egregium eſse Pompeium, & ad omnia, quæ prouidenda ſunt in Repub. & animo, & conſilio paratum. Quare de te homini: complectetur, mihi crede. iam ijdem illi & boni, & mali ciues videntur, qui nobis videri ſolent.

Ego, cum Athenis decem ipſos dies fuiſsem, multumque mecum Gallus noſter Caninius; proficiſcebar inde pridie Nonas Quinct. cùm hoc ad te litterarum dedi. Tibi cum omnia mea commendatiſſima eſse cupio, tum nihil magis, quam ne tempus nobis Prouinciæ prorogetur. in eo mihi ſunt omnia, quid, quando, & quomodo, & per quos agendum ſit, tu optimè conſtitues. Vale.

ARGVMENTVM.

Gratulatur de parta ædilitate, Hirro deiecto; in quem facete iocatur: ſuam in Cœlium beneuolentiam, eius in ſe merita demonſtrat. Moralis epiſtola. Eodem anno.

CICERO PROCOS. S. D. M. COELIO RVFO ÆDILI CVR. DES. 9

PRimum tibi, vt debeo, gratulor: lætorq; tum præſenti, tum etiam ſperata tua dignitate ſerius, non negligentia mea, ſed ignorātia rerum omnium. In is enim sū locis, quò & propter longinquitatē, & propter latrocinia tardiſſimè omnia perferuntur. Et cū gratulor; tùm verò, qui-

quibus verbis tibi gratias agam, non reperio: quòd ita factus sis, vt dederis nobis quemadmodum scripseras ad me, quem semper ridere possemus. Itaq; cum primùm audiui, ego ille ipse factus sum (scis quem dicam) egiq; omnes illos adolescentes, quos ille iactitat. difficile est loqui. te autem contemplans absentem, & quasi tecum coram loquerer: *Non ædopl quantam egeris rem, neque quantum facinus feceris*: quod quia præter opinionem mihi acciderat, referebam me ad illud, *Incredibile hoc factu obijcitur. repente verò incessi omnibus lætitijs*, in quo cum obiurgarer, quòd nimio gaudio pene desiperem; ita me defendebam: *Ego voluptatem animi nimiam*. quid quæris? dum illum rideo, pene sum factus ille. Sed hæc pluribus, multaque alia & de te, & ad te, cum primùm ero aliquid otij nactus. Te verò mi Rufe, diligo: quem mihi fortuna dedit amplificatorem dignitatis meæ, vltorem non modò inimicorum, sed etiam inuidorum meorum: vt eos partim scelerum suorum, partim etiam ineptiarum pœniteret. Vale.

ARGVMENTVM.

Queri videtur de tabellarijs, litteris non perferentibus: re vera Cœlium negligentiæ leuiter accusat: deinde res à se in Amano monte gestas, & Pindenissi oppugnationem exponit: rogat, ne quid sibi temporis ad prouinciale munus prorogetur. de Repub. tum præsentia, tum futura etiam expectare se dicit. Eodem anno.

CICERO IMP. S. D. COELIO RVFO ÆDILI CVR. DES. 10

TV vide, quam ad me litteræ non perferantur, non enim adduci possum, vt abs te, postea quam Ædilis factus es, nullas putem datas; præsertim cùm esset

tanta

tanta res, tantæ gratulationis, de te; quia, quod sperabam de Hillo, (balbus enim sum) quòd non putaram. Atqui sic habeto, nullam me epistolam accepisse tuam, post Comitia ista præclara, quæ me lætitia extulerunt. ex quo vereor, ne idem eueniat in meas litteras. Equidem nunquam domum misi vnã epistolã, quin esset ad te altera: nec mihi est te iucundius quidquam, nec carius. Sed balbi non sumus; ad rem redeamus.

Vt optasti, ita est, velles enim, ais tantùm modo vt haberem negotij, quod esset ad laureolam satis. Parthos times, quia diffidis copijs nostris. Ergo ita accidit. nam, Parthico bello nunciato, locorum quibusdam angustijs, & natura montium fretus, ad Amanum exercitum adduxi. satis probè ornatum auxilijs, & quadam auctoritate apud eos, qui me non norant, nominis nostri, multum est enim in his locis: *Hic me est ille, qui Vrbem? quem Senatus?* nosti cetera. Cum venissem ad Amanum, qui mons mihi cum Bibulo communis est, diuisus aquarum diuortijs? Cassius noster, quod mihi magnæ voluptatis fuit. feliciter ab Antiochia hostem reiecerat. Bibulus prouinciam acceperat. Interea cum meis copijs omnibus vexaui Amanienses; hostes sempiternos. multi occisi, capti: reliqui dissipati. castella munita, improuiso aduentu capta, & incensa. Ita victoria iusta Imperator appellatus apud Issum (quo in loco sæpe, vt ex te audiui, Clitarchus tibi narrauit, Darium ab Alexandro esse superatum,) abduxi exercitum ad infestissimam Ciliciæ partem. ibi quintum & vicesimum iam diem aggeribus, vineis, turribus oppugnabam opidum munitissimum Pindenissum, tantis opibus, tantoq; negotio, vt mihi ad summam gloriam nihil desit, nisi nomen opidi. quod si, vt spero, cepero; tum verò litteras publicè mittam. Hæc ad te in præsenti scripsi, vt speres te assequi id, quod optasti.

Sed vt redeam ad Parthos; hæc æstas habuit hunc exitum satis felicem: ea, quæ sequitur, magno est in timore.

Quare,

Quare, mi Rufe, vigila, primùm vt mihi succedatur. Sin id erit, vt scribis, & vt ego arbitror, spissius; illud quod facilè est, ne quid mihi temporis prorogetur. De Rep. ex tuis litteris, vt antea tibi scripsi, cùm præsentia, tum etiam futura magis expecto. Quare, vt ad me omnia quam diligentissimè perscribas, te vehementer rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Ita sollicitus est, quidnam de successione prouinciarum Romæ decernatur, vt omnino sibi deesse verba confirmet. Miro enim Vrbis desiderio tenetur. Pantheras ludorum caussa promittit. De statu Reipub. diligentissimas à Cœlio litteras postulat. L. Paullo, C. Marcello Coss.

CICERO IMP. S. D. COELIO ÆDILI CVR. 11

PVtares ne vnquam accidere posse, vt mihi verba deessent; neque solum ista vestra oratoria, sed hæc etiã leuia nostratia? desunt autem propter hanc caussã, quòd mirificè sum sollicitus. quidnam de Prouincijs decernatur. Mirum me desiderium tenet Vrbis, incredibile meorum, atque in primis tui, satietas autem Prouinciæ, vel quia videmur eam famam consecuti, vt non tam accessio quærenda, quam fortuna metuenda sit; vel quia totum negotium non est dignum viribus nostris, qui maiora in Repub. onera sustinere & possimus, & soleamus; vel quia belli magni timor impendet: quod videmur effugere, si ad constitutam diem decedemus.

De Pantheris per eos, qui venari solent, agitur mandato meo diligenter: sed mira paucitas est: & eas, quæ sunt,

sunt, valde aiunt queri, quòd nihil cuiquam insidiarum in mea Prouincia, nisi sibi, fiat. Itaque constituisse, dicuntur in Cariam ex nostra Prouincia decedere. Sed tamen sedulò fit, & in primis à Patischo. quidquid erit, tibi erit, sed quid planè esset, nesciebamus. Mihi mehercule magnæ curæ est Ædilitas tua. ipsa dies me admonebat: scripsi enim hæc ipsis Megalensibus. Tu velim ad me de omni Reip. statu quam diligentissimè perscribas: ea enim certissima putabo, quæ ex te cognouero. Vale.

ARGVMENTVM.

Solicitudinem suam demonstrat ob res vrbanas. litteras à Cœlio petit de omni statu Reip. addit de Diogenis, & Platonis itinere. hortatur ne prouinciales honores vrbanis magistratibus præferat. suam indicat ad vrbem redeundi cupiditatem. Eodem anno.

CICERO IMP. S. D. COELIO ÆDIL. CVR. 12

SOllicitus equidem eram de rebus vrbanis: ita tumultuosæ conciones ita molestæ. Quinquatrus afferebantur: nam citeriora nondum audiebamus. Sed tamen nihil me magis sollicitabat, quam in his molestijs non me, si qua ridenda essent, ridere tecum. sunt enim multa, sed ea non audeo scribere. Illud molestè fero, nihil me adhuc de rebus habere tuarum litterarum. Quare, etsi, cũ tu hæc leges, ego iam annuum munus confecero, tamen obuiæ mihi velim sint litteræ tuæ, quæ me erudiant de omni Repub. ne hospes planè veniam hoc melius, quàm tu, facere nemo potest. Diogenes tuus, homo modestus, à me cum Philone Pessimunte discessit. iter habebant ad Iatoregem: quamquam omnia nec benignia, nec copiosa cognorant.

Vrbem, mi Rufe, cole, & in ista luce viue: omnis enim peregrinatio (quod ego ab adolescentia iudicaui) obscura, & sordida est ijs, quorum industria Romæ potest illustris esse, quòd cùm probè scirem. vtinam in sententia permansissem. Cum vna mehercule ambulatiuncula, atque vno sermone nostro, omnes fructus Prouinciæ non confero. spero me integritatis laudem consecutum. non erat minor ex contemnenda, quam ex conseruata Prouincia. Spes triumphi, inquis? satis gloriosè triumpharem, si non essem tamdiu quidem in desiderio rerum mihi carissimarum. Sed, vt spero, propediem te videbo. tu mihi obuiam mitte epistolas te dignas. Vale.

ARGVMENTVM.

De litterarum infrequentia quasi molli brachio Cœlium reprehendit: eundem excusat, culpa in tabellarios translata: laudat etiam ob earum, quas proxime accepit, prudentiam, & humanitatem. Amicitiam cum Ap. Claudio, & amicitiæ caussas commemorat. quod Cæsarem Curio, qui cum optimatibus antea sentire videbatur, cœpit defendere, exitum agnoscit coniecturæ suæ. Decedere è prouincia, expleto anno, sibi ait esse constitutum; miroque se teneri desiderio vrbis, suorum, Cœlij potissimum; quem ædilem videre cupiebat. Negotialis ferè tota est epistola: morale principium, & quod concludit. nam, quæ narrat de Appij erga se, suaque in illum beneuolentia, propter occasionem inducta sunt, Appij à Dolabella accusati: de quo vide epist. 9. lib. 8. cui Cicero respondet. Eodem anno.

CICERO IMP. S.D. COELIO ÆDILI CVR. 13

RAras tuas quidem, (fortasse enim non perferuntur) sed suaues accipio litteras: vel quas proximè accede-

ceperam; quam prudentes, quam multi, & officij, & consilij. Etsi omnia si constitueram mihi agenda, vt tu admonebas; tamen confirmantur nostra consilia, cum sentimus prudentibus, fideliterq; suadētibus idem videri. Ego Appium, vt sæpe tecum locutus sum, valde diligo: meq; ab eo diligi statim cœptum esse, vt simultatem deposuimus, sensi. nam & honorificus in me Consul fuit & suauis amicus, & studiosus studiorum etiam meorū. Mea verò officia ei non defuisse, tute es testis: quoniam κωμικὸς μάρτυς, vt opinor, accidit Phania, & mehercule etiam pluris eum feci, quòd te amari ab eo sensi. Iam me Pompeij totum esse scis. Brutum à me amari intelligis. quid est caussæ, cur mihi non sit in optatis, complecti hominem florentem ætate, opibus, honoribus, ingenio, liberis, propinquis, affinibus amicis? Collegam meum præsertim & in ipsa Collegij laude, & scientia studiosum mei? Hæc eo pluribus scripsi, quod mihi significabant tuæ litteræ, subdubitare te, quā essem erga illum voluntate. credo te audisse aliquid. falsum est, mihi crede, si quid audisti. Genus institutorum, & rationum mearum dissimilitudinem nonnullam habet cum illius administratione Prouinciæ: ex eo quidam suspicati fortasse sunt. animorum contentione, non opinionum dissensione, me ab eo discrepare. nihil autem feci vnquam, neque dixi, quod contra illius existimationem esse vellem, post hoc negotium autem, & temeritatem nostri Dolabellæ, deprecatorem me pro illius periculo præbeo.

Erat in eadem epistola veternus ciuitatis: gaudebam sanè, & congelasse nostrum amicum lætabar otio. Extrema pagella pupugit me tuo chirographo. quid ais? Cæsarem nunc defendit Curio? quis hoc putaret præter me? nam, ita viuam, putaui. Dij immortales, quam ego risum nostrum desidero. Mihi erat in animo, quoniam iurisdictionem confeceram, ciuitates locupletatam, publicanis etiam superioris lustri reliqua sine sociorum

vlla querela conseruaram, priuatis, summis, infimis fueram iucundus: proficisci Ciliciam Nonis Maij: &, cum primùm æstiua attigissem, militaremque re colocassem, decedere ex S. C. Cupio te Ædilem videre: miroque desiderio me Vrbs afficit, & omnes mei, tuque in primis. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat Fabium à Quinquerebus, probitate, doctrina, ingenio, modestia, amicitia sua. De rebus Romanis litteras expectat. Eodem anno.

CICERO IMPERAT. S. D. COELIO ÆDIL. CVR. 14

MArco Fabio, viro optimo, & homine doctissimo familiarissimè vtor, mirificèque eum diligo, cùm propter summum eius ingenium, summamque doctrinam, tum propter singularem modestiam. Eius negotium sic velim suscipias, vt si esset res mea. Noui ego vos magnos patronos: hominem occidat oportet, qui vestra opera vti velit. Sed in hoc homine nullam accipio excusationem, omnia relinques, si me amabis, cum tua opera Fabius vti volet. Ego res Romanas vehementer expecto, & desiderio: in primisque quid agas, scire cupio. nam iamdiu propter hyemis magnitudinem nihil noui ad nos afferebatur. Vale.

ARGVMENTVM.

Si quis Cœlij tres epistolas legerit, quibus Cicero respondet, vndecimam, tertiamdecimam, decimamseptimam libri octaui: is magnopere nostram interpretationem non desiderabit. Epistolæ capita sunt hæc. de supplicationibus suis, de filiæ, & Dolabellæ nuptijs, de sua solli-

ſollicitudine ob ciuiles diſcordias, de rationibus, quibus adductus C. Cælium, Quæſtorem ſuum, prouinciæ præpoſuerit; de Ser. Ocella in adulterijs deprehenſo, de rebus ab Aedili Cælio geſtis, de ſuo ad vrbem reditu. Tota negotialis epiſtola, reſpondet enim ad ea, quæ Cælij litteræ ſignificauerant. nam rationes de Quæſtore prouinciæ præpoſito, quis non videt ad negotiale genus pertinere?

CICERO IMP. S. D. COELIO ÆDILI CVR. 15

NOn potuit accuratius agi, neque prudentius, quam actum eſt a te cum Curione de ſupplicatione. Et mehercule cōfecta res eſt ex mea ſententia, cum celeritate, tum quod is, qui erat iratus, cōpetitor tuus, & idem meus, aſſenſus eſt ei, qui ornauit res noſtras diuinis laudibus. Quare ſcito me ſperare ea, quæ ſequuntur, ad quę tu te para. Dolabellam à te gaudeo primum laudari, deinde etiam amari. nam ea, quæ ſperas Tulliæ meæ prudentia temperari poſſe, ſcio cui tuæ epiſtolæ reſpondeant. quid ſi meam legas, quam ego tu ex tuis litteris miſi ad Appium. ſed quid agas? ſic viuitur. quod actū eſt, Dij approbent. ſpero fore iucundum generum nobis. multum in eo tua nos humanitas adiuuabit. Reſp. me valde ſollicitat. faueo Curioni: Cæſarem honeſtum eſſe cupio; pro Pompeio emori poſſum: ſed tamen ipſa Repub. nihil mihi eſt carius: in qua tu non valde te iactas. diſtrictus enim mihi videris eſſe, quod & bonus ciuis, & bonus amicus es.

Ego de Prouincia decedens, & Quęſtorem Cœlium præpoſui Prouinciæ, Puerum, inquies: at Quæſtorem, at nobilem adoleſcentem: at omnium fere exemplo: neque erat ſuperiore honore vllus, quem præficerē. Pontinius

 multò

multò ante discesserat à Q. Fratre impetrari non poterat: quem tamen si reliquissem, dicerent iniqui, non me planè post annum. vt Senatus voluisset, ex prouincia decessisse, quoniam alterum me reliquissem. fortasse & illud adderent, Senatum eos voluisse prouincijs præesse, qui antea non præfuissent: fratrem meum triennium Asiæ præfuisse: Denique non sollicitus non sum: si fratrem reliquissem, omnia timerem. Postremò, non tam mea sponte, quàm potentissimorum duorum exemplo, qui omnes Cassios, Antoniosque complexi sunt, hominem adolescentem non tam allicere volui, quam alienare nolui. hoc tu meum consilium laudes necesse est. mutari enim non potest.

De Occella parùm planè ad me scripseras, & in actis non erat. Tuæ res gestæ ita notæ sunt, vt trans montem Taurum etiam de Matrinio sit auditum. Ego, nisi quid me Etesiæ morabuntur, celeriter, vt spero: vos videbo. Vale.

ARGVMENTVM.

Tribus annis epistolæ Ciceronis ad Cœlium datæ sunt: prima, secunda, tertia, M. Marcello, Ser. Sulpicio Cos. quarta, quinta, sexta, septima, octaua, L. Paullo, C. Marcello Cos. nona L. Lentulo, C. Marcello Cos. Hæc vltima respondet ijs litteris, quibus eum Cœlius obsecrauerat, ne secum Pompeio coniungeret, sed in oppidum aliquod bello vacuum recederet, donec armis ciuilis contentio dijudicaretur. earum litterarum initium est, Exanimatus sum tuis litteris lib. IIX. Magnum, inquit Cicero, dolorem ex litteris tuis accepissem, nisi diuturna mihi rerum desperatio pęne omnem iam doloris sensum ademisset. Nec verò consilium meum hoc fuit, vt pro Pompeio contra Cæsarem pugnarem; sed vt in aliquas fortasse solitudines discederem. nihil enim ciuilibus

bus armis odiosius. Cæsaris ira non me mouet, cum eadem omnibus calamitas impendere videatur. filius meus cuius caussa vis me mihi carum esse, ac de mea calamitate laborare, si erit aliqua Respub. sustentabitur memoria nominis mei; si nulla, cum reliquis ciuibus concidet. De genere meo Dolabella, noli dubitare, quin eam, quam debeo, curam sustineam. Hispaniensis belli exitum non expecto: quorsum enim? aut mihi, incolumi ciuitate, locus erit: aut, perdita quod reliquum est vitæ, in solitudine traducere deliberatum est. Verùm hæc fortasse meliorem exitum habebunt. Tu tamen, vbicunque ero, me, liberosque meos, vt nostra postulat amicitia, diliges, ac tuebere. Negotialis est epistola, quia de itione ad Pompeium differit, quod Cœlius dissuaserat, C. Marcello, L. Lentulo Cos.

CICERO IMP. S. D. COELIO ÆDILI CVR. 16

MAgno dolore me affecissent tuæ litteræ, nisi iam & ratio ipsa depulisset omnes molestias, & diuturna desperatione rerum obduruisset animus ad dolorem nouum. Sed tamen quare acciderit, vt ex meis superioribus literis id suspicarere, quod scribis, nescio quid enim fuit in illis, præter querelam temporum, quæ non animum meum magis sollicitum haberent, quam tuum: nam non eam cognoui aciem ingenij tui, quod ipse videam, te id, vt non putem videre. Illud miror, adduci potuisse te, qui me penitus nosse deberes, vt me existimares, aut tam improuidum qui ab excitata fortuna ad inclinatam & prope iacentem desciscerem: aut tam inconstantem, vt collectam gratiam florentissimi hominis effunderem, à meque ipse deficerem; & quod initio, semper fugi, ciuili bello interessem. Quod est igitur

meum triste consilium? vt discederem fortasse in aliquas solitudines? no'ti enim non modò stomachi mei, cuius tu similem quondam habebas; sed etiam oculorum in hominum insolentium indignitate fastidium. Accedit etiam molesta hæc pompa lictorum meorum, nomenque imperij, quo appellor. eo si onere carerem, quamuis paruis Italiæ latebris contentus essem. Sed incurrit hæc nostra laurus non solùm in oculos, sed etiam in voculas maleuolorum. Quod cum ita esset, nihil tamen vnquam de profectione, nisi vobis approbantibus, cogitaui. sed mea prædiola tibi nota sunt: in his mihi necesse est esse, ne amicis molestus sim. Quod autem in maritimis facillimè sum, moueo nonnullis suspicionem: velle me nauigare. quod tamen fortasse non nollem si possem ad otium. nam ad bellum quidem, qui conuenit? præsertim contra eum, cui spero me satisfecisse: ab eo, cui tamen satisfieri nullo modo potest. Deinde sententiam meam tu facillimè perspicere potuisti iam ab illo tempore. cum in Cumanum mihi obuiam venisti: non enim te celaui. Sed nonne tum prouidisti, quam abhorrerem ab Vrbe relinquenda? quod cũ audissem, non ne tibi affirmaui, quiduis me potius perpessurum, quam ex Italia ad bellum ciuile exiturum? quid ergo accidit, cur consilium mutarem? non ne omnia potius, vt in sententia permanerem? Credas hoc mihi velim, quod puto te existimare, ex his miserijs nihil aliud me quærere, nisi, vt homines aliquando intelligant, me nihil maluisse, quam pacem: ea desperata, nihil tam fugisse, quam arma ciuilia. huius me constantiæ puto fore, vt nunquam pœniteat. Etenim memini, in hoc genere gloriari solitũ esse familiarem nostrum Q. Hortensium. Quod nunquam bello ciuili interfuisset. hoc nostra laus erit illustrior, quod illi tribuebatur ignauiæ; de nobis id existimari posse non arbitror. Nec me ista terrent, quæ mihi à te ad timorem fidissimè, atque amantissimè proponuntur. nulla est enim acerbitas, quæ non omnibus, hac orbis

terrá-

terrarum perturbatione, impendere videatur: quamquidem ego à Repub. meis priuatis, & domesticis incommodis libentissimè, vel istis ipsis, quæ tu me mones, vt caueam, redemissem. Filio meo, quem tibi carum esse gaudeo, si erit vlla Respub. satis amplum patrimonium relinquam, memoriam nominis mei: sin autem nulla erit; nihil accidet ei se paratim à reliquis ciuibus.

Nam, quod rogas vt respiciam generum meum, adolescentem optimum, mihique carissimum; an dubitas cum scias, quanti cum illum, tum verò Tulliam meam faciam, quin ea me cura vehementissimè sollicitet? & eò magis, quòd in communibus miserijs hac tantùm oblectabar specula, Dolabellam meum, vel potius nostrũ, fore ab ijs molestijs, quas liberalitate sua contraxerat, liberum. Velim quæras, quos ille dies sustinuerit, in Vrbe dum fuit, quam acerbos sibi, quam mihi ipsi socero non honestos. Itaque neque hunc Hispaniensem casum expecto; de quo mihi exploratum est, ita esse, vt tu scribis: nec quidquam astutè cogito. Si quando erit ciuitas, erit profectò nobis locus: sin autem non erit, in easdem solitudines tu ipse, vt arbitror, venies, in quibus nos consedisse audies. Sed ego fortasse vaticinor; & hæc omnia meliores habebunt exitus. recordor enim desperationes eorum, qui senes erant adolescente me. eos ego fortasse nunc imitor, & vtor ætatis vitio. velim, ita sit: sed tamen, togam prętextam texi Oppio, puto te audisse. nam Curtius noster dibaphum cogitat: sed eum infector moratur. Hæc adspersi, vt scires, me tamen in stomacho solere ridere. De Dolabella, quod scripsi, suadeo videas, tanquam si res tua agatur. Extremum illud erit: nos nihil turbulenter, nihil temere faciemus. te tamen oramus, quibuscunque erimus in terris, vt nos, liberosq; nostros ita tueare. vt amicitia nostra, & tua fides postulabit. Vale.

ARGV-

Quare, mi Rufe, vigila, primùm vt mihi succedatur. Sin id erit, vt scribis, & vt ego arbitror, spissius; illud quod facilè est, ne quid mihi temporis prorogetur. De Rep. ex tuis litteris, vt antea tibi scripsi, cùm præsentia, tum etiam futura magis expecto. Quare, vt ad me omnia quam diligentissimè perscribas, te vehementer rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Ita sollicitus est, quidnam de successione prouinciarum Romæ decernatur, vt omnino sibi deesse verba confirmet. Miro enim Vrbis desiderio tenetur. Pantheras ludorum caussa promittit. De statu Reipub. diligentissimas à Cœlio litteras postulat. L. Paullo, C. Marcello Coss.

CICERO IMP. S. D. COELIO ÆDILI CVR. II

PVtares ne vnquam accidere posse, vt mihi verba deessent; neque solum ista vestra oratoria, sed hæc etiã leuia nostratia? desunt autem propter hanc caussã, quòd mirificè sum sollicitus. quidnam de Prouincijs decernatur. Mirum me desiderium tenet Vrbis, incredibile meorum, atque in primis tui, satietas autem Prouinciæ, vel quia videmur eam famam consecuti, vt non tam accessio quærenda, quam fortuna metuenda sit; vel quia totum negotium non est dignum viribus nostris, qui maiora in Repub. onera sustinere & possimus, & soleamus; vel quia belli magni timor impendet: quod videmur effugere, si ad constitutam diem decedemus.

De Pantheris per eos, qui venari solent, agitur mandato meo diligenter: sed mira paucitas est: & eas, quæ sunt,

ſunt, valde aiunt queri, quòd nihil cuiquam inſidiarum in mea Prouincia, niſi ſibi, fiat. Itaque conſtituiſſe, dicuntur in Cariam ex noſtra Prouincia decedere. Sed tamen ſedulò fit, & in primis à Patiſcho. quidquid erit, tibi erit, ſed quid planè eſſet, neſciebamus. Mihi mehercule magnæ curæ eſt Ædilitas tua. ipſa dies me admonebat: ſcripſi enim hæc ipſis Megalenſibus. Tu velim ad me de omni Reip. ſtatu quam diligentiſſimè perſcribas: ea enim certiſſima putabo, quæ ex te cognouero. Vale.

ARGVMENTVM.

Solicitudinem ſuam demonſtrat ob res vrbanas. litteras à Cœlio petit de omni ſtatu Reip. addit de Diogenis, & Platonis itinere. hortatur ne prouinciales honores vrbanis magiſtratibus præferat. ſuam indicat ad vrbem redeundi cupiditatem. Eodem anno.

CICERO IMP. S. D. COELIO ÆDIL. CVR. 12

SOllicitus equidem eram de rebus vrbanis: ita tumultuoſæ conciones ita moleſtæ. Quinquatrus afferebantur: nam citeriora nondum audiebamus. Sed tamen nihil me magis ſollicitabat, quam in his moleſtijs non me, ſi qua ridenda eſſent, ridere tecum. ſunt enim multa, ſed ea non audeo ſcribere. Illud moleſtè fero, nihil me adhuc de rebus habere tuarum litterarum. Quare, etſi, cũ tu hæc leges, ego iam annuum munus confecero, tamen obuiæ mihi velim ſint litteræ tuæ, quæ me erudiant de omni Repub. ne hoſpes planè veniam hoc melius, quàm tu, facere nemo poteſt. Diogenes tuus, homo modeſtus, à me cum Philone Peſſimunte diſceſſit. iter habebant ad Iatoregem: quamquam omnia nec benignia, nec copioſa cognorant.

Vrbem, mi Rufe, cole, & in ista luce viue: omnis enim peregrinatio (quod ego ab adolescentia iudicaui) obscura, & sordida est ijs, quorum industria Romæ potest illustris esse, quòd cùm probè scirem. vtinam in sententia permansissem. Cum vna mehercule ambulatiuncula, atque vno sermone nostro, omnes fructus Prouinciæ non confero. spero me integritatis laude n consecutum. non erat minor ex contemnenda, quam ex conseruata Prouincia. Spes triumphi, inquis? satis gloriosè triumpharem, si non essem tamdiu quidem in desiderio rerum mihi carissimarum. Sed, vt spero, propediem te videbo. tu mihi obuiam mitte epistolas te dignas. Vale.

ARGVMENTVM.

De litterarum infrequentia quasi molli brachio Cælium reprehendit: eundem excusat, culpa in tabellarios translata: laudat etiam ob earum, quas proxime accepit, prudentiam, & humanitatem. Amicitiam cum Ap. Claudio, & amicitiæ caussas commemorat. quod Cæsarem Curio, qui cum optimatibus antea sentire videbatur, cœpit defendere, exitum agnoscit coniecturæ suæ. Decedere è prouincia, expleto anno, sibi ait esse constitutum; miroque se teneri desiderio vrbis, suorum, Cælij potissimùm; quem ædilem videre cupiebat. Negotialis ferè tota est epistola: morale principium, & quod concludit. nam, quæ narrat de Appij erga se, suaque in illum beneuolentia, propter occasionem inducta sunt. Appij à Dolabella accusati: de quo vide epist. 9. lib. 8. cui Cicero respondet. Eodem anno.

CICERO IMP. S.D. COELIO ÆDILI CVR. 13

RAras tuas quidem, (fortasse enim non perferuntur) sed suaues accipio litteras: vel quas proximè accede-

ceperam, quam prudentes, quam multi, & officij, & consilij. Etsi omnia si constitueram mihi agenda, vt tu admonebas; tamen confirmantur nostra consilia, cum sentimus prudentibus, fideliterq; suadētibus idem videri. Ego Appium, vt sæpe tecum locutus sum, valde diligo: meq; ab eo diligi statim cœptum esse, vt simultatem deposuimus, sensi. nam & honorificus in me Consul fuit & suauis amicus, & studiosus studiorum etiam meorū. Mea verò officia ei non defuisse, tute es testis: quoniam κωμικὸς μάρτυρ, vt opinor, accidit Phania, & mehercule etiam pluris eum feci, quòd te amari ab eo sensi. Iam me Pompeij totum esse scis. Brutum à me amari intelligis. quid est caussæ, cur mihi non sit in optatis, complecti hominem florentem ætate, opibus, honoribus, ingenio, liberis, propinquis, affinibus amicis? Collegam meum præsertim & in ipsa Collegij laude, & scientia studiosum mei? Hæc eo pluribus scripsi, quod mihi significabant tuæ litteræ, subdubitare te, qua essem erga illum voluntate. credo te audisse aliquid. falsum est, mihi crede, si quid audisti. Genus institutorum, & rationum mearum dissimilitudinem nonnullam habet cum illius administratione Prouinciæ: ex eo quidam suspicati fortasse sunt, animorum contentione, non opinionum dissensione, me ab eo discrepare. nihil autem feci vnquam, neque dixi, quod contra illius existimationem esse vellem, post hoc negotium autem, & temeritatem nostri Dolabellæ, deprecatorem me pro illius periculo præbeo.

Erat in eadem epistola veternus ciuitatis: gaudebam sanè, & congelasse nostrum amicum lætabar otio. Extrema pagella pupugit me tuo chirographo. quid ais? Cæsarem nunc defendit Curio? quis hoc putaret præter me? nam, ita viuam, putaui. Dij immortales, quam ego risum nostrum desidero. Mihi erat in animo, quoniam iurisdictionem confeceram, ciuitates locupletatam, publicanis etiam superioris lustri reliqua sine sociorum

vlla querela conseruaram, priuatis, summis, infimis fueram iucundus: proficisci Ciliciam Nonis Maij: &, cum primùm æstiua attigissem, militaremque re collocassem, decedere ex S.C. Cupio te Ædilem videre: miroque desiderio me Vrbs afficit, & omnes mei, tuque in primis. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat Fabium à Quinquerebus, probitate, doctrina, ingenio, modestia, amicitia sua. De rebus Romanis litteras expectat. Eodem anno.

CICERO IMPERAT. S. D. COELIO ÆDIL. CVR. 14

MArco Fabio, viro optimo, & homine doctissimo familiarissimè vtor, mirificèque eum diligo, cùm propter summum eius ingenium, summamque doctrinam, tum propter singularem modestiam. Eius negotium sic velim suscipias, vt si esset res mea. Noui ego vos magnos patronos: hominem occidat oportet, qui vestra opera vti velit. Sed in hoc homine nullam accipio excusationem, omnia relinques, si me amabis, cùm tua opera Fabius vti volet. Ego res Romanas vehementer expecto, & desiderio: in primisque quid agas, scire cupio. nam iamdiu propter hyemis magnitudinem nihil noui ad nos afferebatur. Vale.

ARGVMENTVM.

Si quis Cœlij tres epistolas legerit, quibus Cicero respondet, vndecimam, tertiamdecimam, decimamseptimam libri octaui: is magnopere nostram interpretationem non desiderabit. Epistolæ capita sunt hæc. de supplicationibus suis, de filiæ, & Dolabellæ nuptijs, de sua solli-

ſollicitudine ob ciuiles diſcordias, de rationibus, quibus adductus C. Cœlium, Quæſtorem ſuum, prouinciæ præpoſuerit; de Ser. Ocella in adulterijs deprehenſo, de rebus ab Aedili Cœlio geſtis, de ſuo ad vrbem reditu. Tota negotialis epiſtola, reſpondet enim ad ea, quæ Cœlij litteræ ſignificauerant. nam rationes de Quæſtore prouinciæ præpoſito, quis non videt ad negotiale genus pertinere?

CICERO IMP. S. D. COELIO ÆDILI CVR. 15

NOn potuit accuratius agi, neque prudentius, quam actum eſt a te cum Curione de ſupplicatione. Et mehercule cõfecta res eſt ex mea ſententia, cum celeritate, tum quod is, qui erat iratus, cõpetitor tuus, & idem meus, aſſenſus eſt ei, qui ornauit res noſtras diuinis laudibus. Quare ſcito me ſperare ea, quæ ſequuntur, ad quę tu te para. Dolabellam à te gaudeo primum laudari, deinde etiam amari. nam ea, quæ ſperas Tulliæ meæ prudentia temperari poſſe, ſcio cui tuæ epiſtolæ reſpondeant. quid ſi meam legas, quam ego tu ex tuis litteris miſi ad Appium. ſed quid agas? ſic viuitur. quod actũ eſt, Dij approbent. ſpero fore iucundum generum nobis. multum in eo tua nos humanitas adiuuabit. Reſp. me valde ſollicitat. faueo Curioni: Cæſarem honeſtum eſſe cupio; pro Pompeio emori poſſum: ſed tamen ipſa Repub. nihil mihi eſt carius: in qua tu non valde te iactas. diſtrictus enim mihi videris eſſe, quod & bonus ciuis, & bonus amicus es.

Ego de Prouincia decedens, & Quęſtorem Cœlium præpoſui Prouinciæ, Puerum, inquies: at Quæſtorem, at nobilem adoleſcentem: at omnium fere exemplo: neque erat ſuperiore honore vllus, quem præficerẽ. Pontinius

 multò

multò ante discesserat à Q. Fratre impetrari non poterat: quem tamen si reliquissem, dicerent iniqui, non me planè post annum. vt Senatus voluisset, ex prouincia decessisse, quoniam alterum me reliquissem. fortasse & illud adderent, Senatum eos voluisse prouincijs præesse, qui antea non præfuissent: fratrem meum triennium Asiæ præfuisse: Denique non sollicitus non sum: si fratrem reliquissem, omnia timerem. Postremò, non tam mea sponte, quàm potentissimorum duorum exemplo, qui omnes Cassios, Antoniosque complexi sunt, hominem adolescentem non tam allicere volui, quam alienare nolui. hoc tu meum consilium laudes necesse est. mutari enim non potest.

De Occella parùm planè ad me scripseras, & in actis non erat. Tuæ res gestæ ita notæ sunt, vt trans montem Taurum etiam de Matrinio sit auditum. Ego, nisi quid me Etesiæ morabuntur, celeriter, vt spero: vos videbo. Vale.

ARGVMENTVM.

Tribus annis epistolæ Ciceronis ad Cœlium datæ sunt: prima, secunda, tertia, M. Marcello, Ser. Sulpicio Cos. quarta, quinta, sexta, septima, octaua, L. Paullo, C. Marcello Cos. nona L. Lentulo, C. Marcello Cos. Hæc vltima respondet ijs litteris, quibus eum Cœlius obsecrauerat, ne secum Pompeio coniungeret, sed in oppidum aliquod bello vacuum recederet, donec armis ciuilis contentio dijudicaretur. earum litterarum initium est, Exanimatus sum tuis litteris lib. IIX. Magnum, inquit Cicero, dolorem ex litteris tuis accepissem, nisi diuturna mihi rerum desperatio pęne omnem iam doloris sensum ademisset. Nec verò consilium meum hoc fuit, vt pro Pompeio contra Cæsarem pugnarem; sed vt in aliquas fortasse solitudines discederem. nihil enim ciuilibus

bus armis odiosius. Cæsaris ira non me mouet, cum eadem omnibus calamitas impendere videatur. filius meus cuius caussa vis me mihi carum esse, ac de mea calamitate laborare, si erit aliqua Respub. sustentabitur memoria nominis mei; si nulla, cum reliquis ciuibus concidet. De genere meo Dolabella, noli dubitare, quin eam, quam debeo, curam sustineam. Hispaniensis belli exitum non expecto: quorsum enim? aut mihi, incolumi ciuitate, locus erit: aut, perdita quod reliquum est vitæ, in solitudine traducere deliberatum est. Verùm hæc fortasse meliorem exitum habebunt. Tu tamen, vbicunque ero, me, liberosque meos, vt nostra postulat amicitia, diliges, ac tuebere. Negotialis est epistola, quia de itione ad Pompeium differit, quod Cœlius dissuaserat, C. Marcello, L. Lentulo Cos.

CICERO IMP. S. D. COELIO ÆDILI CVR. 16

MAgno dolore me affecissent tuæ litteræ, nisi iam & ratio ipsa depulisset omnes molestias, & diuturna desperatione rerum obduruisset animus ad dolorem nouum. Sed tamen quare acciderit, vt ex meis superioribus literis id suspicarere, quod scribis, nescio quid enim fuit in illis, præter querelam temporum, quæ non animum meum magis sollicitum haberent, quam tuum: nam non eam cognoui aciem ingenij tui, quod ipse videam, te id, vt non putem videre. Illud miror, adduci potuisse te, qui me penitus nosse deberes, vt me existimares, aut tam improuidum qui ab excitata fortuna ad inclinatam & prope iacentem desciscerem: aut tam inconstantem, vt collectam gratiam florentissimi hominis effunderem, à meque ipse deficerem; & quod initio, semper fugi, ciuili bello interessem. Quod est igitur

terrarum perturbatione, impendere videatur: quamquidem ego à Repub. meis priuatis, & domesticis incommodis libentissimè, vel istis ipsis, quæ tu me mones, vt caueam, redemissem. Filio meo, quem tibi carum esse gaudeo, si erit vlla Respub. satis amplum patrimonium relinquam, memoriam nominis mei: sin autem nulla erit; nihil accidet ei se paratim à reliquis ciuibus.

Nam, quod rogas vt respiciam generum meum, adolescentem optimum, mihique carissimum; an dubitas cum scias, quanti cum illum, tum verò Tulliam meam faciam, quin ea me cura vehementissimè sollicitet? & eò magis, quòd in communibus miserijs hac tantùm oblectabar specula, Dolabellam meum, vel potius nostrũ, fore ab ijs molestijs, quas liberalitate sua contraxerat, liberum. Velim quæras, quos ille dies sustinuerit, in Vrbe dum fuit, quam acerbos sibi, quam mihi ipsi socero non honestos. Itaque neque hunc Hispaniensem casum expecto; de quo mihi exploratum est, ita esse, vt tu scribis: nec quidquam astutè cogito. Si quando erit ciuitas, erit profectò nobis locus: sin autem non erit, in easdem solitudines tu ipse, vt arbitror, venies, in quibus nos consedisse audies. Sed ego fortasse vaticinor; & hæc omnia meliores habebunt exitus. recordor enim desperationes eorum, qui senes erant adolescente me. eos ego fortasse nunc imitor, & vtor ætatis vitio. velim, ita sit: sed tamen, togam prętextam texi Oppio, puto te audisse. nam Curtius noster dibaphum cogitat: sed eum infector moratur. Hæc adspersi, vt scires, me tamen in stomacho solere ridere. De Dolabella, quod scripsi, suadeo videas, tanquam si res tua agatur. Extremum illud erit: nos nihil turbulenter, nihil temere faciemus. te tamen oramus, quibuscunque erimus in terris, vt nos, liberosq; nostros ita tueare. vt amicitia nostra, & tua fides postulabit. Vale.

ARGV-

ARGVMENTVM.

Saluſtius Bibulo Proconſuli quæſtor erat in Syriæ. eius binis litteris Cicero reſpondet, prioribus multa, eodem ordine, quo ſcripſerat Saluſtius. poſterioribus cauſſas exponit, cur enim Bibulo commendare non debeat: ſe tamen eius voluntati morem geſſiſſe ſignificat. L. Paullo, & C. Marcello Cos.

CICERO IMP. S. D. CANINIO SALVSTIO PROCOS. 17

Litteras ad te mihi ſtator tuus reddidit Tarſi ad XVI. Kal. Sext. his ego ordine, vt videris velle, reſpondebo. De ſucceſſore meo nihil audiui: nec quemquã fore arbitror. quin ad diem decedam, nulla cauſſa eſt, præſertim ſublato metu Parthico. commoraturum me nuſquam ſanè arbitror. Rhodum, Ciceronum cauſa puerorum acceſſurum puto: neque id tamen certum eſt. ad Vrbem velim quamprimùm venire: ſed tamen iter meũ Reipub. & rerum vrbanarum ratio gubernabit. Succeſſor tuus non poteſt ita maturare vllo modo, vt tu me in Aſia poſſis conuenire. De rationibus referendis, non erat incommodum te nullam referre, quam tibi ſcribis Bibulo fieri poteſtatem: ſed id vix mihi videris per legẽ Iuliam facere poſſe: quam Bibulus certa quadam ratione non ſeruat; tibi magnopere ſeruãdam cenſeo. Quod ſcribis, Apamea præſidium deduci non opportuiſſe; videbam idem cæteros exiſtimare: moleſtèque ferebam, de ea re minus commodos ſermones, maleuolorum fuiſſe. Parthi tranſierint nec ne, præter te, video dubitare neminem. itaque omnia præſidia, quæ magna, & firma paraueram, commotus hominum non dubio ſermone, dimiſi. Rationes mei Quæſtoris nec verum fuit me

me tibi mittere, nec tamen erant confectæ. eas nos Apameæ deponere cogitabamus. De præda mea, præter Quæstores vrbanos, ideſt populum Romanum teruncium nec attigit, nec tacturus eſt quiſquam. Laodiceæ me prædes accepturum arbitror omnis pecuniæ publicæ; vt & mihi, & populo cautum ſit ſine vecturæ periculo. Quod ſcribis ad me de drachmis c c c ı ɔ ɔ ɔ. nihil eſt; quod in iſto genere cuiquam poſſim commodare: omnis enim pecunia ita tractatur, vt præda à Præfectis, quæ autem mihi attributa eſt, a Quæſtore curetur. Quod quæris, quid exiſtimem de legionibus, quæ decretæ ſunt in Syriam; antea dubitabam, venturæ ne eſſent: nunc mihi non eſt dubium, quin ſi antea auditũ erit, otium eſſe in Syria, venturæ non ſint. Marium quidem ſucceſſorem tardè video eſſe venturum: propterea quod Senatus ita decreuit, vt cum legionibus iret. Vni epiſtolæ reſpondi, venio ad alteram.

Petis à me, vt Bibulo te quàm diligentiſſimè commendem. in quo mihi voluntas non deeſt: ſed locus videtur eſſe tecum expoſtulandi. ſolus enim tu ex omnibus, qui cum Bibulo ſunt, certiorem me nunquam feciſti quàm valdè Bibuli volũtas à me ſine cauſſa abhorreret. Permulti enim ad me detulerunt, cum magnus Antiochiæ metus eſſet, & magna ſpes in me, atque in exercitu meo; ſolitum dicere, quiduis ſe perpeti malle, quam videri eguiſſe auxilio meo. quod ego officio Quæſtorio te adductum reticere de Prætore tuo non moleſtè ferebam: quanquam quemadmodum tractarere, audiebam. Ille autem, cum ad Thermum de Parthico bello ſcriberet, ad me litteram nunquam miſit, ad quem intelligebat eius belli periculum pertinere. tantum de auguratu filij ſui ſcripſit ad me: in quo ego miſericordia commotus, & quod ſemper amiciſſimus Bibulo fui, dedi operam, vt ei quam humaniſſimè ſcriberem. Ille ſi omnibus eſt maleuolus, quod nunquam exiſtimaui, minus offendor in me: ſin à me eſt alienior, nihil tibi litteræ

meæ

meæ proderunt. Nam ad Senatum, quas Bibulus litteras misit, in ijs, quod mihi cum illo erat commune, sibi soli attribuit: se ait curasse, vt cum quæstu populi pecunia permutaretur. quod autem meum erat proprium, vt alarijs traspadanis vti negarē. id etiam populo se remisisse scribit, quod verò illius erat solius, id mecum cōmunicat: *Equitibus auxiliariis*, inquit, *cum amplius frumenti postularemus*. Illud verò pusilli animi, & ipsa maleuolentia ieiuni, atque inanis: quod Ariobarzanē, quem Senatus per me Regem appellauit, mihique commendauit. iste in litteris non Regem, sed Regis Ariobarzanis filium appellat. hoc animo, qui sunt. deteriores fiunt rogati: sed tibi morem gessi: litteras ad eum scripsi; quas cum acceperis, facies, quod voles. Vale.

ARGVMENTVM.

Lætitiam suam exponit, quod ei grata esse intelligat officia sua: laudat eius in administranda prouincia clementiam, & integritatem: suadet, vt decedens præficiat prouinciæ quæstorem potius, quam legatos. L. Paullo C. Mar. Cos.

M. CICERO IMP. S. D. Q. THERMO PROPRÆT. 18

OFficium meum erga Rhodonem cæteraque mea studia, quæ tibi, ac tuis præstiti, tibi homini gratissimo, grata esse vehementer gaudeo: mihique scito in dies maiori curæ esse dignitatem tuam: quæ quidem à te ipso integritate, & clementia tua, sic amplificata est, vt nihil addi posse videatur. Sed mihi magis, magisque quotidie de rationibus tuis cogitanti, placet illud meum consilium, quod initio Aristoni nostro, vt ad me venit, ostendi; graues te suscepturum inimicitias, si adolescēs, potens, & nobilis à te ignominia affectus esset. Et hercle

cle sine dubio erit ignominia: habes enim neminem honoris gradu superiorem. ille autem, vt omittam nobilitatem, hoc ipso vincit viros optimos, hominesque innocentissimos Legatos tuos, quòd & Quæstor est, & Quæstor tuus. Nocere tibi iratum neminem posse perspicio: sed tamen tres fratres, summo loco natos, promptos, non indisertos, te nolo habere iratos, præsertim iure: quos video deinceps Tribunos pl. per triennium fore. tempore autem Reip. qualia futura sint, quis scit? mihi quidem turbulenta videntur fore. cur ego te velim, incidere in terrores tribunicios? præsertim, cum sine cuiusquam reprehensione Legatis. Quæstorem possis anteferre: qui si dignum se maioribus suis præbuerit, vt spero, & opto; tua laus ex aliqua parte fuerit. sin quid offenderit, sibi totum, nihil tibi offenderit. Quæ mihi veniebant in mentem, quæ ad te pertinere arbitrabar, quòd in Ciliciam proficiscebar, existimaui me ad te oportere scribere. tu quod egeris, id velim Dij approbent. sed si me audies, vitabis inimicitias, & posteritatis otio consules. Vale.

ARGVMENTVM.

Ostendit, aptiorem sibi quæstorem obtingere non potuisse: & hortatur, vt maturet in prouinciam venire, antequam ipse decedat: pollicetur autem quæcunque ad eum ornandum conferre poterit. Paullo, & Marcello Cos.

M. T. CICERO IMP. S. D. C. COELIO L. F. C. N. CALDO. QVÆST. DES. 19

CVm optatissimum nuncium accepissem, te mihi Quæstorem obtigisse; eò iucundiorem mihi eam sortem sperabam fore, quò diutius in prouincia mecum fuisses. Magni enim videbatur interesse ad eam

necess-

necessitudinem, quam nobis sors tribuisset, consuetudinem quoque accedere. Postea, cum mihi nihil neque à te ipso, neque ab vllo alio de aduentu tuo scriberetur, verebar, ne id ita caderet, quod etiam nunc vereor, ne antequam tu in prouinciam venisses, ego de Prouincia decederem. Accepi autem à te missas litteras in Cilicia, cum essem in castris, ad x. Kal. Quinct. scriptas humanissimè, quibus facilè & officium, & ingenium tuum perspici possit: sed neque vnde, neque quo die datæ essent, aut quo tempore te expectarem, significabant: nec is, qui attulerat, à te acceperat; vt ex eo scirem, quo ex loco, aut quo tempore essent datæ. Quæ cum essent incerte, existimaui tamen esse faciundum, vt ad te statores meos, & lictores cum litteris mitterem: quas si satis opportuno tempore accepisti, gratissimum mihi feceris, si ad me in Ciliciam quamprimum veneris. Nam, quod ad me Curius, consobrinus tuus, mihi, vt scis, maximè necessarius; quod item C. Virginius, propinquus tuus, familiarissimus noster de te acuratissimè scripsit; valet id quidem apud me multum, sicut debet hominum amicissimorum diligens commendatio; sed tuæ litteræ, de tua præsertim dignitate, & de nostra coniunctione maximi sunt apud me ponderis. mihi Quæstor optatior obtingere nemo potuit. Quamobrem quæcunque à me ornamenta in te proficiscentur, elaborabo, vt omnes intelligant, à me habitam esse rationem, tuę maiorumq; tuorum dignitatis. Sed id iam facilius consequar, si ad me in Ciliciam veneris. quod ego & mea, & Reip. & maximè tua interesse arbitror. Vale.

M. TVL.

M·T·CICERONIS
Epiſtolarum
AD APPIVM·
LIBER TERTIVS.

ARGVMENTVM.

Totus hic ad Appium, P. Clodij fratrem, ſcriptus liber eſt: primæ ſex epiſtolæ Ser. Sulpicio, M. Marcello Co. ſeptima L. Paullo, C. Marcello. octaua ante ſeptimam collocari debuit, cum ſcripta ſit Octobri menſe, ante deuictos Amanienſes: quod in extremo ſignificatur: ex quo patet, ſcriptam eſſe Sulpicio & Marcello Cos. quinq; reliquæ ſcriptæ ſunt conſulatum gerentibus Paullo, & Maacello. Primam epiſtolam Phaniæ, Appij Liberto, dedit: eoque breuitatem excuſat, quod à Liberto prudentiſſimo, ac diligentiſſimo, poſſet Appius omnem Reip. ſtatum optime cognoſcere. Suam in Appium beneuolentiam declarat; eumque tacitè hortatur, vt Clodiam gentem, ſibi adhuc, propter contentiones P. Clodij, non amicam, ſecum in gratiam reducat. Laudat alterum eius Libertum Cilicem, vt Phaniam tamen pluris facere videatur. Valerium iuriſconſultum, non ſine ioco, commendat.

M. T. CIC. S. D. APPIO PVLCRO IMP. I

SI ipſa Reſpub. tibi narrare poſset: quo modo ſeſe haberet; non facilius ex ea cognoſcere poſses, quàm ex liberto tuo Phania: ita eſt homo non modò prudens, verùm

ARGVMENTVM.

Ciliciam Prouinciam sortitus, rogat Appium, vt eam sibi quam maxime aptam, explicatamque tradat; quo sit ei, cum successerit, facilior, & commodior administratio.

CICERO PROCOS. S.D. AP. PVLCHRO IMPERATOR. 2

CVm & contra voluntatem meam, & præter opinionem accidisset, vt mihi cum Imperio in Prouinciam proficisci necesse esset in multis, & varijs molestijs, cogitationibusque meis hæc vnica consolatio occurrebat, quod neque tibi amicior, quam ego sum quisquam posset succedere; neque ego ab vllo Prouinciam accipere, qui mallet eam mihi quam maxime aptam, explicatamque tradere. quod si tu quoq; eamdem de mea voluntate erga te spem habes, ea te profectò numquam fallet. A te maximopere pro nostra summa cōiunctione, tuaq; singulari humanitate etiam atq; etiam peto, & quęso, vt quibuscumq; rebus potes, (potes autem plurimis) prospicias, & consulas rationibus meis. Vides, ex S.C. Prouinciam esse habendam; si eam, quoad eius facere potueris, quam expeditissimam mihi tradideris: facilior erit mihi quasi decursus mei temporis. quid in eo genere efficere possis, tui consilij est. ego te quod tibi veniet in mentem mea interesse, valde rogo. Pluribus verbis ad te scriberem, si aut tua humanitas longiorem orationem expectaret: aut id fieri nostra amicitia pateretur; aut res verba desideraret, ac non pro se ipsa loqueretur. Hoc velim tibi persuadeas, si rationibus meis a te prouisum esse intellexero, magnam te ex eo, & perpetuam voluptatem esse capturum. Vale.

ARGVMENTVM.

Significat se Brundisium venisse: cum Fabio, Appii Legato, locutum esse: antequam ab Vrbe discederet, nihil à Senatu decretum, Sulpicio Consule repugnante, vt suis, Bibuliq; legionibus in Italia supplementum scriberetur. Petit idem, quod in proxima Epistola, vt Appius in tradenda Prouincia commodet sibi quam maxime potest, præcipue, ne numerum militum imminuat.

CICERO PROCOS. S. D. AP. PVLCRO. IMP. 3

AD XI. Kal. Iun. Brundisium cum venissem, Q. Fabius, legatus tuus mihi præsto fuit, eaque me ex tuis mandatis monuit, quæ non modò mihi ad quem pertinebant, sed vniuerso Senatui venerant in mentem, præsidio firmiori opus esse ad istam Prouinciam, censebant enim omnes ferè, vt in Italia supplementum meis, & Bibuli legionibus scriberetur. Id cum Sulpicins Consul passurum se negaret, multa nos quidem questi sumus: sed tantus consensus Senatus fuit, vt maturè proficisceremur; parendum vt fuerit: itaque fecimus. Nunc, quod à te petij litteris ijs, quas Romæ tabellarijs tuis dedi, velim tibi curæ sit, quæ successori coniunctissimo, & amicissimo commodare potest is, qui Prouinciam tradit; vt ea, pro nostra constantissima voluntate, cura, ac diligentia tua complectare: vt omnes intelligant, nec me beneuolentiori, cuiquam succedere, nec te amiciori potuisse Prouinciam tradere. Ex ijs litteris, quarum exemplum ad me misisti, quas in Senatu recitari voluisti, sic intellexeram, per multos à te milites esse dimissos: sed mihi Fabius idem demonstrauit, id te cogitasse facere; sed, cum ipse à te discederet, integrum militum numerum fuisse: id si ita est, pergratum mihi feceris, si istas exiguas copias, quas habuisti, quam minimum imminueris; qua de re

S.C.

S.C. quæ facta ſunt, ad te miſſa eſſe arbitror. Equidem, pro eo, quanti te facio, quidquid feceris. approbabo; ſed te quoque confido ea eſse facturum, quæ mihi intelliges maximè eſse accommodata. Ego C. Pontinium legatum meum, Brundiſij expectabam: eumq; ante Kal. Iun. Brundiſium venturum arbitror: qui cum venerit, quę primum nauigandi nobis facultas data erit, eo vtemur. Vale.

ARGVMENTVM.

Expectari à ſe ſcribit L. Clodium cum Appii mandatis ſuum ſtudium, atq; officium in omnibus rebus pollicetur. cauſas, quibus ad eum diligendum adducatur, commemorat. Negotiale principium, reliqua fere moralia.

CIC. PROCOS. S.D. APPIO PVLCHRO IMP. 4

PRidie Non. Iun. cum eſsem Brundiſij, litteras tuas accepi: quibus erat ſcriptum, te L. Clodio mandaſse, quæ illum mecum loqui velles. Eum ſanè expectabam, vt ea, quæ à te afferret, quam primum cognoſcerem. Meū ſtudium erga te, & officium, tametſi multis iam rebus ſpero tibi eſse cognitum: tamen in ijs maximè declarabo quibus plurimum ſignificare potuero: tuam mihi exiſtimationem, & dignitatem cariſſimam eſse. Mihi, & Q. Fabius Virgilianus, & C. Flac. L.F. & diligentiſſimè M. Octauius Cn.F. demonſtrauit, me à te plurimi fieri, quod egomet multis argumentis iam antea iudicatam; maximèque illo libro augulari, quem, ad me amantiſſimè ſcriptum, ſuauiſſimum miſiſti. Mea in te omnia ſumma neceſſitudinis officia conſtabunt. nam cum te ipſum, ex quo tempore tu me diligere cœpiſti. quotidie pluris feci. tum acceſserunt etiam coniunctiones, neceſſariorum tuorum. Duos enim duarum ætatum plurimi facio, Cn. Pompeium, filię tuæ ſocerum, & M. Brutum, generum tuum: Collegijque coniunctio, præſertim tam honorificè à te approbata, non me-

diocre vinculum mihi quidem attulisse videtur, ad voluntates nostras copulandas. Sed, si Clodium conuenero, ex illius sermone ad te scribam plura: & ipse operam dabo, vt te quamprimum videam. Quod scribis, manendi tibi caussam eam fuisse, vt me conuenires: id mihi, ne mentiar, gratum est. Vale.

A R G V M E N T V M.

Agit Appio gratias, quod operam dederit, vt sibi quam maxime expeditam prouinciam traderet: deinde rationem exponit itineris sui; quo certius de congressu statuere Appius possit.

CICERO PROCOS. S.D. AP. PVLCHRO IMP. 5

TRalles veni ad VI. Kal. Sext. ibi mihi præsto fuit L. Lucilius cum litteris, mandatisq; tuis: quo quidem homine neminem potuisti, nec mihi amiciorem, nec vt arbitror ad ea cognoscenda, quæ scire volebam, aptiorem prudentioremue mittere. ego autem, & tuas litteras legi libenter, & audiui Lucilium diligenter. Nunc quoniam, & tu ita sentis (scribis enim quæ de nostris officiis ego ad te scripserim, etsi ea iucunda fuerunt, tamen quoniam ex alto repetita sint, non necessaria te putasse) & re vera confirmata amicitia, & perspecta fide, commemoratio officiorum superuacanea est; eam partem orationis prætermittam. Tibi tamen agam, vt debeo, gratias, animaduerti enim, & didici ex tuis litteris te omnibus in rebus habuisse rationem, vt mihi cōsuleres, restitueresq; & præparares quodam modo omnia, quò mea ratio facilior, & solutior esse posset. Hoc tuum officium cum mihi gratissimum esse dicam; sequitur illud, vt te existimare velim, mihi magnæ curæ fore, atque esse iam, primum vt ipse tu, tuique omnes, deinde etiam vt reliqui scire possint, me tibi esse amicissimum. Quod quibus adhuc non satis est perspectum, ij mihi nolle magis hoc animo nos esse, quam non intelligere videntur. sed profectò intelligent. neque enim obscuris personis, nec paruis in caussis res agetur. sed hoc fieri melius, quam dici,

ci,aut scribi volo. Quod itinerum tuorum ratio te nonnullam in dubitationem videtur adducere, visurus ne me sis in Prouincia; ea res sic habet. Brundisij cum loquerer cum Phania liberto tuo, veni in eum sermonem, vt dicerem, me libenter ad eam partem Prouinciæ primum esse venturum, quo te maximè velle arbitrarer. tunc mihi ille dixit, quod classe te velle decedere, perfore accõmodatum tibi si ad Sidam, maritimam partem Prouinciæ, nauibus accessissem. dixi, me esse facturum; itaque fecissem nisi mihi L. Clodius noster Corciræ dixisset. minime id esse faciendum; te Laodiceæ fore ad meum aduentum, erat id mihi multò breuius, multoque commodius, cum præsertim te ita malle arbitrarer. tua ratio postea est commutata, nunc quid fieri possit, tu facillimè statues. ego tibi meum consilium exponam. Pridie Kald. Sext. puto me Laodiceam fore: vbi perpaucos dies, dum pecunia accipitur, quæ mihi ex publica permutatione debetur, commorabor. deinde iter faciam ad exercitum; vt circiter Idus Sext. putem me ad Iconium fore. Sed si quid nunc me fallit in scribendo, (procul enim aberam ab re ipsa, & locis) simul ac progredi cępero, quam celerrimis potero, & quam creberrimis litteris faciam, vt tibi nota sit omnis ratio dierum, atque itinerum meorum. Oneris tibi imponere nec audeo quidquam, nec debeo: sed, quod tuo commodo fieri possit vtriusque nostrum magni interest, prius vt te conueniam, quam decedas. quam facultatem si quis casus eripuerit; mea tamen in te omnia officia constabunt, non secus ac si te vidissem. Tibi de nostris rebus nihil sum ante mandaturus per litteras; quam desperaro, coram me tecum agere posse. Quod à te Scæuola petisse dicis, vt dum tu abesses, ante aduentum meum Prouinciæ præesset: eum ego Ephesi vidi, fuitq; mecum familiariter triduum illud, quod ego Ephesi commoratus sum; nec ex eo quidquam audiui, quod sibi à te mandatum diceret. sanè vellem potuisse obsequi voluntati tuæ; non enim arbitror noluisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Ostendit congressum à se expetitum, ab Appio vitatum: se tamen es fore amicissimum: quædam addit de suo itinere, vt Appius constituat, quo loco eum conuenire possit.

CICERO PROCOS. S. D. APPIO PVLCHRO IMP. 6

CVm meum factum cum tuo comparo, etsi non magis mihi faueo in nostra amicitia tuenda, quam tibi tamen multò magis meo facto delector, quam tuo. Ego enim Brundisij quæsiui ex Phania (cuius mihi videbar, & fidelitatem erga te perspexisse, & nosse locum, quem apud te is teneret) quam in partem Prouinciæ maximè putaret te velle vt in succedendo primum venirem. Cum ille mihi respōdisset, nihil me tibi gratius facere posse, quàm si ad Sidam nauigassem: etsi minus dignitatis habebat ille aduētus, & ad multas res mihi minus erat aptus; tamen me ita dixi esse facturum. Idem ego; cum L. Clodium Corcyræ conuenissem, hominem ita tibi coniunctum, vt mihi, cum illo cum loquerer, tecum loqui viderer: dixi ei, me ita facturum esse, vt in eam partem, quam Phania rogasset, primum venirem. Tunc mihi ille cum gratias egisset, magnopere à me petiuit, vt Laodiceam protinus irem: te in prima Prouincia velle esse, vt quamprimum decederes: quin nisi ego successor essem, quem tu cuperes videre, te antea, quā tibi successum esset, decessurum fuisse. quod quidem erat consentaneum cum ijs litteris, quas ego Romæ acceperam: ex quibus perspexisse mihi videbar, quam festinares decedere. Respondi Clodio, me ita esse facturum: ac multò quidem libentius, quam si illud esset faciendum, quod promiseram Phaniæ. Itaque, & consilium mutaui, & ad te statim mea manu scriptas litteras misi; quas quidem ex tuis intellexi, satis maturè ad te esse perlatas. Hoc ego meo facto valde delector. nihil enim potuit fieri amantius. confi-

sidera nunc vicissim tuum. Non modò ibi non fuisti. vbi me quamprimum videre posses; sed eò discessisti, quò ego te ne persequi quidem possem triginta diebus qui tibi ad decedendum lege, vt opinor Cornelia constituti essent: vt tuum factum illis, qui,quo animo inter nos simus,ignorant,alieni hominis, vt leuissimè dicam, & fugientis congressum; meum vero coniunctissimi, & amicissimi esse videatur. Ac mihi tamen antequam in Prouinciam venirem redditæ sunt à te litteræ: quibus etsi te Tarsum proficisci demonstrabas; tamen mihi non dubiam spem mei conueniendi afferebas: cum interea, credo equidem, maleuoli homines, (latè enim patet hoc vitium, & est in multis,) sed tamen probabilem materiam nacti sermonis, ignari meæ constantiæ, conabantur alienare à te voluntatem meam: qui te forum Tarsi agere, statuere multa, decernere, iudicare dicerent, cum posses iam suspicari tibi esse successum; quæ ab ijs quidem fieri, solerent, qui breui tempore sibi succeddi putarent. Horum ego sermone non mouebar: quin etiam, (credas mihi velim) si quid tu ageres, leuari me putabam molestia: & ex annua prouincia, quæ mihi longa videretur. prope iam vndecim mensium prouinciam factam esse gaudebam, si absenti mihi vnius mensis labor detractus esset. Illud (verè dicam) me mouet, in tanta militum paucitate abesse tres cohortes quæ sint plenissimæ; nec me scire, vbi sint. Molestissimè autem fero, quòd te, vbi visurus sim, nescio; eoque ad te tardiùs scripsi, quòd quotidie te ipsum expectabam; cùm interea ne litteras quidem vllas accepi, quæ me docerent, quid ageres aut vbi te visurus essem. Itaque virum fortem, mihique in primis probatum, Antonium præfectum euocatorum, misi ad te, cui, si tibi videretur,cohortes traderes; vt, dum tempus anni esset idoneum, aliquid negotij genere possem, in quo tuo consilio vt me sperarem esse vsurum, & amicitia nostra, & litteræ tuæ fecerant; quod ego ne nunc quidem despero. sed planè, quando, aut vbi te visurus sim nisi ad me scripseris, ne

ſuſpicari quidem poſſum. Ego, vt me tibi amiciſſimum eſſe, & æqui, & iniqui intelligant, curabo. de tuo in me animo iniquis ſecus exiſtimandi videris non nihil loci dediſſe. id ſi correxeris, mihi valde gratum erit. Et vt habere rationem poſſis, quo loco me ſalua lege Cornelia, conuenias: ego in Prouinciam veni pridie Kal. Sext. iter in Ciliciam facio per Cappadociam. caſtra moui ab Iconio pridie Kal. Sept. Nunc tu, & ex diebus, & ex ratione itineris, ſi putabis me eſſe conueniendum, conſtitues quo loco id commodiſſimè fieri poſſit, & quo die. Vale.

ARGVMENTVM.

Querelam Appii refellit: contraque ipſe queritur, & extollit virtutem contra inanem arrogantiam nobilitatis: ſe tamen ei fore amiciſſimum confirmat.

CIC. IMP. S. D. AP. PVLCHRO IMPER. 7

PLuribus verbis ad te ſcribam, cum plus otij nactus ero, hæc ſcripſi ſubito, cum Bruti pueri Laodiceæ me conueniſſent, & ſe Romam properare dixiſſent; itaque nullas ijs, præterquam ad te, & ad Brutum, dedi litteras. Legati Appiani mihi volumen à te plenum querelæ iniquiſſimæ reddiderunt, quod eorum ædificationem litteris meis impediſſem. Eadem epiſtola petebas, vt eos quamprimum; ne in hiemem inciderent, ad facultatem ædificandi liberarem; & ſimul peracutè querebare, quod eos tributa exigere vetarem prius, quam ego, re cognita, permiſiſſem; genus enim quoddam fuiſſe impediendi, cum ego cognoſcere non poſſem, niſi cum ad hiemem me ex Cilicia recepiſſem. Ad omnia accipe, & cognoſce æquitatem expoſtulationis tuæ. Primum, cum ad me aditum eſſet ab ijs, qui dicerent à ſe intolerabilia tributa exigi: quid habuit iniquitatis, me ſcribere ne facerent ante, quam ego rem, cauſſamque cognoſcerem? Non poteram, credo, ante hiemem; ſic enim ſcribis. Quaſi vero ad cognoſcendum ego ad illos; non illi ad me venire debuerint,

rint. Tam longè, inquis? quid? cum dabas iis litteras, per quas mecum agebas, ne eos impedirem, quo minus ante hiemem ædificarent; non eos ad me venturos arbitrabare? Tametsi id quidem fecerunt ridiculè: quas enim litteras afferebant, vt opus æstate facere possent; eas mihi post brumam reddiderunt. Sed scito, & multo plures esse, qui de tributis recusent, quam qui exigi velint; & me tamen, quod te velle existimem, esse facturum. De Appianis hactenus. A Pusania, Lentuli liberto, accenso meo, audiui, cum diceret, te secum esse questum, quod tibi obuiam non prodijssem. Scilicet contempsi te: nec potest fieri me quidquam superbius. Cum puer tuus ad me secunda ferè vigilia venisset; isque te ante lucem Iconium mihi venturum nunciasset; incertumque vtra via, cum essent duæ, altera Varronem, tuum familiarissimum, altera Q. Leptam, præfectum fabrum meum, tibi obuiam misi mandaui vtrique eorum, vt ante ad me excurrerent, vt tibi obuiam prodire possem currens Lepta venit, mihique nunciauit, te iam castra prætergressum esse, confestim Iconium veni. cætera iam tibi nota sunt. An ego tibi obuiam non prodirem? primum, Appio Claudio? deinde Imperatori? deinde, more maiorum? deinde, quod caput est, amico? præsertim cum in isto genere multò etiam ambitiosius facere soleam, quam honos meus, & dignitas postulet. Sed hæc hactenus. Illud idem Pausania dicebat te dixisse. Quidni Appius Lentulo, Lentulus Appio processit obuiam; Cicero Appio noluit? Quæso, etiamne tu has ineptias, homo mea sententia, summa prudentia, multa etiam doctrina, plurimo rerum vsu, addo vrbanitatem, quæ est virtus, vt Stoici rectissimè putant; vllam Appietatem, aut Lentulitatem valere apud me plus, quam ornamenta virtutis, existimas? Cum ea consecutus nondum eram, quæ sunt hominum opinionibus amplissima; tamen ista vestra nomina nunquam sum admiratus; viros eos, qui ea vobis reliquissent, magnos arbitrabar. Postea vero, quam ita, & accepi, & gessi maxima imperia, vt mihi

nihil

nihil neque ad honorem, neque ad gloriam acquirendum putarem; superiorem quidem nunquam, sed parem vobis me speraui esse factum. Nec mehercule aliter vidi existimare vel Cn. Pompeium, quem omnibus, qui vnquam fuerunt, vel P. Lentulum, quem mihi ipsi antepono. Tu si aliter existimas; nihil errabis, si paullo diligentius, (vt, quid sit εὐγένεια, quid sit nobilitas, intelligas) Athenodorus, Sandonis filius, quid de his rebus dicat, attenderis. Sed vt ad rem redeam; me tibi non amicum modò, verum etiam amicissimũ existimes velim, profecto omnibus meis officijs efficaciam, vt ita esse verè possis iudicare. Tu autẽ si id agis, vt minus mea caussa, dum ego absum, debere videaris, quam ego tua laborarim; libero te ista cura.

—— παρ' ἔμοιγε καὶ ἄλλοι,
Οἵ κέ με τιμήσουσι, μάλιστα δὲ μητίετα Ζεύς.

Si autem natura es φιλαίτιος; illud non perficies, quominus tua caussa velim, hoc assequere, vt quam in partem accipias, minus laborem. Hæc ad te scripsi liberius, fretus conscientia officij mei, beneuolentiæque, quam à me certo iudicio susceptam, quoad tu voles conseruabo. Vale.

ARGVMENTVM.

Refellit ea, quæ Appius obiecerat; probatque si quid fecerit, quod Appius iniuriæ factum, suique deformandi consilio, interpretaretur; ipsumque Appium aut imprudentem significat, qui sermonibus non proborum hominum crediderit; aut nimis astutum, qui ea, quæ ipsi in mentem veniat aliis attribuat. Agit gratias, quod scripserit diligenter de rebus vrbanis, seque omnia Ciceronis mandata curaturum promiserint: in quibus id præcipue rogat, ne sibi prouincia prorogetur. addit de suis rebus, de itinere Amanum versus; item de Parthis, falsum fuisse. de rebus Appiis, de suis, de tota Rep. creberrimas litteras poscit.

CIC. PROCOS. S.D. APPIO PVLCHRO IMP. 8

ETsi, quantum ex litteris tuis intelligere potui, videbã te hanc Epistolam, cum ad Vrbem esses, esse lectũ-

rum

rum, refrigerato iam leuiſſimo ſermone hominũ prouincialium; tamen, cum tu tã multis verbis ad me de improborum oratione ſcripſiſſes, faciendum mihi putaui, vt tuis litteris breui reſponderem. Sed prima duo capita epiſtolæ tuæ tacita mihi quodam modo relinquenda ſunt: nihil enim habent, quod definitum ſit, aut certum niſi me vultu, taciturnitate ſignificaſſe, tibi non eſſe amicum: idque pro tribunali, cum aliquid ageretur, & nonnullis in conuiuijs intelligi potuiſſe. Hoc totum nihil eſſe, poſſum intelligere; ſed cum ſit nihil, nec quid dicatur quidem intelligo. Illud quidem ſcio, meos multos, & illuſtres, & ex ſuperiore, & ex æquo loco ſermones habitos cum tua sũma laude, & cũ magna ſignificatione noſtræ familiaritatis; ad te verè potuiſſe deferri. Nam, quod ad legatos attinet, quid a me fieri potuit aut elegãtius, aut iuſtius, quam vt ſumptus egẽtiſſimarum ciuitatum minuerem ſine vlla imminutione dignitatis tuæ, præſertim ipſis ciuitatibus poſtulantibus? nam mihi totum genus legationum, tuo nomine proficiſcentium, notum non erat. Apameæ cum eſſem, multarum ciuitatum principes ad me detulerunt, ſumptus decerni legatis nimis magnos cum ſoluendo ciuitates non eſſent. Hic ego multa ſimul cogitaui. primum, te, hominem non ſolum ſapientem, verũm etiam, vt nunc loquimur, Vrbanum, non arbitrabar genere iſto legationum delectari. Idque me arbitror Synnadis pro tribunali multis verbis diſputauiſſe: primum Appium Clodium Senatui, populoque Rom. non Myndenſium teſtimonio, (in ea enim ciuitate mentio facta eſt) ſed ſua ſponte eſſe laudatum: deinde, me iſta vidiſſe accidere multis, vt eorum cauſſa legationes Romam venirent; ſed his legationibus non meminiſſe vllum tempus laudandi, aut locum dari: ſtudia mihi eorum placere, quod in te bene merito grati eſſent: conſilium totum videri minimè neceſſarium ſi autem vellent declarare in eo officium ſuum, laudaturum me, ſi quis ſuo ſumptu functus eſſet officio; conceſſurum ſi legitimo, non permiſſurum, ſi infini-

finito. Quid enim reprehendi potest? nisi quod addis, visum esse quibusdam edictum meum, quasi consulto, ad istas legationes impediendas, esse accomodatum. Iam non tam mihi videntur iniuriam facere ii, qui hæc disputant, quam si cuius aures ad hanc disputationem patent. Romæ composui edictum. nihil addidi, nisi quod publicani me rogarunt, cum Samum ad me venissent, vt de tuo edicto totidem verbis transferrem in meum. Diligentissimè scriptum caput est. quod pertinet ad minuendos sumptus ciuitatum. quo in capite sunt quædam noua, salutaria ciuitatibus, quibus ego magnopere delector. Hoc verò, ex quo suspicio nata est, me exquisiuisse aliquid, in quo te offéderem, translatitium est. neq; enim eram tam desipiens, vt priuatæ rei caussa legari putarem, qui & tibi non priuato, & pro re non priuata sua, sed publica; non in priuato, sed in publico orbis terræ cõsilio, idest, in Senatu, vt gratias agerent, mittebantur. Neque, cum edixi, ne quis iniussu meo proficisceretur, exclusi eos, qui me in castra, & qui trans Taurum persequi non possent. nam id est maximè in tuis litteris irridendum. quid enim erat, quod me persequerentur in castra, Taurumue transirent; cum ego Laodicea vsque ad Iconium iter ita fecerim, vt me omniũ illarum diœcesium, quæ cis Taurum sunt, omniumq; earũ ciuitatum magistratus, legationesq; conuenirent? Nisi fortè postea cęperunt legare, quam ego Taurum transgressus sum. quod certè non ita est. Cum enim Laodiceæ, cum Apameæ, cum Synadis, cum Philomeli, cum Iconij essem, quibus in oppidis omnibus commoratus sum; omnes iam istius generis legationes erant constitutæ. Atque hoc tamen te scire volo, me de isto sumptu legationum, aut minuendo, aut remittẽdo, decreuisse nihil, nisi quod principes ciuitatum à me postulassent, ne in venditionem tributorum, & illam acerbissimã exactionem, quam tu nõ ignoras capitum, atq; ostiorum inducerentur sumptus minimè necessarij. Ego autem cum hoc suscepissem, non solum iustitia, sed etiam misericordia adductus, vt leuarem mise-

rijs

rijs perditas ciuitates, & perditas maximè per magistratus suos; non potui in illo sumptu non necessario negligens esse. Tu, cum istiusmodi sermones ad te delati de me sunt, non debuisti credere. Sin autem eo genere delectaris, vt quæ tibi in mentem veniant alijs attribuas; genus sermonis inducis in amicitiam minimè liberale. Ego, si in Prouincia de tua fama detrahere vnquam cogitassem; non ad generum tuum Lentulum, neq; ad libertum tuum Brundisij, neq; ad præfectum fabrum Corcyræ, quem in locum me venire velles, retulissem. Quare potes, doctissimis hominibus auctoribus, quorum sunt de amicitia gerenda præclarissimè scripti libri, genus hoc totum orationis tollere: *Disputabant; ego contra disserebam: Dicebant, ego negabam*. An mihi de te nihil esse dictum vnquam putas? ne hoc quidem, quod, cum me Laodiceam venire voluisses, Taurum ipse transisti? quod ijsdem diebus meus conuentus erat Apameæ, Synnadis, Philomeli, tuus Tarsi? Non dicam plura; ne in quo te obiurgem, id ipsum videar imitari. Illud dicam, vt sentio, si ista, quę alios loqui dicis, ipse sentis, tua summa culpa est: sin alii tecum hæc loquuntur, tua tamen, quod audis, culpa nonnulla est: mea ratio in tota amicitia nostra constans, & grauis reperietur. Quod si quis me astutiorem fingit, quid potest esse callidius, quam, cum te absentem semper defenderim, cum præsertim mihi vsu venturum non arbitrarer, vt ego quoque absens à te defendendus essem; nunc committere, vt tu iure optimo me absentem deserere posses? Vnum genus excipio sermonis, in quo persæpe aliquid dicitur, quod te putem nolle dici; si aut legatorum tuorum cuipiam, aut præfectorum, aut tribunorum militum malè dicitur: quod tamen ipsum non mehercule adhuc accidit me audiente, vt aut grauius diceretur, aut in plures, quam mecum Corcyræ Clodius est locutus; cum in eo genere maximè quereretur, te aliorum improbitate minus felicem fuisse. Hos ego sermones, quod & multi sunt, & tuam existimationem, vt ego sentio, non

offen-

offendunt, laceſſiui nunquã, ſed non valde repreſſi. Si quis eſt, qui neminem bona fide in gratiam putet redire poſſe; nõ noſtram is perfidiam coarguit, ſed indicat ſuam: ſimulque non de me is peius, quam de te exiſtimat. Sin autem quem mea inſtituta in Prouincia nõ delectant; & quadam diſſimilitudine inſtitutorũ meorũ, ac tuorum lędi ſe putat cum vterque noſtrum rectè fecerit, ſed non idẽ vterq; ſecutus ſit; hunc ego amicum habere non curo. Liberalitas tua, vt hominis nobiliſſimi, latius in Prouincia patuit: noſtra ſi anguſtior, &, ſi de tua prolixa, beneficaque natura limuit aliquid poſterior annus, propter quandam triſtitiam temporum, non debent mirari homines: cum & natura ſemper ad largiendũ ex alieno fuerim reſtrictior: & temporibus, quibus alij mouentur ijſdem ego mouear, me eſſe acerbum ſibi, vt ſim dulcis mihi. De rebus vrbanis, quod me certiorem feciſti, cum per ſe mihi gratum fuit, tum quod ſignificaſti tibi omnia mea mandata curæ fore. In quibus vnum illud te præcipuè rogo, vt cures, ne quid mihi ad hoc negotij aut oneris accedat, aut temporis. Hortenſiumque noſtrum Collegam, & familiarem roges, vt, ſi vnquam mea cauſſa quidquam, aut ſenſit, aut fecit, de hac quoque ſententia bima decedat, qua mihi nihil poteſt eſſe inimicius. De noſtris rebus quod ſcire vis; Tarſo Nonis oct. Amanum verſus profecti ſumus. Hæc ſcripſi poſtridie eius diei, cum caſtra haberem in agro Mopſuheſtiæ. Si quid egero, ſcribam ad te: neq; domum vnquam ad meos litteras mittam, quin adiungam eas, quas tibi reddi velim. De Parthis quod quæris, fuiſſe nullos puto Arabes, qui fuerunt admiſto Parthico ornatu, dicuntur omnes reuertiſſe. hoſtem eſſe in Syria negant vllum. Tu velim ad me quam ſæpiſſimè & de tuis rebus ſcribas, & de meis, & de omni Reip. ſtatu: de quo ſum ſollicitus, eo magis, quod ex tuis litteris cognoui, Pompeium noſtrum in Hiſpaniam iturum. Vale.

AR-

ARGVMENTVM.

Appii litteris, humanissime scriptis, humanissime, & ipse respondet: gratulatur de triumphi spe: hortatur ad absolutionem librorum auguralium: petit, vt supplicationem sibi decernendum curet.

CICERO IMP. S.D. APPIO PVLCHRO. 9

VIx tandem legi litteras dignas Appio Clodio, plenas humanitatis, officij, diligentiæ. Adspectus videlicet Vrbis tibi tuam pristinam vrbanitatem reddidit. Nam quas ex itinere antequam ex Asia egressus es ad me litteras misisti, vnas de legatis a me prohibitis proficisci, alteras de Appianorum ædificatione impedita, legi perinuitus. itaque conscientia meæ constantis erga te voluntatis rescripsi tibi subiratus. ijs verò litteris lectis, quas Philotimo liberto meo dedisti, cognoui, intellexique in Prouincia multos fuisse, qui nos, quo animo inter nos sumus, esse nollent: ad Vrbem verò, vt accesseris, vel potius, vt primum tuos videris, cognosse te ex ijs, qua in te absentem fide, qua in omnibus officijs tuendis erga te obseruantiam, & constantia fuissem. Itaque quanti illud me æstimare putas, quod est in tuis litteris scriptum? si quid inciderit, quod ad meam dignitatem pertineat, etsi vix fieri possit, tamen te parem mihi gratiam relaturum. tu vero facilè facies: *Nihil est enim, quod studio, & beneuolentia, vel amore potius effici non possit*. Ego, & si & ipse ita iudicabam, & fiebam crebro à meis per litteras certior; tamen maximam lætitiam cepi ex tuis litteris, de spe minimè dubia; & planè explorata triumphi tui: neque verò ob eam causam, quo ipse facilius consequerer: (nam id quidem ἐπικούρειν est) sed mehercule, quod tua dignitas, atque amplitudo mihi est ipsa cara per se. Quare, quoniam plures tu habes, quam cæteri, quos scias in hanc Prouinciam proficisci; quod te

adeunt

adeunt fere omnes si quid velis, gratissimum mihi feceris, si ad me simul atque adeptus eris, quod & tu confidis, & ego opto, litteras miseris. Longi subsellij, vt noster Pōpeius appellat, iudicatio, & mora si quem tibi item vnum, alterumue diem abstulerit: (quid enim potest amplius?) tua tamen dignitas suum locum obtinebit. sed si me diligis, si à me diligi vis, ad me litteras, vt quamprimum lætitia afficiar, mittito. Et velim reliquum quod est promissi, ac muneris tui, mihi persoluas: cum ipsam cognitionem iuris auguralis consequi cupio; tum mehercule tuis incredibiliter studijs erga me muneribusq; delector. Quod autē à me tale quiddam desideras; sane mihi considerandum est, quoniam te remunerer potissimum genere, nam profectò non est meum, qui in scribendo, vt soles admirari, tantum industriæ ponam, committere, vt scribendo negligens fuisse videar: præsertim cum id non modò negligentis, sed etiam ingrati animi crimen futurum sit. verum hæc videbimus. Illud, quod polliceris, velim pro tua fide diligentiaque, & pro nostra non instituta, sed iam inueterata amicitia, cures, enitare, vt supplicatio nobis quam honorificentissimè quamprimumque decernatur. Omninò serius misi litteras, quam vellem. in quo cum difficultas nauigandi fuit odiosa; tum ipsum discessum Senatus incidisse credo meas litteras. Sed id feci adductus auctoritate, & consilio tuo: idque a me rectè factum puto, quod non statim vt Imperator appellatus sim, sed alijs rebus additis, æstiuisque confectis, litteras miserim. Hæc igitur tibi erunt curæ, quemadmodum ostendis: meque totum & mea, & meos commendatos habebis. Vale.

ARGVMENTVM.

APpium Dolabella, reuersum, è Cilicia, de maiestate, & de ambitu accusauerat, eodemque tempore Tulliam, Ciceronis filiam, vxorem duxerat, M. Cœlio, Ciceronis, & Dolabellæ amicissimo, eas nuptias conciliante, de

de quibus lib. IIX. Ep. 6. 13. id factum a ſuis, inſciente ſe conatur Cicero probare, & in hanc ſententiam multa colligit. præterea, ſuſpicante Appio, impeditas a Cicero, ne legationes, quæ Romam ad ſuam laudem ire decreuiſſent, multis verbis hanc ei ſuſpicionem ſtudet adimere. Mittit etiam commentarium de rebus a ſe perfectis, atque inſtitutis in prouincia, quæ ad Appiis abſolutionem pertinerent. Auguratur in extremo, cenſuram ei delatum iri: quod euenit.

CICERO IMP. S. D. APPIO PVLCHRO. 10

CVm eſt ad nos allatum de temeritate eorum, qui tibi negotium faceſſerent, etſi grauiter primo nuncio commotus ſum, quod nihil tam præter opinionem meā accidere potuit; tamen, vt me collegi, cætera mihi facillima videbantur; quod & in te ipſo maximam ſpem, & in tuis magnam habebam: multaque mihi veniebant in mētem: quamobrem iſtum laborem tibi etiam honori putarem fore. Illud planè moleſte tuli, quod certiſſimum, & iuſtiſſimum triumphum hoc inuidorum cōſilio eſse tibi ereptum videbam. quod tu ſi tanti facies, quanti ego ſemper iudicaui faciendum eſse; facies ſapienter: & ages victor ex inimicorum dolore triumphum iuſtiſſimum. Ego enim planè video fore neruis, opibus, ſapientiaq; tua: vehementer vt inimicos tuos pęniteat intēperantię ſuę. De me tibi ſic, cōteſtans omnes Deos, promitto, atque confirmo, me pro tua dignitate (malo enim dicere, quam pro ſalute) in hac Prouincia, cui tu præfuiſti, rogando, deprecatoris; laborando propinqui auctoritate cari hominis, vt ſpero, apud ciuitates; grauitate, imperatoris ſuſcepturum officia, atq; partes. omnia volo a me & poſtules, & expectes: vincam meis officijs cogitationes tuas. Q. Seruilius per breues a te mihi litteras reddidit: quæ mihi tamen nimis longæ viſæ ſunt: iniuriam enim mihi fieri putabam, cum rogabar. Nollem accidiſset tēpus, in quo perſpicere poſses quanti ego te, quanti Pompeium, (quem vnum ex omnibus facio, vt debeo, pluri-

mi) quanti Brutum facerem: quanquam in consuetudine quotidiana perspexisses, sicuti perspicies: sed, quoniam accidit; si quid à me prætermissum fuerit, cõmissum facinus, & admissum dedecus confitebor. Pontinius, qui à te tractatus est præstanti, ac singulari fide, cuius tui beneficij sum ego testis, pręstat tibi memoriã, beneuolentiamque quam debet: qui cum miximis rebus suis coactus, a me inuitissimo decessisset, tamen, vt vidit tua interesse, conscendens iam nauem, Epheso Laodiceam reuertit. Talia cum te studia videam habiturum esse innumerabilia; planè dubitare non possum, quin tibi amplitudini ista sollicitudo futura sit. si verò efficis, vt Censores creentur; & si ita gesseris Censuram, vt & debes, & potes; non tibi solum, sed tuis omnibus video in perpetuum summo præsidio futurum. Illud pugna, & enitere, ne quid nobis temporis prorogetur: vt, cum hic tibi satisfecerimus, istic quoque nostram in te beneuolentiam nauare possimus.

Quę de hominum, atq; ordinum omnium erga te studio scribis ad me, minimè mihi miranda, & maximè iucunda acciderunt: eademque ad me perscripta sunt à familiaribus meis. Itaque capio magnam voluptatem, cùm tibi (cuius mihi amicitia non solum ampla, sed etiã iucũda est) ea tribui, quæ debeantur: tum verò etiamnum remanere in ciuitate nostra studia prope omnium cõsensu erga fortes, & industrios viros: quæ mihi ipsi vna semper tributa merces est laborum, & vigiliarum mearum. Illud verò mihi permirum accidit, tantam temeritatem fuisse in eo adolescente, cuius ego salutem duobus capitis iudicijs summa contentione defendi; vt, tuis inimicitijs suscipiendis, obliuisceretur patroni omnium fortunarũ ac rationum suarum: præsertim cum tu omnibus vel ornamentis, vel præsidijs redundares; illi (vt leuissimè dicam) multa deessent: cuius sermo stultus & puerilis erat iam antea ad me à M. Cœlio familiari nostro perscriptus: de quo item sermone multa scripta sunt abs te. Ego autẽ cititius

tius cum eo, qui tuas inimicitias suscepisset, veterem coniunctionem diremissem, quam nouam conciliasse. Neq; enim de meo erga te studio dubitare debes; neque id est obscurum cuiquam in Prouincia, nec Romæ fuit.

Sed tamen significatur in tuis litteris suspicio quædã, & dubitatio tua: de qua alienum tempus est mihi tecum expostulandi: purgandi autem mei necessariũ. Vbi enim ego cuiquã legationi fui impedimento, quo minus Romam ad laudem tuam mitteretur? aut in quo potui, si, te palam odissem, minus quod tibi obesset facere? si clam, magis aperte inimicus esse? Quòd si esse ea perfidia, qua sunt ij, qui in nos hæc conferunt; tamen ea stultitia certè non fuissem, vt aut in obscuro odio apertas inimicitias: aut, in quo tibi nihil nocerem: summam ostenderem voluntatem nocendi. Ad me adire quosdam memini, qui dicerent, nimis magnos sumptus Legatis decerni, quibus ego non tam imperaui, quã censui sumptus Legatis quã maximè ad legem Corneliam decernendos. atq; in eo ipso me nõ perseuerasse, testes sunt rationes ciuitatum: in quibus, quantum quæque voluit Legatis tuis datum, induxit. Te autẽ quibus mendacijs homines leuissimi onerarunt? non modò sublatos sumptus, sed etiam a procuratoribus eorũ, qui iam profecti essent, repetitos, & ablatos, eamque causam multis omninò non eundi fuisse. Quærerer tecum, atque expostularé, nisi, vt supracripsi, purgare me tibi hoc tuo tempore, quã accusare te, mallem, idque putarem esse rectius. Itaque nihil de te, quod crediderís, de me, quamobrẽ non debueris credere, pauca dicam. Nam si me virũ bonum, si dignum ijs studijs, eaq; doctrina, cui me a pueritia dedi, si satis magni animi, non minimi consilij in maximis rebus perspectum habes; nihil in me non modò perfidiosum, & insidiosum, & fallax in amicitia: sed ne humile quidem, aut ieiunum debes agnoscere. Sin autem me astutum, & occultum iubet fingere: quid est, quod minus cadere in eiusmodi naturam possit, quam aut florentissimi homi-

nis aspernari beneuolentiam; aut eius existimationem oppugnare in Prouincia, cuius laudem domi defenderis; aut in ea re animum ostendere inimicum, in qua nihil obsis: aut id eligere ad perfidiam, quod ad indicandum odium apertissimum sit, ad nocendum leuissimũ? Quid erat autem, cur ego in te tam implacabilis essem, cum te ex fratre meo, ne tunc quidem; cum tibi prope necesse esset eas agere partes, inimicũ mihi fuisse cognouissem? cum vero reditum nostrum in gratiam vterque expetisset; quid in Consulatu tuo frustra mecum egisti, quod me aut facere, aut sentire voluisses? quid mihi mãdasti, cum te Puteolis prosequerer, in quo non expectationem tuam diligentia mea vicerim? Quod si id est maximè astuti, omnia ad suam vtilitaté referre; quid mihi tandem erat vtilius, quid commodis meis aptius, quam hominis nobilissimi, atq; honoratissimi coniũctio; cuius opes, ingeniũ, liberi, affines, propinqui mihi magno vel ornamento, vel pręsidio esse possent? quę tamẽ ego omnia in expetanda amicitia tua, non astutia quadam, sed aliqua potius sapientia, secutus sum. Quid illa vincula, quibus quidem libentissimè adstringor, quanta sũt? studiorũ similitudo, suauitas consuetudinis, delectatio vitæ, atq; victus, sermonis societas, litteræ interiores, Atque hæc domestica. Quid illa tandem popularia? reditus illustris in gratiam; in quo, ne per imprudentiam quidem, errari potest sine suspicione perfidiæ: amplissimi Sacerdotij Collegium; in quo non modo amicitiam violari apud maiores nostros fas non erat, sed ne cooptari quidam Sacerdotem licebat, qui cuiquam ex Collegio esset inimicus. Quæ vt ommittam tam multa, atq; tanta; quis vnquam tanti quemquam fecit, aut facere potuit, aut debuit, quanti ego Cn. Pomp. socerum filiæ tuę? etenim, si merita valent, patriam, liberos, salutem, dignitatem, memetipsum mihi per illum restitutum puto: si cõsuetudinis iucunditas; quę fuit vnquam amicitia Consularium in nostra ciuitate coniunctior? si vlla amoris, atq; offi-

officij signa; quid mihi ille non commisit? quid non meum communicauit? quid de se in Senatu, cum ipse abesset, per quemquam agi maluit? quibus ille me rebus non ornatissimum voluit amplissimè? qua denique ille facilitate qua humanitate tulit contentionem meam pro Milone, aduersante interdum actionibus suis? quo studio prouidit, ne qua me illius temporis inuidia attingeret, cum me consilio, cum auctoritate, cum armis deniq; texit suis? Quibus quidem temporibus hęc in eo grauitas, hæc animi altitudo fuit, non modò, vt Phrygi aliqui aut Lycaoni, quod tu in Legatis fecisti; sed ne summorum quidem hominum maleuolis de me sermonibus crederet. Huius igitur filius cum sit gener tuus; cumq; præter hanc coniunctionem affinitatis, quam sis Cn. Pompeio carus, quamq. iucundus, intelligam; quo tãdem animo in te esse debeo? cũ præsertim eas ad me is litteras miserit, quibus etiã si tibi, cui sum amicissimus, hostis essem, placarer tamen; totumque me ad eius viri, ita de me meriti, voluntatem, nutumque conuerterẽ Sed hæc hactenus: pluribus enim etiam fortasse verbis, quam necesse fuit scripta sunt. Nunc ea, quę à me perfecta, quæque instituta sunt, cognosce, atque hæc agimus, & agemus magis pro dignitate, quam pro periculo tuo, te enim, vt spero, propediem Censorem audiemus: cuius magistratus officia, quę sunt maximi animi, summique consilij, tibi diligentius, & accuratius, quam hæc, quæ nos de te agimus, cogitanda esse censeo. Vale.

ARGVMENTVM.

Gratulatur Appio, quod absolutus esset de maiestate: eumdemq; fore exitũ iudicijs de ambitu confirmat Cn. Pompeiũ, & M. Brutum effert laudibus, quod egregiã Appio fidẽ ac beneuolentiã præstitissent. suã operam pollicetur ad eos notandos, qui testimonium in Appium pretio dixerant. subiũgit de statu reip. de auguralibus Appiis libris, de suis litteris cũ aliqua beneuolẽtiæ significatione. Postremo adhortatur, vt in censura gentilẽ suũ imitetur App. Claudiũ

Caecum. Missa est epistola moralis, ubi gratulatur, & hortatur negotialis ubi de testibus de auguralibus libris, de Tulio, de litteris, agit.

CICERO IMP. S. D. AP. PVLCHRO, VT SPERO, CENSORI. 11

CVm essem in castris, ad fluuium Pyramum, redditæ mihi sunt vno tempore a te epistolæ duæ, quas ad me Q. Seruilius Tarso miserat. Earum in altera dies erat adscripta Nonarum Aprilium; in altera, quæ mihi recentior videbatur, dies non erat. Respondebo igitur superiori prius: in qua scribis ad me de absolutione Maiestatis. De qua etsi permultum ante certior factus eram litteris, nuncijs, fama denique ipsa: (nihil enim fuit clarius: non quò quisquam aliter putasset; sed nihil de insignibus ad laudem viris obscure nunciari solet) tamen eadem illa lætiora fecerunt mihi tuæ litteræ: non solum, quia planius loquebantur, & vberius, quam vulgi sermo; sed etiam, quia magis tibi videbar gratulari cum de te ex te ipso audiebam. Complexus igitur sum cogitatione te absentem: epistolam verò osculatus, etiam ipse mihi gratulatus sum. Quæ enim à cuncto populo, a Senatu, a Iudicibus ingenio, industriæ, virtuti tribuuntur; quia mihi ipse assentor fortasse, cum ea esse in me fingo: mihi quoque ipsi tribui puto nec tam gloriosum exitum tui iudicij extitisse, sed tam prauam inimicorum tuorum mentem fuisse mirabar. De ambitu verò quid interest, inquies, an de maiestate? ad rem nihil: alterum enim non attigisti alteram auxisti. Veruntamen est Maiestas, vt Sulla voluit, ne in quemuis impunè declamare liceret. Ambitus verò ita apertam vim habet, vt aut accusetur improbè, aut defendatur. qui enim facta, aut non facta largitio ignorari potest? tuorum autem honorum cursus cui suspectus vnquam fuit? me miserum, qui non affuerim: quos ego risus excitassem? Sed de

Ma-

Maiestatis iudicio duo mihi illa ex tuis litteris iucundissima fuerunt: vnum, quod te ab ipsa Rep. defensum scribis; quæ quidem etiam in summa bonorum, & fortium ciuium copia tueri tales viros deberet; nūc verò eò magis, quod tāta penuria est in omni vel honoris, vel ętatis gradu, vt tam orba ciuitas tales tutores cōplecti debeat: alterum, quod Pompeij, & Bruti fidem beneuolentiam que mirificè laudas. Lætor virtute, & officio cum tuorū necessariorum, meorum amicissimorum; tum maximè, alterius omnium sæculorum, & gentiū principis, alterius iampridem iuuentutis; celeriter, vt spero, ciuitatis. De mercenarijs testibus a suis ciuitatibus notandis, nisi iam aliquid factum est per Flaccum, fiet a me, cum per Asiā decedam. Nunc ad alteram epistolam venio.

Quod ad me, quasi formam communium temporum, & totius Reip. misisti expressam; prudentia litterarum tuarum valde est mihi grata video enim & pericula leuiora, quam timebam, & maiora præsidia: siquidem, vt scribis: omnes vires ciuitatis se ad Pompeij ductum applicauerunt: tuumque simul promptum animum, & alacrem perspexi ad defendendam Remp. mirificamq; cepi voluptatem ex hac tua diligētia; quod in summis tuis occupationibus mihi tamen Reip. statum per te notum esse voluisti. Nam augurales libros ad commune vtriusque nostrum otium serua, ego enim a te, cum tua promissa per litteras flagitabam, ad Vrbem te otiosissimum esse arbitrabar: nunc tamen, vt ipse polliceris, pro auguralibus libris orationes tuas cōfectas omnes expectabo. Tullius cui mandata ad me dederas non conuenerat me: nec erat iam quisquam mecum tuorum, preter omnes meos, qui sunt omnes tui. Stomachosiores meas litteras, quas dicas esse, non intelligo. bis ad te scripsi, me purgans diligenter, leuiter accusans in eo, quod de me cito credidisses. quod genus querelæ mihi quidem videbatur esse amici: sin tibi displicet, non vtar eo post hac. sed si, vt scribis, eæ litteræ non fuerunt disertæ,

ſcito meas non fuiſſe. vt enim Ariſtarchus Homeri verſum negat, quem non probat: ſic tu, (libet enim mihi iocari) quod deſertum non erit, ne putaris meum. Vale, & in Cenſura, ſi iam es Cenſor, vt ſpero: de proauo multum cogitato tuo.

ARGVMENTVM.

Gratulatur Appio de abſolutione ambitus; excuſat filiæ nuptias, quam accuſator Appii Dolabella vxorem duxerat: ſeq. ait ea cauſa diligentiorem ad beneuolentiam declarandam eſſe factum.

CICERO IMP. S. D. PVLCH. 12

GRatulabor tibi prius (ita enim rerum ordo poſtulat) deinde ad me conuertar. Ego verò vehementer gratulor de iudicio ambitus: neq; id, quod nemini dubium fuit, abſolutum te eſſe; ſed illud quod, quò melior ciuis, quò vir clarior, quo fortior amicus es, quòque plura virtutis induſtriæ ornaměta in te ſunt; eo mirandum eſt magis, nullam ne in tabellæ quidem latebra fuiſſe abſconditam maleuolětiam quæ te impugnare auderet. non horum temporum, non horum hominum atque morum negotium. nihil iam ſum pridem admiratus magis. De me autem ſuſcipe paulisper meas partes, & eum te eſſe finge, qui ego ſum. ſi facile inueneris, quod dicas noli ignoſcere hæſitationi meæ. Ego verò velim mihi, Tulliæque meæ, ſicut tu amiciſſimè, & ſuauiſſimè optas, proſperè euenire ea, quæ me inſciente facta ſunt a meis: ſed ità cecidiſſe, vt agerentur eo tępore, ſpero omnino cùm aliqua felicitate, & opto; verumtamen plus me in hac ſpe tua ſapientia, & humanitas conſolatur, quam opportunitas temporis. Itaque, quemadmodum expediam exitum huius inſtitutæ orationis, non reperio. neq; enim triſtius dicere quidquam debeo ea de re, quam tu ipſe hominibus optimis proſe-

que-

queris: neque non me tamen mordet aliquid. In quo vnum non vereor, ne tu parum perſpicias, ea quæ geſta ſunt, ab alijs eſſe geſta: quibus ego ita mandaram, vt, cum tam longè abfuturus eſſem, ad me ne referrēt; agerent quod probaſſent. In hoc autem mihi illud occurrit: qui tu igitur, ſi affuiſſes? rem probaſſem. de tempore nihil, te inuito, nihil ſine conſilio egiſſem tuo. Vides ſudare me iamdudum laborantem, quo modo ea tuear, quę mihi tuenda ſunt, & te non offendā. leua me igitur hoc onere: nunquam enim mihi videor tractaſſe cauſſam difficiliorem. Sed tamen ſic habeto: niſi iam tunc omnia negotia cum ſumma tua dignitate diligentiſsimè confeciſſem: tametſi nihil videbatur ad meum erga te priſtinum ſtudium addi poſſe; tamen, hac mihi affinitate renūciata, non maiore, equidem ſtudio, ſed acriùs, apertiùs, ſignificantius dignitatem tuā defendiſſem. Decedenti mihi, & iam imperio annuo terminato ante diē III. Non. Sext. cum ad Sidam naui accederem, & me cum Q. Seruilius eſſet, litterę à meis ſunt redditę, dixi ſtatim Seruilio, (etenim videbatur eſſe commotus) vt omnia a me maiora expectaret. Quid multa beneuolētior tibi, quam fui, nihilo ſum factus; diligentior quidem ad declarandam beneuolentiam multò. nam vt vetus noſtra ſimultas antea ſtimulabat me, vt cauerem, ne cui ſuſpicionem fictè reconciliatæ gratiæ darem; ſic affinitas nouam curam mihi affert cauendi, ne quid de ſummo meo erga te amore detractum eſſe videatur. Vale.

ARGVMENTVM.

Agit Appio gratias, quod ſupplicationem ſib decernendam ſtudioſe curauerit. gratulationem autem diuidit in quatuor partes, in officia ſua, quibus meritum ſe eſſe oſtendit, vt Appius in re ſimili parem operā, beneuolentiamq. nauaret, in Appii benignitatem, qui acceptam gratiam quaſi cum fœnore reddiderit: in eiuſdem laudem, quod ea ſtudia, quæ a talibus viris proficiſcantur, virtuti tan-

tum tribui solita sint, ideoque rebus omnibus anteponenda videantur: in remunerandi voluntatem, siue possit, in publicis rebus, siue in priuatis gratum animum ostendere. absoluto gratulationis officio, pauca subiungit de dolore suo ex inimicitiis Appii, & Dolabellæ: se tamen eos reconciliandi curam suscepisse, nihilque de suo pristino in Appium studio ob nouam Dolabellæ affinitatem, detractum esse confirmat. Postremo loco, epistolæ breuitatem cum Appii laude excusat.

CICERO IMP. S. D. AP. PVLCHRO. 13

QVasi diuinarem, tali in officio fore mihi aliquãdo expectandum studium tuum: sic, cum de tuis rebus gessit agebatur, inseruiebam honori tuo. Dicam tamen verè: plus quàm acceperas, reddidisti. quis enim ad me non perscripsit, te non solum auctoritate orationis, sententia tua, quibus ego a tali viro contentus erã, sed etiã opera, consilio, domum veniendo, conueniendis meis, nullum onus officij cuiquam reliquum fecisse; hæc mihi ampliora multò sunt, quam illa ipsa, propter quę hęc laborantur. INSIGNIA enim virtutis multi etiam sine virtute assecuti sunt: talium virorum tãta studia assequi sola virtus potest. Itaq; mihi propono fructum amicitiæ nostræ ipsam amicitiam: qua nihil est vberius, præsertim in ijs studijs, quibus vterq; nostrum deuinctus est. nam tibi me profiteor, & in Rep. socium, de qua idem sentimus; & in quotidiana vita coniunctum cum ijs artibus, studijsque, quæ colimus. Velim ita fortuna tulisset, vt quanti ego omnes tuos facio, tanti tu meos facere posses: quod tamen ipsum, nescio qua permotus animi diuinatione, non despero. sed hoc nihil ad te: nostrum est onus. Illud velim sic habeas, quod intelliges: hac renouata, additum potius aliquid ad eum erga te studium cui nihil videbatur addi posse, quã quidquã esse detractum. Cum hæc scribebam, Censorem iam te esse sperabam: eo breuior est hæc epistola, & vt aduersus magistrum morum, modestior. Vale.

 M.TVL

M. T. CICERONIS

Epistolarum

AD SVLPICIVM,

& Alios.

LIBER QVARTVS.

ARGVMENTVM.

Satis patebit huius epistolæ Argumentum, si lector sciat scriptam esse, cum Cæsar, pulso ex Italia Pompeio, bellum contra legatos eius in Hispaniam pararet, L. Lentulo, C. Marcello cos. ante mensem Maium, quod sequenti cognoscitur epistola. Respondet Sulpicio congressum petenti: in quo suam voluntatem cum eius voluntate consentire demostrat, sed eam esse rationem temporum, vt remedium extinctæ reip. nullum afferre possint. Negotiale argumentum: moralia quædam interiecta, vt de Sulpicii laude, de vtriusque in patriam studio, de dolore ex amissa reip. salute.

M. CICERO S. D. SER. SVLPICIO. 1

CAIVS Trebatius, familiaris meus, ad me scripsit, te ex se quæsisse, quibus in locis essem: molesteque ferre, quod me proter valetudinem tuam, cum ad Vrbem accessissem, non vidisses: & hoc tempore velle te mecum si propius accessissem, de officio vtriusque nostrum communicare. Vtinam, Serui, saluis rebus (sic enim est dicendum) colloqui potuissemus inter

nos:

nos: profecto aliquid opis, occidenti Reip. tulissemus. Cognoram enim iam absens, te hæc mala multò ante prouidentem, defensorem pacis, & in Consulatu tuo, & post Consulatum fuisse. Ego autem, cum consilium tuum probarem, & idem ipse sentirem, nihil proficiebam. serò enim veneram; solus eram; rudis esse videbar in caussa: incideram in hominum pugnandi cupidorum insanias. Nunc quoniam nihil iam videmur posse opitulari Reip. si quid est, in quo nobismetipsis consulere possimus, non vt aliquid ex pristino statu nostro retineamus, sed vt quam honestissimè lugeamus; nemo est omnium, qui cum potius mihi, quam tecum, communicandum putem. nec enim clarissimorum virorum, quorum similes esse debemus exempla; neque doctissimorum, quos semper coluisti, præcepta te fugiunt. Atque ipse antea ad te scripsissem, te frustra in Senatum, siue potius in conuentum Senatorum esse venturum ni veritus essem, ne eius animum offenderem, qui a me vt te imitarer, petebat. Cui quidem ego, cum ne rogaret, vt adessem in Senatu eadem omnia, quæ à te de pace, & de Hispanijs dicta sunt ostẽdi me esse dicturum. Rem vides, quo modo se habeat: orbem terrarum, imperijs distributis, ardere bello, Vrbem sine legibus, sine iudicijs, sine iure, sine fide, relictã direptioni, & incendijs. itaq; mihi venire in mentem nihil potest, non modò quod sperem, sed vix iam quod audeam optare. Sin autem tibi homini prudẽtissimo, videtur vtile esse, nos colloqui; quamquam longius etiã cogitabam ab Vrbe discedere, cuius iam etiam nomen inuitus audio; tamen propiùs accedam. Trebatio mandaui, vt si quid tu eum velles ad me mittere, ne recusaret: idq; vt facias velim: aut, si quem tuorum fidelium voles, ad me mittas: ne aut tibi exire ex Vrbe necesse sit, aut mihi accederet. Ego tibi tantum tribuo quantũ mihi fortasse arrogo, vt exploratum habeam, quidquid nos communi sẽtẽtia statuerimus, id omnes homines probaturos. Vale.

ARGVMENTVM.

Relicta vrbe a Pompeio, occupata iam a Cæsare Italia, quæsierat a Cicerone per litteras Sulpicius, quid agendum censeret in tanta rerum omnium perturbatione. Modeste Cicero respondet cum Sulpicii laude; explicatque sententiam suam, hoc modo: si recta quærantur, satis patere, quid agendum sit: si vtilia, non item. nam cum rectum videretur, pro communi libertate contra Cæsarem arma capere: tamen id quam expediret, obscurum erat: cum Cæsaris causa firmior Pompei esset honestior. concludit, esse longius ab vrbe discedendum, in qua manere vel turpe sit, si probentur ea, quæ fiunt: vel, si non probentur, periculosum: ac sibi captum iam consilium esse de itione ad Pompeium ostendit. Eodem anno.

CICERO S. D. SVLPICIO.

AD iij. Kal. Maias cum esse in Cumano, accepi tuas litteras; quibus lectis, cognoui non satis prudenter fecisse Philotimum; qui cum abs te mandata haberet: vt scribis, de omnibus rebus, ipse ad me non venisset, litteras tuas misisset: quas intellexi breuiores fuisse, quod eum perlaturum putasses. Sed tamen postquam litteras tuas legi, Posthumia tua me conuenit & Seruius noster, his placuit, vt tu in Cumanum venires: quod etiam mecum, vt ad te scriberem, egerunt. Quod meum consilium exquiris, id est tale, vt capere facilius ipse possim, quam alteri dare, quid enim est, quod audeam suadere tibi, homini summa auctoritate, summaq; prudentia? si quid rectissimum sit, quærimus; perspicuum est: si quid maximè expediat; obscurum. sin ij sumus, qui profectò esse debemus, vt nihil arbitremur expedire, nisi quod rectum honestumque sit; non potest esse dubium, quid faciendum nobis sit. Quod existimas, meam causam coniunctam esse cum tua; certè similis in vtroque nostrum, cum optimè sentiremus, error fuit, nam omnia vtriusque consilia ad concordiam spectauerunt;

runt.qua cum pisi Cęsari nihil esset vtilius,gratiam quoque nos inire ab eo, defendenda pace, arbitrabamur: Quantum nos fefellerit, & quam in locum res deducta sit, vides: neque solum ea perspicis, quę geruntur, quæque iam gesta sunt; sed etiam qui cursus rerum, qui exitus futurus sit. Ergo aut probare oportet ea, quę fiunt; aut interesse, etiam si non probes: quorum altera mihi turpis, altera etiam periculosa ratio videtur. Restat vt discedendum putem: in quo reliqua videtur esse deliberatio, quod consilium in discessu, quæ loca sequamur. Omninò cùm miserior res nunquam accidit. tum ne deliberatio quidem difficilior nihil enim constitui potest, quod non incurrat in magnam aliquam difficultatem. Tu, si videbitur, ita censeo facias: vt si habes iam statutum, quid tibi agendum putes, in quo non sit coniunctum consilium tuum cum meo; supersedeas hoc labore itineris: sin autem est, quod mecum communicare velis; ego te expectabo, tu, quod tuo commodo fiat quamprimum velim venias, sicuti intellexi, & Seruio & Posthumiæ placere. Vale.

ARGVMENTVM.

Sulpicium, Achaia, post victum in Pharsalia Pompeium a Cæsare præpositum, consolatur in dolore, quem ex reip. calamitate capiebat: quid autem ad consolandum valet primum illud, cum ostendimus, communem fortunam esse, nec detere eum, qui præcipuis non affligatur incommodis, præcipuo dolore angi. Alterum est, cum in alienis malis nostra bona recordamur: idest, cum ea, quæ, vitandi communis exitii gratia, recte, ac sapienter acta, dicta, cognita sint a nobis, animo, ac mente contemplamur. nam ad leuandas miserias magnam habet vim bene actæ vitæ conscientia. Tertio loco. si minuit sollicitudinem ipsa per se conscientia: quanto magis, cum ad eam accedit hominum opinio, qui nihil a nobis non sancte, nihil imprudenter, aut in decore actum existimet? atq; hæ

ratio,

ratio, a generali quodam iudicio ducta, tum est firmior, si ad clarorum virorum exempla confugimus: ideo Cæsarem quoque ipsum idem, quod ceteros omnes, de Sulpicio iudicare dixit. Quid, cum illud adiungimus, in eo ipso, quod, quasi malum sit, grauiter dolemus, aliquid inesse, cur dolendum omnino non sit? facit hoc Cicero, cum ait: Quod autem a tuis abes. Lenitur etiam studio litterarum præsertim Philosophiæ, doloris acerbitas. quod in Sulpicii cura Cicero non neglexit. quamquam hanc partem considerate attingit: nec monendum aperte talem virum putat, quod esset arrogantiæ: sed cum ait, mihi ita persuasi te quoque in iisdem versari rebus: plane indicat, quid eum facere, tam aduersis temporibus, oporteat. nec vero leuis est ex eorum, quos diligimus, probitate, ac virtute consolatio. ergo hic laudatur Seruius adolescens, vt afflictum patris animum grata filii mentio recrearet. Hæc, & similia in ceteris epistolis obseruanda: quæ si colligantur, adhibito ordine, sine quo præceptorum copia propemodum inanis est; artem inuentionis, alioqui difficillimam, in promptu habebimus. Scripta est post bellum Africanum. apparet enim, Cæsarem in vrbe commorari, Pompeianarum partium metu liberatum. quod certe non ante bellum in Africa gestum consecutus est. perpetuo enim victoriæ cursu Pōpeium, Aegyptios, Pharnacem superauit; inde Romam profectus, paullo post in Africam contra Scipionem, & M. Catonem contendit; quibus deuictis ad vrbem rediit, cum tertium consul esset; ibiq. tamdiu permansit, donec in Hispaniam, vbi magnas copias a Pompei liberis contractas esse audiebat, eundem necessario iudicauit. Videtur autem Sulpicius in Achaia permansisse vsque ad exitum Hispaniensis belli. quod ex eo suspicor, quia, quo tempore ad Ciceronem litteras consolatorias misit, quæ infra leguntur, eodem Cæsar ex Hispania lenire Ciceronis dolorem, ex interitu filiæ susceptum, per litteras conatus est ep. 20. lib. 13.

CI-

CICERO S. D. SVLPICIO. 3

VEhementer te eſſe ſollicitum, & in communibus miſerijs præcipuo quodam dolore angi, multi ad nos quotidie deferunt. Quod quanquam minimè miror, & meum quodam modò agnoſco; doleo tamen, te ſapientia præditum propè ſingulari, non tuis bonis delectari potius, quam alienis malis laborare. Me quidem, etſi nemini concedo, qui maiorem expernicie, & peſte Reip. moleſtiam traxerit; tamen multa iam conſolantur, maximeque conſcientia conſiliorum meorum. Multò enim ante, tanquam ex aliqua ſpecula proſpexi tempeſtatem futuram: neque id ſolum mea ſpontè, ſed multò etiam magis monente, & denunciante te. Etſi enim abfui magnam partem Conſulatus tui; tamen & abſcés cogneſcebam, quæ eſſet tua in hoc peſtifero bello cauendo, & prædicendo ſententia; & ipſe affui primis temporibus tui Conſolatus cum acuratiſſimè monuiſti Senatum, collectis omnibus bellis ciuilibus, vt & illa timerent, quæ meminiſſent; & ſcirent, cum ſuperiores, nullo tali exemplo antea in Rep cognito, tam crudeles fuiſſent, quicunque poſtea Remp. oppreſſiſſet armis, multò intolerabiliorem futurum. *Nam, quod exemplò, fit id etiam iure fieri putant. & aliquid; atque adeo multa, addunt, & afferunt de ſuo.* Quare meminiſse debes, eos, qui auctoritatem, & conſilium tuum non ſunt ſecuti, ſua ſtultitia occidiſse, cum tua prudentia ſalui eſse potuiſsent. Dices: Quid me iſta res conſolatur in tãtis tenebris; & quaſi parietinis Reip.? Eſt omnino vix conſolabilis dolor: tanta eſt omnium rerum amiſſio, & deſperatio recuperandi. Sed tamen & Cæſar ipſe ita de te iudicat; & omnes ciues ſic exiſtimant: quaſi lumen aliquod, exſtinctis cæteris, elucere ſanctitatem, & prudentiam, & dignitatem tuam. Hæc tibi ad leuandas moleſtias magna eſse debent. Quod autem a tuis abes, id

ideò leuiùs ferendum eſt, quod eodem tempore multis, ac magnis moleſtijs abes, quas ad te omnes perſcriberem, niſi vererer, ne ea cognoſceres abſens, quæ quia non vides, mihi videris meliori eſſe conditione, quam nos, qui videmus. Hactenus exiſtimo noſtram conſolationem rectè adhibitam eſſe, quoad certior ab homine amiciſſimo fieres ijs de rebus, quibus leuari poſſent moleſtiæ tuæ. Reliqua ſunt in te ipſo, neq; mihi ignota, nec minima ſolatia, & vt quidem ego ſentio, multò maxima, quæ ego ipſe experiens quotidie ſic probo, vt ea mihi ſalutem afferre videantur. Te autem ab initio ætatis, memoria teneo, ſumma omnium doctrinarum ſtudioſum fuiſſe: omniaq; quæ à ſapientiſſimis ad bene viuendum tradita eſſent, ſummo ſtudio curaq; didiciſſe; quę quidem vel optimis rebus, & vſui, & delectationi eſſe poſſent; his verò temporibus habemus aliud nihil, in quo acquieſcamus. Nihil faciam inſolenter; nec te tali, vel ſcientia, vel natura præditum, hortabor, vt ad eas te referas artes, quibus à primis temporibus ætatis ſtudium tuum dediſti. Tantum dicam, quod te ſpero approbaturum; me, poſtquam illi arti, cui ſtudueram, nihil eſſe loci neq; in Curia, neq; in Foro viderì, omnem meam curam, atq; operam ad Philoſophiã contuliſſe tuæ ſcientiæ excellenti, ac ſingulari non multò plus, quàm noſtræ, relictum eſt loci. Quare non equidem te moneo; ſed mihi ita perſuaſi, te quoq; in iiſdem verſari rebus, quæ etiam ſi minus prodeſſent, animum tamen à ſollecitudine abducerent. Seruius quidem tuus in omnibus ingenuis artibus, in primiſque in hac, in qua ego me ſcripſi acquieſcere, ita verſatur, vt excellat: à me verò ſic diligitur, vt tibi vni concedam, prætereà nemini; mihiq; ab eo gratia refertur: in quo ille exiſtimat, quod facilè appareat, cùm me colat, & obſeruet, tibi quoque in eo ſe facere gratiſſimum. Vale.

ARGVMENTVM.

Laudat Sulpicij ſcripta. Probat, quòd Acaiæ adminiſtrandæ curam non recuſarit, ſcribit de Marcelli reſtitutione, de ſuis ſtudijs, de Sulpicio filio, de rebus vrbanis, de Cæſare.

CICERO S. D. SVLPICIO. 4

ACcipio excuſationem tuam, qua vſus es, cur ſæpius ad me litteras vno exemplo dediſſes: ſed accipio ex ea parte, quatenus, aut negligentia, aut improbitate eorum, qui epiſtolas accipiant, fieri ſcribis, ne ad nos perferantur. Illam partem excuſationis, qua te ſcribis, orationis paupertate, (ſic enim appellas) iiſdem verbis epiſtolas ſæpius mittere, nec agnoſco, nec probo: & ego ipſe, quem tu per iocum (ſic enim accipio) diuitias orationis habere dicis, me non eſſe verborum admodum inopem agnoſco, εἰρωνεύεσθαι enim non neceſſe eſt: ſed tamen idem (nec hoc εἰρωνευόμενος,) facilè cedo tuorum ſcriptorum ſubtilitatis, & elegantiæ. Conſilium tuum, quo te vſum ſcribis, hoc Achaicum negotium non recuſauiſſe, cum ſemper probauiſſem, tum multò magis probaui lectis tui proximis litteris: omnes enim cauſſæ, quas commemoras, iuſtiſſimę ſunt, tuaque, & auctoritate, & prudentia digniſſimæ. Quod aliter cecidiſſe rem exiſtimas, atque opinatus ſis, id tibi nullo modo aſſentior, ſed quia tanta perturbatio, & confuſio eſt rerum, ita perculſa, & proſtrata fœdiſſimo bello iacent omnia; vt is cuiq; locus, vbi ipſe ſit, miſerrimus eſſe videatur: propterea, & tui conſilij pęniter, & nos qui domi ſumus, tibi beati videmur, at contrà nobis, non tu quidem vacuus moleſtijs, ſed prę nobis beatus. Atque hoc ipſo melior eſt, tua quam noſtra conditio; quòd tu quid doleas, ſcribere audes: nos ne id quidem tutò poſſumus; nec id victoris vitio, quo nihil moderatius, ſed ipſius victoriæ, quæ ciuilibus bellis ſemper eſt inſolens. Vno te vicimus, quòd de Marcelli, collegæ tui, ſalute, paulo antequàm tu, cognouimus: etiam mehercule, quòd quemadmodum ea res ageretur, vidimus. Nā ſic fac exiſtimes, poſt has miſerias, id eſt poſtquā armis, diſceptari cęptum eſt de iure publico, nihil eſſe actum aliud cū dignitate. Nam, & ipſe Cæſar, accuſata acerbitate Marcelli (ſic enim appellabat) laudataq; honorificentiſſimè, & æquitate tua, & prudentia, repente præter ſpem dixit, ſe Senatui

natui roganti de Marcello, ne hominis quidem caussa negaturum. Fecerat autem hoc Senatus, vt cum à L. Pisone mentio esset facta de Marcello, & cum C. Marcellus se ad Cæsaris pedes abiecisset, cunctus consurgeret, & ad Cæsarem supplex accederet, noli quærere; ita mihi pulcher hic dies visus est; vt speciem aliquam viderer videre quasi reuiuiscentis Reip. Itaque cum omnes ante me rogati gratias Cæsari egissent; præter Volcatium (is enim, si eo loco esset negauit se facturum fuisse,) ego rogatus mutaui meum consilium, nam statueram, non mehercule inertia, sed desiderio pristinæ dignitatis, in perpetuum tacere fregit hoc meum consilium, & Cæsaris magnitudo animi, & Senatus officium, itaque pluribus verbis egi Cæsari gratias; meque me tuo ne etiam in cæteris rebus honesto otio priuarim: quod erat vnum solatium in malis. Sed tamen, quoniam effugi eius offensionem, qui fortasse arbitraretur, me hanc Remp. non putare, si perpetuo tacerem; modicè hoc faciam, aut etiam intra modum: vt illius voluntati, & meis studijs seruiam. Nam etsi à prima ætate me omnis ars, & doctrina liberalis, & maximè Philosophia delectauit; tamen hoc studium quotidie ingrauescit credo, & ætatis maturitate ad prudentiam, & his temporum vitijs; vt nulla res alia leuare animum molestijs possit, à quo studio te abduci negotijs, intelligo ex tuis litteris, sed tamen aliquid iam noctes te adiuuabunt. Seruius tuus, vel potius noster summa me obseruantia colit: cuius ego cum omni probitate, summaque virtute, tum studijs, doctrinaque delectoris mecum sæpe de tua mansione, aut decessione communicat adhuc in hac sum sententia, nihil vt faciamus, nisi quod maximè Cæsar velle videatur. Res sunt eiusmodi, vt, si Romæ sis, nihil te præter tuos delectare possit de reliquis nihil melius ipso est: cæteri, & cætera eiusmodi, vt, si alterutrum necesse sit, audire ea malis, quam videre. Hoc nostrum consilium nobis minimè iucundum est, qui te videre cupimus, sed consulimus tibi. Vale.

ARGVMENTVM.

CùmCæsar bellum gereret in Hispania contra Pompeij liberos,perijt Tullia ex partu, Ciceronis filia,iam à Dolabella dimissa. Consolatur Ciceronem Sulpicius, argumentis ad tollendum dolorem vndecunque collectis. De Sulpicio sic Quinct. lib. 11. Ser. Sulpicius,insignem non immerito famam tribus orationibus meruit.

SVLPICIVS S. D. CICERONI. 5

POsteà quam mihi renunciatum est de obitu Tulliæ filiç sanè quam pro eo, ac debui, grauiter,molestèque tuli; communemq;eam calamitatem existimaui: qui si istic affuissem,neq;tibi defuissem,coramq;meum dolorem tibi declarassem.Etsi genus hoc cõsolationis miserũ,atq;acerbum est;propterea quia per quos id fieri debet,propinquos,ac familiares, ipsi pari molestia afficiuntur, neque sine lacrymis multis id conari queunt,vt magis ipsi videantur aliorum consolatione indigere,quàm alijs posse suum officium præstare; tamen,quæ in præsentia mihi in mentem venerunt, decreui breui ad te perscribere : non quòd ea te fugere existimem;sed,quòd forsitan dolore impeditus, minùs ea perspicias. Quid est quod tantoperè te commoueat tuus dolor intestinus? cogita, quemadmodum adhuc fortuna nobiscum egerit; ea nobis erepta esse, quæ hominibus non minus,quàm liberi,cara esse debent, patriam, honestatem, dignitatem, honores omnes, hoc vno incommodo addito, quid ad dolorem adiungi potuit? aut qui non illis rebus exercitatus animus calere iam debet, atque omnia moris æstimare? An illius vicem,credo, doles? Quoties in eam cogitationem necesse est, & tu veneris, & nos sæpè incidimus,hisce temporibus non pessimè cum ijs esse actum,quibus sine dolore licitum est mortem cum vita commutare; Quid autem fuit, quod illam hoc tempore ad viuendum magnoperè inuitare posset? quæ res? quæ spes,quod animi solatium? Vt,cum aliquo adolescente primario coniuncta, ætatem ageret? licitum est tibi, credo, pro tua dignitate ex

hac

hac iuuentute generum deligere, cuius fidei liberos tuos te tutò committere putares. An vt ea liberos ex sese pareret, quos cum florentes videret, lætaretur? qui rem à parente traditam per se tenere possent; honores ordinatim petituri essent in Rep. in amicorum negotij liberalitate sua vterentur? quid horum fuit, quod non priùs, quam datum, adeptum sit? At verò malum est liberos amittere: malum nisi hoc peius sit, hæc sufferre, & perpeti. Quæ res mihi non mediocrem consolationem attulit, volo tibi commemorare; si forte eadem res tibi minuere dolorem possit. Ex Asia rediens, cum ab Ægina Megaram versus nauigarem, cępi regiones circumcirca prospicere. Post me erat Ægina, ante Megara, dextra Piræeus, sinistra Corintus; quæ oppida quodam tempore florentissima fuerunt; nunc prostrata, & diruta ante oculos iacent. Cœpi egomet mecum sic cogitare; Heu, nos homunculi indignamus, si quis nostrum interijt, aut occisus est, quorum vita breuior esse debet, cum vno loco tot oppidorum cadauera proiecta iaceant. Vis ne tu te, Serui, cohibere: & meminisse hominem te esse natum? Crede mihi, cogitatione ea non mediocriter sum confirmatus, hoc idem, si tibi videtur, fac ante oculos tibi proponas: Modò, vno tempore tot viri clarissimi interierunt: de imperio præterea tanta diminutio facta est; omnes Prouinciæ conquassatæ sunt: in vnius mulierculæ animula si iactura facta sit, tantopere commoueris? quæ si hoc tempore non suum diem obijsset, paucis post annis tamen ei moriendum fuit, quoniam homo nata fuerat. Etiam tu ab hisce rebus animum, ac cogitationem tuam auoca, atque ea potius reminiscere, quæ digna tua persona sunt; illam quamdiu ei opus fuerat, vixisse; vna cum Rep. fuisse te, patrem suum Prætorem, Consulem, Augurem vidisse; adolescentibus primarijs nuptam fuisse; omnibus bonis prope perfunctam esse, cum Resp. occideret, vita excessisse: quid est, quod tu, aut illa, cum fortuna hoc nomine quæri possitis? Denique noli te obliuisci, Ciceronem esse, & eum, qui alijs consueueris præcipere, & dare consilium: neque imitari malos medicos; qui in alienis morbis

profitentur se tenere medicinæ scientiam, ipsi se curare non possunt;sed potius,quæ alijs tutè præcipere soles;ea tutè tibi subijce,atque apud animum propone. *NVLLVS dolor est, quem non longinquitas temporis minuat, atque molliat;* hoc te expectare tempus, ibi turpe est, ac non ei rei sapientia tua te occurrere. Quòd si quis etiam inferis sensus est; qui illius amor in te fuit, pietasque in omnes suos, ac certè illa te facere non vult; da hoc illi mortuæ; da cæteris amicis,& familiaribus,qui tuo dolore merent: da patriæ; vt, si qua in te opus sit,opera, & consilio tuo vti possit. Denique quoniam in eam fortunam deuenimus, vt etiam huic rei nobis seruiendum sit; noli committere, vt quisquam te putet non tam filiam, quam Reip. tempora,& aliorum victoriam lugere. Plura me ad te,de hac re scribere pudet, ne videar prudentiæ tuæ diffidere, quare, si hoc vnum proposuero, finem faciam scribendi. Vidimus aliquoties secundam pulcherrimè te ferre fortunam, magnamque ex ea re te laudem adipisci;fac aliquando intelligamus,aduersam quoq;te æquè ferre posse;neque id maius,quam debeat, tibi onus videri,ne ex omnibus virtutibus hæc vna tibi videatur deesse. Quod ad me attinet, cùm te tranquilliore esse animo cognouero,de his rebus,quæ hic geruntur,quemadmodumque se Prouincia habeat, certiorem faciam. Vale.

ARGVMENTVM.

Ad Seruij consolationem respondet: suum dolorem, lectis illius litteris, aliqua ex parte lenitum: sed dolendi caussas apud se,& plures, & grauiores esse, quàm apud quemuis alium in simili Calamitate.

CICERO S.D. SVLPICIO. 6

EGo vero,Serui vellem,vt scribis in meo grauissimo casu affuisse,quantum enim præsens me adiuuare potueris,consolando,& propè æque dolendo, facilè ex eo intelligo;quòd,litteris tuis lectis,aliquantulum acquieui; nam & ea scripsisti,quæ leuare luctum posset;& in me consolando non mediocrem ipse animi dolorem adhibuisti. Seruius tamen tuus, omnibus officijs, quæ illi tempori tribui potuerunt,

runt,declarauit, & quanti ipse me faceret, & quam suum talem erga me animum tibi gratum puteret fore:cuius officia iucundiora scilicet sæpe mihi fuerunt; numquã tamen gratiora. Me autem non oratio tua solum,& societas penè ægritudinis,sed etiam auctoritas consolatur;turpe enim esse existimo,me non ita ferre casum meũ,vt tu,tali sapientia præditus,ferendum putas. Sed opprimor interdum,& vix resisto dolori;quòd ea me solatum deficiunt, quæ cæteris, quorum mihi exempla propono simili infortunia non defuerunt. Nam & Q.Maximus,qui filium Consularem,clarum virum,& magnis rebus gestis,amisit; & L. Paulus,qui duos septem diebus,& vester Gallus, & M. Cato,qui summo ingenio,summa virtute filium perdidit, ijs temporibus fuerunt,vt eos tum ipsorum dignitas consolaretur,tum ea, quam ex Rep.consequebantur. Mihi autem,amissis ornamentis ijs,quæ ipse commemoras,queq; eram maximis laboribus adeptus, vnum manebat illud solatium, quod ereptum est,non amicorum negotij, non Reip. procuratione impediebantur cogitationes meæ; nihil in Foro agere libebat,adspicere Curiam non poteram; existimabam id, quod erat;omnes me, & industriæ meæ fructus, & fortunæ perdidisse. Sed,cum cogitarem,hæc mihi tecum, & cum quibusdam esse communia;& cum frangerem iam ipse me,cogeremq; illa ferre tolleranter; habebam quò confugerem, vbi conquiescerem, cuius in sermone, & suauitate omnes curas,doloresq;deponerem;nunc autem hoc tam graui vulnere etiam illa, quæ consenuisse videbantur, recrudescunt. Non enim,vt tũ me à Republ.mœstum domus excipiebat, quæ leuaret; sic nunc, domo mœrens, ad Rempub. confugere possum, vt in ejus bonis acquiescam.itaque, & domo absum,& Foro;quod nec eum dolorem,quem à Rep.capio, domus iam consolari potest; nec domesticum Respublica: quo magis te expecto, teque videre quam primum cupio. Maior mihi leuatio afferri nulla potest, quam coniunctio consuetudinis,sermonumque nostrorum quanquam sperabam tuum aduentum(sic enim audiebam)appropinquare. Ego autem cùm multis de caussis te exopto quamprimum

videre, tum etiam, vt ante commentemur inter nos, qua ratione nobis traducendum sit hoc tempus, quod est totum ad vnius voluntatem accommodandum, & prudentis, & liberalis, &, vt perspexisse mihi videor, nec à me alieni, & tibi amicissimi. Quod cùm ita sit, magnæ tamen est liberationis, quæ ratio sit ineunda nobis, non agendi aliquid, sed illius concessu, & beneficio quiescendi. Vale.

ARGVMENTVM.

Suadet, vt exulandi consilium abijciat, & in patriam suam redeat: id Cæsarem facile concessurum: id optare ipsius fratrem, ad ipsam Rempub. id ad rationem etiam rei familiaris pertinere.

CICERO S. D. MARCELLO. 7

ETsi eo te adhuc consilio vsum intelligo, vt id reprehendere non audeam: non quin ab eo ipse dissentiam: sed quod ea te sapientia esse iudicem, vt meum consilium non anteponam tuo: tamen & amicitiæ nostræ vetustas, & tua summa erga me beneuolentia, quæ mihi iam à pueritia tua cognita est me hortata est: vt ea scriberem ad te, quæ & saluti tuæ conducere arbitrarer, & non aliena esse ducerem à dignitate. Ego eum te esse, qui horum malorum initia multò ante videris, Consulatum magnificentissimè, atq; optimè gesseris, præclare memini: sed idem etiam illa vidi, neq; te consilium ciuilis belli ita gerendi, neq; copias Cn. Pompeij, nec genus exercitus probare, semperq; summè diffidere: qua in sententia me quoq; fuisse, memoria tenere te arbitror. Itaq; neque tu multum interfuisti rebus gerendis; & ego id semper egi, ne interessem. Non enim ijs rebus pugnabamus, quibus valere poteramus, consilio, auctoritate, caussa, quæ erant in nobis superiora, sed lacertis, & viribus, quibus pares non eramus. Victi sumus igitur, aut, si vinci dignitas non potest fracti certe, & abiecti: in quo tuum consilium nemo potest non maximè laudare, quòd cum spe vincendi simul abiecisti certandi etiam cupiditatem: ostendistiq; sapientem, & bonum ciuem initia belli ciuilis inuitum suscipere, extrema libenter non persequi. Qui non idem con-

ſilium, quod tu ſecuti ſunt, eos video in duo genera eſſe diſtractos: aut enim renouare bellum conati ſunt; hique ſe in Africam contulerunt, aut quemadmodum nos, victori ſeſe crediderunt. Medium quoddam tuum conſilium fuit, qui hoc fortaſſe humilis animi ducere, illud pertinacis. Fateor, à pleriſque, vel dicam ab omnibus, ſapiens tuum conſilium, à multis etiam magni, ac fortis animi iudicatum ſe habet iſta ratio, vt mihi quidem videtur, quendam modum; præſertim, cùm tibi nihil deeſſe arbitrer ad tuas fortunas omnes obtinendas, præter voluntatem. Sic enim intellexi, nihil aliud eſſe, quod dubitationem afferret ei, pęnes quem eſt poteſtas, niſi quòd vereretur, ne tu illud beneficium omnino non putares: de quo quid ſentiam, nihil attinet dicere, cum appareat, ipſe quid fecerim. Sed tamen, ſi iam ita conſtituiſſes, vt abeſſe perpetuò malles, quam ea, quæ nolles, videre: tamen id cogitare deberes, vbicunque eſſes, te fore in eius ipſius, quem fugeres poteſtate, qui ſi facilè paſſurus eſſet, te carentem patria, fortunis tuis quiete, & liberè viuere, cogitandum tibi tamen eſſet, Romęne, & domi tuæ, cuiuſmodi res eſſet, an Mitylenis, aut Rhodi malles viuere. Sed, cum ita latè pateat eius poteſtas, quem veremur, vt terrarum orbem complexa ſit; nonne mauis ſine periculo tuæ domi eſſe, quàm cum periculo alienæ: Equidem, etiam ſi oppetenda mors eſſet, domi, atq; in patria mallem, quam in externis, atq; alienis locis. Hoc idem omnes qui te diligunt, ſentiunt; quorum eſt magna pro tuis maximis, clariſſimiſq; virtutibus multitudo. Habemus etiam rationem rei familiaris tuæ, quam diſſipari nolumus: nam etſi nullam poteſt accipere iniuriam, quæ futura perpetua ſit; propterea quod neq; is, qui tenet Remp. pateretur, neque ipſa Reſp. tamen impetum prædonum in tuas fortunas fieri nolo, ij autem qui eſſent auderem ſcribere, niſi te intelligere confiderem. Hic te vnius ſollicitudines, vnius etiam multæ, & aſſiduæ lacrymæ C. Marcelli fratris optimi, deprecantur nos cura, & dolore proximi ſumus precibus tardiores: quòd ius adeundi, cum ipſi deprecatore eguerimus, non habemus: gratia tantùm poſſumus, quantum victi: ſed tamen conſilio,
ſtu-

studio Marcello non desumus: à tuis reliquis non adhibemur: ad omnia parati sumus. Vale.

ARGVMENTVM.

Et hæc epistola eò spectat, vt Marcello reditus in patriam persuadeatur.

CIC. S. D. MARCELLO. 8

NEque monere te audeo, præstanti prudentia virum; nec confirmare, maximi animi hominem, virumq; fortissimum, consolari verò nullo modo. Nam si ea, quæ acciderunt, ita fert, vt audio; gratulari magis, virtuti debeo, quàm consolari dolorem tuum: sin te tanta mala Reip. frangunt; non ita abundo ingenio, vt te consoler, cum ipse me non possim. Reliquum est igitur, vt tibi me in omni re eum præbeam, præstemque, vt ad omnia, quæ tui velint, ita adsim præsto; vt me non solum omnia debere tua caussa, quæ possum; sed ea quoq;, quæ non possum putent. Illud tamen vel tu me monuisse, vel censuisse puta, vel propter beneuolentiam tacere non potuisse; vt quod ego facio, tu quoque animum inducas: si sit aliqua Resp. in ea te esse oportere, iudicio omnium, teque principem, necessitate cedentem tempori: sin autem nulla sit, hunc tamen aptissimum esse, etiam ad exulandum locum. Si enim libertatem sequimur: qui locus hoc dominatu vacat? si qualemcumq; locum; quis est domestica sede iucundior? Sed, mihi crede, etiam is, qui omnia tenet, fauet ingenijs nobilitatem verò, & dignitatem hominum, quantum ei res, & ipsius caussa concedit, amplectitur. Sed plura, quàm statueram. Redeo ergo ad vnum; illud me tuum fore cum tuis, si modò erunt tui: sin minus, me certè in omnibus rebus satis nostræ coniunctioni, amorique facturum. Vale.

ARGVMENTVM.

Reditum in patriam suadet, vt supra. Argumenta ex intima arte depromit ad persuadendum firmissima. 9

CIC.

CIC. S. D. MARCELLO. 9

ETsi perpaucis antè diebus dederam Q. Mucio litteras ad te pluribus verbis scriptas, quibus declarauerameo, quod te animo censerem esse oportere, & quid tibi faciendum arbitrarer; tamen, cum Theophilus, libertus tuus, proficisceretur, cuius ego fidem erga te, beneuolentiamq; perspexeram; sine meis litteris eum ad te venire nolui. Iisdem igitur de rebus etiam atq; etiam hortor; quibus superioribus litteris hortatus sum; vt in ea Rep. quæcumque est, quamprimum velis esse. Multa videbis fortasse, quæ nolis; non plura tamen, quam audis quotidie. Nõ est porro tuum, vno sensu solum oculorum moueri; cum illud idem auribus percipias, quòd etiam maius videri solet, minus laborare. At tibi ipsi dicendum erit aliquid, quod non sentias; aut faciendum quod non probes. Primum. *TEMPORI cedere, id est necessitati parere, semper sapientis est habitum.* Deinde non habet, vt nunc quidem est, id vitijs res Dicere fortasse, quæ sentias, non licet; facere planè licet, omnia enim delata ad vnum sunt. Is vtitur consilio ne suorum quidem, sed suo; quod non multò secus fieret, si is Remp. teneret, quem secuti sumus. An qui in bello, cum omnium nostrum coniunctum esse periculum suo cerneret, certorum hominum minimè prudentium consilio vteretur; eum magis communem censemus in victoria futurum fuisse, quã incertis in rebus fuisset? & qui nec, te Consule, tuum sapientissimum cõsilium secutus esset; nec fratre tuo Consulatum ex auctoritate tua gerente, vobis auctoribus vti voluerit; nunc omnia tenentem, nostras sententias desideraturum censes fuisse? *OMNIA sunt misera in bellis ciuilibus*; quæ maiores nostri ne semel quidem; nostra ætas sępe iam sensit: sed *MISERIVS nihil, quam ipsa victoria:* quæ etiam si ad meliores venit, tamen eos ipsos ferociores, impotentioresque reddit; vt, etiam si natura tales non sint, necessitate esse cogantur; multa enim victori eorum arbitrio, per quos vicit, etiam inuito, facienda sunt. An tu non videbas mecum simul, quàm illa crudelis esset futura victoria; igitur tunc quoque

que patria careres ne quæ nolles, videres? non inquies: ego enim ipse tenerem opes, & dignitatem meam: at erat tuæ virtutis, in minimis res tuas ponere: de Rep. vehementius laborare. Deinde, qui finis istius consilij est? nam adhuc, & factum tuum probatur, & vt, in tali re, etiam fortuna laudatur: factum, quod & initium belli necessario secutus sis, & extrema sapienter persequi nolueris: fortuna, quòd honesto otio tenueris, & statum, & famam dignitatis tuæ. Nunc verò nec locus tibi vllus dulcior esse debet patria; nec eam diligere minùs debes, quòd deformior est, sed misereri potius; nec eam multis claris viris orbatam, priuare etiam aspectu tuo. Deniq; si fuit magni animi, non esse supplicem victori; vide ne superbi sit, aspernari eiusdem liberalitatem; & si sapientis est, carere patria; duri non desiderare; & si re publica non possis frui, stultum est nolle priuata. Caput illud est, vt, si ista vita tibi commodior esse videatur; cogitandum tamen sit, ne tutior non sit; magna gladiorum est licentia, sed in externis locis minor etiam ad facinus verecundia. Mihi salus tua tantæ curæ est, vt Marcello fratri tuo, aut par, aut certè proximus sim, tuum est consulere tẽporibus, & incolumitati, & vitæ, & fortunis tuis. Vale.

ARGVMENTVM.

Hortatur, vt reditum maturet: iam enim de reditu persuaserat.

CICERO S. D. MARCELLO. 10

ETsi nihil noui, quod ad te scriberem, habebam, magisque litteras tuas iam expectare incipiebam, vel te potius ipsum; tamen cum Theophilus proficisceretur, non potui nihil ei litterarum dare. Cura igitur, vt quamprimum venias: venies enim, mihi crede, expectatus, neq; solum nobis, id est tuis, sed prorsus omnibus. Venit enim mihi in mẽtem, subuereri interdũ, ne te delectet tarda decessio. Quod si nullum haberes sensum, nisi oculorum, prorsus tibi ignoscerem, si quosdam nolles videre; sed cum leniora non multò essent, quæ audirentur, quã quæ viderentur, suspicarer autẽ multum interesse rei familiaris tuæ; te quamprimũ venire, idq; in omnes partes valere, putaui ea de re te esse admonendum.

nendum. Sed quoniam, quod mihi placeret, ostendi, reliqua tu pro tua prudentia considerabis. Me tamen velim, quod ad tempus te expectemus, certiorem facias. Vale.

ARGVMENTVM.

Significat, se in patriam rediturum, commotum consilio & auctoritate Ciceronis.

MARCELLVS S. D. CIC. 11

PLurimum valuisse apud me tuam semper auctoritatem, cùm in omni re, tùm in hoc maximè negotio, potes existimare. Cum mihi C. Marcellus frater, amantissimus mei, non solum consilium daret, sed precibus quoq; me obsecraret; non priùs mihi persuadere potuit, quàm tuis est effectum litteris, vt vterer vestro potissimum consilio. Res quemadmodum sit acta, vestræ litterę mihi declarant. Gratulatio tua etsi est mihi probatissima; quod ab optimo sit animo; tamen hoc mihi multo iucundius est, & gratius, quòd in summa paucitate amicorum, propinquorum, ac necessariorum, qui verè meæ saluti fauerent, te cupidissimum mei, singularemque mihi beneuolentiam præstitisse cognoui. Reliqua sunt eiusmodi, quibus ego, quoniam hæc erant tempora, facile, & æquo animo carebam; hoc verò eiusmodi esse statuo, vt sine talium virorum, & amicorum beneuolentia, neque in aduersa, neque in secunda fortuna quisquam viuere possit. Itaque in hoc ego mihi gratulor. Tu verò vt intelligas, homini amicissimo te tribuisse officium, re tibi præstabo. Vale.

ARGVMENTVM.

Marcellum à Magio interfectum, suaque erga mortuum officia significat.

SERVIVS S. D. CIC. 12

ETsi scio non iucundissimum me nuncium vobis allaturum, tamen, quoniam *CASVS, & natura in bonis dominatur*, visum est faciendum, quoquo modo res se haberet, vos certiores, vt facerem. Ad 10. Kal. Iun. cum ab Epidauro Piræeum naui aduectus essem, ibi Marcellum, Collegam

legam nostrum, conueni; eumque diem ibi consumpsi, vt cum eo essem. Postero die, cũ ab eo digressus essem, eo consilio, vt ab Athenis in Bœotiam, item, relinquamque iurisdictionem absoluerem; ille, vti aiebat, supra Maleas in Italiam versus nauigaturus erat. Postridie eius diei, cùm ab Athenis proficisci in animo haberem; circiter horam decimam noctis, Posthumius, familiaris eius, ad me venit; & mihi nũciauit. M. Marcellum, Collegam nostrum, post cœnæ tempus à P. Magio Chilone, familiari eius, pugione percussum esse; & duo vulnera accepisse, vnum in stomacho, alterum in capite, secundum aurem: sperare tamen, eum viuere posse; Magium se ipsum interfecisse; postea se à Marcello ad me missum esse, qui hæc nunciaret, & rogaret, vti cogerem medicos, coegi; & è vestigio eò sum profectus prima luce. Cùm non longe à Piræeo abessem; puer Acidini mihi obuiam venit cum codicillis; in quibus erat scriptum, paulo ante lucem Marcellum diem suum obijsse; ita vir clarissimus ab homine teterrimo acerbissima morte est affectus, & cui inimici propter dignitatem pepercerant, inuentus est amicus, qui ei mortem afferret. Ego tamen ad tabernaculum eius perrexi: inueni duos libertos, & pauculos seruos: reliquos aiebant profugisse, metu perterritos, quod dominus eorum ante tabernaculum interfectus esset. Coactus sum in eadem illa lectica, qua ipse delatus eram, meisque lecticarijs in vrbem eum referre: ibique pro ea copia, quæ Athenis erat, funus ei satis amplum faciendum curaui. Ab Atheniensibus locum sepulturæ intra vrbem vt darent, impetrare non potui, quod religione se impediri dicerent: neque tamen id antea cuique concesserant. Quod proximum fuit, vti in quo vellemus gymnasio eum sepeliremus nobis permiserunt. Nos in nobilissimo orbis terrarum gymnasio Academiæ locum delegimus; ibique eum combussimus; posteaque curauimus, vt ijdem Athenienses in eodem locum monumentum ei marmoreum faciendum locarent. Ita, quæ nostra officia fuerunt, pro collegio, & propinquitate, & viuo, & mortuo omnia ei præstitimus. Vale. Datæ Pridiæ Kal. Iun. Athenis.

A R-

ARGVMENTVM.

Exulantem Nigidium spe reditus consolans, suam illi operam, suumq; officium pollicetur, praeterea rem omnem familiarem. In extremo hortatur, vt bono animo, fortique sit in vtramque partem.

CIC. S. D. NIGIDIO FIGVLO. 13

QVærenti mihi iam diu, quid ad te potissimum scriberem, non modo certa res vlla, sed me genus quidem litterarum vsitatum veniebat in mentem. Vnam enim partem, & consuetudinem earum epistolarum, quibus secundis rebus vti solebamus, tẽpus eripuerat: perfeceratq; fortuna, ne quid tale scribere posse, aut omninò cogitare. Relinquebatur tristè quoddam, & miserum, & his temporibus consentaneum genus litterarum, id quoq; deficiebat me: in quo debebat esse, aut promissio auxilij alicuius, aut consolatio doloris tui. Quod pollicerer non erat: ipse enim, pari fortuna abiectus, aliorum opibus casus meos sustentabam: sæpiusq; mihi veniebat in mentem, quæri, quod ita viuerem, quam gaudere, quod viuerem. Quanquam enim nulla me ipsum priuatim perculit insignis iniuria; nec mihi quidquam tali tempore in mentem venit optare, quod non vltro mihi Cæsar detulerit; tamen nihilominus eis conficior curis, vt hoc ipsum, quod maneam in vita, peccare me existimem. Careo enim cum familiarissimis multis, quos aut mors eripuit nobis, aut distraxit fuga; tum omnibus amicis, quorum beneuolentiam nobis conciliaret per me quõdam, te socio, defensa Resp. versorque in eorum naufragijs, & bonorum direptionibus, nec audio solum, quod ipsum esset miserum; sed etiam id ipsum video: quo nihil est acerbius, eorum fortunas dissipari, quibus nos olim adiutoribus illud incendium extinximus: & in qua Vrbe modo gratia, auctoritate, & gloria floruimus, in ea nunc ijs quidẽ omnibus caremus. Obtinemus ipsius Cæsaris summam erga nos humanitatem: sed ea plus non potest, quàm vis, & mutatio omnium rerum, atq; temporum. Itaq; orbus ijs rebus omnibus, quibus & natura me, & voluntas, & consuetudo assuefecerat; cum cæteris, vt quidem videor, tum mihi

ipsum

ipſe diſpliceo. Natus enim ad agendum ſemper aliquid dignum viro, nunc non modò agendi rationem nullam habeo, ſed ne cogitandi quidem: & qui antea aut obſcuris hominibus, aut etiam ſontibus opitulari poteram; nunc P. Nigidio, vni omnium doctiſſimo, & ſanctiſſimo, & maxima quondam gratia, & mihi certè amiciſſimo ne benigne quidem polliceri poſſum. Ergo hoc ereptum eſt litterarum genus. Reliquum eſt, vt conſoler, & afferam rationes, quibus tè à moleſtijs coner abducere. At ea quidem facultas, vel tui, vel alterius conſolandi, in te ſumma eſt, ſi vnquam in vllo fuit. Itaq; eam partem, quæ ab exquiſita quadam ratione, & doctrina proficiſcitur, non attingam: tibi totam relinquam. Quid ſit forti, & ſapienti homine dignum, quid grauitas, quid altitudo animi, quid acta tua vita, quid ſtudia, quid artes, quibus à pueritia floruiſti, à te flagitent, tu videbis: ego quod intelligere, & ſentire, quia ſum Romæ, & quia curo attendoq; poſſum; id tibi affirmo, te in iſtis moleſtijs, in quibus es hoc tempore, non diutius futurum: in ijs autem, in quibus etiam nos ſumus, fortaſſe ſemper fore. Videor mihi perſpicere, primum ipſius animum, qui plurimum poteſt, propenſum ad ſalutem tuam, non ſcribo hoc temerè: quò minus familiaris ſum, hoc ſum ad inueſtigandum curioſior, quo faciliùs quibus eſt iratior, reſpondere triſtius poſſit, hoc eſt adhuc tradior ad te moleſtia liberandum: familiares verò eius, & ij quidem, qui illi iucundiſſimi ſunt mirabiliter de te, & loquuntur, & ſentiunt. Accedit eodem vulgi voluntas, vel potius conſenſus omnium. Etiam illa, quæ minimum nunc quidem poteſt, ſed poſſit neceſſe eſt, Reſp. quaſcunq; vires habebit, ab ijs ipſis, quibus tenetur, de te propediem, mihi crede, impetrabit. Redeo igitur ad id, vt iam tibi etiam policear aliquid, quòd primo omiſeram, nam & complectar eius familiariſſimos, qui me admodum diligunt, multumq; mecum ſunt; & in ipſius conſuetudinem, quam adhuc meus pudor mihi clauſit inſinuabo; & certè omnes vias perſequar, quibus putabo ad id, quod volumus, peruenire poſſe, in hoc toto genere plura faciam, quam ſcribere audeo. Cætera, quæ tibi à multis prompta eſſe certò eſt, à me

ſunt

ſunt paratiſſima; nihil in re familiari mea eſt, quod ego meum malim eſſe, quam tuum hac de re, & de hoc genere toto hoc ſcribo parcius, quòd te id, quod ipſe confido, ſperare malo, eſſe vſurum tuis. Extremum illud eſt, vt te horter, & obſecrem, animo vt maximo ſis: nec ea ſolum memineris, quæ ab alijs magnis viris accepiſti; ſed illa etiam, quæ ipſe ingenio ſtudioq; peperiſti. Quæ ſi colliges, & ſperabis omnia optimè, & quæ accident, qualiacunque erunt, ſapienter feres. Sed hæc tu melius vel optimè omnium. Ego, quæ pertinere ad te intelligam ſtudioſiſſimè omnia diligentiſſimèq; curabo; tuorumq; triſtiſſimo meo tempore meritorum erga me memoriam conſeruabo. Vale.

ARGVMENTVM.

Reſpondet ad duplicem Plancij gratulationem de recuperata Ciceronis dignitate, de nouis eiuſdem nuptijs cum Publia, diuortio iam facto cum Terentia.

CICERO S. D. CN. PLANCIO. 14

BInas à te accepi litteras, Corcyræ datas, quorum alteris mihi gratulabare, quòd audiſſes meam me priſtinam dignitatem obtinere, alteris dicebas, te velle, quæ egiſſem, bene, ac feliciter euenire. Ego autem, ſi dignitas eſt bene de Rep. ſentire, & bonis viris probare, quod ſentias; obtineo dignitatem meam; ſi autem in eo dignitas eſt, quod ſentias, aut re efficere ſi poſſis, aut denique libera oratione defendere; ne veſtigium quidem vllum eſt reliquum nobis dignitatis; agiturque præclarè ſi noſmetipſos regere poſſumus; vt ea, quę partim iam adſunt, partim impendent, moderatè feramus; quod eſt difficile in eiuſmodi bello, cuius exitus ex altera parte cędem oſtentat, ex altera ſeruitutem. Quo in periculo non nihil me conſolatur, cùm recordor, hæc me tum vidiſſe, cum ſecundas etiam res noſtras, non modò aduerſas, pertimeſcebam; videbamque quanto periculo de iure publico diſceptaretur armis quibus ſi ij vicisſēt, ad quos ego, pacis ſpe, non belli cupiditate adductus, acceſſeram; intelligebam tamen, & iratorum hominum, & cupidorum, & inſolētium, quā crudelis eſſet futura victoria: ſin autem victi eſſent, quantus interitus eſſet futurus ciuium partim ampliſſimorum, partim etiam optimorum: qui me hæc prædicentem, atque optimè conſulentem ſaluti ſuæ, malebant minimum timidum,

quàm satis prudentem, existimari. Quòd autem mihi de eo, quod egerim gratularis, te ita velle, certo scio; sed ego tã misere tempore nihil noui consilij cepissem, nisi in reditu meo nihil meliores res domesticas, quã Remp. offendissem. Quibus enim pro meis immortalibus beneficijs carissima mea salus, & meæ fortunæ esse debebant; cum propter eorum scelus nihil mihi intra meos parietes tutum, nihil insidijs vacuum viderem nouarum; me necessitudinum fidelitate contra veterum perfidiam muniendum putaui. Sed de nostris rebus satis, vel etiam nimium multa. De tuis, velim, vt eo sis animo quo debes esse: id est, vt ne quid tibi præcipuè timendum putes. Si enim status erit aliquis ciuitatis quicumque erit, te omnium periculorum video expertem fore: nam alteros tibi iam placatos esse intelligo, alteros nunquam iratos fuisse. De mea autem in te voluntate sic velim iudices; me, quibuscunque rebus opus esse intelligam, quanquam videam, quis sim hoc tempore, & quid possim, opera tamen, & consilio, studio quidem certè rei, famæ, saluti tuæ præsto futurum. Tu velim, & quid agas, & quid acturum te putes, facias me quam diligentissimè certiorem. Vale.

ARGVMENTVM.

Hortatur, vt communem fortunam fortiter ferat.

CICERO S. D. PLANCIO. 15

ACcepi per breues tuas litteras: quibus id, quod scire cupiebam, cognoscere non potui; cognoui autem id, quod mihi dubium non fuit. Nam quam fortiter ferres communes miserias, non intellexi; quàm me amares, facilè perspexi. Sed hoc scieram; illud si scissem, ad id meas litteras accommodassem. Sed tamen etsi antea scripsi, quæ existimaui scribi oportere; tamen hoc tempore breuiter commonendum putaui, ne quo in periculo te propria existimares esse: in magno omnes, sed tamen in communi sumus; quare non debes, aut propriam fortunam, & præcipuam postulare, aut communem recusare, quapropter eo animo simus inter nos, quo semper fuimus: quod de te sperare, de me præstare possum. Vale.

M. TVL-

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM

Ad Metellum, & alios.

LIBER QVINTVS.

ARGVMENTVM.

Quaritur Metellus Celer, qui Galliam Proconsul regebat, Metellum Nepotem fratrem suum, à Cicerone oppugnatum. Videtur esse paulò arrogantior epistola.

Q. METELLVS Q. F. CELER PROCOS. S. D. M. T. CICERONI. 1

SI Vales bene est. Existimaram, pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia neq; me absentem ludibrio læsum iri; nec Metellum fratrem ob dictum, capite, ac fortunis per te oppugnatum iri, quem si parum pudor ipsius defendebat; vel familiæ debebat nostræ dignitas, vel meum studium erga vos, Remquepub. satis subleuare. Nunc video illum circumuentum, me desertum à quibus minimè conueniebat. Itaque in luctu, & squalore sum, qui Prouinciæ, qui exercitui præsum, qui bellum gero: quæ quoniam nec ratione, nec maiorum nostrorum clementia administrastis: non erit mirandum, si vos pœnitebit. Te tam mobili in me, meosq; esse animo, non sperabam. Me interea nec domesticus dolor, nec cuiusquam iniuriam à Rep. abducet. Vale.

ARGVMENTVM.

Excusat se Metello Nepote: suaque in ipsum Celerem merita commemorat.

die, facta sortitione, coegerim; quam multa de te verba fecerim: cum tu ipse mihi dixisti, orationem meam non solum in te honorificam, sed etiam in Collegas tuo contumeliosam fuisse. Iam illud S. C. quod eo die factum est, ea præscriptione est, vt, dum id extabit, officium meum in te obscurum esse non possit. Postea verò quam profectus es, velim recordare, quæ ego de te in Senatu egerim, quæ in concionibus dixerim, quas ad te litteras miserim. Quæ cùm omnia collegeris, tu ipse velim iudices, satis ne videatur his omnibus rebus tuus aduentus, cùm proximè Romam venisti, mutuò respondisse. Quod scribis de *reconciliata nostra gratia*; non intelligo, cur reconciliatam esse dicas, quæ nunquam immutata est. Quod scribis, non oportuisse Metellum, fratrem tuum, ob dictum à me oppugnari; primùm hoc velim existimes, animum mihi istum tuum vehementer probari, & fraternam plenam humanitatis, ac pietatis voluntatem. Deinde si quà ego in re fratri tuo Reipub. caussa restiterim; peto vt mihi ignoscas, tàm enim sum amicus Reip. quàm qui maximè. Si verò meam salutem contra illius impetum in me crudelissimum defenderim; satis habeas, nihil me etiam tecum de tuis fratris iniuria conqueri. Quem ego cùm comperissem omnes sui Tribunatus conatum in meam perniciem parare, atque meditari; egi cum Claudia, vxore tua, & cum vestra sorore Mucia, cuius erga me studium, pro Cn. Pompeij necessitudine, multis in rebus perspexeram, vt eum ab illa iniuria deterrerent. Atque ille, quod te audisse credo. Pridie Kal. Ian. qua iniuria nemo vnquam in aliquo magistratu improbissimus ciuis affectus est, ea me Consulem affecit, cum Rempub. conseruassem; atque abeuntem magistratu concionis habendæ potestate priuauit. Cuius iniuria mihi tamen honori summo fuit, nam cum ille mihi, nibil nisi vt iurarem, permitteret; magna voce iuraui verissimum, pulcherrimumque iusiurandum; quod populus item magna voce, me verè iurasse, iurauit. Hac accepta tàm insigni iniuria, tamen illo ipso die misi ad Metellum communes amicos, qui agerent cum eo, vt ab illa mente desisteret. Quibus ille respondit; sibi non esse integrum; etenim paulò ante in concione dixerat; ei, qui in alios animaduertisset

in dicta caussa, dicendi ipsi potestatem fieri non oportere. Hominem grauem, & ciuem egregium! qui, qua pœna Senatus, consensu bonorum omnium, eos affecerat, qui Vrbem incendere, magistratus, ac Senatum trucidare, bellum maximum conflare voluissent, eadem dignum iudicaret eum, qui Curiam cæde. Vrbem incendijs. Italiam bello liberasset. Itaque ego Metello fratri tuo præsenti restiti, nam in Senatu Kal. Ian. sic cum eo de Rep. disputaui, vt sentiret sibi cum viro forti, & constanti esse oppugnandum. Ad III. Non. Ian. cum agere cœpisset, tertio quoque verbo orationis suæ me appellabat, mihi minabatur; neque illi quidquam deliberatius fuit, quam me, quacunque ratione posset, non iudicio, neque disceptatione, sed vi, atque impressione euertere. Huius ego temeritati si virtute, atque animo non restitissem; quis esset, qui me in Consulatu non casu potius existimaret, quam consilio fortem fuisse? Hæc si Metellum cogitare de me nescisti; debes existimare, te maximis de rebus à fratre esse celatum, sin aliquid impertiuit tibi suis consilijs; lenis à te, & facilis existimari debeo, qui nihil tecum de his ipsis rebus, expostulem; etsi intelligis, non me dicto Metelli, vt scribis, sed consilio eius, animoque in me inimicissimo esse commotum. Cognosce nunc humanitatem meam, si humanitas appellanda est in acerbissima iniuria remissio animi, ac dissolutio. Nulla est à me vnquam sententia dicta in fratrem tuum, quotiescumque aliquid est actum, sedens ijs assensi, qui mihi lenissimè sentire visi sunt. Addam illud etiam, quid iam ego curare non debui: sed tamen fieri non moléstè tuli, atque etiam, vt ita fieret, pro mea parte adiuui; vt S. C. meus inimicus, qu'a tuus frater erat, subleuaretur. Quare non ego oppugnaui fratrem tuum, sed fratri tuo repugnaui; nec in te, vt scribis, animo fui mobili, sed ita stabili, vt in mea erga te voluntate, etiam desertus ab officijs tuis permanerem. Atque hoc ipso tempore tibi, penè minitanti nobis per litteras, hoc rescribo, atque respondeo. Ego dolori tuo non solum ignosco, sed summam etiam laudem tribuo; meus enim me sensus, quanta vis fraterni sit amoris, admonet. A te peto, vt tu quoque æquum te iudicem dolori meo præbeas; si acerbè, si crudeliter, si sine caussa sum à tuis oppugnatus, vt statuas mihi non

modo

modo non cedendum, sed etiam tuo, atque exercitus tui auxilio in eiusmodi caussa vtendum fuisse. Ego te mihi semper amicum esse volui: me vt amicissimum esse intelligeres, laboraui: maneo in voluntate, & quoad voles tu permanebo: citiusque amore tui fratrem tuum odisse desinam, quam illius odio quidquam de nostra beneuolentia detrahatur. Vale.

ARGVMENTVM.

Quæ sequitur epistola, non dubito, quin Metelli Celeris potius sit, quam Nepotis, & in epistola Nepotem puto significari.

Q. MET. NEPOS S. D. CIC. 3

HOminis importunissimi contumeliæ, quibus me crebris concionibus onerat, tuis erga me officijs leniuntur; &, vt sunt leues huiusmodi homines, à me despiciuntur: libenterque, commutata persona, te mihi fratris loco esse duco de illo ne meminisse quidem volo: tametsi bis eum inuitum seruaui. De me meisq; rebus, ne vobis multitudine litterarum molestior essem, ad Lolium perscripsi: de rationibus etiam prouinciæ, quid vellem fieri: vt is vos doceret, & commune faceret: si poteris, velim pristinam tuam erga me voluntatem conserues. Vale.

ARGVMENTVM.

Studium, & auxilium Metelli Nepotis, Consulatum gerentis, exul implorat.

CIC. S. D. METELLO NEPOTI COS. 4

LItteræ Quincti fratris, & Pomponij, necessarij mei, tantum mihi spei dederant, vt in te non minus auxilij, quam in tuo Collega, mihi constitutum fuerit. Itaque ad te litteras statim misi; per quas, vt fortuna postulabat, & gratias tibi egi, & de reliquo tempore auxilium petij. Postea mihi non tam meorum litteræ, quàm sermones eorum, qui hac iter faciebant, animum tuum immutatum significabant: quæ res fecit vt tibi litteris obstrepere non auderem. Nunc mihi Quinctus frater meus, mitissimam tuam orationem, quam in Senatu

habuiſſes, perſcripſit, qua inductus, ad te ſcribere ſum coactus: & abs te, quantum tua fert voluntas, peto, quæſoque: vt tuus, mecum ſerues potius, quam propter arrogantem crudelitatem tuorum me oppugnes. Tu, tuas inimicitias vt Reip. donares, te viciſti: alienis, vt contra Rempub. confirmes, adduceris? Quòd ſi mihi tua clementia opus tuleris: omnibus in rebus me fore in tua poteſtate tibi confirmo. Sin mihi neque magiſtratum, neque Senatum, neque populum auxiliari, propter eam vim, quæ mecum Rep. vicit licuerit; vide, ne, cum velis reuocare tempus omnium conſeruandorum, cum qui ſeruetur, non erit, non poſſis. Vale.

ARGVMENTVM.

Exprobat Antonio, qui Macedoniam Proconſul regebat ingrati animi vitium: Deinde Atticum illi commendat.

CICERO S. D. C. ANTONIO M. F. IMP. 5

ETſi ſtatueram nullas ad te litteras, mittere niſi commendatitias; non quòd eas intelligerem ſatis apud te valere; ſed ne ijs, qui me rogarent, aliquid de noſtra coniunctione imminutum eſſe oſtenderem: tamen, cum T. Pomponius, homo omnium meorum in te ſtudiorum, & officiorum maximè conſcius, tui cupidus noſtri amantiſſimus, ad te proficiſceretur, aliquid mihi ſcribendum putaui; præſertim, cum aliter ipſi Pomponio ſatisfacere non poſſem. Ego ſi abs te ſumma officium deſiderem, mirum nemini videri debeat, omnia enim à me in te profecta ſunt, quæ ad tuum commodum, quæ ad honorem, quæ ad dignitatem pertinerent. Pro his rebus nullam mihi abs te relatam eſſe gratiam: tu es optimus teſtis: contra etiam eſſe aliquid abs te profectum, ex multis audiui: nam comperiſſe me non audeo dicere; ne fortè idipſum verbum ponam, quod abs te aiunt falſo in me ſolere conferri. Sed ea, quæ ad me delata ſunt, malo te ex Pomponio, cui non minus moleſta fuerunt, quam ex meis litteris, cognoſcere. Meus in te animus quam ſingulari officio fuerit, & Senatus, & populus Rom. teſtis eſt tu quàm gratus erga me fueris, ipſe exiſtimare potes: quantum mihi

mihi debeas, cæteri existiment. Ego quæ tua caussa antea feci, voluntate sum adductus, posteaque constantia, sed reliqua mihi crede, multo maius meum studium, maioremque grauitatem, & laborem desiderant: quæ ego si non profundere, ac perdere videbor, omnibus meis viribus sustinebo; sin ingrata esse sentiam; non committam vt tibi ipse insanire videar, ea, quæ sint, & cuiusmodi poteris ex Pomponio cognoscere. Atque ipsum tibi Pomponium ita commendo, vt quanquam ipsius caussa confido te facturum esse omnia: tamen abs te hoc petam, vt si quid residet in te amoris erga me, id omne in Pomponij negotio ostendas, hoc mihi gratius facere nil potes. Vale.

ARGVMENTVM.

Narrat, si diligentiam adhibuisse, ne Sextio succederetur. Adscribit de domo à se empta.

CICERO S. D. P. SEXTIO L. F. PROCOS. 6

CVm ad me Decius libertarius venisset, egissetque mecum, vt operam darem, ne tibi hoc tempore succederetur; quanquam illum hominem frugi, & tibi amicum existimabam; tamen, quod memoria tenebam cuiusmodi ad me litteras antea misisses, non satis credidi homini prudenti, tam valdè esse mutatam voluntatem tuam. Sed posteà quam & Cornelia tua Terentiam conuenit; & ego cum Q. Cornelio locutus sum; adhibui diligentiam, quotiescumque Senatus fuit vt adessem; plurimumque in eo negotij habui, vt Q. Fusium Tribunum pl. & cæteros, ad quos tu scripseras, cogerem mihi potius cedere, quam tuis litteris, omnino res tota in mensem Ianuar. reiecta erat, sed facilè obtinebatur. Ego, tua gratulatione commotus (quod ad me pridiem scripseras, velle te bene euenire, quod de Crasso domum emissem) emi eam ipsam domum XXXV. aliquanto post tuam gratulationem. Itaque me nunc scito tantum habere æris alieni, vt cupiam coniurare, si quis me recipiat. Sed partim odio inducti me excludunt, & apertè vindicem coniurationis oderunt: partim non credunt; & à me insidias metuunt, nec putant ei nummos deesse posse, qui ex obsidione fœneratores exemerit, omnino semissibus magna

gna copia est. Ego autem meis rebus gestis hoc sum assecutus, vt bonum nomen existimer. Domum tuam, atque ædificationem omnem perspexi, & vehementer probaui. Antonium, etsi eius in me officia omnes desiderant, tamen in Senatu grauissimè, ac diligentissimè defendi; Senatumque vehementer oratione mea, atque auctoritate commoui. Tu ad me velim litteras crebriùs mittas. Vale.

ARGVMENTVM.

Leniter expostulat, quòd Pompeius sibi de oppressa Catilinæ coniuratione non esset pro rei magnitudine litteris gratulatus.

CICERO S. D. CN. POMPEIO CN. F. MAGNO IMP. 7

SI tu, exercitusque valetis, bene est. Ex litteris tuis, quas publicè misisti cæpi vnà cum omnibus incredibilem voluptatem. Tantam enim spem otij ostendisti, quantam ego semper omnibus, te vno fretus, pollicebar. Sed hoc scito, tuos veteres hostes nouos amicos, vehementer litteris perculsos, atque ex magna spe deturbatos, iacere. Ad me autem litteras, quas misisti, quanquam exiguam significationem tuæ erga me voluntatis habebant; tamen mihi scito iucundas fuisse: nulla enim rerum lætari soleo, quàm meorum officiorum conscientia: quibus si quando non mutuo respondetur, apud me plus officij residere facillimè patior. Illud non dubito, quin; si te mea summa erga te studia parum mihi adiunxerunt, Resp. nos inter nos conciliatura, coniuncturaque sit. Ac, ne ignores, quid ego in tuis litteris desiderarim, scribam aperte, sicut & mea natura, & nostra amicitia postulat. Res eas gessi, quarum aliquam in tuis litteris, & nostræ necessitudinis, & Reip. caussa, gratulationem expectaui: quam ego abs te prætermissam esse arbitror, quod verebare, ne cuius animum offenderes. Sed scito, ea, quæ nos pro salute patria gessimus, orbis terræ iudicio, ac testimonio comprobari, quæ cum veteris, tanto consilio, tantaque animi magnitudine à me gesta esse cognosces, vt tibi multò maiori, quam Africanus fuit me, non multò mi-

minorem, quam Lalium, facilè & in Rep. & in amicitiam adiunctum esse patiare. Vale.

ARGVMENTVM.

Officium suum in Crassum prædicat: omniaque pollicetur, quæ ad illius commodum, aut amplitudinem pertinebunt.

CIC. S. D. M. LIC. P. F. CRASSO. 8

QVantum meum studium extiterit dignitatis tuæ, vel tuendæ, vel etiam augendæ, non dubito, quin ad te omnes tui perscripserint: non enim fuit aut mediocre, aut obscurum, aut eiusmodi, quod silentio posset præteriri. Nam & cum Consulibus, & cum multis Consularibus tanta contentione decertaui; quanta nunquam antea vlla in caussa: suscepique mihi perpetuam oppugnationem pro omnibus ornamentis tuis: veterique nostræ necessitudini iamdiu debitum, sed multa varietate temporum interruptum officium cumulatè reddidi. Neque mehercule vnquam mihi tui, aut colendi, aut ornandi voluntas defuit: sed quædam pestes hominum, laude aliena dolentiũ, & te nonnunquã à me alienarunt, & me aliquando immutarunt tibi. Sed extitit tempus optatum mihi magis, quam speratum, vt florentissimis tuis rebus mea perspici posset & memoriæ nostræ voluntatis, & amicitiæ fides sum enim cõsecutus, non modo vt domus tua tota, sed vt cuncta ciuitas me tibi amicissimum esse cognosceret. Itaque & præstantissima omnium fęminarum vxor tua, & eximia pietate, virtute gratia tui Crassi, meis cõsilijs, monitis, studijs, actionibusque nituntur: & Senatus populusq; Rom. intelligit, tibi absẽti nihil esse tam promptum, aut tàm paratum, quam in omnibus rebus, quæ ad te pertineant, operam, curam, diligentiam, auctoritatem meam. Quæ sint acta, quæque agantur domesticorũ tibi litteris declarari puto. De me sic existimes, ac tibi persuadeas vehemẽter velim; nõ me repẽtina aliqua volũtate; aut fortuitò ad tuam amplitudinem meis officijs amplectenda incidisse; sed, vt primum forum attigerim, spectasse semper, vt tibi possem quã maximè esse coniunctus. Quo quidem ex tempore, memoria teneo, neq; meam tibi obseruantiam, neque mihi tuam summam beneuolentiam, ac liberalitatem defuisse.

Si qua interciderunt, non tàm re, quàm suspitione violata; ea cù n fuerint & falsa, & inania, sint euulsa ex omni memoria, vitaque nostra. Is enim tu vir es, & eū me esse cupio, vt, quoniam in eadem Reipublicæ tempora incidimus, coniunctionem, amicitiamque nostram vtrique nostrum laudi sperem fore. Quamobrem tu, quantum tuo iudicio tribuendum nobis esse putas, statues ipse, & vt spero, statues ex nostra dignitate. Ego verò tibi profiteor, atque polliceor eximium, & singulare meum studium in omni genere officij, quod ad honestatem, & gloriam tuam spectet. In quo etiam si multi mecum contendet; tamen, cum reliquis omnibus, tum Crassis tuis iudicibus, omnes facilè superabo. Quos quidem ego ambos vnicè diligo, sed in Marco beneuolentia impari: hoc magis sum Publio deditus, quòd me quanquam à pueritia sua semper, tamen hoc tempore maximè, sicut alterum parentem, & obseruat, & diligit. Has litteras velim existimes fœderis habituras esse vim, non epistolæ: meque ea, quæ tibi promitto, ac recipio sanctissimè esse obseruaturum, diligentissimeque facturum. Quæ à me suscepta defensio est, te absente, dignitatis tuæ, in ea iam ego non solum amicitiæ nostræ, sed etiam constantiæ meæ caussa permanebo. Quamobrem satis esse hoc tempore arbitratus sum, hoc ad te scribere; me, si quid ipse intelligerem, aut ad voluntatem, aut ad commodum, aut ad amplitudinem tuam pertinere, mea sponte id esse facturum; sin quidpiam aut à te essem admonitus, aut à tuis; effecturum vt intelligeres, nihil neque te scripsisse, neque quemquam tuorum frustra ad me detulisse. Quamobrem velim ita & ipse ad me scribas de omnibus minimis, maximis, mediocrisque rebus, vt ad hominem amicissimum: & tuis præcipias, vt opera, consilio, auctoritate, gratia mea sic vtantur in omnibus publicis, priuatis, forensibus, domesticis tuis amicorum, hospitum, clientum tuorum negotijs; vt quoad eius fieri possit, præsentiæ tuæ desiderium meo labore minuatur. Vale.

ARGVMENTVM.

Vatinius, ex Consulatu à Cæsare Dictatori in Illyricum missus, commendat suam dignitatem Ciceroni contra maleuolorum obtrectationes.

PVB.

PVB. VATINIVS IMP. S. D. CICERONI SVO. 9

SI vales,bene est: ego valeo. Si tuam consuetudinem in patrocinijs tuendis seruas, P. Vatinius cliens ad te venit, qui pro se caussam dicier vult,nõ puto repudiabis in honore, quem in periculo recepisti. Ego autem quem potius adoptem, aut inuocem, quam,illum, in quo defendente vincere didici? An verear,ne,qui potentissimorum hominum conspirationem neglexerit pro mea salute, is pro honore meo,pusillorum, ac maleuolorum obtrectationes,& inuidias non prosternat, atque obterat? Quare,si me,sicut soles,amas,suscipe me totum: atque hoc, quidquid est, oneris,ac numeris, pro mea dignitate tibi tuendum, ac sustinendum puta. Scis meam fortunam, nescio quomodo facilè obtrectatores inuenire: non meo quidem mehercule merito:sed quanti id refert,si tamen fato nescio quo accidit? Si quis fortè fuerit, qui nostræ dignitati obesse velit; peto à te, vt tuam consuetudinem, & liberalitatem in me absente defendendo mihi præstes. Litteras ad Senatum nostris de rebus gestis quo exemplo miseram,infra tibi perscripsi. Dicitur mihi tuus seruus anagnostes fugitiuus cum Vardæis esse; de quo tu mihi nihil mandasti;ego tamen, terra, marique vt conquireretur, præmandaui: & profectò tibi illum reperiam, nisi in Dalmatiam aufugerit; & inde tamen aliquando eruam. Tu nos fac ames. Vale,ad V. Id. Quinct.ex castris, Narona.

ARGVMENTVM.

Scribit hæc de Dionysio Ciceronis seruo,de Catilio pirata,de rebus à se in Dalmatia gestis, pro quibus supplicationes sibi decerni postulat.

VATINIVS IMP. S. D. CICERONI. 10

SI vales, bene est:ego quidem valeo. De Dionysio tuo adhuc nihil extrico; & eò minus, quod me frigus Dalmaticum quod illinc eiecit, etiam hic refrigerauit, sed tamen non desistam, quin illum aliquando eruam, sed tamen omnia mihi dura imperas. De Catilio nescio,quid ad me scripsisti deprecationis diligentissimæ. Apage te cum nostro Sex.Seruilio: nam meher-

mehercule ego illum quoque amo. Sed huiuscemodi vos clientes huiusmodi caussa recipitis? hominem, vnum omnium crudelissimum, qui tot ingenuos, matresfamilias, ciues Rom. occidit, arripuit, disperdidit, regiones vastauit? simius non semissis homo, contra me arma tulit: & eum bello cæpi. Sed tamen, mi Cicero, quid facere possum? omnia mehercule cupio, quæ tu mihi imperas: meam animaduersionem, & supplicium, quo vsurus eram in eum, quem cępissem, remitto tibi, & condono; quid illis respondere possum; qui sua bona direpta naues expugnatas, fratres liberos, parentes occisos, actiones expostulant? si mehercule Appij os haberem, in cuius locum suffectum sum, tamen hoc sustinere non possem, quid ergo est? faciam omnia sedulò, quæ te sciam velle. Defenditur à Q. Volusio, tuo discipulo: si fortè ea res poterit aduersario, fugare in eo maxima spes est. Nos, si quid erit istic opus defendes. Cæsar adhuc mihi iniuriam facit: de meis supplicationibus, & rebus gestis Dalmaticis adhuc non refert: quasi verò non iustissimi triumphi in Dalmatia res gesserim. Nam, si hoc expectandum sit, dum totum bellum conficiam: viginti oppida sunt Dalmatiæ antiqua; quæ ipsi sibi adsciuerunt, amplius sexaginta; hæc nisi omnia expugno, si mihi supplicationes non decernuntur; longe alia conditione ego sum, ac cæteri Imperatores.

Ego, post supplicationes mihi decretas, in Dalmatiam profectus sum; sex oppida vi oppugnando cæpi: vnum hoc, quod erat maximum, quater à me iam captum; quatuor enim turres, & quatuor muros cæpi, & arcem eorum totam; ex qua me niues, frigora, imbres detulerunt; indigneque, mi Cicero, oppidum captum, & bellum iam confectum relinquere sum coactus. Quare te rogo, si opus erit, ad Cæsarem meam caussam agas: meque tibi in omnes partes defendendum putes; hoc existimans, neminem te tui amantiorem habere. Vale. Nonis Dec. Narona.

ARGVMENTVM.

Suum studium erga vxorem Vatinij, ipsumque Vatinium significat. Rogat deinde, vt omnino sibi remittat seruum suum fugitiuum Dionysium.

CI-

CICERO S. D. VATINIO IMP. 11

GRata tibi esse officia mea non miror, cognoui enim te gratissimum omnium; idque nunquam destiti prædicare. nec enim tu mihi gratiam modo habuisti, verum etiam cumulatissimè retulisti: quamobrem reliquis tuis rebus omnibus pari me studio erga te, & eadem voluntate cognosces. Quòd mihi fœminam primariam Pompeiam, vxorem tuam, commendas: cum Sura nostro statim, tuis litteris lectis, locutus sum, vt eis meis verbis diceret, vt quidquid opus esset, mihi denunciaret; me omnia, quæ ea vellet, summo studio, curaque facturum; itaque faciam eamque si opus esse videbitur, ipse conueniam. Tu tamen ei velim scribas, vt nullam rem neque tàm magnam, neque tàm paruam putet, quæ mihi aut difficilis, aut parum me digna videatur: omnia, quæ in tuis rebus agam, & non laboriosa mihi, & honesta videbuntur. De Dionysio, si me amas, confice, quamcumque ei fidem dederis, præstabo: si verò improbus fuerit, vt est, duces eum captiuum in triumpho. Dalmatis Dij malefaciant, qui tibi molesti sunt: sed vt scribis, breui capientur, & illustrabunt res tua gestas, semper enim habiti sunt bellicosi. Vale.

ARGVMENTVM.

Lucceiũ historiarum scriptorẽ, rogat, vt de rebus à se in Consolatu gestis separatũ volumẽ conficiat; quod illustrius videbatur.

CIC. S.D. L. LVCCEIO. Q. F. 12

COram me tecum eadem hæc agere sæpè; conantem deterruit pudor quidam penè subrusticus, quæ nunc expromam absens audacius; epistola enim non erubescit. Ardeo cupiditate incredibili, neque, vt ego arbitror reprehendenda, nomen vt nostrum scriptis illustretur, & celebretur tuis. Quod etsi mihi sæpè ostendis te esse facturum: tamen ignoscas velim huic festinationi meæ; genus enim scriptorum tuorum etsi erat semper à me vehementer expectatum; tamen vicit opinionem meam: meque ita vel cæpit, vel incendit, vt cuperem quam celerrimè res nostras monumentis commendari tuis, Non enim me solum commemoratio posteritatis

tis ad spem quandam immortalitatis rapit; sed etiam illa cupiditas, vt vel auctoritate testimonij tui, vel inditio beneuolentiæ, vel suauitate ingenij viui perfruamur. Neque tamen, hæc cum scribebam, eram nescius, quantis oneribus premerere susceptarum rerum & iam institutarum. Sed quia videbam Italici belli, & Ciuilis historiam iam penè à te esse perfectam, (dixeras autem mihi, te reliquas res ordiri) deesse mihi nolui, quin te admonerem, vt cogitares coniunctene malles cum cæteris rebus nostra contexere: an, vt multi Græci fecerunt, Calisthenes Troicum bellum. Timæus Pyrrhi, Polybius Numantinum, qui omnes à perpetuis suis historijs ea, quæ dixi, (bella separauerunt) tu quoque item ciuilem coniurationem ab hostilibus, externisque bellis seiungeres. Equidem ad nostram laudem non multum video interesse: sed ad properationem meam quidam interest, non te expectare, dum ad locum venias; ac statim caussam illam totam, & tempus arripere. Et simul, si vno in argumento, vnaque in persona mens tua tota versabitur; cerno iam animo, quanto omnia vberiora futura sint. Neque tamen ignoro, quam impudenter faciam, qui primum tibi tantum oneris imponam, (potest enim mihi denegare occupatio tua) deinde etiam, vt ornes me postulem. Quid si illa tibi non tantoperè videntur ornanda? Sed tamen. *Qui semel verecundiæ fines transierit, eum bene, & nouiter oportet esse impudentem.* Itaque te plenè etiam atque etiam rogo, vt & ornes ea vehementius etiam, quam fortasse sentis; & in eo leges historiæ negligas; gratiamque illam, de qua suauissimè quodam in proœmio scripsisti, à qua te affici non magis potuisse demonstras, quàm Herculem Xenoponteium illum à voluptate; ea si me tibi vehementius commendabit, ne aspernere: amorique nostro plusculum etiam, quam concedit veritas, largiare. Quòd si te adducemus, vt hoc suscipias; erit, vt mihi persuadeo, materies digna facultate, & copia tua. A principio enim Coniurationis vsque ad reditum nostrum, videtur mihi modicum quoddam corpus confici posse. In quo & illa poteris vti ciuilium commutationum scientia, vel in explicandis caussis rerum nouarum, vel in remedijs incommodorum; cum & reprehendes ea, quæ vituperanda duces, &

quæ

quæ placebunt exponendis rationibus comprobabis: & si liberius, vt consueuisti agendum putabis, multorum in nos perfidiam, insidias proditionem notabis. Multam etiam casus nostri tibi varietatem in scribendo suppeditabunt, plenam cuiusdam voluptatis, quæ vehementer animos hominum in legendo scripto retinere possit. Nihil est enim aptius ad delectationem lectoris, quam temporum varietates, fortunæque vicissitudines: quæ etsi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt iucundæ; *HABET enim præteriti doloris secura recordatio delectationem*: cæteris verò, nulla perfunctis propria molestia, casus alienos sine vllo dolore intuentibus etiam ipsa misericordia est iucunda. Quem enim nostrum ille moriens apud Matineam Epaminondas non cum quadam miseratione delectat? qui tum denique sibi auelli iubet spiculum, posteaquam ei percunctanti dictum est, clypeum esse saluum: vt etiam in vulneris dolore æquo animo cum laude moreretur. Cuius studium in legendo non erectum Themistoclis fuga, redituque retinetur? Etenim ordo ipse Annalium mediocriter nos retinet, quasi enumeratione Fastorum: at viri sæpè excellentis ancipites, varijque casus habent admirationem, expectationem, lætitiam, molestiam, spem, timorem; si verò exitu notabili concluduntur, expletur animus iucundissimæ lectionis voluptate. Quò mihi acciderit optatius, si in hac sententia fueris, vt à continentibus tuis scriptis, in quibus perpetuam rerum gestarum historiam complecteris, secernas hanc quasi fabulam rerum, euentorumque nostrorum; habet enim verior actus, multasque actiones, & consiliorum, & temporum. Ac non vereor, ne assentatiuncula quadam aucupari tuam gratiam videare, cum hoc demonstrem me à te potissimum ornari, celebrarique velle. Neque enim tu is es, qui, quid scis, nescias: & qui non eos magis, qui te non admirentur, inuidos, quàm eos, qui laudent, assentatores arbitrere. Neque autem ego sum ita demens, vt me sempiternæ gloriæ per eum commendari velim, qui non ipse quoque in me commendando propriam ingenij gloriam consequatur. Neque enim Alexander ille gratiæ caussa ab Apelle potissimum pingi, & à Lysippo fingi volebat; sed quòd illorum artem cum ip-

ſis, tum etiam ſibi gloriæ fore putabat. Atque illi artifices corporis ſimulacra ignotis nota faciebant; quæ vel ſi nulla ſint, nihilo ſunt tamen obſcuriores clari viri. Nec minus enim eſt Spartiates Ageſilaus ille perhibendus, qui neque pictam, neque fictam imaginem ſuam paſſus eſt eſſe; quam qui in eo genere laborarunt: vnus enim Xenophontis libellus in eo Rege laudando facilè omnes imagines omnium, ſtatuaſque ſuperauit. Atque hoc præſtantius mihi fuerit, & ad lætitiam animi, & ad memoriæ dignitatem, ſi in tua ſcripta peruenero, quàm ſi in cæterorum, quod non ingenium mihi ſolum ſuppeditatum fuerit tuum, ſicut Timolenti à Timæo, aut ab Herodoto Themiſtocli; ſed etiam auctoritas clariſſimi, & ſpectatiſſimi viri, & in Reip. maximis, grauiſſimiſque cauſſis cogniti, atque in primis probati: vt mihi non ſolùm præconium, quod, cum in Sigæum veniſſet Alexander, ab Homero Achilli tributum eſſe dixit; ſed etiam graue teſtimonium impertitum clari hominis, magnique videatur: placet enim Hector ille mihi Næuianus, qui non tantùm laudari ſe lætatur, ſed addit etiam, à laudato viro. Quod ſi à te non impetro; hoc eſt, ſi qua te res impedierit (neque enim fas eſſe arbitror, quidquam me rogantem abs te non impetrare) cogar fortaſſe facere, quod nonnulli ſæpè reprehendunt: ſcribam ipſe de me, multorum tamen exemplo, & clarorum virorum. Sed quod te non fugit, hæc ſunt in hoc genere vitia: & verecundius ipſi de ſeſe ſcribant neceſſe eſt, ſi quid eſt laudandum; & prætereant, ſi quid fortè reprehendendum eſt. Accedit etiam, vt minor ſit fides, minor auctoritas: multi denique reprehendant, & dicant, verecundiores eſſe præcones ludorum gymnicorum: qui cum cæteris coronas impoſuerunt victoribus, eorumque nomina magna voce pronunciarint, cum ipſi ante ludorum miſſionem coronas donentur, alium præconem adhibeant, ne ſua voce ipſi ſe victores eſſe prædicent. Hæc nos vitare cupimus: & ſi recipis cauſſam noſtram, vitabimus; idque vt facias, rogamus. Ac, ne fortè mirere: cur dum mihi ſæpè oſtenderis, te accuratiſſimè noſtrorum temporum conſilia, atque euentus litteris mandaturum, à te id nunc tantoperè, & tam multis verbis petamus; illa nos cupiditas incendit, de qua initio ſcripſi, feſtinationis, quod alacres animo

mo sumus: vt cæteri, viuentibus nobis, ex libris tuis nos cognoscant, & nosmetipsi viui gloria nostra perfruamur. His de rebus, quid acturus sis, si tibi non est molestum rescribas mihi velim. Si enim suscipis caussam, conficiam commentarios rerum omnium: sin autem differs me in tempus aliud coram tecum loquar. Tu interea non cessabis: & ea quæ habes instituta, perpolies, nosque diliges. Vale.

ARGVMENTVM.

Significat, Lucey litteræ consolatoriæ quantum profecerint ad eam sollicitudinem minuendam, quam ex afflicta Republica cupiebat.

CICERO S. D. LVCEIO. 13

QVanquam ipsa consolatio litterarum tuarum mihi gratissima est; declarat enim summam beneuolentiam coniunctam pari, prudentia, tamen illum fructum ex ijs litteris vel maximũ cœpi, quod te præclarè res humanas contemnentem, & optimè contra fortunam paratum, armatumque cognoui. *Quam quidem laudem sapientiæ statuo esse maximam, non aliunde pendere: aut extrinsecus aut benè, aut malè viuendo suspensas habere rationes.* Quæ cogitatio cum mihi non omnino excidisset, (etenim penitus insederat,) vi tamen tempestatum, & concursu calamitatum erat aliquantulum labefactata, atque conuulsa: cui te opitulari & video, & id fecisse etiam proximis litteris, multumque profecisse sentio. Itaque hoc sæpiùs dicendum, tibique non significandum solùm, sed etiam declarandum arbitror, nihil mihi esse potuisse tuis litteris gratius. Ad consolandum autem cum illa valent, quæ eleganter, copioseque collegisti; tum nihil plus, quam quod firmitudinem, grauitatemque animi tui perspexi; quam non imitari turpissimum existimo. Itaque hóc etiam fortiorem me puto, quam te ipsum, præceptorem fortitudinis, quod tu mihi videris spem nonnullam habere, hæc aliquando futura meliora; casus enim gladiatorij, similitudinesque eæ, tum rationes in ea disputatione à te collectæ, vetabant me Reip. penitus diffidere. Itaque alterum minus mirum, fortiorem te esse, cum aliquid speres: alterum mirum, spe vlla teneri. Quid est enim

non ita affectum, vt id non deletum extinctumque omne esse fateare? Circumspice omnia membra Reip. quæ notissima sunt tibi: nullum reperies profectò, quod non fractum, debilitatum ve sit, quæ persequerer, si aut melius ea viderem, quam tu vides; aut commemorare possem sine dolore: quamquam tuis monitis, præceptisque omnis est abijciendus dolor. Ergo & domestica feremus, vt censes; & publica paulò etiam fortius fortasse, quam tu ipse, qui præcipis; te enim spes aliqua consolatur; vt scribis. nos autem erimus etiam in omni desperatione fortes, vt tu tamen idem & hortaris, & præcipis. Das enim mihi iucundas recordationes conscientiæ nostræ rerumque earum, quas, te in primis auctore gessimus; præstitimus enim patriæ non minus certè, quam debuimus; plus profectò, quam est ab animo cuiusquam aut cōsilio hominis postulatum. Ignosces mihi de me ipso aliquid prædicanti; quarum enim tu rerum cogitatione nos leuare ægritudine voluisti; earum etiam commemoratione lenimur. Itaque vt omnes, quantum potero me ab omnibus molestijs, & angoribus abducam, transferamque animum ad ea, quibus secundæ res ornantur, aduersæ adiuuantur; tecumque & ero tantum, quantum patietur vtriusque ætas, & valetudo; &, si esse vna minus poterimus, quam volemus, animorum tamen coniunctione, ijsdem studijs ita fruemur, vt numquam non vna esse videamur. Vale.

ARGVMENTVM.

Caussam quærit, cur Cicero ab Vrbe tam diu absit; hortaturque vt animum mœrore abducat.

LVCEIVS S. D. CICERONI. 14

SI vales, bene est: ego valeo, sicut soleo, paululum tamen etiam deterius quam soleo. Te requisiui sæpius, vt viderem Romæ, quia postea non fuisti, quam à me discesseras, miratus sum: quod item nunc miror. Non habeo certum, quæ te res hinc maximè retrahet. Si solitudine delectare, cum scribas, & aliquid agas eorum, quorum consuesti, gaudeo; neque reprehendo tuum consilium: nam nihil isto potest esse iucundius,

non

non modò miseris his temporibus,& luctuosis;sed etiam tranquillis,& optatis: præsertim vel animo defatigato tuo, qui nunc requiem quærat ex magnis occupationibus; vel erudito, qui semper aliquid ex se promat,quod alios delectet te ipsum laudibus illustret.Sin autem, sicut hic dum eras,lacrymis, & tristitiæ te tradidisti;doleo,quia doles;& angere:nec possum te(si concedis, quod sentimus, vt liberius dicamus) non accusare. Quid enim?tu solus aperta non videbis, qui propter acumen occultissima perspicis ? tu non intelliges te querelis quotidianis nihil proficere;non intelliges duplicari sollicitudines, quas eleuare tua te prudentia postulat ? Quod si non possumus aliquid proficere suadendo,gratia contendimus,& rogando,si quid nostra caussa vis, vt istis te molestiis laxes: & ad coniunctum nostrum redeas,& ad consuetudinem vel nostram communem,vel tuam solius,ac propriam. Cupio non obtundere te, si non delectare nostro studio;cupio deterrere,ne permaneas in incepto; cum duæ res istæ contrariæ me conturbent; ex quibus aut in altera mihi velim,si potes,obtẽpores;aut in altera,non offendas. Vale.

ARGVMENTVM.

Quærenti Luceio,cur ab Vrbe abesset, eiusque mœrorem minuere conanti,respondet,& cur doleat, & cur in Vrbe non viuat.

CICERO S. D. LVCEIO. 15

OMnis amor tuus ex omnibus partibus, sed ostendit in iis litteris, quas à te proximè accepi, non ille quidem mihi ignotus, sed tamen gratus, & optatus dicerem, iucundus, nisi id verbum in omne tempus perdidissem; neque ob eam vnam caussam, quã tu suspicaris, & in qua me lenissimis & amantissimis verbis vtens, te grauiter accusas; sed quòd illius tanti vulneris, quæ remedia esse debebant, ea nulla sint. Quid enim?ad amicos ne confugiam?quam multi sunt? habuimus enim ferè communes; quorum alij occiderunt, alij nescio quo pacto obduruerunt. Tecum viuere possem equidem, & maximè vellem; vetustas est,amor,consuetudo,studia paria; quod vinculum, quæ res deest nostræ coniunctioni? possumus

ne igitur esse vna? nec mehercule intelligo quid impediat; sed certe adhuc non fuimus cum essemus vicini in Tusculano, in Puteolano; nam quid dicam, in Vrbe? in qua cum forum commune sit, vicinitas non requiritur. Sed, casu nescio quo, in ea tempora nostra ætas incidit, vt, cum maxime florere nos oporteret, tum viuere etiam puderet. Quod enim mihi poterat esse perfugium, spoliato & domesticis, & forensibus ornamentis, atque solatijs litteræ credo, quibus vtor assiduè, quid enim aliud facere possum? sed nescio quo modo ipsæ illæ excludere me à portu, & perfugio videntur, & quasi exprobare, quod in ea vita maneam, in qua nihil insit, nisi propagatio miserrimi temporis. Hic tu ea me abesse Vrbe miraris, in qua domus nihil delectare possit, summum sit odiū temporum, hominum, fori, curiæ? Itaque sic litteris vtor, in quibus consumo omne tempus, non vt ab his medicinam perpetuam, sed vt exiguam doloris obliuionem petam. Quod si id egissemus ego, atque tu, quod ne in mentem quidem nobis veniebat, propter quotidianos metus, omnes tempus vna fuissemus; neque me valetudo tua offenderet, neque te mœror meus: quod, quantum fieri poterit, consequamur; quid enim vtrique nostrum aptius propediem te igitur videbo. Vale.

ARGVMENTVM.

Consolatur diligenter in primis amicum, filij obitum immoderatius ferentem.

CICERO S. D. TITIO. 16

ETsi vnus ex omnibus minimè sum ad te consolandum accomodatus, quod tantum ex tuis molestijs cepi doloris, vt consolatione ipse egerem tamen, cum longius à summi luctus acerbitate meus abesset dolor, quam tuus; statui nostræ necessitudinis esse, meæ que in te beneuolentiæ, non tacere tanto in tuo mœrore tandiu; sed adhibere aliquam modicam consolationem, quæ leuare dolorem tuum posset, si minus sanare potuisset. Est autem consolatio peruulgata quidem illa maximè, quam semper in ore, atque in animo habere debemus, *Homines nos vt esse meminerimus, ea lege natos, vt omnibus for-*

tuna

tuna telis proposita sit vita nostra; neque esse recusandum, quo minus ea, qua nati sumus, conditione viuamus; neue tam grauiter eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possumus; euentisque aliorum memoria repetendis, nihil accidisse nobis noui cogitemus. Neque hæc, neque cæteræ consolationes, quæ sunt à sapientissimis viris vsurpatæ, memoriæque litteris proditæ, tantum videntur proficere debere, quantum status ipse noster ciuitatis, & hæc pertubatio temporum perditorum; cum beatissimi sint, qui liberos non susceperunt; minus autem miseri, qui his temporibus amiserunt, quam si eosdem bona, aut denique aliqua Rep. perdidissent. Quod si tuum te desiderium mouet; aut si tuarum rerum cogitatione mœres, non faciè exhauriri tibi istum dolorem posse vniuersum potu. Sin illa te res cruciat, quæ magis amoris est, vt eorum, qui occiderunt, miserias lugeas; vt ea non dicam, quæ sæpissimè & elegi, & audiui, nihil mali esse in morte, in qua si resideat sensus, immortalitas illa potius, quàm mors, ducenda sit; sin sit amissus, nulla videri miseria debeat, quæ non sentiatur; hoc tamen non dubitans confirmare possum, ea misceri, parari impendere Reipublicæ, quæ qui reliquerit, nullo modo mihi quidem deceptus esse videatur. Quid est enim iam non modò pudori, probitati, virtuti rectis studijs, bonis artibus, sed omnino libertati, ac saluti loci? non mehercule quemquam audiui hoc grauissimo, & pestilentissimo anno adolescentulum, aut puerum mortuum, qui mihi non à Dijs immortalibus ereptus ex his miserijs, atque ex iniquissima conditione vitæ videretur. Quare si tibi vnum hoc detrahi potest, ne quid ijs, quos amasti, mali putes contigisse; permultum erit ex mœrore tuo deminutum, relinquetur enim simplex illa iam cura doloris tui, quæ non cum illis communicabitur, sed ad te ipsum propriè referetur; in qua non est iam grauitatis; ac sapientiæ tuæ, quam tu à puero præstitisti, ferre immoderatius casum incommodorum tuorum, qui sit ab eorum, quos dilexeris miseria, maloque seiunctus. Etenim cum semper te, & priuatis in rebus, & publicis præstitisti, tuenda tibi, vt sit grauitas, & constantiæ seruiendum: nam quod allatura est ipsa diuturnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit, id nos præcipere consilio, pru-

dentiaque debemus. Etenim si nulla vnquam fuit, liberis amissis, tàm imbecillo mulier animo, quæ non aliquando lugendi modum fecerit; certè nos, quod est dies allatura, id consilio anteferre debemus; neque expectare temporis medicinam, quam repræsentare ratione possimus. His ego litteris, si quid profecissem, existimabam optandum quidam me esse assecutum: sin minus fortè valuissent; officio tamen functum beneuolentissimi, atque amicissimi: quem me tibi & fuisse semper existimes velim; & futurum esse confidas. Vale.

ARGVMENTVM.

Excusat tarditatem litterarum: hortatur Sextium, vt exilij casum sapienter, fortiterque ferat.

CICERO S. D. P. SEXTIO P. F. 17

NOn obliuione amicitiæ nostræ, neque intermissione consuetudinis meæ, superioribus temporibus ad te nullas literas misi: sed quod priora tempora in ruinis Reipublicæ, nostrisque iacuerunt; posteriora autem me à scribendo tuis iniustissimis, atque acerbissimis incommodis retardarunt. Cùm verò & interuallum iam satis longum fuisset, & tuam virtutem, animique magnitudinem diligentius essem mecum recordatus: non putaui esse alienum institutis meis, hæc ad te scribere. Ego te, P. Sexti, & primis temporibus illis, quibus in inuidiam absens, & in crimen vocabare, defendi; & cum in tui familiarissimi iudicio, ac periculo tuum nomen coniungeretur, quàm potui accuratissimè, te, tuamque caussam tutatus sum: & proximè recenti aduentu meo, cùm rem aliter institutam offendissem, ac mihi placuisset, si affuissem, tamen nulla re saluti tuæ defui. Cumque eo tempore inuidia annonæ inimici non solùm tui, verum etiam amicorum tuorum, iniquitas totius iudicij, multaque alia Reipublicæ vitia plus, quàm caussa ipsa veritasque valuissent; Publio tuo neque opera, neque consilio, neque labore, neque gratia, neque testimonio defuit. Quamobrem omnibus officijs amicitiæ diligenter à me sanctèque seruatis, ne hoc quidem prætermittendum esse duxi, te vt hortarer, rogaremque vt, & hominem te, & virum esse meminisses;

ses; idest, vt & communem incertumque casum: quem neque vitare quisquam nostrum, neque præstare vllo pacto potest sapienter ferres; & dolori fortiter, ac fortunæ resisteres; cogitaresq; & in nostra ciuitate, & in cæterisque rerum potitæ sunt, multis fortissimis, atque optimis viris, iniustis iudicijs, tales casus incidisse. Illud vtinam ne vere scriberem, ea te Reipub. carere, in qua neminem prudentem hominem res vlla delectet. De tuo autem filio vereor, ne si nihil ad te scripserim, debitum eius virtute videar testimonium non cepisse; sin autem omnia, quæ sentio perscripserim, ne refricem meis litteris desiderium, ac dolorem tuum: sed tamen prudentissimè facies, si illius pietatem, virtutem, industriam, vbicumque erit tuam esse, tecum esse duces. NEC enim minus nostra sunt, quæ animo complectimur, quam quæ oculis intuemur. Quamobrem, & illius eximia virtus summusque in te amor, magnæ tibi consolationi debet esse; & nos, cæteriq; qui te non ex fortuna, sed ex virtute tua pendimus, semperq; pendemus; & maximè animi tui conscientia, cum tibi nihil merito accidisse reputabis: & illud ad vnges, *HOMINES sapientes turpitudine, non casu: & delicto suo, non aliorum iniuria, commoueri*. Ego & memoria nostræ veteris amicitiæ, & virtute, atq; obseruantia filij tui monitus, nullo loco deero, neque ad consolandum, neque ad leuandum fortunam tuam. Tu si quid ad me fortè scripseris, perficiam, ne te frustra scripsisse arbitrere. Vale.

ARGVMENTVM.

Argumentis vtitur septem, vt Fabium exulem consoletur.

CICERO S. D. T. FABIO. 18

ETsi egomet, qui te consolari cupio, consolandus ipse sum; propterea quòd nullam rem grauius iamdiu tuli, quam incommodum tuum: tamen te magnopere non hortor solum, sed etiam, pro amore nostro rogo, atque oro, te colligas, vtrumque præbeas: & qua conditione omnes homines, & quibus temporibus nati sumus cogites. Plus tibi virtus tua dedit, quam fortuna abstulit: propterea quod adeptus es, quod non multi homines noui; amisisti, quod plurimi homines nobilissimi.

mi. Ea deniq; videtur conditio impendere legum, iudiciorum, temporum, vt optimè actum cum eo videatur esse, qui quam leuissima pœna ab hac Repub discesserit. Tu vero, qui & fortunas, & liberos habeas, & nos cæterosque necessitudine, & beneuolentia tecum coniunctissimos; quique magnam facultatem sis habiturus nobiscum, & cum omnibus tuis viuendi, & cum vnum sit iudicium ex tam multis, quod reprehendatur, vt quod vna sententia, eaque dubia, potentiæ alicuius condonatum existimetur, omnibus his de caussis debes istam molestiam quam leuissimè ferre. Meus animus erit in te, liberosque tuos semper, quem tu esse vis, & qui esse debet. Vale.

ARGVMENTVM.

Rufo, paulo ante Quæstori suo in Prouincia, suadet, vt in bello ciuili Pompeium sequatur.

CICERO S. D. RVFO. 19

ETsi mihi nunquam dubium fuit, quin tibi essem carissimus; tamen quotidie magis id perspicio; extatque id, quod mihi ostenderas quibusdam litteris, hoc te studiosiorem in me colendo fore, quam in Prouinciam fuisses, (etsi, meo iudicio, nihil ad tuum prouinciale officium addi potest) quoliberius iudicium esse posset tuum. Itaque me, & superiores litteræ tuæ admodum delectauerunt, quibus & expectatum meum aduentum abs te amanter videbam: &, cum aliter res cecidisset, ac putasses te meo consilio magnopere esse lætatum, & his proximis litteris magnum cepi fructum, & iudicij, & officij tui: iudicij, quod intelligo, te id quod omnes fortes, ac boni viri facere debent, *Nihil putare vtile esse, nisi quod rectum, honestumque sit*: officij, quod te mecum, quodcunque cepissem consilij polliceris fore: quo neque mihi gratius, neque, vt ego arbitror, tibi honestius esse quidquam potest. Mihi consilium captum iamdiu est; de quo ad te, non quò celandus esses, nihil scripsi antea; sed quia communicatio consilij tali tempore quasi quædam admonitio videtur esse officij, vel potius efflagitatio, ac coeundam societatem, vel periculi, vel laboris. Cum verò, ea tua sit voluntas, humanitas, beneuolentia erga me; libenter amplector talem animum: sed ita (non enim dimittam pudorem in

in rogando meum) si feceris id, quod ostendis, magnam habeo gratiam: si non feceris, ignoscam; & alterum timori, alterum mihi te negare non potuisse arbitrabor. Est enim res profecto maxima: qui rectum sit, apparet: quid expediat, obscurum est: ita tamen, vt, si non ij sumus, qui esse debemus, idest studio digni, & litteris nostris, *dubitare non possumus, qui in ea maximè conducant, quæ sunt rectissima*. Quare tu, si simul placebit, statim ad me venies: sin idem placebit, atque eodem, nec continuo poteris, omnia tibi, vt nota sint, faciam quidquid statueris, te mihi amicum; sin id, quod opto, etiam amicissimum iudicabo. Vale.

ARGVMENTVM.

Turbatio Ciceronis ad Rufum, Quæstorem antea summum in Cilicia, de rationibus prouincialibus, obscura epistola.

CICERO S. D. RVFO. 20

QVoquo modo potuissem, te conuenissem; si eò, quo constitueras, venire voluisses. Quare, etsi mei commodi caussa commouere me noluisti; tamen ita existimes velim, me antelaturum fuisse, ad me misisses, voluntatem tuam commodo meo. Ad ea, quæ scripsisti commodius equidem possem de singulis ad te rebus scribere, si M. Tullius, Scriba meus, adesset: à quo mihi exploratum est, in rationibus dumtaxat referendis, (de cæteris rebus affirmare non possum) nihil eum fecisse scientem, quod esset contra aut rem, aut existimationem tuam; deinde, si rationum referendarum ius vetus, & mos antiquus maneret; me relaturum rationes; nisi tecum pro coniunctione nostræ necessitudinis contulissem, confecissemque, non fuisse. Quod igitur fecissem ad Vrbem, si consuetudo pristina maneret; id, quando lege Iulia relinquere rationes in Prouincia necesse erat, easdemque totidem verbis referre ad ærarium, feci in Prouincia: neque ita feci, vt te ad meum arbitrium adducerem; sed tribui tibi tantum, quantum me tribuisse nunquam pœnitebit. Totum enim Scribam meum, quem tibi video nunc esse suspectum, tibi tradidi; tu ei M. Mindium, fratrem tuum, adiunxisti: rationes confectæ, me absente, sunt tecum: ad quas ego nihil adhibui, præter

lectio-

lectionem: ita accepi librum à meo seruo Scriba, vt eundem acceperim à fratre tuo. Si honos is fuit, maiorem tibi habere non potuis: si fides, maiorem tibi habui, quam pene ipsi mihi: si prouidendum fuit, ne quid aliter, ac tibi honestum, & vtile esset referretur; non habui, cui potius id negotij darem, quam Scribæ meo. Illud quidem certè factum est, quod lex iubebat, vt apud duas ciuitates, Laodicensem, & Apamensem, quæ nobis maximæ videbantur, quoniam ita necesse erat, rationes confectas, & consultas deponeremus. Itaque huic loco primum respondeo; me, quanquam iustis de caussis rationes deferre properarim; tamen te expectaturum fuisse, nisi in prouincia relictas rationes pro latis haberem. Quamobrem, de Volusio quod scribis, non est id rationum: docuerunt enim me periti homines, in his cum omnium peritissimus, tum mihi amicissimus C. Camillus, ad Volusium transferri nomen à Valerio non potuisse, sed prædes Valerianos teneri, neq; id erat H. S. XXX. vt scribi, sed XIX. Erat enim curata nobis pecunia Valerij mancipij nomine: ex qua, reliquum, quod erat, in rationibus retuli. Sed sic me & liberalitatis fructu priuas, & diligentiæ, &, quod minimè tamen laboro, mediocris etiam prudentiæ: liberalitatis, quod mauis Scribæ mei beneficio, quam meo legatum meum, præfectumque maxima calamitate leuatos, cum præsertim non deberent esse obligati: diligentiæ, quod existimas, de tanto officio meo, tanto etiam periculo, nec sciffe me quicquam, nec cogitasse, Scribam, quidquid voluisset, cum id mihi ne recitasset quidem, retulisset: prudentiæ, cum rem a me insipienter quidem cogitatam putas. Nam & Volusij liberandi meum fuit consilium: &, vt multa tam grauis Valerianis prædibus, ipsique T. Mario depelleretur, à me inita ratio est, quam quidem omnes non solum probant, sed etiam laudant: &, si verum scire vis, hoc vni Scribæ meo intellexi non nimium placere, sed ego putaui esse viri boni, cum populis suum seruaret consulere fortunis tot vel amicorum, vel ciuium. Nam de Lucceio est ita actū, vt, auctore Cn. Pompeium, ista pecunia in fano poneretur. Id ego agnoui, meo iussu esse factum, qua pecunia Pompeius est vsus; vt tuam, quam tu deposueras, Sextius, sed hoc ad te nihil intelligo pertinere. Illud me non animaduertisset moleste ferrem,

rem,

rem, vt adſcriberem, te in fano pecuniam iuſſu meo depoſuiſſe niſi iſta pecunia grauiſſimus eſſet, certiſſimiſque monumen t i teſtata, cui data, quo S. C. quibus tuis, quibus meis itteris P Sextio tradita eſſet. Quæ cum viderem tot veſtigijs impreſſa, vt in his errari non poſſet; non adſcripſi id, quod tua nihil referebat; ego tamen adſcripſiſſe mallem, quando id te video deſiderare. Sicut ſcribis tibi id eſſe referendum, idem ipſe ſentio: neque in eo quidquam à meis rationibus diſcrepabunt tuæ: ades enim tu, meo iuſſu; quod ego nunquam addidi; nec cauſſa eſt, cur negem, nec, ſi eſſet & tu nolles, negarem. Nam de H. S. non gentis millibus certè ita relatum eſt, vt tu, ſiue frater tuos referri voluit. Sed, ſi quid eſt (quando de Lucceio parum prouiſum eſt) quod ego in rationibus referendis etiam nunc corrigere poſſim; de eo mihi, cum S. C. non ſim vſus, quid per leges liceat, conſiderandum eſt: te certè in pecunia exacta ita efferre, ex meis rationibus relatis non oportuit, niſi quid me fallit; ſunt enim alij peritiores. Illud caue dubites, quid ego omnia faciam, quæ intereſſe tua, aut etiam velle te exiſtimem, ſi vllo modo facere poſſim. Quod ſcribis de beneficijs: ſcito à me, & Tribunos militares, & Præfectos, & contubernales dumtaxat meos delatos eſſe. In quo quidem ratio me fefellit: liberum enim mihi tempus ad eos deferendos exiſtimabam dari: poſteà certior ſum factus, triginta diebus deferri neceſſe eſſe, quibus rationes retuliſſem. Sanè moleſtè tuli, non illa beneficia tuæ potius ambitioni reſeruata eſſe, quam meæ, qui ambitio nihil vterer. De Centurionibus tamen, & Tribunorum militarium contubernalibus res eſt in integro; genus enim horum beneficiorum definitũ lege non erat. Reliquum eſt de H. S. centum millibus: de quibus memini mihi à te Myrina litteras eſſe allatas, non mei errati, ſed tui, in quo peccatum videbatur eſſe, ſi modo erat, fratris tui, & Tullij. Sed, cum id corrigi non poſſet, quod iam depoſitis rationibus ex Prouincia deceſſiſſemus: credo me quidem tibi pro animi mei voluntate, proque ea ſpe facultatũ, quam tum habebamus quam humaniſſimè potuerim ſcripſiſſe. Sed neque tum me humanitate mearum litterarum obligatum puto, neque tuam hodie epiſtolam de H. S. centum milibus ſic accepiſſe, vt ij accipiunt,

pium,quibus epiſtolæ per hac tempora moleſtæ ſunt. Simul illud cogitare debes, omnem pecuniam, quæ ad me ſaluis legibus perueniſſet, Epheſi apud publicanos depoſuiſſe: id fuiſſe H.S.XXII. millia:eam omnem pecuniam Pompeium abſtuliſſe: quod ego ſiue æquo animo fero,ſiue iniquo,tu de H. S. centum millibus æquo animo ferre debes:& exiſtimare eò minus ad te vel de tuis cibarijs, vel de mea liberalitate perueniſſe. Quod ſi mihi expenſa iſta Seſtertia centum tuliſſes, tamen, quæ tua eſt ſuauitas, quique in me amor, nolles à me hoc tempore æſtimationem accipere:nam numeratum ſi cuperem non erat.Sed hęc iocatum me putato,vt ego te exiſtimo.Ego tamen,cum Tullius rure redierit,mittam eum ad te, ſi quid ad rem putabis pertinere. Hanc epiſtolam, cur non ſcindi velim cauſſa nulla eſt. Vale.

ARGVMENTVM.

Cupidum ſe eſſe ſignificat Meſcinij videndi: eumque hortatur vt acerbitatem temporum litterarum ſtudio,optimaque conſcientia recordatione mitiget.

CICERO S. D. L. MESCINIO. 21

GRatæ mihi tuæ litteræ fuerunt: ex quibus intellexi, quod etiam ſine litteris arbitrabar, videndi mei te ſumma cupiditate affectum eſſe. Quod ego ita libenter accipio, vt tamen tibi non concedam: nam, tecum eſſe (ita mihi communia omnia,quæ opto, contingant) vt vehementer velim. Etenim, cum eſſet maior,& virorum, & ciuium bonorum, & iucundorum hominum, & amantium mei copia, tamen erat nemo, qui cum eſſe libentius, quam tecum; & pauci, quibuſcumque libenter: hoc verò tempore,cùm alij interierint, alij abſint, alij mutati voluntate ſint; vnum medius fidius tecum diem libentius poſuerim, quam hoc omne tempus cum pleriſque eorum, quibuſcum viuo neceſſariò. Noli enim exiſtimare, mihi non ſolitudinem iucundiorem eſſe, qua tamen ipſa vti non licet, quam ſermones eorum,qui frequentant domum meam,excepto vno, aut ad ſummum altero. Itaque vtor eodem perfugio, quo tibi vtendum cenſeo, litterulis noſtris; præterea etiam conſcientia conſiliorum meorum. Ego enim is ſum, quemadmodum tu facillimè potes exiſtimare, qui nihil vnquam mea potius,

potius, quam meorum ciuium caussa fecerim: tui nisi inuidisset is, quem tu nunquam amasti, (me enim amabas) & ipse beatus esset,& omnes boni. Ego sum,qui nullius vim plus valere volui,quam honestum otium:idemque cum illa ipsa arma, quæ semper timueram, plus posse sensi, quam illum consensum bonorum, quem ego idem effeceram; quauis tuta conditione pacem accipere malui, quam viribus cum valentiore pugnare. Sed & hæc, & multa alia coram breui tempore licebit. Neque me tamen vlla res alia Romæ tenet, nisi expectatio rerum Africanarum, videtur enim mihi res in propinquum adducta discrimen, puto autem mea nonnihil interesse: quanquam, id ipsum quid intersit,non sanè intelligo; veruntamen, quidquid illinc nunciatum sit, non longè abesse à consilijs amicorum. Est enim res ipsa iam in eum locum adducta, vt quanquam multum intersit inter eorum caussas, qui dimicant; tamen inter victorias non multum interfuturum putem. Sed planè animus,qui dubijs rebus forsitan fuerit infirmior,desperatis confirmatus est multum: quem etiam superiores tuæ litteræ confirmarunt: quibus intellexi, quam fortiter iniuriam ferres; innuitque me, tibi cum summam humani[illegible],tum etiam tuas litteras profuisse. Verum enim scriba[illegible]neriore mihi animo videbare,sicut omnes ferè,qui vita ingenua,in beata,& libera ciuitate viximus. Sed vt illa secunda moderatè tulimus; sic hanc non solùm aduersam,sed etiam funditus euersam fortunam,fortiter ferre debemus: vt hoc saltem in maximis malis boni consequamur, vt mortem, quam etiam beati contemnere debebamus, propterea quod nullum sensum esset habitura; nunc sic affecti, non modò contemnere debeamus, sed etiam optare. Tu,si me diligis,fruere isto otio: tibique persuade, *PRAETER culpam, ac peccatum*, quo semper caruisti, & carebis *homini accidere nihil posse,quod sit horribile, aut pertimescendum*. Ego, si videbitur rectè fieri posse, ad te veniam breui,si quid acciderit,vt mutandum consilium sit,te certiorem faciam statim. Tu ita fac cupidus mei videndi sis,vt istinc te ne moueas tam infirma valetudine; nisi ex me prius quæsieris per litteras, quid te velim facere. Me velim, vt facis, diligas: valetudinique tuæ, & tranquillitati animi seruias. Vale.

M. TVL-

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM

Ad Torquatum, & alios.

LIBER SEXTVS.

ARGVMENTVM.

A. Manlium Torquatum, qui Pompeianas partes secutus erat consolatur in eo, quod Romæ non sit; & aliquam simul spem reditus ostendit.

CICERO S.D. TORQVATO. I

E[illegible]a perturbatio est omnium rerum, vt suæ quem[illegible]e fortunæ maximè pęniteat,nemoque sit,quin vbi[illegible]uis,quam ibi,vbi est,esse malit,tamen mihi dubium non est,quin hoc tempore bono viro,Romæ esse, miserrimum sit. Nam etsi,quocunq;in loco quisquis est idem est ei sensus, & eadem acerbitas ex interitu rerum, & publicarum, & suarum,tamen *Oculi augent dolorem;qui ea,quæ cæteri audiunt, intueri coguntur; nec auertere à miserijs cogitationem sinunt.* Quare, etsi multarum rerum desiderio te angi necesse est; tamen illo dolore,quo maximê te confici audio,quòd Romæ non sis, animum tuum libera. Etsi enim cum magna molestia tuos, tuaque desideras; tamen illa quidem, quæ requiris, suum statum tenent? nec melius, situ adesses, tenerent, nec sunt vllo in proprio periculo: nec debes tu, cum de tuis cogitas, aut præcipuam aliquam fortunam postulare, aut communem recusare. De te autem ipso, Torquate, est tuum sic agitare animo, vt non adhibeas in consilium cogitationum tuarum desperationem, aut timorem; nec enim is, qui in te adhuc

iniu-

iniustior, quam tua dignitas postulabat, fuit, non magna signa dedit animi erga te mitigati: nec tamen is ipse, à quo salus petitur, habet explicatam, aut exploratam rationem salutis suæ. *CVMQVE omnium bellorum exitus incertè sint*, ab altera victoria tibi periculum nullum esse perspicio, quod quidem seiunctum sit ab omnium interitu; ab altera te ipsum nunquam timuisse, certo scio;. Reliquum est, vt te ipsum, quod ego quasi consolationis loco pono, maximè excruciet, commune periculum Reip. cuius tanti mali, quamuis docti viri multa dicant, tamen vereor, ne consolatio vlla possit vera reperiri, præter illam, quæ tanta est, quantum in cuiusque animo roboris est, atque neruorum. Si enim *BENE sentire, recteque facere, satis est ad bene, beateque viuendum*; vereor, ne, eum, qui se optimorum consiliorum conscientia sustentare possit; miserum esse, nefas sit dicere. Nec enim nos arbitror, victoriæ præmijs ductos, patriam olim & liberos, & fortunas reliquisse: sed quoddam nobis officium iustum, & pium, & debitum Reip. nostræque dignitati videbatur: qui neque, cum id faciebamus, tam eramus amentes, vt explorata nobis esset victoria. Quare, si id euenit, quod ingredientibus nobis in caussam propositum fuit accidere posse, non debemus ita cadere animis, quasi aliquid euenerit, quod fieri posse nunquam putarimus. Simus igitur ea mente, quam ratio, & veritas præscribit: vt *NIHIL in vita nobis præstandum, præter culpam putemus eaque cum careamus, omnia humana placatè, & moderatè: feramus*. Atque hæc eò pertinet oratio, vt perditis rebus omnibus, tamen ipsa virtus se sustentare posse videatur: sed, si est spes aliqua rebus communibus, ea tu, quicumque status est futurus, carere non debes. Atque hæc mihi scribenti veniebat in mentem, me eum esse, cuius tu desperationem accusare solitus esses; quemque auctoritate tua cunctantem, & diffidentem excitare. Quò quidem tempore non ego caussam nostram, sed consilium improbabam: sero enim nos ijs armis aduersari videbam, quæ multo ante confirmata per nosmetipsos erant: docebamque pilis, & gladijs, non consilijs neque auctoritatibus nostris, de iure publico disceptari. Neque ego, quæ facta sunt, fore, cùm dicebam, diuinabam futura; sed, quod

L &fie-

& fieri posse, & exitiosum fore, si euenisset, videbam; id ne accideret, timebam: præsertim, cùm si mihi alterutrum de euentu, atque exitu rerum promittendum esset, id futurum, quod euenit exploratiùs possem promittere; ijs enim rebus præstabamus, quæ non prodeunt in aciem: vsu autem armorum, & militum robore inferiores eramus. Sed tu illum animum nunc adhibe, quæso, quo me tum esse oportere censebas. Hæc eo scripsi; quod mihi nunc Philargyrus tuus, omnia de te requirenti, fidelissimo animo, vt mihi quidem visus est, narrauit, te interdum sollicitum solere esse vehementiùs: quod facere non debes: nec dubitare, quin aut aliqua Republica sis futurus, qui esse debes, aut perdita, non afflictiore conditione, quam cæteri. Hoc verò tempus, quò exanimati omnes, & suspensi sumus, hoc moderatiore animo ferre debes, quod & in ea vrbe es, vbi nata, & alta est ratio, ac moderatio vitæ: & habes Seruium Sulpicium, quem semper vnicè dilexisti, qui te profectò, & beneuolentia, & sapientia consolatur; cuius si essemus auctoritatem, & consilium secuti: togati potiùs potentiam, quam armati victoriam subissemus. Sed hæc longiora fortasse fuerunt, quam necesse fuit: illa, quæ maiora sunt, breuiùs exponam. Ego habeo cui plus, quam tibi debeam, neminem quibus tantum debebam, quantum tu intelligis: eos mihi huius belli casus eripuit: qui sim autem hoc tempore, intelligo, sed quia *Nemo est tam afflictus, qui, si nihil aliud studeat, nisi id, quod agit, non possit nauare aliquid & efficere*; omne meum consilium, operam, studium certè velim existimes tibi, tuisque liberis esse debitum. Vale.

ARGVMENTVM.

Primum se excusat, quod minus sæpè scribat: deinde de reditu Torquati esse impetratum, significat: & consolationis loco subiungit nihil ei præcipuè timendum.

M. CICERO S. D. A. TORQ. 2

PEto à te, ne me putes obliuione tui rarius ad te scribere, quam solebam: sed aut grauitate valetudinis, qua tamen iam paullulum videor leuari; aut quod absim ab Vrbe, vt, qui ad

te

te proficiſcantur, ſcire non poſſim. Quare velim ita ſtatutum habeas, me tui memoria ſumma cum beneuolentia tenere; tuaſque omnes res non minori mihi curæ, quam meaſ eſſe. Quòd maiore in varietate verſata eſt adhuc tua cauſſa, quam homines aut volebant, aut opinabantur; mihi crede, non eſt pro malis temporum, quòd moleſtè feras: neceſſe eſt enim, aut armis vrgeri, Rempublicam ſempiternis; aut, his poſitis, recreari aliquando, aut funditus interire. Si arma valebunt, nec eos, à quibus reciperis, vereri debes: nec eos, quos adiuuiſti. Si armis aut conditione poſitis, aut defatigatione abiectis, aut victoria detractis, ciuitas reſpirauerit, & dignitate tua frui tibi, & fortunis licebit. Sin omnino interierint omnia, fueritque is exitus, quem vir prudentiſſimus M. Antonius iam tum timebat, cùm tantum inſtare malorum ſuſpicabatur; miſera eſt illa quidem conſolatio, tali præſertim ciui, & viro, ſed tamen neceſſaria; *Nihil eſſe præcipuè cuiquam dolendum in eo, quod accidat vniuerſis.* Quæ vis inſit in his paucis verbis, (plura enim committenda epiſtolæ non erant) ſi attendes, quòd facis; profectò etiam ſine meis litteris intelliges, te aliquid habere, quod ſperes: nihil, quod aut hoc, aut aliquo Reipublicæ ſtatu timeas: omnia ſi interierint, cùm ſuperſtitem te eſſe Reipublicæ, ne, ſi liceat quidem velis, ferendam eſſe fortunam, præſertim quæ abſit à culpa. Sed hæc hactenus. Tu velim ſcribas ad me, quid agas, & vbi futurus; ſis vt aut quo ſcribam, aut quo veniam, ſcire poſſim. Vale.

ARGVMENTVM.

Conſolari vult: ſed quia nihil aliud ad conſolandum ſuppetit, conſolationem ait debere eſſe optimorum conſiliorum conſcientiam.

M. CIC. S. D. A. TORQVATO. 3

SVperioribus litteris, beneuolentia magis adductus, quam quod res ita poſtularet, fui longior; nec enim confirmatione noſtra egebat virtus tua; neque erat ea mea cauſſa, atque fortuna; vt cui omnia deeſſent, alterum confirmarem. Hoc item tempore breuior eſſe debeo: ſiue enim tum nihil opus fuit, tam multis verbis; nihilo magis nunc opus eſt; ſiue tum opus

fuit;illud satis est,præsertim cum accesserit nihil noui.Nam,etsi quotidie aliquid audimus earum rerum, quas ad te perferri existimo, summa tamen eadem est, & idem exitus, quem ego tàm video animo,quam ea,quę oculis cernimus:nec verò quidquam video,quod non idem te videre certò sciam. Nam etsi,quem exitum acies habitura sit, diuinare nemo potest; tamen & belli exitum video:&.si id minus, hoc quidem certè, cùm sit necesse alterutrum vincere,qualis futura sit ve hæc,vel illa victoria. Idque cum optimè perspexi, tale video, nihil vt mali videatur esse futurum, si id vel ante acciderit, quod vel maximum ad timorem proponitur.*Ita enim viuere,vt non sit viuendum,miserrimum est; mori autem nemo sapiens miserum duxit, ne beato quidem* Sed in ea es vrbe,in qua hæc vel plura,& ornatiora parietes ipsi loqui posse videantur. Ego tibi hoc confirmo;*Etsi leuis est consolatio ex miserijs aliorum*;nihilo te nunc maiore in discrimine esse, quam quemuis aut eorum, qui discesserint, aut eorum,qui remanserint;alteri dimicant,alteri victorem timent. Sed hæc consolatio leuis,illa grauior, qua te vti spero, ego certè vtor:nec enim dum ero, angar vlla re, cum omni vacem culpa: &,si non ero,sensu omnino carebo. Sed rursus γλαῦκας Ἀθήνας,qui ad te hęc.Mihi tu,tui, tua omnia maximæ curæ sunt, & dum viuam,erunt.Vale.

ARGVMENTVM.

Consolatoria epistola, rationibus vndecumque collectis: sed, si consideras desperationem potius continet.

M. CICERO S. D. A. TORQVATO. 4

NOui, quod ad te scriberem, nihil erat; & tamen si quid esset, sciebam te à tuis certiorem fieri solere. De futuris autem rebus etsi semper difficile est dicere; tamen interdum coniectura possis proprius accedere,cum res est eiusmodi,cuius exitus prouidere possit. Nunc tantum videmur intelligere, non diuturnum bellum; etsi id ipsum nonnullis videatur secus. Equidem, cum hæc scribebam, aliquid iam actum putabam; non, quò ego certò scirem; sed quod non difficilis erat coniectura. Nam cum omnis belli Mars communis, & cum sem-

ſemper incerti exitus præliorum ſunt; tum hoc tempore ita magnæ vtrinque copiæ, ita paratæ ad depugnandum eſſe dicuntur; vt, vtercumque vicerit, non ſit mirum futurum. Illa in dies ſingulos magis, magiſque opinio hominum confirmatur; etiam ſi inter cauſſas armorum aliquantum interſit; tamen inter victorias non multum interfuturum, alteros propemodum iam ſumus experti: de altero, nemo eſt, quin cogitet quàm ſit metuendus iratus victor armatus. Hoc loco ſi videor augere dolorem tuum, quem conſolando leuare debebam; fateor me communium malorum conſolationem nullam inuenire præter illam, quæ tamen, ſi poſſis eam ſuſcipere, maxima eſt, quaque ego quotidiè magis vtor; *CONSCIENTIAM rectæ voluntatis maximam conſolationem eſſe rerum incommodarum: nec eſſe vllum magnum malum præter culpam:* à qua quando tantum abſumus, vt etiam optimè ſenſerimus; euentuſque magis noſtri conſilij, quam conſilium repræhendatur, & quando præſtitimus, quod debuimus, moderatè, quod euenit, feramus Sed hoc mihi tamen non ſumo, vt te conſoler de communibus miſerijs: quæ & ad conſolandum maioris ingenij, & ad ferendum ſingularis virtutis indigent. Illud cuius facilè eſt docere, cur præcipuè tu dolere nihil debeas; eius enim, qui tardior in te leuando fuit, quam fore putaramus, non eſt mihi dubia de tua ſalute ſententia: de alijs autem non arbitror te expectare quid ſentiam. Reliquum eſt, vt te angat, quod abſis à tuis tamdiu; res moleſta: præſertim ab ijs pueris, quibus nihil poteſt eſſe feſtiuius. Sed, vt antea ad te ſcripſi, tempus eſt huiuſmodi vt ſuam quiſque conditionem miſerrimam putet: &, vbi quiſque ſit, ibi eſſe minimè velit. Equidem nos, quod Romæ ſumus, miſerrimum eſſe duco: non ſolum, quòd *In omnibus malis acerbius eſt videre, quam audire*; ſed etiam, quod ad omnes caſus ſubitorum periculorum magis obiecti ſumus, quam ſi abeſſemus. Etſi me ipſum conſolatorem tuum non tantum litteræ, quibus ſemper ſtudui, quantum longinquitas temporis mitigauit. Quanto fuerim dolore, meminiſti; in quo prima illa conſolatio eſt, vidiſſe me plus quam cæteros, cum cupiebam, quamuis iniqua conditione, pacem: quod etſi caſu non diuinatione mea factum eſt; tamen hac inani prudentiæ laude dele-

ctor. Deinde; quod mihi ad consolationem commune tecum est, si iam vocer ad exitum vitæ, non ab ea Rep. auellar, qua carendum esse doleam: præsertim cum id sine vllo sensu futurum sit. Adiuuat etiam ætas, & acta iam vita: quæ cum cursu suo bene confecto delectatur; tum vetat in eo vim timere, quo nos iam natura ipsa penè perduxerit. Postremò is vir, vel etiam ij viri hoc bello occiderunt, vt impudentia videtur, eandem fortunam, si res cogat, recusare. Equidem mihi omnia propono: nec vllum est tantum malum, quod non putem impendere: sed cum plus in metuendo mali sit, quam in illo ipso, quod timetur, desino: præsertim cum id impendeat, in quo non modò dolor nullus, verum finis etiam doloris futurus sit. Sed hæc satis multa, vel plura potius, quam necesse fuit, facit autem non loquacitas mea, sed beneuolentia longiores epistolas. Seruium discessisse Athenis, molestè tuli; non enim dubito, quin magnæ tibi leuationi sit solitus esse quotidianus congressus, & sermo cum familiarissimi hominis, tum optimi, & prudentissimi viri. Tu velim te, vt debes, & soles, tua virtute sustentes. Ego, quæ te velle, quæque ad te, & ad tuos pertinere arbitrabor, omnia studiosè, diligenterque curabo; quæ cum faciam, beneuolentiam tuam erga me imitabor, merita non assequar. Vale.

ARGVMENTVM.

Cæcinam, qui pro Pompeio contra Cæsarem pugnauerat, patria carentem, bene sperare iubet: seque ei nulla in re defuturum pollicetur. Ei autem Cæsarem ignouisse Hirtius tradit de bello Africano

CICERO S. D. A. CÆCINÆ. 5

QVoties cunque filium tuum video, (video autem ferè quotidie) polliceor ei studium meum, & operam sine vlla exceptione, aut laboris, aut occupationis, aut temporis; gratiam autem, atque auctoritatem cum hac exceptione, quantum valeam, quantumque possim. Liber tuus, & lectus est, & legitur à me diligenter, & custoditur diligentissimè. Res, & fortunæ tuæ mihi maximæ curæ sunt: quæ quidem quotidie faciliores mihi, & meliores videntur; multisque video magnæ

esse

esse curæ: quorum de studio, & de sua spe filium ad te præscripsisse scio. Is autem de rebus, quas coniectura consequi possumus, non mihi sumo, vt plus ipse prospiciam, quàm te videre, atque intelligere mihi persuaserim: sed tamen, quia fieri potest, vt tu ea perturbatiore animo cogites; puto esse meum, quid sentiam, exponere. Ea natura rerum est, & is temporum cursus, vt non possit ista aut tibi, aut cæteris fortuna esse diuturna: neque hærere in tàm bona caussa, & in tàm bonis ciuibus tàm acerba iniuria. Quare ad eam spem, quâm extra ordinem de te ipso habemus, non solum propter dignitatem, & virtutem tuam, (hæc enim ornamenta sunt tibi etiam cum alijs communia) accedunt tua præcipua, propter eximium ingenium, summamque virtutem: cui mehercule hic, cuius in potestate sumus, multum tribuit. Itaque ne punctum quidem temporis in ista fortuna fuisses: nisi eo ipso bono tuo, quo delectatur, se violatum putasset, quod ipsum lenitur quotidie; significaturque nobis, ab ij, qui simul cum eo viuunt, tibi hanc ipsam opinionem ingenij apud ipsum plurimum profuturam. Quapropter primum fac animo forti, atque magno sis: ita enim natus, ita educatus, ita doctus es, ita etiam cognitus, vt tibi id faciendum sit: denique spem quoque habeas firmissimam propter eas caussas quas scripsi. A me verò tibi omnia, liberisque tuis paratissima esse confidas velim. Id enim & vetustas nostri amoris, & mea consuetudo in meos, & tua multa erga me officia postulant. Vale.

ARGVMENTVM.

Ad confirmandum Cæcinæ exulis animum diuinationem quandam inducit, sumptam ex Cæsaris natura, & ex ciuilium temporum ratione.

CICERO S. D. CÆCINÆ. 6

VEreor, ne desideres officium meum, quod tibi pro nostra, & meritorum multorum, & studiorum, & partium coniunctione deesse non debet: sed tamen vereor, ne litterarum à me officium requiras: quas tibi & iampridem, & sæpè misissem; nisi quotidie melius expectans, gratulationem, quàm confirma-

tionem animi tui,complecti litteris maluissem: nunc autem, ut spero, breui gratulabimur, itaque in aliud tempus id argumentum epistolæ differo. His autem litteris animum tuum, quem minimè inbecillum esse, & audio, & spero; etsi non sapientissimi, & amicissimi hominis auctoritate confirmandum etiam atque etiam puto; nec ijs quidem verbis, quibus te consoler vt afflictum,& iam omni spe salutis orbatum;sed vt eum, de cuius incolumitate non plus dubitem, quam te memini dubitare de mea. Nam cum me ex Republica expulissent ij, qui illam cadere posse,stante me,non putarunt,memini me ex multis hospitibus, qui ad me ex Asia, in qua tu eras,venerant,audire te de glorioso, & celeri reditu meo confirmare. Si te ratio quædam Etruscæ disciplinæ, quam à patre nobilissimo, atque optimo viro acceperas, non fefellit; nec nos quidem nostra diuinatio fallet; quam tum sapientissimorum virorum monumētis, atque præceptis plurimoque, vt tu scis,doctrinæ studio,tum magno etiam vsu tractandæ Reipublicæ, magnaq; nostrorum temporum varietate consecuti sumus. Cui quidem diuinationi hoc plus confidimus, quod ea nos nihil in his tàm obscuris, rebus tamque perturbatis vnquam omnino fefellit. Dicerem, quæ antea futura dixissem,ni vererer,ne ex euētis fingere viderer. Sed tamen plurimi sunt testes,me & initio, ne coniungeret se cùm Cæsare, monuisse Pompeium, & postea,ne seiungeret: coniunctione frangi Senatus opes; disiunctione ciuile bellum excitari videbā. Atqui vtebar familiarissimè Cæsare;Pompeiū faciebam plurimi: sed erat meum consilium cùm fidele Pompeio, tum salutare vtrique. Quæ præterea prouiderim, prætereo, nolo enim hunc,de me optimè meritum, existimare, ea me suasisse Pompeio, quibus ille si paruisset,esset hic quidem clarus in toga, & princeps; sed tantas opes, quantas nunc habet,non haberet. Eundum in Hispaniam censui; quòd si fecisset, ciuile bellum nullum omnino fuisset. Rationem haberi absentis non tàm pugnaui vt liceret, quàm, vt quando, ipso Consule pugnante, populus iusserat, haberetur. Caussa belli orta est; quid ego prætermisi aut monitorum, aut quærelarum?cum vel iniquissimam pacem iustissimo bello anteferrem. Victa est auctoritas mea, non tàm à Pompeio(nam is mouebatur)

batur) quàm ab ijs, qui duce Pompeio freti, per opportunam & rebus domesticis, & cupiditatibus suis illius belli victoriam fore putabant. Susceptum bellum est, quiescente me depulsum ex Italia, manente me quoad potui: sed valuit apud me plus pudor meus, quam timor; veritus sum deesse Pompeij saluti, cum ille aliquando non defuisset meæ. Itaque vel officio, vel fama bonorum, vel pudore victus, vt in fabulis Amphiaraus, sic ego prudens, & sciens ad pestem ante oculos positam sum profectus: quo in bello nihil aduersi accidit non prædicente me. Quare, quando, vt Augures, & Astrologi solent, ego quoque Augur publicus ex meis superioribus prædictis constitui apud te auctoritatem augurij, & diuinationis meæ; debet habere fidem nostra prædictio. Non igitur ex alitis volatu, nec è cantu sinistro oscinis, vt in nostra disciplina est; nec è tripudijs solistimis, aut somnijs tibi auguror; sed habeo alia signa; quæ obseruem: quæ etsi non sunt certiora illis, minus tamen habent vel obscuritatis, vel erroris. Notantur autem mihi ad diuinandum signa duplici quadam via: quarum alteram duco è Cæsare ipso, alteram è temporum ciuilium natura, atque ratione. In Cæsare hæc sunt; mitis, clemensque natura, qualis exprimitur præclarè illo libro quærelarum tuarum; accedit, quòd mirificè ingenijs excellentibus, quale est tuum, delectatur, præterea, cedit multorum iustis, & officio incensis, non inanibus, aut ambitiosis voluntatibus; in quo vehementer eum consentiens Etruria mouebit. Cur hæc igitur adhuc parum profecerunt? quia non putat se sustinere caussas posse multorum, si tibi cui iustius videtur irasci posse, concesserit. Quæ est igitur inquies, spes ab irato? Eodem fonte se hausturum intelligit laudes suas, è quo sit leuiter adspersus. Postremo, homo est valde acutus, & multum prouidens: intelligit, te, hominem in parte Italiæ minimè contemnenda facilè omnium nobilissimum, & in communi Rep. cuiuis summorum tuæ ætatis, vel ingenio, vel gratia, vel fama populi Rom. parem, non posse prohibere à Rep. diutius; nolet hoc temporis potius esse aliquando beneficium, quam iam suum. Dixit de Cæsare: nunc dicam de temporum, rerumque natura. Nemo est tam inimicus ei caussæ, quàm Pompeius animatus

melius,

melius, quàm paratus, susceperat, qui nos malos ciues dicere, aut homines improbos audeat. In quo admirari soleo grauitatem, & iustitiam, & sapientiam Cæsaris: nunquam nisi honorificentissimè Pompeium appellat. At in eius personam multa fecit asperius; armorum ista & victoriæ sunt facta, non Cæsaris. At nos quemadmodum est complexus? Cassium sibi legauit: Brutum Gallię præfecit: Sulpicium Gręciæ: Marcellum, cui maximè succensebat, cũ summa illius dignitate restituit. Quo igitur hæc spectant, rerum hoc natura, & ciuilium temporum non patietur: nec manens, nec mutata ratio feret; primum vt non in caussa pari eadem sit & conditio, & fortuna omnium: deinde vt in eam ciuitatem boni viri, & boni ciues; nulla ignominia notati non reuertantur, in quam tot nefariorum scelerum condemnati, reuerterunt. Habes augurium meum; quo si quid addubitarem, nõ potius vterer, quam illa consolatione, qua facilè fortem virum sustentarem; te, si explorata victoria arma sumpsisses pro Rep. (ita enim tum putabas) non nimis esse laudandum, sin propter incertos exitus, euentusq; bellorum posse accidere, vt vinceremur, putasses: non debere te ad secundam fortunam bene paratum fuisse; aduersam ferre nullo modo posse. Disputarem etiam, quanto solatio tibi conscientia tui facti, quantæ delectationi in rebus aduersis litteræ esse deberent. Commemorarem non solum veterum, sed horum etiam recentium, vel Ducum, vel comitum tuorum grauissimos casus; etiam externos multos claros viros nominarem; *Leuat enim dolorem communis quasi legis, & humanæ conditionis recordatio.* Exponerẽ etiam, quemadmodum hic, & quanta in turba, quantaq; in confusione rerũ omnium viueremus: necesse est enim minore desiderio perdita Rep. carere quam bona. Sed hoc genere nihil opus est; incolumẽ te citò, vt spero, vel potius, vt perspicio, videbimus. Interea tibi absenti, & hinc, qui adest imagini animi, & corporis tui constantissimo, atq; optimo filio tuo studium, officium, operam, laborem meum iampridẽ & pollicitus sum, & detuli; nunc hoc amplius, quod me amicissimè quotidie magis Cesar amplectitur; familiares quidem eius sicuti neminem apud quem quidquid valebo vel auctoritate, vel gratia valebo tibi. Tu cura vt cũ firmitudine te animi, tum etiam spe optima sustentes. Vale.

A R-

ARGVMENTVM.

Primum agit de libro, quem in Cæsarem scripserat: deinde studiosè rogat, vt veniam sibi à Cæsare, potestatemque impetret redeundi.

CÆCINA S. D. CICERONI. 7

QVòd tibi non tàm celeriter liber est reditus; ignosce timori nostro, & miserere temporis. Filius, vt audio, pertimuit; (neque iniuria) si liber exisset; quando non tàm interest quo animo scribatur, quàm quo accipiatur in ea res ineptè mihi noceret; cum præsertim adhuc styli pœnas dem. Qua quidem in re singulari sum fato; nam, cum mendum scripturæ litura tollatur, stultitia fama multetur; meus error exilio corrigitur: cuius summa criminis est, quod armatus aduersario maledixi. Nemo nostrum est, vt opinor, quin vota victoriæ suæ fecerit; nemo quin etiam, cum de alia re immolaret, tamen eo quidem ipso tempore, vt quamprimum Cæsar superaretur, optarit. Hoc si non cogitat, omnibus rebus felix est; si scit, & persuasus est: quid irascitur ei, qui aliquid scripsit contra suam voluntatem, cum ignorit omnibus, qui multa Deos venerati sint contra eius salutem? Sed, vt eodem reuertar: caussa hæc fuit timoris: scripsi de te, parcè medius fidius, & timidè, non reuocans me ipse, sed penè refugiens. Genus autem hoc scripturæ non modò liberum, sed incitatum, atque elatum esse debere, quis ignorat; solutum existimatur esse, alteri maledicere; tamen cauendum est, ne in petulantiam incidas; impeditum se ipsum laudare, ne vitium arrogantiæ subsequatur; solum verò liberum alterum laudare: de quo quidquid detrahas, necesse est aut infirmitati, aut inuidiæ assignetur. Ac nescio, an tibi gratius, opportuniusque acciderit, nam, quod præstare non poteram, primum erat non attingere; secundum beneficium, quam parcissimè facere, sed tamen ego me quidem sustinui: multa minui: multa sustuli: complura ne posui quidem. Quemadmodum igitur, scalarum gradus si alios tollas, alios incidas, nonnullos male hærentes relinquas, ruinæ periculum struas, non adscensum pares; sic tot malis tum victum, tum fractum studium scribendi, quid dignum auribus, aut probabi-

le

melius,quàm paratus,susceperat,qui nos malos ciues dicere,aut homines improbos audeat. In quo admirari soleo grauitatem, & iustitiam,& sapientiam Cæsaris: nunquam nisi honorificentissimè Pompeium appellat. At in eius personam multa fecit asperius;armorum ista & victoriæ sunt facta,non Cæsaris. At nos quemadmodum est complexus? Cassium sibi legauit: Brutum Galliç præfecit:Sulpicium Greciæ:Marcellum,cui maximè succensebat,cũ summa illius dignitate restituit. Quo igitur hæc spectant, rerum hoc natura, & ciuilium temporum non patietur:nec manens,nec mutata ratio feret;primum vt non in causa pari eadem sit & conditio, & fortuna omnium: deinde vt in eam ciuitatem boni viri, & boni ciues; nulla ignominia notati non reuertantur,in quam tot nefariorum scelerum condemnati,reuerterunt. Habes augurium meum; quo si quid addubitarem,nõ potius vterer,quam illa consolatione, qua facilè fortem virum sustentarem;te, si explorata victoria arma sumpsisses pro Rep. (ita enim tum putabas) non nimis esse laudandum, sin propter incertos exitus, euentusq; bellorum posse accidere; vt vinceremur,putasses: non debere te ad secundam fortunam bene paratum fuisse; aduersam ferre nullo modo posse. Disputarem etiam, quanto solatio tibi conscientia tui facti, quantæ delectationi in rebus aduersis litteræ esse deberent. Commemorarem non solum veterum, sed horum etiam recentium, vel Ducum, vel comitum tuorum grauissimos casus; etiam externos multos claros viros nominarem; *Leuat enim dolorem communis quasi legis,& humanæ conditionis recordatio.* Exponerẽ etiam,quemadmodum hic,& quanta in turba,quantaq; in confusione rerũ omnium viueremus:necesse est enim minore desiderio perdita Rep.carere quam bona.Sed hoc genere nihil opus est;incolumẽ te citò, vt spero,vel potius,vt perspicio,videbimus. Interea tibi absenti,& hinc,qui adest imagini animi,& corporis tui constantissimo,atq; optimo filio tuo studium,officium, operam,laborem meum iampridẽ & pollicitus sum,& detuli; nunc hoc amplius,quod me amicissimè quotidie magis Cesar amplectitur;familiares quidem eius sicuti neminem apud quem quidquid valebo vel auctoritate,vel gratia valebo tibi. Tu cura vt cũ firmitudine te animi, tum etiam spe optima sustentes. Vale.

AR-

ARGVMENTVM.

Primum agit de libro, quem in Cæsarem scripserat: deinde studiosè rogat, vt veniam sibi à Cæsare, potestatemque impetret redeundi.

CÆCINA S. D. CICERONI. 7

QVòd tibi non tàm celeriter liber est reditus; ignosce timori nostro, & miserere temporis. Filius, vt audio, pertimuit; (neque iniuria) si liber exisset; quando non tàm interest quo animo scribatur, quàm quo accipiatur in ea res ineptè mihi noceret; cum præsertim adhuc styli pœnas dem. Qua quidem in re singulari sum fato; nam, cum mendum scripturæ litura tollatur, stultitia fama multetur; meus error exilio corrigitur: cuius summa criminis est, quod armatus aduersario maledixi. Nemo nostrum est, vt opinor, quin vota victoriæ suæ fecerit; nemo quin etiam, cum de alia re immolaret, tamen eo quidem ipso tempore, vt quamprimum Cæsar superaretur, optarit. Hoc si non cogitat, omnibus rebus felix est; si scit, & persuasus est: quid irascitur ei, qui aliquid scripsit contra suam voluntatem, cum ignorit omnibus, qui multa Deos venerati sint contra eius salutem? Sed, vt eodem reuertar: caussa hæc fuit timoris: scripsi de te, parcè medius fidius, & timidè, non reuocans me ipse, sed penè refugiens. Genus autem hoc scripturæ non modò liberum, sed incitatum, atque elatum esse debere, quis ignorat; solutum existimatur esse, alteri maledicere: tamen cauendum est, ne in petulantiam incidas: impeditum se ipsum laudare, ne vitium arrogantiæ subsequatur: solum verò liberum alterum laudare: de quo quidquid detrahas, necesse est aut infirmitati, aut inuidiæ assignetur. Ac nescio, an tibi gratius, opportuniusque acciderit; nam, quod præstare non poteram, primum erat non attingere: secundum beneficium, quam parcissimè facere, sed tamen ego me quidem sustinui: multa minui: multa sustuli: complura ne posui quidem. Quemadmodum igitur, scalarum gradus si alios tollas, alios incidas, nonnullos male hærentes relinquas, ruinæ periculum struas, non adscensum pares; sic tot malis tum victum, tum fractum studium scribendi, quid dignum auribus, aut probabi-

le

le potest afferre? Cum verò ab ipsius Cæsaris nomen veni, toto corpore contremisco, non pœnæ metu, sed ipsius iudicij; totum enim Cæsarem non noui. Quem putas animum esse; vbi secum loquitur? hoc probabit, hoc verbum suspiciosum est: quid si mutuo? at vereor ne peius sit. Age verò, laudo aliquem; num offendo? cum porrò offendam, quid si non vult? armati stylum persequitur: victi, & nondum restituti quid faciet? Auges etiam tu mihi timorem, qui in Oratore tuo caues tibi per Brutum, & ad excusationem socium quæris. Vbi hoc omnium patronus facit; quid me veterem tuum, nunc omnium clientem; sentire oportet? In hac igitur calumnia timoris, & cæcæ suspicionis tormento, cum plurima ad alieni sensus coniecturam, non ad suum iudicium, scribantur, quàm difficile sit euadere, si minus expertus es, quod te ad omnia summum, atque excellens armauit ingenium, nos sentimus. Sed tamen ego filio dixeram, librum tibi legeret, & auferret: aut ea conditione daret, si reciperes te correcturum; hoc est, si totum alium faceres. De Asiatico itinere, quanquā summa necessitas præmebat, vt imperasti, feci. Te pro me quid horter? videas tempus venisse, quo necesse sit de nobis constitui. Nihil est; mi Cicero, quod filium meum expectes; adolescens est; omnia excogitare vel studio, vel ætate, vel metu non potest; totum negotium tu sustineas, oportet, in te mihi omnis spes est: tu pro tua prudentia quibus rebus gaudeat, quibus capiatur Cæsar, tenes; à te omnia proficiscantur, & per te ad exitum perducantur, necesse est; apud ipsum multum, apud eius omnes plurimum potes. Vnum si tibi persuaseris, non hoc esse tui muneris, si quid rogatus fueris, vt facias, (quanquam id magnum, & amplum est) sed totum tuum esse onus, perficies; nisi fortè aut in miseria nimis stultè, aut in amicitia nimis impudenter tibi onus impono. Sed vtrique rei excusationem tuæ vitæ consuetudo dat: nam quòd ita consueti pro amici laborare, non iam sic sperant abs te, sed etiam sic imperant tibi familiares. Quod ad librum attinet, quem tibi filius dabit, peto à te, ne exeat; aut ita corrigas, ne mihi noceat. Vale.

ARGVMENTVM.

Datum sibi à Balbo, & Oppio scribit, vt Cæcinæ liceret esse in Sicilia, ibique vt commoretur suadet.

CICERO S. D. CÆCINÆ. 8

CVm esset mecum Largus, homo tui studiosus, locutus, Kal. Ian. tibi præfinitas esse; quod omnibus in rebus perspexeram, quæ Balbus, & Oppius, absente Cæsare, egissent, ea solere illi rata esse; egi vehementer cum his, vt hoc mihi darent, tibi in Sicilia, quoad vellemus, vti esse liceret. Qui mihi consuessent aut libenter polliceri, si quid esset eiusmodi, quod eorum animos non offenderet; aut etiam negare, & afferre rationem, cur negarent; huic meæ rogationi potius non continuo responderunt; eodem die tamen ad me reuerterunt: mihi hoc dederunt, vt esses in Sicilia, quoad velles se præstaturos, nihil ex eo te offensionis habiturum. Quando, quid tibi permittatur, cognouisti: quid mihi placeat, pero te scire oportere. Actis his rebus, litteræ à te mihi sunt redditæ, quibus à me consilium petis, quid sim tibi auctor, in Siciliane subsidas, an vt ad reliquias Asiaticæ negotiationis proficiscare. Hæc tua deliberatio non mihi conuenire visa est cum oratione Largi. Ille enim mecum, quasi tibi non liceret in Sicilia diutius commorari, ita locutus erat: tu autem, quasi concessum sit, ita deliberas. Sed ego, siue hoc, siue illud est, in Sicilia censeo commorandum; propinquitas locorum, vel ad impetrandum adiuuat crebris litteris, & nuncijs, vel ad reditus celeritatem, re aut impetrata, quod spero, aut aliqua ratione confecta: quamobrem censeo magnopere commorandum. T. Fursano Posthumio familiari meo, legatisque eius, item meis familiaribus, diligentissimè te commendabo, eum venerint: erant enim omnes Mutinę viri sunt optimi, & tui similium studiosi, & mei necessarij. Quæ mihi venient in mentem, quæ ad te pertinere arbitrabor, ea me sponte faciam: si quid ignorabo, de eo admonitus omnium studia vincam. Ego, etsi coram de te cum Fursano ita loquar, vt tibi litteris ad eum nihil opus sit; tamen quoniam tuis placuit te habere meas litteras, quas ei redderes, morem eis gessi. Earum litterarum exemplum infrascriptum est. Vale.

AR-

ARGVMENTVM.

Breuis est epistola, sed perfectæ commendationis exemplum.

M. CICERO S. D. T. EVRF. PROCOS. 9

CVm A. Cæcina tanta mihi familiaritas, consuetudoque semper fuit, vt nulla maior esse possit; nam & patre eius claro homine,& forti viro, plurimum vsi sumus:& hunc à puero, quod & spem mihi magnam afferebat summæ probitatis, summæque eloquentiæ,& viuebat mecum coniunctissimè non solùm officijs amicitiæ,sed etiam studijs communibus, sic semper dilexi,vt non vllo cum homine coniunctius viuerem. Nihil attinet me plura scribere: quam mihi necesse sit eius salutem,& fortunas; quibuscumque rebus possim tueri, vides. Reliquum est, vt, cum cognorim pluribus rebus, quid tu & de bonorum fortuna, & de Reipublicæ calamitatibus sentires, nihil à te petam, nisi vt ad eam voluntatem,quam tua sponte erga Cæcinam habiturus esses,tantus cumulus accedat commendatione mea,quanti me à te fieri intelligo. Hoc mihi gratius facere, nihil potes. Vale.

ARGVMENTVM.

Pollicetur quidquid potest ad eius incolumitatem,neque nullam spem fortunæ melioris ostendit.

CICERO S. D. TREBIANO. 10

EGo, quanti te faciam, semperque fecerim, quanti me à te fieri intellexerim sum mihi ipse testis. Nam & consilium tuum, vel casus potius, diutius in armis ciuilibus commorandi, semper mihi magno dolori fuit: & hic euentus, quòd tardiùs, quam est æquum, & quam ego vellem,recuperes fortunam, & dignitatem tuam, mihi non minori curæ est, quam tibi semper fuerint casus mei. Itaque & Posthumuleno,& Sextio, & sæpissimè Attico nostro,proximèque Theudæ,liberto tuo,totum me patefeci: & his singulis sæpè dixi quacumque re possem, me tibi, & liberis tuis satisfacere cupere; idque tu ad tuos velim scribas; hæc quidem certè, quæ in potestate mea sunt, vt operam, studium, consilium, rem, fidem meam sibi ad omnes res para-

tam

tam putent. Si auctoritate,& gratia tantum possem,quantum in ea Republica,de qua ita meritus sum,posse deberem;tu quoque is esses qui fuisti,cum omni gradu amplissimo dignissimus, tum certè ordinis tui facilè Princeps. Sed quando eodem tempore, eademque de caussa nostrum vterque cecidit; tibi & illa polliceor,quæ supra scripsi,quæ sunt adhuc mea; & ea,quæ præterea videor mihi ex aliqua parte retinere,tanquam ex reliquijs pristinæ dignitatis. Neque enim ipse Cæsar,vt multis rebus intelligere potui, est alienus à nobis; & omnes ferè familiarissimi eius, casu deuincti magis meis veteribus officijs, me diligenter obseruant,& colunt. Itaque,si quis mihi erit aditus de tuis fortunis, id est de tua incolumitate, in qua sunt omnia agendi, (quod quidem quotidiè magis ex eorum sermonibus adducor, vt sperem,) agam per me ipse,& moliar. Singula persequi non est necesse: vniuersum studium meum, & beneuolentiam ad te defero. Sed magni mea interest:hoc tuos omnes scire,quod tuis litteris fieri potest, vt intelligant, omnia Ciceronis patere Trebiano;hoc eò pertinet, vt nihil existiment esse tā difficilè, quod non, pro te mihi susceptum, iucundum sit futurum. Vale.

ARGVMENTVM.

Excusatio cur non scripserit: consolatio, promissio meliorum rerum, & officij sui.

CICERO S. D. TREBIANO. II

ANtea misissem ad te litteras,si genus scribendi inuenirem. Tali enim tempore, aut consolari amicorum est, aut polliceri:consolatione non vtebar quod ex multis audiebam,quàm fortiter, sapienterque ferres iniuriam temporum; quamque te vehementer consolaretur conscientia factorum, & cōsiliorum tuorum. Quod quidem si facis,magnum fructum studiorum optimorum capis, in quibus te scio semper esse versatum: idque vt facias,etiam te hortor. Simul & illud tibi, homini peritissimo rerum,& exemplorum,& omnis vetustatis,ne ipse quidem rudis, sed in studio minus fortasse, quàm vellem, at in rebus, atque vsu plus etiam, quam vellem versatus, spondeo, tibi acerbitatem istam, & iniuriā non diuturnam fore. Nam & ipse,

ſe, qui plurimum poteſt, quotidie mihi delabi ad æquitatem, & ad rerum naturam videtur,& ipſa cauſſa ea eſt,vt iam ſimul cũ Rep.quæ in perpetuum iacere non poteſt,neceſſariò reuiuiſcat, atque recreetur:quotidieq; fit aliquid lenius,& liberalius,quam timebamus. Quæ quoniam in temporum inclinationibus ſæpè paruis poſita ſunt;omnia momenta obſeruabimus:neque vllum prætermittemus tui iuuandi, & liberandi locum. Itaque illud alterum,quod dixi,litterarum genus quotidie mihi,vt ſpero,fiet procliuius, vt etiam polliceri poſſim,id re, quàm verbis faciam libentius. Tu velim exiſtimes,& plures te amicos haberet,quã qui in iſto caſu ſint,ac fuerint,quantum quidem ego intelligere potuerim;& me concedere eorum memini. Fortem fac animũ habeas, & magnum,quod eſt in vno,tę,quæ ſunt in fortuna, temporibus regentur, & conſilijs noſtris prouidebunt. Vale.

ARGVMENTVM.

Gratulatur de reditu in patria impetrato: hortatur, vt præterita ex animo deleat, dignitatiſque recuperationem rei familiaris iactura anteponat.

CICERO S. D. TREBIANO. 12

DOlabellam anteà tantummodo diligebam; obligatus ei nihil eram: nec enim acciderat mihi opus eſſe; & ille mihi debebat, quod non defueram eius periculis. Nunc tanto ſum deuinctus eius beneficio, quod & antea in te,& hoc tẽpore in ſalute tua cumulatiſſime mihi ſatisfecit; vt nemini plus debeam.Qua in re tibi gratulor ita vehementer,vt te quoq; mihi gratulari, quam gratias agere malim: alterum omninò non deſidero;alterum verè facere poteris.Quod reliquum eſt,quando tibi virtus, & dignitas tua reditum ad tuos aperuit; eſt tuæ ſapientiæ, magnitudiniſq; animi, quid amiſeris, obliuiſci; quid recuperaueris, cogitare. Viues cum tuis: viues nobiſcum, plus acquiſiuiſti dignitatis,quam amiſiſti rei familiaris:quæ ipſa tum eſſet iucundior,ſi vlla res eſſet publica.Veſtorius noſter familiaris ad me ſcripſit,te mihi maximas gratias agere; hæc prædicatio tua mihi valdè grata eſt:eaque te vti facilè patior,cùm apud alios, tum mehercule apud Sironem noſtrum amicum. Quæ enim

enim facimus, à prudentissimo cuique maximè probata esse volumus. Te cupio videre quamprimum. Vale.

ARGVMENTVM.

Gratulatur de reditu impetrato, & ad consolationem adscribit quædam perditis rebus aptiora.

CICERO S. D. AMPIO BALBO. 13

GRatulor tibi, mi Balbe, vereque gratulor: nec sum tàm stultus, vt te vsura falsi gaudij frui velim: deinde frangi repente, atque ita cadere, vt nulla res te ad æquitatem animi posteà possit extollere. Egi tuam caussam apertius quam tempora nostra ferebant; vincebatur enim fortuna ipsa debilitate, gratiæ nostræ tui charitate, & meo perpetuo erga te amore, culto à te diligentissimè. Omnia promissa confirmata, certa, & rata sunt, quæ ad reditum, & salutem tuam pertinent. Vidi, cognoui, interfui. Etenim omnes Cæsaris familiares satis opportunè habeo implicatos consuetudine, & beneuolentia; sic, vt cum ab illo discesserint, me proximum habeant. Hoc Pansa, Hirtius, Balbus, Oppius, Marius, Posthumius planè ita faciunt, vt me vnicè diligant; quod si mihi pro me efficiendum fuisset; non me pœniteret pro ratione temporum ita esse molitum. Sed nihil est à me inseruitum temporis caussa, veteres mihi necessitudines cum his omnibus intercedunt: quibuscum ego agere de te non destiti: principem tamen habuimus Pansam, tui studiosissimum, mei cupidum: qui valet apud illum non minus auctoritate, quam gratia. Cimber autem Tillius mihi planè satisfecit, valent tamen apud Cæsarem non tàm ambitiosæ rogationes, quàm necessariæ: quas quia Cimber habebat, plus valuit, quàm pro vllo allo valere potuisset. Diploma statim non est datum; quod mirifica est improbitas in quibusdam, qui tulissent acerbius, veniam tibi dari, quam illi appellant tubam belli ciuilis: multaque ita dicunt, quasi non gaudeant id bellum incidisse. Quare visum est occultius agendum: neque vllo modo diuulgandum, de te iam esse perfectum: sed id erit perbreui: nec subito, quin, legente te has litteras confecta iam res futura sit. Pansa quidem mihi, grauis homo, &

M cer-

certus, non solum confirmauit, verum etiam recepit, perceleriter se ablaturum diploma. Mihi tamen placuit, hæc ad te scribi minus enim te firmum sermo Appuleiæ tuæ, lacrimæque ampiæ declarabant, quam significant litteræ tuæ: atque illæ arbitrabantur, cum à te abessent ipsæ, multò in grauiore te cura futurum. Quare magnopere putaui, angoris, & doloris tui leuandi caussa pro certis ad te ea, quæ essent certa perscribi oportere. Scis me antea sic solitum esse scribere ad te magis, vt consolarer fortem virum, atque sapientem, quam vt exploratam spem salutis ostendere; nisi eam, quam ab ipsa Rep. cum hic ardor extinctus esset, sperari oportere censerem. Recordare tuas litteras, quibus & magnum animum mihi semper ostendisti, & ad omnes casus ferendos constantem, atque paratum. Quod ego non mirabar, cum recordarer te, & à primis temporibus ætatis in Rep. esse versatum, & tuos magistratus in ipsa discrimina incidisse salutis, fortunarumque communium, & in hoc ipsum bellum esse ingressum, non solum, vt victor beatus, sed etiam, si ita accidisset, victus vt sapiens esses. Deinde, cum studium tuum consumas in virorum fortium factis memoriæ prodendis: considerare debes, nihil tibi esse committendum, quamobrem eorum, quos laudas, non te similem præbeas. Sed hæc oratio magis esset apta ad illa tempora, quæ iam effugisti: nunc verò tantum te para ad hæc nobiscum ferenda. Quibus ego, si quam medicinam inuenirem, tibi quoque eandem traderem: sed est vnum perfugium, doctrina, ac litteræ; quibus semper vsi sumus: quæ secundis rebus delectationem modò habere videbantur; nunc verò etiam salutem. Sed, vt ad initium reuertar, caue dubites, quin omnia de salute, ac reditu tuo perfecta sint. Vale.

ARGVMENTVM.

Scribit, se bene sperare de Ligarij salute: ad eamque imperandam omnia sua pollicetur. Interim hortatur, vt aduersam fortunam moderate ferat.

CICERO S. D. Q. LIGARIO. 14

ETsi tali tuo tempore me, aut consolandi, aut iuuandi tui caussa, scribere ad te aliquid pro nostra amicitia oportebat; tamen adhuc id non feci; quia neque lenire videbar oratio ne,

tione, neque leuare posse dolorem tuum. Postea verò quàm magnam spem habere cæpi, fore vt te breui tempori incolumen haberemus; facere non potui quin tibi & sententiam, & voluntatem declararem meam: Primum igitur scribam, quod intelligo, & perspicio, non fore in te Cæsarem duriorem. Nam & res eum quotidie, & dies, & opinio hominum, & vt mihi videtur; etiam sua natura mitiorem facit: idque cum de reliquis sentio, tum de te etiam audio ex familiarissimis eius. Quibus ego ex eo tempore, quo primum ex Africa nuncius venit, supplicare vnà cum fratribus tuis non destiti; quorum quidem & virtus, & pietas, & amor in te singularis, & assidua, & perpetua salutis tuæ cura tantum proficit, vt nihil sit, quod non ipsum Cæsarem tributurum existimem. Et si tardius fit, quam volumus; magnis occupationibus eius, à quo omnia petuntur, aditus ad eum difficiliores fuerunt: & simul Africanæ caussæ iratior diutius velle videtur eos habere sollicitos, à quibus se putat diuturnioribus esse molestijs conflictatum. Sed hoc ipsum intelligimus eum quotidie remissiùs, & placatius ferre. Quare mihi crede, & memoriæ manda, me tibi id affirmasse, te in istis molestijs diutius non futurum: Quando, quid sentirem, exposui, quia vellem tua caussa; re potius declarabo, quàm oratione. Et vero, si tantum possem, quantum in ea Rep. de qua ita meritus sum, vt tu existimas, posse debebam; ne tu quidem in istis incommodis esses: eadem enim caussa opes meas fregit, quæ tuam salutem in discrimen adduxit. Sed tamen, quidquid imago veteris meæ dignitatis, quidquid reliquiæ gratiæ valebunt, studium, consilium, opera, gratia, fides mea nullo loco de erit tuis optimis fratribus. Tu fac habeas fortem animum, quem semper habuisti; primum ob eas caussas, quas scripsi, deinde, quod ea de Rep. semper voluisti, atque sensisti, vt non modò nunc secunda sperare debeas, sed etiam, si omnia aduersa essent, tamen conscientia, & factorum, & consiliorum tuorum, quæcunque acciderent, fortissimo, & maximo animo ferre deberes. Vale.

ARGVMENTVM.

Exorditur ab officij sui commemoratione Deinde, quid de reditu Ligarij opinetur, subiungit.

CICERO S. D. LIGARIO. 15

ME scito omnem meum laborem, omnem operam, curam, studium in tua salute consumere. Nam cum te semper maxime dilexi; tum fratrum tuorum, quos æquè, atque te, summa beneuolentia sum complexus, singularis pietas, amorque fraternus nullum ne patitur officij erga te, studijque munus, aut tempus prætermittere. Sed quæ faciam, fecerimque pro te ex illorum te litteris, quam ex meis malo cognoscere; quid autem sperem, aut confidam, & exploratum habeam de salute tua, id tibi à me declarari volo. Nam si quisquam est timidus in magnis, periculosisque rebus, semperque magis aduersos rerum exitus metuens, quàm sperans secundos; is ego sum: & si hoc vitium est, eo me non carere confiteor. Ego idem tamen, cum ad IV. Kalend. Intercalares priores, rogatu fratrum tuorum venissem manè ad Cæsarem; atque omnem adeundi, & conueniendi illius indignitatem, & molestiam pertulissem; cum fratres, & propinqui tui iacerent ad pedes, & ego essem locutus, quæ caussa, quæ tuum tempus postulabat; non solùm ex oratione Cæsaris, quæ sanè mollis, & liberalis fuit, sed etiam ex oculis, & vultu, & multis prætereà signis, quæ facilius perspicere potui, quam scribere, hanc in opinionem discessi, vt mihi tua salus dubia non esset. Quamobrem fac animo magno, fortique sis: & , si turbidissima sapienter ferebas, tranquilliora lætè feras. Ego tamen tuis rebus sic adero, vt difficillimis: neque Cæsari solùm, sed etiam amicis eius omnibus, quos mihi amicissimos esse cognoui; pro te, sicut adhuc feci, libentissimè supplicabo. Vale.

ARGVMENTVM.

Continet hæc epistola, omnium breuissima gratulationem, beneuolentiam, officium.

CICERO S. D. BASILIO. 16

TIbi gratulor, mihi gaudeo, te amo, tua tueor. A te amari, & quid agas quidque istic agatur, certior fieri volo. Vale.

ARGVMENTVM.

Insinuat se ad petitionem, mutui amoris commemoratione: petit autem, vt se absentem tueatur, si quidem gratum fore non dubitet.

BI-

BITHYNICVS S. D. CIC. 17

SI mihi tecum non & multæ, & iustæ caussæ amicitiæ priuatim essent; repeterem initia amicitiæ ex parentibus nostris: quod faciendum ijs existimo, qui paternam amicitiam nullis ipsi officij prosecuti sunt. Itaque contentus ero nostra ipsorum amicitia: cuius fiducia peto à te, vt absentem me, quibuscumque in rebus opus fuerit, tueare; si nullum officium tuum apud me intermoriturum existimas. Vale.

ARGVMENTVM.

Mirum declarat desiderium cum Bithynico viuendi, & adijcit, se esse illi amore coniunctissimum.

CICERO S. D. BITHYNICO. 18

CVm cæterarum rerum caussa cupio esse aliquando Remp. constitutam; tum velim mihi credas, accidere id etiam, quo magis expectam promissum tuum, quo in litteris vteris: scribis enim, si ita sit, te mecum esse victurum. Gratissima mihi tua voluntas est, facisque mihi alienum necessitudine nostra, iudicijque patris tui de me, summi viri. Nam sic habeto beneficiorum magnitudine eos, qui temporibus valuerunt, aut valeant, coniunctiores tecum esse, quam me, necessitudine neminem. Quamobrem grata mihi est, & memoria tua nostræ coniunctionis, & eius etiam augendæ voluntas. Vale.

ARGVMENTVM.

Respondet Leptæ, qui præconium fecissent, licere ijs esse in Decurionibus, scribit de bello Hispaniensi, de Lepta negotio, de Oratore suo, de mansione vrbana.

CICERO S. D. LEPTÆ. 19

SImul accepi à Seleuco tuo litteras, statim quæsiui è Balbo per codicillos, quid esset in lege: rescripsit, eos, qui facerent præconium, vetari esse in Decurionibus, qui fecissent, non vetari. Quare bono animo sint & tui, & mei familiares, neque enim erat ferendum, cum qui hodie haruspicinam facerent, in Senatu Romæ legerentur: eos, qui aliquando præconium fecissent, in municipijs Decuriones esse non licere. De Hi-

ſpanijs noui nihil, magnum tamen exercitum Pompeium habere conſtat. Nam Cæſar ipſe ad nos miſit exemplum Paciæci litterarum, in quo erat illi XL. eſſe legiones. Scripſerat etiam Meſſala Q. Salaſſo, P. Curtium, fratrem eius, iuſſu Pompeij, inſpectante exercitu interfectum, quod conſenſiſſet cum Hiſpanis quibuſdam, ſi in oppidum neſcio, quod Pompeius rei frumentariæ cauſſa veniſſet, eum comprehendere, ad Cæſaremque deducere. De negotio tuo, quod ſponſor es pro Pompeio, ſi Balbus conſponſor tuus redierit, homo in re familiari non parum diligens, non deſinam cum illo communicare, ſi quid expediri poſſit, quod videbatur mihi ille confidere. Oratorem meum tantopere à te probari, vehementer gaudeo; mihi quidem ſic perſuadeo, me quidquid habuerim iudicij de dicendo, in illum librum contuliſſe. Qui ſi eſt talis, qualem tibi videri ſcribis, ego quoque aliquid ſu[illegible]; ſin aliter non recuſo, quin, quantum de illo libro tantundem de mei iudicij fama detrahatur. Leptam noſtrum cupio delectari iam talibus ſcriptis: etſi abeſt maturitas ætatis, iam tamen perſonare aures eius huiuſmodi vocibus, non eſt inutile. Me Romæ tenuit omninò Tulliæ meæ partus; ſed cum ea, quemadmodum ſpero, ſatis firma ſit; teneor tamen, dum à Dolabellæ procuratoribus exigam primam penſionem. Et mehercule non tàm ſum peregrinator iam, quàm ſolebam; ædificia mea me delectabant, & otium. Domus eſt, quæ nulli villarum mearum cedat: otium omni deſertiſſima regione maius; itaque ne litteræ quidem meæ impediuntur, in quibus ſine vlla interpellatione verſor; quare, vt arbitror, prius hîc te nos, quàm iſtic tu nos videbis. Lepta ſuauiſſimus ediſcat Heſiodum, & habeat in ore.

τῆς δ'ἀρετῆς ἱδρῶτα, &c.

ARGVMENTVM.

Cum Cæſar ludos regionatim daturus eſſet, curationem eorum Lepta cupiebat. Cicero diſſuadet, meminit Suetonius de his ludis in Iulij vita.

CICERO S. D. LEPTÆ. 20

MAculam officio functum eſſe gaudeo. Eius Falernum mihi ſemper idoneum viſum eſt diuerſorio; ſi modò rectis

ſatis

satis est ad comitatum nostrum recipiendum; cætero qui is mihi locus non displicet, nec ea re Petrinum tuum deseram; nam & villa, & amœnitas illa commorationis est, non diuersorij. De curatione aliqua munerum regionum, cum Oppio locutus sum; nam Balbum, posteaquam tu es profectus, non vidi tantis pedum doloribus afficitur, vt se conueniri nolit. Omninò de tota re, vt mihi videris sapientius faceres, si non curares: quod enim eo labore assequi vis, nullo modo assequere. Tanta est enim intimorum multitudo, vt ex his potius aliquis effluat, quam nouo sit aditus, præsertim qui nihil efferat præter operam: in qua ille dedisse beneficium putabit, si modò ipsum sciet, non accepisse. Sed tamen aliquid videbimus, in quo sit spes: aliter quidem non modò non appetendum, sed etiam fugiendum puto. Ego me Astruræ diutiùs arbitror commoraturum, quoad ille quandoque veniat. Vale.

ARGVMENTVM.

Monet Toranium, vt in Sicilia commoretur, quoad scire possit, quid sibi agendum sit, clausula consolationis nescio quid continet.

CICERO S. D. TORANIO. 21

DEderam triduo ante pueris Cn. Plancij litteras ad te: eò nunc ero breuior, teque, vt ante consolabar te, hoc tempore monebo. Nihil puto tibi esse vtiliùs, quam ibidem opperiri, quo ad scire possis, quid tibi agendum sit. Nam præter nauigationis longæ, & hiemalis, & minimè portuosæ periculum, quod vitaueris; ne illud quidem non, quamuis subito, dum certi aliquid audieris, te istinc posse proficisci; nihil est præterea, cur aduenientibus te offerre gestias. Multa præterea metuo, quæ cum Cilone nostro communicaui. Quid multa? loco opportuniore in his malis nullo esse potuisti, ex quo te quocunque opus erit, facillimè, & expeditissimè conferas. Quòd si recipiet ille se, ad tempus aderis: sin, quoniam multa accidere possunt, aliqua res vel eum impediet, vel morabitur, tu ibi eris, vbi omnia scire possis. Hoc mihi prorsus valdè placet. De reliquo, vt te sæpè per litteras hortatus sũ, ita velim tibi persuadeas, te in hac caussa nihil habere, quod timendum sit præter communem casum ciuitatis;

qui etsi est grauissimus; tamen ita viximus, & id ætatis iam sumus, vt omnia, quæ non nostra culpa nobis accident, fortiter ferre debeamus. Hic tui omnes valent; summaque pietate te desiderant, & diligunt, & colunt. Tu & cura, vt valeas; & te istinc ne temerè commoueas.

ARGVMENTVM.

Ad consolandum Toranium præterita colligit: &, Quid ipse fecerit, quasi exemplum ad imitandum proponit.

CICERO S. D. TORANIO. 22

ETsi, cùm hæc ad te scriberem, aut appropinquare exitus huius calamitosissimi belli, aut iam aliquid actum, & confectum videbatur; tamen quotidie commemorabam, te vnum in tanto exercitu mihi fuisse assensorem, & me tibi; solosque, nos vidisse, quantùm esset in eo bello mali, in quo spe pacis exclusa, ipsa victoria futura esset acerbissima: quæ aut interitum allatura esset, si victus esset, aut, si vicisses, seruitutem. Itaque ego, quem tum fortes illi viri, & sapientes, Domitij, & Lentuli, timidum esse dicebant, (& eram planè: timebam enim, ne euenirent ea, quæ acciderunt) idem nunc nihil timeo, & ad omnem euentum paratus sum. Cum aliquid videbitur caueri posse, tum id negligi dolebam: nunc verò, euersis omnibus rebus, cùm consilio profici nihil possit, vna ratio videtur, quidquid eueneris, ferre moderatè: præsertim cum omnium rerum mors sit extremum, & mihi sim conscius, me, quoad licuerit, dignitati Reip. consuluisse: &, hac amissa, salutem retinere voluisse. Hæc scripsi, non vt de me ipse dicerem, sed vt tu, qui coniunctissima fuisti mecum & sententia, & voluntate, eadem cogitares. *MAGNA enim consolatione est, cum recordare, etiam si secus acciderit, te tamen rectè, vereque sensisse.* Atq; vtinam liceat aliquando aliquo Reip. statu nos frui, interque nos conferre sollicitudines nostras quas pertulimus, tum cum timidi putabamur, quia dicebamus ea futura, quæ facta sunt. De tuis rebus nihil esse, quod timeas, præter vniuersæ Reip. interitum, tibi confirmo. De me autem sic velim iudices; quantum ego possim, me tibi, saluti tuæ, liberisque tuis summo cum studio præsto semper futurum. Vale.

AR-

ARGVMENTVM.

Domitium, interitu amicorum dolentem, rogat, vt, cum Reip. iam satisfecerit incolumitati suæ consulat.

CICERO S. D. DOMITIO. 23

NOn ea res me deterruit, quo minus, posteaquam in Italiam venisti, litteras ad te mitterem, quod tu ad me nullas miseras; sed quia nec quid ibi pollicerer, ipse egens rebus omnibus, nec quid suaderem, cum mihimetipsi consilium deesset; nec quid consolationis afferrem, in tantis malis reperiebam. Hæc quanquam nihilo meliora sunt; nunc etiam, atque etiam multo desperatiora; tamen inanes esse meas litteras, quam nullas, malui. Ego, si te intelligere plus conatum esse suscipere Reip. caussa muneris, quam quantum præstare potuisses, tamen quibuscunque rebus possem, ad eā conditionem te viuendi, quæ daretur, quæque esset, hortarer. Sed cum consilijs tui, bene, fortiterque suscepti, eum tibi finem statueris, quem ipsa fortuna terminum nostratum contentionum esse voluisset; oro, obtestorque te pro nostra vetere coniunctione, ac necessitudine, proque summa mea in te beneuolentia, & tua in me pari, te vt nobis parenti, coniugi tuisque omnibus, quibus es, fuistique semper carissimus, saluum conserues: incolumitati tuæ, tuorumque, qui ex te pendent, consulas, quæ didicisti, quæque ab adolescentia pulcherrimè à sapientissimis viris tradita memoria, & scientia comprehendisti, ijs hoc tempore vtare, quos coniunctos summa beneuolentia, plurimisque officijs amisisti; eorum desiderium si non æquo animo, ac forti feras. Ego, quid possim, nescio, vel potiùs me parum posse sentio; illud tamen tibi polliceor, me quæcunque saluti, dignitatique tuæ conducere arbitrabor, tanto studio esse facturum, quanto semper tu & studio, & officio in meis rebus fuisti. Hanc meam voluntatem ad matrem tuam, optimam fœminam, tuiq; amantissimam, detuli Si quid ad me scripseris ita faciam, vt te velle intellexero, sin autem tu minus scripseris; ego tamen omnia, quæ tibi vtilia esse arbitrabor, summo studio, diligentiaque curabo. Vale.

M. TVL-

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM

Ad Marium, & alios,

LIBER SEPTIMVS.

ARGVMENTVM.

Ludos, quos Pompeius Magno iterum Consul dedit, describit, & extenuat: vtrumque ob eam caussam, ne Marium eos prætermisisse pœniteret.

CICERO S.D. MARIO. 1

SI te dolor aliquis corporis, aut infirmitas valetudinis tuæ tenuit, quo minus ad ludos venires; fortunæ magis tribuo, quam sapientiæ tuæ. Sin hæc quæ cæteri mirantur, contemnenda duxisti; & cum per valetudinem posses, venire tamen noluisti; vtrumque lætor, & sine dolore corporis te fuisse, & animo valuisse, cum ea, quæ sine caussa mirantur alij, neglexeris: modò, vt tibi constiterit fructus otij tui: quo quidem tibi perfrui mirificè licuit, cum esses in ista amœnitate pœnè solus relictus. Neque tamen dubito; quin tu ex illo cubiculo tuo; ex quo tibi Stabianum perforasti, & patefecisti Seianum, per eos dies matutina tempora lectiunculis consumpseris; cum illi interea, qui te istic reliquerunt, spectarent communes mimos semisomni. Reliquas verò partes diei tu consumebas ijs delectationibus, quas tibi ipsi ad arbitrium tuum comparatas: nobis autem erant ea perpetienda, quæ scilicet P. Mecius probauisset. Omninò, si quæris, ludi apparatissimi tui, se non tui stomachi coniectu-

ram

ram enim facio de meo. Nam primùm honoris caussa in scenam redierant ij, quos ego honoris caussa in scena decessisse arbitrabar; deliciæ verò tuæ, noster Æsopus, eiusmodi fuit, vt ei desinere per omnes homines liceret. Is iurare cum cœpisset, vox eum defecit in illo loco, *Si sciens fallo*. Quid tibi ego alia narrem? nosti enim reliquos ludos, quid? ne id quidem leporis habuerunt, quod solent mediocres ludi; apparatus enim spectatio tollebat omnem hilaritatem: quo quidem apparatu non dubito quin animo æquissimo carueris. Quid enim delectationis habent sexcenti muli in Clytemnestra? aut in Equo Troiano creaturarum tria millia? aut armatura varia peditatus, & equitatus in aliqua pugna? quæ popularem admirationem habuerunt? delectationem tibi nullam attulissent. Quòd si tu per eos dies operam dedisti Protogeni tuo, dummodo is tibi quiduis potiùs, quam orationes meas legerit, ne tu haud paulo plus, quàm quisquam nostrum, delectationis habuisti. Non enim te puto Græcos, aut Oscos ludos desiderasse, præsertim cùm Oscos ludos vel in Senatu nostro spectare possis, Græcos verò ita non ames, vt ne ad villam quidem tuam via Græca ire soleas? Nam quid ego te athletas putem desiderare, qui gladiatores contempseris, in quibus ipse Pompeius confitetur se & operam, & oleum perdidisse. Reliquæ sunt venationes, binæ per dies quinque magnificæ, nemo negat; sed quæ potest esse homini politico delectatio, cùm aut homo imbecillus à valentissima bestia laniatur, aut præclara bestia venabulo transuerberabatur? quæ tamen si videnda sint, sæpè vidisti, neque nos, qui hæc spectauimus, quidquam noui vidimus, Elephantorum extremus dies fuit, in quo admiratio magna vulgi, atque turbæ, delectatio nulla extitit: quin etiam misericordia quædam consecuta est, atque opinio eiusmodi, esse quandam illi belluæ cum genere humano societatem. His ego tamen diebus, ludis scenicis, ne fortè videar tibi non modò beatus, sed liber omninò fuisse: dirupi pene me in iudicio Galli Caninij, familiaris tui. Quòd si tam facilem populum haberem, quam Æsopus habuit, libenter mehercule artem desinerem, tecumque & cum similibus nostri viuerem. Nam me cum antea tædebat, cum ætas, & ambitio hortabantur, & lice-
bat

certus, non solum confirmauit, verum etiam recepit, perceleriter se ablaturum diploma. Mihi tamen placuit, hæc ad te scribi minus enim te firmum sermo Appuleiæ tuæ, lacrimæque ampiæ declarabant, quam significant litteræ tuæ: atque illæ arbitrabantur, cum à te abessent ipsæ, multò in grauiore te cura futurum. Quare magnopere putaui, angoris, & doloris tui leuandi caussa pro certis ad te ea, quæ essent certa perscribi oportere. Scis me antea sic solitum esse scribere ad te magis, vt consolarer fortem virum, atque sapientem, quam vt exploratam spem salutis ostendere; nisi eam, quam ab ipsa Rep. cum hic ardor extinctus esset, sperari oportere censerem. Recordare tuas litteras, quibus & magnum animum mihi semper ostendisti, & ad omnes casus ferendos constantem, atque paratum. Quod ego non mirabar, cum recordarer te, & à primis temporibus ætatis in Rep. esse versatum, & tuos magistratus in ipsa discrimina incidisse salutis, fortunarumque communium, & in hoc ipsum bellum esse ingressum, non solum, vt victor beatus, sed etiam, si ita accidisset, victus vt sapiens esses. Deinde, cum studium tuum consumas in virorum fortium factis memoriæ prodendis: considerare debes, nihil tibi esse committendum, quamobrem eorum, quos laudas, non te similem præbeas. Sed hæc oratio magis esset apta ad illa tempora, quæ iam effugisti: nunc verò tantum te para ad hæc nobiscum ferenda. Quibus ego, si quam medicinam inuenirem, tibi quoque eandem traderem: sed est vnum perfugium, doctrina, ac litteræ; quibus semper vsi sumus: quæ secundis rebus delectationem modò habere videbantur; nunc verò etiam salutem. Sed, vt ad initium reuertar, caue dubites, quin omnia de salute, ac reditu tuo perfecta sint. Vale.

ARGVMENTVM.

Scribit, se bene sperare de Ligarij salute: ad eamque imperandam omnia sua pollicetur. Interim hortatur, vt aduersam fortunam moderatè ferat.

CICERO S. D. Q. LIGARIO. 14

ETsi tali tuo tempore me, aut consolandi, aut iuuandi tui caussa, scribere ad te aliquid pro nostra amicitia oportebat; tamen adhuc id non feci; quia neque lenire videbar oratione,

tione, neque leuare posse dolorem tuum. Postea verò quàm magnam spem habere cæpi, fore vt te breui tempori incolumen haberemus; facere non potui quin tibi & sententiam, & voluntatem declararem meam. Primum igitur scribam, quod intelligo, & pespicio, non fore in te Cæsarem duriorem. Nam & res eum quotidie, & dies, & opinio hominum, & vt mihi videtur; etiam sua natura mitiorem facit: idque cum de reliquis sentio, tum de te etiam audio ex familiarissimis eius. Quibus ego ex eo tempore, quo primum ex Africa nuncius venit, supplicare vnà cum fratribus tuis non destiti; quorum quidem & virtus, & pietas, & amor in te singularis, & assidua, & perpetua salutis tuæ cura tantum proficit, vt nihil sit, quod non ipsum Cæsarem tributurum existimem. Et si tardius fit, quam volumus; magnis occupationibus eius, à quo omnia petuntur, aditus ad eum difficiliores fuerunt: & simul Africanæ caussæ iratior diutius velle videtur eos habere sollicitos, à quibus se putat diuturnioribus esse molestijs conflictatum. Sed hoc ipsum intelligimus eum quotidie remissius, & placatius ferre. Quare mihi crede, & memoriæ manda, me tibi id affirmasse, te in istis molestijs diutius non futurum: Quando, quid sentirem, exposui, quia vellem tua caussa; re potius declarabo, quàm oratione. Et vero, si tantum possem, quantum in ea Rep. de qua ita meritus sum, vt tu existimas, posse debebam; ne tu quidem in istis incommodis esses: eadem enim caussa opes meas fregit, quæ tuam salutem in discrimen adduxit. Sed tamen, quidquid imago veteris meæ dignitatis, quidquid reliquiæ gratiæ valebunt, studium, consilium, opera, gratia, fides mea nullo loco de erit tuis optimis fratribus. Tu fac habeas fortem animum, quem semper habuisti; primum ob eas caussas, quas scripsi, deinde, quod ea de Rep. semper voluisti, atque sensisti, vt non modò nunc secunda sperare debeas, sed etiam, si omnia aduersa essent, tamen conscientia, & factorum, & consiliorum tuorum, quæcunque acciderent, fortissimo, & maximo animo ferre deberes. Vale.

ARGVMENTVM.

Exorditur ab officij sui commemoratione Deinde, quid de reditu Ligarij opinetur, subiungit.

CICERO S. D. LIGARIO. 15

ME scito omnem meum laborem, omnem operam, curam, studium in tua salute consumere. Nam cum te semper maxime dilexi; tum fratrum tuorum, quos æquè, atque te, summa beneuolentia sum complexus, singularis pietas, amorque fraternus nullum ne patitur officij erga te, studijque munus, aut tempus prætermittere. Sed quæ faciam, fecerimque pro te ex illorum te litteris, quam ex meis malo cognoscere; quid autem sperem, aut confidam, & exploratum habeam de salute tua, id tibi à me declarari volo. Nam si quisquam est timidus in magnis, periculosisque rebus, semperque magis aduersos rerum exitus metuens, quàm sperans secundos; is ego sum: & si hoc vitium est, eo me non carere confiteor. Ego idem tamen, cum ad IV. Kalend. Intercalares priores, rogatu fratrum tuorum venissem manè ad Cæsarem, atque omnem adeundi, & conueniendi illius indignitatem, & molestiam pertulissem; cum fratres, & propinqui tui iacerent ad pedes, & ego essem locutus, quæ caussa, quæ tuum tempus postulabat; non solùm ex oratione Cæsaris, quæ sanè mollis, & liberalis fuit, sed etiam ex oculis, & vultu, & multis prætereà signis, quæ facilius perspicere potui, quam scribere, hanc in opinionem discessi, vt mihi tua salus dubia non esset. Quamobrem fac animo magno, fortique sis: & , si turbidissima sapienter ferebas, tranquilliora lætè feras. Ego tamen tuis rebus sic adero, vt difficillimis: neque Cæsari solùm, sed etiam amicis eius omnibus, quos mihi amicissimos esse cognoui; pro te, sicut adhuc feci, libentissimè supplicabo. Vale.

ARGVMENTVM.

Continet hæc epistola, omnium breuissima gratulationem, beneuolentiam, officium.

CICERO S. D. BASILIO. 16

TIbi gratulor, mihi gaudeo, te amo, tua tueor. A te amari, & quid agas quidque istic agatur, certior fieri volo. Vale.

ARGVMENTVM.

Insinuat se ad petitionem, mutui amoris commemoratione: petit autem, vt se absentem tueatur, si quidem gratum fore non dubitet.

BITHYNICVS S. D. CIC. 17

SI mihi tecum non & multæ, & iustæ caussæ amicitiæ priuatim essent; repeterem initia amicitiæ ex parentibus nostris: quod faciendum ijs existimo, qui paternam amicitiam nullis ipsi officij prosecuti sunt. Itaque contentus ero nostra ipsorum amicitia: cuius fiducia peto à te, vt absentem me, quibuscumque in rebus opus fuerit, tueare; si nullum officium tuum apud me intermoriturum existimas. Vale.

ARGVMENTVM.

Mirum declarat desiderium cum Bithynico viuendi, & adijcit, se esse illi amore coniunctissimum.

CICERO S. D. BITHYNICO. 18

CVm cæterarum rerum caussa cupio esse aliquando Remp. constitutam; tum velim mihi credas, accidere id etiam, quo magis expectam promissum tuum, quo in litteris veteris scribis enim, si ita sit, te mecum esse victurum. Gratissima mihi tua voluntas est, facisque mihi alienum necessitudine nostra, iudicijque patris tui de me, summi viri. Nam sic habeto beneficiorum magnitudine eos, qui temporibus valuerunt, aut valeant, coniunctiores tecum esse, quam me, necessitudine neminem. Quamobrem grata mihi est, & memoria tua nostræ coniunctionis, & eius etiam augendæ voluntas. Vale.

ARGVMENTVM.

Respondet Leptæ, qui præconium fecissent, licere ijs esse in Decurionibus, scribit de bello Hispaniensi, de Lepta negotio, de Oratore suo, de mansione urbana.

CICERO S. D. LEPTÆ. 19

SImul accepi à Seleuco tuo litteras, statim quæsiui è Balbo per codicillos, quid esset in lege: rescripsit, eos, qui facerent præconium, vetari esse in Decurionibus, qui fecissent, non vetari. Quare bono animo sint & tui, & mei familiares, neque enim erat ferendum, cum qui hodie haruspicinam facerent, in Senatu Romæ legerentur: eos, qui aliquando præconium fecissent, in municipijs Decuriones esse non licere. De Hi-

ſpanijs noui nihil, magnum tamen exercitum Pompeium habere conſtat. Nam Cæſar ipſe ad nos miſit exemplum Paciæci litterarum, in quo erat illi XI. eſſe legiones. Scripſerat etiam Meſſala Q. Salaſſo, P. Curtium, fratrem eius, iuſſu Pompeij, inſpectante exercitu interfectum, quod conſenſiſſet cum Hiſpanis quibuſdam, ſi in oppidum neſcio, quod Pompeius rei frumentariæ cauſſa veniſſet, eum comprehendere, ad Cæſaremque deducere. De negotio tuo, quod ſponſor es pro Pompeio, ſi Balbus conſponſor tuus redierit, homo in re familiari non parum diligens, non deſinam cum illo communicare, ſi quid expediri poſſit, quod videbatur mihi ille confidere. Oratorem meum tantopere à te probari, vehementer gaudeo; mihi quidem ſic perſuadeo, me quidquid habuerim iudicij de dicendo, in illum librum contuliſſe. Qui ſi eſt talis, qualem tibi videri ſcribis, ego quoque aliquid sum; ſin aliter non recuſo, quin, quantum de illo libro tantundem de mei iudicij fama detrahatur. Leptam noſtrum cupio delectari iam talibus ſcriptis: etſi abeſt maturitas ætatis, iam tamen perſonare aures eius huiuſmodi vocibus, non eſt inutile. Me Romæ tenuit omninò Tulliæ meæ partus; ſed cum ea, quemadmodum ſpero, ſatis firma ſit; teneor tamen, dum à Dolabellæ procuratoribus exigam primam penſionem. Et mehercule non tàm ſum peregrinator iam, quàm ſolebam; ædificia mea me delectabant, & otium. Domus eſt, quæ nulli villarum mearum cedat: otium omni deſertiſſima regione maius; itaque ne litteræ quidem meæ impediuntur, in quibus ſine vlla interpellatione verſor; quare, vt arbitror, prius hic te nos, quam iſtic tu nos videbis. Lepta ſuauiſſimus ediſcat Heſiodum, & habeat in ore.

τῆς δ᾽ἀρετῆς ἱδρῶτα,&c.

ARGVMENTVM.

Cum Cæſar ludos regionatim daturus eſſet, curationem eorum Lepta cupiebat. Cicero diſſuadet, meminit Suetonius de his ludis in Iulij vita.

CICERO S. D. LEPTÆ. 20

Mæcam officio functum eſſe gaudeo. Eius Falernum mihi ſemper idoneum viſum eſt diuerſorio; ſi modò rectis

ſatis

ſatis eſt ad comitatum noſtrum recipiendum; cætero qui is mihi locus non diſplicet, nec ea re Petrinum tuum deſeram; nam & villa, & amœnitas illa commorationis eſt, non diuerſorij. De curatione aliqua munerum regionum, cum Oppio locutus ſum; nam Balbum, poſteaquam tu es profectus, non vidi tantis pedum doloribus afficitur, vt ſe conueniri nolit. Omninò de tota re, vt mihi videris ſapientius faceres, ſi non curares: quod enim eo labore aſſequi vis, nullo modo aſſequere. Tanta eſt enim intimorum multitudo, vt ex his potius aliquis effluat, quam nouo ſit aditus, præſertim qui nihil efferat præter operam: in qua ille dediſſe beneficium putabit, ſi modò ipſum ſciet, non accepiſſe. Sed tamen aliquid videbimus, in quo ſit ſpes: aliter quidem non modò non appetendum, ſed etiam fugiendum puto. Ego me Aſturæ diutiùs arbitror commoraturum, quoad ille quandoque veniat. Vale.

ARGVMENTVM.

Monet Toranium, vt in Sicilia commoretur, quoad ſcire poſſit, quid ſibi agendum ſit, clauſula conſolationis neſcio quid continet.

CICERO S. D. TORANIO. 21

DEderam triduo ante pueris Cn. Plancij litteras ad te: eò nunc ero breuior, teque, vt ante conſolabar te, hoc tempore monebo. Nihil puto tibi eſſe vtiliùs, quam ibidem operiri, quo ad ſcire poſſis, quid tibi agendum ſit. Nam præter nauigationis longæ, & hiemalis, & minimè portuoſæ periculum, quod vitaueris; ne illud quidem non, quamuis ſubito, dum certi aliquid audieris, te iſtinc poſſe proficiſci; nihil eſt præterea, cur aduenientibus te offerre geſtias. Multa præterea metuo, quæ cum Cilone noſtro communicaui. Quid multa? loco opportuniore in his malis nullo eſſe potuiſti, ex quo te quocunque opus erit, facillimè, & expeditiſſimè conferas. Quòd ſi recipiet ille ſe, ad tempus aderis: ſin, quoniam multa accidere poſſunt, aliqua res vel eum impediet, vel morabitur, tu ibi eris, vbi omnia ſcire poſſis. Hoc mihi prorſus valdè placet. De reliquo, vt te ſæpè per litteras hortatus ſū, ita velim tibi perſuadeas; te in hac cauſſa nihil habere, quod timendum ſit præter communem caſum ciuitatis;

qui etsi est grauissimus; tamen ita viximus, & id ætatis iam sumus, vt omnia, quæ non nostra culpa nobis accident, fortiter ferre debeamus. Hic tui omnes valent; summaque pietate te desiderant, & diligunt, & colunt. Tu & cura, vt valeas; & te istinc ne temerè commoueas.

ARGVMENTVM.

Ad consolandum Toranium præterita colligit: &, Quid ipse fecerit, quasi exemplum ad imitandum proponit.

CICERO S. D. TORANIO. 22

ETsi, cùm hæc ad te scriberem, aut appropinquare exitus huius calamitosissimi belli, aut iam aliquid actum, & confectum videbatur; tamen quotidie commemorabam, te vnum in tanto exercitu mihi fuisse assensorem, & me tibi: solosque, nos vidisse, quantùm esset in eo bello mali, in quo spe pacis exclusa, ipsa victoria futura esset acerbissima: quæ aut interitum allatura esset, si victus esses, aut, si vicisses, seruitutem. Itaque ego, quem tum fortes illi viri, & sapientes, Domitij, & Lentuli, timidum esse dicebant, (& eram planè: timebam enim, ne euenirent ea, quæ acciderunt) idem nunc nihil timeo, & ad omnem euentum paratus sum. Cum aliquid videbitur caueri posse, tum id negligi dolebam: nunc verò, euersis omnibus rebus, cùm consilio profici nihil possit, vna ratio videtur, quidquid eueneris, ferre moderatè: præsertim cum omnium rerum mors sit extremum, & mihi sim conscius, me, quoad licuerit, dignitati Reip. consuluisse: &, hac amissa, salutem retinere voluisse. Hæc scripsi, non vt de me ipse dicerem, sed vt tu, qui coniunctissima fuisti mecum & sententia, & voluntate, eadem cogitares. *MAGNA enim consolatione est, cum recordare, etiam si secus acciderit, te tamen rectè, vereque sensisse.* Atq; vtinam liceat aliquando aliquo Reip. statu nos frui, interque nos conferre sollicitudines nostras quas pertulimus, tum cum timidi putabamur, quia dicebamus ea futura, quæ facta sunt. De tuis rebus nihil esse, quod timeas, præter vniuersæ Reip. interitum, tibi confirmo. De me autem sic velim iudices; quantum ego possim, me tibi, saluti tuæ, liberisque tuis summo cum studio præsto semper futurum. Vale.

AR-

ARGVMENTVM.

Domitium, interitu amicorum dolentem, rogat, vt, cum Reip. iam satisfecerit incolumitati suæ consulat.

CICERO S. D. DOMITIO. 23

NOn ea res me deterruit, quo minus, posteaquam in Italiam venisti, litteras ad te mitterem, quod tu ad me nullas miseras; sed quia nec quid ibi pollicerer, ipse egens rebus omnibus, nec quid suaderem, cum mihimetipsi consilium deesset; nec quid consolationis afferrem, in tantis malis reperiebam. Hæc quanquam nihilo meliora sunt; nunc etiam, atque etiam multo desperatiora; tamen inanes esse meas litteras, quam nullas, malui. Ego, si te intelligere plus conatum esse suscipere Reip. caussa muneris, quam quantum præstare potuisses, tamen quibuscunque rebus possem, ad eã conditionem te viuendi, quæ daretur, quæque esset, hortarer. Sed cum consilijs tui, bene, fortiterque suscepti, eum tibi finem statueris, quem ipsa fortuna terminum nostratum contentionum esse voluisset; oro, obtestorque te pro nostra vetere coniunctione, ac necessitudine, proque summa mea in te beneuolentia, & tua in me pari, te vt nobis parenti, coniugi tuisque omnibus, quibus es, fuistique semper carissimus, saluum conserues: incolumitati tuæ, tuorumque, qui ex te pendent, consulas, quæ didicisti, quæque ab adolescentia pulcherrimè à sapientissimis viris tradita memoria, & scientia comprehendisti, ijs hoc tempore vtare, quos coniunctos summa beneuolentia, plurimisque officijs amisisti; eorum desiderium si non æquo animo, ac forti feras. Ego, quid possim, nescio, vel potiùs me parum posse sentio; illud tamen tibi polliceor, me quæcunque saluti, dignitatique tuæ conducere arbitrabor, tanto studio esse facturum, quanto semper tu & studio, & officio in meis rebus fuisti. Hanc meam voluntatem ad matrem tuam, optimam fœminam, tuiq; amantissimam, detuli Si quid ad me scripseris ita faciam, vt te velle intellexero, sin autem tu minus scripseris; ego tamen omnia, quæ tibi vtilia esse arbitrabor, summo studio, diligentiaque curabo. Vale.

M. TVL-

ram enim facio de meo. Nam primùm honoris caussa in scenam redierant ij, quos ego honoris caussa in scena decessisse arbitrabar; deliciæ verò tuæ, noster Æsopus, eiusmodi fuit, vt ei desinere per omnes homines liceret. Is iurare cum cœpisset, vox eum defecit in illo loco, *Si sciens fallo*. Quid tibi ego alia narrem? nosti enim reliquos ludos, quid? ne id quidem leporis habuerunt, quod solent mediocres ludi; apparatus enim spectatio tollebat omnem hilaritatem: quo quidem apparatu non dubito quin animo æquissimo carueris. Quid enim delectationis habent sexcenti muli in Clytemnestra? aut in Equo Troiano creterrarum tria millia? aut armatura varia peditatus, & equitatus in aliqua pugna? quæ popularem admirationem habuerunt? delectationem tibi nullam attulissent. Quòd si tu per eos dies operam dedisti Protogeni tuo, dummodo is tibi quiduis potiùs, quam orationes meas legerit, ne tu haud paulo plus, quàm quisquam nostrum, delectationis habuisti. Non enim te puto Græcos, aut Oscos ludos desiderasse, præsertim cùm Oscos ludos vel in Senatu nostro spectare possis, Græcos verò ita non ames, vt ne ad villam quidem tuam via Græca ire soleas? Nam quid ego te athletas putem desiderare, qui gladiatores contempseris, in quibus ipse Pompeius confitetur se & operam, & oleum perdidisse. Reliquæ sunt venationes, binæ per dies quinque, magnificæ, nemo negat; sed quæ potest esse homini politico delectatio, cùm aut homo imbecillus à valentissima bestia laniatur, aut præclara bestia venabulo transuerberabatur? quæ tamen si videnda sint, sæpè vidisti, neque nos, qui hæc spectauimus, quidquam noui vidimus, Elephantorum extremus dies fuit, in quo admiratio magna vulgi, atque turbæ, delectatio nulla extitit: quin etiam misericordia quædam consecuta est, atque opinio eiusmodi, esse quandam illi belluæ cum genere humano societatem. His ego tamen diebus, ludis scenicis, ne fortè videar tibi non modò beatus, sed liber omninò fuisse: dirupi pene me in iudicio Galli Caninij, familiaris tui. Quòd si tam facilem populum haberem, quam Æsopus habuit, libenter mehercule artem desinerem, tecumque & cum similibus nostri viuerem. Nam me cum antea tædebat, cum ætas, & ambitio hortabantur, & licebat

bat denique, quem nolebam, non defendere, tum vero hoc tempore vita nulla est. Neque enim fructum vllum laboris expecto, & cogor nonnunquam homines non optimè de me meritos, rogatu eorum, qui benè meriti sunt, defendere. Itaque quæro caussas omnes aliquando viuendi arbitratu meo, teque & istam rationem otij tui & laudo vehementer, & probo, quodque nos minus interuisis, hoc fero animo æquiore: quod, si Romæ esses, tamen neque nos lepore tuo, neque te, si quis est in me, nos frui liceret, propter molestissimas occupationes meas, quibus, si me relaxaro, (nam, vt planè exsoluam, non postulo) te ipsum quidem, qui multos annos nihil aliud commentaris, docebo profectò, quid sit humaniter viuere. Tu modo istam imbecillitatem valetudinis tuæ sustenta, & tuere, vt facis, nostras villas obire, & mecum nostra simul lecticula concursare possis. Hæc ad te pluribus verbis scripsi, quam soleo, non otijs abundantia, sed amoris erga te, quod me quadam epistola subinuitatas, si memoria tenes, vt ad te aliquid eiusmodi scriberem, quo minus te prætermisisse ludos pœniteret. Quod assecutus sum, gaudeo, sin minus, hoc me tamen consolabor, quod posthac ad ludos venies, nósque vises, neque in epistolis relinques meis spem aliquam delectationis tuæ. Vale.

ARGVMENTVM.

Marij negotium sibi curæ ferè promittit: deinde scribit quanti & faciat, & facere debeat condemnationem T. Munatij Planci Bursa, de quo vide Pedianum in commentario Milonianæ. Scripta est primis diebus eius anni, quo Seruius Sulpicius, & M. Marcellus Consules fuere: nam paulo post Cicero in Prouinciam ..., & D. Plancum damnatum ait, cum primum exijt è magistratu.

CICERO S. D. MARIO. 2

Mandatum tuum curabo diligenter, sed homo acutus ei mandasti potissimum, cui expediret, illud venire quamplurimo; sed eo vidisti multum, quod præfinisti, quò ne pluris emerem. Quod si mihi permisisses, qui meus amor in te est, confecissem cum cohæredibus; nunc, quando tuum pretium noui,

noui, licitatorem potius apponam, quam illud minoris veneat, sed de ioco satis est. Tuum negotium agam, sicuti debeo, diligenter. De Bursa te gaudere certo scio, sed nimis verecundè mihi gratularis; putas enim, vt scribis, propter hominis sordes minus me magnam illam lætitiam putare. Credas mihi velim, magis me iudicio hoc, quam morte inimici lætatum. Primum enim iudicio malo, quam gladio: deinde, gloria potius amici, quam calamitate. In primisque me delectauit, tantum studium bonorum in me extitisse, contra incredibilem contentionem clarissimi, ac potentissimi viri Postremò, (quod vix verisimile fortasse videatur) oderam multo peius hunc, quam illum ipsum Clodium. Illum enim oppugnaram, hunc defenderam. Et ille, cum omnis Respublica in meo capite discrimen esset habitura, magnum quiddam spectauit; nec sua quidem sponte, sed eorum auxilio, qui me stante, stare non poterant; hic simiolus, animi caussa me, in quem inueheretur, delegerat; perseueratq; nonnullis inuidis meis, se in me emissarium semper fore. Quamobrem valde iubeo gaudere te, magna res gesta est. Nunquam vlli fortiores ciues fuerunt, quàm qui ausi sunt eum contra tantas opes eius, à quo ipsi lecti Iudices erant, condemnare; quòd fecissent nunquam, nisi ijs dolori meus fuisset dolor. Nos hic multitudine, & celebritate iudiciorum, & nouis legibus ita sustinemur; vt quotidie vota faciamus, ne intercaletur, vt quamprimum te videre possimus. Vale.

ARGVMENTVM.

Caussam exponit, cur acie Pharsalica victus, à bello discesserit: quod illi ab iniquis vitio dabatur.

CICERO S. D. MARIO. 3

PErsæpè mihi cogitanti de communibus miserijs, in quibus tot annos versamur, & vt video, versabimur, solet in mentem venire illius temporis, quo proximè fuimus vna, quin etiam ipsum diem memoria teneo. Nam ad III. Idus Maias, Lentulo, & Marcello Coss. cum in Pompeianum vesperi venissem, tu mihi sollicito animo præsto fuisti. Sollicitum autem te habebat cogitatio tum officij, tum etiam periculi mei.

mei. Si manerem in Italia, verebare ne officio deessem, si proficiscerer ad bellum, periculum te meum commouebat. Quo tempore vidisti profectò me quoque ita conturbatum, vt non explicarem, quid esset optimum factu. Pudori tamen malui, famæque cedere, quam salutis meæ rationem ducere, cuius me mei facti pœnituit; non tàm propter periculum meum, quàm propter vitia multa, quæ ibi ostendi, quò veneram. Primùm, neque magnas copias, neque bellicosas: deinde, extra Ducem, paucósque præterea, (de principibus loquor) reliqui primum in ipso bello rapaces, deinde in oratione ita crudeles, vt ipsam victoriam horrerem; maximum autem æs alienum amplissimorum virorum, quin quæris, nihil boni preter caussam. Quæ cùm vidissem, desperans victoriam, primùm cœpi suadere pacem, cuius fuerim semper auctor: deinde, cùm ab ea sententia Pompeius valde abhorreret, suadere institui bellum vt duceret. Hoc interdum probabat, & in ea sententia videbatur fore; & fuisset fortasse nisi quadam ex pugna cœpisset suis militibus confidere. Ex eo tempore vir ille summus, nullus Imperator fuit: signa, tirone, & collectitio exercitu, cum legionibus robustissimis contulit; victus turpissime, amissis etiam castris solus fugit. Hunc ego belli mihi finem feci: nec putaui, cùm integris pares non fuissemus fractos superiores fore. Discessi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquas insidias insidendum, aut deueniendum in victoris manus, aut ad Iubam confugiendum, aut capiendus tanquam exilio locus, aut consciscenda mors voluntaria: certè nihil fuit, prætereà si te victori nolles, aut non auderes committere. Ex omnibus autem ijs, quæ dixi incommodis, nihil tollerabilius exilio, præsertim innocenti, vbi nulla adiuncta est turpitudo: addo etiam cùm ea Vrbe careas, in qua nihil sit, quod videre possis sine dolore. Ego cum meis, (si quidquam nunc cuiuspiam est) etiam in meis esse malui. Quæ acciderunt, omnia dixi futura, veni domum; non quòd optima viuendi conditio esset; sed tamen, si esset aliqua forma Reip. tanquam in patria vt essem; si nulla, tanquam in exilio: mortem mihi cur consciscerem, caussa non visa est: cur optarem, multæ caussæ. Vetus est enim *VBI non sis, qui fueris, non esse, cur velis viuere*. Sed tamen, *VACARE culpa* ma-

magnum est solatium, præsertim cum habeam duas res, quibus me sustentem: optimarum artium scientiam, & maximarum rerum gloriam; quarum altera mihi viuo nunquam eripietur; altera ne mortuo quidem. Hæc ad te scripsi verbosius; & tibi molestus fui, quod te cum mei, tum Reipub. cognoui amantissimum. Notum tibi omne consilium meum esse volui: vt primùm scires, me nunquam voluisse plus quemquam posse, quam vniuersam Remp. postea autem quam alicuius culpa tantù n valeret vnus, vt obsisti non posset, me voluisse pacem; amisso exercitu, & eo Duce, in quo spes fuerat vno, me voluisse etiam reliquis omnibus; posteà quam non potuerim, mihi ipsi finem fecisse belli. Nunc autem, si hæc ciuitas est, ciuem esse me; si non, exulem esse, non incommodiore loco, quam si me Rhodum, aut Mitylenas contulissem. Hæc tecum coram malueram; sed quia longius fiebat, volui per litteras eadem, vt haberes, quod diceres, si quando in vituperatores meos incidisses. Sunt enim, qui, cùm meus interitus nihil fuerint Reip. profuturus, criminis loco putent esse, quod viuam. Quibus ego certo scio non videris satis multos periisse: qui si me audissent, quamuis iniqua pace, honeste tamen viuerent; armis enim inferiores, non caussa, fuissent. Habes epistolam verbosiorem fortasse, quam velles. Quod tibi ita videri putabo, nisi mihi longiorem remiseris. Ego, si quæ volo, expediero, breui tempore te, vt spero, videbo. Vale.

ARGVMENTVM.

Præmonet Marium de aduentu suo in Pompeianum.

CICERO S. D. MARIO. 4

AD XII. Kal. in Cumanum veni cum Libone tuo, vel nostro potius; in Pompeianum statim cogito; sed faciam te ante certiorem. Te cum semper valere cupio, tū certè dum hic sumus; vides enim quanto post vna futuri sumus. Quare si quid cōstitutum cum podagra habes, fac in alium diem differas Cura igitur, vt valeas, & me hoc biduo, aut triduo expecta. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat studiosissimè Trebatium iurisconsultum Cæsari Galliarum præfecto.

M. CIC.

M. CIC. S. D. C. CÆS. IMP. 5

VIde, quàm mihi persuaserim, te me esse alterum, non modò in rebus, quæ ad me ipsum, sed etiam in ijs, quæ ad meos pertinent. C. Trebatium cogitaram, quocumque exirem, mecum ducere, vt cum meis omnibus studijs, & beneficijs, quàm ornatissimum domum reducerem. Sed posteaquam, & Pompeij commoratio diuturnior erat, quam putaram: & mea quædam tibi non ignota dubitatio, aut impedire profectionem meam videbatur, aut certe tardare, vide, quid mihi sumpserim: cœpi velle ea Trebatium expectare, à te, quæ sperasset à me: neque mehercule minus ei prolixè de tua voluntate promisi, quam eram solitus de mea polliceri. Casus verò mirificus quidam interuenit, quasi vel testis opinionis meæ, vel sponsor humanitatis tuæ. Nam cum de hoc ipso Trebatio cum Balbo nostro loquerer accuratius domi meæ litteræ mihi, dantur à te, quibus in extremis scriptum erat: *M. Furium, quem mihi commendas vel Regem Galliæ faciam, vel Leptæ logatum; si vis tu, ad me alium mitte, quem ornem.* Sustulimus manus, & ego, & Balbus: tanta fuit opportunitas, vt illud nescio quid non fortuitum, sed diuinum videretur. Mitto igitur ad te Trebatium: atque ita mitto, vt initio mea sponte; post autem inuitatu tuo mittendum duxerim. Hunc, mi Cæsar, sic velim omni tua comitate complectare, vt omnia, quæ per me possis adduci, vt in meos conferre velis, in vnum hunc conferas. De quo tibi homine, hoc spondeo, non illo vetere verbo meo, quod cum te de Milone scripsissem, iure lusisti, sed more Romano, quo modo homines non inepti loquuntur probiorem hominem, meliorem virum, prudentiorem esse neminem. Accedit etiam, quod familiam ducit, in iure ciuili singularis memoria, summa scientia. Huic ego neq; Tribunatum, neq; Præfecturam, neque vllius beneficij certum nomen peto: beneuolentiam tuam, & liberalitatem peto: neque impedio, quo minus, si tibi ita placuerit etiam, hisce eum ornes gloriosæ insignibus. Totum denique hominem tibi trado de manu, vt aiunt, in manum tuam istam & victoria, & fide præstantem. Sumus enim putidiusculi, quam per te vix licet; verum, vt video, licebit. Cura vt valeas, & me, vt amas, ama.

AR-

ARGVMENTVM.

Trebatium desiderium Vrbis vix ferentem hortatur, vt Vrbis, vrbanitatisque memoriam, quasi quasdam ineptias, abyciat, & de Prouincia, quò se contulerat, tum spe beneficiorum, tum constantia caussa cogitet.

M. CIC. S. D. TREBATIO. 6

IN omnibus meis epistolis, quas ad Cæsarem, aut Balbum mitto, legitima quædam est accessio commendationis tuæ, nec ea vulgaris, sed cum aliquo insigni inditio, meæ erga te beneuolentiæ. Tu modò ineptias istas, & desideria Vrbis, & vrbanitatis depone: & quo consilio profectus es, id assiduitate, & virtute consequere. Hoc tibi tàm ignoscemus nos amici, quàm ignouerunt Medeæ, quæ Corinthi arcem aliam habebant, matronæ opulentæ optimates: quibus illa manibus gypsatissimis persuasit, ne sibi vitio ille verterent, quod abesset à patria.

„ *Nã multi suam rem benè gessere, & publicam patria procul.*
„ *Multi qui domi ætatem agerent, propterea sunt improbati.*

quo in numero tu certè fuisses, nisi te extrusissemus. Sed plura scribemus alias. Tu qui cæteris cauere didicisti, in Britannia ne ab essedarijs decipiaris, caueto: & quando Medeam agere cœpi, illud semper memento. *Qui ipse sibi sapiens prodesse nequit, ne quidquam sapit.* Cura, vt valeas.

ARGVMENTVM.

Studium suum in commendando Trebatio significat. locatur de Britannia. Monet vt in familiaritatem Cæsaris se penitus insinuet, & occasione vtatur.

CICERO S. D. TREBATIO. 7

EGo te commendare non desisto: sed quid proficiam ex te scire cupio. Spem maximam habeo in Balbo, ad quem de te diligentissimè, & sæpissimè scribo. Illud soleo mirari, non me toties accipere tuas litteras, quoties à Q. fratre mihi afferuntur. In Britannia nihil esse audio neque auri, neque argenti. Id si ita est, esse dum aliquod suadeo rapias; & ad nos quam-

primum recurras. Sin autem ſine Britannia tamen aſſequi id, quod volumus poſſumus:perfice, vt ſis in familiaribus Cæſaris. Multum te in eo frater adiuuabit meus, multum Balbus; ſed, mihi crede, tuus pudor, & labor plurimum Imperatorem liberaliſſimum habes, ætatem opportuniſſimam, commendationem certè ſingularem: vt tibi vnum timendum ſit, ne ipſe tibi defuiſſe videare. Vale.

ARGVMENTVM.

Modeſtè reprehendit Trebatium, qui Tribunatum militum, à Cæſare delatum, recuſauerat.

CICERO S. D. TREBATIO. 8

SCripſit ad me Cæſar perhumaniter, nondum te ſibi ſatis eſſe familiarem propter occupationes ſuas, ſed certè fore. Cui quidem ego reſcripſi, quàm mihi gratum eſſet futurum, ſi quamplurimum in te ſtudij, officij, liberalitatis ſuæ contuliſſet. Sed ex tuis litteris cognoui præproperam quandam feſtinationem tuam: & ſimul ſum admiratus cur Tribunatus commoda, dempto præſertim laborem militiæ, contempſeris. Quærar cum Vacerra,& Manilio, nam Cornelio nihil audeo dicere, cuius tu periculo ſtultus es: quando te ab eo ſapere didiciſſe profiteris.Quin tu vrges iſtam occaſionem, & facultatem, qua melior nunquam reperietur? Quod ſcribis de illo Præciano iuriſconſulto: ego te ei non deſino commendare. Scribit etiam ipſe mihi, te ſibi gratias agere debere. De eo, quid ſit, cura vt ſciam. Ego veſtras Britannicas litteras expecto. Vale.

ARGVMENTVM.

Litterarum officium à Trebatio requirit: monet, ne reditum in Vrbem præpropere cupiat.

CICERO S. D. TREBAT. 9

IAmdiu ignoro, quid agas,nihil enim ſcribis; neque ego ad te his duobus menſibus ſcripſeram, quia cum Quincto fratre meo non eras; quò mitterem,aut cui darem, neſciebam Cupio ſcire,quid agas,& vbi ſis hiematurus.Equidem velim,cum Cæſare;

ſare; ſed ad eum propter eius occupationes nihil ſum auſus ſcribere; ad Balbum tamen ſcripſi:tibi deeſſe noli. Serius potiùs ad nos,dum plenior. Quod huc properes, nihil eſt, præſertim Vacerra mortuo.Sed tibi conſilium non deeſt;quid conſtitueris cupio ſcire.Cn.Octauius,an Cn.Cornelius tuus equidem familiaris,ſummo genere natus,terræ filius:is me,quia ſcit tuum familiarem eſſe,crebro ad cęnam inuitat;adhuc non potuit perducere:ſed mihi tamen gratum eſt.Vale.

AGVMENTVM.

Leuitatis Trebatium per iocum arguit,quia ſcripſerat,ſe Cæſari valde iureconſultum videri item timiditatis, quia tranſire in Brittaniam cum Cæſare recuſarit; alia nonnulla.

CICERO S. D. TREBATIO. 10

LEgi tuas litteras,ex quibus intellexi,te Cæſari noſtro valde iureconſultum videris,Eſt,quòd gaudeas,te in iſta loca veniſſe,vbi aliquid ſapere viderere.Quòd ſi in Britanniam quoque profectus eſſes, profecto nemo in illam tanta inſula peritior te fuiſſet. Verumtamen (rideamus licet;ſunt enim à te inuitatus) ſubinuideo tibi, vltro te etiam accerſitum ab eo, ad quem cæteri, non propter eius ſuperbiam, ſed propter occupationem, adſpirare non poſſunt.Sed tui in iſta epiſtola nihil mihi ſcripſiſti de tuis rebus;quæ mehercule mihi non minori curæ ſunt, quam meæ; Valde metuo,ne frigeas in hibernis;quamobrem camino luculento vtandum cenſeo. Idem & Mucio, & Manilio placebat, præſertim, qui ſagis non abundares; quamquam vos nunc iſtic ſatis calere audio, quo quidem nuncio valde mehercule de te timueram.Sed tu in re militari mul ò es cautior, quàm in aduocationibus; qui neque in Oceano natare volueris.ſtudioſiſſimus homo natandi; neque ſpectare eſſedarios, quem antea ne andabatam quidem defraudare poteramus. Sed iam ſatis iocati ſumus. Ego de te ad Cæſarem,quàm diligenter ſcripſerim, tutè ſcis;quam ſæpè,ego. Sed mehercule iam intermiſeram,ne viderer liberaliſſimi hominis, meique amantiſſimi voluntati erga me diffidere. Sed tamen his litteris, quas proximè dedi, putaui eſſe hominem commonendum. Id feci, quid profecerim facias

quid profecerim facias me velim certiorem, & simul de toto statu tuo, consilijsq; omnibus. Scire enim cupio, quid agas, quid expectes, quàm longum istum tuum discessum à nobis futurum putes. Sic enim tibi persuadeas velim, vnum mihi esse solatium, quare faciliùs possim pati, te esse sine nobis, si tibi esse id emolumento sciam. Sin autem id non est, nihil duobus nobis est stultius me; qui te non Romam attraham te, qui non huc aduoles. Vna mehercule nostra, vel seuera, vel otiosa congressio pluris erit, quam non modo hostes, sed etiam fratres nostri Ædui. Quare omnibus de rebus fac vt quamprimum sciam. *Aut consolando, aut consilio, aut re iuuero*. Vale.

ARGVMENTVM.

Conatur Trebatio desiderium Vrbis adimere: præcipit tamen, vt nisi absit ab Vrbe, cum emolumento redeat.

CICERO S. D. TREBATIO. 11

NIsi ante Roma profectus esses, nunc eam certè relinqueres quis enim tot inter regnis iureconsultum desiderat? ego omnibus vnde petitur, hoc consilij dederim, vt à singulis inter regibus binas aduocationes postulent. Satis ne tibi videor abs te ius ciuile didicisse? Sed heus tu quid agis? ecquid fit? video enim te iocari per litteras. Hæc signa meliora sunt, quàm in meo Tusculano; sed quid sit, scire cupio Consuli quidem te à Cæsare scribis; sed ego tibi ab illo consuli mallem. Quod si aut fit, aut futurum putas; perfer istam militiam, & permane: ego enim desiderium, tui spe tuorum commodorum consolabor. Sin autem ista sunt inaniora, recipe te ad nos. Nam aut erit hic aliquid aliquando; aut si minus, vna mehercule collocutio nostra pluris erit, quam omnes Samarobrinæ. Denique, si te citò retuleris sermo nullus erit: sin frustra diutius, abfueris; non modò Laberium, sed etiam sodalem nostrum Valerium pertimesco; mira enim persona induci potest Britannici iure consulti. Hæc ego non rideo, quamuis tu rideas, sed de re seuerissima tecum, vt soleo, iocor. Remoto ioco, tibi hoc amicissimo animo præcipuo: vt, si istic mea commendatione tuam dignitatem obtinebis, perferas nostris desiderium; honestatem, & facultates tuas augeas; sin autem ista frigebunt; recipias te ad nos.

Omnia

Omnia tamen, quæ vis, & tua virtute profectò,& nostro summo erga te studio consequere.

ARGVMENTVM.

Ex intermissione litterarum arguit Trebatium Epicureum esse factum, & in eo iocatur.

CICERO S. D. TREBATIO. 12

MIrabar quid esset, quòd tu mihi litteras mittere intermisisses. Indicauit mihi Pansa meus, Epicureum te esse factum. O castra præclara! quid tu fecisses si te Tarentum, non Samarobrinam misissem: Iam tu mihi non placebas, cùm idem intuebare, quod & Titius familiaris meus. Sed quonam modo ius ciuile defendes, cùm omnia, tua caussa, facias, non ciuium? Vbi porro illa erit formula fiduciæ. *Vt inter bonos bene agere oportet*; quis enim est bonus, qui facit nihil, nisi sua caussa. Quod ius statues communi diuidundo, cum commune nihil possit esse apud eos, qui omnia voluptate sua metiuntur. Quo modo autem tibi placebit Iouem lapidem iurare, cùm scias Iouem iratum esse nemini posse. Quid fiet porro populo Vlubrano, si tu statueris πολιτεύεσθαι non oportere. Quare, si planè à nobis deficis, molestè fero: sin Pansæ assentari commodum est: ignosco: modo scribere aliquando ad nos quid agas, & à nobis quid agi, quid fieri, aut curari velis. Vale.

ARGVMENTVM.

Intermissionis litterarum caussam dicit: quam non accipiente Trebatio, inde occasionem arripit liberius iocandi.

CICERO S. D. TREBATIO. 13

ADeo ne me iniustum esse existimasti, vt tibi irascerer: quod parum mihi constans, & nimium cupidus decedendi viderere; ob eamque caussam me arbitrarer litteras ad te iamdiu non misisse? Mihi perturbatio animi tui, quam primis litteris perspiciebam molestiam attulit; neque alia fuit vlla caussa intermissionis litterarum, nisi quòd vbi esses planè nesciebam. Hic tu me etiam insimulas, nec satisfactionem meam accipis. Audi, mi Testa, vtrum superbiorem te pecunia facit,

cit, an quòd te Imperator consulit? Moriar, ni (quæ tua gloria est) puto te malle à Cæsare consuli, quam inaurari. Si vero vtrumque est, quis te ferret, præter me, qui omnia ferre possum? sed vt ad rem redeam, te istic inuitum non esse, vehementer gaudeo, &, vt illud erat molestum, sic hoc est iucundum; tantum metuo, ne artificium tum tibi parum prosit; Nam, vt audio, istic.

„ *Non ex iure manu consertum sed mage ferre.*
„ *Rem repetunt.*

Et tu soles ad vim faciundam adhiberi? Neque est, quòd illam exceptionem in interdicto pertimescas, *quod tu prior vt hominibus armatis veneris*. Scio enim te non esse procacem in lacessendo. Sed vt ego quoque te aliquid de nostris cautionibus admoneam; Treuiros vites censeo. Audio Capitales esse: mallem, Auro, Argento, Ære essent. Sed alias iocabimus. Tu ad me de istis rebus omnibus scribas velim quàm diligentissimè. Ad III. Non. Mart. Vale.

ARGVMENTVM.

Familiariter, & iocosè Trebatium reprehendit, qui litteras nullas miserat.

CICERO S. D. TREBATIO. 14

CHrysippus Vettius, Cyri architecti libertus, fecit, vt te non immemorem putarem mei, salutem enim mihi verbis tuis nunciauit. Valde iam lautus es, qui grauare litteras ad me dare homini, præsertim propè domestico. Quòd si scribere oblitus es, nimis multi iam te aduocato caussa cadent: Sin nostri oblitus es, dabo operam, vt istuc veniam antequam planè ex animo tuo effluam. Sin æstiuorum timor te debilitat, aliquid excogita, vt fecisti de Britannia. Illud quidem perlibenter audiui ex eodem Chrysippo, te esse Cæsari familiarem. Sed mehercule mallem, id quod erat æquius, de tuis rebus ex tuis litteris, quam sæpissimè cognoscere: quòd certè ita fieret, si tu maluisses beneuolentiæ, quàm litium iure perdiscere. Sed hoc iocati sumus & tuo more, & nonnihil etiam nostro. Te valde amamus, nosque à te amari tum volumus, tum etiam confidimus. Vale.

AR-

ARGVMENTVM.

Declarat suum absentis Trebatij desiderium, & gratulatur de C. Marij familiaritate.

CICERO S. D. TREBATIO. 15

QVàm sint morosi, qui amant, vel ex hoc intelligi potest. Molestè ferebam antea te inuitum istic esse: pungit me rursus, quod scribis te esse istic libenter. Neq; enim tunc mea commendatione te non delectari, facilè patiebar: & nunc angor quidquam tibi sine me esse iucundum. Sed tamen hoc malo nos ferre desiderium, quam te non ea, quæ spero, consequi. Quod verò in C. Marij suauissimi, doctissimique hominis familiaritatem venisti, non dici potest, quàm valde gaudeam: qui, fac vt te quàm maximè diligat. Mihi crede, nihil ex ista Prouincia potes, quod iucundius sit deportare. Cura, vt valeas.

ARGVMENTVM.

Laudare videtur Trebatium, vt sapientem, qui belli pericula vitaret: sed re vera notat vt timidum. Adscribit de Octauio, de Trebatij diuitijs, de superbia, per iocum.

CICERO S. D. TREBATIO. 16

IN Equo Troiano scis esse in extremo, SERO SAPIVNT. Tu tamen, mi vetule, non sero. Primum quod illas rabiosulas, sat fatuas dedisti. Deinde, quod in Britannia non nimis φιλοθέωρον, te præbuisti, planè non reprehendo. Nunc vero in hibernis iniectus mihi videris: itaque te commouere non curas; *Vsque quoq; sapere oportet, id erit telum acerrimum.* Ego, si foris cœnitarem. Cn. Octauio, familiari tuo, non defuissem: cui tamen dixi, cum me aliquoties inuitaret. Oro te, quis tu es; sed mehercule, extra iocum, homo bellus est: vellem, eum tecum abduxisses. Quid agatis, ecquid in Italiam venturi sitis hac hyeme, fac plenè sciam, Balbus mihi confirmauit te diuitem futurum. Id vtrum Romano more locutus sit, bene nummatum te futurum: an, quo modo Stoici dicunt, omnes esse diuites, qui cœlo, & terra frui possunt, postea videro. Qui istinc veniunt, superbiam tuam accusant, quod negent te percunctantibus re-

spondere. Sed tamen est, quod gaudeas, constat enim inter omnes, neminem te vno Samarobrinæ iuris peritiorem esse. Vale.

ARGVMENTVM.

Gratulatur Trebatio, quod de reditu in Vrbem iam non amplius cogitet; & hortatur, vt Cæsaris amicitiam plurimi faciat: quam ferè fructuosa promittit, inseque ipse recipit.

CICERO S. D. TREBATIO. 17

EX tuis litteris, & Quincto fratri gratias egi, & te aliquando collaudare possum, quod iam videris certa aliqua in sententia constitisse. Nam primorum mensium litteris tuis vehementer commouebar, quòd mihi interdum (pace tua dixerim) leuis in Vrbis: vrbanitatisque desiderio, interdum piger, interdum timidus in labore militari, sæpè autem etiam, quod à te alienissimum est, sub impudens videbare. Tanquam enim syngrapham ad Imperatorem, non epistolam, attulisses, sic pecunia ablata, domum redire properabas: nec tibi in mentem veniebat eos ipsos, qui cum syngraphis venissent Alexandriam, nullum adhuc nummum auferre potuisse. Ego, si mei commodi rationem ducerem, te mecum esse maximè vellem; non enim mediocri afficiebar vel voluptate ex consuetudine nostra, vel vtilitate ex consilio, atque opera tua: sed, cum te ex adolescentia tua in amicitiam, & fidem meam contulisses: semper te non modò tuendum mihi, sed etiam augendum, atque ornandum putaui. Itaque, quoad opinatus sum me in Prouinciam exiturum; quæ ad te vltro attulerim, meminisse te credo. Posteaquam mea mutata ratio est, cùm viderem me à Cæsare honorificentissimè tractari, & vnicè diligi: hominisque liberalitatem incredibilem, & singularem fidem nossem; sic ei te commendaui, & tradidi, vt grauissimè, diligentissimèque potui. Quod ille ita, & accepit, & mihi sæpè litteris significauit, & tibi verbis; & te ostendit, mea commendatione sese valde esse commotum. Hunc tu virum nactus, si me aut sapere aliquid, aut velle tua caussa putas, ne dimiseris: & si qua te forte res aliquando offenderit, cùm ille aut occupatione, aut difficultate tardior tibi erit visus, perferto, & vltima expectato: quæ

ego

ego tibi, & iucunda, & honesta præstabo. Pluribus te hortari non debeo: tantum moneo, neque amicitiæ confirmandæ clarissimi, ac liberalissimi viri, neque vberioris Prouinciæ, neque ætatis magis idoneum tempus, hoc si amiseris, te esse vllum vnquam reperturum. Hoc quemadmodum vos scribere soletis in vestris libris, idem Q. Cornelio videbatur. In Britanniam te non esse profectum, vehementer gaudeo: quod & tu labore caruisti; & ego te de rebus illis non audiam. Vbi sis hibernaturus, & qua spe, aut conditione, perscribas ad me velim. Vale.

ARGVMENTVM.

Laudat Trebatium, qui de militia cum Cæsare perferenda cogitaret: iocatur præterea in illius parsimoniam, quia scripserat in palimpsesto.

CICERO S. D. TREBATIO. 18

ACcepi à te aliquot epistolas vno tempore, quas tu diuersis temporibus dederas. In quibus me cætera delectarunt: significabant enim te istam militiam iam firmo animo ferre, & esse fortem virum, & constantem; quæ ego paulisper in te ita desideraui, non imbecillitate animi tui, sed magis vt desiderio nostri te æstuare, putarem. Quare perge, vt cœpisti; forti animo istam tolera militiã, multa, mihi crede, assequere: ego enim renouabo commendationem, sed tempore. Sic habeto, non tibi maiori esse curæ, vt iste tuus à me discessus fructuosissimus tibi sit, quam mihi. Itaque quando vestræ cautiones infirmæ sunt, græculam tibi misi cautionem chirographi mei. Tu me velim de ratione Gallici belli certiorem facias; ego enim ignauissimo cuique maximam fidem habeo. Sed, vt ad epistolas tuas redeam cætera belle; illud miror, quis solet eodem exemplo plus dare, quam qui sua manu scribit; Nam, quod in palimpsesto, laudo equidem parsimoniam, sed miror, quid in illa chartula fuerit, quod dolere malueris, quam hæc scribere, nisi forte tuas formulas: non enim puto te meas epistolas delere, vt reponas tuas. An hoc significas, nihil fieri, frigere te, ne chartam quidem tibi suppeditare; Iam ista tua culpa est, qui verecundia tecum extuleris,

leris, & non hic nobiscum reliqueris. Ego te Balbo, cum ad nos proficisceretur, more Romano commendabo. Tu, si interuallũ longius erit mearum litterarum ne sis admiratus: eram enim absuturus mense Apr. Has litteras scripsi in Pontino, cùm ad villam M. Æmilij Philemonis diuertissem: ex qua iam audieram fremitum clientium meorum; quos quidem tu mihi conciliasti. Nam Vlubris, honoris mei caussa, vim maximam ranunculorum se commosse constabat. Cura vt valeas, VI. Idus Apr. de Pontino.

EPISTOLAM tuam, quam accepi à L. Arruntio, conscidi innocentem: nihil enim habebat, quod non vel in concione rectè legi posset. Sed & Arruntius ita te mandasse aiebat, vt tu adscripseras. Verum illud esto: nihil te ad me postea scripsisse demiror, præsertim tàm nouis rebus.

ARGVMENTVM.

Scribit de Topicis à se conscriptis, vt roganti Trebatio satisfaceret, eaque esse obscuriora significat, nec legenda sine interprete. Addit, si expeditam in quaestionibus habere doctrinam velit, exercitationem esse necessariam.

CICERO S. D. TREBATIO. 19

VIde, quanti apud me sis; etsi iure id quidem, non enim amore te vinco. Verumtamen, quod præsenti tibi prope subnegaram, non tribueram certè; id absenti debere non potui. Itaque, vt primum Velia nauigare cœpi, institui. Topica Aristotelica conscribere, ab ipsa vrbe commonitus amantissima tui. Eum librum tibi misi Rhegio scriptum, quam planissimè res illa scribi potuit. Sin tibi quædam videbuntur obscuriora, cogitare debebis; *Nullam artem litteris sine interprete, & sine aliqua exercitatione percipi posse*. Non longè abieris; nam ius ciuile vestrum ex libris cognosci potest, qui quanquam plurimi sunt, Doctorem tamen, lumenque desiderant. Quanquam tu, si attentè leges, si sæpius per te omnia consequere, vt certè intelligas: vt verò etiam ipsi tibi loci, proposita quæstione, occurrant, exercitatione consequere: in qua quidam nos te continebimus, si & salui redierimus, & salua ista offenderimus. Vale. V. Kal. Sext. Rhegio.

AR-

ARGVMENTVM.

De Amore Veliensium in Trebatium scribit; & hortatur, ne possessiones eas vendat, quæ tam miseris temporibus perfugium esse possint.

CICERO S. D. TREBATIO. 20

AMabilior mihi Velia fuit, quòd te ab ea sensi amari. Sed quid ego dicam te, quemquis non amat; Rufio medius fidius tuus ita desiderabatur, vt si esset vnus è nobis. Sed ego te non reprehendo, qui illum ad ædificationem tuam trāsduxeris: quanquam enim Velia non est vilior, quam Lupercal; tamen istud malo, quam hæc omnia. Tu, si me audies, quam soles, hac paternas possessiones tenebis: nescio quid enim Velienses verebantur: neque meletem, nobilem amnem, relinques: nec Papirianam domum deseres, quanquam illa quidem habet lucum, à quo etiam aduenæ teneri solent; quem tamen si excideris, multum prospexeris. Sed in primis opportunum videtur, his præsertim temporibus, habere perfugium, primum eorum vrbem, quibus carus sis: denique etiam tuam domum, tuosque agros, eaque remoto, salubri, amœnoque loco; idque etiam mea interesse, mi Trebati, arbitror. Sed valebis, meaque negotia videbis, meque, Dijs iuuātibus, ante brumam expectabis. Ego à Sex. Fabio Niconis discipulo, librum abstuli Νίκωνος περὶ πολυφαγίας. O medicum suauem, meque docilem ad hanc disciplinam, sed Bassus noster me de hoc libro celauit, te quidem non videtur. Ventus increbrescit. Cura vt valeas, XIII. Kal. Sext. Velia.

ARGVMENTVM.

Silij caussam viri optimi, amici sui Trebatio commendat. Videtur autem, cum extra Vrbem esset, ad Trebatium in Vrbem hæc scripsisse.

CICERO S. D. TREBATIO. 21

SIlij caussam te docui, is postea fuit apud me cum ei dicerem, tibi videri; sponsionem illam nos sine periculo facere posse. *Si bonorum Turpiliæ possessionem Q. Capio Prætor ex edicto suo mihi dedit.* Negare aiebat Seruium tabulas testamē-

ti

ctarint hominem; vt ego ſemper iudicaui, in omni iudicio elegantiſſimum, quæque me digna putaris, coemiſſe. Sed velim maneat Damaſippus in ſententia, prorſus enim ex iſtis emptionibus nullam deſidero. Tu autem ignatus inſtituti mei, quanti ego genus omne ſignorum omnium nos æſtimo, tanti iſta quatuor, aut quinque ſumpſiſti. Sed Bacchas iſta cum Muſis Metelli comparas: quid ſimile? primum ipſas ego Muſas nunquam tanti putaſſem: atque id feciſſem Muſis omnibus approbantibus; ſed tamen erat aptum bibliotecæ: ſtudijſque noſtris congruens. Bacchis verò vbi eſt apud me locus? At pulchellæ ſunt, noui optimè & ſæpè vidi; nominatim tibi ſigna, mihi nota mandaſſem, ſi probaſſem; ea enim ſigna ego emere ſoleo, quæ ad ſimilitudinem gymnaſiorum exornent mihi in palæſtra locum. Martis vero ſignum quò mihi pacis auctori? Gaudeo nullum Saturni ſignum fuiſſe: hæc enim duo ſigna putarem mihi æs alienum attuliſſe. Mercurij mallem aliquod fuiſſet; felicius, puto, cum Auiano tranſigere poſſemus. Quod tibi deſtinaras Trapezophorum, ſi te delectat, habebis; ſin autem ſententiam mutaſti, ego habebo ſcilicet, iſta quidem ſumma ne ego multò libentiùs emerim diuerſorium Terracinæ, ne ſemper hoſpiti moleſtus ſim. Omninò liberti mei video eſſe culpam, cui planè res certas mandaram: itemque iunij, quem puto tibi notum eſſe, Auiani fami iarem. Exhedria quadam mihi noua ſunt inſtituta in porticula Tuſculani: ea volebam tabellis ornare, etenim, ſi quid generis iſtiuſmodi me delectat, pictura delectat. Sed tamen, ſi iſta mihi ſunt habenda, certiorem velim me facias, vbi ſint, quando acceſſantur, quo genere vecturæ: ſi enim Damaſippus in ſententia non manebit, aliquẽ pſeudo Damaſippum vel cum iactura reperiemus, quod ad me de domo ſcribis iterum; iam id ego proficiſcens mandara meæ Tulliæ: ea enim ipſa hora acceperam tuas litteras. Egeram etiam cum tuo Nicia, quòd is vtitur, vt ſcis familiariter Caſſio. Vt redij autem, prius quam tuas legi has proximas litteras, quæſiui de mea Tullia, quid egiſſet per Liciniam; ſe egiſſe dicebat. Sed opinor Caſſium vti non ita multum ſorore; eam porro negare ſe audere, cum vir abeſſet, (eſt enim profectus in Hiſpaniam Decius) illo & abſente, & inſciente migrare.

Eſt

Est mihi gratissimum tanti à te æstimatam consuetudinem vitæ, victusque nostri: primum vt eam domum sumeres, vt non modò propè me, sed planè mecum habitare posses; deinde, vt migrare tantopere festines. Sed ne viuam, si tibi concedo, vt eius rei tu cupidior sis, quam ego sum. Itaque omnia experiar video enim quid mea intersit, quid vtriusque nostrum, si quid egero, faciam, vt scias. Tu & ad omnia rescribes, & quando te expectem, facies me, si tibi videbitur certiorem. Vale.

ARGVMENTVM.

Narrat, quam iniquè Tigellius sibi irascatur. Idem scribit lib.13. ad Att. Ep.47. Nec dubito quin huius nepos sitis, de quo Horatius Sat. 2. & 3. lib.1.

CICERO S. D. GALLO. 24

AMORIS quidem tui, quoquo me verti, vestigia, vel proximè de Tigellio: sensi enim ex litteris tuis, valde te laborasse. Amo igitur voluntatem: sed pauca de re. Capius opinior olim, *Non omnibus dormio*: sic ego, non omnibus, mi Galle, seruio. Etsi quæ est hæc seruitus: olim, cum regnare existimabamur, non tam ab vllis, quàm hoc tempore obseruor à familiarissimis, Cæsaris omnibus, præter istum. Id ego in lucris pono, non ferre hominem pestilentiorem patria sua, eumque addictum iam tum puto esse Calui Licinij Hipponacteo præconio. At vide, quid succenseat. Phameæ caussam susceperam, ipsius quidem caussa; erat enim mihi sanè familiaris. Is ad me venit, dixitque iudicem sibi operam dare constituisse eo ipso die, quod de P. Sextio in consilium iri necesse erat. Respondi, nullo modo me facere posse, cum vellem: alium diem si sumpsisset, me ei non defuturum. Ille autem, qui sciret se nepotem bellum tibicinem habere, & sat bonum vnctorem, discessit a me, vt mihi videbatur, iratior. Habes Sardos venales alium alio nequiorem: cognosti meam caussam, & istius Salaconis iniquitatem Catonem tuum mihi mitte; cupio enim legere, me adhuc non legisse, turpe vtrique nostrum est. Vale.

ARGVMENTVM.

Rescribit de epistola non conscissa. Monenti, vt de Cæsare cautè loqueretur, & scriberet, gratias agit.

CI-

CICERO S. D. L. GALLO. 25

QVòd epiſtolam conſciſſam doles noli laborare: ſalua eſt domi: petes,cum libebit. Quod autem me mones, valde gratum eſt: idque,vt ſemper facias,rogo, videris enim mihi vereri, ne niſi iuſtum habuerimus, rideamus γέλωτα σαρδάνιον. Sed heus tu, manum de tabula: magiſter adeſt citius, quam putaramus, vereor ne in Catonem, Cato in nos. Mi Galle, caue putes quidquam melius, quam epiſtolæ tuæ partem ab eo loco, *Cætera labuntur*. Secretò hoc audi: tecum habeto: ne Apellæ quidem liberto tuo dixeris, præter duos nos loquitur iſto modo nemo: bene maleue, videro: ſed, quidquid eſt, noſtrum eſt. Vrge igitur,ne tranſuerſum vnguem,quod aiunt,à ſtylo:is enim eſt dicendi opifex, atque ego quidem aliquantum iam etiam noctis aſſumo. Vale.

ARGVMENTVM.
Scribit de morbo ex herbarum eſu contracto.

CICERO S. D. GALLO. 26

CVm decimum iam diem grauiter ex inteſtinis laborarem, neque ijs, qui mea opera vti volebant, probarem me non valere, quia febrim non haberem; fugi in Tuſculanum: cum quidem biduum ita ieiunus fuiſſem,vt ne aquam quidem guſtarem. Itaque, confectus languore, & fame,magis tuum officium deſideraui, quam abs te requiri putaui meum. Ego autem cum omnes morbos reformido, tum quòd Epicurum tuum Stoici male accipiunt, quia dicat δυσουρικὰ, καὶ δυσεντερικὰ πάθη ſibi moleſta eſſe; quorum alterum morbum edacitatis eſſe putant; alterum etiam turpioris intemperantiæ. Sanæ δυσεντερίαν pertimueram; ſed viſa eſt mihi vel loci mutatio, vel animi etiam relaxatio, vel ipſa fortaſſe iam ſeneſcentis morbi remiſſio profuiſſe. Attamen, ne mirere, vnde hoc acciderit quomodove commiſerim: lex ſumptuaria, quæ videtur λιτότητα attuliſſe, ea mihi fraudi fuit. Nam dum volunt iſti lauti terra nata, quæ lege excepta ſunt, in honorem adducere; fungos, heluellas, herbas omnes ita condiunt, vt nihil poſſit eſſe ſuauius.

In eas

cilium huius Vrbis (cum quidem hæc Vrbs) aptus humanitati, & suauitati tuæ,quam tota Peloponesus,nedum Patræ. Nunc contrà, & vidisse mihi multum videris, cùm, propè desperatis his rebus,te in Græciam contulisti;& hoc tẽpore non solum sapiens,qui hinc absis,sed etiam beatus;quanquã quis, qui aliquid sapiat, nunc beatus esse potest? Sed quod tu,cui licebat, pedibus es consecutus, vt ibi esses, *Vbi nec Palopidarum*: nostri cætera; nos idem propemodum consequimur alia ratione. Cum enim salutationi nos dedimus amicorum, quæ fit hoc etiam frequentius,quam solebat,quod,quasi autem albam,videntur bene sentientem ciuem videre; abdo me in Bibliothecam. Itaque opera efficio tanta, quanta fortasse tu senties: intellexi enim ex tuo sermone quodam,cum mæstitiam meam, & desperationem accusares, domi tuæ dicere te, ex meis libris animum meum desiderare. Sed mehercule, & tum Rempub. lugebam, quæ non solum suis erga me, sed etiam meis erga se beneficijs erat mihi carior; & hoc tempore, quanquam me non ratio solum consolatur,quæ plurimum debet valere;sed etiam dies,quæ stultis quoque mederi solet; tamen doleo ita communem rem esse dilapsam, vt ne spes quidem, melius aliquando fore, relinquatur. Nec verò nunc quidem culpa in eo est, in nobis potestate omnia sunt:nisi fortè id ipsum esse non debuit: sed alia casu,alia etiam nostra culpa sic acciderunt, vt de præteritis non sit quærendum, reliquam spem nullam video. Quare ad primam redeo:sapienter hæc reliquisti,si consilio: feliciter,si casu. Vale.

ARGVMENTVM.

Memoriam declarat accepti à Cicerone beneficij:& commendatitias ab eo litteras petit ad Sulpicii successorem.

CVRIVS M. CICERONI SVO S. 29

SI vales, bene est: sum enim χρήσει μὲν tuus κτήσει δὲ Attici nostri. Ergo fructus est tuus, mancipium illius: quod quidem si inter senes coemptionales venale proscripserit, egerit non multum. At illa nostra prædicatio quanti est; nos, quod simus, quod habeamus, quod homines existimemur, id

omnes abs te habere? Quare, Cicero mi, perseuera constante nos conseruare; & Sulpicij successori nos de meliore nota commenda: quo facilius tuis præceptis obtemperare possimus, teque ad Vrbem lubentes videre, & nostra refigere, deportareque tuto possimus. Sed amice magne, noli hanc epistolam Attico ostendere: sine eum errare, & putare me virum bonum esses, nec solere duos parietes de eadem fidelia dealbare. Ergo, patrone mi, bene vale, Tironemque meum saluta nostris verbis. D. A. D. IV. Kal. Nou.

ARGVMENTVM.

Ostendit, quàm miserè agatur cum Rep. cum Cæsar Caninium ad aliquos horas Consulem creauerit: & de litteris commendatitijs ad Acilium scriptis significat.

CICERO S. D. CVRIO. 30

EGo vero iam te nec hortor, nec rogo, vt domum redeas; quin hinc ipso euolare cupio, & aliquò peruenire, *Vbi nec Pelopidarum nomen, nec facta audiam.* Incredibile est, quã turpiter mihi facere videar, qui his rebus intersim. Ne tu videris multo ante prouidisse, quid impenderet eum, cùm hinc profugisti, quamquam enim hæc etiam auditu acerba sunt; tamen audire tolerabilius est, quam videre. In Campo certè non fuisti, cum hora secunda, Comitijs Quæstorijs institutis, sella Q. Maximi, quem illi Consulem esse dicebant, posita esset, quo mortuo nunciato, sella sublata est. Ille autem, qui Comitij Tributis esset auspicatus, Centuriata habuit. Consulem hora septima renunciauit, qui vsque ad Kal Ian, esset, quæ erant futuræ mane postridie: Ita, Caninio Consule, scito neminem prandisse. Nihil tamen, eo Consule, mali factum est: fuit enim mirifica vigilantia, qui suo toto Consulatu somnum non viderit. Hæc tibi riducula videntur; non enim ades, quæ si videres, lacrymas non teneres. Quid, si cætera scribam, sunt enim innumerabilia generis eiusdem, quæ quidem ego non ferrem, nisi me in philosophiæ portum contulissem, & nisi habere socium studiorum meorum Atticum nostrum, cuius quando proprium esse scribis mancipio, & nexu, meum autem vsu, & fructu, contentus

tentus isto sum. ID ENIM cuiusque est proprium, quo quisque fruitur, atque vtitur. Sed hæc alias pluribus. Acilius, qui in Græciam cum legionibus missus est maximo meo beneficio est; bis enim est à me iuditio capitis, rebus saluis, defensus; & est homo non ingratus, meque vehementer obseruat. Ad eum de te diligentissimè scripsi; eamque epistolam cum hac coniunxi; quam ille cum acceperit, ecquid tibi pollicitus sit, velim ad me scribas. Vale.

ARGVMENTVM.

Inuitat eum ad officium mutua; & ad Vrbem vt redeat rogat, veteris vrbanitatis retinendæ caussa.

CICERO S. D. CVRIO. 31

FAcilè perspexi ex tuis litteris, quod semper studui, & me à te plurimi fieri, & te intelligere, quàm mihi carus esses. Quod quando vterque nostrûm consecutus est; reliquum est, vt officijs certemus inter nos, quibus æquo animo vel vincam te, vel vincar abs te. Acilio non fuisse necesse meas dari litteras, facilè patior, Sulpicij tibi operam intelligo ex tuis litteris non multum opus fuisse, propter res tuas ita contractas, vt quemadmodum scribis, *nec caput*, *nec pedes*. Equidem vellem vti pedes haberent, vt aliquando redires; vides enim exaruisse iam veterem vrbanitatem; vt Pomponius noster suo iure possit dicere, *Nisi nos pauci retineamus gloriam antiquam Atticam*, ergo is tibi, nos ei succedimus. Veni igitur, quæso, ne tantum semen vrbanitatis vna cum Rep. intereat. Vale.

ARGVMENTVM.

Scribit hanc epistolam in Prouincia, prima pars de dictis est, secunda de iudicijs, tertia de Rep. vltima de Dolabella, nondum genero.

CICERO S. D. VOLVMNIO. 32

QVod sine prænomine familiariter, vt debebas, ad me epistolam misisti primum addubitaui, num à Volumnio Senatore esset, quo cum mihi est magnus vsus; deinde εὐτρα-

πνλα litterarum fecit, vt intelligerem tuas esse. Quibus in litteris omnia mihi periucunda fuerunt; præter illud, quod parum diligenter possessio salinarum mearum à te procuratore defenditur. Ais enim, vt ego discesserim, omnia omnium dicta, in his etiam Sextiana, in me conferri. Quid? tu id pateris? non ne defendis? non resistis? equidem sperabam ita notata me reliquisse genera dictorum meorum, vt cognosci sua sponte possent. Sed quanto tanta fæx est in Vrbe, vt nihil sit tam ἄκυρον, quod non alicui venustum esse videatur; pugna, si me amas, nisi acuta ἀμφιβολία; nisi elegans ὑπερβολή; nisi παράγραμμα bellum; nisi ridiculum παρὰ προσδοκίαν; nisi cætera, quæ sunt à me in secundo libro de Oratore per Antonij personam disputata de ridiculis, ἔντεχνα, & arguta apparebunt, vt sacramento concedas mea non esse. Nam de iudicijs, quod quereris multò labore minus. Trahantur per me pedibus omnes rei; sit vel Selius tam eloquens, vt possit probare se liberum; non laboro Vrbanitatis possessionem, amabo, quibusuis interdictis defendamus: in qua te vnum metuo, contemno cæteros. Derideri te putas; nunc demum intelligo te sapere. Sed mehercule, extra iocum, valde mihi tuæ litteræ facetæ, elegantesque visæ sunt. Illa quamuis ridicula essent, sicut erant, mihi tamen risum non mouerunt, cupio enim nostrum illum amicum in Tribunatu quamplurimam habere grauitatis: idque cum ipsius caussa, (est enim, mihi, vt scis, in amoribus) tum mehercule etiam Reip. quam quidem, quamuis me ingrata sit, tamen amare non desinam. Tu, mi Volumni, quando & instituisti, & mihi vides esse gratum, scribe ad me quam sæpissimè de rebus vrbanis, de Rep. iucundus est mihi sermo litterarum tuarum. Præterea Dolabellam, quem ego perspicio, & iudico cupidissimum esse, atque amantissimum mei cohortare, & confirma, & redde planè meum, non mehercule quo quidquam desit, sed, quia valde cupio, non videor nimium laborare. Vale.

ARGVMENTVM.

Hæc epistola missa est post Ciuile bellum. Scribit, se exercitationis caussa declamare, auditoribus Hirtio, Cassio. Dolabella.

Volum-

Volumnium vocat ad eadem studia. Addit, deliberatum sibi esse Cæsare permittente, à causis iudicijsque discedere.

CICERO S. D. VOLVMNIO. 33

QVòd Declamationibus nostris cares, damni nihil facis. Quod Hirtio inuideres, nisi eum amares; non erat caussa inuidendi: nisi forte ipsius eloquentiæ magis, quàm quod me audiret, inuideres. Nos enim plane, mi suauissime Volumni, aut nihil sumus, aut nobis quidem ipsis displicemus, gregalibus illis, quibus te plaudente, vigebamus, amissis: vt, etiam si aliquando aliquid dignum nostrum nomine emisimus, ingemiscamus, quod hæc *pennigero, non armigero in corpore* tela exerceantur, vt ait Philoctetes apud Accium, abiecta gloria. Sed tamen omnia mihi erunt, si tu veneris, hilariora, quamquam venies, vt ipse intelligis, in maximarum quasi concursum occupationum: quas si, vt volumus exceperimus: ego verò multam salutem & Foro dicam, & Curiæ: viamque tecum multum, & cum communibus nostris amatoribus. Nam & Cassius tuus, & Dolabella noster, vel potiùs vsque noster, studijs ijsdem tenentur, & meis æquissimis vtuntur auribus. Opus est huc limatulo, & politulo tuo iuditio, & illis interioribus litteris meis, quibus sæpè verecundiorem in loquendo facis. Mihi enim iudicatum est, si modo hoc Cæsar aut patietur, aut volet, deponere illam iam personam, in qua me sæpè illi ipsi probaui: ac me totum in litteras ardere, tecumque, & cum cæteris earum studiosis honestissimo otio perfrui. Tu, vellem, ne veritus esses, ne perinuitus legerem tuas litteras, si mihi quemadmodum scribis, longiores fortè misisses: ac velim post hac sic statuas, tuas mihi litteras longissimas quasque gratissimas fore. Vale.

M. COELII

EPISTOLARVM

Ad Ciceronem, & alios.

LIBER OCTAVVS.

ARGVMENTVM.

Commentarium mittit rerum urbanarum, & excusat se, quod alteri negotium dederit ad illa colligenda. Addit hæc de Comitijs Transpadanorum Romæ rumorem nullum; esse de successione Galliarum nihil relatum; de Pompeio cupere se aliquid cognoscere; de Cæsare varia dissipari; aliaque nonnulla. Respondit Cicero huic epistolæ ea, quæ est 8. lib. 2.

M. COELIVS RVFVS S. D. M. CICERONI. 1

VOD tibi decedens pollicitus sum, me omnes res vrbanas diligentissimè tibi perscripturũ; data opera paraui, qui sic omnia persequeretur; vt verear, ne tibi arguta nimium hæc sedulitas videatur. Tametsi tu scio quàm sis curiosus, & quàm omnibus peregrinantibus gratum sit; minimarum quoque rerum, quæ domi gerantur, fieri certiores. Tamen in hoc te deprecor, ne meum hoc officium arrogãtiæ condemnes, quod hunc laborem alteri delegaui, non quin mihi suauissimum sit & occupato, & ad litteras scribendas, vt tu nosti, pigerrimo, tuæ memoriæ dare operam. Sed ipsum volumen, quod tibi misi, facilè, vt ego arbitror, me excusat. Nescio cuius ocij esset, non modo perscribere hęc, sed omninò animaduertere: omnia enim sunt ibi S.C. Edicta, Fabulæ, Rumores. Quod exemplum si fortè minus te delectarit; ne molestiam tibi cum impensa mea exhibeam, fac me certiorem. Si quid in Rep. maius actum erit, quod isti operarij minus commodè persequi possint:

possint:& quemadmodum actum sit,& quæ existimatio consecuta,queque de eo spes est diligenter tibi perscribemus. Vt nunc est,nulla magnoperè expectatio est:nam & illi rumores de Comitijs Transpadanorum Cumarum tenus caluerunt, Romam cum venissem,ne tenuissimam quidem auditionem de ea re accepi. Præterea Marcellus quidem adhuc nihil retulit de successione Prouinciarum Galliarum, in Kal. Iun. vt mihi ipse dixit, eam distulit relationem, sanè quam eos sermones repressit, qui de eo tum fuerant,cum Romæ nos essemus. Tu si Pompeium, vt volebas, offendisti,qui tibi visus sit, & quam orationem habuerit tecum,quamque ostenderit voluntatem(solet enim aliud sentire, & loqui; neque tamen tantum valere ingenio, vt non appareat,quid cupiat) fac mihi perscribas. Quod ad Cæsarem attinet,crebri,& non belli de eo rumores,sed susurrationes dumtaxat veniunt:alius, equitem perdidisse, quod opinor certè factum alius, septimam legionem vapulasse,ipsum apud Bellouacos circumsideri, interclusum ab reliquo exercitu. Neque adhuc certi quidquam est,neq;hæc incerta tamen vulgo iactantur,sed inter paucos,quos tu nosti planè,secretò narrantur. At Domitius, cum manus ad os apposuit, Te ad IX. kal. Iun. subrostrani, (quod illorum capiti sit) dissiparant periisse,ita vt in Vrbe, ac foro toto maximus rumor fuerit,te à Q. Pompeio in itinere occisum. Ego qui scirem Q. Pompeius Baulis schœnobaticam facere, & vsque eò,vt ego miserer eius esuriei, non sum commotus, & hoc mendatio, si qua pericula tibi impenderent, vt defungeremur, optaui Plancus quidem tuus Rauennæ est, & magno congiario donatus à Cæsare,nec beatus, nec bene instructus est. Tui policiti libri omnibus vigent. Vale.

ARGVMENTVM.

Nunciat de absoluto Messala, eiusque defensore Hortensio à populo malè accepto. Adijcit quædam de Republica, & de competitoribus suis.

M. COELIVS S. D. M. CIC. 2

CErtè, inquam absolutus est. Me repræsentante pronunciatum est, & quidem omnibus ordinibus, sed singulis in

vno quoque genere sententijs. Vide modò, inquis, non mehercule; nihil enim vnquam tam præter opinionem, tam quod videretur omnibus indignum accidit. Quin ego, cum pro amicitia validissimè fauerem ei, & me iam ad dolendum præparassem: postquam factum est, obstupui, & mihi visus sum captus esse. Quid alias putas? clamoribus scilicet maximis. Iudices corripuerunt, & ostenderunt planè esse, quod ferri non posset. Itaque relictus lege Licinia, maiore esset periculo videtur. Accessit huc, quod postridie eius absolutionis in theatrum Curionis Hortensius introijt, puto, vt suum gaudium gauderemus. Hic tibi strepitus, fremitus, clamor, tonitruum, & rudentum sibillus. Hoc magis animaduersus est, quod intactus à sibilo peruenerat Hortensius ad senectutem: sed tum ita bene, vt in totam victam cuiuis satis esset, & peniteret eum iam vicisse. De Rep. quod tibi scribam, nihil habeo. Marcelli impetus resederunt, non inertia, sed, vt mihi videbatur; consilio, de Comitijs Consularibus incertissima est existimatio. Ego incidi in competitorem nobilem, & nobilem agentem: nam M. Octauius Cn. F. & C. Hirrus mecum petit. hoc ideo scripsi, quod scio te acriter propter Hirrum nuncium nostrorum Comitiorum expectaturum. Tu tamen simul ac me designatum audieris, vt tibi curæ sit, quod ad pantheras attinet, rogo. Syngrapham Sitianam tibi commendo Commentarium rerum vrbanarum, primum dedi L. Castrinio Peto; secundum ei qui has litteras tibi reddet. Vale.

ARGVMENTVM.

Suum in scribendo officium prædicat; Scribit, de Comitijs suis, quæ opinio sit; de Milionis re quid egerit: præterea, cupere, se aliquo Ciceronis libro illustrari.

M. COELIVS S. D. M. CIC. 3

EST ne? vici? & tibi sæpe quod me negaras discedens curaturum, litteras mitto; Est, si quidem perferuntur, quas do. Atque hoc eò diligentius factito, quod, cum otiosus sum planè, vbi delectem otiolum meum, non habeo. Tu, cum Romæ eras, hoc mihi certum, ac iucundissimum vacanti, negotium

tium erat, tecum id otij tempus consumere: idque non mediocriter desidero, vt non modò mihi solus esse, sed Romæ, te profecto, solitudo videatur facta, & qui (quæ mea negligentia est) multos sæpè dies ad te, cum hic eras, non accedebam nunc, quotidie non esse ad quem cursitem, discrucior. Maximè vero, vt te dies noctesque quæram, competitor Hirrus curat. Quomodo illum putas, Auguratus tuum competitorem, dolere, &, dissimulare me certiorem, quam se, candidatum? de quo, vt quem optas, quamprimum nuncium accipias, tua medius fidius magis, quam mea caussa cupio; nam me, si fio, forsitan nôn locupletiorem referam: sed hoc vsque eò suaue est, quod si acciderit, tota vita risus nobis deesse non poterit. Sed tanti? sed est mehercule, Non multum M. Octauius eorum odia, quæ Hirrum premunt, quæ per multa sunt, subleuat, Quòd ad Philotimi liberti officium, & bona Milonis attinet, dedimus operam, vt & Philotimus quam honestissimè Miloni absenti, eiusque necessarij satisfaceret; & secundum eius fidem, & sedulitatem æstimatio tua conseruaretur. Illud nunc à te peto, si eris, vt spero, otiosus, aliquod ad nos, vt intelligamus nos tibi curæ esse, σύνταγμα conscribas. Qui tibi istuc, inquis, in mentem venit, homini non inepto; aliquod ex tam multis tuis monumenti exstare; quod nostræ amicitiæ memoriam posteris quoque prodat, velim. Cuiusmodi puto quæris, tu aptius, qui omnem nostri disciplinam, quod maximè conueniat excogitabis: ex eo genere tamen quod & ad nos pertineat, & διδασκαλίαι quandam, vt versetur inter manus habeat. Vale.

ARGVMENTVM.

Scribit de iudicijs; de magistratibus, de Rep. de seipso, de syngrapha Sitiana, de Rege Alexandrino.

M. COELIVS S. D. M. CIC. 4

INuideo tibi, tam multa quotidie, quæ mirere, istuc perferuntur; primum illud, absolutum Messalam, deinde eundem condemnatum; C. Marcellum Consulem factum; M. Claudium à repulsa postulatum à Gallis duobus? P. Dolabellam XV. virum factum. Hoc tibi non inuideo, caruisse te pulcherrimo

rimo spectaculo, & Lentuli Cruris repulsi vultum non vidisse: At qua spe, quam certa opinione descenderat, quàm ipso diffidente Dolabella? & hercule, nisi nostri Equites acutius vidissent, pęne concedente aduersario superasset. Illud te non arbitror miratum, Seruium, Tribunum pl. designatum, condemnatum, cuius locum C. Curio petijt. Sane quam multis, incurit, qui eum, facilitatemque eius non norunt, magnum metum. Sed vt spero, & volo, & vt se fert ipse, bonos, & Senatum malet, totus, vt nunc est, hic senaturit. Huius autem voluntatis initium, & caussa est; quod eum non mediocriter Cæsar, qui solet infirmorum hominum amicitias sibi qualibet impensa adiungere, valde contempsit. Qua in re mihi videtur illud perquam venuste cecidisse, quod à reliquis quoque vsque eo est animaduersum, vt Curio, qui nihil consilio facit, ratione, & consilio vsus videretur in euitandis eorum insidijs, qui se intenderant aduersarios in eius Tribunatum, Lollios, & Antonios. & id genus valentes dico. Has ego tibi litteras eo maiore misi interuallo, quòd Comitiorum dilationes occupatiorem me habebant, & expectare in dies exitum cogebant, vt confectis omnibus, te facerem certiorem; ad Kal. Sext. vsque expectaui, Prætoris moræ quædam inciderunt: mea porro quem euentum sint habitura nescio; opinionem quidem, quod ad Hirrum attinet, incredibilem Ædilium pl. Comitijs nacta sunt; nā M. Cæliū Vicinianum mentio illa fatua, quam deriseramus olim, promulgatio de Dictatore subitò deiecit, & deiectum magno clamore insecuta est; inde Hirrum cuncti iam non faciendū flagitare. Spero te celeriter, & de nobis, quod sperasti, & de illo, quod vix sperare ausus es, auditurum. De Rep. iam noui quidquam expectare desieramus. Sed, cum Senatus habitus esset ad Appollinis, ad XI. kal. Sext. & referetur de stipendio Cn. Pompeij, mentio facta est de legione ea, quam expensam tulit C. Cæsari Pompeius, quo numero esset, quo appellaretur, cum ex Gallia coactus est dicere Pompeius, se legionem abducturum: sed non statim sub mentionem, & conuicium obtrectatorum, Inde interrogatus de successione C. Cæsaris, de qua, hoc est de Prouincijs, placitum est, vt quamprimum ad Vrbem reuerteretur Cn. Pompeius, vt coram eo de successione Prouinciatum

age-

ageretur: nam Ariminum ad exercitum Pompeius, erat iturus, & statim ijt, puto Idibus Sext. de ea re actum iri profectò aut transigetur aliquid, aut turpiter intercedetur: nam in disputando coniecit illam vocem Cn. Pompeius, omnes oportere Senatui dicto audientes esse. Ego tamen sic nihil expecto, quo modo Paulum Cons. Des primum sententiam dicentem. Sæpius te admoneo de syngrapha Sitiana, cupio enim te intelligerem, eam rem ad me valde pertinere. Item de pantheris, vt Cibyratas accersas, curesque mihi vt vehantur. Præterea nunciatum nobis, & pro certo iam habetur, Regem Alexandrinum mortuum. Quid mihi suadeas, quo modo regnum illud sese habeat, quis procuret, diligenter mihi perscribas velim. kal. Sext. Vale.

ARGVMENTVM.

Monet Ciceronem, vt antequàm Parthi bellum inferrent, statueret, quid sibi agendum esset: imparem enim fore dimicationem, de Rep. nihil ait esse noui.

M. COEL. S. D. M. CICER. 5

QVa tu cura sis, quod ad pacem Prouinciæ tuæ, finitimarumque regionum attinet, nescio. Ego quidem vehementer animi pendeo: nam si hoc moderari possemus, vt pro viribus copiarum tuarum belli quoque existerent magnitudo: & quantum gloriæ triumphoque opus esset, assequeremur: periculosam, & grauem illam dimicationem euitaremus, nihil tam esset optandum. Nunc, si Parthus mouet aliquid scio non mediocrem fore contentionem, tuus porro exercitus vix vnum saltum tueri potest. Hanc autem nemo ducit rationem, sed omnia desiderantur ab eo, (tanquam nihil denegatum sit ei, quo minus quàm paratissimus esset) qui publico negotio præpositus est. Accedit huc, quod successionem futuram propter Galliarum controuersiam non video. Tametsi hac de re puto te constitutum, quid facturus esses, habere: tamen, quò maturius constitueres, cum hunc euentum præuidebam, visum est vt te facerem certiorem. Nosti enim hæc translatitia, de Gallijs constituetur, erit, qui intercedat, deinde alius existet, qui, nisi liberè liceat de omnibus Prouincijs decer-

decernere Senatui,reliquas impediat. Sic multum, ac diu ludetur, atque ita diu, vt plus biennium in his tricis moretur. Si quid noui de Rep. quod tibi scriberem, haberem, vsus essem mea consuetudine, vt diligenter, & quid actum esset, & quid ex eo futurum sperarem, perscriberem sane tanquam in quodam scilice iam omnia adhæserunt. Marcellus idem illud de Prouincijs vrget, sed neque adhuc frequentem Senatum efficere potuit. Quod si præterito anno Curio Tribunus, & eadem actio de Prouincijs, introibit, quàm facile tunc sit omnia impedire, & quam hoc Cæsari, & ijs, qui sua caussa Remp. non curent, superet, non te fallit. Vale.

ARGVMENTVM.

Capita sunt huius epistolæ, de Appio à Dolabella accusato, de Ciceronis Officio, de affinitate cum Dolabella iungenda, de Republ. Huic respondebo epistola decimatertia libri secundi.

M. COELIVS S. D. M. CIC. 6

NOn dubito, quin perlatum ad te sit, Appium à Dolabella reum factum, sanè quam non ea, qua existimaueram, inuidia, neque enim stulte Appius, qui simul atque Dolabella accessit ad tribunal, introierat in Vrbem, triumphique postulationem abiecerat, quo facto retulit sermonem, paratiorque visus est, quam sperauerat accusator, is nunc in te maximam spem habet. Scio tibi eum non esse odio, quam velis eum obligare, in tua manu est, cum quo simultates si tibi non fuissent, liberius tibi de tota re esset. Nunc si ad illam summam veritatem legitimum ius exegeri, cauendum tibi erit, nec parum simpliciter, & candidè posuisse inimicitias videaris, in hanc partem porro tutum tibi erit, si quid volueris ei gratificari: nemo enim necessitudine, & amicitia te deterritum ab officio dicet. Illud mihi occurrit, quòd inter postulationem, & nominis delationem vxor à Dolabella discessit. Quid mihi discedens mandaris, memini, quid ego tibi scripserim, te non arbitror oblitum, non est iam tempus plura narrandi. Vnum illud monere te possunt, vt si res tibi non displicebit, tamen hoc tempore nihil de tua voluntate ostendas, & expectes quemadmodum

dum exeat ex hac caussa, ne qua inuidiosum tibi sit, si emanarit: porrò significatio vlla si intercesserit, clariùs, quàm deceat, aut expediat, fiat. Neque ille tacere eam re poterit, quæ suæ spei tam opportuna acciderit, quæque in negotio conficiendo tanto illustrior erit cùm præsertim is sit, qui, si perniciosum sciret esse loqui de hac re, vix tamen se contineret. Pompeius dicitur valde pro Appio laborare, vt etiam putent alterutrum de filijs ad te missurum. Hic nos omnes absoluimus, & hercules confecta omnia, fœda, & inhonesta sunt. Consules autem habemus summa diligentia;adhuc S.C. nisi de ferijs Latinis,nullam facere potuerunt,Curioni nostro Tribunatus,conglaciat, sed dici non potest, quomodo hic omnia iaceant, nisi ego cum tabernarijs, & acquarijs pugnarem veternus ciuitatem occupasset. Si Parthi vos nihil calefaciunt, nos hic frigore frigescimus, tamen quoquo modo hic omnia iaceant potuit, sine Parthis. Bibulus in Amano nescio quid cohorticularum amisit, hoc sic nunciatum est.

Quod tibi suprascripsi, Curionem frigere, iam calet, nam feruentissime concerpitur: leuissimè enim, quia de intercalando non obtinuerat transfugit ad populum, & pro Cæsare loqui cœpit; legemque viaria non dissimilem Agrariæ Rulli, & Alimentariam,quas iubet Ædiles metiri,iactauit;hoc nōdum fecerat,cum priorem epistolæ partem scripsi. Ambo te,si quid quod opus fuerit Appio, facies,ponito me in gratiam. De Dolabella integrum tibi reserues,suadeo, & huic rei,de qua loquor, & dignitati tuæ, æquitatisque opinioni hoc ita facere expedit. Turpe tibi erit, pantheras Græcas me non habere. Vale.

ARGVMENTVM.

Scribit de belli Parthici periculo, de Cornificij nuptijs, de Valeria diuortio, de Ocella adulterio.

M. COELIVS S. D. M. CIC. 7

QVàm cito tu istinc decedere cupias, nescio; ego quidem eò magis, quod adhuc felicius rem gessisti (dum istic eris, de belli Parthici periculo cruciabor) ne hunc risum meum metus aliquis perturbet. Breuiores has litteras Properanti publicano-

canorum tabellario subito dedi: tuo liberto pluribus verbis scriptas pridie dederam. Res autem nouæ nullæ sanè acciderunt: nisi hæc vis tibi scribi, quæ certè vis. Cornificius adolescens Orestillæ filium sibi despondit. Paula Valeria, soror Triarij, diuortium sine caussa, quo die vir è Prouincia venturus erat, fecit: nupta est D. Bruto: nondum retulerat. Multa in hoc genere incredibilia, te absente, acciderunt. Ser. Ocella nemini persuasisset se mecum esse, nisi triduo his deprehensus esset. Quæris vbi? vbi hercules ego minimè vellem; relinquo tibi, quod ab alijs quæras; neque enim displicet mihi, Imperatorem singulos percunctari, cum qua sit aliquis deprehensus. Vale.

ARGVMENTVM.

Varia scribit, primùm de indicijs quibusdam tùm de Rep. satis copiosè; postremò de seipso.

M. COELIVS S. D. M. CIC. 8

ETsi de Rep. quæ tibi scribam, habeo; tamen nihil, quo magis gauisurum te putem habeo, quam hoc. Scito C. Sempronium Rufum, Rufum, mel, ac delicias tuas, calumniam maximo plausu tulisse. Quæris, qua in caussa; M. Turcium, accusatorem suum, post ludos Romanos reum lege Plotia de vi fecit: hoc consilio, quod videbat, si extraordinarius nemo reus accessisset, sibi hoc anno caussam esse dicendam; dubium porro illi non erat, quid futurum esset. Nemini hoc deferre munusculum maluit, quàm suo accusatori. Itaque sine vllo subscriptore descendit, & Tuccium reum fecit. At ego, simul atque audiui, inuocatus ad subsellia rei acurro: surgo: neque verbum de re facio: totum Sempronium vsque eò perago; vt Vestorium quoque interponam, & illam fabulam narrem, quemadmodum tibi pro beneficio dederit, si quid in iniurijs suis esset, quod Vestorius teneret. Hæc quoque magna nunc contentio forum tenet. M. Seruilius postquam, vt cœperat, omnibus in rebus turbarat, nec, quod non venderet, quidquam reliquerat; maxima nobis traditus erat inuidia: neque Laterensis Prætor, postulante Pausania, nobis patronis, quo ea pecunia peruenisset, recipere voluit. Quod Pilius necessarius

rius Attici nostri, de repetundis eum postulauit; magna illico fama surrexit, & de damnatione feruenter loqui est cœptum. Quo vento proijcitur Appius minor indicet, pecuniam ex bonis paternis peruenisse ad Seruilium; præuaricationisque caussa diceret depositum H. S. LXXXI. Admiraris amentiam quid, si actiones stultissimas, quid, si nefarias patris confessiones audisses? Mittit in consilium eosdem illos, qui litis æstimarant, Iudices. Cùm æquo numero sententiæ fuissent, Laterensis, legens ignorans, pronunciauit, quid singuli ordines iudicassent; & ad extremum vt solet, *Non redigam*. Postquam discessit, & pro absoluto Seruilius haberi cœptus, legisque vnum, & certissimum caput legit, in quo ita erat, *QVOD eorum iudicium maior pars iudicaret, id ius, ratumque esto*, in tabulas absolutum non retulit. Ordinum iudicia perscripsit. Postulante rursus Appio, cum L. Lolio transegit, & se relaturum dixit. Sic nunc neque absolutus, neque damnatus Seruilius, de repetundis, saucius Pilio tradetur. Nam, de diuinatione Appius, cùm calumniam iuſſaret, contendere ausus non est, Pilioque cessit: & ipse de pecunijs repetundis à Seruilijs est postulatus, & præterea de vi reus à quodam suo emissario Sex. Tertio est factus, rectè hoc par habet.

Quod ad Remp. pertinet, omninò multis diebus, expectatione Galliarum, actum nihil est. Aliquando tamen, re sæpe relata, & grauiter acta, & plane perspecta Cn Pompeij voluntate in eam partem, vt eum decedere post Kal. Mart. placeret, S. C. quod tibi misi factum est, auctoritatesque perscriptæ, *S. C. auctoritas*.

Pridie Kal. Octob. in Aede Appollinis scribendo afferunt, L. Domitius, Cn. F. Ahenobarbus: Q. Cæcilius Q. F. Metellus Pius Scipio. L. Villius L. F. Pomp Annalis: C. Septimus T F. Quirina: C. Lucceius C. F. Pup Hirrus: C. Scribonius C. F Pop. Curio; L. Ateius L. F. An. Capito: M. Oppius M F. Terentina. Quod M. Marcellus Cos. V. F. de Prouincijs Consularibus D. E. R. I. C. vti L. Paulus, C. Marcellus Coss. cũ magistratum inissent ex A. D. Kal. Mart. quæ in suo magistratu futura esset, de Cõsularibus Prouincijs ad Senatum referrẽt: ne ve quid prius ex Kal. Mart. ne ve quid coniunctim de ea referretur à Consulibus, vtique eius

rei

rei caussa per dies Comitia ex Senatum haberent, S.Q.C. facerent, & cum de ea re ad Senatum referretur a Consulibus, qui eorum in C C C. Iudicibus essent, eos abducere liceret: si quid de ea re ad populum, plebem velato opus esset, vt Ser. Sulpicius, M. Marcellus Coss. Prætor Trib. pleb. quibus eorum videretur, ad populum plebem ve ferrent: quod ij non tulissent, vti quicumque deinceps essent, ad populum, plebem ve ferrent.

IV. Pridie Kalend. Octob. in Aede Appolinis scribendo affuerunt, L. Domitius Cn. F. Ahenobarbus: Q. Cæcilius Q. F. Metellus Pius Scipio: L. Villius L. F. Pomp. Annalis, C. Septimus T. F. Quirina; C. Scribonius C. F. Pop. Curio: L. Ateius L. F. An Capito: M. Oppius M. F. Terentina. Quod M. Marcellus Cos. V. F. de Prouincijs, D. E. R. I. C. Senatum existimare, neminem eorum qui potestatem habent intercedendi, impediendi, moram afferre oportere, quo minus de Rep. quam primum ad Senatum referri, S.Q.C. fieri possit: qui impedierit eum Senatum existimare contra Rep. fecisse, si quis huic S.C. intercesserit, Senatui placere, auctoritate perscribi, & de ea re ad Senatum, populumque referri Huic S.C. intercessit C. Cælius, L. Vicinius, P. Cornelius, C. Vibius Pansa.

Item Senatui placere, de militibus, qui in exercitu C. Cæsaris sunt, qui eorum stipendia emerita, caussas, quibus de caussis missi fieri debeant, habeant, ad huc ordinem referri, vt eorũ ratio habeatur, caussæq; cognoscantur. Si quis huic S.C. intercesserit, Senatui placere auctoritatem perscribi, & de ea re ad hunc Ordinem referri. Huic S.C. intercessit C. Cælius C. Pansa, Trib. pl.

Itemq; Senatui placere; in Ciliciam Prouinciam inque VIII. reliquas Prouincias, quas Prætorij Proprætores obtineret, eos qui Prætores fuerunt, neque in Prouincia cum imperio fuerunt, quos eorum ex S.C. cũ imperio in Prouincias Proprætores mitti oporteret, eos sortito in Prouincias mitti placere. Si ex eo numero, quos S.C. in Prouincias ire oporteret, ad numerum id non essent, qui in eas Prouincias proficiscerentur; tum vti quoque Collegium primum prætorium fuissent, neque in Prouincias profecti essent, ita sorte in Prouincias proficiscerentur. Si ad numerum ij nõ essent, tunc deinceps proximi cuiusque Collegij, qui Prætores fuissent, neque in Prouincias profecti essent, in sortem conijcerentur, quoad is

numerus

numerus effectus esset, quem ad numerum in Prouincias mitti oportet. Si quis huic S.C. intercessisset, auctoritas perscriberetur. Huic S.C. intercessit C. Cælius, C. Pansa Trib. pleb.

Illa præterea Cn. Pompeij sunt animaduersa, quæ maximè confidentiam attulerunt hominibus, vt diceret se ante Kal. Mart. non posse sine iniuria de Prouincijs Cæsaris statuere: post Kal. Mart. se non dubitaturum. Cum interrogaretur, Si qui tum intercederent; dixit, hoc nihil interesse, vtrum Cæsar Senatui dicto audiens futurus non esset, an pararet, qui Senatum decernere non pateretur. Quid si, inquit alius, & Consul esse, & exercitum habere volet? At ille, quam clementer. Quid, si filius meus fustê mihi impingere volet? His vocibus, vt existimarent homines Pompeio cum Cæsare esse negotium, effecit. Itaque, iam, vt video, alterutram ad conditionem descendere vult Cæsar; vt aut maneat, neque hoc anno sui ratio habeatur; aut, si designari poterit, decedat. Curio se contra eum totum parat quid assequi possit, nescio; illud video, bene sentientem, etsi nihil effecerit, cadere non posse, me tractat liberaliter, & mihi suo munere negotium imposuit: nam, si mihi non dedisset eas, quæ ad ludos eis aduectæ erant Africanæ; potuit supersederi: nunc quando dare necesse est, velim tibi curæ sit, quod à te semper petij, vt aliquid istinc bestiarum habeamus; Sitianamque syngrapham tibi commendo. Libertum Philonem istuc misi, & Diogenem Græcum, quibus mandata, & litteras ad te dedi, eos tibi, & rem, de qua misi, velim curæ habeas: nam, quam vehementer ad me pertineat, in ijs, quas tibi illi reddent, litteris descripsit. Vale.

ARGVMENTVM.

Narrat de Hirro competitore ab Aedilitate deiecto: de Prouincijs nihil actum significat: pantheras petit. M. Feridium commendat; addit nonnulla de Fauonio, Pompeio, Calidio.

M. COEL. S. D. M. CIC. 9

SId tu inquis, Hirrum tractasti? Immo, si scias, quam facilè, quam nec contentionis quidem minimè fuerit, pudeat te ausum illum vmquam esse incedere tanquam tuum compe-

titorem. Post repulsam vero risus facit: ciuem bonum ludit,& contra Cæsarem sententias dicit: expectationem corripit; Curionem prorsus non mediocriter obiurgat; scilicet hac repulsa se mutauit. Præter ea, qui nunquam in foro apparuerit, non multum in iudicijs versatus sit, agit caussas liberales, sed rarò post meridiem. De prouincijs,quod tibi scripseram Idibus Sext. actum iri, interpellat iudicium Marcelli Consulis designati: in Kal. reiecta caussą est; ne frequentiam quidem efficere potuerant. Has litteras ad IV. Non. Sept. dedi, cum ad eam diem ne profligatum quidem quidquam esset Vt video caussa hæc integra in proximum annum transferretur, & quantum diuino, relinquendus tibi erit, qui Prouinciam obtineat. Nam non expedietur successio; quando Galliæ, quæ habent intercessorem, in eandem conditionem quam cæteræ Prouinciæ vocantur. Hoc mihi non est dubium, quò tibi magis scripsi, vt ad hunc euentum te parares.

Fere litteris omnibus tibi de pantheris scripsi, turpe tibi erit, Patiscbum Curioni decem misisse, te non multis partibus plures, quas ipsa Curio mihi, & alias Africanas decem donauit: ne putes illum tantum Prædia rustica dare scire. Tu, si modo memoria tenueris, & Cibyratas accersieris, itemque in Pamphiliam litteras miseris (nam ibi plures capi aiunt) quod volles, efficies: hoc vehementius laboro nunc, quod seorsum à Collega puto mihi omnia paranda. Ambo te, impera tibi: hoc cura: soles libenter, vt ego, maiorem partem nihil curare, in hoc negotio nulla tua, nisi loquendi cura est, hoc est imperandi, & mandandi. Nam simul atque erunt captæ, qui alant eas, & deportent, habes eos, quos ad Sitianam syngrapham misi puto: etiam si nullam spem mihi litteris ostenderis, me isto missurum alios.

M. Feridium, equitem Romanum, amici mei filium bonum, & strenuum adolescentem, qui ad suum negotium istuc venit, tibi commendo; te rogo, vt eum in tuorum numero habeas Agros, quos fructuarios habent ciuitates, vult tuo beneficio, quod tibi facile, & honestum factum est, immunes esse, gratos, & bonos viros tibi obligaris. Nolo te putare Fauonium à columnarijs præteritum; optimus quisque eum non fecit. Pompeius

peius tuus apertè non vult Cæsarem Prouinciam tenere cum exercitu, & Consulem esse; tamen hanc sententiam dixit nullum hoc tempore S.C. faciundum, Scipio hanc, vt Kal. Mart. de Prouincijs Galijs, neu quid coniunctim referretur. Contristauit hæc sententia Balbum Cornelium; & scio eum conquestum esse cum Scipione. Calidius in defensione sua fuit disertissimus, in accusatione satis frigidus. Vale.

ARGVMENTVM.

Scribit de Parthici belli rumore: & de Prouincijs quia putet actum iri. Addit actiones Curionis de agro Campano de Ciceronis decessu. Affirmat se officio suo satis esse facturum.

M. COELIVS S. D. M. CIC. 10

SAnè quam litteris C. Cassij, & Deiotari sumus commoti. Nam Cassius, eius Euphratē copias Parthorum esse, scripsit; Deiotarus profectas per Commagenem in Prouinciam nostram. Ego quidem præcipuum metum, quod ad te attinebat, habui (qui scirem quàm paratus ab exercitu esses) ne quod hic tumultus dignitati tuæ periculum afferret. Nam de vita, si paratior ab exercitu esses, timuissem; nunc hæc exiguitas copiarum, recessum, non dimicationem mihi tuam præsagiebat. Hoc quo modo acciperent homines, quam probabilis necessitas futura esset; vereor etiam nunc, neque prius desinam formidare, quam tetigisset te Italiam audiero. Sed de Parthorum transitu nuncij varios sermones excitarūt. Alius enim, Pompeium mittendum; alius ab Vrbe non remouendum; alius Cæsarem cum suo exercitu: alius Consules: nemo tamen, ex S.C priuatos. Cōsules autem, quia verentur, ne illud S.C. fiat, vt paludati exeant; & contumeliosè præter eos ad alium res transferatur; omninò Senatum haberi nolunt; vsque eo, vt parum diligentes in Rep. videantur: sed honestè, siue negligentia, siue inertia est, siue ille, quem proposui, metus latet sub hac temperantiæ existimatione, nolle Prouincia. A te litteræ non venerunt; & nisi Deiotari subsecutę essent in eam opinionem Cassius venerat, quę diripuisset ipse, vt viderentur ab hoste vasta, finxisse bellum, & Arabas in Prouinciam immisisse, eosque Parthos esse, Senatui

renunciasse. Quare tibi suadeo, quicunque est istic status rerum, diligenter, & cautè perscribas; ne aut velificatus alicui dicaris, aut aliquid, quod referret scire reticuisse. Nunc exitus est anni: nam ego has litteras ad XIV. Kal. Dec. scripsi. Planè nihil video ante Kal. Ian. agi posse. Nosti Marcellum, quam tardus, & parum efficax sit: itemque Seruium, quam cunctator, cuiusmodi putas hos esse? aut quam id, quod nolint conficere posse, qui quæ cupiunt, tamen ita frigidè agunt, vt nolle existimentur? Nouis magistratibus autem, si Parthicum bellum erit, hæc caussa primos menses occupabit. Sin autem aut non erit istic bellum, aut tantum erit, vt vos, aut successores, paruis additis copijs, sustinere possint Curionem video se dupliciter iacturum: primum, vt aliquid Cæsari adimat; inde, vt aliquid Pompeio tribuat, quod vis, quamlibet tenuè munusculum. Paulus porro non humanè de Prouincia loquitur. Huius cupiditati occursurus est. Furnius noster plures suspicari non possum. Hæc noui alia, quæ possunt accidere, non cerno. Multa tempus afferre, & præparata multa scio: sed intra fines hos, quæcunque acciderint, vertentur. Illud addo actiones C. Curionis, de agro Campano, de quo negant Cæsarem laborare: sed Pompeium valde velle, ne vacuus aduenienti Cæsari pateat. Quod ad tuum decessum attinet, illud tibi non possum polliceri, me curaturum, vt tibi succedatur: illud certè præstabo, ne quid amplius prorogetur. Tui consilij est, si tempus, si Senatus coges, si honestè à nobis recusari non poterit, velis ne perseuerare. Mei officij est meminisse; qua obtestatione decedens; mihi, ne paterer fieri mandaris. Vale.

ARGVMENTVM.

Supplicationes Ciceroni à Senatu decretas significat pro re in Prouincia bene gesta, &, quæ fuerit cuiusque vel sententia, vel voluntas, docet, adscribit etiam de Republ.

M. COELIVS S. D. M. CIC. II

NOn diu, sed acriter nos tuæ supplicationes torserunt. Incideramus enim in difficilem nodum, nam Curio, tui cupidissimus, cui omnibus rationibus Comitiales eripiebantur negabat

negabat se vllo modo pati posse decerni supplicationes: ne si quid furore Pauli adeptus esset boni sua culpa videretur amisisse, & præuaricator caussæ publicæ existimaretur. Itaque ad pactionem descendimus, & confirmarunt Consules se, his supplicationibus in hunc annum non vsuros. Plane, quòd vtriusque Consulibus gratias agas, est Paulo magis certe; nam Marcellus sic respondit ei, se spem in istis supplicationibus non habere; Paulus se omnino in hunc annum non edicturum. Renunciatum nobis erat, Hirrum diutius dicturum. Prendimus eum: non modò non fecit; sed cùm de hostibus ageretur, & posset rem impedire, si vt numerarentur, postularet, tacuit: tantum Catoni assensus est: qui de tam locutus honorificè, non decrerat supplicationes. Tertius ad hos Fauonius accessit. Quare pro cuiusque natura, & instituto gratiæ sunt agendæ: his, quod tantum voluntatem ostenderunt pro sententia; cùm impedire possent non pugnarunt. Curionis verò, quod de suarum actionum cursu tua caussa deflexit. Nam Furnius, & Lentulus, vt debuerunt, quasi eorum res esset, vna nobiscum circumierunt, & laborarunt Balbi quoque Cornelij operam, & sedulitatem laudare possum. Nam cu n Curione vehementer locutus est, & eum, si aliter fecisset, iniuriam Cæsari facturum dixit: tum eius fidem in suspitionem adduxit. Decrerant, qui nique transigi volebant, Domitij. Scipiones. Quibus hac re ad intercessionem euocandam interpellantibus, venustissimè Curio respondit, se eo libenter non intercedere, quod quosdam qui decernerent, videret confici nolle.

Quod ad Remp. attinet, in vnam caussam omnis contentio coniecta est de Prouincijs: in quam adhuc incubuisse cum Senatu Pompeius videtur, vt Cæsar ante Id. Nou. decedat. Curio omnia potiùs subire constituit, quam id pati: cæteras suas abiecit actiones. Nostri porro, quos tu bene nosti, ad extremum certamen rem deducere non audent. Scena rei totius hęc Pompeius, tanquam Cæsarem non impugnet, sed quod illi æquum putet, constituat, ait Curionem quærere discordias. Valde autem non vult, & plane timet, Cæsarem Consulem designari prius, quam exercitum, & Prouinciam tradiderit. Accipitur satis malę à Curione, & totus eius secundus Con-

fulatus exagitatur. Hoc tibi dico, si omnibus rebus prement Curionem, Cæsar defendetur: intercessorem, si quod videntur, reformidabunt. Cæsar, quo volet, manebit. Quam quisque sententiam dixerit, in commentario est rerum vrbanarum; è quo tu, quæ digna sunt, selige; multa transit in primis ludorum explosiones & funerum, & cæterarum ineptiarum, plura habet inutilia. Denique malo hanc partem errare, vt, quæ non desideras, audias, quàm quidquam, quod opus est, prætermittatur. Tibi curæ fuisse de Sitiano negotio, gaudeo; sed quando suspicatis minus certa fide eos tibi visos, tanquam procurator sic agas, rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Queritur de Apij Claudij iniurijs.

M. COELIVS S. D. M. CIC. 12

PVdet me tibi confiteri, & quæri de Appij, hominis ingratissimi iniurijs, qui me odisse, quia magna mihi debebat beneficia, cæpit, &, cum homo auarus, vt ea solueret, sibi imperare non posset; occultum bellum mihi indixit, ita occultum tamen, vt multi mihi renunciarent, & ipse facilè animaduerterem, malè eum de me cogitare. Posteaquam vero comperi eum Collegium tentasse; deinde apertè cum quibusdam locutum, cum L. Domitio, vt nunc est, mihi inimicissimo homine deliberare velle hoc munusculum deferre Cn. Pompeio; ipsum vt reprehenderem, & ab eo deprecarer iniuriam, quem vitam mihi debere putaram, impetrare à me non potui. Quid ergo est? tum tamen cum aliquot amicis, qui testes erant meorum in illum meritorum, locutus sum. Posteaquam illum, ne cui satisfacere quidem me dignum habere sensi; malui Collegæ eius, homini alienissimo mihi, &, propter amicitiam tuam, non æquissimo, me obligare, quam illius simiæ vultum subire. Id postquam rescijt, incanduit, & me caussam inimicitiarum quærere clamitauit, vt, si mihi in pecunia minus satisfecisset, per hanc speciem simultatis eum consectarer. Postea non destitit accersere Polam Seruium accusatorem, inire cum Domitio consilia. Quibus cùm procederet, vt vlla lege mihi ponerent

accu-

accusatorem;compellari ea lege me voluerunt, qua dicere non poterant. Insolentissimi homines summis Circensibus ludis meis postulandum me lege Scantinia curant. Vix hoc erat Pola elocutus, cum ego Appium Censorem eadem lege postulaui. Quod melius caderet,nihil vidi. Nam sic est à populo, & non infimo quoque approbatum; vt maiorem Appio dolorem fama,quàm postulatio,attulerit. Præterea cœpi sacellum, in domo quod est, ab eo petere. Conturbat me mora serui huius, qui tibi litteras attulit. Nam, acceptis prioribus litteris, amplius quadraginta dies mansit. Quid tibi scribam nescio. Scis Domitio diem timori esse. Expecto te valde,& quamprimum videre cupio. A te peto,vt meas iniurias proinde doleas, vt me existimas & dolere, & vlcisci tuas solere. Vale.

ARGVMENTVM.

Gratulatur affinitate Dolabellæ:de Curionis intercessione, & de Prouincijs,quod actum sit significat,& de Hortensij præsenti iam morte nunciat.

M. COELIVS S. D. M. CIC. 13

GRatulor tibi affinitate viri medius fidius optimi; nam hoc ego de illo existimo. Cætera porro, quibus adhuc ille sibi parum vtilis fuit, & ætate iam sunt decursa, & consuetudine, atque auctoritate tua, pudore Tulliæ, si qua restabunt, confido celeriter sublatum iri; non est enim pugnax vitijs, neque hebes ad id, quod melius sit intelligendum; deinde, quod maximum est, ego illum valde amo. Vides,Cicero, Curionem nostrum lautum intercessionis de Prouincijs exitum habuisse, nã cum de intercessione referretur, quæ relatio fiebat ex S. C. primaque M. Marcelli sententia pronunciata esset, qui agendum cum Tribunis pl.censebat, frequens Senatus in alia omnia ijt.Stomacho est magnus nunc ita languenti,vt vix id,quod sibi placeat,reperiat. Transierant illuc, vt ratio esset eius habenda, qui neque exercitum,neque Prouincias traderet. Quemadmodum hoc Pompeius laturus sit, cùm cognoscat, quidnam Rep. futurũ sit. si aut non possit,aut nõ curet, vos senes diuites videritis Q.Hortensius,cũ has litteras scripsi animam agebat. Vale.

ARGVMENTVM.

Hæc epiſtola multa complectitur, de L. Domitij Ahenobarbi repulſa in Auguratu, de Saturnino ab Cn. Domitio Caluino accuſato, de Pompeij, Cæſariſq; diſcordia, de Appij ad corrigendam ciuitatem ridicula diligentia.

M. COELIVS S. D. M. CIC. 14

TAnti non fuit Arſacen capere, Seleuciam expugnare, vt earum rerum, quæ hic geſtæ ſunt, ſpectaculo careres. Nunquam tibi oculi doluiſſent, ſi in repulſa, Domitij vultum vidiſſes. Magna illa comitia fuerunt, & planè ſtudia ex partium ſenſu apparuerunt, perpauci, neceſſitudinem ſecuti, officium præſtiterunt. Itaque mihi eſt Domitius inimiciſſimus, vt ne familiarem quidem ſuum quemquam tàm oderit, quàm me; atque eò magis, quod per iniuriam ſibi putat ereptum, cuius ego auctor fuerim. Nunc fuerit tàm gauiſos homines ſuum dolorem, vtrumque me ſtudioſiorem Antonij. Nam Cn. Saturninum adoleſcentem ipſe Cn. Domitius reum fecit, ſanè quam ſuperiore à vita inuidioſum; quod iudicium nunc in expectatione eſt, etiam in bona ſpe, poſt Sext. Peducæi abſolutionem. De ſumma Rep. ſæpè tibi ſcripſi, me etiamnum pacem non videre, &, quò propius ea contentio, quam fieri neceſſe eſt, accedit; eò clariùs id periculum apparet. Propoſitum hoc eſt, de quo, qui rerum potiuntur, ſunt dimicaturi, quod Cn. Pompeius conſtituit non pati, C. Cæſarem Conſulem aliter fieri, niſi exercitum, & Prouincias tradiderit; Cæſari autem perſuaſum eſt, ſe ſaluum eſſe non poſſe, ſi ab exercitu receſſerit; fert illam tamen conditionem, vt ambo exercitus tradant. Sic illi amoris, & inuidioſa coniunctio non ad occultam recidit obtrectationem, ſed ad bellum ſe erumpit. Neque mearum rerum quid conſilij capiam, reperio; quod non dubito, quin te quoque hæc deliberatio ſit perturbatura. Nam mihi cum hominibus his & gratia, & neceſſitudo eſt: tum cauſſam illam, non homines odi: illud te non arbitror fugere; *Quin homines in diſſenſione domeſtica debeant, quamdiu ciuiliter ſine armis certetur, honeſtiorem ſequi partem*: vbi ad bel-

bellum, & castra ventum sit, firmiorem, & id melius statuere, quod tutius sit. In hac discordia video Cn. Pompeius Senatum, quique res iudicant, secum habiturum, ad Cæsarem omnes, qui cum timore, aut mala spe viuant, accessuros: exercitum conferendum non esse. Omnino sat spatij sit ad considerandas vtriusque copias, & ad eligendam partem. Propè oblitus sum, quòd maximè fuit scribendum. Scis Appium Censorem hic ostenta facere: de signis, & tabulis, de agri modo, de ære alieno acerrimè agere; persuasum est ei Censuram lamentum, aut nitrum esse, errare mihi videtur. Nam dum sordes eluere vult: venas sibi omnes, & viscera aperit. Curre, per Deos atque homines, & quamprimùm hæc risum veni; legis Scantiniæ iudicium apud Drusum fieri: Appium de tabulis, & signis agere. Crede mihi, est properandum. Curio noster sapienter id, quod remisit de stipendio Pompeij, fecisse existimatur: Ad summam quæris, quid putem futurum? si alteruter eorum ad Parthicum bellum non erat, video magnas impendere discordias: quas ferrum, & vis iudicabit. Vterque & animo, & copijs est paratus. Si sine summo periculo fieri posset, magnum, & iucundum tibi fortuna spectaculum parabat. Vale.

ARGVMENTVM.

Pompeium vituperat, Cæsarem laudat; addit de cupiditate sua conueniendi, & alloquendi Ciceronis, & de itinere ad Alpes.

M. COELIVS S. D. M. CIC. 15.

Ecquando tu hominem ineptiorem, quam tuum Cn. Pompeius vidisti, qui tantas turbas, qui tàm nugax esset, commorit? ecquem autem Cæsare nostro actiorem in rebus gerendis, eodem in victoria temperatiorem aut legisti, aut audisti? Quid est? nunc tibi nostri milites, qui durissimis, & frigidissimis locis, teterrima hieme bellum ambulando confecerunt malis orbiculatis, esse pasti videntur? Quid? iam, inquis, gloriosè omnia. Si scias, quàm sollicitus sim, tum hanc meam gloriam, quæ ad me nihil pertinet, derideas: quæ tibi exponere, nisi coram non possum: idque celeriter fore spero. Nam me, cum expulisset ex Italia Pompeium constituit ad Vrbem vocare: id,

quod

rei caussa per dies Comitia ex Senatum haberent, S. Q.C. facerent, & cum de ea re ad Senatum referretur a Consulibus, qui eorum in C C C. Iudicibus essent, eos abducere liceret: si quid de ea re ad populum, plebem velato opus esset, vt Ser. Sulpicius, M. Marcellus Coss. Prætor Trib. pleb. quibus eorum videretur, ad populum plebem ve ferrent: quod ij non tulissent, uti quicumque deinceps essent, ad populum, plebem ve ferrent.

IV. Pridie Kalend. Octob. in Aede Appolinis scribendo affuerunt, L. Domitius Cn. F. Ahenobarbus: Q. Cæcilius Q. F. Metellus Pius Scipio: L. Villius L. F. Pomp. Annalis, C. Septimus T. F. Quirina; C. Scribonius C. F. Pop. Curio: L. Ateius L. F. An Capito: M. Oppius M. F. Terentina. Quod M. Marcellus Cos. V. F. de Prouincijs, D. E. R. I. C. Senatum existimare, neminem eorum qui potestatem habent intercedendi, impediendi, moram afferre oportere, quo minus de Rep. quam primum ad Senatum referri, S. Q. C. fieri possit: qui impedierit eum Senatum existimare contra Rep. fecisse, si quis huic S. C. intercesserit, Senatui placere, auctoritate perscribi, & de ea re ad Senatum, populumque referri Huic S.C. intercessit C. Cælius, L. Vicinius, P. Cornelius, C. Vibius Pansa.

Item Senatui placere, de militibus, qui in exercitu C. Cæsaris sunt, qui eorum stipendia emerita, caussas, quibus de caussis missi fieri debeant, habeant, ad huc ordinem referri, vt eorũ ratio habeatur, caussæq; cognoscantur. Si quis huic S. C. intercesserit, Senatui placere auctoritatem perscribi, & de ea re ad hunc Ordinem referri. Huic S.C. intercessit C. Cælius C. Pansa, Trib. pl.

Itemq; Senatui placere; in Ciliciam Prouinciam inque VIII. reliquas Prouincias, quas Prætorij Proprætores obtinerẽt, eos qui Prætores fuerunt, neque in Prouincia cum imperio fuerunt, quos eorum ex S. C. cũ imperio in Prouincias Proprætores mitti oporteret, eos sortito in Prouincias mitti placere. Si ex eo numero, quos S. C. in Prouincias ire oporteret, ad numerum id non essent, qui in eas Prouincias proficiscerentur; tum uti quoque Collegium primum prætorium fuissent, neque in Prouincias profecti essent, ita sorte in Prouincias proficiscerentur. Si ad numerum ij nõ essent, tunc deinceps proximi cuiusque Collegij, qui Prætores fuissent, neque in Prouincias profecti essent, in sortem conijcerentur, quoad is

numerus

numerus effectus esset, quem ad numerum in Prouincias mitti oportet. Si quis huic S.C. intercessisset, auctoritas perscriberetur. Huic S.C. intercessit C. Cælius, C. Pansa Trib. pleb.

Illa præterea Cn. Pompeij sunt animaduersa, quæ maximè confidentiam attulerunt hominibus, vt diceret se ante Kal. Mart. non posse sine iniuria de Prouincijs Cæsaris statuere: post Kal. Mart. se non dubitaturum. Cum interrogaretur. Si qui tum intercederent; dixit, hoc nihil interesse, vtrum Cæsar Senatui dicto audiens futurus non esset, an pararet, qui Senatum decernere non pateretur. Quid si, inquit alius, & Consul esse, & exercitum habere volet? At ille, quam clementer. Quid, si filius meus fuste mihi impingere volet? His vocibus, vt existimarent homines Pompeio cum Cæsare esse negotium, effecit. Itaque, iam, vt video, alterutram ad conditionem descendere vult Cæsar; vt aut maneat, neque hoc anno sui ratio habeatur; aut, si designari poterit, decedat. Curio se contra eum totum parat quid assequi possit, nescio; illud video, bene sentientem, etsi nihil effecerit, cadere non posse, me tractat liberaliter, & mihi suo munere negotium imposuit: nam, si mihi non dedisset eas, quæ ad ludos eis aduectæ erant Africanæ; potuit supersederi: nunc quando dare necesse est, velim tibi curæ sit, quod à te semper petij, vt aliquid istinc bestiarum habeamus; Sitianamque syngrapham tibi commendo. Libertum Philonem istuc misi, & Diogenem Græcum, quibus mandata, & litteras ad te dedi, eos tibi, & rem, de qua misi, velim curæ habeas: nam, quam vehementer ad me pertineat, in ijs, quas tibi illi reddent, litteris descripsit. Vale.

ARGVMENTVM.

Narrat de Hirro competitore ab Aedilitate deiecto: de Prouincijs nihil actum significat: pantheras petit. M. Feridium commendat; addit nonnulla de Fauonio, Pompeio, Calidio.

M. COEL. S. D. M. CIC. 9

SId tu inquis, Hirrum tractasti? Immo, si scias, quam facilè, quam nec contentionis quidem minimè fuerit, pudeat te ausum illum vmquam esse incedere tanquam tuum compe-

titorem. Post repulsam vero risus facit: ciuem bonum ludit,& contra Cæsarem sententias dicit: expectationem corripit; Curionem prorsus non mediocriter obiurgat; scilicet hac repulsa se mutauit. Præter ea, qui nunquam in foro apparuerit, non multum in iudicijs versatus sit, agit caussas liberales, sed rarò post meridiem. De prouincijs,quod tibi scripseram Idibus Sext. actum iri, interpellat iudicium Marcelli Consulis designati: in Kal. reiecta caussa est; ne frequentiam quidem efficere potuerant.Has litteras ad IV. Non. Sept. dedi, cum ad eam diem ne profligatum quidem quidquam esset Vt video caussa hæc integra in proximum annum transferretur, & quantum diuino, relinquendus tibi erit, qui Prouinciam obtineat. Nam non expedietur successio; quando Galliæ, quæ habent intercessorem,in eandem conditionem quam cæteræ Prouinciæ vocantur. Hoc mihi non est dubium, quò tibi magis scripsi, vt ad hunc euentum te parares.

Fere litteris omnibus tibi de pantheris scripsi, turpe tibi erit, Patischum Curioni decem misisse, te non multis partibus plures, quas ipsa Curio mihi, & alias Africanas decem donauit: ne putes illum tantum Prædia rustica dare scire. Tu, si modo memoria tenueris, & Cibyratas accersieris, itemque in Pamphiliam litteras miseris (nam ibi plures capi aiunt) quod volles, efficies:hoc vehementius laboro nunc,quod seorsum à Collega puto mihi omnia paranda. Ambo te,impera tibi: hoc cura: soles libenter, vt ego,maiorem partem nihil curare, in hoc negotio nulla tua, nisi loquendi cura est, hoc est imperandi, & mandandi. Nam simul atque erunt captæ, qui alant eas, & deportent, habes eos, quos ad Sitianam syngrapham misi puto: etiam si nullam spem mihi litteris ostenderis, me isto missurum alios.

M. Feridium,equitem Romanum,amici mei filium bonum, & strenuum adolescentem, qui ad suum negotium istuc venit, tibi commendo; te rogo, vt eum in tuorum numero habeas Agros, quos fructuarios habent ciuitates, vult tuo beneficio, quod tibi facile, & honestum factum est, immunes esse, gratos, & bonos viros tibi obligaris. Nolo te putare Fauonium à columnarijs præteritum; optimus quisque eum non fecit. Pompeius

peius tuus apertè non vult Cæsarem Prouinciam tenere cum exercitu, & Consulem esse; tamen hanc sententiam dixit nullum hoc tempore S.C. faciundum, Scipio hanc, vt Kal. Mart. de Prouincijs Galijs, neu quid coniunctim referretur. Contristauit hæc sententia Balbum Cornelium; & scio eum conquestum esse cum Scipione. Calidius in defensione sua fuit disertissimus, in accusatione satis frigidus. Vale.

ARGVMENTVM.

Scribit de Parthici belli rumore: & de Prouincijs quia putet actum iri. Addit actiones Curionis de agro Campano de Ciceronis decessu. Affirmat se officio suo satis esse facturum.

M. COELIVS S. D. M. CIC. 10

SAnè quam litteris C. Cassij, & Deiotari sumus commoti. Nam Cassius, eius Euphrate copias Parthorum esse, scripsit; Deiotarus profectas per Commagenem in Prouinciam nostram. Ego quidem præcipuum metum, quod ad te attinebat, habui (qui scirem quàm paratus ab exercitu esses) ne quod hic tumultus dignitati tuæ periculum afferret. Nam de vita, si paratior ab exercitu esses, timuissem; nunc hæc exiguitas copiarum, recessum, non dimicationem mihi tuam præsagiebat. Hoc quo modo acciperent homines, quam probabilis necessitas futura esset; vereor etiam nunc, neque prius desinam formidare, quam tetigisset te Italiam audiero. Sed de Parthorum transitu nuncij varios sermones excitarũt. Alius enim, Pompeium mittendum; alius ab Vrbe non remouendum; alius Cæsarem cum suo exercitu: alius Consules: nemo tamen, ex S.C priuatos Cõsules autem, quia verentur, ne illud S.C. fiat, vt plaudati exeant; & contumeliosè præter eos ad alium res transferatur; omninò Senatum haberi nolunt; vsque eo, vt parum diligentes in Rep. videantur: sed honestè, siue negligentia, siue inertia est, siue ille, quem proposui, metus latet sub hac temperantiæ existimatione, nolle Prouincia. A te litteræ non venerunt; & nisi Deiotari subsecutę essent in eam opinionem Cassius venerat, quę diripuisset ipse, vt viderentur ab hoste vasta, finxisse bellum, & Arabas in Prouinciam immisisse, eosque Parthos esse, Senatui

renunciasse. Quare tibi suadeo, quicunque est istic status rerum, diligenter, & cautè perscribas; ne aut velificatus alicui dicaris, aut aliquid, quod referret scire reticuisse. Nunc exitus est anni: nam ego has litteras ad XIV. Kal. Dec. scripsi. Planè nihil video ante Kal. Ian. agi posse. Nosti Marcellum, quam tardus, & parum efficax sit: itemque Seruium, quam cunctator, cuiusmodi putas hos esse? aut quam id, quod nolint conficere posse, qui quæ cupiunt, tamen ita frigidè agunt, vt nolle existimentur? Nouis magistratibus autem, si Parthicum bellum erit, hæc caussa primos menses occupabit. Sin autem aut non erit istic bellum, aut tantum erit, vt vos, aut successores, paruis additis copijs, sustinere possint Curionem video se dupliciter iactaturum: primum, vt aliquid Cæsari adimat; inde, vt aliquid Pompeio tribuat, quod vis, quamlibet tenuè munusculum. Paulus porro non humanè de Prouincia loquitur. Huius cupiditati occursurus est. Furnius noster plures suspicari non possum. Hæc noui: alia, quæ possunt accidere, non cerno. Multa tempus afferre, & præparata multa scio: sed intra fines hos, quæcunque acciderint, vertentur. Illud addo actiones C. Curionis, de agro Campano, de quo negant Cæsarem laborare: sed Pompeium valde velle, ne vacuus aduenienti Cæsari pateat. Quod ad tuum decessum attinet, illud tibi non possum polliceri, me curaturum, vt tibi succedatur: illud certè præstabo, ne quid amplius prorogetur. Tui consilij est, si tempus, si Senatus coget, si honestè à nobis recusari non poterit, velis ne perseuerare. Mei officij est meminisse; qua obtestatione decedens; mihi, ne paterer fieri mandaris. Vale.

ARGVMENTVM.

Supplicationes Ciceroni à Senatu decretas significat pro re in Prouincia bene gesta, &, quæ fuerit cuiusque vel sententia, vel voluntas, docet; adscribit etiam de Republ.

M. COELIVS S. D. M. CIC. II

NOn diu, sed acriter nos tuæ supplicationes torserunt. Incideramus enim in difficilem nodum, nam Curio, tui cupidissimus, cui omnibus rationibus Comitiales eripiebantur negabat

negabat se vllo modo pati posse decerni supplicationes: ne si quid furore Pauli adeptus esset boni sua culpa videretur amisisse, & præuaricator caussæ publicæ existimaretur. Itaque ad pactionem descendimus, & confirmarunt Consules se, his supplicationibus in hunc annum non visuros. Plane, quòd vtriusque Consulibus gratias agas, est Paulo magis certe; nam Marcellus sic respondit ei, se spem in istis supplicationibus non habere; Paulus se omnino in hunc annum non edicturum. Renunciatum nobis erat, Hirrum diutius dicturum. Prendimus eum: non modò non fecit; sed cùm de hostibus ageretur, & posset rem impedire, si vt numerarentur, postularet, tacuit: tantum Catoni assensus est: qui de tam locutus honorificè, non decreuerat supplicationes. Tertius ad hos Fauonius accessit. Quare pro cuiusque natura, & instituto gratiæ sunt agendæ: his, quod tantum voluntatem ostenderunt pro sententia; cùm impedire possent non pugnarunt. Curionis verò, quod de suarum actionum cursu tua caussa deflexit. Nam Furnius, & Lentulus, vt debuerunt, quasi eorum res esset, vna nobiscum circumierunt, & laborarunt Balbi quoque Cornelij operam, & sedulitatem laudare possum. Nam cum Curione vehementer locutus est. & eum, si aliter fecisset, iniuriam Cæsari facturum dixit: tum eius fidem in suspitionem adduxit. Decreuerant, qui mique transigi volebant, Domitij. Scipiones. Quibus hac re ad intercessionem euocandam interpellantibus, venustissimè Curio respondit, se eo libenter non intercedere, quod quosdam qui decernerent, videret confici nolle.

Quod ad Remp. attinet, in vnam caussam omnis contentio coniecta est de Prouincijs: in quam adhuc incubuisse cum Senatu Pompeius videtur, vt Cæsar ante Id. Nou. decedat. Curio omnia potiùs subire constituit, quam id pati: cæteras suas abiecit actiones. Nostri porro, quos tu bene nosti, ad extremum certamen rem deducere non audent. Scena rei totius hęc Pompeius, tanquam Cæsarem non impugnet, sed quod illi æquum putet, constituat, ait Curionem quærere discordias. Valde autem non vult, & plane timet, Cæsarem Consulem designari prius, quam exercitum, & Prouinciam tradiderit. Accipitur satis malę à Curione, & totus eius secundus Con-

ſulatus exagitatur. Hoc tibi dico, ſi omnibus rebus prement Curionem, Cæſar defendetur: interceſſorem, ſi quod videntur, reformidabunt. Cæſar, quo volet, manebit. Quam quiſque ſententiam dixerit, in commentario eſt rerum vrbanarum; è quo tu, quæ digna ſunt, ſelige; multa tranſit in primis ludorum exploſiones & funerum, & cæterarum ineptiarum, plura habet inutilia. Denique malo hanc partem errare, vt, quæ non deſideras, audias, quàm quidquam, quod opus eſt, prætermittatur. Tibi curæ fuiſſe de Sitiano negotio, gaudeo, ſed quando ſuſpicaris minus certa fide eos tibi viſos, tanquam procurator ſic agas, rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Quæritur de Apij Claudij iniurijs.

M. COELIVS S. D. M. CIC. 12

PVdet me tibi confiteri, & quæri de Appij, hominis ingratiſſimi iniurijs, qui me odiſſe, quia magna mihi debebat beneficia, cæpit, &, cum homo auarus, vt ea ſolueret, ſibi imperare non poſſet; occultum bellum mihi indixit, ita occultum tamen, vt multi mihi renunciarent, & ipſe facilè animaduerterem, malè eum de me cogitare. Poſteaquam vero comperi eum Collegium tentaſſe; deinde apertè cum quibuſdam locutum, cum L. Domitio, vt nunc eſt, mihi inimiciſſimo homine deliberare velle hoc munuſculum deferre Cn. Pompeio; ipſum vt reprehenderem, & ab eo deprecarer iniuriam, quem vitam mihi debere putaram, impetrare à me non potui. Quid ergo eſt? tum tamen cum aliquot amicis, qui teſtes erant meorum in illum meritorum, locutus ſum. Poſteaquam illum, ne cui ſatisfacere quidem me dignum habere ſenſi; malui Collegæ eius, homini alieniſſimo mihi, &, propter amicitiam tuam, non æquiſſimo, me obligare, quam illius ſimiæ vultum ſubire. Id poſtquam reſcijt, incanduit, & me cauſſam inimicitiarum quærere clamitauit, vt, ſi mihi in pecunia minus ſatisfeciſſet, per hanc ſpeciem ſimultatis eum conſectarer. Poſtea non deſtitit accerſere Polam Seruium accuſatorem, inire cum Domitio conſilia. Quibus cùm procederet, vt vlla lege mihi ponerent accu-

accusatorem;compellari ea lege me voluerunt, qua dicere non poterant. Insolentissimi homines summis Circensibus ludis meis postulandum me lege Scantinia curant. Vix hoc erat Pola elocutus, cum ego Appium Censorem eadem lege postulaui. Quod melius caderet,nihil vidi. Nam sic est à populo, & non infimo quoque approbatum; vt maiorem Appio dolorem fama,quàm postulatio,attulerit. Prætere a cœpi sacellum, in domo quod est, ab eo petere. Conturbat me mora serui huius, qui tibi litteras attulit. Nam, acceptis prioribus litteris, amplius quadraginta dies mansit. Quid tibi scribam nescio. Scis Domitio diem timori esse. Expecto te valde,& quamprimum videre cupio. A te peto,vt meas iniurias proinde doleas, vt me existimas & dolere, & vlcisci tuas solere. Vale.

ARGVMENTVM.

Gratulatur affinitate Dolabellæ:de Curionis intercessione, & de Prouincijs,quod actum sit significat,& de Hortensij præsenti iam morte nunciat.

M. COELIVS S. D. M. CIC. 13

GRatulor tibi affinitate viri medius fidius optimi; nam hoc ego de illo existimo. Cætera porro, quibus adhuc ille sibi parum vtilis fuit, & ætate iam sunt decursa, & consuetudine, atque auctoritate tua, pudore Tulliæ, si qua restabunt, confido celeriter sublatum iri; non est enim pugnax vitijs, neque hebes ad id, quod melius sit intelligendum; deinde, quod maximum est, ego illum valde amo. Vides,Cicero, Curionem nostrum lautum intercessionis de Prouincijs exitum habuisse, nā cum de intercessione referretur, quæ relatio fiebat ex S. C. primaque M. Marcelli sententia pronunciata esset, qui agendum cum Tribunis pl.censebat, frequens Senatus in alia omnia ijt.Stomacho est magnus nunc ita languenti,vt vix id.quod sibi placeat,reperiat. Transierant illuc, vt ratio esset eius habenda, qui neque exercitum,neque Prouincias traderet. Quemadmodum hoc Pompeius laturus sit, cùm cognoscat, quidnam Rep. futurū sit. si aut non possit,aut nō curet, vos senes diuites videritis Q.Hortensius,cū has litteras scripsi animam agebat. Vale.

bellum, & castra ventum sit, firmiorem, & id melius statuere, quod tutius sit. In hac discordia video Cn. Pompeius Senatum, quique res iudicant, secum habiturum, ad Cæsarem omnes, qui cum timore, aut mala spe viuant, accessuros: exercitum conferendum non esse. Omnino sat spatij fit ad considerandas vtriusque copias, & ad eligendam partem. Propè oblitus sum, quòd maximè fuit scribendum. Scis Appium Censorem hic ostenta facere: de signis, & tabulis, de agri modo, de ære alieno acerrimè agere; persuasum est ei Censuram lamentum, aut nitrum esse, errare mihi videtur. Nam dum sordes eluere vult: venas sibi omnes, & viscera aperit. Curre, per Deos atque homines, & quamprimùm hæc risum veni; legis Scantiniæ iudicium apud Drusum fieri: Appium de tabulis, & signis agere. Crede mihi, est properandum. Curio noster sapienter id, quod remisit de stipendio Pompeij, fecisse existimatur: Ad summam quæris, quid putem futurum? si alteruter eorum ad Parthicum bellum non erat, video magnas impendere discordias: quas ferrum, & vis iudicabit. Vterque & animo, & copijs est paratus. Si sine summo periculo fieri posset, magnum, & iucundum tibi fortuna spectaculum parabat. Vale.

ARGVMENTVM.

Pompeium vituperat, Cæsarem laudat; addit de cupiditate sua conueniendi, & alloquendi Ciceronis, & de itinere ad Alpes.

M. COELIVS S. D. M. CIC. 15.

Ecquando tu hominem ineptiorem, quam tuum Cn. Pompeius vidisti, qui tantas turbas, qui tàm nugax esset, commorit? ecquem autem Cæsare nostro actiorem in rebus gerendis, eodem in victoria temperatiorem aut legisti, aut audisti? Quid est? nunc tibi nostri milites, qui durissimis, & frigidissimis locis, tetertima hieme bellum ambulando confecerunt malis orbiculatis, esse pasti videntur? Quid? iam, inquis, gloriosè omnia. Si scias, quàm sollicitus sim, tum hanc meam gloriam, quæ ad me nihil pertinet, derideas: quæ tibi exponere, nisi coram non possum: idque celeriter fore spero. Nam me, cum expulisset ex Italia Pompeium constituit ad Vrbem vocare: id, quod

quod iam existimo confectum; nisi maluit Pompeium Brundusij circumsedere. Peream, si minima caussa est properandi istò mihi, quod te videre, & omnia intima conferre discupio, habeo autem quam multa. Hui, vereor, quod solet fieri, ne cùm te videro, omnia obliuiscar. Sed tamen quodnam ob scelus iter mihi necessarium retro ad Alpes versus incidit? adeo, quod Intemelij in armis sunt, neque de magna caussa. Bellienus, verna Demetrij, qui ibi cum præsidio erat. Domitium quemdam, nobilem illic Cæsari hospitem à contraria factione nummis acceptis comprehendit, & strangulauit, ciuitas ad arma ijt; eo nũc cohortibus mihi per niues eundũm est. Vsquequaque, inquis, se Domitij malè habent. Vellem quidem Venere prognatus tantum animi habuisset in Vestro Domitio, quantum ipse Senatus in hoc habuit. Ciceroni F. S. D. Vale.

ARGVMENTVM.

Pulso ex Italia Pompeio, suadet Ciceroni Cœlius, ne afflictam fortunam sequatur, consulitq; vt in aliquem locum à bello vacuum se recipiat. Suasio est ab vtili contra honestum, nam esse cum Pompeio Resp. videbatur. Rescribit huic Cicero l. 2. ep. 16.

M. COEL. S. D. M. CIC. 16

EXaminatus sum tuis litteris, quibus te nihil, nisi triste cogitare ostendisti, neque id, quod esset, perscripsisti, neque non tamen, quales esset, quod cogitares, aperuisti. Has ad te illicò litteras scripsi. Per fortunas tuas, Cicero, per liberos te oro, & obsecro, ne quid grauius de salute, & incolumitate tua consules. Nam Deos, hominesque amicitiamque nostram testificor, me neque temerè tibi prædixisse, neque temerè monuisse: sed postquam Cæsarem conuenerim, sententiamque eius qualis futura esset Parta victoria cognouerim, te certiorem fecisse. Si existimas eandem rationem fore Cæsari, in dimittendis aduersarijs, & conditionibus ferendis, erras. Nihil, nisi atrox, & sæuum, cogitat, atque etiam loquitur, iratus Senatui exijt; his intercessionibus planè incitatus est: non mehercule erit deprecationi locus. Quare, si tibi tu, si filius vnicus, si domus, si spes tuæ reliquæ tibi curæ sunt; si aliquid apud te nos,

si vir

si vir optimus gener tuus valet; eorum fortunas non debes velle conturbare: vt eam caussam, in cuius victor a salus nostra est, odiosè, aut relinquere cogamur; aut impiam cupiditatem contra salutem tuam habeamus. Denique illud cogita, quod offensæ fuerit, in ista cunctatione te subisse. Nunc te contra victorem facere, quem dubijs rebus lædere noluisti, & ad eos fugatos accedere, quos resistentes sequi nolueris, summæ stultitiæ est. Vide, ne, dum putet te parum. Optimatem esse, parum diligenter, quid optimum sit, eligas. Quòd si totum tibi persuadere non possum, saltem dum quid de Hispanijs agamur scitur, expecta; quas tibi nuncio aduentu Cæsaris fore nostras. Quam isti spem habeant, amissis Hispanijs, nescio quod porro tuum consilium sit ad desperatos accedere; non medius fidius reperio. Hoc quod tu, non dicendo, mihi significasti, Cæsar audierat: ac simul atque, Aue mihi dixit, statim, quid de te audisset, exposuit. Negaui me scire, sed tamen ab eo petij, vt ad te litteras mitteret, quibus maximè ad remanendum commoueri posses. Me secum in Hispaniam ducit; nam, nisi ita faceret, ego prius quàm ad Vrbem accederem, vbicunque esses ad te percurrissem, & hoc à te præsens contendissem atque omni vite retinuissem. Etiam atque etiam, mi Cicero, cogita, ne te, tuosque omnes funditus euertas; nesciens, prudensque eò demittas, vnde exitum vides nullum esse. Quòd si te, aut voces Optimatium commouent, aut nonnullorum hominum insolentiam, & iactationem ferre non potes, eligas censeo, aliquod oppidum vacuum à bello, dum hæc decernuntur, quæ iam erunt confecta. Id si feceris, & ego te sapienter fecisse iudicabo, & Cæsarem non offendes. Vale.

ARGVMENTVM.

Quæritur, se Curionis amore, & Appij odio ab optima mente desciuisse, & Cæsaris partes potius, quam Pompeij, secutum esse: cuius rei culpam partim infortunam, quod in Hispaniam fuerit, quo tempore Cicero ad Pompeium in Græciam profectus est: partim etiam in Ciceronem ipsum confert; postremo, quid moliatur, exponit.

M. COE-

M. COELIVS S. D. M. CIC. 17

ERgo me potiùs in Hispania fuisse tum, quàm Formijs, cum, tu profectus es ad Pompeium? quod vtinam, aut non in ista parte Ap. Claudius aut non in hac C. Curio fuisset: cuius amicitia me paulatim in hanc perditam caussam imposuit. Nam mihi sentio bonam mentem, iracundia, & amore ablatam. Tu porro, cum ad te, proficiscens noctu Ariminum, venissem; dum mihi pacis mandata data ad Cæsare , & mirificum ciuem agis; amicis officium neglexisti, neque mihi consulisti. Neque hæc dico, quòd diffidam huic caussæ, sed crede mihi, perire satius est, quam hoc videre. Quod si timor vestræ crudelitatis non esset: eiecti iam pridem hinc essemus. Nam hic nunc præter fœneratores paucos, nec homo, nec ordo quisquam est, nisi Pompeianus. Equidem iam effeci vt maximè, plebes, & qui antea noster fuit, populus vester esset. Cur hoc, inquis? immo reliqua expecta: vos inuitos vincere coegero. Irritaui in me Catonem. Vos dormitis, nec hæc adhuc mihi videmini intelligere, quà nos pateamus, & quà simus imbecilli. Atque hoc nullius præmij spe faciam, sed quòd apud me plurimum solet valere, doloris, atque indignitatis caussa. Quid istic facitis? prælium expectatis, quod firmissimum est? vestras copias non noui; nostri valde depugnare, & facilè algere, & esurire consuerunt. Vale.

M. TVL-

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM Ad Varronem, & alios.

LIBER NONVS.

ARGVMENTVM.

Aduentus cupit Varronis: quod in eius librorumque consuetudine omnem spem reposuerit leniendi doloris, quem ex afflicta Republica capiebat.

M. CICERO S. D. M. TERENTIO VARRONI. I

X ijs litteris, quas Atticus a te missa mihi legit, quid ageres, & vbi esses, cognoui: quando autem te visuri essemus, nihi sanè ex eisdem litteris potui suspicari. In spem tamen venio, appropinquare tuũ aduentum: qui mihi vtinam solatio sit: etsi tot, tantisque rebus vrgemur, vt nullam alleuationem quisquam non stultissimus sperare debebat. Sed tamen, aut tu potes me, aut ego te fortasse aliqua re iuuare. Scito enim me, posteaquam in Vrbem venerim, rediisse cum veteribus amicis, idest cum libris nostris, in gratiam. Et si non idcirco eorum vsum dimiseram, quòd ijs succenserem; sed quòd eorum me suppudebat. Videbat enim mihi, cum me in res turbulentissimas, infidelissimis socijs, demisissem, præceptis illorum non satis paruisse. Ignoscunt mihi, reuocant in consuetudinem pristinam: teque, quod in eo permanseris, sapientiorem, quàm me, dicunt fuisse. Quamobrem quando placatis his vtor; videor sperare debere, si te viderim, & ea, quæ premant, & ea, quæ impendeant, me facilè transiturum. Quamobrem siue in Tusculano, siue in Cumano ad te placebit, siue, quod minimè velim, Romæ; dummodo simul sumus; perficiam profectò, vt id vtrique nostrum commodissimum esse videatur. Vale.

AR-

ARGVMENTVM.

Diutius retenta epistola caussam exponit. Deinde suadet, sibique ita statutum affirmat; vt hominum frequentiam vites, dum gratulatio ob Africanæ victoriæ nuncium deferuescat: suumque iuuandæ quoque modo Reip. desiderium declarat.

CICERO S. D. VARONI. 2

CAninius idem tuus, & idem noster cùm ad me peruesperi venisset, & se postridie mane ad te iturum esse dixisset; dixi ei me daturum aliquid mane, & vt peteret, rogaui: conscripsi epistolam noctu, nec ille ad me redij: oblitum credidi. Attamen eam ipsam epistolam misissem per meos; nisi audissem ex eodem, postridie te mane è Tusculano exiturum. At tibi repente paucis post diebus cum minimè expectarem, venit ad me Caninius mane, proficisci ad te statim dixit. Etsi erat ἕωλος illa epistola, præsertim tantis postea nouis rebus allatis; tamen perire meam lucubrationem nolui, & eam ipsam Caninio dedi: sed cum eo, & homine docto, & amantissimo tui, locutus ea sum, quæ pertulisse illum ad te existimo. Tibi autem idem consilij do, quod mihimetipsi, vt vitemus oculos hominum, si linguas minùs facilè possumus. Qui enim victoria se efferunt, quasi victos nos intuentur; qui autem victos esse nostros molestè fuerunt, nos dolent viuere. Quæres fortasse, cur, cum hæc in Vrbe sint, non absim, quæmadmodum tu. Tu enim ipse, qui, & me, & alios prudentia vincis omnia credo, vidisti; nihil omnino te fefellit. Quamuis qui est talynceus, qui in tantis tenebris nihil offendat? nusquam incurrat? Ac mihi qnidem iampridem venit in mentem, bellum esse, aliquo exire; vt ea, quæ agebantur hic, quæque dicebantur, nec viderem, nec audirem. Sed calumniabar ipse; putabam, qui obuiam mihi venisset, vt cuique commodum esset suspicaturum, aut dicturum etiam, si non suspicaretur; Hic aut metuit, & ea re fugit, aut aliquid cogitat; & habet nauem paratam. Denique leuissimè qui suspicaretur, & qui fortasse me nouisset optimè, putaret me idcirco discedere, quod quosdam homines oculi mei ferre non possent. Hæc ego suspicans, adhuc Romæ maneo, & tamen λεληθότως; consuetudo diuturna casum iam obduxit stomacho

macho meo. Habes rationem mei consilij. Tibi igitur hæc. Censeo latendum tantisper ibidem, dum deferuescat hæc gratulatio, & simul dum audiamus, quemadmodum negotium confectum sit, confectum enim esse existimo. Magni autem intererit, qui fuerit victoris animus, qui exitus rerum; Quanquam quò me coniectura ducat, habeò; sed expecto tamen. Te verò nolo, nisi ipse rumor iam raucus erit factus; ad Baias venire. Erit enim nobis honestius etiam, cum hinc discesserimus, videri venisse in illa loca ploratum potiùs, quam natatum. Sed hæc tu melius; modò stet nobis illud, vnà viuere in studijs nostris, à quibus antea delectationem modò petebamus, nunc verò etiam salutem: non deesse, si quis adhibere volet non modo, vt architectos, verum etiam vt fabros ad ædificandam Remp. & potius libenter accurrere, sin nemo vtetur opera, tamen & scribere, & legere πολιτείας, &, si minùs in Curia, atque in Foro, at in litteris, & libris, vt doctissimi veteres fecerunt, nauare operam Reip. & de moribus, ac legibus quærere. Mihi hæc videntur. Tu quid sis acturus, & quid tibi placeat, pergratum erit, si ad me scripseris.

ARGVMENTVM.

Scribit se iturum ad Varronem: sed homines reprehensuros dicit, si, cum Resp. sit miserrima, ipsi ad Vrbe absint, & in villis otio fruantur se tamen eorum inscitiam negligere, & in studij omnino cum Varrone victurum.

CIC. S.D. VARRONI. 3

ETsi, quid scriberem, nòn habebam; tamen Caninio ad te eunti non potui nihil dare. Quid ergo potissimum scribam; quod velle te puto citò me ad te esse venturum, Et si, vide quæso, satisne rectum sit, nos, hoc tanto incendio ciuitatis, in istis locis esse. Dabimus sermonem ijs, qui nesciunt nobis, quacunque in loco simus, eundem cultum, eundem victum esse. Quid refert? tamen in sermonem incidemus. Valde, id credo, laborandum est, ne, cùm omnes in omni genere, & scelerum, & flagitiorum volutentur, nostra nobiscum, aut inter nos cessatio vituperetur. Ego vero, neglecta barbarorum inscitia te persequar. Quamuis enim hæc sint misera, quæ sunt miserrima:

rima: tamen artes nostræ nescio quomodo nunc vberiores fructus ferre videntur, quàm olim ferebant: siue quia nulla nunc in re alia acquiescimus, siue quòd grauitas morbi facit, vt medicinæ egeamus, eaque nunc appareat, cuius vim non sentiebamus, cùm valebamus. Sed quid ego hæc ad te, cuius dominascuntur? γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας, nihil scilicet, nisi vt rescribens aliquid, me expectares. Sic igitur facies. Vale.

ARGVMENTVM.

De Varronis aduentu ex Diodori philosophi sententia iocatur, nam in libro de Fato Diodori opinionem improbans, Chrysippo assentitur.

CICERO S. D. VARRONI. 4

Περὶ δυνατῶν me scito κατὰ Διόδωρον κρίνειν; quampropter si venturus es, scito necesse esse te venire: sin autem non es, τῶν ἀδυνάτων est te venire, nunc vide, vtra te κρίσις magis te delectet. Χρυσιππεία ne, an hæc, quam noster Diodorus non concoquebat. Sed de his etiam rebus, otiosi cum erimus loquemur: hoc etiam est κατὰ Χρύσιππον δυνατόν. De Costio mihi gratum est; nam id etiam Attico mandaram. Tu si minus ad nos, nos accuremus ad te. Si hortum in bibliotheca habes nihil deerit. Vale.

ARGVMENTVM.

Probat & diem, quo conuenturi sunt, & Varronis, suumque consilium, quod semel à Cæsare victi, ab armis discesserint.

CICERO S. D. VARRONI. 5

Mihi verò, ad Nonas, bene maturum videtur fore, neque solum propter rem, sed etiam propter anni tempus. Quare diem probo: itaque eundem ipse sequar. Consilij nostri, ne si eos quidem, qui secuti non sunt non pœniteret, nobis pœnitendum putarem. Secuti enim sumus non spem, sed officium; reliquimus autem non officium, sed desperationem. Ita verecundiores fuimus, quam qui se domo non commouerunt: saniores, quàm qui amissis opibus, domum non reuerterunt. Sed nihil minus fero, quàm seueritatem otiosorum, &, quoquo

quo modo res se habet, magis illos vereor, qui in bello occiderunt; quàm hos curo, quibus non satisfacimus, quia viuimus. Mihi si spatium fuerit in Tusculanum ante Nonas veniendi, istic te videbo; sin minus, persequar in Cumanum, & ante te certiorem faciam vt lauatio parata sit. Vale.

ARGVMENTVM.

Nunciat Cæsaris aduentum, & belli ciuilis caussam in Pompeium potius, quàm in Cæsarem, confert; Varronem autem laudat, quòd se ab armis ad studia, quasi à tempestate in portum contulerit.

CICERO S. D. VARRONI. 6

Caninius noster me suis verbis admonuit, vt scriberem ad te, si quid esset, quod putarem te scire oportere. Est igitur aduentus in expectatione, neque tu id ignoras. Sed tamen, cùm ille scripsisset, vt opinor, se in Alsiense venturum, scripserunt ad eum sui, ne id faceret; multos ei molestos fore, ipsumque multis; Ostiæ videri commodius, eum exire posse. Id ego non intelligebam, quid interesset, sed tamen Hirtius mihi dixit, & se ad eum, & Balbum, & Oppium scripsisse, vt ita faceret; homines, vt cognoui, amantes tui. Hoc ego idcirco nosse te volui, vt scires hospitium tibi vbi parares, vel potiùs vtrobique, quid enim ille facturus, incertum est, & simul ostentaui tibi me istis esse familiarem, & consilijs eorum interesse. Quod ego cur nolim nihil video. *Non enim est idem, ferre, si quid ferendum est, & probare, si quid probandum non est.* Et, si quid non probem, quidem nescio, præter initia rerum: nam hæc in voluntate fuerunt. Vidi enim (nam tua aberas) nostros amicos cupere bellum; hunc autem non tàm cupere, quàm non timere. Ergo hæc consilij fuerunt, reliqua necesse est. Scio te semper mecum in luctu fuisse; cùm videremus, quàm illud ingens malum alterutrius exercitus ex Ducum interitu; tum verò, extremum malorum omnium esse ciuilis belli victoriam, quam quidem ego etiam illorum timebam, ad quos veneramus. Crudeliter enim otiosis minabantur: eratque ijs, & tua inuisa voluntas, & mea oratio. Nunc verò si essent nostri potiti, valde intemperantes fuissent, erant enim nobis perirati: quasi quid-

quam de nostra salute decreuissemus, quod non idem illis censuissemus; aut quasi vtilius Reipublicæ fuerit, eos etiam ad bestiarum auxilium confugere, quam vel mori, vel cum spe, si non optima, at aliqua tamen viuere. At in perturbata Rep. viuimus. Quis negat: sed hæc viderint, qui nulla sibi subsidia ad omnes vitæ status parauerunt, huc enim vt venirem, superior longius, quam volui, fluxit oratio. Cùm enim te semper magnum hominem duxi: tum, quod his tempestatibus es prope solus in portu: fructusque doctrinæ percipis eos, qui maximi sunt: vt ea consideres, eaque tractes, quorum & vsus, & delectatio est omnibus istorum & actis, & voluptatibus anteponenda. Equidem hos tuos Tusculanenses dies instar esse vitæ puto; libenterque omnibus omnes opes concesserim; vt mihi liceat, vi nulla interpellante isto modo viuere. Quod nos quoque imitamur, vt possumus, & in nostris studijs libentissimè conquiescimus. Quis enim hoc non dederit nobis, vt, cùm opera nostra, patria siue non possit vti, siue noluit; ad eam vitam reuertamur, quam multi etiam Reip. præponendam putauerunt. Quæ igitur studia, magnorum hominum sententia, vacationem habent etiam publici numeris, ijs, concedente Rep. cur non abutamur? Sed plus facio, quàm Caninius mandauit, is enim, si quid ego scirem, rogarat, quod tu nescires; ego tibi ea narroque tu melius scis, quàm ipse, qui narro. Faciam ergo, illud, quod rogatus sum: vt eorum, quæ temporis huius sint, quæ tua interesse audiero, ne quid ignores. Vale.

ARGVMENTVM.

Maturum iam esse ait, vt ab Vrbes discedat, & de Cæsaris ex Africano bello redeuntis itinere rumores quosdam nunciat.

CICERO S. D. VARRONI. 7

COenabam apud Seium, cùm vtriq; nostrum redditæ sunt à te litteræ. Mihi verò iam maturum videtur; nam quod antea te calumniatus sum, iudicabo malitiam meam. Volebam propè alicubi esse te, si quid bonæ salutis σύν τε δύ' ἐρχομένω. Nunc quando confecta sunt omnia, dubitandum non est, quin equis, velis: Nam, vt audiui de Lucio Cæsare filio, mecum ipse. *Quid hic mihi faciet patri?* Itaq; nō desino apud istos, qui nunc domi-

dominantur, cœnitare. Quid faciam? tempori seruiendũ est. Sed ridicula missa faciamus, presertim cùm sit nihil quod rideamus.

„ *Africa terribili tremit horrida terra tumultu.*

itaque nullum est ἀπωρ͂γημένον, quod non verear. Sed quod quæris, quando, quà, quò: nihil adhuc scimus: istic ipsum de Baijs: nonnulli dubitant, an per Sardiniam veniat. Illud enim adhuc prædium suum non inspexit; nec vllum habet deterius, sed tamen non contemnit. Ego omnino magis arbitror per Siciliam: vel iam sciemus: aduentat enim Dolabella: eum puto magistrum fore.

πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων.

Sed tamen si sciam, quid tui constitueris, meum consilium accommodabo potissimum ad tuum; quare expecto tuas litteras. Vale.

ARGVMENTVM.

Promiserat Varro, quosdam libros se esse in Ciceronis nomine editurum, Cicero nunc admonet eum promissi; missis quasi admonitoribus quatuor libris Academicis, quos Varroni dicauit.

CICERO S. D. VARRONI. 8

ETsi, munus flagitare, quamuis quis ostenderit, ne populus quidem solet, nisi concitatus; tamen ego expectatione promissi tui moneor, vt admoneam te, non vt flagitem. Misi autem ad te quatuor admonitores, non nimis verecundos. Nosti enim profecto os huius adolescentoris Academiæ. Ex ea igitur media excitatos misi: qui metuo, ne te fortè flagitent: ego autem mandaui, vt rogarent. Expectabam omnino iamdiu, meque sustinebam, ne ad te prius ipse quid scriberem, quam aliquid accepissem, vt possem te remunerari quàm simillimo munere: sed cum tardius faceres, id est vt ego interpretor, diligentiùs teneri non potui, quin coniunctionem studiorum, amorisque nostri, quo possem litterarum genere, declararem. Feci igitur sermonem inter nos habitum in Cumano, cum esset vna Pomponius. Tibi dedi partes Antiochenas, quas à te probari, intellexisse mihi videbar; mihi sumpsi Philonis. Puto fore, vt cum legeris, mirere id nos locutos esse inter nos, quod nunquam locuti sumus; sed nostri morem Dialogorum.

Q 2 Post-

Posthac autem, mi Varro, quamplurima, si videbitur, & de nobis, & inter nos, sero fortasse, sed superiorum temporum fortuna Reip. caussam sustineat; hæc ipsi præstare debemus. Atque vtinam quietis temporibus, atque aliquo, si non bono, at saltem certo statu ciuitatis, hæc inter nos studia exercere possemus. Quanquam tum quidem, vel aliæ quempiam rationes honestas nobis & curas, & actiones darent. Nunc autem quid est, sine his cur viuere velimus? mihi verò cum his ipsis vix; his autem detractis, ne vix quidem. Sed hæc coram, & sæpius. Migrationem, & emptionem tibi feliciter euenire volo; tuumque in ea re consilium probo Cura vt valeas.

ARGVMENTVM.

Suadet Dolabella gener Ciceroni, vt aut Cæsaris partes sequatur, aut in aliquam ciuitatem à bello vacuam se recipiat, quod idem Cælius fecerat. Vide epist. 16. lib. 8.

DOLABELLA S. D. M. CIC. 9

SI vales, gaudeo, & ipse valeo, & Tullia nostra rectè valet. Terentia minus bellè habuit: sed certum scio, iam conualuisse eam. Præterea rectissimè sunt apud te omnia. Et si nullo tempore in suspicione tibi debui venire, partium caussa potius, quàm tua, tibi suadere, vt te aut cum Cæsare, nobiscumque coniungeres, aut certè in otium referes. Præcipuè nunc, iam inclinata victoria, ne possum quidem in vllam aliam incidere opinionem, nisi in eam, in qua scilicet tua de re tibi suadere videar, quod piè tacere non possum. Tu autem, mi Cicero, sic hæc accipies, vt siue probabuntur tibi, siue non probabuntur, ab optimè certè animo, ac deditissimo tibi & cogitata, & scripta esse iudices. Animaduertis Cn. Pompeium nec nominis sui, nec rerum gestarum gloria, nec etiam Regum, aut nationum clientellis, quas ostentare crebro solebat, esse tutum, & hoc etiam, quod infirmo cuique contigit, illi non posse contingere, vt honestè effugere possit, pulso Italia, amissis Hispanis capto exercitu veterano, circumuallato, nunc denique; quod nescio, an vlli vnquam nostro acciderit Imperatori. Quamobrem quid aut ille sperare possit, aut tu, animum aduertere pro tua prudentia; sic enim facilimè, quod tibi vtilissimum erit, con-

consilij capies. Illud autem à te peto, vt, si iam ille euitauerit hoc periculum, & abdiderit in classem, tu tuis rebus consulas, & aliquando tibi potius, quàm cuiuis sis amicus. Satisfactum est iam à te, vel officio, vel familiaritati; satisfactum etiam partibus, & ei Reipubl. quam tu probas. Reliquum est, vbi nunc est Respub. ibi simus potius, quàm dum illam veterem sequimur, simus in nulla. Quare velim, mi iucundissimè Cicero, si fortè Pompeius, pulsus his quoque locis, rursus alias regiones petere cogatur, vt tute vel Athenas, vel in quamuis quietam recipias ciuitatem, quod si eris facturus, velim mihi scribas, vt ego, si vllo modo potero ad te aduolem. Quæcunque de tua dignitate ab Imperatore erunt impetranda, qua est humanitate Cæsar facillimum erit ab eo tibi ipsi impetrare, & meas tamen preces apud eum non minimum auctoritatis habituras puto. Erit tuæ quoque fidei, & humanitatis curare, vt is tabellarius, quem ad te misi, reuerti possit ad me, & à te mihi litteras referat. Vale.

ARGVMENTVM.

Quasi per iocum scribit, inter Niciam, & Vidium se iudicem esse constitutum, & item per iocum de P. Sylla morte quiddam scribit.

CICERO S. D. DOLAB. 10

NOn sum ausus Saluio nostro nihil ad te litterarum dare. Nec mehercule habebam, quid scriberem, nisi te à me mirabiliter amari, de quo, etiam nihil scribente me, te non dubitare certò scio. Omnino mihi magis litteræ sunt expectandæ à te, quam à me tibi. Nihil enim Romæ geritur, quod te putem scire curare, nisi fortè scire vis, me inter Niciam nostrum, & Vidium iudicem esse. Profert alter vt opinor, duobus versiculis expensum Niciæ. Alter Aristarchus hos ὀβελίζει. Ego tanquam criticus antiquus, iudicaturus sum, vtrum sint τοῦ ποιητοῦ, an παρεμβεβλημένοι. Puto te nunc dicere, Oblitus ne es igitur fungorum illorum, quos apud Niciam? & ingentium culiuarum cum Sophia Septimæ? Quid ergo? tu adeo mihi excussam seueritatem veterem putas, vt ne in foro quidem reliquiæ pristinæ frontis appareant, sed tamen suauissimum

συμβιώτην nostrum præstabo integellum, nec commitam, vt, si ego cum condemnato, tu restituas: ne habeat Plancus Bursa, apud quem litteras discat. Sed quid ago? cum mihi sit incertum, tranquillo ne sis animo, an, vt in bello, in aliqua maiuscula cura, negotiove versere, labor longius. Cùm igitur mihi erit exploratum, te libenter esse risurum; scribam ad te pluribus. Te tamen hoc scire volo, vehementer populum sollicitum fuisse de P. Syllæ morte antequam certum scierit: nunc quærere desierunt, quo modo perierit: Satis putant se scire, quod sciunt. Ego cæterique animo æquo fero; vnum vereor, ne hasta Cæsaris refrixerit. Vale.

ARGVMENTVM.

Deplorat Tuliolæ mortem; & in Dolabellæ sermonibus plurimum sibi ait solatij futurum. Quanquam iam eam Dolabella dimiserat, sed fingendum erat Ciceroni, temporis caussa; cùm Dolabella apud Cæsarem dominantem gratiam plurimum valeret.

CICERO S. D. DOLAB. SVO. 11

VEl meo ipsius interitu mallem litteras meas desiderares, quàm eo casu, quo sum grauissimè afflictus; quem ferrem certè moderatiùs, si te haberem. Nam & oratio tua prudens, & amor erga me singularis multum leuaret. Sed quoniam breui tempore, vt opinio nostra est: te sum visurus, ita me affectum offendes, vt multum à te possim iuuari, non quò ita sim fractus, vt aut hominem me esse, oblitus sim, aut fortunæ succumbendum putem: sed tamen hilaritas illa nostra, & suauitas, quæ te præter cæteros delectabat, erepta mihi omnis est: firmitatem tamen, & constantiam, si modò fuit aliquando in nobis, eandem cognosces, quam reliquisti. Quod scribis prælia te mea caussa sustinere; non tam id laboro, vt, si qui mihi obtrectent, à te refutentur; quam intelligi cupio, quod certè intelligitur, me à te amari. Quod vt facias, te etiam atq; etiam rogo ignoscasque breuitati mearum litterarum; nam & celeriter vna futuros nos arbitror, & nondum satis confirmatus sum ad scribendum. Vale.

AR-

ARGVMENTVM.

Gratulatur Dolabella de Baiarum salubritate, & orationem, pro Deiotaro Rege ad Cæsarem habitam, mittit.

CIC. S. D. DOLABELLÆ. 12

GRatulor Baijs nostris si quidem, vt scribis, salubres repente factæ sunt; nisi forte te amant, & tibi assentantur, & tamdiu, dum tu ades, sunt oblitæ sui. Quod quidem si ita est; minimè miror, cęlum etiam, & terras vim suam, si tibi ita conueniat, dimittere. Oratiunculam pro Deiotaro, quam requirebas, habebam mecum, quod non putaram; itaque eam tibi misi. Velim sic legas vt caussam tenuem, & inopem, nec scriptione magnopere dignam. Sed ego hospiti veteri, & amico munusculum mittere volui Lepidense Crasso filio, cuiusmodi ipsius solent esse munera. Tu velim animo sapienti, fortique sis; vt tua moderatio, & grauitas aliorum infamet iniuriam. Vale.

ARGVMENTVM.

Rogat Dolabellam, vt Suberino, & Planio reditum in patriam conficiat: eosque ita excusat; vt ostendat, casu quodam, & necessitate coactos Pompeij partes in Hispania fouisse.

CICERO S. D. DOLABELLÆ. 13

C. Suberinus Calenus, & meus est familiaris, & Leptæ, nostri familiarissime, perneceſſarius. Is cum vitandi belli caussa, profectus esset in Hispaniam cum M. Varrone ante bellum; vt in ea Prouincia esset, in qua nemo nostrum, post Afranium superatum, bellum vllum fore putarat; incidit in ea ipsa mala, quæ summo studio vitauerat; oppressus est enim bello repentino; quod bellum commotum à Scapula, ita postea confirmatum est à Pompeio, vt nulla ratione se ab illa miseria eripere posset. Eadem caussa fere est M. Planij Hæredis, qui est item Calenus; Leptæ nostri familiarissimus. Hosce igitur ambos sic tibi commendo, vt maiora cura, studio, sollicitudine animi commendare non possim. Volo ipsorum caussa, meque in eo vehementer, & amicitia mouet, & humanitas. Lepta vero cum ita laboret, vt eius fortunæ videantur in discrimen ve-

nire: non possum ego non aut proximè atque ille, aut etiam æquè laborare. Quapropter, etsi sæpè expertus sum, quantum me amares, tamen sic velim tibi persuadeas, id me in hac re maximè iudicaturum. Peto igitur à te, vel si pateris, oro, vt homines miseros, & fortuna, quam vitare nemo potest, magis quàm culpa, calamitosos, conserues incolumes; velisque, per te me hoc muneris cùm ipsis amicis hominibus, tum municipio Caleno, qui cum mihi magna necessitudo est, cum Leptæ, quem omnibus antepono, dare. Quod dicturus sum, puto equidem nō valde ad rem pertinere: sed tamen nihil obest dicere. Res familiaris alteri eorum valde exigua est, alteri vix equestris. Quapropter, quando his Cæsar vitam sua liberalitate concessit, nec est, quod ijs præterea magnoperè possit adimi, reditum, si me tantum amas, quantum certè amas, hominibus confice, in quo nihil est præter viam longam, quam idcirco non fugiunt, vt & viuant cum suis, & moriantur domi. Quod vt enitare, contendasque, vel potiùs, vt, perficias, (posse enim te mihi persuasi) vehementer te etiam, atque etiam rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Dolabellam laudibus extollit, quia columnam in foro Cæsari quasi Deo erectam, euerterat. Vide lib. 14. ad Atticum, & Lactantium, lib. 1. cap. 15.

CICERO S. D. DOLAB. COS. 14

ETsi contentus eram, mi Dolabella, tua gloria, satisque ex ea magnam lætitiam, voluntatemque capiebam; tamen non possum non confiteri, cumulari me maximo gaudio, quòd vulgo hominum opinio socium me adscribat tuis laudibus. Neminem conueni, (conuenio autem quotidie plurimos; sunt enim permulti optimi viri, qui valetudinis causa, in hæc loca conueniant, præterea ex municipijs frequentes necessarij mei) quin omnes, cùm te summis laudibus ad cœlum extulerunt, mihi continuo maximas gratias agant. Negant enim se dubitare, quin tu meis præceptis, & consilijs obtemperans præstantissimum te ciuem, & singularem Consulem præbeas. Quibus ego quamquam verissimè possum respondere, te, quæ facias,

tuo iudicio,& tua sponte facere, nec cuiusquam egere consilio, tamen neque planè assentior, ne imminuam tuam laudem, si omnis à meis consilijs profecta videatur, neque valde nego; sum enim auidior etiam,quàm satis est,gloriæ. Est tamen non alienum à dignitate tua, quod ipsi Agamenoni, Regum Regi, fuit honestum, habere aliquem in consilijs capiundis Nestorem,mihi vero gloriosum te iuuenem Consulem florere laudibus, quasi alumnum disciplinæ meæ. L. quidem Cæsar, cum ad eum ægrotum Neapolim venissem,quamquam erat oppressus totius corporis doloribus, tamen antequàm me planè salutauit. O, mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cùm tantum vales apud Dolabellam, quantum si ego apud sororis filium valerem, iam salui esse possemus: Dolabellæ verò tuo & gratulor, & gratias ago: quem quidem, post te Consulem solum possumus verè Consulem dicere. Deinde multa de facto,ac de re gesta tum nihil magnificentius, nihil præclarius actum vnquam,nihil Reipub.salutarius. Atque hęc vna vox omnium est. A te autem peto, vt me hanc quasi falsam hæreditatem alienæ gloriæ sinas cernere, meque aliqua ex parte in societatem tuarum laudum venire patiare. Quamquam, mi Dolabella, (hæc enim iocatus sum) libentius omnes meas, si modò sunt aliquæ meæ laudes, ad te transfuderim: quam aliquam partem exhauserim ex tuis. Nam cum te semper tantum dilexerim, quantum tu intelligere potuisti tum his tuis factis sic incensus sum,vt nihil vnquam in amore fuerit ardentius. *Nihil est enim, mihi crede, virtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius.* Semper amaui, vt scis, M. Brutum, propter eius summum ingenium, suauissimos mores, singularem probitatem, atque constantiam; tamen Idibus Mart. tantum accessit ad morem, vt mirarer locum fuisse augendi in eo,quod mihi iampridem cumulatum esse videbatur. Quis erat, qui putaret ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? tantum accessit, vt mihi nunc denique amare videar, antea dilexisse. Quare quid est, quòd ego te hortet vt dignitati, & gloriæ seruias? proponam tibi claros viros, quod facere solent? quid hortantur? neminem habeo clariorem,quàm teipsum. Te imitere oportere,tecum ipsum certes. Nec licet quidem tibi, iam,

tantis

tu ipse tam amandus es, tamque dulcis, tamque in omni genere iucundus, idest propriè tuum. Accedunt non Attici, sed falsiores, quam illi Atticorum, Romani veteres, atque vrbani sales. Ego autem (existimes licet quodlibet) mirificè capior facetijs, maximè nostratibus: præsertim cum eas videam primum oblitas, Latio tum cum in Vrbem nostram est infusa peregrinitas: nunc verò etiam braccatis, & transalpinis nationibus, vt nullum veteris leporis vestigium appareat. Itaque te cùm video, omnes mihi Granios, omnes Lucilios, vera vt dicam, Crassos quoque & Lælios, videre videor, Moriar, fili, præter te, quemquam reliquum habeo, in qua possem imaginem antiquæ, & vernaculæ festiuitatis agnoscere. Ad hos lepores cum amor erga me tantus accedat, miraris me tanta perturbatione valetudinis tuæ tam grauiter exanimatum fuisse? Quod autem altera epistola purgas te non dissuasorem mihi emptionis Neapolitanæ fuisse, sed auctorem moderationis vrbanæ, neque ego aliter accepi; intellexi tamen idem, quod his intelligo litteris, non existimasse te, mihi licere id, quod ego arbitrabar, res has non omninò quidem, sed magnam partem relinquere. Catulum mihi narras, & illa tempora: quid simile? ne mihi quidem ipsi tunc placebat diutius abesse ab Reip. custodia sedebamus enim in puppi, caluumque tenebamus, nunc autem vix est in sentina locus. An minus multa S C. futura putas, si ego sim Neapoli? Romæ cùm sum, & vrgeo forum, S.C. scribuntur apud amatorem tuum, familiarem meum. Et quidem, cùm in mentẽ venit, ponor ad scribendum, & ante audio S.C. in Armeniam, & Syriam esse perlatum, quod in meam sententiam factum esse dicatur, quam omnino mentionem vllam de ea re esse factam. Atque hoc nolim me iocari putes. Nam mihi scito iam à Regibus vltimis allatas esse litteras, quibus mihi gratias agant, quòd se mea sententia Reges appellauerim; quos ego non modo Reges appellatos, sed omnino natos nesciebã. Quid ergo est? tamẽ, quamdiu hic erit noster hic præfectus moribus, parebo, auctoritati tuæ: cum verò aberit, ad fungos me tuos conferam. Domum si habebo, in denos dies, singulos sumptuariæ legis conferam, sin minus inuenero, quod placeat; decreui habitare apud te, scio enim, me nihil gratius tibi facere posse. Domum Sullanam

nam desperabam iam, vt tibi proximè scripsi; sed tamen non abieci. Tu, velim, vt scribis, cum fabris eam perspicias; si enim nihil est in parietibus, aut in tecto vitij: cetera mihi probabuntur. Vale.

ARGVMENTVM.

Ostendit primum, nihil à se prætermissum, vt Cæsarianorum beneuolentiam conciliare: deinde, neque boni ciuis, neque sapientis hominis officium in se desiderari posse; postremò, ad Papirij iocationes respondet.

CIC. S. D. PAPIRIO PÆTO. 16

DElectarunt me litteræ tuæ, in quibus primùm amaui amorem tuum, qui te ad scribendum incitauit, verentem, ne Silius suo nuncio aliquid mihi sollicitudinis attulisset. De quo, & tu mihi antea scripseras, bis quidem eodem exemplo facilè vt intelligerem te esse commotum, & ego tibi accurate rescripseram, vt quoquo modo, in tali re, atque tempore aut liberarem te ista cura, aut certè leuarem. Sed quando proximis quoque litteris ostendis, quantæ curæ tibi sit ea res; sic, mi Pæte, habeto, quidquid arte fieri potuerit, (non enim iam satis est consilio pugnare, artificium quoddam excogitandum est) sed tamen, quidquid elaborari, aut effici potuerit ad istorum beneuolentiam conciliandam, & colligendam, summo studio me consecutum esse, nec frustrat, vt arbitror. Sic enim color, sic obseruor ab omnibus ijs, qui à Cæsare diliguntur, vt ab eis me amari putem. Nam, etsi *Non facile diiudicatur amor: verus, & fictus, nisi aliquod incidat eiusmodi tēpus, vt quasi aurum igne, sic beneuolentia fidelis periculo aliquò perspici possit cætera sunt signa communia*, sed ego vno vtor argumento, quamobrem me ex animo, vereque arbitrer diligi, quòd & nostra fortuna ea est, & illorum, vt simulandi caussa non sit. De illo autem, quem penes est omnis potestas, nihil video, quod timeam; nisi quòd omnia sunt incerta cùm à iure discessum est, nec præstari quidquam potest, quale futurum sit, quod positum est in alterius voluntate, ne dicam libidine. Sed tamen eius ipsius nulla re à me offensus est animus. Est enim adhibita in ea re ipsa summa à nobis moderatio. Vt enim olim arbitrabar esse

meum

meum liberè loqui, cuius opera esset in ciuitate libertas; sic, ea nunc amissa, nihil loqui, quod offendat aut illius, aut eorum, qui ab illo diliguntur voluntatem. Effugere autem si velim nonnullorum acutè, aut facetè dictorum offensionem: fama ingenij mihi est abijcienda: quòd si id possem, non recusarem. Sed tamen ipse Cæsar habet peracre iudicium, & vt Seruius, frater tuus, quem litteratissimum fuisse iudico, facile diceret. Hic versus Plauti non est: hic est, quod tritas haberet aures notandis generibus Poetarum, & consuetudine legendi; sic audio Cæsarem, cùm volumina iam confecerit, ἀποφθεγμάτων, si quid afferatur ad eum pro meo, quod meum non sit, reijcere solere. Quod eo nunc magis facit, quia viuunt mecum fere quotidie illius familiares. Incidunt autem in sermone vario multa, quæ fortasse illis, cùm dixi, nec illitterata, nec insulsa esse videantur. Hæc ad illum cum reliquis actis perferuntur, ita enim ipse mandauit. Sic fit, vt, si quid præterea de me audiat, non audiendum putet. Quamobrem Oenomao tuo nihil vtor; etsi posuisti loco versus Attianos. Sed quæ est inuidia? aut quid nunc mihi inuideri potest? verum fac esse omnia. Sic video Philosophis placuisse, ijs, qui mihi soli videntur vim virtutis tenere, *Nihil esse sapientis præstare, nisi culpam*. Qua videor mihi dupliciter carere, & quod ea senserim, quæ rectissima fuerunt, & quòd, cùm viderem præsidij non satis esse ad ea obtinenda, viribus certandum cum valentioribus non putarim. Ergo in officio boni ciuis certè non sum reprehendendus. Reliquum est, ne quid stulte, ne quid temere dicam, faciamve contra potentes. Id quoque puto esse sapientis. Cæterum vero quid quisque me dixisse dicat, aut quo modo ille accipiat, aut qua fide mecum viuant ij, qui me assidue colunt, & obseruant, præstare non possum. Ita fit, vt & superiorum consiliorum conscientiæ, & præsentis temporis moderatione me consoler, & illam Atij similitudinem non modò iam ad inuidiam, sed ad fortunam transferam: quam existimo, leuem, & imbecillem, ab animo firmo, & graui tanquam fluctum à saxo, frangi oportere. Etenim, cùm plena sint monumenta Græcorum, quemadmodum sapientissimi viri regna tulerint vel Athenis, vel Syracusis, cùm seruientibus suis ciuitatibus, fuerint

fuerint ipsi quodammodo liberi; ego me non putem tueri meum statum sic posse, vt neq; offendam animum cuiusquam, nec frangam dignitatem meam?

Nunc venio ad iocationes tuas, quando tu, secundum Oenomaum Attij, non vt olim solebat, Attallanum, sed vt nunc fit, mimum introduxisti. Quem tu mihi polypum, quem denarium narras? quam tyrotarichi patinam? facilitate mea ista ferebātur antea; nunc mutata res est. Hirtium ego, & Dollabella dicendi discipulos habeo, cęnandi magistros. Puto enim te audisse, si fortè ad vos omnia perferuntur, illos apud me declamitare, me apud illos cęnitare. Tu autem quod mihi bonam copiam eiures, nihil est. Tu enim, cum rem augebas, quæstiunculis te faciebam attentiorem; nunc, cum tam æquo animo bona perdas, non eo sis consilio, vt, cum me hospitio recipias, æstimationem te aliquam putes accipere, etiam hæc leuior est plaga ab amico, quàm à debitore. Nec tamen eas cęnas quero, vt magnæ reliquiæ fiant; quod erit, magnificum sit, & lautum. Memini te mihi Phemeæ cænam narrare. Temperius fiat, cætera eodem modo. Quod si perseueras me ad matris tuæ cœnam vocare; feram id quoque. Volo enim videre animum, qui mihi audeat ista, quæ scribis, apponere, aut etiam polypum Mıniani Iouis similem; crede mihi, non audebis. Ante meum aduentum fama ad te de mea noua lautitia veniet, eam extimesces. Neque est, quod in promulside spei ponas aliquid, quam totam sustuli. Solebam enim antea delectari oleis, & lucanis tuis. Sed qu d hæc loquimur? liceat modo isto venire. Tu vero (volo enim abstergere animi tui metum) ad tyrotarichum antiquum redi. Ego tibi vnum sumptum afferam, quod balneum calefacias oportebit; cætera more nostro. Superiora illa lusimus. De villa Siliciana & curasti diligenter, & scripsisti facetissimè: itaque puto me permissurum: salis enim satis est; saniorum parum. Vale.

ARGVMENTVM.

Agros quosdam Cæsar militibus diuisurus videbatur. Ea diuisio, veritus est Paetus, ne ad ipsius agros perueniret: id quærenti Cicero respondet.

CICE-

CICERO S. D. PAPIRIO PÆTO. 17

NOn tu homo ridiculus es, qui cum Balbus noster apud te fuerit, ex me quæras, quid de istis municipijs, & agris futurum putem? quasi aut ego quidquam sciam, quod iste nesciat; aut, si quid aliquando scio, non ex isto soleam scire. Immo verò, si me amas, tu fac vt sciam, quid de nobis futurum sit; habuisti enim in tua potestate, ex quo vel ex sobrio, vel certè ex ebrio scire posse. Sed ego ista, mi Pæte, non quæro: primum quia de lucro propè iam quadriennium viuimus; si aut hoc lucrum est, aut hæc vita, superstitem Reipub. viuere; deinde quòd scire quoque mihi videor, quid futurum sit; fiet enim quodcunque volent, qui valebunt, valebunt autem semper arma; nobis igitur satis esse debet, quidquid conceditur; hoc si quis pati non potuit, mori debuit. Veientem quidem agrum, & Capenatem metiuntur: hic non longè abest à Tusculano; nihil tamen timeo: fruor, dum licet: opto, vt semper liceat. Si id minus contigerit; tamen, quando ego, vir fortis, idemque philosophus viuere pulcherrimum duxi, non possem eum non diligere, cuius beneficio id consecutus sum. Qui si cupiat esse Remp. qualem fortasse & ille vult, & omnes optare debemus; quid faciat tamen non habet; ita se cum multis colligauit. Sed longiùs progredior, scribo enim ad te. Hoc tamen scitu, non modò me, qui consilijs non intersum, sed ne ipsum quidem principem scire, quid futurum sit: nos enim illi seruimus, ipse temporibus. Ita nec ille quid tempora postulatura sint, nec nos quid ille cogitet, scire possumus. Hæc tibi antea non rescripsi: non quò cessator esse solerem, præsertim in litteris; sed, cum explorari nihil haberem, nec tibi sollicitudinem ex dubitatione mea, nec spem ex affirmatione afferre volui. Illud tamen adscribam, quod est verissimum; me his temporibus adhuc de isto periculo nihil audisse. Tu tamen pro tua sapientia debebis optare optima, cogitare difficillima, ferre quæcunque erunt. Vale.

ARGVMENTVM.

Exponit, quibus causis adductus, quasi aperto ludo familiares in eloquentia cœperit exercere. Addit nonnulla per iocum de cœnarum lautitia.

CICE-

CICERO S. D. PAPIRIO PÆTO. 18

CVm essem otiosus in Tusculano, propterea quod discipulos obuiam miseram, vt ijdem me quàm maximè conciliarent familiari suo; accepi tuas litteras plenissimas suauitatis; ex quibus intellexi, probari tibi meum consilium; quod, vt Dionysius tyrannus, cum Syracusis expulsus esset, Corinthi dicitur ludum aperuisse: sic ego sublatis iudicijs, misso regno forensi, ludum quasi habere cœperim. Quid quæris me quoque delectat consilium: multa enim consequor. Primum id, quod maximè nunc opus est, munio me ad hæc tempora. Id cuiusmodi sit, nescio; tantum video, nullius adhuc consilia me huic anteponere; nisi fortè mori melius fuit, in lectulo, fateor; sed non accidit, in acie non fui, cæteri quidem; Pompeius, Lentulus tuus, Scipio, Afranius fœde perierunt; at Cato præclarè iam quidem, cùm volemus, licebit; demus modo operam, ne tàm necesse nobis sit, quam illi fuit, id quod agimus ergo hoc primum. Sequitur illud; ipse melior fio, primum valetudine, quam intermissis exercitationibus, amiseram? deinde ipse illa, si qua fuit in me facultas orationis, nisi ad exercitationes retulissem exaruisset. Extremum illud est, quod tu nescio an primum putes, plures iam pauones confeci, quàm tu pullos columbinos. Tu istic te Ateriano iure delectato: ego me hic Hirtiano. Veni igitur, si vir es, & disce προλεγόμενα, quæ quæris, etsi sus Mineruam. Sed quando vt video, æstimationes tuas vendere non potes, neque ollam denariorum implere: Romam tibi remigandum est: satius est hic cruditate, quam istic fame. Video te bona perdidisse: spero idē istuc familiares tuos; actum igitur de te est, nisi prouides pores multo isto, quem tibi reliquum dicis esse, quando cantherium comedisti, Romam peruehi sella tibi erit in ludo, tanquam hypodidascalo proxima eam puluinus sequetur. Vale.

ARGVMENTVM.

Cum scripsisse Pætus, Balbum tenuiculo apparatu fuisse contentum; ioci materiam inde arripit Cicero: idque eum arguit malitiosè scripsisse, ne maiorem apparatum ipse requireret.

CICE-

CICERO S. D. PAPIRIO PÆTO. 19

TAmen à malitia non discedis. Tenuiculo apparatu significas Balbum fuisse contentum, hoc videris dicere, cum Reges tam sint continentes, multò magis Consulares esse oportere. Nescis me ab illo omnia exspicatum; recta enim à porta domum meam venisse: neque hoc admiror, quod non ad tuam potius; sed illud, quod nec ad suam. Ego autem tribus primis verbis. Quid noster Pætus? At ille adiurans, nusquam se vnquam libentius. Hoc si verbis assecutus es aures, ad te afferam non minus elegantes, sin autem absonio peto à te, ne pluris esse Balbos, quam disertos putes. Me quotidie aliud ex alio impedit; sed si me expediero, vt in ista loca venire possim, non committam, vt te serò à me certiorem factum putes. Vale.

ARGVMENTVM.

Iocatur suo more cum Pæto. Epicureum se ait esse factum, abiecta Reip. iudiciorumque cura.

CICERO S. D. PAPIRIO PÆTO. 20

DVpliciter delectatus sum tuis litteris, & quod ipse risi, & quòd te intellexi iam posse ridere: me autem à te, vt scurram velitem, malis oneratum esse, non molestè tuli. Illud doleo in ista loca venire me, vt constituere non potuisse; habuisses enim non hospitem, sed contubernalem, at quem virum? non eum, quem tu es solitus promulside conficere, integra famem ad ouum affero; itaque ad assum vitulinum opera perducitur. Illa mea, quæ solebas antea laudare. O hominem facilem! ô hospitem non grauem! abierunt: nam omnem nostram de Rep. curam, cogitationem de dicenda in Senatu sententia, commendationem caussarum abiecimus; in Epicuri nos, aduersarij nostri, castra coniecimus; nec tamen ad hanc insolentiam: sed ad illam tuam lautitiam: veterem, dico, cum in sumptum habebas; etsi nunquam plura prædia habuisti. Proinde te para; cum homine edaci tibi res est, & qui iam aliquid intelligat, ὀψιμαθεῖς, aut homines scis quàm insolentes sint. Dediscendæ tibi sunt sportellæ, & attolagani tui, nos iam ex arcis tantum habemus, vt Verrium tuum, & Camillum

qua munditia homines? qua elegantia? vocare sæpius audeamus. Sed vide audaciam; etiam Hirtio cœnam dedi, sine pauone tamen: in ea cœna cocus meus, præter ius feruens nihil potuit imitari. Hæc igitur est nunc vita nostra, manè salutamus domi, & bonos viros multos, sed tristes, & hos lætos victores; qui me quidem perofficiosè, & peramanter obseruant. Vbi salutatio defluxit, litteris me inuolo; scribo, aut lego. Veniunt etiam, qui me audiant, quasi doctum hominem, quia paulò sum, quàm ipsi doctior, inde corpori omne tempus datur. Patriam eluxi iam & grauius, & diutius, quam vlla mater vnicum filium. Sed cura, si me amas vt valeas, ne ego; te iacente, bona tua comedam; statui enim tibi, ne ægroto quidem parcere. Vale.

ARGVMENTVM.

Confutat quo Papirius scripserat, fulmina quadam verborum esse in Ciceronis epistolis; qua ipse stultè imitaretur. Confutat, & illud, quod negarat Papirium quemquam fuisse patricium.

CICERO S. D. PAPIRIO PÆTO. 21

AIt tandem? insanire tibi videris, quòd imitere verborum meorum, vt scribis, fulmina? tum insanires, si consequi non posses: cùm vero etiam vincas, me priùs irrideas, quam te oportet. Quare nihil tibi opus est illud à Trabea, sed potius ἀπόφθεγμα meum. Verumtamen quid tibi ego videor in epistolis nonne plebeio sermone agere tecum, nec enim semper eodem modo; quid enim simile habet epistola aut iudicio, aut concioni? quin ipsa iudicia nō solemus omnia tractare vno modo priuatas caussas, & eas tenues agimus subtilius; capitis, aut famæ, scilicet ornatius, epistolas verò quotidianis verbis texere solemus. Sed tamen mi Pæte, quid tibi venit in mentem negare, Papirium quemquam vnquam, nisi plebeium, fuisse? fuerunt enim patricij minorum gentium: quorum princeps L. Papirius Mugillanus, qui Censor cum L. Sempronio Atratino fuit cum antea Consul cum eodē fuisset, annis post R. C. CCCXII. sed tum Papisij dicebamini. Post hunc XIII. fuerunt, sella curali, ante L. Papirio Crassum, qui primus Papisius est vocari desitus. Is Dictator cum L. Papirio Cursore Magistro equitum factus

factus est annis post R.C. CDXV. & quadriennio post Consul cum K. Duillio. Hunc secutus est Cursor, homo valde honoratus, deinde L. Maso Ædilicius, inde multi Masones, quorum quidem tu omnium patriciorum imagines habeas volo. Deinde Carbones, & Turdi insequuntur, hi plebeij fuerunt quos contemnas, censeo. Nam, præter hunc Cn Carbonem, quem Camasippus occidit, ciuis è Rep. Carbonum nemo fuit. Cognouimus Cn. Carbonem, & eius fratrem scurram, quid his improbius? de hoc amico meo Rubricæ filio, nihil dico. Tres illi fratres fuere. Publius Caius, Marcus. Publius, Flacco accusante, condemnatus est, fugit Marcus ex Sicilia. Caius accusante L. Crasso cantharidas sumpsisse dicitur, is & Tribunus pl. seditiosus, & P. Africano vim attulisse existimatus est. Hoc verò, qui Lybæi à Pompeio nostro interfectus est, improbior nemo, meo iudicio fuit. Iam pater eius, accusatus à M. Antonio, sutorio atramento absolutus putatur. Quare ad patricios censeo reuertare. Plebeij quàm fuerint importuni vides. Vale.

ARGVMENTVM.

Disputat pro Stoicis de libertate loquendi, quos tamen ait se non imitari.

CICERO S. D. PAPIRIO PÆTO. 22.

AMo verecundiam, vel potiùs libertatem loquendi; atque hoc Zenoni placuit, homini mehercula acuto: etsi Academiæ nostræ cum eo magna rixa est. Sed vt dico, placet Stoicis suo quamque rem nomine appellare. Sic enim disserunt: nihil esse obsceni, nihil turpe dictu, nam si quod sit in obscenitate flagitium, id aut in re esse, aut in verbo: nihil esse tertium. In re non est. Itaque non modò in Comædijs res ipsa narratur; vt ille in Demiurgo modo (fortè nosti canticum: meministi Roscium) *Ita me destituit nudum*; totus est sermo verbis rectus re impudentior; sed etiam in Tragędijs, quid est enim illud; *Quæ mulier vna?* quid inquam, est? *Vsurpata duplex cubile*, quid illud *Pharei hic cubile inire est ausus?* quid est? *Virginem me quondam inuitam per vim violat?* Iupiter bona, *violat?* atque idem significat; sed alterum nemo tulisset. Vides igitur, cùm eadem res sit, quia verba non sint, nihil videri tur-

pe, ego in re non est. Multò minus in verbis, si enim quòd verbo significatur, id turpe non est: verbum, quod significat, esse non potest. *Anum* appellas alieno nomine: cur non suo potiùs? Si turpe est, ne alieno quidem: si non est suo potiùs. Caudam antiqui *penem* vocabant, ex quo est propter similitudinem *peniculus*: at hodie penis est in obscenis. At verò Piso ille Frugi in Annalibus suis quæritur, adolescentes *peni* deditos: esse quod tu in epistola appellas suo nomine, ille rectiùs *penem*; sed iam multis factum est tam obscenum, quàm id verbum, quod tu vsus es. Quid, quod vulgò dicitur. *Cum nos te volumus conuenire*, num obscenum est? memini in Senatu disertum Consularem ita eloqui; *Hanc culpam maiore, an illam dicam?* potuit obscenius? non, inquis: non enim ita sensit, non ergo in verbo est: docui autem in re non esse, nusquam igitur est, *Liberis dare operam*, quàm honestè dicitur: etiam patres rogant filios: eius operę nomen non audent dicere. Socratem fidibus docuit nobilissimus fidicen. Is *Conus* vocitatus est, num id obscenum putas? Cum loquimur *terni*, nihil flagitij dicimus; at cum *bini*, obscenum est. Græcis quidem, inquies, nihil est ergo in verbo, quando & ego Græcè scio, & tamen tibi dico, *bini*, idque tu facis, quasi ego Græce, non Latinè, dixerim. *Ruta, & Menta*, rectè vtrumque volo *menta pusillam* ita appellare, vt *rutulam*, non licet. Bella *tectoriosa* dicis, dic ergo etiam *pauimenta* isto modo, non potes. Vides igitur nihil esse, nisi ineptias; turpitudinem nec in verbo esse, nec in re; itaque nusquam esse. Ergo in verbis honestis obscena ponimus, quid enim, non honestum verbum est *diuisio*? at inest obscenum, cui respondet *intercapedo*, num hæc ergo obscena sunt? nos autem ridicule; si dicimus *Ille patrem strangulauit*, honorem non præfamur: sin de Aurelia aliud, aut Lollia, honos præfandus est. Et quidem iam non etiam obscena verba pro obscenis sunt, *batuit*, inquit, impudenter; *depsit*, multo impudentius, at qui neutrum est obscenum, *STVLTORVM plena sunt omnia*. *Testes*, verbum honestissimum in iudicio; alio loco non nimis, at honesti *Colei* Lanuuini: Cliternini, non honesti. Quid ipsa res modo honesta, modò turpis? *suppedit* flagitium est; iam erit nudus in balneo, non reprehendes. Habes scholam Stoicam,

cam, ὁ σοφὸς εὐθυῤῥήμων ἐστι. Quam multa ex vno verbo tuo? Te auersus me omnia audere, gratum est, ego seruo, & seruabo (sic enim assueui) Platonis verecundiam. Itaque tectis verbis ea ad te scripsi, quæ apertissimis agunt Stoici: sed illi etiam crepitus aiunt eque liberos, ac ructus esse oportere; honorem igitur Kalendis Mart. Tu me diliges, & valebis.

ARGVMENTVM.

Prænunciat Pæto aduentum suum, quanquam enim audierit eum pedibus laborare, se tamen putare ait, cocum illius articulare morbo non impediri, quò minus cęnam possit apparare.

CICERO S. D. PAPIRIO PÆTO. 23

HEri veni in Cumanum: cras ad te fortasse; sed cùm certum sciam, faciam te paulò antè certiorem. Etsi M. Çeparius, cum mihi in silua Gallinaria obuiam venisset; quæsissemque, quid ageres; dixit te in lecto esse, quod ex pedibus laborares. Tuli scilicet moleste, vt debui, sed tamen constitui ad te venire, vt & viderem te, & viserem, & cœnarem etiam, non enim arbitror cocum etiam te arthriticum habere. Expecta igitur hospitem cùm minimè edacem, tum inimicum cœnis sumptuosis. Vale.

ARGVMENTVM.

Rufum à Pæto commendatum, ait sibi curæ etiam atque etiam fore. Dein monet, vt omnino ad cœnas, & conuictum amicorum redeat. Concludit, nihil sibi esse Rep. carius.

CICERO S. D. PAPIRIO PÆTO. 24

RVfum istum, amicum tuum, de quo iterum iam ad me scribis, adiiuuarem quantum possem, etiam si ab eo læsus essem, cum te tantoperè viderem eius caussa laborare: cum verò & ex tuis litteris, & illius ad me missis intelligam, & iudicem, magnæ curæ ei salutem meam fuisse, non possum ei non amicus esse; neq; solum tua commendatione, quæ apud

me vt debet, valet plurimum, sed etiam voluntate, ac iudicio meo. Volo enim scire, mi Pæte, initium mihi suspicionis, & cautionis, & diligentiæ fuisse litteras tuas: quibus litteris congruenter fuerunt aliæ postea multorum. Nam & Aquini, & Fabrateriæ consilia sunt inita de me, quæ te video inaudisse, &, quasi diuinarent, quàm his molestus essem futurus, nihil aliud egerunt, nisi me vt opprimerent: quod ego non suspicans, incautior fuissem, nisi à te admonitus essem. Quamobrem iste tuus amicus apud me commendatione non eget, vtinam ea fortuna Reip. sit, vt ille me quàm gratissimum possit cognoscere. Sed hæc hactenus. Te ad cœnas itare desisse, molestè fero: magna enim te delectatione, & voluntate priuasti. Deinde etiam vereor, (licet enim verum dicere) ne nescio quid illud, quod solebas didiscas, & obliuiscare cœnulas facere. Nam si tum, cùm habebas quos imitarere, non multum proficiebas; quid nunc te facturum putem? Spurina quidem, cùm ei rem demonstrassem, & vitam tuam superiorem exposuissem, magnum periculum summæ Reip. demonstrabat, nisi ad superiorem consuetudinem, tum cùm Fauonius staret, reuertisses; hoc tempore ferri posses, si fortè frigus ferre non posses. Sed mehercule, mi Pæte, extra iocum, moneo te, quod pertinere ad beatè viuendum arbitror, vt cum viris bonis, iucundis, amantibus tui viuas, nihil est aptius vitæ, nihil ad beatè viuendum accommodatius. Nec id ad voluptatem refero, sed ad communitatem vitæ, atque victus, remissionemque animorum, quæ maximè sermone efficitur familiari, qui est in conuiuijs dulcissimus vt sapientius nostri, quàm Græci: illi συμπόσια, aut σύνδειπνα, idest compotationes, aut concœnationes, nos conuiuia, quod tum maximè simul viuitur. Vides, vt te philosophando reuocare coner ad cænas? Cura vt valeas: id foris cœnitando, facillimè consequere. Sed caue, si me amas, existimes me, quod iocosius scribam, abiecisse curam Reip. Sic tibi, mi Pæte, persuade, me dies, & noctes nihil aliud agere, curare, nisi vt mei ciues salui, liberique sint: nullum locum prætermitto monendi, agendi, prouidendi, hoc denique animo sum, vt, si in hac cura, atque administratione, vita mihi ponenda sit, præclarè actum mecum putem. Etiam, atque etiam Vale.

AR-

ARGVMENTVM.

Scripsit hanc epistolam ante bellum ciuile, cum esset in Cilicia Proconsul. Cauillatur in eo, quia sibi Papirius præcepta de re militari litteris tradiderat. Dein M. Fabium commendat.

CIC. IMP. S. D. PAPIRIO PÆTO. 25

SVmmum me ducem litteræ tuæ reddidere. Planè nesciebam, te tam peritum esse rei militaris: Pyrrhi te libros, & Cineæ video lectitasse. Itaque obtemperare cogito præceptis tuis, hoc amplius, nauicularum habere aliquid in ora maritima: contra equitem Parthum negant vllam armaturam meliorem inueniri posse. Sed quid ludimus? nescis, quo cum Imperatore tibi negotium sit. Κύρυ παιδείαν, quam contriueram legendo, totam in hoc imperio explicaui. Sed iocabimur alias coram, &, vt spero, breui. Nunc ades ad imperandum, vel ad parendum potius; sic enim antiqui loquebantur. Cum M. Fabio, quod scire te arbitror, summus mihi est vsus: valdeque eum diligo, cum propter summam probitatem eius, ac singularem modestiam, tum quod in ijs controuersijs, quas habeo cum tuis conbibonibus Epicureis, optima opera eius vti soleo. Is cùm ad me Laodiceam venisset; mecumque eum ego esse vellem, repente percussus esse atrocissimis litteris, in quibus scriptum erat, fundum Herculanensem à Q. Fabio fratre proscriptum esse; qui fundus cum eo communis esset. Id M. Fabius pergrauiter tulit: existimauitque, fratrem suum hominem non sapientem impulsu inimicorum suorum eò progressum esse. Nunc, si me amas, mi Pæte, negotium totum suscipe: molestia Fabium libera. Auctoritate tua nobis opus est, & consilio, & etiam gratia. Noli pati litigare fratres, & iudicij turpibus conflictari. Mathonem, & Pollionem inimicos habet Fabius: Quid multa? non mehercule tàm perscribere possum, quam mihi gratum feceris, si otiosum Fabium reddideris, id ille in te positum esse putat, mihique persuadet. Vale.

ARGVMENTVM.

Descriptio, & excusatio cœnæ Hilarioris, præsertim accumbente Cytheride meretrice, mima.

CICERO S. D. PAPIRIO PÆTO. 26

ACcubueram hora nona, cùm ad te harum exemplum in codicillis exaraui. Dices, vbi, apud Volumnium Eutrapelum, & quidem supra me Atticus, infra Verrius, familiares tui. Miraris tam exhilaratam esse seueritatem nostram? quid ergo faciam? te consulo, qui philosophum audis, angar? excruciem ne me? quid assequar? deinde, quem ad finem? Viuas inquis, in litteris. An quidquam me aliud agere censes? haud possem viuere, nisi in litteris viuerem, sed est earum etiam non satietas, sed quidam modus. A quibus cùm discessi, etsi *minimum mihi est in cœna*, quod tu vnum ζήτημα Dioni Philosopho posuisti, tamen, quid potius faciam, prius quàm me Dormitum conferam, non reperio. Audi reliqua. Infra Eutrapelum Cytheris accubuit. In eo igitur, inquis, conuiuio Cicero ille; *Quem adspectabant, cuius ab os Graij ora obuertabat sua?* non mehercule suspicatus sum illam affore, sed tamen nec Aristippus quidem ille Socraticus erubuit, cum esset ei obiectum, habere eum Laida: *Habeo*, inquit, *non habeor à Laide*. Græcè hoc melius, tu, si voles, interpretabere. Me verò nihil istorum ne iuuenem quidem nouit vnquam, ne dum senem conuiuio delector, ibi loquor aliquid, quod insolum, vt dicitur, & gemitum etiam in risus maximo transfero. An tu id melius, qui etiam philosophum irriseris; cum ille si quis quid quæreret, dixisset? Cœnam te quærere à mane dixeris. Ille Báro te putabat quæsiturum. Vnum cœlum esset, an innumerabilia? Quid ad te? At hercule cœna nunquid ad te? Tibi præsertim? Sic igitur viuitur, quotidie aliquid legitur, aut scribitur, deinde, ne amicis nihil tribuamus, epulamus vnà non modo contra legem, si vlla nunc lex est; sed etiam intra legem, & quidem aliquanto. Quare nihil est, quod aduentum nostrum extimescas: non multi cibi hospitem accipies, sed multi loci. Vale.

M. TVL-

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM

Ad Plancum, & alios.

LIBER DECIMVS.

ARGVMENTVM.

Inuehitur in Antonij immoderatam potentiam, & Plancum, Tranſalpinam Galliam, quam vltimam Cicero Philippicarum lib. 5. vocat,adminiſtrantem,hortatur,vt in Remp.omni cogitatione ſtudioque incumbat. Poſtremò, agit gratias de Furnio honorificè tractato.

CIC. S. D. L. MVNATIO PLANCO IMP. COS. DES. 1

T abſui proficiſcens in Gręciã,& poſteaquam de medio curſu Reip.ſum voce reuocatus, nunquã per M. Antonium quietus fui;cuius tanta eſt nõ inſolentia, (nã id quidem vulgare vitium eſt)ſed immanitas:nõ modò vt vocem,ſed ne vultum quidem liberum poſſit ferre cuiuſquã. Itaq; mihi maxime curæ eſt non de mea quidẽ vita, cui ſatisfeci, vel ætate,vel factis,vel (ſi quid etiã hoc ad rẽ pertinet) gloria;ſed me patria ſollicitat,in primiſq;mi Plance,expectatio, Conſulatus tui; quæ ita longa eſt,vt optandum ſit, vt poſſimus ad id tempus Reip. ſpiritũ ducere. Quæ poteſt enim ſpes eſſe in ea Rep. in qua hominis potentiſſimi, atq; intemperatiſſimi armis oppreſſa sũt omnia,& in quã nec Senatus,nec populus vim habet vllam; nec leges vllæ ſunt,nec iudicia,nec omnino ſimulacrum aliquod,aut veſtigium ciuitatis;Sed,quandò acta omnia mitti ad te arbitrabar,nihil erat,quod ſingulis de rebus ſcriberẽ. Illud autem erat amoris mei, quem à tua pueritia ſuſceptum

non

non seruaui solum, sed etiam auxi; monere te, atque hortari, vt in Remp. omni cogitatione, curaque incumberes. Quæ si ad tuum tempus perducitur, facilis gubernatio est, vt perducatur autem, magnæ tum diligentiæ est, tum etiam fortunæ. Sed & te aliquantò ante; vt spero, habebimus, & præterquam quod Reip. consulere debemus, tamen tuæ dignitati ita fauemus, vt omne nostrum consilium, studium, officium, operam, laborem, diligentiam ad amplitudinem suam conferamus. Ita facillimè, & Reipub. quæ mihi carissima est, & amicitiæ nostræ, quam sanctissimè nobis colendam puto, me intelligo satisfacturum. Furnium nostrum tanti à te fieri, quantum ipsius humanitas, & dignitas postulat, nec miror, & gaudeo; teque hoc existimare volo, quidquid in eum iudicij officijque contuleris, id ita me accipere, vt in me ipsum te putem contulisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Excusat se, quod in Senatum ad agendam Planci caussam non venerit, & officium suum pollicetur in ijs rebus, quæ præsentiam suam requirere videbuntur.

CICERO S. D. PLANCO IMP. COS. DES. 2

MEum studium honori tuo pro necessitudine nostra non defuisset, si aut tutò in Senatum, aut honestè venire potuissem. Sed nec sine periculo quisquam liberè de Rep. sentiens versari potest in summa impunitate gladiorum; nec nostræ dignitatis videtur esse, ibi sententiam de Rep. dicere, vbi me, & meliùs, & propiùs audiant armati, quàm Senatores. Quapropter in priuatis rebus nullum neque officium, neque studium meum desiderabis, ne in publicis quidem, si quid erit, in quo me interesse necesse sit, vnquam deero, ne cum periculo quidem meo, dignitati tuæ. In ijs autem rebus, quem nihilominus, vt ego absim, confici possunt, peto à te, vt me rationem habere velis & salutis, & dignitatis meæ. Vale.

ARGVMENTVM.

Aucupatur beneuolentiam Planci, partim laudibus partim commemora-

memoratione veteris amicitiæ, & hortatus, vt Remp. suscipiat; veritus id quod accidit, ne se cum Antonio coniungeret.

CICERO S. D. PLANCO IMP. COS. DES. 3

CVm ipsum Furnium per se vidi libentissimè, tùm hoc libentiùs, quod illum audiens, te videbar audire. Nam, & in re militari virtutem, & in administranda Prouincia iustitiam, & in omni genere, prudentiam mihi tuam exposuit, & præterea mihi non ignotam in consuetudine, & familiaritate suauitatem tuam adiunxit, præterea summam erga se liberalitatem; quæ omnia mihi iucunda, hoc extremum etiam gratum fuit. Ego, Plance, necessitudinem constitutam habui cum domo vestra antè aliquantò, quàm tu natus es: amorem autem erga te ab ineunte pueritia tua, confirmata iam ætate familiaritatem, cum studio meo, tum iudicio tuo constitutam. His de caussis mirabiliter faueo dignitati tuæ; quam mihi tecum statuo esse communem. Omnia summa consecutus es, *Virtute duce, comite fortuna*; eaque es adeptus adolescens, multis inuidentibus, quos ingenio, industriaque fregisti. Nunc me, amantissimum tui, nemini concedentem, qui tibi vetustate necessitudinis potior possit esse, si audies, omnem tibi reliquæ vitæ dignitatem ex optimo Reip. statu acquires. Sis profectò, (nihil enim te fugere potuit) fuisse quodam tempus, cum homines existimarent, te nimis seruire temporibus. Quod ego quoque existimarem, si te ea, quæ patiebare probasse etiam arbitrarer. Sed cùm intelligerem, quid sentires; prudenter te arbitrabar videre, quid posses. Nunc alia ratio est omnium rerum, tuum iudicium est, idque liberum. Consul es designatus, optima ætate, summa eloquentia maxima orbitate Reip. virorum talium. Incumbe, per Deos immortales, in eam curam, & cogitationem, quæ tibi summam dignitatem, & gloriam afferat. Vnus autem est, hoc præsertim tempore, per tot annos Rep. diuexata, Reip. bene gerendæ cursus ad gloriam. Hæc amore magis impulsus scribenda ad te putaui, quàm quòd arbitrarer te monitis, & præceptis meis egere. Sciebam enim, ex iisdem te hæc haurire fontibus, ex quibus ipse auseram. Quare modum faciam, hoc tantum significandum putaui, vt potius amorem tibi ostenderem meum, quam

quam ostentarem prudentiam. Interea, quæ ad dignitatem tuam pertinere arbitrabor, studiosè, diligenterque curabo. Vale.

ARGVMENTVM.

Agit gratias Ciceroni, quod eum ad verissimæ gloriæ studium cohortatus sit; seque in Reip. potestate totum fore pollicetur.

PLANCVS S. D. M. CICERONI. 4

GRatissimæ mihi tuæ litteræ fuerunt, quas ex Furnij sermone te scripsisse animaduerti. Ego autem præteriti temporis excusationem affero, quòd te profectum audieram, nec multo ante rediisse sciui, quam ex epistola tua cognoui. Nullum enim in te officium, ne minimum quid sine maxima culpa videor posse præterire, in quo tuendo habeo caussas plurimas, vel paternæ necessitudinis, vel meæ à pueritia obseruantiæ, vel tui erga me mutui amoris. Quare, mi, Cicero, quod mea tuaque patitur ætas, persuade tibi te, vnum esse, in quo ego colendo patriam mihi constituerim sanctitatem. Omnia igitur tua consilia mihi non magis prudentiæ plena, quæ summa est, videntur: quàm fidelitatis, quàm ego ex mea conscientia metior. Quare, si aut aliter sentirem, certe admonitio tua me reprimere, aut, si dubitarem, hortatio impellere posset, vt id sequerer, quod tu optimum putares. Nunc verò quid est, quod me in aliam partem trahere possit? quæcunque in me bona sunt aut fortunæ beneficio tributa, aut meo labore parta, etsi à te propter amorem carius sunt æstimata; tamen vel inimicissimi iudicio tanta sunt, vt, præter bonam famam, nihil desiderare videantur. Quare hoc vnum tibi persuade, quantum viribus eniti consilio prouidere, auctoritate mouere potuero, hoc omne Reip. semper futurum. Non est ignotus mihi sensus tuus, neque si facultas: optabilis mihi quidem, tui præsentis esset, vnquam à tuis consilijs discreparem, nec nunc committam, vt vllum meum factum reprehendere iure possis. Sum in expectatione omnium rerum, quid in Gallia citeriore, quid in Vrbe Ianuario mense geratur, vt sciam. Interim maximam hic sollicitudinem, curamque sustineo, ne inter aliena vitia hæ gentes nostra mala suam putent occasionem. Quòd si proinde vt ipse

mereor,

mereor, mihi ſucceſſerit; certè & tibi, cui maximè cupio, & omnibus viris bonis ſatisfaciam. Fac valeas, meque mutuo diligas.

ARGVMENTVM.

Hic quoque Plancum ad ſuſpiciendam, tuendamque Remp. gloriæ ſtimulis incitat.

CICERO S. D. PLANCO. IMP. COS. DES. 5

BInas à te accepi litteras eodem exemplo: quod ipſum argumento mihi fuit diligentiæ tuæ; intellexi enim te laborare, vt ad me tuæ expectatiſſimæ litteræ perferrentur. Ex quibus cæpi fructum duplicem, mihique in comparatione difficilem ad iudicandum; amorem ne erga me tuum, an animum in Rempub. pluris æſtimandum putarem. Eſto omninò patriæ caritas, meo quidem iudicio maxima: ſed amor, voluntatiſque coniunctio plus certè habet ſuauitatis. Itaque commoratio tua paternæ neceſſitudinis, beneuolentiæque eius, quam erga me à pueritia contuliſſes, cæterarumque rerum, quæ ad eam ſententiam pertinebant, incredibilem mihi lætitiam attulerat: rurſus declaratio animi tui, quem haberes de Republica quemque habiturus eſſes, mihi erat iucundiſſima: eoque maior erat hæc lætitia; quod ad illa ſuperiora accedebat. Itaque te non hortor ſolum, mi Plance, ſed planè etiam oro, quod feci ijs litteris, quibus tu humaniſſimè reſpondiſti, vt tota mente, omnique animi impetu in Remp. incumbas. Nihil eſt, quod tibi maiori fructui, gloriæque eſſe poſſit: *nec quidquam ex omnibus rebus humanis eſt præclarius, aut præſtantius: quam de Rep. bene mereri*: adhuc enim patitur tua ſumma humanitas, & ſapientia, me quod ſentiam liberè dicere. Fortuna ſuffragante: videris res maximas conſecutus: quod quamquam ſine virtute non potuiſſes: tamen ex maxima parte ea, quæ es adeptus, fortunæ temporibuſque tribuuntur: his temporibus difficillimis, Reip. quidquid ſubueneris, id erit totum, & proprium tuum,. Incredibile eſt omnium ciuium, latronibus exceptis, odium in Antonium: magna ſpes in te, & in tuo exercitu, magna expectatio; cuius per Deos, gratiæ, gloriæque caue tempus amittas:

Sic

Sic moneo, vt filium sic, faueo, vt mihi, sic hortor, vt & pro patria, & amicissimum. Vale.

ARGVMENTVM.

Cum Plancus, litteris ad Senatum scriptis pacem cum Antonio suasisset, suadet Cicero, vt pacem armis potius, quàm pactione quærat, & vt se, à societate malorum ciuium aliquando seiungens, totum ad Remp. transferat.

CIC. S. D. PLANCO IMP. COS. DES. 6

QVæ locutus est Furnius noster de animo tuo in Remp. ea gratissima fuerunt Senatui, populoque Rom. probatissima, quæ autem recitatæ sunt litteræ in Senatu, nequaquàm cōsentire cum Furnij oratione visæ sunt. Pacis enim auctor æras, cùm Collega tuus, vir clarissimus à fœdissimis latronibus obsideretur, qui aut positis armis, pacem petere debent, aut, si pugnantes eam postulant, victoria pax, non pactione, parienda est. Sed de pace litteræ vel Lepidi, vel tuæ, quam in partem acceptæ sint, ex viro optimo fratre tuo, & C. Furnio poteris cognoscere. Me autem impulit tui caritas, vt quanquam nec tibi ipsi consilium deesset, & fratris, Furnijque beneuolentia, fidelisque prudentia tibi præsto esset futura, vellem tamen meæ quoque auctoritatis, pro plurimis nostris necessitudinibus, præceptum ad te aliquod peruenire. Crede igitur mihi, mi Plance, omnes, quos adhuc gradus dignitatis consecutus sis, (es autem adeptus amplissimos) eos honorum vocabula habituros, non dignitatis insignia: nisi te cum libertate populi Rom. & cum Senatus auctoritate coniunxeris. Seiunge te, quæso, aliquando ab ijs, cum quibus te non tuum iudicium, sed temporum vincula coniunxerunt. Complures in perturbatione Reipublicæ Consules dicti, quorum nemo Consularis habitus, nisi qui animo extitit in Remp. consulari. Talem igitur te esse oportet, qui primum te ab impiorum ciuium, tui dissimillimorum societate seiungas, deinde te Senatui, bonisq; omnibus auctorem, principem, ducem præbeas: postremò, vt pacem esse iudices non in armis positis, sed in abiecto armorum, & seruitutis metu. Hæc si & ages, & senties, tum eris non modò Consul, & consularis,

sed

sed magnus etiam Consul, & consularis, sin aliter: tum in istis amplissimis nominibus honorum non modò dignitas nulla erit, sed erit summa deformitas. Hæc impulsus beneuolentia, scripsi paulò seueriùs: quæ tu in experiendo, ea ratione, quæ te digna est, vera esse cognosces. XIII. kal. Apr.

ARGVMENTVM.

Exponit, cur breuior sit hac epistola, & in studium suum in Remp. seruis patefecerit; suamque dignitatem Ciceroni commendat.

PLANC. IMP. COS. DES. CIC. 7

PLura tibi de meis consilijs scriberem, rationemque omnium rerum redderem verbosius, quo magis iudicares, omnia me Reip. præstitisse, quæ & tua exhortatione excepi, & mea affirmatione tibi recepi (non minus enim à te probari, quam diligi, semper volui: nec te magis in culpa defensorem mihi paraui, quàm prædicatorem meritorum meorum esse volui) sed breuiorem me duæ res faciunt, vna quòd publicis litteris omnia sum persecutus, altera, quod M. Varisidium, equitem Romanum, familiarem meum, ad te ipsum transire iussi, ex quo omnia cognoscere posses. Non medius fidius mediocri dolore afficiebar, cum alij occupare possessionem laudis viderentur: sed vsque mihi temperaui, dum perducerem eò rem, vt dignum aliquid & Consulatu meo, & vestra expectatione efficerem. Quod spero, si me fortuna non fefelleris, me consecuturum, vt maximo præsidio. Reipublicæ nos fuisse & nunc sentiant homines, & in posterum memoria teneant. A te peto, vt dignitati meæ suffrageris, & quarum rerum spe ad laudem me vocasti, harum fructu in reliquum facias alacriorem non minus posse te, quàm velle, exploratum mihi est. Fac valeas, meque mutuo diligas.

ARGVMENTVM.

Caussas affert, quibus adductus non ita mature, vt homines expectabant, defensorem se publica libertatis professus sit: deque exercitu suo, & statu Prouincia significat.

PLAN-

PLANCVS IMP. COS. DES. S. D. COSS. Præt. Trib. pl. S. P. P. L. Q. R. 8

SI cui fortè videor, diutius & hominum expectationem, & spem Reipub. de mea voluntate tenuisse suspensam; huic prius excusandum me esse arbitror, quàm de insequenti officio quidquam vlli pollicendum, non enim præteritam culpam videri volo redemisse; sed optimæ mentis cogitata iampridem, maturo tempore enunciare. Non me præteribat, in tanta sollicitudine hominum, & tam perturbato statu ciuitatis, fructuosissimam esse professionem bonæ voluntatis? magnosque honores ex re complures consecutos videbam. Sed, cùm in eum casum me fortuna demisisset, vt aut celeriter pollicendo, magna in spe, ad proficiendum impedimenta opponerem; aut si in eo mihi temperauissem, maiores occasiones ad oppitulandum haberem: expeditius iter communis salutis, quàm mea laudis; esse volui. Nam quis in ea fortuna, quæ mea est, & ab ea vita, quam in me cognitam hominibus arbitror, & cum ea spe, quam in manibus habeo, aut sordidum quidquam pati, aut perniciosum concupiscere potest? Sed aliquantum nobis temporis, & magni laboris, & multæ impensæ opus fuit: vt quæ Reip. bonisque omnibus polliceremur, exitu præstaremus? neque ad auxilium patriæ nudi cum bona voluntate, sed cum facultatibus accederemus. Confirmandus erat exercitus nobis, magnis sæpe præmijs sollicitatus; vt ab Rep. potiùs moderatam, quam ab vno infinita speraret. Confirmandæ complures ciuitates, quæ superiore anno largitionibus, concessionibusque præmiorum erant obligatæ, vt & illa vana putarent, & eadem à melioribus auctoribus petenda existimarent. Eliciendæ etiam voluntates reliquorum, qui finitimis Prouincijs exercitibusque præfuerunt, vt potiùs cum pluribus societatem defendendæ libertatis iniremus, quàm cum paucioribus funestam orbi terrarum victoriam pateremus. Muniendi verò nosmetipsi fuimus, aucto exercitu, auxilijsque multiplicatis; vt, cum præferremus sensus apertè, tum etiam inuitis quibusdam sciri, quid defensuri essemus, non esset periculosum. Itaque nunquam diffitebor, multa me, vt ad

effectum

effectum horum consiliorum peruenirem, & simulasse initum, & dissimulasse cum dolore, quòd, præmatura denunciatio boni ciuis imparati, quàm periculosa esset, ex casu Collegæ videbam. Quo nomine etiam C. Furnio legato, viro forti, atque strenuo, plura etiam verbo, quam scriptura, mandata dedimus; vt & rectius ad vos perferrentur, & nos essemus tutiores; quibusque rebus, & communem salutem muniri, & nos armari conueniret, præcipimus. Ex quo intelligi potest, curam Reip. summæ defendendæ iam pridem apud nos excubare. Nunc, cum Deum benignitate, ab omni re simus paratiores; non solùm sperare de nobis homines, sed exploratè iudicare volumus. Legiones habeo quinque sub signis, & sua fide, virtuteque Reip. coniunctissimas, & nostra liberalitate nobis obsequentes; Prouinciam omnium ciuitatum consensu paratissimam, & summa contentione ad officia certantem; equitatus auxiliorumque tantas copias, quantas hæ gentes ad defendendam, suam salutem, libertatemque conficere possunt. Ipse ita sum animo paratus vel prouinciam tueri, vel ire, quò Resp. vocet, vel tradere exercitum, auxilia, Prouinciamque; vt vel omnem impetum belli in me conuertere non recusem; si modò meo casu aut confirmare patriæ salutem, aut periculum morari possim. Hæc, si iam expeditis omnibus rebus, tranquilloque statu ciuitatis, polliceor in damno meæ laudis, Reip. commodo lætabor; sint ad societatem integerrimorum & maximorum periculorum accedam, consilia mea æquis iudicibus ab obtrectatione inuidorum defendenda commendo. Mihi quidem ipsi, fructus meritorum meorum in Reipublicæ incolumitate satis magnus est paratus. Eos verò, qui meam auctoritatem, & multò magis vestram fidem secuti, nec vlla spe decipi, nec vllo metu terreri potuerunt, vt commendatos vobis habeatis, petendum videtur. Vale.

ARGVMENTVM.

Suum studium erga Remp. præsefert; modestè dignitatem suam commendat: quid egerit, quid acturus sit, exponit: qualem ducat exercitum significat.

PLANCVS IMP. COS. DES. S. D. CIC. 9

NIhil me tibi timerè, aut te cæteris de me frustra recipisse, lætor, certè hoc maius habes testimonium amoris mei, quò maturius tibi, quàm cæteris consilia mea volui esse nota; in dies verò meritorum meorum fieri accessiones, peruidere te spero; cogniturum magis recipio. Quod ad me attinet, mi Cicero (ita ab imminentibus malis Resp. me adiuuante liberetur) sic honores, præmiaque vestra suspicio, conferenda certè cum immortalitate; vt sine his nihil de meo studio, perseuerantiaque sim remissurus. Nisi in multitudine optimorum ciuium impetus animi mei fuerit singularis, & opera præcipua; nihil ad meam dignitatem accedere volo suffragatione vestra; concupisco autem nihil mihi, contraque ipse pugno: sed, & temporis, & rei te moderatorem facilè patior esse; *Nihil aut serò, aut exiguè à patria ciui tributum potest videri*. Exercitum ad VI. Kal. Maias Rhodanum transieci; magnis itineribus Viennam equites mille via breuiore præmisi: ipse, si à Lepido non impediar, celeritate satisfaciam: sin autem itenere meo se opposuerit; ad tempus consilium capiam. Copias adduco, & genere, & numero, & fidelitate firmissima. Te, vt diligas me, si mutuo me facturum scis, rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Laudat Plancum de optima voluntate, studioque iuuandæ Reip. præmiaque illum à Senatu honorificentissima sperare vult operamque in eo suam pollicetur; & hortatur, vt egregiè pergat in Rep. tuenda.

CIC. S. D. PLANC. IMP. COS. DES. 10

ETsi satis ex Furnio nostro cognoueram, quæ tua voluntas, quod consilium de Rep. esset; tamen, lectis tuis litteris, liquidius de toto sensu tuo iudicaui. Quamobrem, quanquam in vno prælio omnis fortuna Reip. disceptat, quod quidem, cum hæc legeres, iam decretum arbitrabar fore: tamen ipsa fama, quæ de tua voluntate percrebuit, magnam es laudem consecutus. Itaque, si Consulem Romæ habuissemus, declaratum esset à Senatu cum tuis magnis honoribus, quam gratus esset

esset conatus, & apparatus tuus, cuius rei non modo non præterijt tempus, sed ne maturum quidem etiam nunc, meo quidem iudicio, fuit. *IS ENIM denique honos mihi videri solet, qui non propter spem futuri beneficij; sed propter magna merita claris viris defertur, & datur:* Quare, sit modò aliqua Resp. in qua honos elucere possit omnibus mihi crede, amplissimis honoribus abundabis. Is autem qui vere appellari potest honos, non inuitamentum ad tempus, sed perpetuæ virtutis est præmium. Quamobrem, mi Plance, incumbe toto pectore ad laudem: subueni patriæ: opitulare Collegæ; omnium gentium consensu, & incredibilem conspirationem adiuua. Me tuorum consiliorum adiutorem, dignitatis fautorem, omnibus in rebus tibi amicissimum, fidelissimumq; cognosces. Ad eas enim caussas, quibus inter nos amore sumus, officijs, vetustate coniuncti, patriæ caritas accessit: eaque effecit, vt tuam vitam anteferrem meæ. IV. kal. April.

ARGVMENTVM.

Gratias agit pro officijs, quæ in ipsum Cicero contulerat; & de suo studio erga Remp. omnia pollicetur.

PLANCVS S. D. CICERONI. 11

IMmortales ago tibi gratias agamque, dum viuam: nam, relaturum me affirmare non possum. Tantis enim tuis officijs non videor mihi respondere posse; nisi forte, vt tu grauissime, disertissimeque scripsisti, ita sensurus es, vt tum me referre gratiam putes, cum memoria tenebo. Si de filij tui dignitate esset actum, amabilius certè nihil facere potuisses. Primæ tuæ sententiæ infinitis cum muneribus; posteriores ad tempus, arbitriumque amicorum meorum compositæ, oratio assidua, & perpetua de me, iurgia cum obtrectatoribus propter me, notissima mihi sunt. Non mediocris adhibenda mihi est cura, vt Reip. me ciuem dignum tuis laudibus præstem, in amicitia tua memorem, atque gratum: Quod reliquum est, tuum munus tuere: & me, si quem esse voluisti, eum, exitu rebusque cognoscis, defende, ac suscipe. Cum Rhodanum copias transiecissem, fratremque cum tribus millibus equitum præmisissem; ipse iter ad Mutinam dirigerem; in itinere de prælio facto,

Brutoq;&Mutina obsidione libertatis audiui. Animaduerti nullum aliud receptum Antonium, reliquasque, quæ cum eo essent habere, nisi in his partibus: duasque ei spes esse propositas, vnam Lepidi ipsius, alteram exercitus. Quod quædam pars exercitus non minus furiosa est; quàm qui cum Antonio fuerunt, equitatum reuocaui; ipse in Allobrogibus constiti; vt proinde ad omnia paratus essem, ac res me moneret. Si ludus huc se Antonius conferet; facilè mihi videor per me sustinere posse, remque publicam ex vestra sententia administrare, quamuis ab exercitu Lepidi recipiatur. Si verò copiarem aliquid secum adducet; etsi decima legio veterana, quæ nostra opera reuocata cum reliquis est, ad eumdem furorem redierit; tamen, ne quid detrimenti fiat, dabitur opera à me: idque me præstaturum spero, dum istinc copiæ transijciantur, coniunctæque nobiscum faciliùs Perditos opprimant. Hoc tibi spondeo, mi Cicero, neque animum, neque diligentiam mihi defuturam. Cupio mehercule nullam residuam sollicitudinem esse; sed, si fuerit, nec animo, nec beneuolentiæ, nec patientiæ cuiusquam pro vobis cedam. Do quidem eo operam, vt etiam Lepidum ad huius rei societatem incitem; omniaque ei obsequia polliceor, si modò Remp. respicere volet. Vtor in hac re adiutoribus, interpretisque fratre meo, & Laterense, & Furnio nostro. Non me impedient priuatæ offensiones, quo minus pro Reip. salute etiam cum inimicissimo consentiam. Quòd si nihil profecero; nihilominus maximo sum animo; & maiore fortasse cum mea gloria vobis satisfaciam. Fac valeas, meque mutuo diligas.

ARGVMENTVM.

Significat quàm grata Senatui fuerint eius litteræ de apparatu, studioque defendendæ Reip. quidque ex eius litteris actum sit; & hortatur, vt solet: ad recuperandam libertatem.

CIC. S. D. PLANCO IMP. COS. DES. 12

ETsi Reip. caussa maximè gaudere debeo, tantum ei te praesidij tantum opi, attulisse extremis pæne temporibus; tamen, ita te victorem complectar Rep. recuperata, vt magnam partem mihi lætitiæ tuæ dignitatis afferat; quam & esse

iam:

iam:& futuram amplissimam intelligo. Caue enim putes, vllas litteras vnqua gratiores: quàm tuas, in Senatu esse recitatas: idque contigit, tum meritorum tuorum in Remp. eximia quadam magnitudine, tum verborum, sententiarumque grauitate. Quod mihi quidem minimè nouum: qui & te nossem, & tuarum litterarum ad me missarum promissa meminissem: & haberem à Furnio nostro tua penitus consilia cogita. Sed Senatui maiora visa sunt, quàm erant expectata: non quod vnquam de tua voluntate dubitasset; sed nec, quantum facere posses, nec, quò progredi velles, exploratum satis habebat. Itaque cum ad VII. Id. Apr. mane mihi tuas litteras M. Varisidius reddidisset; easque legissem; incredibili gaudio sum elatus: cumque magna multitudo optimorum virorum, & ciuium me de domo deduceret; feci continuo omnes participes meę voluptatis. Interim ad me venit Munatius noster, vt consueuerat: & ego ei litteras tuas ostendi; nihil dum enim sciebat: nam ad me primum Varisidius; Idque sibi à te mandatum esse dicebat. Paulo post idem mihi Munatius eas litteras legendas dedit, quas ipsi miseras, & eas quas publicè placuit nobis, vt statim ad Cornutum, Prætorem Vrb. litteras deferremus, qui, quòd Consules aberant, consulare munus sustinebat more maiorum. Senatus est continuò conuocatus, frequensque conuenit propter famam, atque expectationem tuarum litterarum. Recitatis litteris, oblata religio Cornuto est, pullariorum admonitu, non satis diligenter cum auspicijs operam didisse; itaque a nostro Collegio comprobatum est: itaque res delata est in posterum. Eo autem die magna mihi fuit pro tua dignitate contentio cum Seruilio: qui cùm gratia effecisset, vt sua sententia prima pronunciaretur; frequens eum Senatus reliquit, & in alia omnia discessit: meæque sententiæ, quæ secunda pronunciata erat, cum frequens assentiretur Senatus, rogatu Seruilij P. Titius intercessit, res in posterum dilata, venit paratus Seruilius, Ioui ipsi iniquus, cuius in templo res agebatur. Hunc quemadmodum frigerim, quantaque contentione Titium intercessorem abiecerim ex aliorum te litteris malo cognoscere; vnum hoc ex meis, Senatus grauior, constantior, amicior tuis laudibus esse non potuit, quantum fuit; nec verò tibi Senatus amicor, quàm cuncta citas; mira-

 biliter

biliter enim populus Rom. vniuersus, & omnium generum, ordinumque consensus ad liberandam Rempublicam conspirauit. Perge igitur, vt agis, nomenque tuum commenda immortalitati, atque hæc omnia, quæ habent speciem gloriæ, collecta inanissimis splendoris insignibus, contemne: breuia, fugacia, caduca existima. *VERVM decus in virtute positum est, quæ maximè illustratur magnis in Remp. meritis.* Eam facultatem habes maximam: quam quando complexus es, & tenes; perficies vt ne minus Resp. tibi, quam tu Reip. debeas. Me tuæ dignitatis non modo fautorem, sed etiam amplificatorem cognosces: id tum Reip. quæ mihi est mea vita carior; tum nostræ necessitudini debere me iudico. Atque in his curis, quas contuli ad dignitatem tuam, cœpi magnam voluptatem, quòd bene cognitam mihi T. Munatij prudentiam, & fidem, magis etiam perspexi in eius incredibili erga te beneuolentia; & diligentia. IV. Id. Apr. Vale.

ARGVMENTVM.

Scribit de S.C. in suam sententiam facto, ad augendam Planci dignitatem hortaturque, vt Antoniani belli reliquias conficiat.

CICERO S. D. PLANCO IMP. COS. DES. 13

VT primùm potestas data est augendæ dignitatis tuæ, nihil prætermisi in te ornando, quod positum esset aut in præmio virtutis, aut in honore verborum. Id ex ipso S. C. poteris cognoscere: ita enim est perscriptum, vt à me descripto dicta sententia est: quam Senatus frequens secutus est summo studio, magnoque consensu. Ego quanquam ex tuis litteris, quas mihi misisti; perspexeram te magis iudicio bonorum; quam insignibus gloriæ delectari; tamen considerandum nobis existimaui, etiam si tu nihil postulares, quantum tibi à Republica deberetur. Tu contexes extrema cum primis: qui enim M. Antonium oppresserit, is bellum confecerit. Itaque Homerus non Aiacem, nec Achillem, sed Vlyssem appellauit πτολίπορθον, Vale.

AR-

ARGVMENTVM.

Laudat Plancum de subsidio Reip. ferendo; & hortatur, vt Antonium ad Mutinam fusum persequatur, ac perdat.

CIC. S. D. PLANCO IMP. COS. DES. 14

O Gratam famam biduo ante victoriam, de subsidio tuo, de studio, de celeritate, de copijs. Atqui etiam hostibus fusis, spes omnis in te est: fugisse enim ex prælio Mutinensi dicuntur notissimi latronum duces: *est autem non minus gratum extrema delere, quam prima depellere.* Equitem expectabam iam tuas litteras, idque cum multis: sperabamque etiam Lepidum, temporibus admonitum, te cum & Reip. satis esse facturum. In illam igitur curam incumbe, mi Plance, vt ne qua scintilla teterrimi belli relinquatur. Quod si erit factum, & Remp. diuino beneficio affeceris, & ipse æternam gloriam consequere. III. Id. Maij. Vale.

ARGVMENTVM.

Nunciat, quid ad opprimendum Antonium paret.

PLANCVS IMP. S. D. CIC. 15

HIs litteris scriptis, quæ postea accidessent, scire te, ad Remp. putaui pertinere. Sedulitas mea, vt spero, & mihi, & Reip. tulit fructum: namque assiduis internuncijs cum Lepidos egi, vt omissa omni contentione, reconciliataque voluntate nostra, communi consilio Reip. succurreret: se, liberos, Vrbem pluris, quàm vnum perditum, abiectumque latronem putaret; obsequioque meo, si ita faceret, ad omnes res ab vteretur. Profeci itaque per Laterensem internuncium: fidem mihi dedit, se Antonium, si prohibere sua Prouincia non potuisset, bello persecuturum; me, vt venirem, copiasque coniungerem, rogauit: eoque magis quòd & Antonius ab equitatu firmus esse dicebatur, & Lepidus ne mediocrem quidem equitatum habebat: nam etiam ex paucitate eius, non multis ante diebus decem, qui optimi fuerant, ad me transierunt. Quibus rebus ego cognitis, cunctatus non sum; in cursu bonorum consiliorum

Lepidum adiuuandum putaui. Aduentus meus quid profecturus esset, vidi, vel quòd equitatu meo persequi, atque opprimere equitatu eius possem, vel quòd exercitus, Lepidi eam partem, quæ corrupta est, & ab Rep. alienata, & corrigere, & coercere præsentia mei exercitus possem. Itaque in Isara, flumine maximo, quod in finibus est Allobrogum, ponte vno die facto, exercitum ad IV. Id. Maij trasduxi. Cùm vero mihi nunciatum esset. L. Antonium præmissum cum equitibus, & cohortibus, ad Forum Iulij venisse; fratrem cum equitum quatuor millibus, vt occurreret ei, misi ad pridie Id. Maij. ipse maximis itineribus cum quatuor legionibus expeditis, & reliquo equitatu subsequar. Si nos mediocris modo fortuna Reip. adiuuerit; & audaciæ perditorum, & nostræ sollecitudinis, hic finem reperiemus. Quod si latro, præcognito nostro aduentu, rursus in Italiam se recipere cœperit; Bruti erit officium occurrere ei; cui scio nec consilium, nec animum defuturum. Ego tamen si acciderit fratrem cum equitatu mittam, qui sequatur. Italiamque à vastatione defendat. Fac valeas, meque mutuo diligas.

ARGVMENTVM.

Gratissimas Senatui fuisse Planci litteras maximeque opportunas significat: eique auctor est; vt in rebus tam subitis consilium Senatus ne expectet, ipse à sese consilium capiat.

CICERO S. D. PLANCO 16

NIhil post hominum memoriam gloriosius, nihil gratius, ne tempore quidem ipso opportunius accidere vidi, quã tuas, Plance litteras. Redditæ sunt enim, frequenti Senatu Cornuto, cum is frigidas sanè, & inconstantes recitasse litteras Lepidi. Sub eas statim recitatæ sunt tuæ, non sine magis quidem clamoribus. Cum rebus enim ipsis essent, & studijs beneficijsq; in Rempub. grauissimæ; tum erant grauissimis verbis, & sententijs. Flagitare cenatus institi Cornutum, vt referret statim de tuis litteris. Ille se considerare ait velle. Cum ei magnum conuicium fieret cuncto à Senatu, quinque Tribuni pl. retulerunt. Seruilius rogatus rem distulit. Ego eam sententiam dixi, cui sunt assensi ad vnum. Ea, quæ fuerit ex S. C. cognosces. Tu quan-

quanquam consilio non eges, vel abundas potiùs; tamen hoc animo esse, debes, vt nihil huc reijcias: neve in rebus tam subitis, tamque angustij a Senatu consilium petendum putes: ipse tibi sis Senatus; quodcunque te ratio Reip. ducet, sequare. Cures, vt ante factum aliquid à te egregium audiamus, quàm futurum putarimus. Illud tibi promitto, quidquid erit à te factum, id Senatum, non modò vt fideliter, sed etiam vt sapienter factum comprobaturum. Vale.

ARGVMENTVM.

Præsentem belli statum describit, cum excusatione fratris à se dimissis, & commendatione sua dignitatis.

PLANCVS IMP. S. D. CIC. 17

ANtonius Idibus Maij ad forum Iulij cum primis copijs venit, Ventidius bidui spatio abest ab eo. Lepidus ad forum Voconij castra habet; qui locus à Foro Iulij quatuor & viginti millia passuum abest; ibique me expectare constituit, quemadmodum ipse mihi scripsit. Quod si omnia mihi integra & ipse, & fortuna seruauerit; recipio vobis celeriter me negotium ex sententia confecturum. Fratrem meum assiduis laboribus, concursationibusque confectum grauiter se habuisse, antea tibi scripsi. Sed tamen, cum primum posse ingredi cœpit; non magis sibi, quàm Reip. conualuisse se existimans, ad omnia pericula princeps esse non recusabat. Sed ego eum non solum hortatus sum, verum etiam coegi isto procisisci: quod illa valetudine magis conficere se, quam me iuuare posset in castris; quod acerbissimo interitu Consulum Remp. nudatam, tali ciue Prætore in vrbanis officijs indigere existimabam: quod si quis vestrum non probabit: mihi prudentiam consilio defuisse sciat non illi erga patriam fidelitatem Lepidus tandem, quod ego desiderabam, fecit vt Appellam ad me mitteret: quod obside fide illius, & societatis in Rep. administranda vterer. Studium in ea re suum mihi L. Gellius; de tribus fratribus, Segauiano probauit; quo ego interprete nouissimè ad Lepidum sum vsus. Amicum eum Reip. cognoscere videor licenterque ei sum testimonio, & omnibus ero, qui bene merentur. Fac valeas, meque

mutuò diligas: dignitatem meam, si mereor, tuearis, sicut adhuc singulari cum beneuolentiam fecisti. Vale.

ARGVMENTVM.

Narrat, quibus de caussis ad Lepidum proficiscatur.

PLANCVS S. D. CICERONI. 18

QVid in animo habuerim cum Lætus, Neruaque discesserunt à me, & ex litteris, quas eis dedi, & ex ipsis cognoscere potuisti, qui omnibus rebus, consilijsque meis interfuerunt. Accidit mihi, quod homini pudenti, & cupido satisfaciendi Reip. bonisque omnibus accidere solet; vt consilium sequerer periculosum magis; dum me probarem, quàm tuum, quod habere posset obtrectationem. Itaque, post discessum legatorum, cum binis continui litteris, & Lepidus me, vt venirem rogaret; & Laterensis multò etiam magis prope implorans obtestaretur; non vllam rem aliam extimescens, quàm eamdem, quæ mihi quoque facit timorem, varietatem, atq; infidelitatem exercitus eius: non dubitandum putaui, quin succurrerem, meque communi periculo offerrem. Sciebam enim, etsi cautius illud erat consilium, expectare me ad Isaram, dum Brutum transijceret exercitum; & cum collega consentientes, exercitu concordi, & bene de Rep. sentiente, hostibus obuiam ire; tamen; si quid Lepidus bene sentiens detrimenti cepisset, hoc omne assignatum iri, aut pertinaciæ meæ, aut timori videbam; si aut hominem offensum mihi, coniunctum cum Republica non subleuassem; aut ipse à certamine belli tam necessarij me remouissem. Itaque potiùs periclitari volui, si possem mea præsentia, & Lepidum tueri, & exercitum facere meliorem, quàm nimis cautus videri. Sollicitorem certè hominem non suis contractis neminem puto fuisse. Nam quæ res nulla habebat dubitationem; si exercitus Lepidi absit, ea nunc magnam affert sollicitudinem, magnumque habet casum. Mihi enim si contigisset, vt prior occurrerem Antonio; non mehercule horum constitisset: tantum ergo & mihi confido, & sic percussas illius copias. Ventidijque mulionis castra despicio. Sed non possum non exhorrescere, si quid intra cutem subest vulneris,

quod

quod prius nocere potest, quam sciri, curarique possit. Sed certè, nisi vno loco me tenerem, magnum periculum ipse Lepidus, magnum ea pars exercitus adiret, quæ bene de Republica sentit: magnam etiam perditi hostes accessionem sibi fecissent, si quas copias à Lepido obstraxissent. Quæ si aduentus meus repreherit, agam gratias fortunæ, constantiæque meæ, quæ me ad hanc experientiam excitauit. Itaque ad XII. Kal. Iun. ab Isara castra moui: pontem tamen, quem in Isaram feceram, castellis duobus ab capita positus, reliqui, præsidiaque ibi firma posuit, vt venienti Bruto, exercituique eius sine mora transitus esset paratus. Ipse, vt spero diebus octo, quibus has litteras dabam, cum Lepidi copijs me coniungam. Vale.

ARGVMENTVM.

Officium Planci in actione gratiarum sibi fuisse gratissimum fatetur: hortaturque, vt ad extinguendas belli reliquias omni studio incumbat.

CIC. S. D. PLANCO IMP. 19

QVanquam gratiarum actionem à te non desiderabam, cum te re ipsa, atq; animo scirem esse gratissimum; tamen (fatendum est enim) fuit ea mihi periucunda. Sic enim vidi; quasi ea, quæ oculis cernuntur, me à te amari. Dices: Quid antea? Semper quidem, sed nunquam illustrius. Litteræ tuæ mirabiliter gratæ sunt Senatui, cum rebus ipsis, quæ erant grauissimæ, & maximæ, fortissimi animi, summique consilij; tum etiam grauitate sententiarum, atque verborum. Sed, mi Plance, incumbe vt belli extrema perficias: in hoc erit summa & gratia, & gloria. Cupio omnia Reipub. caussa, sed mehercule, in ea conseruanda iam defatigatus, non multò plus faueo patriæ; quam tuæ gloriæ; cuius maximam facultatem tibi Dij immortales, vt spero, dedere: quam complectere, obsecro. Qui enim Antonium oppresserit, his hoc teterrimum bellum periculosissimumque confecerit. Vale.

ARGVMENTVM.

Petit, vt de Lepidi fide significet, vtrum à Reip. sit, an se cum Antonio coniunxerit: & hortatur ad belli reliquias opprimendas.

CIC.

CICERO S. D. PLANCO. 20

ITa erant omnia, quæ istinc afferebantur, incerta; vt quid ad te scriberem non occurreret; modò enim quæ vellemus de Lepido; modò contra nunciabantur. De te tamen constans fama, nec decipi posse, nec vinci. Quorum alterius fortuna partem habet quandam; alterum proprium est prudentiæ tuæ. Sed accepi litteras à Collega tuo, datas Idibus Maij: in quibus erat, te ad se sprípsisse, à Lepido, non recepi Antonium; quod erit certius, si tu ad nos idem scripseris: sed minus audes fortasse propter inanem lætitiam litterarum superiorum. Verum vt errare mi Plance potuisti, (quis enim id effugerit?) sic, decipi te non potuisse, quis non videt? nunc vero etiam erroris caussa sublata est. Culpa enim illa *Bis ad eundem*, vulgari reprehensa prouerbio est. Sin, vt scripsisti ad Collegam, ita se res habet, omni cura liberati sumus; nec tamen erimus prius, quam, ita esse, tu nos feceris certiores. Mea quidem, vt ad te sæpius scripsi, hæc sententia est; qui reliquias huius belli oppresserit, eum totius belli confectorem fore, quem te & opto esse, & confido futurum. Studia mea erga te, quibus certè nulla esse maiora potuerunt; tibi tam grata esse, quàm ego putaui fore; minimè miror, vehementerque lætor, quæ quidem tu, si rectè istic erit, maiora, & grauiora cognosces. IV. kal. Iun.

ARGVMENTVM.

Nunciat de Lepidi perfidia, & coniunctione cum Antonio nouarumque copiarum subsidium postulat: & suam commendat dignitatem.

PLANCVS S. D. CICERONI. 21

PVderet me inconstantiæ mearum litterarum, si non hæc ex aliena leuitate penderet. Omnia feci; quare, Lepido coniuncto ad Remp. defendendam, minore sollicitudine vestra perditis resisterem; omnia ei & petenti recepi, & vltro pollicitus sum scripsique tibi biduo ante, confidere me bono Lepido esse vsurum, communique consilio bellum administraturum. Credidi Chirographis eius, affirmationi præsentis Laterensis;

terensis;

terensis; qui tum apud me erat; reconciliaremque me Lepido fidemque haberem, orabat. Non licuit diutius bene de eo sperare: illud certè caui, & cauebo, mea credulitate Reipubl. summa fallatur. Cum Isaram flumen, vno die ponte confecto, exercitum transduxissem; pro magnitudine rei celeritatem adhibens quod petierat per litteras ipse, vt maturarem venire; præsto mihi fuit stator eius cum litteris; quibus, ne venirem, denunciabat; se posse conficere per se negotium; interea ad Isaram expectarem. Indicabo temerarium meum consilium tibi; nihilominùs ire decreueram, existimans eum socium gloriæ vitare. Putabam posse me, nec de laude ieiuni hominis deliberare quidquam, & subesse tamen propinquis locis; vt, si durius aliquid esset, succurrere celeriter possem. Ego non malus homo hoc suspicabar. At Laterensis, vir sanctissimus, suo chirographo mitti mihi litteras: in eisque desperans de se, de exercitu, de Lepidi fide, quærensque se destitutum, apertè denunciat, videam ne fallar; suam fidem solutam esse; Reip. ne desim. Exemplar eius chirographi Titio dedi. Ipsa chirographa omnia, & quibus credidi, & ea, quibus fidem non habenda putaui. Læuo Cispio dabo perferendas, qui omnibus his interfuit rebus. Accessit eò, vt milites eius, cum Lepidus concionaretur, improbi per se corrupti etiam per eos, qui præsunt. Canidios, Rufenosque, & cæteros, quos, cum opus erit, scietis, conclamarint viri boni, pacem se velle: neq; esse cum vllis, pugnaturos, duobus iam Consulib. singularibus viris occisis, tot ciuibus pro patria amissis, hostibus denique omnibus iudicatis, bonisque publicatis. Neque hoc aut vindicarat Lepidus, aut sanarat. Huc me venire, & duobus exercitibus coniunctis obijcere exercitum fidelissimum, maxima auxilia, Principes Galliæ, Prouinciam cunctam summæ dementiæ, & temeritatis esse vidi mihique, si ita oppressus essem. Remque publ. mecum perdidissem, mortuo non modo honorem, sed misericordiam quoque defuturam. Itaque rediturus sum: nec tanta munera perditis hominibus dari posse sinam. Exercitum locis vt habeam opportunis, Prouinciam tueat, etiam si ille exercitus desciuerit, omnia vt integra seruem, dabo operam, quoad exercitus huc summitatis, pariq; felicitate Remp. hic vindicetis. Nec depugnare, si occasio tulerit; nec obsideri,

sideri, si necesse fuerit; nec mori, si casus inciderit, pro vobis paratior fuerit quisquam. Quare hortor te, mi Cicero exercitum huc, transijciendum quamprimum cures; & matures prius quã hostes magis corroborentur, & nostri perturbentur. In quo si celeritas erit ad hibita; Respub. in possessione victoriæ, deletis sceleratis, permanebit. Fac valeas, meque diligas Fratrem meum tibi, fortissimum ciuem, & ad omnia paratissimum, excusem litteris? qui ex labore in febriculam incidit assiduam, & satis molestam. Cum primum poterit istuc recurrere, non dubitabit, ne quo loco Reipub. desit. Meam dignitatem commendatam, habeas, rogo. Concupiscere me nihil oportere. Habeo te, & amantissimum mei, & quod optaui, summæ auctoritatis. Tu videris, quantum, & quando tuum munus apud me velis esse. Tantum te rogo, in Hirtij locum me subdas, & ad tuum amorem, & ad meam obseruantiam. Vale.

ARGVMENTVM.

Agris diuidundis præfici Plancus cupiebat, ad militum gratiam colligendam: de ea re Cicero respondet.

CICERO S. D. PLANCO. 22

IN te, & in Collega omnis spes est Dijs approbantibus. Concordia vestra, quæ Senatui declarata litteris vestris est, & mirificè, & Senatus, & cuncta ciuitas delectata est. Quod ad me scripseras de re agraria, si consultus Senatus esset, vt quisque de te honorificentissimam sententiam dixisset, eam secutus essem; qui certè ego fuissem: sed propter tarditatem sententiarum, moramque rerum; cum ea, quæ consulebantur, ad exitum non peruenirent; commodissimum mihi, Plancoque fratri visum est, vti eo, quod ne nostro arbitratu componeretur, quis fuerit impedimento, arbitror te ex Planci litteris cognouisse. Sed siue in S. C. siue in cæteris rebus desideras aliquid, sic tibi persuade, tantam esse apud omnes bonos tui caritatem, vt nullum genus amplissimæ dignitatis excogitari possit, quod tibi non paratum sit. Litteras tuas vehementer expecto: & quidem tales, quales maximè opto. Vale.

AR-

ARGVMENTVM.

Excusat se, quod Lepido crediderit: & suam diligentiam in copijs tuto reducendis declarat, accepto nuncio de Lepidi, Antonijque coniunctione. Quo in periculo subsidium Cæsariani exercitus postulat.

PLANCVS S. D. M. CIC. 23

NVnquam mehercule, mi Cicero, me pœnitebit maxima pericula pro patria subire; dum, si quid acciderit mihi, a reprensione temeritatis absim. Confiterer imprudentia me lapsum, si vnquam Lepido ex animo credidissem, *CREDVLITAS enim error est magis, quàm culpa: & quidem in optimi cuiusque mentem facillime irrepit.* Sed ego non hoc vitio pæne sum deceptus: Lepidum enim pulchrè noram. Quid ergo est? pudor me qui in bello maximè est periculosus: hunc casum coegit subire. Nam, si vno loco essem, verebar, ne cui obtrectatorum viderer, & nimium pertinaciter Lepido offensus, & mea patientia etiam allere bellum. Itaque copias prope in conspectum Lepidi, Antonijque adduxi: quadragintaque millium passuum spatio relicto, consedi; eo consilio, vt vel celeriter accedere, vel salubriter recipere me possem. Adiunxi hæc in loco eligendo, flumen oppositum vt haberem, in quo mora transitus esset. Vocontij sub manu vt essent, per quorum loca mihi fideliter pateret iter. Lepidus desperato aduentu meo, quem non mediocriter captabar, se cum Antonio coniunxit ad IV. Kal. Iun. eodemque die ad me castra mouerunt. Viginti millia passuum cùm abessent, res mihi nuncita est Dedi operam, Deum benignitate, vt & celeriter me reciperem, & hic discessus nihil fugæ simile haberet; non miles vllus, non eques, non quidquam impedimentorum amitteretur, aut ab illis furentibus latronibus interciperetur. Itaque Pridie Non. Iun omnes copias Isaram transieci, pontesque quos feceram interrupi: vt & spatium ad se colligendum homines haberent; & ego me interea cum Collega coniungerem; quem triduo, cum has dabam litteras expectabam. Laterensis nostri, & fidem, & animum singularem in Rempub. semper fatebor. Sed certè nimia eius indulgentia in Lepidum ad hæc pericula perspi-

perſpicienda fecit cum minus ſagacem. Qui quidem, cum in fraudem ſe deductum videret, manus, quas iuſtiùs in Lepidi perniciem armaſſet, ſibi afferre conatus eſt. In quo caſu tamen interpellatus, adhuc viuit, & dicitur victurus. Sed tamen de hoc mihi parum certum eſt: ego magno cum dolore parricidarum elapſus ſum ijs. Veniebant enim eodem furore in me, quo in patriam, incitati: iracundias autem harum rerum recentes habebant, quòd Lepidum caſtigare non deſtiteram, vt extingueret bellum: quòd colloquia facta improbabam: quòd legatos, fide Lepidi miſſos ad me, in conſpectum venire vetueram quòd C. Catium Veſtinum Trib. mil. miſſum ab Antonio ad eum cum litteris exceperam. In quo hanc capio voluptatem, quod certè, quo magis me petiuerunt, tanto maiorem ijs fruſtratio dolorem attulit. Tu, mi Cicero, quod adhuc feciſti, idem præſta vt vigilanter, neruoſeq; nos, qui ſtamus in acie, ſubornes. Veniat Cæſar cum copijs, quas habet firmiſſimas, aut, ſi ipſum aliqua res impedit exercitus eius mittatur: cuius ipſius magnum periculum agitur. Quidquid aliquando futurum fuit in caſtris perditorum contra patriam, hoc omne iam conuenit. Pro Vrbis vero ſalute cur non omnibus facultatibus, quas habemus, vtamur? quod ſi vos iſtic non defueritis; profectò, quod ad me attinet omnibus rebus abundè Reip. ſatisfaciam. Te quidem, mi Cicero, in dies mehercule habeo cariorem; ſollicitudineſque meas quotidie magis tua merita, exacuunt, ne quid aut ex amore, aut ex iudicio tuo perdam. Opto, vt mihi liceat iam præſenti pietate meorum officiorum ea beneficia tibi facere iucundiora. Vale. IX. Id. Iun. Ciuarone ex finibus Allobrogum.

ARGVMENTVM.

Pollicetur ſe memorem beneficiorum: ſuas copias narrat: ſubſidium, aut ab Octauiano, aut Africano exercitu, poſtulat. Octauianum, quaſi negligentem in tuenda Repub. accuſat.

PLANCVS IMP. COS. DES. S. D. CICERONI. 24

FAcere non poſſum quin in ſingulas res; meritaque tua tibi gratias agam; ſed mehercule facio cum pudore. Neque enim tanta neceſſitudo, quantum tu mihi tecum eſſe voluiſti, deſide-

desiderare, videtur gratiarum actionem: neque ego lubenter pro maximis tuis beneficijs tam vili munere defungor orationis: & malo præsens obseruantia, indulgentia, assiduitate memorem me tibi probare. Quod si mihi vita contigerit, omnes gratas amicitias, atque etiam pias propinquitates mea in te obseruantia, indulgentia, assiduitate vincam. Amor enim tuus, ac iudicium de me, vtrum mihi plus dignitatis in perpetuum, an voluptatis quotidie sit allaturus, non facilè dixerim. De militum commodis fuit tibi curæ; quos ego non potentiæ meæ caussa (nihil enim me non salutariter cogitare scio) ornari volui à Senatu; sed primum quòd ita meritos iudicabam: deinde quòd ad omnes casus coniunctiores Reip. esse volebam: nouissimè, vt ab omni omnium sollicitatione auerso eos tales vobis præstare possem, quales adhuc fuerunt. Nos adhuc hic omnia integra sustinuimus. Quod consilium nostrum, etsi, quanta sit auiditas hominum, non sine caussa, talis victoriæ, scio; tamen vobis probari spero. Non enim, si quid in his exercitibus sit offensum, magna subsidia Resp. habet expedita, quibus subito impetui, ac latrocinio parricidarum resistat. Copias verò nostras notas tibi esse arbitror. In castris meis legiones sunt veteranæ tres, tironum vel lucentissima ex omnibus vna. In castris Bruti vna veterana legio altera bima, octo tironum. Ita vniuersus exercitus numero amplissimus est, firmitate exiguus; quantum autem in acie tironi sit committendum nimium sæpe expertum habemus. Ad hoc robur nostrorũ exercitum, siue Africanus exercitus qui est veteranus, siue Cęsaris accessisset, æquo animo summam Remp. in discrimen deduceremus. Aliquantò autem proprius esse, quod ad Cæsarem attinet, videbamus. Nihil destiti eum litteris hortari; neque ille intermisit affirmare, se sine mora venire: cum interim auersum illum ab hac cogitatione, ad alia consilio video se contulisse. Ego tamen ad eum Furnio nostrum cum mandatis, litterisq; misi; si quid fortè proficere posset. Scis tu, mi Cicero, quod ad Cæsaris amorem attinet, societatem mihi esse tecum; vel quòd in familiaritate Cæsaris, viuo illo, iam tueri eum, & dilligere mihi fuit necesse, vt quòd ipse quoad ego nosse potui, moderatissimi, atq; humanissimi fuit sẽsus, vel quòd ex tã insigni amicitia mea, atq; Cęsaris

hunc, filij loco, & illius, & vestro iudicio substitutum, non perinde habere mihi turpe videtur. Sed quidquid tibi scribo, dolenter mehercule magis, quàm inimice facio. Quod viuit Antonius hodie; quod Lepidus vnà est; quòd exercitus habent non contemnendos; quod sperant; quod audent; id omne Cæsari acceptum referre possunt. Neque ego superiora repetam; sed ex eo tempore quo ipse mihi professus est se venire, si venire voluisset; aut oppressum iam bellum esset, aut in aduersissimam illis Hispaniam cum detrimento eorum maximo extrusum. Quæ mens eum, aut quorum consilia à tanta gloria, tibi verò etiam necessaria, ac salutari; auocarint, & ad cogitationem Consulatus bimestris, summo cum terrore hominum, & insulsa cum efflagitatione transtulerint, exputare non possum. Multum in hac re mihi videntur necessarij eius, & Reipub. & ipsius caussa proficere posse: plurimum, vt puto, tu quoque; cuius ille tanta merita habet, quanta nemo præter me: nunquam enim obliuiscar, maxima, ac plurima me tibi debere. De his rebus, vt exigeret cum eo, Furnio mandaui. Quod si, quantam debeo, habuero apud eum auctoritatem: plurimum ipsum iuuero. Nos interea duriori conditione bellum sustinemus: quod neque expeditissimam dimicationem putamus, neq; tamen refugiendo commissuri sumus, vt maius detrimentum Resp. accipere possit. Quod si aut Cæsar se respexerit; aut Africanæ legiones celeriter venerint, securos vos ab hac parte reddemus. Tu, vt instituisti, me diligas rogo, proprieque tuum esse, tibi persuadeas V. Kal. Sex. ex castris.

ARGVMENTVM.

Modestè reprehendit, in Furnio præproperam adipiscendæ Praturæ festinationem.

CICERO S. D. C. FVRNIO. 25

SI interest, id quod homines arbitrantur. Reip. te vt instituisti, atque fecisti, nauare operam; rebusque maximis, quæ ad extinguendas reliquias belli pertinent, interesse: nihil videris melius, neque laudabilius, neque honestius facere posse: istamque operam tuam, natiuitatem, animum in Remp. celeritati Præturæ anteponendum censeo. Nolo enim te ignorare, quan-

quantam laudem consecutus sis: mihi crede, proxima Planco, idque ipsius Planci testimonio; praeterea fama, scientiaque omnium. Quamobrem, si quid operis tibi etiam nunc restat, id maximopere censeo persequendum: quid enim honestius? aut quid honesto anteponendum? Sin autem satisfactum Reipub. putas; celeriter ad Comitia, quando maturè factura sunt, veniendum censeo: dummodo ne quid hæc ambitiosa festinatio imminuat eius gloriæ, quam consecuti sumus. Multi clarissimi viri cum Reip. darent operam, annum petitionis suæ non obierunt. Quod facilius nobis est, quod non est annus hic tibi destinatus: vt, si Ædilis fuisses, post biennium tuus annus esset. Nunc nihil prætermittere videbere vsitati, & quasi legitimi temporis ad petendum. Video autem Planco Consule, etsi etiam sine eo rationes expeditas haberes, tamen splendidiorem petitionem tuam fore, si modò ista ex sententia confecta essent. Omninò plura me scribere; cùm tuum tantum consilium, iudiciumque sit, non ita necesse arbitrabar: sed tamen sententiam meam tibi ignotam esse nolebam; cuius est hæc summa, vt omnia te meriti dignitate malim, quàm ambitione; maioremque fructum ponere in perpetuitate laudis, quàm in celeritate Præturæ. Hæc eadem locutus sum domi meæ, adhibito. Quincto fratre meo, & Cæcina, & Caluisio, studiosissimus tui, cùm Dardanus, libertus tuus, interesset. Omnibus probari videbatur oratio mea; sed tu optime iudicabis. Vale.

ARGVMENTVM.

Scripserat Furnius ad Comitia Pratoria se venturum: Cicero dissuadet, Comitiaque dilata significat.

CICERO S. D. FVRNIO. 26

Lectis tuis litteris, quibus declarabas, aut omittendos Narbonenses, aut cum periculo dimicandum; illud mágis timui; quod vitatum, non molestè fero. Quod de Planci, & Bruti concordia scribis, in eo vel maximam spem pono victoriæ. De Gallorum studio, nos aliquando cognoscemus, vt scribis, cuius id opera maximè excitatum sit; sed iam, mihi crede, cognouimus. Itaque iucundissimis tuis litteris stomacha-

tus sum in extremo. Scribis enim, si in Sextilem Comitia, cito te; si iam confecta, citius; ne diutius cum periculo fatuus sis. O mi Furni, quàm tu caussam tuam non nosti, qui alienas tam facilè discas. Tu nunc candidatum te putas; & id cogitas, vt aut ad Comitia curras: aut, si iam confecta, domi tuæ sis; scilicetne cum maximo periculo. vt scribis, stultissimus sis. Non arbitror te ita sentire. Omnes enim tuos ad laudem impetus noui. Quòd si, vt scribis, ita sentis; non magis te, quàm de te iudicium reprehendo meum. Te adipiscendi magistratus leuissimi, & diuulgatissimi, si ita adipiscare, vt plerique præpropera festinatio abducet à tantis laudibus; quibus te omnes in cœlum iure, & verè ferunt? scilicet id agitur vtrùm hac petitione, an proxima Prætor fias; non vt ita de Rep. mereare, omni honore vt dignissimus iudicere. Vtrum nescis quàm altè ascenderis; an pro nihilo id putas? Si nescis, tibi ignosco, nos in culpa sumus. Si intelligis; vlla tibi est Prætura, vel officium, quod pauci; vel gloria quàm omnes sequuntur, dulcior? Hac de re, & ego, & Clauisius, homo magni iudicij, tuique amantissimus, te accusamus quotidie; Comitia tamen, quando ex his pendes, quantum facere possumus, quod multis de caussis Reip. arbitramur conducere, in Ianuarium mensem protrudimus. Vince igitur, & Vale.

ARGVMENTVM.

Lepidum quasi nolli brachio obiurgat, quia summis honoribus à Senatu ornatus, gratiarum agendarum officium neglexerat. Tum, pacem inter Antonium, & bonos ciues conciliare cupientem hortatur, ne se interponat.

CICERO S. D. M. LEPIDO. 27

QVod mihi pro mea summa erga te beneuolentia magnæ curæ est, vt quam amplissima dignitate sis: moleste tuli, te Senatui gratias non egisse, cùm esses ab eo ordine ornatus summis honoribus. Pacis inter ciues conciliandæ te cupidum esse, lætor. Pacem eam si à seruitute seiungis, consules & Reipub. & dignitati tuæ. Sin ista pax perditum hominem in possessionem impotentissimi dominatus restitutura est; hoc animo scito esse omnes sanos, vt mortem seruituti anteponant. Itaque sapien-

ſapientiùs meo quidem iudicio facies, ſi te in iſtam pacificationem non interpones: quæ neque Senatui, neque populo, neque cuiquam bono probatur. Sed hæc audies ex alijs, aut certior fies litteris. Tu pro tua prudentia, quid optimum factum ſit, videbis.

ARGVMENTVM.

Dolet ſe non fuiſſe participem coniurationis in Cæſarem, quia ſuperſtes Antonius non fuiſſet, qui perniciem Reip. moliatur. Deinde ſuum libertatis recuperandæ ſtudium declarat.

CICERO S. D. C. TREBONIO. 28

QVàm vellem ad illas pulcherrimas epulas me Idib. Martij inuitaſſes, reliquiarum nihil haberemus. At nunc cum his tantum negotij eſt; vt veſtrum illud diuinum in Rempubl. beneficium nonnullam habeat querelam. Quod verò à te, viro, optimo, ſeductus eſt, tuoque beneficio adhuc viuit hæc peſtis, interdum, quod mihi vix fas eſt; tibi ſubiraſcor. Mihi enim negotij plus reliquiſti vni, quam, præter me omnibus. Vt enim primum poſt Antonij fœdiſſimum diſceſſum Senatus haberi liberè potuit: ad illum animum meum reuerti priſtinum; quem tu cum ciue accerrimo, patre tuo, in ore & amore ſemper habuiſti. Nam cùm Senatũ ad XIII. Kal. Ian. Tribuni pl. vocauiſſent, deque alia re referrent; totam Rempub. ſum complexus; egique accerrimè Senatumque iam languentem, & defeſſum, ad priſtinam virtutem, conſuetudinemque reuocaui, magis animi, quàm ingenij viribus. Hic dies, meaq; contentio, atq; actio ſpem primùm populo Romano attulit libertatis recuperandæ. Nec verò ipſe poſtea tempus vllum intermiſi de Republ. non cogitandi ſolum, ſed etiam agendi. Quòd niſi res vrbanas, actaque omnia ad te perferri arbitrarer, ipſe perſcriberem, quanquam eram maximis occupationibus impeditus: ſed illa cognoſces ex alijs; à me pauca, & ea ſummatim. Habemus fortem Senatum; Conſulares partim timidos, partim malè ſentientes. Magnum damnum factum eſt in Seruio. L. Cæſar optimè ſentit: ſed, quòd auunculus eſt, non acerrimas dicit ſententias Cõſules egregij; præclarus D. Brutus egregius puer Cæſar; de quo

spero equidem reliqua. Hoc verò certum habeto, nisi ille veteranos celeriter conscripsisset, legionesque duæ de exercitu Antonij ad eius se auctoritatem contulissent, atque is oppositus esset terror Antonio: nihil Antonium scelerum, nihil crudelitatis præteriturum fuisse. Hæc tibi etsi audita esse arbitrabar, volui tamen notiora esse. Plura scribam, si plus otij habuero. Vale.

ARGVMENTVM.

Scribit de suo studio erga salutem Ampij exulantis: bonamque spem habere iubet.

CICERO S. D. AMPIO BALBO. 29

DE meo studio erga salutem, & incolumitatem tuam credo te cognoscere ex litteris tuorum, quibus me cumulatissimè satisfecisse, certo scio. Nec ijs concedo, quanquam sunt singulari in te beneuolentia, vt te saluum malint, quam ego. Illi mihi necesse est concedant, vt tibi plus, quam ipsi hoc tempore prodesse possim. Quod quidem nec destiti facere, nec desistam: & iam in maxima re feci, & fundamenta ieci salutis tuæ. Tu fac bono animo, magnoque sis: meque tibi nulla re defuturum esse cofidas. Pridie Non. Quinct. Vale.

ARGVMENTVM.

Prælium, victoriaque de Antonio relata nunciantur.

SER. GALBA S. D. CIC. 30

XVII. kal. Maij, quo die Pansa in castris Hirtij erat futurus, cum quo ego eram (nam ei obuiam processeram millia passuum centum, quò maturius veniret) Antonius legiones eduxit duas, secundam, & quintam trigesimam; & cohortes prætorias duas: vnam suam, alteram Silani, & euocatorum partem. Ita obuiam venit nobis, quod nos quatuor legiones tironum habere solum arbitrabatur. Sed noctu, quo tutius venire in castra possemus, legionem Martiam, cui ego præesse solebam, & duas cohortes prætoras miserat Hirtius nobis. Cum equites Antonij apparuissent, contineri neque legio Martia, neque cohortes prætoriæ potuerunt: quas sequi cœpimus coacti, quando eas retinere non poteramus. Antonius ad

Fo-

Forum Gallorum suas copias continebat: neque sciri volebat, se legiones haberet tantum equitatum,& leuem armaturam ostendebat. Postea quam vidit,se inuito,legionem ire Pansæ; sequi se duas legiones iussit tironum. Postea quàm angustias paludis, & siluarum transiuimus, acies est instructa à nobis duodecim cohortium. Nondum venerant legiones duæ, cum repentè Antonius in aciem suas copias de vico produxit, & sine mora concurrit. Primò ita pugnatum est, vt actius non posset ex vtraque parte pugnari. Sed dexterius cornu, in quo ego eram cum Martiæ legionis cohortibus octo, impetu primo fugauerat legione trigesimamquintam Antonij, vt amplius passus quingentos vltra aciem, quo loco steterat, processerit. Itaque cum equites nostrum cornu circuire vellent, recipere me cœpi, & leuem armaturam opponere Maurorum equitibus, ne auersos nostros aggrederentur. Interim video me esse inter Antonianos,Antoniumq;post me esse aliquanto,repente equũ, immisi ad eam legionem tironum, quæ veniebat ex castris scuto reiecto. Antoniani me insequi nostri pila conijcere velle. Ita nescio quo fato sum seruatus, quòd cito sum à nostris cognitus. In ipsa Æmilia, vbi cohors Cæsaris prætoria erat, diu pugnatum est. Cornu sinisterius,quod erat infirmius,vbi Martiæ legionis duæ cohortes erant, & cohors prætoria, pedem referre cœperunt, quòd ab equitatu circumibantur, quo vel plurimũ valet Antonius. Cùm omnes se recepissent nostri ordines, recipere me nouissimus cæpi ad castra. Antonius, tanquam victor, castra putauit se posse capere. Quò cùm venit,complures ibi amisit,nec egit quidquam. Audita re,Hirtius cum cohortibus viginti veteranis redeunti Antonio in sua castra occurrit, copiasque omnes eis deleuit, fugauitque eodem loco, vbi erat pugnatum, ad Forum Gallorum Antonius cum equitibus hora noctis quarta se in castra sua ad Mutinam recepit. Hirtius in ea castra redijt, vnde Pansa exierat: vbi duas legiones reliquerat, quæ ab Antonio erant oppugnatæ. Sic partem maiorem suarũ copiarum Antonius amisit veteranarum:nec id tamen sine aliqua iactura cohortium prætoriarum nostrarum, & legionis Martiæ fieri potuit. Aquilæ duæ:signa sexaginta sunt relata Antonij. Res bene gesta est. Ad XII.Kal.Maij ex castris. Vale.

ARGVMENTVM.

Excusat se, quòd studium suum erga Remp. litteris nondum declarauerit: seque libertatis recuperandæ cupidum ostendit.

C. ASINIVS POLLIO S. D. CIC. 31

MInimè mirum debet tibi videri, nihil me scripsisse de Rep. postea quam itum est ad arma. Nam saltus Castulonensis, qui semper tenuit nostros tabellarios, etsi tunc frequentioribus latrocinijs infestior factus est; tamen nequaquam tanta in mora est, quanta qui locis omnibus dispositis ab vtraque parte scrutantur tabellarios, & retinent. Itaque nisi naue perlatæ litteræ essent, omninò nescirem, quid istic fieret. Nunc verò nactus occasionem, postea quàm nauigari cœptum est, cupidissimè, & quam creberrimè potero, scribam ad te. Ne moueat eius sermonibus, quem tametsi nemo est, qui videre velit, tamen nequaquam proinde, ac dignus est, oderunt homines, periculum non est. Adeò est enim inuisus mihi, vt nihil non acerbum putem, quod commune cum illo sit. Natura autem mea, & studia trahunt me ad pacis, & libertatis cupiditatem. Itaque illud initium ciuilis belli sæpè defleui. Cum verò non liceret mihi nullius partis esse, quia vtrobique magnos inimicos habebam; ea castra fugi, in quibus planè tutum me ab insidijs inimici sciebam non futurum. Compulsus eò, quò minimè volebam; ne in extremis essem, planè pericula non dubitantes adij. Cæsarem verò, quod me in tanta fortuna modò cognitum, vetustissimorum familiarium loco habuit; dilexi summa cum pietate, & fide. Quæ mea sententia gerere mihi licuit, ita feci, vt optimus quisque maximè probarit: quod iussus sum, eo tempore id ita feci, vt appareret, inuito imperatum esse. Cuius facti iniustissima inuidia erudire me potuit, quàm iucunda libertas, & quàm misera sub dominatione vita esset. Ita, si id agitur, vt rursus in potestate omnia vnius sint; quicunque is est, ei me profiteor inimicum, nec periculum est vllum, quod pro libertate aut refugiam, aut depræcer. Sed consules neque S.C. neque litteris suis præceperant mihi quid facerem. Vnas enim post Idus Martij demùm à Pansa litteras accepi: in quibus

hor-

hortatur me, vt Senatui scribam, me, & exercitum in potestate eius futurum. Quod, cùm Lepidus concionaretur, atq; omnibus scriberet, se consentire cum Antonio, maximè contrarium fuit. Nam quibus commeatibus, inuito illo, per illius Prouinciam legiones ducerem? aut, si cætera transissem, num etiam Alpes poteram transuolare, quæ præsidio illius tenentur? Adde huc, quod perferri litteræ nulla conditione potuerunt: sexcentis enim locis excutiuntur, deinde etiam retinentur à Lepido tabellarij. Illud me Cordubæ pro concione dixisse, nemo vocabit in dubium; Prouinciam me nulli, nisi qui à Senatu missus venisset, traditurum. Nam de legione trigesima tradenda quantas contentiones habuerim, quid ego scribam? qua tradita quãto pro Rep. infirmior futurus fuerim, quis ignorat? hac enim legione noli acrius, aut pugnacius quidquam putare esse. Quare me eum existima esse, qui primum pacis cupidissimus sim: (omnes enim ciues planè studeo esse saluos) deinde qui & me, & Remp. vindicari in libertatem paratus sim. Quòd familiarem meum in tuorum numero habes, opinione tua mihi gratius est inuideo illi tamen, quod ambulat, & iocatur tecum. Quæres, quanti existimem? Si vnquam licuerit viuere in otio, experieris: nullum enim vestigium abs te discessurus sum. Illud vehementer admiror non scripsisse te mihi, manendo in Prouincia ne, an ducendo exercitum in Italiam, Reip. magis satisfacere possim. Ego quidem, etsi mihi tutius, ac minus laboriosum est manere; tamen, quia video tali tempore multò magis legionibus opus esse, quam Prouincijs, quæ præsertim recuperari nullo negotio possunt; constitui, vt nunc est; cum exercitu proficisci. Deinde ex litteris, quas Pansæ misi, cognosces omnia: nam earum tibi exemplar misi. XVII. kal. Apr. Cordubæ.

ARGVMENTVM.

Enumerat, quæ Balbus, Quæstor suus, flagitiosè commiserit: quaque ipse fecerit ad exercitum in Reip. potestate continendum.

ASINIVS POLLIO S. D. CIC. 32

Balbus Quæstor, magna numerata pecunia; magno pondere auri, maiore argenti coacto de publicis exactionibus, ne sti-

ne stipendio quidem militibus reddito, duxit se à Gadibus: & triduum tempestate retentus ad Calpen: Kal. Iunij transiecit sese in regnum Bogudis, planè bene peculiatus. His rumoribus vtrum Gades referatur, an Romam (ad singulos enim nuncios turpissimè consilia mutat) nondum scio. Sed, præter furta, & rapinas, & virgis cæsos socios, hæc quoquè fecit; vt ipse gloriari solet, eadem, quæ C. Cæsar: ludis, quos Gadibus fecit, Herennium Gallum histrionem, summo ludorum die anulo aureo donatum, in quartumdecimum sexum deduxit: tot enim fecerat ordines equestris loci: quatuoruiratum sibi prorogauit: Comitia biennij biduo habuit, hoc est renunciauit, quos ei visum est; exules reduxit, non horum temporum, sed illorum quibus à seditiosis Senatus trucidatus, aut expulsus est Sex. Varo Procos. Illa verò iam ne Cæsaris quidem exemplo, quod ludis Prætextam de suo itinere, ad L. Lentulum Procos. sollicitandum posuit: & quidem cum ageretur, flexit, memoria rerum gestarum commotus. Gladiatoribus autem, Fadium quemdam militem Pompeianum, quia, cùm depressus in ludum bis gratias depugnasset, auctorari sese nolebat; & ad populum confugerat: primùm Gallum equites immisit in populum (coniecti enim sunt lapides in eum, cum atriperetur Fadius) deinde abstractum defodit in ludo, & viuum combussit; cum quidem pransus, nudis pedibus, tunica soluta, manibus ad tergum reiectis, inambularet: & illi misero quiritanti, *Ciuis Romanus sum*, responderet, *Abi nunc, populi fidem implora*. Bestijs vero etiam ciues Romanos, in his circulatorem quemdam auctionum, notissimum hominem Hispali, quia deformis erat, obiecit. Cum huiusmodi portento res mihi fuit. Sed de illo plura coram. Nunc, quod præstat, quid me velitis facere, constitui te. Tres legiones firmas habeo; quarum vnam vigesimam octauam, cum ad se initio belli accersisset Antonius hac pollicitatione, quo die in castra venisset, denarios quingenos singulis militibus daturum: in victoria verò eadem præmia, quæ suis legionibus, (quorum quis vllum finem, aut modū futurum putauit?) incitatissimam retinui: ægrè meherculè; nec retinuissem, si vno loco habuissem; vt potè cum singulæ quædam cohortes seditionem fecerint. Reliquas quoque legiones non destitit litteris, atque

que

que infinitis pollicitationibus incitare. Nec vero minus Lepidus vrsit me,& suis,& Antonij litteris,vt legionem trigesimam mitterem sibi.Itaque quem exercitum,neque vendere vllis præmijs volui, nec eorum periculorum, metu quæ victoribus illis, portendebantur,diminuere;debitis existimare retentum, & cõseruatum Reip.esse:atque ita credere, quodcumque imperassetis,facturum fuisse,si,quod iussistis,feci.Nam & Prouinciam in otio,& exercitum in mea potestate tenui:finibus meæ Prouinciæ nusquã excessi; militem non modo legionarium, sed ne auxiliarium quidem vllum quoquã misi; & si quos equites decedentes nactus sum,supplicio affeci. Quarum rerum fructum satis magnum,Rep.salua tulisse me putabo.Sed Resp.si me satis nouisset,& maior pars Senatus,maiores ex me fructus tulisset. Epistolam, quam Balbo, cum etiã nunc in Prouincia esset, scripsi,legendam tibi misi.Etiam Prætextam,si voles legere, Gallũ Cornelium,familiarẽ meũ poscito.VI.Id. Iun. Cordubæ. Vale.

ARGVMENTVM.

Deplorat calamitatem Reip. quæ Mutinensi prælio,& Consules, & robur sobolemque militum amiserat.

ASINIVS POLLIVS S. D. CICERONI. 33

QVò tardius certior fierem de prælijs apud Mutinam factis Lepidus effecit, qui meos tabellarios nouem dies retinuit. Tametsi tantam calamitatem Reip. quam tardissimè audire,optandum est sed illis, qui prodesse nihil possunt, neque mederi Atque vtinam eodem S. C quo Plancum, & Lepidum in Italiam accersistis, me quoque iussissetis venire: profectò non accepisset Resp.hoc vulnus.Quo si qui lætantur in præsentia,qui videntur & duces, & veterani Cæsaris partium interijsse: tamen postmodum necesse est doleant, cum vastitatem Italiæ respexerint.Nam & robur,& soboles militum interijt;siquidem,quæ nunciantur,vlla ex parte vera sunt. Neque ego non videbam, quanto vsui Reip.essem futurus, si ad Lepidum venissem: omnem enim cunctatione eius discussissem, præsertim adiutore Planco. Sed scribenti ad me eiusmodi litteras, quas leges, & concionibus videlicet, quas Narbone habuisse dici-

tur,

tur, similes, palpater necesse erat, si vellem commeatum, per Prouinciam eius iter faciens, habere. Præterea verebar ne, si ante quàm ego incepta perficerem; prælium confectum esset; pium meum consilium raperent in contrariam partem obtrectatores mei, propter amicitiam, quæ mihi cum Antonio, non maior tamen quàm Planco fuit. Itaque à Gadibus mense Aprili binos tabellarios in duas naues imposui: & tibi, & Consulibus, & Octauiano scripsi, vt me faceretis certiorem, quonam modò plurimùm possem prodesse Reip. Sed, vt rationem in eo, quo die prælium Pansa commisit, eodem à Gadibus naues profectæ sunt; nulla enim post hyemem fuit ante eum diem nauigatio. Et herculé, longè remotus ab omni suspicione futuri ciuilis tumultus, penitus in Lusitania legiones in hibernis collocaram. Ita porrò festinauit vterque confligere, tanquam nihil peius timerent, quàm ne sine maximo Reipu. detrimento bellum componeretur. Sed, si properandum fuit, nihil non summi duci consilio gessisse Hirtium video. Nam hæc mihi scribuntur ex Gallia Lepidi, & nunciantur; Pansæ exercitum concisum esse: Pansam ex vulneribus mortuum; eodem Prælio Martiam legionem interijsse, & L. Fabatum, & C. Peducæum, & D. Carsulenum, Hirtiano autem prælio, & quartam legionem, & omnes peræque Antonij cæsas; item Hirtij quartam, cum castra quoque Antonij cepisset, à quincta legione concisam esse; ibi Hirtium quoque perijsse, & Pontium Aquilam: dici etiam Octauianum cecidisse: (quæ si, quod Dij prohibeant, vera sunt nõ mediocriter doleo.) Antonium turpiter Mutinæ obsessionem reliquisse; sed habere equitatum, ac legiones sub signis armatas tres, & P. Vagrenis vnam, inermes benè multos; Ventidium quoque se cum legione septima octaua, nona coniunxisse; si nihil in Lepido spei sit, decensurum ad extrema, & non modò nationes, sed etiam seruitia concitaturum; Parmam direptam; L. Antonium Alpes occupasse. Quæ si vera sunt, nemini nostrum cessandum est; neque expectandum, quid decernat Senatus. Res enim cogit huic tanto incendio succurrere omnes, qui aut imperium; aut nomen denique populi Romani saluum esse volunt. Brutum enim XVII. cohortes, & duas non frequentes tironum legiones, quas conscripserat Antonius,

tonius,habere Audio. Neque tamen dubito,quin omnes,qui ſu perſint de Hirtij exercitu confluent ad eum. Nam in delectu non multum ſpei puto eſſe,præſertim cùm nihil ſit periculoſius, quàm ſpatium confirmandi ſeſe Antonio dari. Anni autem tempus libertatem maiorem mihi dat; propterea quia frumenta,aut in agris, aut in villis ſunt itaque proximis litteris conſilium meum expedietur. Nam neque deeſſe,neque ſupereſſe Reip.volo. Maximè tamen doleo adeo & longo,& infeſto itinere ad me veniri: vt die quagrageſimo poſt, aut vltra etiam quàm facta ſunt,omnia nuncientur. Vale.

ARGVMENTVM.

Narrat in Antonij aduentu,quid egerit; & agit gratias Ciceroni,quod iniquis de ſe rumoribus non crediderit.

M. LEPIDVS IMP. ITERVM PONT. MAX. S. D. CICER. 34

SI valeas bene eſt;ego valeo. Cum audiſſem, Antonium cum ſuis copijs, præmiſſo L. Antonio cum parte equitatus, in Prouinciam meam venire; cum exercitu meo ad confluente Rhodano caſtra moui,ac contra eos venire inſtitui. Itaque continuis itineribus ad Forum Vocontium veni, & vltra caſtra ad flumen Argenteum contra Antonios feci P. Ventidius ſuas legiones tres coniunxit cum eo;& vltra me caſtra poſuit. Habebat antea legionem ſecundam, & ex reliquis legionibus magnā multitudinem;ſed inermium. Equitatum habet magnum;nam omnis ex prælio,integer diſceſſit;ita vt ſint amplius equitum XXX. Itaque ad me complures milites, & equites ab eo tranſierunt: & in dies ſingulos eius copiæ minuuntur, Silanus, & Culeo ab eo diſceſſerunt. Nos,etſi grauiter ab his læſi eramus, quòd contra noſtram voluntatem ad Antonium ierunt; tamen noſtræ humanitatis, & neceſſitudini cauſſa, eorum ſalutis rationem habuimus. Nec tamen eorum opera vtimur; neque in caſtris habemus, neque vlli negotio præfecimus. Quod ad bellum hoc attinet,nec Senatui,nec Reip.deerimus: quæ poſtea egerimus,faciam te certiorem. Etſi omni tempore ſumma ſtudia,officiaque mutua inter nos certatim conſtiterunt pro noſtra

inter

inter nos familiaritate,& proinde diligéter ab vtroque conseruata sunt;tamen non dubito, in tanto, & tam repentino motu Reip.quin nonnulla de me falsis rumoribus à meis obtrectatoribus,me indigna,ad te delata sint,quæ tuum animum magnopere mouerent pro tuo amore in Remp. Ea te moderatè accepisse,neq; temerè credendum iudicasse, à meis procuratoribus certior sum factus:quæ mihi,vt debent,gratissima sunt. Memini autem & illa superiora, quæ abs tua voluntate profecta sunt ad meam dignitatem augendam, & ornandam ; quæ perpetuò animo meo fixa manebunt. Abs te,mi Cicero, magnopere peto,si meam vitam,studium , diligentiam superioribus temporibus in Rep.administranda,quæ Lepido digna sunt,perspecta habes; vt paria,aut eò ampliora reliquo tempore exspectes ; & proinde tua auctoritate me tuendum existimes ; quò tibi plura tuo merito debeo . Vale.VII.Kal.Iun.ex castris,ex Ponte Argenteo.

ARGVMENTVM.

Antonij recepti caussam confert in milites suos, dissensionem ciuium iniquè ferentes.

M. LEPIDVS IMP. ITERVM PONT. MAX. SEN. POP. P. L. Q. R. 35

SI vos,liberiq; vestri valetis bene est:ego quoque valeo Deos, hominesq; testor P.C.qua mente , & quo animo semper in Remp.fuerim, & quàm nihil antiquius communi salute , ac libertate iudicarim;quod vobis breui probassem,nisi mihi fortuna proprium consilium extorsisset . Nam exercitus cunctus consuetudinem suam in ciuibus conseruandis, communique pace,seditione facta, retinuit: meq; tantæ multitudinis ciuium Rom.salutis,atque incolumitatis caussam suscipere, vt verè dicam,coegit.In qua re ego vos P.C.oro,atque obsecro,vt,priuatis offensionibus omissis,summæ Reip.consulatis; neve misericordiam nostram, exercitusque nostri in ciuili dissensione sceleris loco ponatis . Quòd si salutis omnium,ac dignitatis rationem habueritis,meliùs & vobis,& Reipublicæ consuletis. Data IV.Kal.Iun.à Ponte Argenteo. Valete.

M. TVL-

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM

Ad Brutum, & alios,

LIBER VNDECIMVS.

ARGVMENTVM.

D.Brutus, M.Bruto, & C.Cassio, quibuscum Cæsarem occiderat, sermonem cum Hirtio habitum exponit: postulatamque à se liberam legationem significat.

D. BRVTVS S. D. M. BRVTO, ET C. CASSIO. 1

Vo in statu simus, cognoscite. Heri vesperi apud me Hirtius fuit: qua mente esset Antonius demonstrauit; pessima scilicet, & infidelissima. Nā se neq; mihi prouinciam dare posse aiebat, neq; arbitrari tutò in Vrbe esse quemquā nostrum: adeo esse militum cōcitatos animos, & plebis. Quod vtrumq; esse falsum, puto vos animaduertére; atq; illud esse verū, quod Hirtius demonstrabat, timere eū, ne si mediocre auxilium dignitatis nostræ habuissemus, nullæ partes ijs in Rep. relinquerētur. Cùm in his angustijs versarer, placitū est mihi, vt postularem legationem liberam mihi, reliquisq; nostris; vt aliqua caussa proficiscendi honesta quæreretur. Hoc se impetraturum pollicitus est; nec tamen impetraturū confido: tanta est hominum insolentia, & nostri insectatio. Ac, si dederint quod petimus; tamen paullo post futurū puto, vt hostes iudicemur, aut aqua, & igni nobis interdicatur. Quid ergo est, inquis, tui consilij? Dandus est locus fortunæ: cedendum ex Italia: migrandum Rhodum, aut aliquò terrarū arbitror. Si melior casus fuerit, reuertemur Romā; si mediocris, in exilio viuemus; si pessimus, ad nouissima auxilia descēdemus: Succurret fortasse hoc

loco

nec quidquam aliud libertate communi quæsisse, exitus declarat. Fallere nemo nos potest, nisi tu:quod certè abest à virtute tua,& fide,sed alius nemo facultatem habet decipiendi nos: tibi enim vni credidimus, & crediturі sumus. Maximo de nobis timore afficiuntur amici nostri. Quibus etsi tua fides explorata est, tamen illud in mentem venit, multitudinem veteranorum faciliùs impelli ab alio quolibet, quam à te retineri posse. Rescribas nobis ad omnia,rogamus. Nam illud valdè leue est, ac nugatorium, ea re denunciatum esse veteranis, quòd de commodis eorum mense Iunio laturus esses: quem enim impedimento futurum putas, cùm de nobis certum sit nos quieturos? Non debemus cuiquam videri nimium vitæ cupidi, cum accidere nobis nihil possit sine pernicie, & confusione omnium rerum. Vale.

ARGVMENTVM.

Expostulatio ad contumeliosas, & minaces Antonij litteras.

BRVT. ET CASSIVS PRÆT. S. D. ANTONIO COS. 3

Litteras tuas legimus: simillimas edicti tui, contumeliosas, minaces, minimè dignas,quæ à te nobis mitterentur. Nos Antonij,te nulla lacessiuimus iniuria:neq;miraturũ credidimus si Prætores, & ea dignitate homines,aliquid edicto postulemus à Consule. Quod si indignaris ausos esse id facere; concede nobis, vt doleamus, ne hoc quidem abs te Bruto, & Cassio tribui. Nam de delectibus habitis, & pecunijs imperatis, exercitibus sollicitatis & nuncijs trans mare missis,quod te questũ esse negas; nos quidem tibi credimus, optimo animo te fecisse: sed tamen neq; agnoscimus quidquam eorũ; & te miramur; cũ hæc reticueris,non potuisse continere iracundiam tuam, quin nobis de morte Cæsaris obijceres. Illud verò quemadmodũ ferendũ sit, tute cogita;nõ licere Prætorib.concordiæ,ac libertatis causa per edictũ de suo iure decedere, quin Consul arma minetur. Quorum fiducia nihil est,quod nos terreas;neq; enim decet,aut conuenit nobis,periculo vlli submittere animum nostrum,neq; est Antonio postulandũ,vt ijs imperet, quorum opera liber est,

Nos si alia hortarentur, vt bellum ciuile suscitare vellemus? litteræ tuæ nihil proficerent? *Nulla enim minantis auctoritas apud liberos est.* Sed pulchre intelligis, non posse nos quoquam impelli; & fortassis ea te minaciter agis, vt iudicium nostrum metus videatur. Nos in hac sententia sumus, vt te cupiamus etiam in libera Rep. magnum, atque honestum esse, vocemus te ad nullas inimicitias; sed tamen pluris nostram libertatem, quam tuam amicitiam æstimemus. Tu etiam atque etiam vide, quid suscipias, quid sustinere possis; neque quàm diu miserit Cæsar, sed quam non diu regnarit, fac cogites. Deos quæsumus, consilia tua Reip. salutaria sint, ac tibi; sin minus, vt, salua atque honesta Repub. tibi quàm minimum noceant, optamus. Pridie Non. Sext.

ARGVMENTVM.

Res à se gestas exponit: pro quibus rogat Ciceronem, vt sibi sua sententia supplicationes decernat.

D. BRVTVS IMP. COS. DES. S. D. CIC. 4

SI de tua in me voluntate dubitarem multis à te verbis peterem, vt dignitatem meam tuerere; sed profectò est ita, vt mihi persuasi, me tibi esse curæ. Progressus sum ad Transalpinos cum exercitu: non tam nomen captans imperatorium quã cupiens militibus satisfacere, firmosque eos ad tuendas nostras res efficere: quod mihi videor consecutus: nam & liberalitatem nostram, & animum sunt experti. Cum omnium bellicosissimis bellum gessi: multa castella cepi, multa vastaui: non sine caussa ad Senatum litteras misi: adiuua nos tua sententia. Quod cùm facies, ex magna parte communi commodo inseruieris. Vale.

ARGVMENTVM.

Excusat, se, quod Bruti litteris non responderit: hortatur ad libertatem recuperandam: sua studia, officiaque pollicetur.

CICERO S. D. BRVTO. IMP. 5

LVpus, familiaris noster, cùm à te venisset, cumque Romæ quosdam dies commoraretur, ego eram in ijs locis, in qui-

quibus maximè tuto me esse arbitrabar. Eò factum est, vt ad te Lupus sine meis litteris rediret, cùm tamen curasset tuas ad me perferendas. Romam autem veni ad V Id. Dec. nec habui quidquam antiquius, quam vt Pansam statim conuenirem: ex quo ea de te cognoui, quæ maximè optabam. Quare hortatione tu quidem non eges, sine illa quidem in re, quæ à te gesta est post hominum memoriam maxima, hortatorem desiderasti. Illud tamen breuiter significandum videtur, populum Rom omnia à te expectare: atque in te aliquando recuperandæ libertatis omnem spem ponere. Tu, si dies, noctesque memineris, quod te facere certo scio, quantam rem gesseris: non obliuiscere profectò, quantæ tibi etiam nunc gerendæ sint. Si enim idest Prouinciam nactus erit; cui quidem ego semper amicus fui antequam illum intellexi non modò apertè, sed etiam libenter cum Rep. bellum gerere; spem reliquam nullam video salutis. Quamobrem te obsecro ijsdem precibus, quibus Senatus, Populusque Rom. vt in perpetuum Rempubl. dominatu regio liberes, vt principijs consentiant exitus. Tuũ est hoc munus tuæ partes: à te hoc ciuitas, vel omnes potiùs gentes non expectant solum, sed etiam postulant. Quanquam, cùm hortatione non egeas, vt supra scripsi, non vtar ea pluribus verbis, faciam illud, quod meum est; vt tibi omnia mea officia, studia, curas, cogitationes pollicear, quæ ad tuam laudem, & gloriam pertinebunt. Quamobrem velim tibi ita persuadeas, me tum Reip. caussa, quæ mihi vita mea carior est, tum quòd tibi ipsi faueam tuamque dignitatem amplificari velim, tuis optimis consilijs, amplitudini, gloriæ nullo loco defuturum. Vale.

ARGVMENTVM.

Suam dignitatem Brutus commendauerat: respondet Cicero sibi eam etiam atque etiam curæ fore: idque iam in Senatum declaratum.

CICERO S. D. BRVTO IMP. 5

LVpus noster, cum Romam sexto die Mutina venisset, postridie me mane conuenit, tuaque mihi mandata diligentissimè exposuit, & litteras reddit. Quod mihi tuam digni-

V 2 tatem

tatem commendas; eodem tempore existimo te mihi meam dignitatem commendare; quam mehercule non habeo tua cariorem. Quàm mihi gratissimum facies: si exploratum habebis, tuis laudibus nullo loco nec consilium, nec studium meum defuturum. Cùm Tribuni pleb. edixissent, vt Senatus adesset ad XIII. Kal. Ian. haberemque in animo de præsidio Consulum Dess. referre; quamquam statueram in Senatum ante Kal. Ian. nō venire: tamen, cùm eo die ipso edictum tuū propositum esset nefas esse duxi, aut ita haberi Senatum, vt de tuis diuinis in Remp. meritis sileretur; quod factum esset, nisi ego venissem; aut, etiam si quid honorificè de te diceretur, me non adesse. Itaque in Senatum veni mane: quod cum esset animaduersum, frequentissimi Senatores conuenerunt. Qua de re in Senatu egerim, quæ in concione maxima dixerim, aliorum te litteris malo cognoscere. Illud tibi persuadeas velim, me omnia, quæ ad tuam dignitatem augendam pertinebunt, quæ est per se amplissima summo semper studio suscepturum, & defensurum. Quod quanquam intelligo me cùm multis esse facturum; tamen appetam huius rei principatum. Vale.

ARGVMENTVM.

Hortatur Brutum ne in salutem populi Romani conseruanda Senatus auctoritatem expectet: sed voluntatem Senatus pro auctoritate habeat.

CICERO S. D. BRVTO IMP. 7

CVm adhibuisset domi meæ Lupus me, & Libonem, Seruium consobrinum tuum; quæ mea fuerit sententia; cognosce te ex Cn. Seio arbitror, qui nostro sermoni interfuit: reliqua, quamquam statim Seium Græceius est subsecutus, tamen ex Græceio poteris cognoscere. Caput autem est hoc, quod te diligentissimè præcipere, & meminisse velim, vt ne in libertate, & salute populi Romani conseruanda auctoritatem Senatus expectes nondum liberi; ne tuum factum condemnes (nullo enim publico consilio Remp. liberasti; quò est etiam res illa maior, & clarior) & adolescentem, vel puerum potius Cæsarem iudices temerè fecisse, qui tantam caussam publicam priua-

priuato consilio susceperit; denique homines rusticos, sed fortissimos viros, ciuesque optimos, dementes fuisse iudices primum milites veteranos, comilitones tuos, deinde legionem Martiam, legionem Quartam, quæ suum Consulem hostem iudicauerunt, seque ad salutem Reip. defendendam contulerunt. Voluntas Senatus pro auctoritate haberi debet, cum auctoritas impeditur metu. Postremo suscepta tibi caussa iam bis est, vt non sit integrum; primùm Idibus Mart. deinde proximè exercitu nouo, & copijs comparatis. Quamobrem ad omnia ita paratus, atque animatus esse debes; non vt nihil facias, nisi iussus; sed vt ea geras, quæ ab omnibus summa cum admiratione laudentur. Vale.

ARGVMENTVM.

Scribit de Legatis ad Antonium de pace missis, quæque sit omnium de Bruto expectatio, consensioque ad libertatem recuperandam.

CIC. S. D. BRVTO IMP. 8

EO tempore Polla tua misit ad me vt ad te, si quid vellem, darem litterarum, cum, quid scriberem, non habebam. Omnia enim erant suspensa propter expectationem legatorum: qui quid egissent, nihil dum nunciabatur. Hæc tamen scribenda existimaui: primùm, Senatum, populumque Rom. de te laborare non solùm salutis suæ caussa, sed etiam dignitatis tuæ. Admirabilis est enim quædam tui nominis caritas, amorque in te singularis omnium ciuium. Ita enim sperant, atque confidunt, vt antea Rege, sic hoc tempore regno te Remp. liberaturum. Romæ delectus habetur, totaque Italia: si hic delectus appelandus est, cum vltrò se offerunt omnes; tantus ardor animos hominum occupauit desiderio libertatis, odioque diutinæ seruitutis. De reliquis rebus à te iam expectare litteras debemus, quid ipse agas; quid noster Hirtius, quid Cæsar meus; quos spero breui tempore societate victoriæ tecum copulatos fore. Reliquum est, vt de me id scribam, quod te ex tuorum litteris & spero, & malo cognoscere; me neque deesse vlla in re, neque vnquam defuturum dignitati tuæ. Fac valeas.

ARGVMENTVM.

Rogat Ciceronem, proſpiciat, ne vtroque Conſule ad Mutinam occiſo, hoſtes Reip. conualeſcant: monetque, quid agendum.

BRVTVS S. D. CICERONI. 9

PAnſa amiſſo, quantum detrimenti Reſp. acceperis, non te præterit. Nunc auctoritate, & prudentia tua proſpicias oportet; ne inimici noſtri, Conſulibus ſublatis, ſperent ſe conualeſcere poſſe. Ego, ne conſiſtere poſſit in Italia Antonius, dabo operam: ſequar eum confeſtim, vtrumque præſtaturum ſpero, ne aut Ventidius elabatur, aut Antonius in Italia moretur. In primis rogo te, ad hominem ventoſiſſimum Lepidum mittas, ne nobis bellum redintegrare poſſit, Antonio ſibi coniuncto. Nam de Pollione Aſinio, puto te perſpicere, quid ſit facturus: multæ, & bonæ, & firmæ ſunt legiones Lepidi, & Aſinij. Neque hæc idcirco tibi ſcribo, quòd te non eadem animaduertere ſciam; ſed quòd mihi perſuaſiſſimum eſt, Lepidum rectè facturum nunquam, ſi fortè vobis, id de hoc dubium eſt. Plancum quoque confirmetis, oro: quem ſpero, pulſo Antonio, Reip. non defuturum. Si ſe Alpes Antonius tranſiecerit; conſtitui præſidium in alpibus collocare, & te de omni re facere certiorem III. Kal. Maij, ex caſtris Rhegij.

ARGVMENTVM.

Quæritur de quorumdam maleuolentia, & Reip. periculum exponit.

BRVTVS S. D. CIC. 10

NOn mihi Rempubl. plus debere arbitror, quàm me tibi. Gratiorem me eſſe in te poſſe, quam iſti peruerſi ſint in me, exploratum habes; ſi tamen hæc temporis videantur dici cauſſa, malle me tuum iudicium, quàm ex altera parte omnium iſtorum; tu enim a certo ſenſu, & vero iudicas de nobis, quod iſti ne faciant, ſumma maleuolentia, & liuore impediuntur. Interpellent me quò minus honoratus ſim: dum ne interpellent, quo minùs Reſp. à me commodè adminiſtrari poſſit; quæ quanto ſit in periculo, quàm potero breuiſſimè exponam. Pri-

Primum omnium, quantam perturbationem rerum vrbanarum afferat obitus Consulum, quantamque cupiditatem hominibus iniiciat vacuitas, non te fugit: Satis me multa scripsisse, quæ litteris commendari possint: arbitror: scio enim cui scribam. Reuertor nunc ad Antonium; qui ex fuga cùm paruulam manum peditum haberet inermium, ergastula soluendo: omneque genus hominum arripiendo, satis magnum numerum videtur effecisse. Huc accessit manus Ventidij: quæ, trans Apenninum itinere facto difficilimo ad Vada peruenit; atque se ibi cum Antonio coniunxit. Est numerus veteranorum, & armatorum satis frequens cum Ventidio. Consilia Antonij hæc sint, necesse est; aut ad Lepidum vt se conferat, si recipitur; aut Apennino, Alpibusque se teneat, & decursionibus per equites, quos habet multos vastet ea loca, in quæ incurrerit; aut rursus se in Etruriam referat; quòd ea pars Italiæ sine exercitu est. Quòd si me Cæsar audisset, atque Apenninum transisset, in tantas angustias Antonium compulissem, vt inopia potiùs, quàm ferro, conficeretur. Sed neque Cæsari imperari potest; nec Cæsar exercitui suo; quod vtrumque pessimum est. Cùm hæc talia sint: quò minus, quod ad me pertinebit, homines interpellent, vt supra scripsi, non impedio. Hæc quemadmodum explicari possint aut, à te cùm explicabuntur, ne impediantur, timeo. Alere iam milites non possum. Cum ad Remp. liberandam accessi H. S. mihi fuit pecuniæ quadringenties amplius. Tantum abest, vt meæ rei familiaris liberum sit quidquam: vt meos iam omnes amicos ære alieno obstrinxerim. Septenum numerum legionum alo; qua difficultate, tu arbitrare; non, si Varronis thesauros haberem, sustinere sumptum possem. Cùm primum de Antonio exploratum habuero, faciam te certiorem. Tu me amabis; ita, si hoc idem me in te facere senseris. III. Non. Maij, ex castris, Dertona. Vale.

ARGVMENTVM.

Scribit de Antonij profectione ad Lepidum, & de dubia Planci fide, suoque in Rempubl. studio, atque constantia.

BRVTVS IMP. COS. DES. S. D. CICERONI. 11

EOdem exemplo litteræ à te mihi redditæ sunt, quo pueri mei attulerunt. Tantum me tibi debere existimo, quantum persoluere difficile est. Scripsit tibi, quæ hic gererentur. In itinere est Antonius: Ad Lepidum proficiscitur; ne de Planco quidem spem adhuc abiecit, vt ex libellis eius animaduerti, qui in me inciderunt; in quibus, quos ad Asinium, quos ad Lepidum, quos ad Plancum mitteret scribebat. Ego tamen non habui ambiguum; & statim ad Plancum misi: & biduo ab Allobrogibus; & totius Galliæ legatos expecto; quos confirmatos domum remittam. Tu, quæ istic opus erunt administrari, prospicies, vt ex tua voluntate, Reiquepub. commodo fiant. Maleuolentiæ hominum in me, si poteris, occurres: si non Poteris, hoc te consolabere, quod me de statu meo nullis contumelijs deterrere possunt. Pridie Non. Maij, ex castris, finibus Statiellensium.

ARGVMENTVM.

Ita queritur bellum ab Antonio renouatum, vt in eo Bruti culpam videatur agnoscere.

CIC. S. D. BRVTO IMP. COS. DES 12

TRes vno die à te accepi epistolas; vnam breuem, quam Flacco Volumnio dederas; duas pleniores, quarum alteram tabellarius T. Vibij attulit; alteram ad me misit Lupus. Ex tuis litteris, & ex Græceij oratione non modo non restinctum bellum, sed etiam inflammatum videtur. Non dubito autem pro tua singulari prudentia, quin perspicias, si aliquid firmitatis nactus sit Antonius, omnia ille tua præclara in Remp merita ad nihilum esse ventura. Ita enim Romam erat nunciatum, ita persuasum omnibus, cum paucis inermibus, perterritis metu, fracto animo fugisse Antonium. Qui si ita se habet, vt quemadmodum audiebam Græceio, confligi cum eo sine periculo non possit, non ille mihi fugisse à Mutina videtur, sed locum belli gerendis mutasse. Itaq; homines alij fracti sunt; nonnulli etiam quæruntur, quòd persecuti non sitis: opprimi potuisse, si cele-

celeritas adhibita esset, existimant omninò. E S T hoc populi, maximèque nostri, in eo potissimum abuti libertate, per quem eam consecutus sit. Sed tamen prouidendum est, ne qua iusta querela esse possit. Res sic se habet: is bellum confecerit, qui Antonium oppresserit, hoc quam habeat vim, te existimare malo, quam me apertiùs scribere. Vale.

ARGVMENTVM.

Excusat tarditatem suam in Antonio persequendo; &, quo res in statu sit, exponit.

BRVTVS IMP. COS. DES. S. D. CICERONI. 13

IAm nō ago tibi gratias: cui enim re vix referre possum, huic verbis non patitur res satisfieri. Attendere te volo, quæ in manibus sunt; qua enim prudentia es, nihil te fugiet, si meas litteras diligenter legeris. Sequi confestim Antonium his de caussis, Cicero, non potui, eram sine equitibus, sine iumentis. Hirtiū perijsse nesciebam: Cæsari non credebam priùs, quàm conuenissem, & collocutus esse. Hic dies hoc modo abijt; postridie mane à Pansa sum accersitus Bononiam. Cū in itinere essem, nunciatum mihi est eum mortuum esse. Recurri ad meas copiolas: sic enim verè eas appellare possum. Sunt extenuatissimæ, & inopia omnium rerum pessimè acceptæ. Biduo me Antonius antecessit; itinere multo maiore fugiens, quàm ego sequens; ille enim ijt passim: ego ordinatim. Quæcunque fuit ergastula soluit, homines abripuit: constitit nusquam priusquam ad Vada venit; quem locum volo tibi esse notum, iacet inter Apenninum, & Alpes, impeditissimus ad iter faciendum. Cum ab essem ab eo millia passum triginta, & se iā Ventidio coniunxisset: concio eius ad me est allata; in qua petere cœpit à militibus, vt se trans Alpes sequerentur; sibi cum M. Lepido conuenire. Succlamatum est & frequenter à militibus Ventidianis; (nam suos valdè quam paucos habet) sibi aut in Italia pereundum esse, aut vicendum, & orare cęperunt, vt Pollentiam iter facerent: cum sustinere eos non posset, in posterum diem iter suum contulit. Hac re mihi nunciata, statim quinque cohortes Pollentiam præmisi, meumq; iter eò cōtuli. Hora ante præsidiū

meum

meum Polentiam venit, quam Trebellius cum equitibus. Sanè quàm sum gauisus: in hoc enim victoriam puto consistere. In spem venerant, quòd neque Planci quatuor legiones omnibus suis copijs pares arbitrabuntur; neque ex Italia tam celeriter exercitum transijci posse credebant: quos ipsi adhuc satis arroganter Allobroges, equitatusque omnis, qui eo præmissus erat à nobis, sustinebant: nostroque aduentu sustineri facilius posse confidimus. Tamen, si quo etiam casu Isaram se transiecerint: ne quid detrimenti Reipublicæ iniungant, summa à nobis dabitur opera. Vos magnum animum, optimam spem de summa Reip. habere volumus, cū & nos, & exercitus nostros, singulari concordia coniunctos, ad omnia pro vobis videatis paratos. Sed tamen nihil de diligentia remittere debetis; dateque operam, vt quam paratissimi ab exercitu, reliquisque rebus pro vestra salute contra sceleratissimam conspirationem hostium confligamus: qui quidem eas copias, quas diu simulatione Reip. comparabant, subito ad patriæ periculum conuerterunt.

ARGVMENTVM.

Ad Bruti litteras respondet de Octauiano ornando, de legionibus ad Brutum perducendi, de pecunia, alijsque rebus.

CICERO S. D. BRVTO IMP. 14

Mirabiliter, mi Brute, lætor mea consilia, measque sententias à te probari, decemuiris, de ornando adolescente: sed quid refert? mihi crede, homini non glorioso, planè iam Brute frigeo, ὄργανον enim erat meum Senatus, id iam est dissolutum. Tantam spem attulerat exploratæ victoriæ tuæ præclara Mutina eruptio, fuga Antonij conciso exercitu, vt omnium animi relaxati sint: meæque ille vehementes contentiones tanquam σκιαμαχίας esse videantur. Sed, vt ad rem redeam, legionem Martiam, & Quartam negant, qui illas norunt, vlla cōditione ad te posse perduci Pecuniæ, quam desideras, ratio potest haberi, eaque habebitur. De Bruto accersendo, Cæsareque ad Italiæ præsidium tenendo, valde tibi assentior. Sed, vt scribis, habes obtrectatores: quos equidem facillimè sustineo: sed impediunt tamen. Ex Africa legiones expectantur; sed bel-

bellum istic renatum homines mirantur nihil tam præter spem vnquam; nam die tuo natali victoria nunciata, in multa sæcula videbamus Remp. liberatam; noui timores retexunt superiora. Scripsisti autem ad me ijs, quas Idibus Maij dedisti, modò te accepisse à Planco litteras non recepi à Lepido Antoniũ: Id si ita est omnia faciliora; sin aliter, magnum negotium: cuius exitum me extimescam, tuæ partes sunt. Ego plus quam feci, facere non possum; te tamen, id quod spero, omnium maximum, & clarissimum videre cupio. Vale.

ARGVMENTVM.

Laudat officium, & diligentiam Bruti: voluptatem, lætitiamque omnium significat ex Bruti: Plancique coniunctione, eumque hortatur, vt in tuenda Rep. seipsum vincat.

CICERO S. D. BRVTO IMP. 15

ETsi mihi tuæ litteræ iucundissimæ sunt, tamen iucundius fuit, quod in summa occupatione tua Planco Collegæ mandasti, vt te mihi per litteras excusaret: quòd fecit ille diligenter, mihi autem nihil amabilius officio tuo, & diligentia. Coniunctio tua cum Collega, concordiaque vestra, quæ litteris communibus declarata est, Senatui, populoque Romano gratissima accidit. Quod superest, perge, mi Brute: & iam non cum alijs, sed tecum ipse certa. Plura scribere non debeo, præsertim ad te, quo magistro breuitatis vti cogito. Litteras tuas vehementer expecto, quidem tales, quales maximè opto.

ARGVMENTVM.

Commendat L. Ælium Lamiam in petitione Præturæ.

CICERO S. D. BRVTO IMP. 16

PErmagni interest, quo tibi hæc tempora epistola reddita sit; vtrum, cum sollicitudinis aliquid haberes; an, cum ab omni molestia vacuus esses. Itaque ei præcepi, quem ad te misi, vt tempus obseruaret epistolæ tibi reddendæ: nam quemadmodum coram qui ad nos intempestiuè adeunt, molesti sæpè sunt: sic epistolæ offendunt, non loco redditæ. Si autem, spe-

vt spero nihil te perturbat, nihil impedit; & ille, cui mandaui, satis scite, & commodè tempus ad te cepit adeundi: confido me, quod velim, à te facile impetraturum. L. Lamia Præturam petit. Hoc ego vtor vno omnium plurimum: magna vetustas, magna consuetudo intercedit: quodque plurimum valet, nihil est eius familiaritate iucundius: magno præterea beneficio eius, magnoque merito sum obligatus. Nam Clodianis temporibus, cum equestris ordinis princeps esset, proque mea salute acerrimè propugnaret à Gabinio Cos. relegatus est; quod ante id tempus ciui Romano Romæ contigit nemini. Hoc cùm populus Rom. meminerit, me ipsum non meminisse turpissimum est. Quapropter persuade tibi, mi Brute, me petere Præturam. Quanquam enim Lamia summo splendore, summa gratia est, vsus magnificentissimo munere ædilitio; tamen, quasi ea ita non essent, ego suscepi totum negotium. Nunc, si me tanti facis, quanti certè facis; quando equitum centurias tenes, in quibus regnas, mitte ad Lupum nostrum, vt is nobis eas centurias conficiat. Non tenebo te pluribus: ponam in extremo, quod sentio; nihil est Brute, cum omnia à te expectem, quod mihi gratius facere possis. Vale.

ARGVMENTVM.
Commendat eumdem Lamiam.

CICERO S. D. BRVTO IMP. 17

LAmia vno omnium familiarissimè vtor: magna eius in me non dico officia, sed merita sunt, eaque populo Romano notissima. Is, magnificentissimo munere Ædilitatis perfunctus, petit præturam: omnesque intelligunt, nec dignitatem ei deesse, nec gratiam. Sed is ambitus exstare videtur, vt ego omnia pertimescam; totamque petitionem Lamiæ mihi sustinendam putem. In ea re quantum me possis adiuuare, facilè perspicio: nec verò, quantum mea caussa velis, dubito. Velim igitur, mi Brute, tibi persuadeas, nihil me maiore studio à te petere, nihil te mihi gratius facere posse, quàm si omnibus tuis opibus, omni studio Lamiam in petitione iuueris: quod vt facias, vehementer te rogo. Vale.

AR-

ARGVMENTVM.

Reprehendit in Bruto nonnullam timoris significationem.

CICERO S. D. BRVTO IMP. 18

ETsi ex mandatis, quæ Galbæ, Volumnioque ad Senatum dedisti, quid timendum, suspicandumque putares suspicabamur, tamen timidiora mandata videbantur, quàm erat dignum tua, populique Rom. victoria. Senatus autem, mi Brute, fortis est, & habet fortes duces; itaque molestè ferebat, se te quem omnium, quicunque fuissent, fortissimum iudicaret, timidum, atque ignauum iudicari. Etenim cùm te incluso, spem maximam omnes habuissent in tua virtute, florente, Antonio quis erat, qui quidquam timeret, profligato illo, te liberato? Nec verò Lepidum timebamur, quis enim esset, qui illum tam furiosum arbitraretur, vt qui in maximo bello pacem velle se dixisset, is in optatissima pace bellum Reip. indiceret? nec dubito, quin tu plus prouideas: sed tamen, tam recenti gratulatione, quam tuo nomine ad omnia Deorum templa fecimus, renouatio timoris magnam molestiam afferebat. Quare velim quidem, id quod spero, vt plane abiecto, & fractus sit Antonius: sin aliquid virium fortè collegerit; sentiet, nec Senatui consilium, nec populo Romano virtutem deesse, nec Reipub. te viuo, Imperatorem. XIV. kal. Iun. Vale.

ARGVMENTVM.

Timere se scribit Reip. vicem: & Vicetinos commendat.

BRVTVS S. D. CICERONI. 19

AD Senatum quas litteras misi, velim prius perlegas: &, si qua tibi videbuntur, commutes; necessario me scripsisse, ipse animaduertes. Nam cum putarem Quartam & Martiam legiones mecum futuras, vt Druso, Pauloque placuerat, vobis assentientibus, minus de reliquis rebus laborandum existimaui. Nunc vero, cùm sim cum tironibus egentissimis: valdè & meam & vestram vicem timeam necesse est. Vicetini me & M. Brutum præcipuè obseruant; his nequam patiare iniuriam fieri

fieri in Senatu vernarum causa à te peto. Causam habent optimam, officium in Remp. summum, genus hominum aduersariorum seditiosum, & inertissimum. XII. kal.Iun. Vercellis.

ARGVMENTVM.

Timere se ait Ciceronem caussa, cumque monet, vt veteranorum animos sibi conciliat.

BRVTVS IMP. S. D. CICER. 20

QVod pro me non facio, id pro te facere meus in te amor, tuaque officia cogunt, vt timeam. Sæpe enim mihi cum esset dictum, neque à me contemptum, nouissimè Labeo Segulius homo suisimillimus, narrauit mihi; apud Cæsarem se fuisse, multumque sermonem de te habitum esse: ipsum Cæsarem nihil sanè de te quæstum, nisi dictum, quòd diceret te dixisse, laudandum adolescentem, ornandum, tollendum, se non esse commissurum, vt tolli possit. Hoc ego Labeonem credo illi retulisse; aut finxisse dictum, non ab adolescentem prolatum. Veteranos verò pessimè loqui, volebat Labeo me credere, & tibi ab ijs instare periculum; maximèque indignari, quod in decem viris neque Cæsar, neque ego habiti essemus, atque omnia ad vestrum arbitrium essent collata. Hæc cum audissem, & iam in itinere essem; committendum non putaui prius, vt Alpes transgrederer, quàm, quid istic ageretur, scirem. Nam de tuo periculo, crede mihi, iactatione verborum, & denunciatione periculi sperare eos, te perterrefacto, adolescente impulso, posse magna consequi præmia; & totam istam cantilenam ex hoc pendere, vt quamplurimum lucri faciant. Neque tamen non te cautum esse volo, & insidias vitantem; nihil enim tua mihi vita potest esse iucundius, neque carius. Illud vide, ne, timendo, magis timere cogare; &, quibus rebus potest occurri veteranis, occurras. Primum quod desiderant de Decem viris, facias; deinde, de præmijs, si tibi videtur, agros militum eorum, qui cum Antonio veterani fuerunt, his dandos censeas ab vtrisque nostrum; de nummis, lente, ac ratione habita pecuniæ; Senatum de ea re constiturum. Quatuor legionibus ijs, quibus agros dandos censuisti, video

facul-

facultatem fore ex agris Syllanis, & agro Campano;æqualiter, aut sorte agros legionibus assignari puto oportere. Hæc me tibi scribere non prudentia mea hortatur, sed amor in te, & cupiditas otij:quod sine te consistere non potest.Ego nisi valde necesse fuerit,ex Italia non excedam Legiones armo,paro; spero me non pessimum exercitum habiturum ad omnes casus, & impetus hominum. De exercitu,quem Pansa habuit,legionem mihi Cæsar non remittit. Ad has litteras statim mihi rescribe: tuorumque aliquem mitte, si quid reconditum magis erit, meque scire opus esse putaris. VIII. Kal. Iun. Eporædia.

ARGVMENTVM.

Respondet proximæ superiori epistolæ.

CICERO S. D. BRVTO IMP. 21

Dij isti Segulio malè faciant, homini nequissimo omnium, qui sunt,qui fuerunt,qui futuri sunt. Quid tu illum tecum solum, aut cum Cæsare, qui neminem prætermiserit, qui cum loqui potuerit, cui non eadem ista dixerit? Te tamen, mi Brute, sic amo, vt debeo,quod istud,quidquid esset,nugarum me scire voluisti: signum enim magnum amoris dedisti. Nam quod idem Segulius ait, veteranos quæri, quòd tu & Cæsar in Decem viris non essetis, vtinam ne ego quidem essem; quid enim molestius; Sed tamen,cùm ego sensissem;de ijs, qui exercitus haberent, sententiam ferri oportere; ijdem illi,qui solent, reclamarunt; itaque excepti etiam estis,me vehementer repugnante. Quocirca Segulium negligamus, qui res nouas quærit; non quòd veterem comederit (nulla enim habuit) sed hanc ipsam recentem nouam deuorauit. Quòd autem scribis, te, quod pro te ipso non facias, id pro me facere, vt de me timeas aliquid, omni te, vir optimè, mihique carissime Brute, de me metu libero. Ego enim quæ prouideri poterunt, non fallar in ijs; quæ cautionem non habebunt, de ijs non ita valdè laboro; sin etenim impudens, si plus postulem, quam homini à rerum natura tribui potest. Quòd mihi præcipis, vt caueam, ne, timendo, magis timore cogar; & sapienter, & amicissime præcipis: sed velim tibi persuadeas, cum te constet excellere hoc

genere

genere virtutis, vt nunquam extimescas, nunquam perturbere; me huic tuæ virtuti proximè accedere. Quamobrem neque metuam quidquam, & cauebo omnia. Sed vidi, ne tua iam, mi Brute, culpa futura sit, ego quidquam timeam, tuis enim opibus, & Consulatu tuo, etiam si timidi essemus, tamen omnem timorem abijceremus; præsertim cum persuasum omnibus esset, mihique maximè nos à te vnicè diligi. Consilijs tuis, quæ scribis de quatuor legionibus, deque agris assignandis ab vtrisque vestrum, vehementer assentior. Itaque cum quidam de Collegis nostris agrariam curationem ligurirent; disturbaui rem totamque vobis integram reseruauit. Si quid erit occultius, &, vt scribis, reconditum: meorum aliquem mittam, quò fidelius ad te litteræ perferrantur. Vale. Prid. Non. Iun.

ARGVMENTVM.

Petit à Bruto, vt Ap. Claudium, qui Antonij partes secutus erat, in ciuitate retineat.

CICERO S. D. BRVTO IMP. 22

CVm Ap. Claudio C.F. summa mihi necessitudo est, multis eius officijs, & meis mutuis constituta. Peto à te maiorem in modum, vel humanitate tuæ, vel mea caussa, vt eum auctoritate tua, quæ plurimum valet conseruatum velis. Volo te, cum fortissimus vir cognitus sis, etiam clementissimum existimari; magno tibi erit ornamento, nobilissimum adolescentem beneficio tuo esse saluum. Cuius quidem caussa hoc melior debet esse; quòd pietate adductus, propter patris restitutionem se cum Antonio coniunxit. Quare etsi minus veram caussam habebis; tamen vel probabilem aliquam poteris inducere. Nurus tuus potest hominem summo ingenio, summa virtute, officiosissimum præterea, & gratissimum, incolumen in ciuitate retinere. Quod vt facias, ita à te peto, vt maiore studio, magisue ex animo petere non possim. Vale.

ARGVMENTVM.

Hortatur Ciceronem ad bene sperandum.

BRV-

BRVTVS S. D. CICERONI. 23

NOs hic valemus rectè;&,quò melius valeamus ,operā dabimus. Lepidus commodè de nobis sentire videtur; omni timore deposito,debemus liberè Reip.consulere.Quod si omnia essent aliena,tamen tribus tātis exercitibus propriis Reipub.valentibus,magnum animum habere debebas,quem & semper habuisti,& nunc fortuna adiuuante ,augere potes. Quæ tibi superioribus litteris mea manu scripsi ,terrendi tui caussa homines loquuntur.Si frænum momorderis?peream, si te omnes,quotquot sunt, conantem loqui ferre poterunt. Ego,tibi vt antea scripsi, dum mihi à te litteræ veniant, in Italia morabor. Vale VIII.Kal.Iun.Eporœdia.

ARGVMENTVM.

Bruti epistola,si quid antea fuerat timoris,ademptum significat. Addit quid Bruto sit agendum,& de peccunia decreta.

CICERO S. D. BRVTO. 24

NArro tibi: antea subirascebar breuitati tuarum litterarum,nunc mihi loquax esse videor; te igitur imitabor: Quàm multa,quàm paucis!te rectè valere,operamque dare, vt quotidie meliùs:Lepidum commodè sentire; tribus exercitibus quiduis non oportere confidere.Si timidus essem, tamen ista epistola mihi omnem metū abstersisse.Sed, vt mones,frenum momordi.Etenim,qui,te incluso, omnem spem habuerim in te;quid nunc putas?Cupio iam vigiliam meam. Brute,tibi tradere:sed ita,vt ne desim constantiæ meæ.Quod scribis,in Italia te moraturum:dum tibi litteræ meæ veniāt; si per hostem licet,non erraris:multa enim Romæ, sin aduētu tuo bellum confici potest;nihil sit antiquius.Pecunia, expeditissima,quæ erat, tibi decreta est.Habes amantissimum tui Seruilium:nos non desumus. Vale. VIII. Id. Iun.

ARGVMENTVM.

Scribit se breuitatem in scribenda amare, Bruti exemplo,

Reipublicæ spem in ipso, & in Planco esse: de M. Bruto nihil certi.

CICERO S. D. BRVTO IMP. 25

EXpectanti mihi tuas quotidie litteras Lupus noster subitò denũciauit, vt ad te scriberem, si quid vellem. Ego autem, etsi, quid scriberem non habebam, (acta enim ad te mitti sciebam: inanem autem sermonem litterarum tibi iniucũdũ esse audiebam) breuitatem secutus sum, te magistro. Scito igitur in te, & in Collega spe omnem esse. De Bruto autẽ nihil adhuc certi: quem ego, quemadmodũ præcipis, priuatis litteris ad bellum commune vocare non desino. Qui vtinam iã adesset; intestinum Vrbis malum, quod est nõ mediocre, minus timeremus. Sed quid ago? non imitor λακωνισμὸν tuum: altera iã pagella procedit. Vince, & Vale XIV. kal. Quinct.

ARGVMENTVM.

Sollicitus ob Antonii cum Lepido coniunctionem, postulat, vt & legiones ad eum mittantur, & stipendium.

BRVTVS IMP. S. D. CICER. 26

IN maximo meo dolore hoc solatio vtor, quod intelligunt homines, non sine caussa me timuisse ista, quæ acciderunt. Deliberent, vtrum transiiciant legiones ex Africa, nec ne, & ex Sardinia, Brutum accersant, nec ne mihi stipendium dent, an non decernant. Ad Senatum litteras misi. Crede mihi, nisi ista omnia ita fiũt, quemadmodũ scribo: magnũ nos omnes adituros periculum. Rogo te videre, quibus hominibus negotium detis, qui ad me legiones adducant. & fide opus est, & celeritate. Vale III. Non. Iun. ex castris.

ARGVMENTVM.

Questus erat Matius, se à Cicerone, vt libertatis inimicum, accusari; Cicero factum negat.

CICERO S. D. C. MATIO. 27

NOndum satis constitui, molestiæ ne plus, an voluptatis, attulerit mihi Trebatius noster, homo tum plenus offi-

cii

cii,tũ vtriusque nostrum amantissimus Nam cùm in Tusculanum vesperi venissem;postridie ille ad me ,nõdum satis firmo corpore cum esset ,mane venit Quem cùm obiurgarem, quòd parum valetudini parceret, tum ille,nihil sibi fuisse lõgius,quam vt me videret.Num quidnã,& inquã,noui? Detulit ad me querelam tuam , de qua prius quàm respondeo, pauca præponam. Quantũ memoria repetere præterita possũ,nemo est mihi te amicus antiquior,sed vetustas habet aliquid commune cũ multis,amor non habet.Dilexi te,quo die cognoui,meque à te diligi iudicaui.Tuus deinde discessus,isque diuturnus,ãbitio nostra,& vitæ dissimilitudo nõ est passa voluntates nostras consuetudine cõglutinari. Tuum tamẽ erga me animum agnoui multis annis ante bellum ciuile.Cũ Cæsar esset in Gallia. Quod enim vehementer mihi vtile esse putabas,nec inutile ipsi Cæsari,perfecisti,vt ille me diligeret, coleret haberet in suis.Multa,prætereo,quæ temporibus illis inter nos familiarissimè dicta,scripta,cõmunicata sunt: grauiora enim sunt consecuta.Et initio belli ciuilis , cùm Brundisium versus ires ad Cæsarem venisti ad me in Formianum. Primum,hoc ipsũ quanti,præsertim temporibus illis?deinde oblitum me putas cõ silii,sermonis humanitatis tuæ ?quibus rebus interesse memini Trebatiũ . Nec verò oblitus sũ litterarum tuarũ,quas de me misisti,cum Cæsari obuiã venissem in agro,vt arbitror,Trebulano.Secutum illud tẽpus est, cùm me ad Pompeiũ proficisci,siue pudor meus coegit , siue officium,siue fortuna.Quod officium tuum,quod studium vel in absentem me,vel in præsentes meos defuit:quem porrò omnes mei,& mihi,sibi te amiciorẽ iudicauerunt? Veni Brundisium.Oblitum ne me putas,qua celeritate,vt primum audieris,ad me Tarento aduolaris?quæ tua fuerit assessio ,oratio , confirmatio animi mei,fracti communium miseriarũ metu? Tandem aliquando Romæ esse cœpimus.Quid defuit nostrę familiaritati?in maximis rebus , quonam modo me gererem aduersus Cæsarem,vsus tuo consilio sum.In reliquis officiis, cui tu tribuisti,excepto Cæsare,præter me,vt domum ventitares , horasque multas sæpe suauissimo sermone consumeres ? tum,cum etiam,si meministi , vt hæc φιλοσοφούμενα scri-

berem, tu me impulisti. Post Cæsaris reditum, quid tibi maiori curæ fuit, quam, vt essem ego illi quam familiarissimus; quod effeceras. Quorsum igitur hæc oratio longior, quam putaram? quia sum admiratus, te, qui hæc nosse deberes, quidquam a me cõmissum, quod esset alienum nostra amicitia, credidisse. Nam præter hæc, quæ commemoraui, quæ testata sunt, & illustria, habeo multa occultiora, quæ vix verbis exequi possum. Omnia me tua delectãt: sed maximè maxima cum fides in amicitia, consilium, grauitas constantia; tum lepos, humanitas litteræ, quapropter redeo nũc ad quærelam. Ego, te suffragium tulisse in illa lege, primùm nõ credidi; deinde, si credidissem, nunquam id sine aliqua iusta caussa existimarem te fecisse. Dignitas tua facit, vt animaduertatur, quidquid facias; maleuolentia autem hominum, vt nonnulla duriùs, quàm à te facta sint, proferantur. Ea si tu non audis; quid dicam, nescio. Equidem, si quando audio, tam defendo, quàm me scio à te contra iniquos meos solere defendi. Defẽsio autem est duplex; alia sunt, quæ liquido negare soleam, vt de isto ipso suffragio; alia, quæ defendam à te piè fieri, & humanè, vt de curatione ludorum. Sed te, hominem doctissimũ, non fugit, si Cæsar Rex fuerit, quod mihi quidem videtur, in vtramque partem de tuo officio disputari posse, vel in eam, qua ego vti soleo, laudandam esse fidem, & humanitatem tuam, qui amicum etiam mortuum diligas: vel in eam, qua nonnulli vtuntur, libertatem patriæ vitæ amicj anteponendã. Ex his sermonibus vtinam essent delatæ ad te disputationes meæ. Illa verò duo, quæ maxima sunt laudum tuarum, quis aut libentiùs, quàm ego, commemorat, aut sæpius; te & non suscipiendi belli ciuilis grauissimũ auctorem fuisse, & moderãdæ victoriæ? in quo qui mihi non assentiretur, inueni neminem. Quare habeo gratiã Trebatio familiari nostro, qui mihi dedit, caussam harum litterarum. Quibus nisi credideris: me omnis officii, & humanitatis expertẽ iudicaris; quo nec mihi grauius quidquam potest esse, nec à te alienus. Vale.

ARGVMENTVM.

Excusatio Matii, & pro se ipso, & contra calumniatores.

MA-

MATIVS S. D. CICERO. 28

MAgnam voluptatem ex tuis litteris cępi, quòd, quã sperarem, atque optaram, habere te de me opinionem cognoui. De qua etsi non dubitabam; tamen, quia maximi æstimabam, vt incorrupta manere, laborabam. Conscium autem mihi eram, nihil à me commissum esse, quod boni cuiusquam offenderet animum. Eo minùs credebam, plurimis, atque optimis artibus ornato tibi temerè quidquam persuaderi potuisse; præsertim in quem mea propensa, & perpetua fuisset, atque esset beneuolentia. Quod quando, vt volui, scio esse: respõdebo criminibus, quibus tu pro me, vt par erat, tua singulari bonitate, & amicitia nostra sæpè restitisti; nota enĩ mihi sunt, quæ in me post Cæsaris mortem contulerit. Vitio mihi dant, quòd mortem hominis necessarii grauiter fero, atq; eũ, quem dilexi, periisse indignor. Aiunt enim patriam amicitiæ præponendã esse: perinde ac si iam vicerint, obitũ eius Reip. fuisse vtilem. Sed non agam astutè; fateor me ad istum gradum sapientiæ non peruenisse. Neque enim Cæsarem in dissensione ciuili sum secutus; sed amicum, quanquam re offendebar, tamen non deserui; neque bellum vnquam ciuile, aut etiam caussam dissensionis probaui. quam etiã nascentẽ extingui, sũmè studui. Itaque in victoria hominis necessarii, neque honoris, neque pecuniæ dulcedine sum captus; quibus præmiis reliqui, minùs apud eum, quàm ego, cùm possent, immoderate sunt abusi. Atque etiã res familiaris mea, lege Cæsaris diminuta est; cuius beneficio plerique, qui Cęsaris morte lætantur, remanserunt in ciuitate. Ciuibus victis vt parceretur, æquè, ac pro mea salute laboraui. Possum igitur, qui ões voluerim incolumes, eum, à quo id impetratum est, periisse non indignari? cum præsertim iidẽ homines illi & inuidiæ, & exitio fuerint. Plecteris ergo, inquiunt, quando factum nostrum improbare audes. O superbiam inauditam! alios in facinore gloriari, aliis ne dolore quidem impunè licere. At hęc etiam seruis semper libera fuerunt timerent, gauderent, dolerent suo potiùs, quã alterius arbitrio. Quæ nunc, vt quidẽ isti dictant, libertatis auctores metu nobis extorquere conantur.

Sed nihil agũt;nullius vnquam periculi terroribus ab officia, aut ab humanitate desciscã: *Nunquam enim honestam mortẽ fugiendam, sæpe etiam appetendam putaui.* Sed quid mihi succẽsent?id si opto, vt pœniteat eos sui facti cupio enim Cæsaris mortem omnibus esse acerbam. At debeo pro ciuili parte Rempubl. vellem saluam. Id quidem me cupere, nisi & ante acta vita, & reliqua mea spes, tacente me, probat; dicendo vincere non postulo. Quare maiorem in modum te rogo, ut rem potiorem oratione ducas; mihique, si sentis expedire rectè fieri, credas nullam communionem cũ improbis esse posse. An, quod adolescens prẹstiti, cum etiam errare cum excusatione possem; id nunc, ætate præcipitata, commutem, ac me ipse retexam?nõ faciam; neque quod displiceat, committam: prẹter quam quòd hominis mihi coniũctissimi, ac uiri ãplissimi doleo grauem casum. Quòd si aliter essem animatus; nunquam, quod facerem, negare: ne & in peccando improbus, & in dissimulando timidus, ac uanus existimarer. At ludos; quos Cæsaris uictoriæ Cæsar adolescẽs fecit, curaui. At id ad priuatum officium non ad statũ Reip. pertinebat. Quod tamẽ munus & hominis amicissimi memoriæ, ac honoribus præstare etiam mortui debui; & optimæ spei adolescenti, ac dignissimo Cæsare, petenti negare non potui. Veni etiã Cõsulis Antonii sæpẽ domum, salutandi caussa: ad quem, qui me parum patriæ amantem esse existimante, rogandi quidẽ aliquid, aut auferendi caussa frequentes uentitasse reperies. Sed quæ hæc est arrogantia, quod Cæsar nunquam interpellauit, quin quibus uellem, atque etiam quos ipse non diligebat, tamen iis uterer eos, qui mihi amicum eripuerunt, carpẽdo me efficere conari, ne, quos uelim diligã? Sed non uereor, ne aut meæ uitæ modestia parum ualitura sint in posterũ cõtra falsos rumores? aut etiam iis, qui me non amant, propter meam in Cæsarem constantiam, non malint mei, quàm sui similes amicos habere. Mihi quidem si optata contingent, quod reliquum est uitæ, in otio Rhodi degã; sin casus aliquis interpellarit; ita ero Romæ, ut rectè fieri semper cupiã. Trebatio nostra magnas gratias ago, quòd tuũ erga me animum simplicem, atque amicum, aperuit; & quod eum; quem semper di-

lexi

lexi lubenter, quo magis iure colere, atque obseruare debe-rem; fecit. Bene uale, & me dilige.

ARGVMENTVM.

Profecturus in Graciam suas res Oppio commendat, commemoratis ante beneficiis ab ipso acceptis.

CICERO S. D. OPPIO. 29

DVbitanti mihi (quid scit Atticus noster) de hoc toto consilio profectionis, quod in utramque partem in mentem multa ueniebant, magnum pondus accessit ad tollendam dubitationem iudicium, & consiliũ tuũ; nam & scripsisti apertè, quid tibi uideretur; & Atticus ad me sermonem tuũ pertulit. Semper iudicaui in te, & in capiendo consilio prudentiam summam esse, & in dando fidem; maximeque sũ expertus, cũ initio ciuilis belli per litteras te consuluissem, quid mihi faciendum esse censeres, eundem ne ad Pompeiũ, an manendum in Italia; suasisti, vt consulerem dignitati meæ. Ex quo, quid sentires, intellexi: & sum admiratus fidem tuam, & in consilio dando religionẽ; quod, cũm aliud malle amicissimum tuum putares, antiquius tibi officium meum, quã illius uoluntas fuit. Equidem & ante hoc tempus te dilexi, & semper me a te diligi, sensi: & cum abessem, atque in magnis periculis essem, & me absentem, & meos præsentes à te cultos & defensos esse memini; & post meum reditum, quã familiariter mecũ uixeris, quæque ego de te & senserim, & prædicarim, õnes, qui solent hæc animaduertere, testes habemus. Grauissimũ uerò iudicium de mea fide; & de constantia fecisti, cum post mortem Cæsaris totum te amicitiam meam contulisti. Quod tuum iudicium nisi mea summa beneuolentia erga te, omnibusque meritis comprobaro, ipse me hominem non putabo. Tu, mi Oppi, conseruabis amorem tuum, [etsi more magis hoc quidem scribo, quam puto te admonẽdum putem] meaque omnia tuebere; quæ tibi ne ignota essent, Attico mandaui. A me autem cum paulum otii nacti erimus, uberiores litteras expectato. Da operam, ut ualeas hoc mihi gratius facere nihil potes.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM Ad Cassium, & alios.

LIBER XII.

ARGVMENTVM.

Quaeritur, Tyranno occiso, tyrannidem tamen non esse sublatam: Cassiumque hortatur, vt vna cum M. Bruto, eius vxoris fratres, omni perturbatione Rempub. liberet.

CICERO S. D. CASSIO. I

FInem nullum facio; mihi credo, Cassi, de te, & de Bruto nostro, id est de tota Rep. cogitandi: cuius omnis spes in vobis est, & in D. Bruto; quam quidem iam habeo ipse meliorem. Repub. à Dolabella meo praeclarissimè gesta. Manabat enim illud malum vrbanum, & ita corroboratur quotidie, vt ego quidem & Vrbi, & otio diffiderem vrbano. Sed ita compressum est, vt mihi videamus omne iam ad tempus, ab illo dumtaxat sordidissimo periculo, tuti futuri. Reliqua magna sunt, & multa; sed posita omnia in uobis. Quanquam primum quidque explicemus; nam ut adhuc quidem actum est, non regno, sed Rege liberati uidemur. Interfecto enĩ Rege, regios omnes nutus tuemur; neque verò id solum; sed etiam, quae ipse ille, si uiueret, non faceret, ea nos quasi cogitata ab illo, probamus; nec eius quidem rei finem uideo. Tabulae figuntur; ĩmunitates dantur: pecuniae maxime describuntur: exules reducuntur: S. C. falsa referentur: vt tantummodo odiũ illud hominis impuri, & seruituris dolor depulsus esse uideatur. Resp. iaceat in iis perturbationibus, in quas eam ille coniecit. Haec omnia uobis sunt expedienda:

nec

nec hoc cogitandum, satis iam habere Remp. à vobis, habet illa quidem tantum, quantum nunquam mihi in mente venit optare; se contenta non est; & pro magnitudine & animi, & beneficii vestri à vobis magna desiderat. Adhuc vlta suas iniurias est per vos interitu Tyranni, nihil amplius; ornaméta vera sua, quæ recuperauit? an, quod ei mortuo paret, quem viuum ferre non poterat? cuius æra refigere debebamus, eius etiam chirographa defendimus? At enî ita decreuimus, fecimus id quidem temporibus cedentes: quæ valent in Repubi. plurimum; sed immoderaté quidam, & ingraté nostra facilitate abutuntur. Verum hęc propè diem, & multa alia coram. Interim velim sic tibi persuadeas, mihi cum Reipubl. quam semper habui carissimam, tum, amoris nostri caussa, maximæ curæ esse tuam dignitatem. Da operam, vt valeas.

ARGVMENTVM.

Inuehitur in M. Antonii tyrannicam potentiam; & Reip. statum describit.

CICERO S. D. CASSIO. 2

VEhementer lætor tibi probari sententiam, & orationem meam; qua si sæpius vti liceret, nihil esset negotii libertatem, & Remp. recuperare. Sed homo amens, & perditus, multoque nequior, quàm ille ipse, quem tu nequissimû occisum esse dixisti, cædis initium quærit; nullamque aliam ob caussam me auctoré fuisse Cæsaris interficiendi criminatur, nisi vt in me veterani incitentur. Quod ego periculum non extimesco, modò facti vestri gloriam cum mea laude communicem. Ita nec Pisoni, qui in eum primus inuectus est, nullo assentiente: nec mihi, qui idem tricesimo post die feci, nec P. Seruilio, qui me est consecutus, tutò in Senatum venire licet; cædem enim gladiator quærit; eiusque initium ad XIII. Kal. Oct. à me se facturum putauit. Ad quam paratus venerat, cùm in villa Metelli complures dies commétatus esset: quæ autem in lustris, & in vino cômentatio potuit esse? Itaque omnibus est visus, vt ad te antea scripsi, suo

more

more uomere non dicere. Quare quod scribis, te cōfidere, auctoritate, & eloquentia nostra aliquid profici posse; non nihil, ut in tantis malis, est profectū. Intelligit enim Populus Rom. tres esse Consulares, qui, quia quæ de Rep. bene senserint, liberè locuti sunt, tutò in Senatum uenire non possint. Nec est præterea, quod quicquam expectes: tuus enim necessarius affinitate noua delectatur; itaque iam nō est studiosus ludorum; infinitoque fratris tui plausu dirumpitur; alter item affinis noui cōmentariis Cæsaris delinitus est. Sed hæc tolerabilia; Illud non ferendū, quod est, qui uestro anno Cōsulem filium suum futurum putet; ob eamque caussam se huic latroni deseruire præseferat. Nam L. Cotta familiaris meus, fatali quadam desperatione, ut ait, minùs in Senatum uenit. L. Cęsar, optimus, & fortissimus ciuis, ualetudine impeditur. Ser. Sulpicius, & summa auctoritate, & optime sentiens, non adest; reliquos, exceptis designatis, ignosce mihi si nō numero Cōsulares, habes auctores cōsilij publici, qui numerus etiā bonis rebus exiguus esset, quid censes, perditis? quare spes est omnis in uobis, qui si idcircò abestis, vt sitis in tuto, ne in uobis quidem; sin aliquid dignum uestra gloria cogitatis, uelim, saluis nobis: sin id minùs, res tamen publica per uos breui tempore ius suum recuperabit. Ego tuis neque desum, neque deero: qui siue ad me referent, siue non; mea tibi tamen beneuolentia fidesque præstabitur. Vale.

ARGVMENTVM.
Et hic in Antonium, eiusque sectam inuehitur.

CIC. S. D. CASSIO. 3

AVget tuus amicus furorem in dies. Primùm, in statua, quā posuit in Rostris, inscripsit, PARENTI OPTIME MERITO; ut non modo sicarii, sed iā etiam parricidæ iudicemini. Quid dico, iudicemini? iudicemur potiùs; uestri enim pulcherrimi facti ille furiosus me principē dicit fuisse. Vtinā quidem fuissem! molestus nobis non esset. Sed hoc uestrum fuit; quod quando preteriit: utinam haberem, quid darē uobis consilii; sed ne mihi quidem ipsi reperio, quid faciendum sit.

sit. *Quid enim est quod contra vim sine vt fieri possit?* consiliũ autem omne hoc est illorũ, vt mortẽ Cæsaris persequantur. itaque ante diem VI. Nõ. Oct. productus in cõcionem a Canutio, turpissimè ille quidem discessit: sed tamen ea dixit de conseruatoribus patriæ, quæ dici deberẽt de Proditoribus, de me quidem nõ dubitanter, quin omnia de meo cõsilio, & vos fecissetis, & Canutius faceret. Cætera cuiusmodi sint, ex hoc iudica, quod legato tuo viaticũ eripuerũt. Quid eos interpretari putas, cum hoc faciunt? ad hostẽ scilicet portari. O rem miseram! dominum ferre non potuimus; conseruo seruimus. Et tamen, me quidem fauente magis, quã sperante, etiã nunc residet spes in virtute tua. Sed vbi sũt copiæ: De reliquo malo te ipsum loqui tecum, quàm dicta nostra cognoscere. Vale.

ARGVMENTVM.

Varia complectitur hæc epistola, de Antonii nequitia, de Senatu, de populo, de legatis ad Antonium missis. de ipso Cassio.

CICERO S. D. CASSIO. 4

VEllem idibus Mart. me ad cœnam inuitasses; reliquiarũ nihil fuisset. Nunc me reliquiæ vestræ exercẽt, & quidem præter cæteros me. Quanquam egregios Cõsules habemus, sed turpissimos Consulares: Senatum fortẽ, sed infimo quemque honore fortissimum; Populo vero nihil fortius, nihil melius, italiaque vniuersa. Nihil autẽ fœdius Philippo, & pisone legatis, nihil flagitiosius; qui cùm essent missi, vt Antonio ex Senatus sententia certas res renunciarent, cum ille earum rerum nulli paruisset, vltro ab illo ad nos intolerabilia postulata retulerunt. itaque ad nos concurritur: factique iam in te salutari populare sumus. Sed, tu quid ageres, quid acturus; vbi denique esses; nesciebam. Fama nunciabat te esse in Syria: auctor erat nemo. De Bruto, quò propius est, eò firmiora videtur esse, quæ nunciantur. Dolabella valde vituperabatur, ab hominibus non insulsis, quod tibi tã cito succederet, cum tu vix dum triginta dies in Syria fuisses. itaque constabat, cum recipi in Syriam nõ oportere. Summa laus, & tua, & Bruti est, quod exercitum præter spem existimamini com-

comparasse. Scribere plura, si rem caussamque nossem; nunc quæ scribo ex opinione hominum, atque fama. Tuas litteras auidè expecto. Vale.

ARGVMENTVM.

M. Brutum laudat, vt ad eius imitationem Cassium accendat. Addit de bello quod in Italia contra M. Antonium Resp gerebat.

CICERO S. D. CASSIO.

HYemem credo adhuc prohibuisse, quò, minùs, de te certum haberemus, quid ageres, maximèque vbi esses. Loquebantur omnes tamen, credo quod volebant, in Syria te esse, habere cupias. Id autē eò faciliùs credebatur, quia simile verò videbatur. Brutus quidem noster egregiam laudem est consecutus. Res enim tantas gessit, tamque inopinatas; vt ea per se gratæ essent; tum gratiores propter celeritatem. Quòd si tu ea tenes, quæ putamus; magnis subsidijs fulta Respub. est. A prima enim ora Græciæ vsque ad Ægyptum optimorum ciuium imperijs muniti erimus, & copiis, Quanquã, nisi me fallebat, res sic se habebat, vt totius belli omne discrimen in D. Bruto positum videretur; qui si, vt sperabamus, eripuisset Mutina. Nihil belli reliquum fore videbatur. Paruis omninò iam copijs obsidebatur; quòd magno præsidio Bononiã tenebat Antonius. Erat autē Claternæ noster Hirtius, ad Forum Cornelium Cæsar vterque cũ firmo exercitu; magnasque Romæ Pansa copias ex delectu italiæ comparat; hyems adhuc rem geri prohibuerat, Hirtius nihil nisi consideratè, vt mihi crebris litterjs significat, acturus videbatur. Præter Boniam, Regium Lepidi, Parmam, totã Galliam tenebamus studiosissimam Reip. tuos etiam cliẽtes transpadanos mirificè coniunctos cum caussas habebamus. Erat firmissimus Senatus exceptis Consularibus; ex quibus vnus L. Cæsar firmus est, & rectus. Ser. Sulpicij morte magnum præsidium amisimus. Reliqui partim inertes, partim improbi; nonnulli inuidentre eorum laudi, quos in Repub probari vidẽt; Populi verò Rom. totiusque italiæ mira consensio est. Hæc erant fere

quæ

quę tibi nota esse vellem. Nunc autem opto, vt ab istis Orientis partibus virtutis tuæ lumen eluceat. Vale.

ARGVMENTVM.

Strabonem commendat, quasi aliud agens; & in Cassio Brutoque spem omnem Reipubl. sitam esse dicit, si ad Mutinam res malè geratur.

CIC. S. D. CASSIO. 6

QVi status rerum fuerit, tum cum has litteras dedi, scire poteris ex C. Tridio Strabone, viro bono, & optima de Rep. sentiente. nam quid dicā cupidissimo tuis, qui domo, & fortunis relictis, ad te potissimum profectus sit? itaque eum tibi commēdo quidem: aduentus ipsius ad te satis eum commendabit. Tu velim sic existimes, tibique persuadeas, omne perfugium bonorum in te, & Bruto esse positum, si quod nolim, aduersi quid euenerit. Res, cum hæc scribebam erat in externum deducta discrimen. Brutus enim Mutinæ vix iam sustinebat. Qui si cōseruatus erit: vicimus; sin; (quod Dii omne auertant) omnis omnium cursus est ad vos. Proinde fac tantum animum habeas, tātumque apparatum, quanto opus est ad vniuersam Remp. recuperandam. Vale.

ARGVMENTVM.

Significat sententiam à se in Senatu dictam ex Cassij dignitate, eamque à se etiam in concione defensam.

CICERO S. D. CASSIO. 7

QVanto studio dignitatem tuam, & in Senatu, & ad populum defenderim, ex tuis te malo, quàm ex me cognoscere. Quæ me sententia in Senatui facilè valuisset, nisi Pansa, vehementer obstitisset. Ea sententia dicta productus sum in concionem à Tribuno pl. M. Seruilio. Dixi de te quæ potui, tanta contentione, quantum forum est; tanto clamore, consensuque populi, vt nihil vnquam simile viderim. id velim mihi ignoscas, quod inuita socru tua fecerim. Mulier timida verebatur, ne Pansa animus offenderetur. in concione quidem Pansæ dixit, matrem quoque tuā, & fratrem,

illam

illam à me sententiam noluisse dici. Sed me hæc non mouebant; alia malebam; fauebam & Resp. cum semper faui, & dignitati, ac gloriæ tuæ. Quod autem, & in Senatu pluribus verbis disserui, & dixi in cōcione, in eo velim fidem meam liberes. Promisi enim & propè cōfirmaui, te non expectasse, nec expectaturum decreta nostra; sed te ipsum tuo more Remp. defensurum. Et quanquam nihil dum audieramus, nec vbi esses, nec quas copias haberes: tamen sic statuebā, omnes, quæ tu istis partibus essent; opes, copiasque tuas esse; per teque Asiam Prouinciam confidebam iam Reip. recuperatam. Tu fac in augenda gloria te ipsum vincas. Vale.

ARGVMENTVM.

Lepidus victum Antonium receperat: vnaque bellum administrabant. Id quæritur Cicero, & Cassium ad liberandam Rep. hortatur.

CICERO S. D. CASSIO. 8

SCelus affinis tui Lepidi, summamque leuitatem; & inconstantiam, ex actis, quæ ad te mitti certò scio, cognosce te arbitror. itaq; nos cōfecto bello; vt arbitrabamur, renouatum bellum gerimus; spēque omnem in D. Bruto & planco habemus, si verum quæris in te, & in meo Bruto; non solū ad præsens, perfugiū, si; quod nolim, aduersi quid acciderit, sed etiā cōfirmationem perpetuæ libertatis. Nos hic de Dolabella audiebamus, quæ vellemus; sed certos auctores nō habebamus. Te quidem magnum hominē, & præsenti iudicio, & reliqui temporis expectatione scito esse. Hoc tibi proposito, fac vt ad summa contendas. Nihil est tantum, quod non populus Rom. à te perfici, atque obtineri posse iudicet. Vale.

ARGVMENTVM.

Scribit de bello propter Lepidi perfidiam renouato; Cassiumque hortatur, vt in Italiam properet.

CICERO S. D. CASSIO. 9

BReuitas tuarum litterarū me quoque breuiorem in scribendo facit: &, vere vt dicam, non satis occurrit, quod scri-

scribam: nostras enim res in actis perferri ad te certo scio tuas autem ignoramus. Tanquā enim clausa sit Asia, sic nihil perfertur ad nos, præter rumores de oppresso Dolabella, satis illos quidem constantes, sed adhuc sine auctore. Nos confectum bellum cum putaremus, repente à Lepido tuo in summam sollicitudinem adducti sumus. itaque persuade tibi, maximam Reip. spem in te, & in tuis copiis esse. Firmos omninò exercitus habemus: sed tamen, vt omnia; vt spero, prospere procedant, multum interest te venire. Exigua est enim spes Reipub. nam nullam non libet dicere. sed quæcunque est, ea despondetur anno Consulatus tui. Vale.

ARGVMENTVM.

Lepidum hostem iudicatum scribit: & omninò poscere, vt Cassius cum exercitu in Italiam veniat.

CICERO S. D. CASSIO. 10

Lepidus, tuus affinis, meus familiaris, pridi: kalēd. Quint. sentētijs omnibus hostis à Senatu iudicatus est, cæterique qui vna cum illo à Rep. defecerunt: quibus tamen ad sanitatem redeundi ante kal. Sept. potestas facta est. Fortis sanè Senatus; sed maxime spe, subsidii tui. Bellum quidem, cùm hæc scribebam, sane magnum erat, scelere, & leuitate Lepidi. Nos de Dolabella quotidie, quæ volumus, audimus; sed adhuc sine capite, sine auctore, rumore nuncio. Quod cùm ita esset, tamen litteris tuis, quas Nonis Maii ex castris datas acceperamus, ita persuasum erat ciuitati, vt illum iam oppressum omnes arbitrarentur, te autem in Italiam venire cum exercitu: vt si hæc ex sententia confecta essent, consilio, atque auctoritate tua: sin quid fortè turbatum esset, vt fit in bello, exercitu tuo niteremur. Quem quidē ego exercitum quibuscumque potero rebus ornabo. Cuius rei tum tempus erit, cùm, quid opis Reip. laturus exercitus sit, aut quid iam tulerit, notum esse cœperit. Nam adhuc tantum conatus audiuntur; optimi illi quidem, & præclarissimi, sed gesta res expectatur; quam quidem aut iam esse aliquam, aut appropinquare confido. Tua virtute, & magnitudine animi nihil est

no-

robilius.itaq; optamus, vt quamprimũ te in italia videamus. Remp.nos habere arbitrabimur, si vos habebimus præclarè viceramus, nisi spoliatum, inermẽ, fugientẽ Lepidus recepisset Antoniũ, itaq; nunquã tanto odio ciuitati Antonius fuit, quanto est Lepidus. ille enim ex turbulenta Rep. hic ex pace, & victoria bellum excitauit. Huic oppositos Consules Designatos habemus: in quibus est magna illa quidem spes, sed anceps cura, propter incertos exitus prægliorũ. persuade tibi igitur, in te, & in Bruto tuo esse õnia: vos expectari, Brutũ quidẽ iam, iãque. Quod si, vt spero, victis hostibus nostris veneritis: tamẽ auctoritate vestra Resp. exurget, & in aliquo statu tolerabili consistet. Sunt enim permulta, quibus erit medẽdũ etiã si Resp. satis esse videbitur scelerib. hostiũ liberata. Vale.

ARGVMENTVM.

Scribit, à quibus copias acceperit, seque & Remp. commendat. Scripta est autem hec epistola ante prælium Mutinense.

C. CASSIVS. PROCOS. S. D. CICERONI. 11

SI vales, bene est; ego quidem valeo. In Syriam me profectum esse scito ad L. Murcum, & Q. Crispum imp. Viri fortes, optimique ciues postea quam audierunt, quæ Romæ gererentur, exercitus mihi tradiderunt: ipsique mecum vnà fortissimo animo Remp. administrant. item legionem, quam Q. Cæcilius Bassus habuit, ad me venisse scito. Quatuorque legiones, quas A. Allienus ex Ægypto eduxit, traditas ab eo mihi esse scito. Nunc te cohortatione non puto indigere, vt nos absentes, remque publicam, quantum opus est, defensas. Scire te volo, firma præsidia vobis, Senatuique non deesse, vt optima spe, & maximo animo Remp. defendas. Reliqua tecum aget L. Carteius familiaris meus. vale Data Non. Mart. ex castris Taricheis.

ARGVMENTVM.

Facta mentione beneuolentiæ Ciceronis erga se, suam dignitatem suosque milites commendat, seque & illos optimè de Rep. meritos affirmat.

CASS.

CASS. PROCOS. S. D. CIC. 12

SI vales,bene eſt;ego quidem valeo. Legi tuas litteras, in quibus mirificum tuum erga me amorem re cognoui. Videbaris enim non ſolum fauere nobis, id quod & noſtra, & Reip. cauſſa ſemper feciſti; ſed etiam grauem curam ſuſcepiſſe, vehementerque eſſe de nobis ſollicitus. Itaque, quod te primum exiſtimare putabam, nos oppreſſá Repub. quieſcere non poſſe:deinde,cum ſuſpicarere nos moliri; quòd te ſollicitum eſſe,& de ſalute noſtra,& de rerum euentu putabam;ſimul ac legiones accepi, quas A. Allienus eduxerat ex Ægypto, ſcripſi ad te,tabellarioſque complures Romam miſi. Scripſi etiam ad Senatum litteras, quas reddi vetui prius, quàm tibi recitatæ eſſent; ſi fortè mei obtemperare mihi voluerunt. Quod ſi litteræ perlatæ non ſunt:non dubito,quin Dolabella, qui, nefariè Trebonio occiſo, Aſiam occupauit, tabellarios meos deprehenderit,litteraſque interceperit. Exercitus omnes,qui in Syria fuere teneo. Habui paululum moræ,dum promiſſa militibus perſoluo;nunc iam ſum expeditus. A te peto,vt dignitatem meam tibi commendatam habeas; ſi me intelligis nullum neque periculum neque laborem patriæ denegaſſe; ſi contra importuniſſimos latrones arma cepi,te hortante,& auctore: ſi non ſolum exercitum ad Remp. libertatemque defendendam comparaui, ſed etiam crudeliſſimis Tyrannis eripui;quem ſi occupaſſe Dolabella; non ſolum aduento,ſed etiam opinione, & expectatione exercitus ſui Antonium confirmaſſet. Quas ob res milites tuere,ſi eos mirificè de Rep. meritos eſſe animaduertis;& effice,ne quem pæniteat, Rempub. quàm ſpem prædæ, & rapinarum ſequi maluiſſe. Item Murci & Criſpi Imp. dignitatem, quantum eſt in te,tuere. Nam Baſſus miſera noluit mihi legionem tradere. Quod niſi milites inuito eo legatos ad me miſiſſent:clauſam Apameã tenuiſſet,quoad vi eſſet expugnata. Hæc à te peto non ſolum Reipub.quæ tibi ſemper fuit cariſſima, ſed etiam amicitiæ noſtræ nomine; quam confido apud te, plurimum poſſe.Crede mihi hunc exercitum,quem habeo,Senatus, atque optimi cuiuſq; eſſe,maximeque tuum:de cuius voluntate aſſiduè audiendo,mirificè te diligit, carumq; habet; qui ſi intel-

Y lexerit

lexerit commodat sua curæ tibi esse, debere etiam se tibi omnia putabit. Litteris scriptis, audiui Dolabellam in Ciliciam venisse cum suis copijs. Proficiscar in Ciliciam. Quid egerim celeriter vt scias dabo operam. Ac velim, vt meremur de Repub. sic felices simus. Fac valeas, meque ames. Non's Maij ex castris.

ARGVMENTVM.

Gratulatur de victoria Mutinensi, & res à se gestas enumerat.

Q. CASSIVS S. D. CICERONI. 13

SI vales, bene est, ego quidem valeo. Cum Reipub. vel salute, vel victoria gaudemus; tum instauratione tuarum laudum: quod maximus consularis maximum. Consulem te ipse vicisti, & lætamur, & mirari satis non possumus. Fatale nescio quid tuæ virtuti datum: id, quod, iam sæpè experti sumus. Est enim tua toga omnium armis felicior; quæ nunc quoque nobis pene victam Remp. ex manibus hostium eripuit, ac reddidit. Nunc ergo viuemus liberi; nunc te, omnium maximè ciuis, & mihi carissimè, id quod maximè Reipu. tenebris comperisti, nunc te habebimus testem nostri, & in te, & in coniunctissimam tibi Remp. amoris: & quæ sæpè pollicitus es te, & taciturum, dum seruiremus, & dicturum de me, tum cùm profutura essent, nunc illa non ego quidem dici tantopere desiderabo, quam sentiri à teipso. Neque enim omnium iudicio malum me à te commendari, quam ipse tuo iudicio digne, ac mereor, commendatus esse: vt hæc nouissima nostra facta non subita: nec inconuenientia, sed similias illis cogitationibus, quarum tu testis es fuisse iudices; meque ad optimam spem patriæ non minimum tibi ipsi producendum putes. Sunt tibi M. Tullij liberi propinquique digni quidem te, & merito tibi carissimi; esse etiam debent in Repub. proximè hos cari, qui studiorum tuorum sunt æmuli: quorum esse cupio tibi copiam. Sed tamen non maxima me turba puto excludi; quo minus tibi vacet me excipere, & ad omnia, quæ velis, & probes; producere. Animum tibi nostrum fortasse probauimus: ingenium certè diutina seruitus, qualecunque est, minus tamen, quam erat, passa est videri. Nos ex ora maritima Asiæ Prouinciæ, & ex Insulis, quas

quas potuimus, naues deduximus. Delectum remigum, magna contumacia ciuitatum, tamen satis celeriter habuimus. Secuti sumus classem Dolabellæ, cui Lucilius præerat: qui, spem sæpè trasitionis præbendo, neque vnquam non decedendo nouissimè Corycum, se contulit, & clauso portu se tenere cœpit. Nos, illa relicta, quod & in castra peruenire satius esse putabamus; & sequebatur classis altera, quam anno priore in Bithynia Tillius Cimber comparat, cui Turulius Quæstor præerat; Cyprum petiuimus. Ibi, quæ cognouimus, scribere ad vos quam celerrimè voluimus Dolabellam, vt Tarsenses pessimi socij, ita Laodiceni multo amentiores vltro accersierunt. Ex quibus vtrisque ciuitatibus, Græcorum militum numero, speciem exercitus effecit. Castra habet ante oppidum Laodiceam posita; & partem muri demolitus est, & castra oppido coniunxit. Cassius noster cum decem legionibus, & cohortibus viginti auxiliarijs; & quatuor milibus equitum à millibus passuum viginti castra habet posita Παλτῷ, & existimat se sine prælio posse vincere. Nam iam ternis tetradrachmis triticum penes Dolabellam est. Nisi, quid nauibus Laodicenorum supportarit, cito fame pereat; necesse est: ne supportare possit, & Classij classis bene magna, cui præest Sextilius Rufus, & tres, quas adduximus ego, Turulius, & Patiscus, facilè præstabunt. Volo igitur vos bene sperare, & Remp. vt vos istic expedijstis, ita pro nostra parte celeriter à nobis expediri posse, confidere. Vale. Data Idibus Iun. Cypro Acamantide.

ARGVMENTVM.

Exponit res à se gestas: Rhodios accusat: procurationem Asiæ petit: merita sua in Rempub. commemorat.

LENTVLVS S. D. CIC. SVO. 14

CVm Brutum nostrum conuenissem: eumque tardiùs in Asiam venturum animaduerterem: in Asiam redi, vt reliquias mei laboris colligerem, & pecuniam quamprimum Romam mitterem. Interim cognoui in Lycia esse classem Dolabellæ ampliusque centum naues onerarias, in quas exercitus eius imponi posset; idque Dolabellam ea mente comparasse,

vt, si Syriæ spes eum frustrata esset, conscenderet in naues, & Italiam peteret; seque cum Antonijs, & reliquis latronibus coniungeret. Cuius rei tanto in timore fui, vt, omnibus rebus relictis, cum paucioribus, & minoribus nauibus ad illas ire conatus sim. Quæ res, si à Rhodijs non essem interpellatus, fortasse tota sublata esset; tamen magna ex parte profligata est; quandoquidem classis dissipata est; aduentus nostri timore milites, ducesque effugerunt; onerariæ omnes ad vnam à nobis sunt exceptæ. Certe, quod maximè timui, videor esse consecutus; vt non possit classe Dolabella in Italiam peruenire, nec socijs suis firmatis, durius vobis efficere negotium: Rhodij nos & Remp. quam valdè desperauerint, ex litteris quas publicè misi, cognosces. Et, quidem multò parciùs scripsi, quam re vera furere eos inueni. Quod verò aliquid de his scripsi, mirari noli; mira est eorum amentia. Nec me meæ vllæ priuatim iniuriæ mouerunt vnquam. Malus animus eorum in nostra salute, cupiditas partium aliarum, perseuerantia in contemptione optimi cuiusque, ferenda mihi non fuit. Nec tamen omnes perditos esse puto. Sed ijdem illi, qui tum fugientem patrem meum, qui L. Lentulum, qui Pompeium, qui cæteros viros clarissimos non receperunt; ijdem, tanquam aliquo fato, & nunc aut magistratum gerunt, aut eos, qui sunt in magistratu in sua habent potestate; itaque eadem superbia in prauitate vtuntur. Quorum improbitatem aliquando retundi, & non pati impunitate augeri, non solum vtile est Reipub. nostræ sed etiam necessarium. De nostra dignitate velim tibi vt semper, curæ sit, & quocumque tempore occasionem habueris, & in Senatu, & in cæteris rebus laudi nostræ suffragere. Quoniam Consulibus decreta est Asia, & permissum est is, vt, dum ipsi venirent, darent negotium qui Asiam obtineant; rogo te petas ab ijs, vt hanc dignitatem potissimum nobis tribuant: & mihi dent negotium, vt Asiam obtineam, dum ipsorum alteruter venit. Nam, quod huc properent in magistratu venire, aut exercitum mittere caussam non habent. Dolabella enim in Syria est; &, vt tu diuina tua mente prospexisti, & prædicasti, dum isti venient, Cassius eum opprimet. Exclusus enim ab Antiochia Dolabella, & in oppugnando ma-
lè

è acceptus, nulla alia confixus Vrbe, Laodiceam, quæ est in Syria ad mare, se contulit. Ibi spero celeriter eum pænas daturum. Nam neque quo refugiat, habet; neque diutius ibi poterit tantum exercitum Caſſij ſuſtinere. Spero etiam confectum esse iam, & oppreſſum. Quare non puto Panſam, & Hirtium in Conſulatu properaturos in Prouincias exire; ſed Romæ aucturos Conſulatum. Itaque ſi ab his perieris, vt interea nobis procuratione Aſiæ dent; spero te poſſe impetrare. Prætetea mihi promiſerunt Panſa, & Hirtius coram, & abſenti mihi ſcripſerunt. Verioque noſtro Panſa affirmauit, ſe daturum operam, ne in ſuo Conſulatu mihi ſuccedatur. Ego porrò non medius fidius cupiditate Prouinciæ produci longius ſpatium mihi volo: nam mihi fuit iſta Prouincia plena laboris, periculi, detrimenti: quæ ego ne fruſtra ſubierim, ne ve prius, quam reliquias meæ diligentiæ conſequar, decedere cogar, valdè laboro. Nam, ſi potuiſſem quam exegeram, pecuniam vniuerſam mittere, poſtularem, vt mihi ſuccederetur. Nunc quod Caſſio dedi, quod Trebonij morte amiſimus, quod etiam crudelitate Dolabellæ, aut perfidia eorum, qui mihi fidem, reique publ. non præſtiterunt, id conſequi, & reficere volo: quod aliter non poteſt fieri, niſi ſpatium habuero; vt id per te conſequar, velim, vt ſolet, tibi curæ ſit. Ego me de Rep. puto eſſe meritum; vt non prouinciæ iſtius beneficium expectare debeam; ſed tantum quantum Caſſius, & Brutus, non ſolum illius facti periculiq; ſocietate, ſed etiam huius temporis ſtudio, & virtute Primus enim ego leges Antonianas fregi; primus equitatum Dolabellæ ad Remp. transduxi, Caſſioque tradidi: primus delectus habui pro ſalute omnium contra coniurationem ſceleratiſſimã: ſolus Caſſio, & Reip. Syriam exercituſque qui ibi erant, coniunxi. Nam niſi ego tantam pecuniã: tantaq; præſidia, & tam celeriter Caſſio dediſſem: ne auſus quidem eſſet ire in Syriam & nunc non minora pericula Reipub. à Dolabella inſtarent, quàm ab Antonio. Atque hæc omnia is feci, qui & ſodalis, & familiariſſimus Dolabellæ eram coniunctiſſimus ſanguine Antonijs; Prouinciam quoq; illorum beneficio habebam: ſed πατρίδα ἐμὴν μᾶλλον φιλῶν, omnibus meis bellum primus indixi. Hæc etſi adhuc non magnoperè mihi tuliſſe fructum animaduerto: tamen

non despero; nec defatigabor permanere non solum in studio libertati, sed etiam in labore, & periculis. Attamen, si etiam aliqua gloria iusta, & merita prouocabimur, Senatus, & optimi cuiusque officijs; maiore cum auctoritate apud cæteros erimus, & eò plus prodesse Reipub. poterimus. Filium tuum, ad Brutum cum veni, videre non potui; ideo quod iam in hiberna cum equitibus erat profectus; sed ne medius fidius, ea esse eum opinione, & tua, & ipsius, & in primis mea caussa gaudeo: fratris enim loco mihi est, qui ex te natus, teque dignus est. Vale. Data IV. Kal. Iun. Pergæ.

ARGVMENTVM.

Hic quoque res à se gestas exponit: inuehitur in Rhodios: de Dolabella optabilia nunciat.

P. LENTVL. P. F. PRO QVÆS. PRO PRÆT. S. D. COSS. PRET. TRIB. PL. Senatui, Populo Plebique Rom. 15

SI valetis, liberique vestri valent, bene est; ego valeo. Sceleræ Dolabellæ oppressa Asia, in proximam Prouinciam Macedoniam, præsidiaque Reip. quæ M. Brutus, vir clarissimus, tenebat, me contuli; & id egi, vt, per quos celerrimè posset, Asia Prouincia, vectigaliaque in vestram potestatem redigerentur. Quod cum pertimuisset Dolabella; & vastata Prouincia, correptis vectigalibus, præcipuè ciuibus Rom. omnibus crudelissimè denudatis, ac diuexatis, celeriùs Asia accessisset, quam eò præsidium adduci potuisset; diutius morari, aut expectare præsidium non necesse habui, & quamprimum ad meum officium reuertendum mihi esse existimaui: vt & reliqua vectigalia exigerem; & quam deposui, pecuniam colligerem; quidquid ex ea correptum esset, aut quorum; id culpa accidisset, cognoscerem quamprimum, & vos de omni re facerem certiores. Interim, cùm per insulas in Asiam nauiganti mihi nunciatum esset, classem Dolabellæ in Lycia esse, Rhodiosque naues complures instructas, & paratas in aqua habere; cùm iis nauibus, quas aut mecum adduxeram, aut comparauerat Patischus Proquæst. homo mihi cum familiaritate, tum etiam

sen-

sensibus in Rep. coniunctissimus, Rhodum reuerti; confisus auctoritate vestra, Senatuque consulto, quo hostem Dolabellam iudicaratis; fœdere quoque, quod cum ijs M. Marcello, Ser. Sulpitio Coss. renouatum erat; quo iurauerant Rhodij, eosdem hostes, se habituros, quos Senatus, Populusque Rom. Quæ res non vehementer fefellit; tantum enim abfuit vt illorum præsidio nostram firmaremus classem: vt etiam à Rhodijs. vrbe, portu, statione, quæ extra vrbem est, commeatu, à qua denique prohiberentur nostri milites: nos vix ipsi singulis cum nauigiolis reciperemur. Quam indignitatem, diminutionemque maiestatis non solum iuris nostri, sed etiam imperij, populique Roman. idcirco tulimus, quòd, interceptis litteris, cognoramus, Dolabellam, si desperasset de Syria, Ægyptoque, quod necesse erat fieri, in naues cum omnibus suis latronibus, atque omni pecunia conscendere esse paratum, Italiamque petere; idcircò etiam naues onerarias, quarum minor nulla erat duum millium amphorarũ, contractas in Lycia a classe eius obsideri. Huius rei timore P.C. percitus, iniurias perpeti, & cum contumelia etiam nostra omnia prius experiri malui. Itaque ad illorum voluntatem introductus in vrbem, & in Senatum eorum, quàm diligentissimè potui, caussam Reipub. egi periculumque omne, quod instaret, si ille latro cum omnibus suis naues conscendisset, exposui. Rhodios autem tanta in prauitate animaduerti; vt omnes firmiores putarent quàm bonos; vt hanc concordiam, & conspirationem omnium ordinum ad defendendam libertatem propenle non crederent esse factam; vt patientiam Senatus, & optimi cuiusque manere etiam nunc confiderent; nec potuisse audere quemquam Dolabellam hostem iudicare; vt denique omnia, quæ improbi fingebant, magis vera existimarent, quàm quæ verè facta erant, & a nobis docebantur. Qua mente etiam ante nostrum aduentum post Trebonij indignissimam cædem, cæteraque tot, tamque nefaria; facinora, binæ profectæ erant Dolabellam legationes eorum; & quidem nouo exemplo, contra leges ipsorum, prohibentibus ijs, qui tu magistratus, gerebant. Hæc siue timore, vt dictitant, de agris, quos in continenti habent, siue furore, siue potentia paucorum (qui & antea pari contumelia

viros clarissimos affecerant, & nunc maximos magistratus gerentes) nullo exemplo, neque vestra ex parte, neq; nostro præsentium, neque imminenti Italiæ, Vrbique nostræ periculo, si ille parricida cum suis latronibus, nauibus, ex Asia, Syriaque expulsus, Italiam petijsset, mederi, cum facilè possent, voluerunt. Nonnullis etiam ipsi magistratus veniebant in suspicionem, detinuisse nos, & demorati esse, dum classis Dolabellæ certior fieret de aduentu nostro. Quam suspicionem consecutæ res aliquot auxerunt; maximè quod subito ex Lycia Sex. Marius, & C. Titius, legatis Dolabellæ, à classe discesserunt, nauique longa profugerunt onerarijs relictis: in quibus colligendis non minimum temporis, laborisque consumpserunt. Itaque cum à Rhodo cum ijs, quas habueramus, nauibus in Lyciam venissemus, naues onerarias recepimus, dominisq; restituimus: idemque, quod maximè verebamur, ne posset Dolabella cum suis latronibus in Italiam venire, timere desijmus: classem fugientem persecuti sumus vsque ad Syriam, quæ extrema regio est Prouinciæ meæ. Ibi cognoui partem nauium Dolabellæ diffugisse reliquas Syriam, Cyprumque petisse. Quibus dissectis, cũ scirem C. Cassij singularis ciuis, & ducis, classem maximam fore præsto in Syria; ad meum officium reuerti: daboque operam, vt meum studium, & diligentiam vobis. P. C. & Reipub. Præstem, pecuniamque quàm maximam potero, & quàm celerrime, cogam; omnibusque cum rationibus ad vos mittam. Si percurrero Prouinciam; & cognouero, qui nobis, & Reip. fidem præstiterunt in conseruanda pecunia à me deposita, quique scelere, vltrò deferentes pecuniam publicam, hoc munere societatem facinorum cum Dolabella inierunt; faciam vos certiores: de quibus, si vos videbitur, si, vt meriti sunt grauiter constitueritis: nosque vestra auctoritate firmaueritis; faciliùs, & reliqua exigere vectigalia, & exacta seruare poterimus. Interea quò commodiùs vectigalia tueri, Prouinciamque ab iniuria defendere possum, præsidium necessarium, voluntariumque comparaui. His litteris, scriptis, milites, circiter XXX. quos Dolabella ex Asia conscripserat, è Syria fugientes in Pamphyliam venerunt. Hi nunciauerunt, Dolabellam Antiochiam, quæ in Syria est, venisse; non receptum, conatum esse aliquoties vi

vi introire; repulsum semper esse cum magno suo detrimento; itaque, centum circiter amissis, ægrisque compluribus relictis, noctu Antiochia profugisse Laodiceam versus; ea nocte omnes ferè Asiaticos milites ab eo discessisse: ex his ad octingentos Antiochiam rediisse, & se ijs tradidisse, quia Cassia relicti, vrbi illi præerant; cæteros per Amanum in Ciliciam descendisse: quo ex numero se quoque esse dicebant: Cassium autem cum suis omnibus copijs, nunciatum esse, quatridui iter a Laodicea absuisse tum, cum Dolabella eo tenderet. Quamobrem opinione celerius confido, sceleratissimum latronem pœnas daturum. IV. Non. Iun. Pergæ.

ARGVMENTVM.

Gratulatur de Ciceronis filii indole ad virtutem: versus in malum ciuem à se conscriptos, mittit: petit, includatur in Ciceronis scripta de Cæsaris interitu.

C. TREBONIVS S. D. CICERONI. 16

SI vales, bene est. Athenas veni ad XI. kal. Iun. atque ibi, quod maximè optabam, vidi filium tuum deditum optimis studijs, summæque modestiæ fama. Qua ex re quantam voluntatem cæperim, scire potes etiam me tacente: non enim nescis, quanti te faciam, & quam pro nostro veterrimo, verissimoque amore omnibus tuis etiam minimis commodis, non modò tanto bono, gaudeam. Noli putare, mi Cicero, me hoc auribus tuis dare: nihil adolescente tuo, teque adeò nostro, (nihil enim mihi à te potest esse seiunctum) aut amabilium omnibus ijs, qui Athenis sunt, est; aut studiosius earum artium, quas tu maximè amas, hoc est optimarum. Itaque tibi, quod verè facere possum libenter quoque gratulor, nec minus etiam nobis, quòd eum, quem necesse erat diligere, qualiscumque esset, talem habemus, vt libenter quoque diligamus. Qui cum mihi in sermone iniecisset, se velle Asiam visere, non modò inuitatus, sed etiam rogatus est a me, vt id potissimum nobis obtinentibus Prouinciam, faceret: cui nos & caritate;

tate. Illud quoque erit nobis curæ, vt Cratippus vna cum eo sit: ne putes in Asia feriatum illum ab ijs studijs, in quæ tua cohortatione incitatur, futurum. Nam illum paratum, vt video, & ingressum pleno gradu, cohortari non intermittemus, quò in dies longius discendo, exercendoque se procedat. Vos quid ageretis in Rep. cùm has literas dabam, non sciebam; audiebam quædam turbulenta; quæ scilicet cupio esse falsa vt aliquando otiosa libertate fruamur; quod vel minimè adhuc mihi contigit. Ego tamen, nactus in nauigatione nostra pusillum laxamenti, concinnaui tibi munusculum ex instituto meo; & dictum, cum magno nostro honore à te dictum, conclusi, & tibi infrà subscripsi. In quibus versiculi si tibi quibusdam verbis ἀθυρρημονέστεροι videbor; turpitudo personæ eius, in quam liberius inuehimur, nos vindicabit, ignosces etiam iracundiæ nostræ, quæ iusta est in eiusmodi & homines, & ciues. Deinde, qui magis hoc Lucilio licuerit assumere libertatis, quàm nobis? cum etiam si odio par fuerit in eo, quos læsit; tamen certè non magis dignos habuerit, in quos tanta libertate verborum incurreret. Tu, sicut mihi pollicitus es, adiunges me quamprimum ad tuos sermones. Namque illud non dubito, quin, si quid de interitu Cæsaris scribas, non patiaris me minimam partem & rei, & amoris tui ferre. Vale, & matrem, meosque tibi commendatos habe. VIII. kal. Iun. Athenis.

ARGVMENTVM.

Varia scribit de rumoribus è Syria allatis, de ciuitatis otio, de Oratore à se scripto, de suo studio in Cornificium, is autem Syriam regebat, vt infra patet.

CICERO S. D. Q. CORNIFICIO COLLEGÆ. 17

GRata mihi vehementer est memoria nostri tua, quam significasti litteris: quam vt conserues non quò de tua constantia dubitem, sed quia mos est ita rogandi rogo. Ex Syria nobis tumultuosiora quædam nunciata sunt, quæ quia tibi sunt propiora, quam nobis, tua me causa magis mouent, quam

mea. Romæ ſummum otium eſt; ſed ita, vt malis ſalubre aliquod, & honeſtum negotium: quod ſpero fore, quia video id curæ eſſe Cæſari. Me ſcito, dum tu abſis, quaſi occaſionem quamdam, & licentiam nactum, ſcribere audacius: & cætera quidem fortaſſe, quæ etiam tu concederes; ſed proximè ſcripſi. De optimo genere dicendi: in quo ſæpe ſuſpicatus ſum te à iudicio noſtro, ſic ſcilicet, vt doctum hominem à non indocto, paululum diſſidere: huic tu libro maximè velim ex animo, ſi minus, gratiæ cauſa ſuffragere; dicam tuis, vt eum, ſi velint, deſcribant, ad teque mittant puto enim, etiam ſi rem minus probabis, tamen in iſta ſolitudine, quicquid à me profectum ſit, iucundum tibi fore. Quod mihi exiſtimationem tuam, dignitatemque commendas; facias tu quidem omnium more; ſed velim ſic exiſtimes, me cum amori, quem inter nos mutuum eſſe intelligam, plurimum tribuere; tum de ſummo ingenio, & de optimis tuis ſtudijs, & de ſpe ampliſſimæ dignitatis ita iudicare, vt neminem tibi anteponam, comparem paucos. Vale.

ARGVMENTVM.

Purgat ſe de infrequentia litterarum: prudentiam Cornificij grauitatemque laudat: præſentem Reip. ſtatum accuſat, cum Cæſaris excuſatione.

CICERO S. D. CORNIFICIO COLLEGÆ. 18

QVod extremum fuit in epiſtola, quàm à te proximè accepi, ad id primùm reſpondebo; animaduerti enim hoc vos magnos oratores facere nonnunquam. Epiſtolas requiris meas, ego autem nunquam, cum mihi denunciatum eſſet à tuis ire aliquem, non dedi. Quod mihi videor ex tuis litteris intelligere, te nihil commiſſurum eſſe temere: nec antequàm ſciſſes, quo iſte neſcio qui Cælius Baſſus erumperet, quidquam certi conſtituturum: id ego & ſperarem prudentia tua fretus; &, vt confiderem, fecerunt tuæ grauiſſimæ litteræ: idque vt facias quam ſæpiſſimè, vt, & quid tu agas, & quid agatur, ſcire poſſim, & etiam quid acturus ſis, valdè te rogo. Et ſi

per

per iniquo patiebar animo te à me digredi; tamen eo tempore me consolabar; quod & in summum otium te ire arbitrabar, & ab impendentibus magnis negotijs descendere. Vtrumque contra accidit, istic enim bellum est exortum, hic pax consecuta: sed eiusmodi pax, in qua, si adesses, multa te non delectarent; ea tamen, quæ ne ipsum Cæsarem quidem delectent. BELLORVM enim ciuilium, vt semper exitus sunt, vt non eam solum fiant, quæ velit victor, sed etiam vt ijs mos gerendus sit, quibus adiutoribus parta sit victoria. Equidem sic iam obdurui, vt ludis Cæsaris nostri æquissimo animo viderem T.Plancum audirem Laberij, & Publij poemata. Nihil tam deesse scito, quam quicum hæc familiariter, docteque rideam, is tu eris, si, quamprimùm veneris; quod vt facias, non mea solum, sed etiam tua interesse arbitror. Vale.

ARGVMENTVM.

Gratulatur de Syria administratione, eamque optat à bello vacuam; quod si bellum sit, consulit quid sit agendum.

CICERO S. D. CORNIFICIO. 19

LIbentissimè legi tuas litteras; in quibus iucundissimum mihi fuit quòd cognoui meas tibi redditas esse: non enim dubitabam, quin eas libenter lecturus esses; verebar, vt redderentur. Bellum, quod est in Syria, Syriamque prouinciam tibi tributam esse à Cæsare, ex tuis litteris cognoui, eandem rem tibi volo bene, & feliciter euenire. Quod ita fore confido; fretus, & industria, & prudentia tua. Sed de Parthici belli suspicione quod scribis, sanè me commouit. Quantum copiarum haberes, cùm ipse coniectura consequi poteram, tum ex tuis litteris cognoui. Itaque opto, ne se illa gens moueat hoc tempore, dum ad te legiones eæ perducantur, quas audio duci. Quòd si pares copias ad confligendum non habebis; non te fugiet vti consilio M. Bibuli, qui se oppido minutissimo, & copiosissimo tamdiu tenuit, quamdiu in Prouincia Parthi fuerunt. Sed hæc melius ex re: & ex tempore constitues. Mihi quidem vsque curæ erit, quid agas, dum, quid egeris, sciero.

Litteras

Litteras ad te nunquam habui cui darem, quin dederim; à te, vt idem facias, peto in primisque, vt ita ad tuos scribas, vt me tuum sciat esse. Vale.

ARGVMENTVM.

Iocatur, quia Cornificius Sinuessana villa hospitio vti noluerat, & crebras ab eo litteras petit.

CICERO S. D. CORNIGIO. COLLEGÆ. 20

GRatæ mihi tuæ litteræ, nisi quòd Sinuessanum diuersoriolum contempsisti. Quam quidem contumeliam villa pusilla iniquo animo ferret, nisi in Cumano, & Pompeiano reddideris πάντα περὶ πάντων: sic igitur facies, meque amabis, & scripto aliquo lacesses ego enim respondere faciliùs possum quam prouocare quod si, vt es, cessabis; lacessam: nec tua ignauia etiam inertiam afferet. Plura otiosus, hæc, cum essem in Senatu, exaraui. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat Anicium senatorem, eiusque negotia, & dignitatem.

CICERO S. D. CORNIFICIO. 21

C. Anicius, familiaris meus, vir omnibus rebus ornatus, negotiorum suorum caussa legatus est in Africam, legatione libera. Eum, velim, rebus omnibus adiuues: operamque des, vt quam commodissimè sua negotia conficiat. In primisque quod ei carissimum est, dignitatem eius tibi commendo, idque à te peto, quod ipse in Prouincia facere sum solitus non rogatus, vt omnibus Senatoribus lictores darem: quod idem, acceperam, & cognoueram, a summis viris factitatum. Hoc igitur, mi Cornifici, facies: cæterisque rebus omnibus eius dignitati, reique, si me amas, consules, id erit mihi gratissimum. Da operam; vt valeas.

AR-

ARGVMENTVM.

Narrat de ſtatu Reipub. poſt Cæſaris mortem: hortaturque Cornificium, vt Prouinciam retineat in poteſtate Reip.

CICERO S. D. CORNIFICIO. 22

NOs hic cum homine gladiatore, omnium nequiſſimo, collega noſtro Antonio bellum gerimus: ſed non pari conditione, contra arma verbis. At etiam de te concionatur: nec impunè; nam ſentiet, quos laceſſerit. Ego autem acta ad te omnia arbitror perſcribi ab alijs: à me futura debes cognoſcere, quorum quidem non eſt difficillimis coniectura. Oppreſſa omnia ſunt; nec habent ducem boni; noſtri τυραννοκτόνοι longè gentium abſunt, Panſa & ſentit bene, & loquitur fortiter. Hirtius noſter tardius conualeſcit, quid futurum ſit, planè neſcio; ſpes tamen vna eſt, aliquando populum Rom. maiorum ſimilem fore. Ego certè Reip. non deero: & quidquid acciderit, à quo mea culpa abſit, animo forti feram, & dignitatem tuebor, ad XII I. Kal. Ian. Senatus frequens mihi eſt aſſenſus cum de cæteris rebus magnis, & neceſſarijs, tum de Prouincijs ab ijs, qui obtinerent, retinendis; neque cuiquam tradendis, niſi qui ex S. C. ſucceſſiſſet. Hoc ego cum Reipub. cauſſa cenſui, tum mehercule in primis retinendæ dignitatis tuæ. Quamobrem te amoris noſtri cauſſa rogo. Reipub. cauſſa hortor, vt ne cui quidquam iuris in tua Prouincia eſſe patiare; atque vt omnia referas ad dignitatem, qua nihil poteſt eſſe præſtantius. Verè tecum agam, vt neceſſitudo noſtra poſtulat; in Sempronio, ſi meis litteris obtemperaſſes maximam ab omnibus laudem adeptus eſſes; ſed illud & præterijt, & leuius eſt; hæc magna res eſt; fac vt prouinciam retineas in poteſtate Reip. Plura ſcripſiſſem, niſi tui feſtinarent; itaque Cherippo noſtro me velim excuſes. Vale.

ARGVMENTVM.

Primum reſpondet ad ea, quæ de Prouincia Cornificij à Stratorio cognouerat; deinde quaſi formam Reip. mittit; & philoſophiam laudat.

CIC.

CICERO S. D. CORNIFICIO. 23

OMnem conditionem imperij tui, statumq; Prouinciæ mihi demonstrauit Stratorius. O multa intollerabilia locis omnibus! Sed, quòd tua maior dignitas, eò, quæ tibi acciderunt, minus ferenda. Neque enim, quæ tu propter magnitudinem, & animi, & ingenij moderate fers, à te non vlciscenda sunt, etiam si non sint dolenda. Sed hæc posterius. Rerum vrbanarum acta tibi mitti certo scio. Quod vi ita putare, ipse perscriberem, in primisque Cæsaris Octauiani conatum: de quo multitudini fictum ab Antonio crimen videtur; vt in pecuniam adolescentis impetum faceret. Prudentes autem, & boni viri, & credunt factum, & probant. Quid quæris, magna spes est in eo; nihil est, quod non existimetur laudis, & gloriæ caussa facturus. Antonius autem, noster familiaris, tanto se odio esse intelligit, vt cùm interfectores suos domi comprehenderit, rem proferre non audiat. Ad VII. Id. Oct. Brundusium venerat, profectus obuiam legionibus Macedonicis quatuor; quas sibi conciliare pecunia cogitabat, easque ad Vrbem adducere, & in ceruicibus nostris collocare. Habes formam Reip. si in castris potest esse Resp. In qua tuam vicem sæpe doleo, quod nullam partem per ætatem sanæ, & saluæ Reip. gustare potuisti; atque ante hac quidem sperare saltem licebat; nunc etiam illud ereptum est. Quæ enim spes est, cum in concione dicere ausus sit Antonius, Canutium apud eos locum sibi quærere, quibus se saluo, locus in ciuitate esse non posset? Equidem & hæc, & omnia, quæ homini accidere possunt, sic fero; vt magnam habeam philosophiæ gratiam, quæ me non modo à sollicitudine abducit, sed etiam contra omnes fortunæ impetus armat. Tibique idem censeo faciundum, *Nec à quo culpa absit, quidquam in malis numerandum*. Sed hæc tu melius, Stratorium nostrum cum semper probassem; tum maximè in tuis rebus summam eius fidem, diligentiam, prudentiamque cognoui. Da operam, vt valeas. Hoc mihi gratius facere nihil potes.

ARGVMENTVM.

Hortatur Cornificium, vt omni cura in Rempub. incumbat. Scri-

bit

bit de Legatis ad Antonium à Senatu missis. Pinarium commendat.

CICERO S. D. CORNIFICIO. 24

EGo nullum locum prætermitto (nec enim debeo) non modò laudandi tui, sed ne ornandi quidem. Sed mea studia erga te, & officia malo tibi ex tuorum litteris, quam ex meis, esse nota. Te tamen hortor, vt omni cura in Remp. incumbas. Hoc est animi, hoc est ingenij tui, hoc eius spes, quam habere debes amplificandæ dignitatis tuæ. Sed hac de re aliàs ad te pluribus: cum enim hæc scribebam, in expectatione erant omnia. Nondum legati redierant, quos Senatus non ad pacem depræcandam, sed ad bellum denunciandum miserat, nisi legatorum nuncio paruisset. Ego tamen, vt primum occasio data est, meo pristino more Remp. defendi: me principem Senatui, populoque Rom. professus sum, nec, postea quam suscepi caussam libertatis, minimum tempus amisi tuendæ salutis, libertatisque communis. Sed hæc quoque te ex alijs malo cognoscere. T. Pinarium, familiarissimum meum, tanto tibi studio commendo, vt maiore non possim; cui tum propter omnes virtutes, tum etiam propter studia communia sum amicissimus. Is procurat rationes, negotiaque Dionysij nostri: quem & tu multum amas, & ego omnium plurimum. Ea tibi ego non debeo commendare, sed commendo tamen. Facies igitur, vt ex Pinarij, gratissimi hominis litteris tuum & erga illum, & erga Dionysium studium perspiciamus. Vale.

ARGVMENTVM.

Scribit, ex litteris Cornificij S C. esse factum: hortatur, vt Reipublicæ caussam amplectatur, Lucceio se nulla re defuturum pollicetus.

CICERO S. D. CORNIFICIO. 25

LIberalibus litteras accepi tuas, quas mihi Cornificius altero vigesimo die vt dicebat, reddidit: eo die non fuit Senatus,

tus neque postero. Quinquatribus, frequenti Senatu, caussam tuam egi, non inuita Minerua. Etenim eo ipso die Senatus decreuit, vt Minerua nostra, custos Vrbis, quam turbo deiecerat, restitueretur. Pansa tuas litteras recitauit: magna Senatus approbatio consecuta est, cum summo gaudio, & offensione Minotauri, id est Clauisii, & Tauri. Factum de te S.C. honorificum; postulabatur, ut etiam illi notarentur: sed Pansa clementior. Ego, mi Cornifici, quo die primum in spem libertatis ingressus sum, & cũctantibus cæteris, ad XIII. Kalen. Ian. fundamenta Reip. ieci; eo ipso die prouidi multum, atque habui rationem dignitatis tuæ. Mihi enim est assensus Senatus de obtinendis Prouinciis. Nec uerò postea destiti labefactare eum, qui summa cum tua iniuria, contumeliaque Reip. Prouinciam absens obtinebat. Itaque crebras, vel potiùs quotidianas compellationes meas non tulit, seque in Vrbem recepit inuitus: neque solum spe, sed certa re iam, & possessione deturbatus est. Meo iustissimo, honestissimoque conuicio te tuam dignitatem summa tua uirtute tenuisse, Prouinciæque honoribus amplissimis affectum, uehementer gaudeo. Quod te mihi de Sempronio purgas, accipio excusationem: fuit enim illud quoddam Græcum tempus seruitutis. Ego tuorum consiliorum auctor, dignitatisque fautor, iratus temporibus in Græciam, desperata libertate, rapiebar: cum me Etesiæ, quasi boni ciues, relinquentem Remp. prosequi noluerunt: Austerque aduersus maximo flatu me ad tribules tuos Rhegium retulit: atque inde ventis, remisque in patriam omni festinatione properaui: postridieque in summa reliquorum seruitute liber unus fui: sic sum in Antonium inuectus, ut ille non ferret; omnemque suum vinolentum furorem in me unum effunderet; meque cùm elicere vellet ad cædis caussam, tum tentaret insidiis; quem ego ructantem, & nauseantem conieci in Cæsaris Octauiani plagas. Puer enim egregius præsidium sibi primum, & nobis, deinde summæ Reip. comparauit: qui nisi fuisset, Antonii reditus à Brundisio pestis patriæ fuisset. Quæ deinceps acta sint, scire te arbitror, sed redeamus ad illud, unde diuertimus. Accipio excusationem tuã de Sempronio: neque enim statuti quid in tanta per-

Z turba.

turbatione habere potuisti. *Nunc hic dies aliam vitam affert, alios mores postulat*, vt ait Terentius. Quamobrem, mi Quincte, conscende nobiscum, & quidem ad puppim. Vna nauis est iam bonorum omnium: quam quidem nos damus operã, vt rectam teneamus; vtinam prospero cursu; sed, quicumque venti erunt, ars nostra certè non aberit. Quid enim præstare aliud virtus potest? Tu fac vt animo magno sis, & excelso, cogitesque omnem dignitatem tuam cum Rep. coniunctam esse debere.

P. Lucceium mihi meum commẽdas; quem, quibuscũque rebus potero, diligenter tuebor. Hirtium quidem, & Pansam, collegas nostros homines in Consulatu Reip. salutares, alieno sanè tempore amisimus; Rep. Antoniano quidẽ latrocinio liberata, sed nondum omninò explicata: quam nos, si licebit, more nostro tuebimur: quanquam admodum sumus iam defatigati: sed NVLLA *lassitudo impedire officium, & fidẽ debet*. Verum hæc hactenus: ab alijs te de me, quàm à me ipso, malo cognoscere. De te audiebamus ea, quæ maximè vellemus. De Cn. Minucio, quem tu quibusdam litteris ad cælum laudibus extulisti, rumores duriores erant. Id quale sit, omninòque quid istic agatur, facias me velim certiorem. Vale.

ARGVMENTVM.

Heredes Turii commendat.

CICERO S. D. CORNIF. 26

Q. Turius, qui in Africa negotiatus est, vir bonus, & honestus, hæredes fecit similes sui Cn. Saturninum, Sex. Aufidium, C. Anneium, Q. Consilium Gallũ L. Seruiliũ Postumum, C. Rubellinum. Ex eorum oratione intellexi, gratiarũ actione eos magis egere, quàm commendatione. Tanta enim liberalitate se tua vsos prædicabant, vt iis plus à te tributum intelligerem, quàm ego auderem te rogare. Audebo tamen; scio enim quantum ponderis mea commendatio sit habitura. Quare à te peto, vt ad eam liberalitatem, qua sine meis litte-
ris

ris usus es, quam maximus his litteris cumulus accedat. Caput autem est meæ commendationis, ne patiare Erotem Turium. Q. Turii libertum, vt adhuc fecit, hæreditatem Turianam auertere: cæterisque omnibus rebus habeas eos à me commendatissimos; magnam ex eorum splendore, & obseruantia capies voluptatem. Quod vt velis, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Aufidii equitis R. Africana negotia commendat.

CICERO S. D. CORNIFICIO. 27

SEx. Aufidius & obseruantia, qua me colit, accedit ad proximos; & splendore equitis Romani nemini cedit: est autem ita temperatis, moderatisque moribus, vt summa seueritas cum humanitate iungatur. Cuius tibi negotia quæ sūt in Africa, ita commendo, vt maiore studio, magisue ex animo commendare non possim. Pergratum mihi feceris, si dederis operam, vt is intelligat meas apud te litteras maximum pōdus habuisse. Hoc te vehementer, mi Cornifici rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Cornificii factum non probat: quia nō animaduerterat in quosdam Lilybæo minantes: studium in Remp. laudat. De emittenda gratiarū actione assentitur: addit de pecunia, & de Rep

CICERO S. D. CORNIFICIO. 28

ASsentior tibi, eos, quos scribis Lilybæo minari, istic pœnas dare debuisse. Sed metuisti, vt ais, ne nimis liber in vlciscendo viderere; metuisti igitur, ne grauis ciuis, ne nimis fortis, ne nimis te dignus viderere. Quod societatem Reipu. conseruandæ, tibi mecum à patre acceptam, renouas; gratum est; quæ societas inter nos sēper, mi Cornifici, manebit Gratum etiam illud, quod mihi tuo nomine gratias agendas non putas; nec enim id inter nos facere debemus. Senatus sæpius

pro dignitate tua appellaretur, si, absentibus Consulibus, vnquam, nisi ad rem nouam, cogeretur. Itaque nec de HS. xx. nec de HS. DCC. quidquã agi nunc per Senatum potest; tibi autem ex S.C. imperandũ, mutuũque summendum censeo. In Rep. quid agatur, credo te ex eorũ litteris cognoscere, qui ad te acta debent præscribere. Ego sũ spe bona consilio, cura, labore non desum; õnibus inimicis Reip. esse me accerimũ hostẽ præmefero. Res neque nunc difficili loco mihi videtur esse, & fuisset facillimo, si culpa à quibusdam absuisset. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat studiosè L. Ælii Lamiæ negotia, eumque suspectum Cornificio, quasi astuisset cuidam S.C. contra dignitatem eius, excusat.

CICERO S. D. CORNIFICIO. 29

NOn modò tibi, cui õnia nostra notissima sunt, sed neminem In populo Rom arbitror esse, cui sit ignota ea familiaritas, quæ mihi cũ L. Lamia est. Etenim magno theatro spectata est tum, cum est ab A. Gabinio Cos. relegatus, quod liberè, & fortiter salutem meã defendisset. Nec ex eo amor inter nos natus est; sed, quòd erat uetus, & magnus propterea nullum periculũ pro me adire dubitauit. Ad hæc officia, uel merita potiùs iucundissima consuetudo accedit, ut nullo prorsus plus homine delecter. Non puto te iam expectare, quibus eum tibi uerbis cõmendem, caussã enim tanti amoris intelligis, quæ uerba desideret, iis me omnibus usũ putato. Tanuĩ uelim existimes, si negotia Lamiæ, procuratores ibertos, familiam, quibuscumque rebus opus erit, defenderis gratius mihi futurũ, quàm si ea tua liberalitas pertinuisset ad rem familiarem meam. Nec dubito, quin sine mea commendatione: quod tuũ est iudicium de hominibus, ipsius Lamiæ caussa studiosè omnia facturus sis. Quanquã erat nobis dictum, te existimare, alicui S.C. quod contra dignitatem tuã fieret, scribendo Lamiã affuisse: qui omninò Consulibus illis nunquam affuit scribendo; deinde omnia tũ falsa S.C. deferebantur.

bantur. Nisi fortè etiam illi Semproniano S. C. me censes afuisse; qui ne Romæ quidem tum fui, vt de eo ad te scripsi re recenti. Sed hæc hactenus. Te, mi Cornifici, etiam atque etiã rogo, vt õnia Lamiæ negotia, mea putes esse: curesque, vt intelligat hanc commendationem maximo sibi vsui fuisse; hoc mihi gratius facere nihil potes. Cura ut ualeas.

ARGVMENTVM.

Officium litterarum requirenti Cornificio se purgat: scribit de bello Antoniano renouato, de suo studio in amicitia colenda aliisque de rebus.

CICERO S. D. CORNIF. 30

Ita ne? præter litigatores, nemo ad te meas litteras? multæ istæ quidem. Tu enim perfecisti, vt nemo sine litteris meis tibi se commendatum putaret. Sed quis vnquam tuorũ mihi dixit esse, cui darem, quin dederim? aut quid mihi iucundius, quàm, cum coram tecum loqui non possim, aut scribere ad te, aut tuas legere litteras? Illud magis mihi solet esse molestum; tantis me impediri occupationibus, vt ad te scribendi meo arbitratu facultas nulla detur; non enim te epistolis, sed voluminibus lacesserem; quibus quidẽ me à te prouocari oporteret. Quamuis enim occupatus sis; otii tamen plus habes, aut, sine tu quidem vacas. noli impudens esse, nec mihi molestiam exhibere; & à me litteras crebriores, cùm tu mihi raras mittas, flagitare. Nam cùm antea distinebar maximis occupationibus, propterea quòd õnibus curis Rẽp. mihi tuendam putabam; tũ hoc tempore multò distineor vehementiùs. Vt enim grauius, ægrotant ii, qui cum leuati morbo uiderentur, in eum de integro inciderunt; sic vehementiùs nos laboramus, qui profligato bello, ac pænè sublato, renouatum bellum gerere conamur. Sed hæc hactenus. Tu tibi, mi Cornifici, fac vt persuadeas, non esse me tam imbecillo animo, ne dicã inhumano; vt à te uinci possim, aut officiis, aut amore non dubitabã equidẽ; verumtamen multò mihi notiorem amorem tuũ effecit Cherippus. O hominẽ semper illum quidem mihi aptum; nunc uerò etiam suauem!

vultus mehercule tuos mihi expressit omnes: non solum animum, ac verba pertulit. Itaque noli vereri, ne tibi succensuerim, quòd eodem exemplo ad me, quo ad cæteros. Requisiui equidem proprias ad me vnum à te litteras; sed neque vehementer, & amanter. De sumptu, quem te in rem militarem facere, & fecisse dicis, nihil sanè possũ tibi opitulari: propterea quod & orbus Senatus, Cõsulibus amissis; & incredibiles angustiæ pecuniæ publicæ: quæ cõquiritur vndique, vt optimè meritis militibus promissa soluantur; quod quidẽ fieri sine tributo posse non arbitror. De Accio Dionysio nihil puto esse; quoniã mihi nihil dixit Stratorius. De P. Lucceio, nihil tibi concedo, quò studiosior eius sis, quam ego sum: est enim nobis necessarius. Sed, à magistris cùm contenderem de proferendo die, probauerunt mihi, sese, quo minus id facerent, & compromisso, & iureiurando impediri: quare veniendum arbitror Lucceio. Quamquam, si meis litteris obtemperauit, cũ tu hæc leges, illum Romæ esse oportebit. Cæteris de rebus, maximèque de pecunia, cum Pantæ mortem ignorares, scripsisti quæ per nos ab eo consequi te posse arbitrarere; quæ te non fefellissent, si viueret: nam te diligebat, post mortem autem eius quid fieri posset, non videbamus. De Venuleio, Latino, Horatio, valde laudo. Illud non nimium probo, quod scribis, quò illi animo æquiore ferrent, te tuis etiã legatis lictores ademisse: honore enim, cum ignominia dignis, non erant comparandi: eosque ex S. C. si non decedunt, cogendos, vt decedant existimo. Hæc ferè ad eas litteras, quas eodem exẽplo binas accepi. De reliquo, velim tibi persuadeas, non esse mihi meam dignitatem tua cariorem. Vale.

M. TVL-

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM Ad Memmium,& alios.

LIBER XIII.

ARGVMENTVM.

Memmius, lege Pompeia de ambitu, vt Appianus tradit lib. 2. de bel.ciu.condemnatus, Athenis exsul habitabat, ab eo petit Cicero, vt in gratiam redeat cum Patrone Epicureo: eique locum concedat, vbi, Epicurus habitauerat. Ibat Cicero in prouinciam, cùm hac scripsit, vt in ep.11.lib.5.ad Att.

CICERO S. D. C. MEMMIO.

ETsi non satis mihi constituerat, cum aliquane animi mei molestia, an potiùs libenter te Athenis visurus essem; quòd iniuria, quam accepisti, dolore me afficeret; sapientia tua, qua fers injuriam, lætitia; tamen vidisse te mallem Nam, quod est molestiæ, non sanè multò leuius est, cum te non video: quod esse potuit voluptatis, certè, si vidissem, te, plus fuisset; Itaque non dubitabo dare operam; vt te uideam, cùm id satis cōmodè facere potero: interea, quod per litteras & agi tecum, & vt arbitror, confici potest, agam. Nunc à te illud primum rogabo, ne quid inuitus mea caussa facias: sed id, quod mea intelliges multum, tua nullâ in partē interesse, ita mihi des, si tibi, vt id libenter facias, ante persuaseris. Cum Patrone Epicureo mihi omnia sunt; nisi quòd in philosophia vehementer ab eo dissentio. Sed & initio Romæ, cū te quoque, & tuos omnes obseruabat, me co-

luit in primis: & nuper, cùm ea, quæ uoluit, de suis commodis, & præmiis consecutus est, me habuit suorum defensorum, & amicorum ferè principem: & iam à Phædro, qui nobis, cum pueri essemus: antequam Philonem, cognouimus valdè, vt philosophus; postea tamen, ut uir bonus, & suauis, & officiosus, probabatur, traditus mihi commendatusque est. Is igitur Patro, cùm ad me Romam litteras misisset, uti, te sibi placarem, peteremque, ut nescio, quid illud Epicuri parietinarum sibi concederes; nihil scripsi ad te, ob eam rem, quod ædificationis tuæ consilium mea cõmendatione nolebam impediri. Idem, vt ueni Athenas, cùm idem, ut ad te scriberẽ, rogasset; ob eam caussam impetrauit, quòd te abiecisse illam ædificationem, constabat inter omnes amicos tuos: Quod si ita est; & si iam planè tua nihil interest; uelim, si qua offensiũcula facta est animi tui, peruersitate aliquorum; (noui enim gentem illam) des te ad lenitatem, uel propter tuam summam humanitatem, uel etiã honoris mei caussa. Equidem, si, quid ipse sentiam, quæris, nec, cur ille tantoperè contendat, uideo; nec cur tu repugnes; nisi tamen multò minus tibi concedi potest, quàm illi, laborare sine caussa. Quanquam Patronis, & orationem, & caussam tibi cognitam esse, certo scio; honorem, officium, testamentorũ ius, Epicuri auctoritatem, Phædri obtestationem, sedem, domicilium, ut uestigia summorum hominum sibi tuenda esse dicit. Totam hominis uitam, rationemque, quam sequitur in philosophia, derideamus licet, si hanc eius contentionem uolumus reprehẽdere. Sed meherculè, quando illi, cæterisque, quos illa delectant, non ualdè inimici sumus; nescio an ignoscendum sit huic, si tantoperè laborat: in quo, etiam si peccat, magis ineptiis, quam improbitate peccat. Sed, ne plura: dicendum enim aliquando est: Pomponium Atticum sic amo; ut alterũ fratrem: nihil est illo mihi nec carius, nec iucundius. Is, non quò sit ex istis, (est enim omni liberali doctrina politissimus) sed quia ualdè diligit Patronem, ualdè Phædrum amauit, sic à me hoc contendit, homo minimè ambitiosus, minimè in rogitando molestus, ut nihil unquã magis: nec dubitat, quin ego à te nutu hoc consequi possim: ita etiam, si ædificaturus esses.

Nunc

Nunc uerò, si audierit te ædificationē deposuisse, neque tamen à te impetrasse, non te in me liberalem, sed me in se negligentem putabit. Quamobrem peto à te, ut scribas ad tuos, posse tua uoluntate decretum illud Areopagitarum, quē ὑπομνηματισμὸν illi uocant, tolli. Sed redeo ad prima. Prius uelim tibi persuadeas, ut hæc mea caussa libenter facias, quàm ut facias. Sic tamen habeto; si feceris, quod rogo fore mihi gratissimum. Vale.

ARGVMENTVM.

Petit, ut Euādro statuario de sacrarii habitatione accōmodet

CICERO S. D. MEMMIO. 2

CAuiano Euādro, qui habitat in suo sacrario, & ipso multū utor, & patrono eius M. Æmilio familiarissimè. Peto igitur à te maiorem in modū, quod sine tua molestia, fiat, ut ei de habitatione accōmodes: nam propter opera instituta multa multorum, subitum est ei remigrare Kalen. Quinct. Impedior uerecundia, ne te pluribus uerbis rogem. Neque tamen dubito, quin, si tua nihil, aut non multum intersit, eo sis animo, quod ego essem, si quid tu me rogares, mihi certè gratissimum feceris. Vale.

ARGVMENTVM.

Fusium cōmendat, quem & antè præsens præsēti cōmendarat.

CICERO S. D. MEMMIO. 3

AFusium, unum ex meis intimis, obseruantissimū studiosissimumque nostri, eruditum hominem, & summa humanitate, tuaque amicitia dignissimum, velim ita tractes, vt mihi coram recepisti; tam mihi gratum id erit. quam quod gratissimum. Ipsum præterea, summo officio, & summa obseruantia, tibi in perpetuum deuinxeris. Vale.

AR-

ARGVMENTVM.

Volaterranos accuratè commendat.

CICERO S. D. Q. VALERIO Q. F. ORCÆ, LEGATO PROPRÆT. 4

CVm municipibus Volaterranis mihi sũma necessitudo est. Magno enĩ meo beneficio affecti, cumulatissimè mihi gratiam retulerunt: nã nec in honoribus meis, nec in laboribus vnquã defuerunt. Cũ quibus si mihi nulla caussa intercederet, tamen, quod te vehementissimè diligo, quodque me a te plurimi fieri sentio, & monerem te, & hortarer, vt eorũ fortunis consuleres; præsertim cum propè præcipuam caussam haberent ad ius obtinendum. Primam, quòd Syllani tẽporis acerbitatem Deorũ immortalium benignitate subterfugerunt: Deinde, quòd summo studio Populi R. à me in Consulatu meo defensi sunt. Cum enim Tribuni pleb legem iniquissimam de eorum agris promulgasent, facilè Senatui, Populoque R. persuasi, vt eos ciues, quibus fortuna pepercisset, saluos else vellẽt. Hanc actionẽ meã C. Cæsar primo suo Consulatu in lege agraria comprobauit: agrumque Volaterranum, & opidum omni periculo in perpetuũ liberauit, vt mihi dubium non sit, quin is, qui nouas necessitudines adiũgat, vetera sua beneficia cõseruari velit. Quamobrem est tuæ prudentiæ, aut sequi eius auctoritatem, cuius sectam, atque imperium summa cum tua dignitate secutus es: aut certè illi integram omnem caussam reseruare. Illud verò dubitare nõ debes, quin tam graue, tam firmum, tam honestum municipium tibi tuo summo beneficio in perpetuum obligare velis Sed hæc, quæ scripta sunt supra, eò spectant, vt te horter, & tibi suadeam; reliqua sunt, quæ pertinent ad rogandum; vt non solum tua caussa tibi consilium me dare putes, sed etiam quod mihi opus sit, me à te petere, & rogare: Gratissimum igitur mihi feceris, si Volaterranos omnibus rebus integros, incolumesque esse volueris. Eorum ego domicilia, sedes, rẽ, fortunas, quæ & à Diis immortalibus, & à præstãtissimis in nostra

noſtra Rep.ciuibus,ſummo Senatus,populique Rom. ſtudio conſeruatæ ſunt,tuæ fidei,iuſtitiæ,bonitatique commendo. Si pro meis priſtinis opibus facultatē mihi res hoc tempore daret,vt ita defendere poſſem Volaterranos,quemadmodum conſueui tueri meos;nullum officium, nullum deniq; certamen,in quo illis prodeſſe poſſem,prætermitterem.Sed,quando apud te nihilominus hoc tempore valere me confido,quā valuerim ſemper apud ōnes;pro noſtra sūma neceſſitudine, parique inter nos, & mutua beneuolentia abs te peto, vt ita de Volaterranis mereare;vt exiſtiment eum,quaſi diuino cōſilio iſti negotio præpoſitum eſſe,apud quem vnum nos,eorū perpetui defenſores,plurimum valere poſſemus.Vale.

ARGVMENTVM.

Rogat, ne Curtii ager diuidatur: idque etiam rationibus conatur perſuadere.

CICERO S. D. Q. VALERIO, Q F. ORCÆ, LEGATO, PROPRÆT. 5

NOn moleſtè fero, eam neceſſitudinem, quæ mihi tecū eſt, notam eſſe quamplurimis. Neque tamen ob eam cauſam, quod tu optimè exiſtimare potes, te impedio, quò minus ſuſceptum negotium pro tua fide,& diligentia ex voluntate Cæſaris,qui tibi rem magnam,difficilemque cōmiſit; gerere poſſis.Nam, cum multi à me petant multa, quòd de tua erga me voluntate non dubitent;non committo,vt ambitione mea conturbem officium tuum. C. Curtio ab ineunte ætate familiariſſimè ſum vſus.Eius & Syllani tēporis iuſtiſſima calamitate dolui: & cum iis,qui ſimilem iniuriam acceperant, amiſſis omnibus fortunis, reditus tamen in patriam voluntate omnium concedi videretur;adiutor incolumitatis fui. is habet in Volaterrano poſſeſſionem, cùm in eam,tanquam è naufragio,reliquias contuliſſet.Hoc autem tempore eum Cæſar in Senatum legit:quem ordinem ille,iſta poſſeſſionem amiſſa, tueri vix poteſt; Grauiſſimum autem eſt,cùm ſuperior factus ſit ordine,inferiorē eſſe fortuna: minimèqu-

con

conuenit, ex eo agro, qui Cæsaris iussu diuidatur, cum moueri, qui Cesaris beneficio Senator sit. Sed mihi minus libet multa de æquitate scribere; ne caussa potiùs apud te valuisse videar, quàm gratia. Quamobrẽ te maiorem in modum rogo, vt C. Curtii rem meam putes esse; quidquid mea causa faceres, vt id C. Curtii causa cum feceris, meum existimes; quod ille per me habuerit, id me habere abs te putato. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Generatim omnes amicos Cuspii commendat, nominatim L. Iulium, & P. Cornelium.

CIC. S. D. Q. VAL. Q. F. ORCÆ, LEGATO, PROPRÆT. 6

SI vales, bene est; ego quidem valeo. Credo te memoria tenere me, & corã P. Cuspio tecum locutum esse, cum te prosequerer paludatum. & idem postea plurimis verbis tecũ egisse: vt quoscumque tibi eius necessarios commendarẽ, haberes eos in numero meorum necessariorum. id tu pro tua summa erga me beneuolentia, perpetuaque obseruantia, mihi liberalissime, atque humanissimè recepisti. cuspius, homo in omnes suo officiosissimus, mirifice quosdã homines ex ista Prouiucia tuetur, & diligit; propterea quod fuit in Africa bis cum maximis societatis negotiis præesset. itaque hoc eius officium, quod adhibet erga illos, ego mea facultate, & gratia soleo, quantum possum: addiuuare. Quare cuspianorum omnium commendationis causã hac tibi epistola exponendã putaui: reliquis epistolis, tantum faciam, vt notam apponam eam, quæ mihi tecum conuenit, & simul significẽ de numero esse Cuspii amicorum. Sed hanc commendationem, quã his litteris consignare volui, scito esse omnium grauissimã. Nam P. Cuspius singulari studio contendit à me, vt tibi quã diligentissimè. L. Iulium commendarem. Eius ego studio vix videor mihi satisfacere posse, si vtar verbis ijs, quibus, cum diligentissimè quid agimus, vti solemus. Noua quædam po-

stulat

ftulat; & putat me eius generis artificium quoddam tenere; Ei ego pollicitus sum, me ex intima nostra arte depromptu. rum mirificum genus cõmendationis. Id quando assequi nõ possum; tu re velim efficias, vt ille genere mearum litterarũ incredibili quodam perfectum arbitretur. Id facies, si omne genus liberalitatis, quod & ab humanitate, & potestate tua proficisci poterit, non modò re, sed etiã verbis, vultu denique expresseris: quæ quantũ in Prouincia ualeant, uellẽ expertus esses. Sed tamen suspicor ipsum hominem, quẽ tibi commendo; perdignũ esse tua amicitia. Nec id solum, quia mihi Cuspius dicit, credo; tametsi id satis esse debebat. sed quia noui eius iudiciũ in hominibus, & amicis deligendis. Harũ litterarũ vis quanta fuerit, propediẽ iudicabo; tibique, vt confido, gratias agã. Ego quæ te uelle, quæq; ad te pertinere arbitrabor, õnia studiosè, diligenterque curabo. Cura, ut ualeas.

P. Cornelius, qui tibi has litteras reddidit, est mihi à P. Cuspio commendatus. Cuius caussa quantopere cuperem, debeõque, profectò ex me facilè cognouisti. Vehementer te rogo, ut cures, ut ex hac commendatione mihi Cuspius quàm maximas, quàm primum, quàm sæpissimè gratias agat.

ARGVMENTVM:

Petit à Cluuio, ne vectigal. Atellano municipio impositum exigat: sed integram causam Cæsari conseruet.

CICERO S. D. CLVVIO. 7

CVm, in Galliã proficiscens, pro nostra necessitudine, tuaque summa in me obseruantia, ad me domum uenisses, locutus sum tecũ de agro uectigali municipii Atellani, qui esset in Gallia; quãtoque opere eius municipii caussa laborarem, tibi ostendi. Post tuam autem profectionem, cùm & maxima res municipii honestissimi, mihique coniũctissimi, & summũ meũ officium ageretur; pro tuo animo in me singulari, existimaui me oportere ad te accuratius scribere: etsi non sum nescius, & quæ temporũ ratio, & quæ tua potestas sit: tibique negotium datum esse à C. Cæsare, non iudicium,

præ-

præclarè intelligo. Quare à te tãtum peto, quantum & te facere posse, & libenter mea caussa facturum esse arbitror. Et primum velim existimes, quod res est, municipii fortunas omnes in isto vectigali cõsistere: his autem temporibus hoc municipium, maximis oneribus pressum, summis affectum esse difficultatibus. Hoc etsi commune videtur esse cũ multis, tamen mihi crede singulares huic municipio calamitates accidisse: quas idcirco non commemoro, ne, de miseriis eorum necessariorum conquerens, homines, quos nolo, videar offendere. itaque, nisi magnam spem haberem, C. Cæsari nos caussam municipii probaturos; non erat causa, cur à te hoc tẽpore aliquid contenderem Sed, quia confido mihique persuasi, illum & dignitatis municipii, & æquitatis, & volũtatis etiam erga se habiturum esse ratione; ideo à te non dubitaui contendere, vt hanc causam illi integram conseruares. Quod etsi nihilominus à te peterem, si nihil audiuissem te tale fecisse; tamen maiorem spem impetrandi nactus sum, postea quã mihi dictum est; hoc idem à te Rhegienses impetrauisse. Qui etsi te aliqua necessitudine attingunt, tamẽ tuus amor in me sperare me cogit, te, quod tuis necessariis tribueris, idem esse tributurum meis: præsertim cùm ego pro his vnis petam: habeam autem, qui simili caussa laborent, cõplures necessarios. Hoc me non sine causa facere, neque aliqua leui ambitione commotum a te contendere, etsi te existimare arbitror: tamẽ mihi affirmãti credas velim, me huic municipio debere plurimum: nullum vnquã fuisse tempus neque bonorũ, neque laborum meorũ, in quo non huius municipii studium in me extiterit singulare. Quapropter à te etiam atque etiam pro nostra summa coniunctione, proque tua in me perpetua, & maxima beneuolentia maiorem in modum peto, atque contendo: vt, cùm fortunas agi eius municipii intelligas, quòd sit mihi necessitudine, officiis, beneuolentia coniunctissimum, id mihi des; quod erit huiusmodi, vt, si à Cæsare, quod speramus, impetrauerimus; tuo beneficio nos id consecutos esse iudicemus; sin minus, pro eo tamen id habeamus; quando à te data sit opera, vt impetraremus. Hoc cùm mihi gratissimum feceris; tũ viros optimos, homines honestissimos, eosdemque

demque gratissimos,& tua necessitudine dignissimos, sũmo beneficio perpetuum tibi,tuisque deuinxeris. Vale.

ARGVMENTVM.

Rogas Rutilium, vt in agrorum diuisione Albini prædia ne attingat.

CICERO S. D. M. RVTILIO. 8

CVm & mihi conscius essem quanti te facerem: & tuam erga me beneuolentiam expertus essem: non dubitaui a te petere, quod mihi petendum esset. P. Sextium quanti faciam, ipse optimè scio: quanti autem facere debeam, & tu, & omnes homines sciunt. Is cũ ex aliis te mei studiosissimũ esse cognosceret: petiuit à me, vt ad te quàm accuratissimè scriberem de re C. Albini Senatoris; cuius ex filia natus est L. Sextius adolescens, filius P. Sextii. Hoc idcircò scripsi, vt intelligeres, non solum me pro P. Sextio laborare debere, sed Sextium etiam pro Albino. Res autem hæc est. A M. Laberio C. Albinus prædia in æstimationem accepit: quæ prædia Laberius emerat à Cæsare de bonis Plotianis. Ea si dicã nõ esse è Rep. diuidi, docere te videar, non rogare. Sed tamen cum Cæsar Syllanas venditiones, & assignationes ratas esse velit quò firmiores existimentur suæ: si ea prædia diuidẽtur, quę ipse Cæsar vendidit, quæ tandẽ in eius venditionibus esse poterit auctoritas? sed hoc quale sit, tu pro tua prudentia considerabis. Ego te planè rogo, atque ita, vt maiore studio, iustiore, de caussa, magis ex animo rogare nihil possim; vt Albino parcas, prædia Laberiana ne attingas. Magna me affeceris non modo lætitia, sed etiam quodam modò gloria, si P. Sextius homini maximè necessario per me satisfecerit, cũ ego illi plurimum debeam. Quod vt facias, te vehementer etiam atque etiam rogo, maius mihi dare beneficium nullũ potes: id mihi intelliges esse gratissimum. Vale.

ARGVMENTVM.

Bithynicam publicanorum societatem, nominatimque Cn. Pupium commendat.

CICERO S. D. CRASSIPEDI. 9

QVanquam tibi præsens commendaui, vt potui diligentissimè, socios Bithyniæ; teque cùm mea commendatione, tum etiam tua sponte intellexi cupere ei societati, quibuscumque rebus posses, commodare; tamen cum ii, quorum res agitur, magni sua interesse arbitrarentur, me etiam per litteras declarare tibi, qua essem erga ipsos voluntate, non dubitaui hæc ad te scribere. Volo enim te existimare, me cùm vniuerso ordini publicanorũ multum semper libentissimè tribuerim; idque pro magnis eius ordinis erga me meritis facere debuerim; tum in primis amicum esse huic Bithynicæ societati, quæ societas ordine ipso, hominum genere pars est maxima ciuitatis, constat enim ex cæteris societatibus: & casu, permulti sunt in ea societate valdè mihi familiares; in primisq; is, cuius præcipuum officium agitur hoc tempore, P. Rupilius P. F. Men. qui est magister in ea societate. Quæ cùm ita sint; maioré in modum à te peto, Cn. pupium, qui est in operis eius societatis, õnibus tuis officiis, atque omni liberalitate tueare; curesque, vt eius operæ, quod tibi facile factu est, quàm gratissimæ sint sociis. remque, & vtilitatem sociorum (cuius rei quantam potestatem. Quæstor habeat, non sum ignarus) per te, quam maximè defensam, & auctã velis. id cùm mihi gratissimum feceris; tũ illud tibi, expertus, promitto, & spondeo, te, socios Bithyniæ, si iis commodaris, memores esse, & gratos cogniturum. Vale.

ARGVMENTVM.

M. Terentium Varronem Quæstorem M. Bruto commendat, quem Cæsar Galliæ citeriori præfecerat. ep. 6. lib. 6. & in Oratore.

CICERO S. D. M. BRVTO. 10

CVm ad te tuus Quæstor M. Varro proficisceretur, commendatione egere eum non putabam; satis enim commendatum tibi eum arbitrabar ab ipso more maiorũ, qui vt

te non

te non fugit, hanc Quæsturæ coniunctionem liberorũ necesſitudini proximã voluit esse. Sed, cùm sibi ita persuasisset ipse, meas de se accuratè scriptas litteras maximũ apud te pondus habituras; à meque contenderet, vt quam diligentissimè scriberem: malui facere, quod meus familiaris tanti sua interesse arbitraretur. Vt igitur debere me facere hoc intelligas; cum primũ M. Terentius in forum venit, ad amicitiã se meã contulit. Deinde, vt se corroborauit, duæ caussæ accesserunt, quæ meam in illũ beneuolentiam augerent, vna quod versabatur in hoc studio nostro, quo etiam nunc maximè delectamur, & cũ ingenio, vt nosti, nec sine industria, deinde, quod maturè se contulit in societates publicanorum; quod quidem nollem, maximis enim damnis affectus est; sed tamen caussa communis ordinis mihi commendatissimi fecit amicitiã nostrã firmiorẽ. Deinde uersatus in vtrisque subselliis optima & fide, & fama iam ante hanc cõmutationem Reip. petitioni sese dedit: honoréque honestissimum existimauit fructũ laboris sui. His autem tẽporibus me Brundisio cum litteris, & mandatis profectus est ad Cæsarem: qua in re, & amorem eius in suscipiendo negotio perspexi, & fidem in conficiendo ac renunciando. Videor mihi cum separatim de probitate eius, & moribus dicturus fuissem, si prius caussam, cur eũ tãtoperè diligerem, tibi exposuissem; in ipsa caussa exponenda satis etiam de probitate dixisse. Sed tamen separatim promitto, in meque recipio, fore eum tibi, & voluptati, & vsui. Nã & modestum hominem cognosces, & prudentẽ, & à cupiditate omni remotissimũ; præterea magni laboris, summæque industriæ. Neque ego hæc polliceri debeo, quæ tibi ipsi, cum bene cognoueris, iudicãda sunt: sed tamẽ *IN omnibus nouis coniunctionibus interest, qualis primus aditus sit, & qua commẽdatione quasi amicitiæ fores aperiantur*. Quod ego his litteris efficere uolui: etsi id ipsa per se necessitudo Quæsturæ effecisse debet: sed tamen nihilo infirmius illud, hoc addito. Cura igitur, si me tanti facis, quanti & Varro existimat, & ipse sentio, vt quamprimum intelligam, hanc meam commendationem tantum illi vtilitatis attulisse, quantum & ipse sperarit, nec ego dubitarim. Vale.

ARGVMENTVM.

Arpinatis municipii Gallicana vectigalia Bruto, Galliam citeriorem administranti, commendat.

CICERO S. D. BRVTO. II

QVia semper animaduerti, studiosè te operam dare: vt ne quid meorum tibi esset ignotum, propterea non dubito, quin scias, non solum cuius municipii sim, sed etiam quàm diligenter soleam meos municipes Arpinates tueri. Quorum quidem omnia commoda, omnesque facultates, quibus; & sacra conficere, & sarta tecta ædium sacrarum, locorumque cõmuniũ tueri possint, consistunt in iis vectigalibus, quæ habent in Prouincia Gallia. Ad ea visenda, pecuniasque, quæ à colonis debentur, exigendas, totamque rem, & cognoscendã, & administrandã legatos equites Romanos misimus Q. Fufidium Q. F. M. Faucium M F. Q. Mamercum Q. F. Peto à te maiorem in modũ pro nostra necessitudine, vt ea res tibi curæ sit: operamque des, vt per te quam commodissimè negotium municipii administretur, quamprimumque conficiatur ipsosq; , quorum nomina scripsi, vt quam honorificentissimè pro tua natura, & quam liberalissimè tractes. Bonos viros ad tuam necessitudinẽ adiunxeris; municipiumque gratissimum beneficio tuo deuinxeris; mihi uero etiam eo gratius feceris; quod cũ semper tueri municipes meos consueui; tum hic ãnus præcipuè ad meam curam, officiumque pertinet. Nã, cõstituendi municipij caussa, hoc Anno Ædilem filium meũ fieri volui, & fratris filium, & M. Cæsium hominẽ mihi maximè necessariũ; is enĩ magistratus in nostro municipio, nec alius vllus, creari solet. Quos cohonestaris, I primisque me, si Respub. municipii, tuo studio, & diligentia bene administrata erit. Quod vt facias te vehementer etiam atq; etiã rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Q. Fufidium, Arpinatis municipii legatum, qui tribunus, mil. in Cilicia fuerat diligenter commendat.

CI.

CICERO. S. D. BRVTO. 12

ALia epistola communiter cõmendaui tibi legatos Arpinatium, vt potui diligentissimè; hac separatim Q. Fusidium quo cũ mihi omnes necessitudines sunt, diligentis cõmendo; non vt aliquid de illa commendatione deminuã, sed vt hanc addam. Nã & priuignus est M. Cæsii mei maximè & familiaris, & necessarii & fuit in Cilicia mecũ Tribunus mil. quo in munere ita se tractauit, vt accepisse ab eo beneficium viderer, non dedisse: est præterea, quod apud te valet, plurimum, à nostris studiis non abhorrens. Quare velim eũ quam liberalissimè complectare, operamque des, vt in ea legatione quam suscepit contra suum commodum, secutus auctoritatẽ meam, quàm maximè eius excellat industria. Vult enim, id quod optimo cuique natura tributum est, quam maximã laudem cum à nobis, qui eum impulimus, tum à municipio consequi: quod ei continget, si hac mea commendatione tuum erga se studium erit consecutus. Vale.

ARGVMENTVM.

L. Castronium ex Lucensi municipio commendat.

CICERO S. D. BRVTO. 13

L. Castronius Pætus longè princeps municipii Lucẽsis est, honestus grauis: plenus officii, bonus planè vir, & cum virtutibus, tum etiã fortuna, si quid hoc ad rem pertinet, ornatus; meus autẽ est familiarissimus, sic prorsus, vt nostri ordinis obseruet neminem diligentius. Quare & vt meum amicum, & vt tua dignum amicitia, tibi commendo: cui quibuscunque rebus commodaueris, tibi profectò iucundum, mihi certè erit gratum. Vale.

ARGVMENTVM.

Petit, vt exactionem eius pecuniæ, quam Straboni Cornelius debebat, suo studio. & diligentia curet.

CICERO S. D. BRVTO. 14

L. Tito Strabone, equite Romano in primis honesto & ornato, familiarissimè vtor; omnia mihi cũ eo intercedũt

iura summæ necessitudinis. Huic in tua Prouincia pecuniã debet P. Cornelius: ea res à Volcatio, qui Romæ ius dicit, reiecta in Galliam est; Peto à te hoc diligentiùs, quàm si mea res esset, quò est honestius de amicorum pecunia loborare, quàm de sua; vt negotium conficiendum cures, ipse suscipias transigas: operamque des, quod tibi æquum & rectũ videbitur vt quã cõmodissima conditione libertus Strabonis, qui eius rei causa missus est, negotium conficiat, ad nũmosque perueniat. Id & mihi gratissimum erit: & tu ipse L. Titium cognosces amicitia tua dignissimũ Quod ut tibi curæ sit, ut omnia solent esse, quæ me velle scis, te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Præcilium adolescentem, patre natum Cæsari amicissimo, commendat.

CICERO S. D. C. CÆSARI IMP. 15

PRæcilium cõmendo vnicè, tui necessarii, mei familiarissimi, viri optimi filium. Quem cum adolescentem ipsum propter eius modestiam, humanitatem, animum, & amorem erga me singularem mirificè diligo; tum patrem eius, re doctus, intellexi, & didici mihi fuisse semper amicissimum. En hic ille est de illis maximè, qui irridere, atque obiurgare me soliti sunt quod me non tecum, præsertim cùm abs te honorificentissimè inuitarer, coniungerem.

ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθεν.

Audiebam enim nostros proceres clamitantes.

ἄλκιμος ἔσσ', ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ. ὣς φάτο, τὸν δ' ἄχεος νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα.

Sed tamen idem me consolatur. Et iam hominem perustum, etiamnum gloria volunt incendere; atque ita loquuntur: *Μὴ μὰν ἀσπουδί γε, καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην, Ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι, καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι.* sed me minus iam mouent, vt vides. Itaque ab Homeri magniloquentia confero me ad vera præcepta, *Εὐριπίδου.*

Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός. Quem versum senex Præcilius laudat egregiè; & ait posse eundem, & *ἅμα πρόσσω,*

καὶ

καὶ ὀπίσω, videre? & tamen nihilominus *αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων.*

Sed vt redeam ad id, vnde cœpi; vehementer mihi gratum feceris, si hunc adolescentem humanitate tua, quæ est singularis, comprehenderis: & ad id, quod ipsorum Præciliorum caussa te velle arbitror, addideris cumulum cõmendationis meæ. Genere nouo sum litterarum ad te vsus; ut intelligeres non vulgarem esse commendationem. Vale.

ARGVMENTVM.

Appollonium P. Crassi libertum Cæsari, bellum in Hispania contra Pompeii liberos gerenti commendat.

CICERO S. D. CÆSARI IMP. 16

P. Crassum, ex omni nobilitate, adolescentem dilexi plurimùm; &; de eo cùm ab ineunte eius ætate bene sperauissem; tum optimè existimare cœpi ex iudicijs, quæ de eo feceram cognitis. Eius libertum Appollonium iam tum equidem, cùm ille uiueret; & magni faciebam; & probabam. Erat enim & studiosus Crassi, & ad eius optima studia vehementer aptus, itaque ab eo admodum diligebatur. Post mortem autem Crassi, eò mihi etiam dignior uisus est, quẽ in fidem, atque amicitiam meam reciperem; quòd eos à se obseruãdos, & colendos putabat, quos ille dilexisset, & quibus carus fuisset. Itaque & ad me in Ciliciam uenit, multisque in rebus mihi magno vsui fuit & fides eius, & prudentia: &, vt opinor, tibi in Alexãdrino bello, quantum studio, & fidelitate consequi potuit, nõ defuit. Quod cùm speraret te quoque ita existimare in Hispaniam ad te, maximè ille quidem suo consilio, sed etiam me auctore est profectus. Cui ego commendationem non sum pollicitus; non quin eam valituram apud te arbitrarer; sed neque mihi egere cõmendatione videbatur, qui & in bello tecum fuisset & propter memoriam Crassi de tuis vnus esset: &, si vti commendationibus vellet, etiam per alios eum videbam id consequi posse. Testimoniũ meum de eo iudicii, quod & ipse magni æstimabat, & ego apud te valere eram expertus, ei libenter dedi. Doctum igitur hominem cognoui, & studiis optimis debitum, idque à

puero. Nam domi meæ cum Diodoto Stoico, homine, meo iudicio, eruditissimo, multum à puero fuit. Nunc autem incensus studio rerum tuarum, eas litteris Græcis mandare cupiebat. Posse arbitror; valet ingenio; habet vsum: iampridem in eo genere studii, litterarumque versatur: satisfacere ĩmortalitati laudum tuarũ mirabiliter cupit. Habes opinionis meæ testimonium: sed tu hoc facilius multò, pro tua singulari prudentia; iudicabis: & tamen quòd negaueram, commendo tibi eum. Quidquid ei commodaueris, erit mihi maiorem in modum gratum. Vale.

ARGVMENTVM.

Sulpicio, Achaiæ præfecto, Manium Curiam commendat. Vide ep. 4. & lib. 4. & ep. 6. lib. 6. & 29 lib. 7. & 50. huius libri. & 1. lib. 16.

CICERO S. D. SER. SVLPICIO. 17

MAn. Curius, qui Patris negotiatur, multis, & magnis de caussis à me diligitur. Nam & amicitia peruetus mihi cum eo est; vt primum in forum venit, instituta: & Patris, cùm aliquoties antea, tùm proximè hoc miserrimo bello, domus eius tota mihi patuit; qua, si opus fuisset, tam essem vsus, quam mea. Maximum autem mihi vinculum cũ eo est, quasi sanctioris cuiusdã necessitudinis, quod est Attici nostri familiarissimus, eumque: vnum præter cæteros obseruat, ac diligit. Quem si tu iam fortè cognouisti; puto me hoc; quod facio facere, serius, Ea enim est humanitate, & obseruantia; vt eũ tibi iam ipsum per se commendatum putem. Quod tamen si ita est; magnopere à te quæso vt ad eam voluntatem si quam in illum ante has meas litteras cõtulisti, quàm maximus postea mea commendatione cumulus accedat. Sin autem propter verecundiam suam minus se tibi obtulit; aut eum nondum satis habes cognitum; aut quæ caussa est, cur maioris cõmendationis indigeat, sic tibi eum commendo vt neque maiore studio quemquã, neque iustioribus de caussis cõmendare possim, Faciamque id, quod debent facere ii, qui religiosè, & sine ambitione commendant: spondebo enim tibi, vel

po-

potiùs spondeo, in meque recipio, eos esse Man. Curii mores eamque tum probitatem, tum etiam humanitatem: vt eũ, & amicitia tua, & tam accurata cõmendatione si tibi sit cognitus, dignũ sis existimaturus. Mihi certè gratissimum feceris, si intellexero has litteras tantum quantum scribens confidebam, apud tè pondus habuisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Primum agit gratias de optima in Pomponium Atticum voluntate Deinde non necessariam commendationem addit vt neque in Epiroticis negotiis, neque aliis in rebus Attico desit

CICERO S. D. SVLPICIO. 18

NOn concedam, vt Attico nostro, quem elatum lætitia vidi, iucundiores tuæ, suauissimè ad eum, & humanissime scriptæ, litterę fuerint, quàm mihi. Nam etsi vtrique nostrũ propè æquè gratæ erant; tamen ego admirabar magis te quàm si rogatus, aut certè admonitus liberaliter Attico respondisses, [quod tamen dubium nobis, quin ita futurum fuerit, non erat] vltro ad eum scripsisse, eique nec opinãti voluntatem tuam tantam per litteras detulisse. De quo non modo rogare te, vt eò studiosius mea quoque caussa facias, non debeo, [nihil enim cumulatius fieri potest, quàm polliceris] sed ne gratias quidem agere, quod tu & ipsius caussa, & tua sponte feceris. Illud tamen dicam, mihi id, quod fecisti, esse gratissimum. Tale enim tuum iudicium de homine eo, quem ego vnicè diligo, non potest mihi non summè esse iucundum; quod cum ita sit, esse gratum necesse est. Sed tamen, quando mihi, pro coniũctione nostra vel peccare apud te in scribendo licet; vtrumque eorum, quę negaui mihi facienda esse, faciam. Nam & ad id, quod Attici caussa te ostendisti esse facturum, tantum velim addas, quantum ex nostro amore accessionis fieri potest: &, quod modo verebar tibi gratias agere, nunc plane ago: teque ita existimare volo, quibuscumque officiis in Epiroticis, reliquisque rebus Atticum obstrinxeris, iisdem me tibi obligatum fore. Vale.

ARGVMENTVM.

Rogat, ut Lysonem iam antea commendatum, in fidem, necessitudinemque suam recipiat.

CICERO S. D. SVLPICIO. 19

CVm Lysone Patrensi est mihi quidem hospitium uetus, quam ego necessitudinem sanctè colendam puto, sed ea caussa est etiã cum aliis compluribus: familiaritas tanta nullo cum hospite: & ea cùm officiis eius multis, tum etiam cõsuetudine quotidiana sic est aucta; ut nihil sit familiaritate nostra coniunctius. Is cũ Romæ annũ propè ita fuisset, ut mecũ uiueret: etsi eramus in magna spe te meis litteris cõmendationeque diligentissimè facturũ id, quod fecisti, ut eius rẽ, & fortunas absentis tuerere: tamen quod in unius potestate erãt õnia, & quod Lyso fuerat in nostra caussa, nostrisque præsidiis, quotidie aliquid timebamus. Effectũ tamen est, & ipsius splendore, & nostro, reliquorumque hospitum studio, vt omnia, quæ uellemus, à Cæsare impetrarẽtur: quod intelliges ex iis litteris, quas Cæsar ad te dedit. Nunc non modo non remittimus tibi aliquid ex nostra commendatione, quasi adepti iam omnia; sed eò uehementius à te contendimus, ut Lysonẽ in fidem, necessitudinemque tuam recipias. Cuius dubia fortuna timidiùs tecum agebamus; uerentes, ne quid accideret eiusmodi, ut ne quidẽ mederi posses; explorata verò eius incolumitate, omnia à te studia summa cura peto. Quæ ne singula enumerem; totam tibi domum cõmendo: in his adolescentem filiũ eius; quem C. Memmius Gemellus, cliẽs meus, cum in calamitate exsilii sui Patrensis ciuis factus esset, Patrẽsium legibus adoptauit: ut eius ipsius hæreditatis ius, caussamque tueare. Caput illud est, ut Lysonem, quem ego virũ optimum, gratissimumque cognoui recipias in necessitudinẽ tuam. Quod si feceris; non dubito, quin in eo diligendo, cæterisque postea cõmendando, idem, quod ego, sis iudicii, & uoluntatis habiturus. Quod cum fieri uehementer studeo; tum etiã illud uereor, ne, si minùs cumulatè uideberis fecisse aliquid eius caussa, me ille negligenter scripsisse de se putet, nõ

te

te oblitum mei. Quanti enim me faceres, cum ex sermonibus quotidianis meis, tum ex epistolis etiam tuis potuit cognoscere. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat Asclaponem medicum vt amicum, vt doctum, vt fidelem.

CICERO S. D. SVLPICIO. 20

ASclapone Patrensi, medico, utor ualdè familiariter; eiusque tum consuetudo mihi iucunda fuit, tum etiam ars, quam sum expertus inualetudine meorum; in qua mihi tum ipsa scientia, tum fidelitate, beneuolentiaque satisfecit. Hunc igitur tibi commendo; & à te peto, vt des operam, ut intelligat, diligenter me scripsisse de se, meamque commendationē vsui magno sibi fuisse: erit id mihi uehementer gratum. Vale

ARGVMENTVM.

Domum, & rem familiarem M. Æmilii, maximèque C. Hammonium, libertum eius, commendat.

CICERO S. D. SVLPICIO. 21

M. Æmilius Auianus ab ineūte adolescentia me obseruauit, semperque dilexit: uir cum bonus, tum perhumanus, & in omni genere officii diligendus. Quem si arbitrarer esse Sicyone: & nisi audirem, ibi eum etiam nunc, ubi ego reliqui, Cibyræ cōmorari, nihil esset necesse plura me ad te de eo scribere. Perficeret enim ipse profectò suis moribus, suaque humanitate, ut sine cuiusquam cōmendatione diligeretur abs te non minus, quam & á me, & à cęteris suis familiaribus. Sed cùm illum abesse putem: commendo tibi maiorem in modum domum eius, quæ est Sicyone, remque familiarem: maximè C. Auianum Hammonium, libertum eius, quem quidem tibi etiam suo nomine commendo. Nam cùm propterea mihi est probatus, quòd est in patronū suū officio & fide singulari, tum etiam, quòd in me ipsum magna officia contulit; mihique molestissimis temporibus ita fideliter, beneuo-

beneuolèquè præsto fuit, ut si à me manumissus esset. Itaque peto a te, vt eum Hammonium & in patroni eius negotio sic tueare, ut eius procuratorem, quem tibi commendo; & ipsū suo nomine diligas, habeasque in numero tuorum. Hominē pudentem, & officiosum cognosces, & dignum qui a te diligatur. Vale.

ARGVMENTVM.

T. Manlium suo, Varronisque nomine commendat.

CICERO S. D. SVLPICIO. 22

T. Manlium, qui negotiatur Thespiis, vehementer diligo; nam & semper me coluit, diligētissimèque obseruauit & a studiis nostris non abhorret; accedit eo, quod Varro Murena magnoperè eius caussa uult omnia. Qui ita existimauit, etsi suis litteris, quibus tibi Manlium commendabat, valde confideret; tamen mea cōmendatione aliquid accessionis fore. Me quidē cum Manlii familiaritas, tum Varronis studiū commouit; vt ad te quam accuratissimè scriberem. Gratissimum igitur mihi feceris, si huic commendationi meæ tantū tribueris, quantum cui tribuisti plurimum; idest, si T. Manliū quam maximè, quibuscumque rebus honestè, ac pro tua dignitate poteris, iuueris, atque ornaueris. Ex ipsius præterea gratissimis, & humanissimis moribus, confirmo tibi, eum, te, quem soles fructum à bonorum virorum officiis expectare esse capturum. Vale.

ARGVMENTVM.

L. Cossinium libertum commendat.

CICERO S. D. SVLPICIO. 23

L. Cossinio, amico, & tribuli meo, valde familiariter vtor. Nam & inter nosmetipsos uetus usus ītercedit, & Atticus noster maiorem etiam mihi cum Cossinio consuetudinē fecit; itaque tota Cossinii domus me diligit; in primisque libertus

betus eius L. Cossinius Anchialus homo, & patrono, & patroni necessarijs; quo in numero ego sum probatissimus. Hunc tibi ita commendo: vt si meus libertus esset, eodémq; apud me loco esset; quo & est apud patronum suum, maiore studio cõmendare non possem. Quare pergratum mihi feceris, si eũ in amicitiam tuam receperis: atque eum; quod sine molestia tua fiat, si qua in re opus ei fuerit, iuueris. Id & mihi vehementer gratum erit, & tibi postea iucundum; hominem enim summa probitate, humanitate, obseruantiaque cognosces. Vale.

ARGVMENTVM.

Primum agit gratias Sulpicio, quod se totum Lysoni remisisset. Deinde rogat vt eumdem omnibus officiis, omnique liberalitate complectatur.

CICERO S. D. SVLPICIO. 24

CVm antea capiebam ex officio meo voluptatem, quod memineram, quàm tibi diligenter Lysonem hospitem, & familiarem meum commẽdassem, tum verò, postea quã ex litteris eius cognoui, tibi eũ falsò suspectum fuisse, vehementissimè lætatus sum, me tam diligentem in eo commendando fuisse. Ita enim scripsit ad me, sibi meam commendationem maximo adiumento fuisse: quod ad te delatũ diceret, sese contra dignitatem tuam Romæ de te loqui solitum esse. De quo etsi pro tua facilitate, & humanitate purgatum se tibi scribit esse: tamẽ primum, vt debeo tibi maximas gratias ago, cum tantùm litteræ meæ potuerunt, vt, iis lectis, omnem offensionem suspicionis, quã habueras de Lysone, deponeres; deinde, credas mihi affirmãti velim, me hoc non pro Lysone magis, quam pro omnibus, scribere; hominem esse, qui vnquam mentionẽ tui sine tua summa laude fecerit. Lyso verò, cum mecum prope quot die esset, vnaque viueret, non solum quia me libenter audire arbitrabatur, sed quia libentius ipse loquebatur, omnia mihi tua, & facta, & dicta laudabat. Quapropter, etsi à te ita tractatur, vt iam non desideret commẽdationem meam; vnisque se litteris meis omnia consecutum putet: tamen a te peto maiorem in modum, vt eum etiam at-

que

que etiã tuis officiis, liberalitate complectare. Scriberem ad te, qualis vir esset, vt superioribus litteris feceram: nisi eum iam per se ipsum tibi satis esse notum arbitrarer. Vale.

ARGVMENTVM.

Hagesaretum breuiter, sed accuratè commendat.

CICERO S. D. SVLPICIO. 25

HAgesaretus Larissæus, magnis meis beneficiis ornatus in Consulatu meo, memor, & gratus fuit; meque postea diligentissimè coluit. Eum tibi magnoperè commendo, vt & hospitem, & familiarem meum, & gratũ hominem, & Virũ bonum, & principẽ ciuitatis suæ, & tua necessitudine dignissimum. Pergratum mihi feceris, si dederis operam, vt is intelligat, hanc meam commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat Mescinii achaica negotia ex fratris hereditate.

CICERO S. D. SVLPICIO. 26

LMescinius ea mecum necessitudine coniũctus est, quòd mihi Quæstor fuit. Sed hanc caussam quã ego, vt a maioribus accepi, semper grauem duxi, fecit virtute, & humanitate sua iustiorẽ: itaque eo sic vtor vt nec familiariùs vllo, nec libentiùs. Is quanquã confidere videbatur, & sua caussa, quæ honestè posses, libenter te esse facturum; magnum tamen esse sperauit apud te meas quoque litteras pondus habituras. Id cùm ipse ita iudicabat, tum pro familiari consuetudine sæpè ex me audierat, quàm suauis esset inter nos, & quãta coniunctio. Peto igitur a te, tanto scilicet studio, quanto intelligis debere me petere pro homine tam mihi necessario, & tam familiari; vt eius negotia, quæ sunt in Achaia, ex eo quòd hæres est M. Mindio fratri suo, qui Elide negotiatus est, explices, & expedias, tum iure, & potestate quam habes, tum etiã auctoritate, & consilio tuo. Sic enim præscripsimus iis, quibus ea negotia mandauimus, vt omnibus in rebus, quæ in aliquam

quam controuersiam vocarentur, te arbitro, & quod cõmodo tuo fieri posset, te disceptatore vterentur. Id vt honoris mei caussa suscipias, vehementer te etiam atque etiam rogo. Illud præterea, si non alienum à tua dignitate putabis esse, feceris mihi pergratum; si qui difficiliores erunt, vt rem sine controuersia confici nolint, si eos, quando cum Senatore res est, Romam reieceris. Quod quò minore dubitatione facere possis, litteras ad te à M. Lepido Consule, non quæ te aliquid iuberẽt (neque enim id tuæ dignitatis esse arbitrabamur) sed quodam modo quasi commendatitias sumpsimus. Scriberẽ, quàm id beneficiũ bene apud Mescinium positurus esses, nisi & te scire confiderem, & mihi peterem. Sic enim velim existimes, nõ minùs me de illius re laborare, quam ipsum de sua. Sed cum illum studeo quam facillimè ad suum peruenire; tũ illud laboro, vt non minimum hac mea commendatione se consecutum arbitretur.

ARGVMENTVM.

Gratias agit Sulpitio, quod Æmilium Auianum liberaliter honorificeque tractasset, eumdemque denuò commendat: laudat in extremo Seruium filium.

CICERO S. D. SER. SVLPICIO. 27

Licet eodem exemplo sæpius tibi huius generis litteras mittam, cum gratias agam, quod meas cõmendationes tam diligenter obserues: quod feci in aliis, & faciã, vt video, sæpius: sed tamen nõ parcam operæ; &, vt vos in vestris formulis sic ego in epistolis de eadem re alio modo. C. Auianus igitur Hämonius incredibiles mihi gratias per litteras egit, & suo, & Æmilii Auiani, patroni sui, nomine; nec liberalius, nec honorificentiùs potuisse tractari; nec se præsentem, nec rem familiarem absentis patroni sui. id mihi cùm iucundũ est eorum caussa, quos ego tibi, summa necessitudine, & summa coniunctione adductus, commẽdaueram, quòd M. Æmilius vnus est ex meis familiarissimis, atque intimis maximè necessarius, homo & magnis meis beneficiis deuinctus & propè omnium, qui mihi aliquid debere videntur (gratissimus) tum multo

multo iucundius, te esse in me tali voluntate, vt plus, prosis amicis meis, quã ego presens fortasse prodessem: credo, quod magis ego dubitarem, quid illorum causa facerem, quam tu quid mea. Sed hoc non dubito quin existimes mihi esse gratum, illud te rogo, vt illos quoque gratos homines esse putes quod ita esse tibi promitto, atque confirmo. Quare velim, quidquid habent negotii, des operam, quod cõmodo tuo fiat, vt te obtinente Achaiam, conficiant. Ego cum tuo Seruio iucundissimè coniunctissimèque viuo magnáque cum ex ingenio eius, singularique studio, tum ex virtute, & probitate voluptatem capio. Vale.

ARGVMENTVM.

Agit gratias de Mescinio humanissimè tractato; rogatque vt sua in eum beneficia, quibus rebus possit, augeat; commendat etiam Lacademonios.

CICERO S. D. SVLPICIO. 28

ETsi libenter petere à te soleo; si quid opus est meorum cuipiam; tamen multò libentiùs gratias tibi ago, cùm fecisti aliquid commendatione mea: quod semper facis. Incredibile est enim, quas mihi gratias omnes agant, etiam mediocriter à me tibi commendati. Quæ mihi omnia grata; sed de L. Mescinio gratissimum; sic enim est mecum locutus: te, vt meas litteras legeris, statim procuratoribus suis pollicitum esse omnia: multo verò plura, & maiora fecisse. id igitur (puto enim etiam atque etiam mihi dicendum esse) velim existimes, mihi te fecisse gratissimum. quod quidem hoc vehemẽtiùs lætor; quod ex ipso Mescinio te video magnam capturũ voluptatem. Est enim in eo cum virtus, & probitas, & summum officiũ, summaque obseruantia, tum studia illa nostra, quibus antea delectabamur, nunc etiam viuimus. Quod reliquũ est; velim augeas tua in eũ beneficia omnibus rebus, quæ te erũt dignæ: sed duo sunt, quæ te nominatim rogo: primũ, vt si quid satisdandũ erit, amplius eo nomine nõ peti, cures, vt satisdetur fide mea; deinde, cum fere consistat hæreditas in iis rebus; quas auertit Oppia, quæ vxor Minii fuit, adiuues, ineasque rationẽ quemadmodum ea mulier Romam perducatur,

tur,quod si putarit illa fore,vt opinio nostra est : negotium conficiemus.Hoc vt assequamur, te vehemēter etiam atque etiam rogo.Illud quod supra scripsi,id tibi confirmo,in moque recipio;te ea,quæ fecisti i Messinii caussa,quæque feceris ita bene collocaturum,vt ipse iudices,homini te gratissimo, iucundissimo benignè fecisse: Volo enī ad id,quod mea caussa fecisti, hoc etiam accedere. Nec Lacædemonios dubitare arbitror, quin ipsi sua, maiorūque suorum auctoritate satis cōmendati sint fidei,& iustitiæ tuç; & ego,qui te optimè nouissem,non dubitaui,quin tibi notissima, & iura, & merita populorum essēt.Itaque,cùm à me peteret Philippus Lacædemonius, vt tibi ciuitatem commendarem; etsi meminerā me ei ciuitati omnia debere;tamen respondi, cōmendatione Lacædemonios apud te non egere.Itaque sic velī existimes, me omnes Achaiæ ciuitates arbitrari, pro horum temporū perturbatione,felices,quòd tu iis præsis;eumdemque me ita iudicare,te quòd vnus optimè nosses nō nostra solū,sed etiā Græciæ monumenta omnia,tua spōte amicū Lacædemoniis & esse,& fore.Quare tantum à te peto, vt cùm ea facies Lacædemoniorum causa,quæ tua fides,amplitudo,iustitia postulat;his, si tibi videbitur, significes, te non molestè ferre, quod intelligas ea:quæ facias mihi quoque grata esse. Pertinet enim ad officium meum,eos existimare,curæ mihi suas res esse. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Diligentissima cōmendatio Capitonis pro hæreditate Antistii.

M. CIC. S. D. L. PLANCO. 29

NOn dubito,quin scias in,iis necessariis, qui tibi à Patre relicti sunt:me tibi esse vel coniunctissimum; non iis modo caussis,quæ speciem habēt magnæ coniunctionis;sed iis etiam,quę familiaritate,& consuetudine tenentur;quam scis mihi iucundissimam cum patre tuo & summā fuisse. Ab his initiis noster in te amor profectus, auxit paternā necessitudinem,& eò magis,quod intellexi, vt primum per ætatem iudicium facere potueris,quanti quisque tibi faciendus esset

me

me à te in primis cæptum esse, obseruari, coli, diligi. Accedebat non mediocre vinculum cùm studiorum, quod per seipsum est graue, tum eorum studiorum, earumque artiū, quæ per se ipsæ eos, qui voluntate eadem sunt, etiam familiaritate deuinciunt. Expectare te arbitror, hæc tam longe repetita principia quo spectent. id primum ergo habeto, non sine magna, iustaq; caussa hanc à me commemorationem esse factā. C. Ateio Capitone vtor familiarissimè. Notæ tibi sunt varietates meorum temporum. in omni genere, & honorum, & laborum meorum, & animus, & opera, & auctoritas, & gratia, etiam res familiaris C. Capitonis præsto fuit, & patuit & tēporibus, & fortunæ meæ. Huius propinquus fuit. T. Antistius: qui cū forte Quæstor Macedoniam obtineret; neque ei successum esset, Pompeius in eam Prouinciam cū exercitu venit. Facere Antistius nihil potuit: nam si potuisset, nihil ei fuisset antiquius, quàm ad Capitonem, quem vt parentē diligebat, reuerti præsertim cum sciret, quantis is Cæsarem faceret, semperque fecisset; sed oppressus tantum attigit negotii, quantum recusare non potuit. Cum signaretur argentum Appolloniæ: non possum dicere. eum præfuisse, neque possū negare eum affuisse: sed non plus duobus, aut tribus mēsibus. Deinde abfuit à castris; fugit omne negotiū: hoc mihi, vt testi, velim credas; meam enim ille mœstitiā in illo bello videbat mecum omnia communicabat. itaque abdidit se in intimam Macedoniam, quā potuit longissimè à castris non modò, vt non præesset vlli negotio, sed etiā vt ne interesset quidē. is post prælium se ad hominem necessarium A. Plautium in Bythiniā contulit. ibi eum Cæsar cùm vidisset; nihil asperè, nihil acerbè dixit; Romam iussit venire. ille in morbum continuò incidit, ex quo non conualuit. Æger Corcyram venit; ibi est mortuus. Testamēto, quod Romæ Paulo, & Marcello Coss. fecerat, hæres ex parte dimidia, & tertia est Capito; in sextante sunt ii, quorum pars sine vlla cuiusquam querela publica potest esse. Ea est ad. H.S.XXX. millia. sed de hoc Cæsar viderit. Te, mi Plance, pro paterna necessitudine, pro nostro amore, pro studiis, & ōni cursu nostro totius vitæ simillimo, rogo, & àte ita peto, vt maiore cura, maiore studio

non

non possim; vt hanc rem suscipias; meam putes; enitare, contendas efficias, vt mea commendatione, tuo studio, Cæsaris beneficio hæreditatem propinqui sui C. Capito obtineat. Omnia, quæ potui in hac summa gratia tua, ac potentia à te impetrare, si petiuissem: vltro te ad me detulisse putabo, si hanc rem impetrauero. Illud fore tibi adiumento spero, cuius ipse Cæsar optimus esse iudex potest; semper Cæsarem Capito, & dilexit, & coluit. Sed ipse huius rei testis est, noui hominis memoriam. Itaque te nihil doceo; tantum tibi sumito pro Capitone apud Cæsarem, quantum ipsum meminisse senties. Ego, quod in me ipso experiri potuit, ad te deferam; in eo quantum sit ponderis, tu videbis. Quam partem in Repub. caussamque defenderim; per quos homines, ordinesque steterim; quibusque munitus fuerim, non ignoras. Hoc mihi velim credas; si quid fecerim hoc ipso in bello minus, ex Cæsaris voluntate, quod intellexerim scire ipsum Cæsarem, me inuitissimum fecisse; id feci aliorum consilio, hortatu, auctoritate; quòd fuerim moderatior, temperatiorque quàm in ea parte quisquam, id me fecisse maximè auctoritate Capitonis. Cuius similes si reliquos necessarios habuissem, Reipub. fortasse non nihil, mihi certè plurimum profuissem. Hanc rem, mi Plance, si effeceris: meam de tua erga me beneuolentia spem confirmaueris: ipsum Capitonem, gratissimum, officiosissimum optimum virum, ad tuam necessitudinem tuo summo beneficio adiunxeris. Vale.

ARGVMENTVM.

L. Manlium in hæreditate fraterna, & omnibus in rebus commendat.

CICERO S. D. ACIL. PROCOS. 30

L. Manlius est Sosis. Is fuit Catinensis: sed est vna cùm reliquis Neapolitanis ciuis Romanus factus, decurioque Neapoli. Erat enim adscriptus in id municipium ante ciuitatem socijs, & Latinis datam. Eius frater Catinæ nuper mortuum est. Nullam omninò arbitramur de ea hæreditate controuersiam eum habiturum; & est hodie in bonis. Sed, quando habet præterea negotia vetera in Sicilia sua: & hanc hære-

ditatem fraternam,& omnia eius tibi commendo, in primisque ipsum, virum optimum, mihique familiarissimum, ijs studijs litterarum, doctrinæque præditum, quibus ego maximè delector. Peto igitur abs te, vt eum, siue aderit, siue non venerit in Siciliam, in meis intimis, maximèque necessarijs scias esse; itaque tractes, vt intelligat meam commendationem sibi magno adiumento fuisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Plauium, Pisonis, generi sui cùm viueret pernecessarium commendat.

CIC. S. D. ACIL. PROCOS. 31

C. Flauio, honesto, & ornato equite Romano, vtor valdè familiariter. Fuit enim generis mei C Pisonis per necessarius; meque diligentissimè obseruat, & ipse, & L. Flauius, frater eius. Quapropter velim, honoris mei caussa; quibus rebus honestè, & pro tua dignitate poteris, quàm honorificentissimè, & quàm liberalissimè C. Flauium tractes. Id mihi sic erit gratum, vt gratius esse nihil possit. Sed præterea tibi affirmo, neque id ambitione adducto facio, sed tum familiaritate, & necessitudine, tum etiam veritate; te ex C. Flauij officio, & obseruantia, & præterea splendore, atque inter suos gratia magnam voluptatem esse capturum. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat duos hospites suos Alesinos.

CICERO S. D. ACIL. PROCOS. 32

IN Alesina ciuitate tàm lauta, quàm nobili, coniunctissimos habeo, & hospitio, & familiaritate M. & C. Clodios, Archagathum, & Philonem. Sed vereor, ne, quia complures tibi præcipuè commendo, exæquare videar ambitione quadam commendationes meas. Quanquam à te quidem cumulatè satisfit, & mihi, & meis omnibus. Sed velim sic existimes; hanc familiam, & hos mihi maximè esse coniunctos vetustate,

officijs,

officijs, beneuolentia. Quamobrem peto à te maiorem in modum, vt his, omnibus in rebus, quantum tua dignitas, fidesque patietur, commodes. Id si feceris, erit mihi vehementissimè gratum. Vale.

ARGVMENTVM.
Libertos, & negotia Nasonis commendat.

CIC. S. D. ACIL. PROCOS. 33
CN. Otacilio Nasone vtor familiarissimè; ita prorsus, vt illius ordinis nullo familiarius. Nam & humanitate eius, & probitate in consuetudine quotidiana magnopere delector. Nihil iam opus est expectare te, quibus eum verbis tibi commendem, quo sic vtar, vt scripsi. Habet in Prouincia tua negotia, quæ procurant liberti Hilarius, Antigonus, Demostratus; quos tibi, negotiaque omnia Nasonis non secus commendo, ac si mea essent gratissimum mihi feceris, si intellexero hãc commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

ARGVMENTVM.
Commendat Lysonem, hospitem suum.

CICERO S. D. ACIL. PROCOS. 34
AVtum mihi hospitium est cum Lysone, Lysonis filio, Lilybetano; valdèque ab eo obseruor; cognouique dignum & patre, & auo: est enim nobilissima familia. Quapropter commendo tibi maiorem in modum rem, domumque eius: magnoque opere abs te peto, cures, vti intelligat, meam commendationem maximo sibi apud te & adiumento, & ornamento fuisse. Vale.

ARGVMENTVM.
Commendat hospitem, & familiarem suum Philoxenum.

CICERO S. D. AGIL. PROCOS. 35
CAius Auianus Philoxenus antiquus est hospes meus, & præter hospitum, valdè etiam familiaris: quem Cæsar,

meo beneficio, in Nouo comenses retulit. Nomen autem Auiani consecutus est, quòd homine nullo plus est vsus, quàm Flacco Auiano, meo, quemadmodum te scire arbitror familiarissimo. Quæ ego omnia collegi, vt intelligeres, non vulgatem esse commendationem hanc meam. Peto igitur abs te, vt omnibus rebus, quod sine molestia tua facere possis, ei commodes, habeasque in numero tuorum; perficiasque, vt intelligat has litteras meas magno sibi vsui fuisse. Erit id mihi maiorem in modum gratum. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat Demetrium Megam in iure ciuitatis, omnibusque in rebus.

CICERO. S. D. ACIL. PROCOS. 36

CVm Demetrio Mega mihi vetustum hospitium est: familiaritas autem tanta quanta cum Siculo nullo. Ei Dolabella, rogatu meo, ciuitatem à Cæsare impetrauit: qua in re ego interfui: itaque nunc P. Cornelius vocatur. Cumq; propter quosdam sordidos homines, qui Cæsaris beneficia vendebant, tubulam, in quo nomina ciuitate donatorum incisa essent, reuelli iussisset; idem Dolabellæ, me audiente, Cæsar dixit, nihil esse, quod de Mega vereretur; beneficium suum in eo manere. Hoc te scire volui, vt eum in ciuium Romanorum numero haberes: cæterisque in rebus tibi eum ita commendo, vt maiore studio neminem commendarim. Gratissimum mihi feceris, si eum ita tractaris, vt intelligat, meam commendationem magno sibi ornamento fuisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat Hippiam in liberatione bonorum, & omnibus in rebus.

CIC. S. D. ACILIO PROCOS. 37

HIppiam, Philoxeni filium, Calatinum, hospitem, & necessarium meum, tibi commendo maiorem in modum. Eius bona, quemadmodum ad me delata res est, publicè possidentur alieno nomine, contra leges Calatinorum. Id si ita est,

est, etiam sine mea commendatione ab æquitate tua res ipsa impetrare debet, vt ei subuenias. Quoquo modo autem se res habet: peto à te, vt honoris mei caussa eum expedias; tantumque ei commodes, & in hac re, & in cæteris, quantum tua fides, dignitasque patietur. Id mihi vehementer gratum erit. Vale.

ARGVMENTVM.

Brutij negotia, procuratoresque commendat.

CIC. S. D. ACILIO PROCOS. 38

L. Brutius, æques Romanus, adolescens omnibus rebus ornatus, in meis familiarissimis est; meque obseruat diligentissimè: cuius cum patre magna mihi fuit amicitia iam inde à Quæstura mea Silicensi. Omninò nunc ipse Brutius Romæ mecum est: sed tamen domum eius, & rem familiarem, & procuratores tibi sic commendo: vt maiore studio commendare non possim. Gratissimum mihi feceris, si curaris, vt intelligat, id quod ei recepi, hanc meam commendationem sibi magno adiumento fuisse.

ARGVMENTVM.

Commendat Titurnium Rufum.

CIC. S. D. ACIL. PROCOS. 39

CVm familia Titurnia necessitudo mihi intercedit vetus; ex qua reliquus est M. Titurnius Rufus; qui mihi omni diligentia, atque officio est tuendus. Est igitur in tua potestate, vt ille in me satis, sibi præsidij putet esse. Quapropter eum tibi commendo maiorem in modum; & abs te peto, efficias, vt is commendationem hanc intelligat sibi magno adiumento fuisse. Erit id mihi vehementer gratum.

ARGVMENTVM,
L. & C. Aurelios fratres commendat.

CIC. S. D. Q. ANCARIO Q. F. PROCOS. 40

L. Et C. Aurelios L. F. quibus & ipsis, & patre eorum, viro optimo, familiarissimè vtor, commendo tibi maiorem in modum: adolescentes omnibus optimis artibus ornatos, meos per necessarios, tua amicitia dignissimos. Si vlla mea apud te commendatio valuit, quod scio multas plurimum valuisse; hæc vt valeat, rogo. Quòd si eos honorificè, liberaliterque tractaris, & tibi gratissimos, optimosque adolescentes adiuxerit, & mihi gratissimum feceris. Vale.

ARGVMENTVM.

Gratias agit, & suo, & Pompeij nomine de Luceio benignissimè tractato; eundemque denuo commendat.

CICERO S. D. L. CVLLEOLO. 41

QVæ fecisti L. Lucceij caussa, scire te planè volo, te homini gratissimo commodasse: & cùm ipsi, quæ fecisti, per grata sunt; tum Pompeius, quotiescunque me videt, (videt autem sæpissimè) gratias tibi agit singulares. Addo etiam illud, quod tibi iucundissimum esse certo scio, me ipsum, ex tua erga Lucceium benignitate, maxima voluptate affici. Quod superest, quanquam mihi non est dubium, quin cum antea nostra caussa, nunc iam etiam tuæ constantiæ, gratia, mansurus sis in eadem ista liberalitate; tamen abs te vehementer etiam atq; etiam peto, vt ea, quæ initio ostendisti, deindeque fecisti, etiam ad exitũ augeri, & cumulari per te velis. Id & Lucceio, & Pompeio valdè gratum fore, teque apud eos præclarè positurum, confirmo, & spondeo. De Rep. deque his negotijs, cogitationibusque nostris perscripseram ad te diligenter paucis ante diebus; easque litteras dederam pueris tuis. Vale.

ARGVMENTVM.

Lucceium commendat, iam antè commendatum.

CICERO S. D. CVLL. PROCOS. 42

L. Lucceius meus, homo omnium gratissimus, mirificas tibi apud me gratias egit, cùm diceret, omnia te cumulatissimè,

simè, & liberalissimè procuratoribus suis pollicitum esse. Cùm oratio tua tàm ei grata fuerit, quàm gratam rem ipsam existimas fore, cùm, vt spero, quæ pollicitus es, feceris. Omninò ostenderunt Bulliones, sese Lucceio Pompeij arbitratu satisfacturos; Sed vehementer opus est nobis, & voluntatem, & auctoritatem, & imperium tuum accedere. Quod vt facias, te etiam atque etiam rogo. Illudque mihi gratissimum est, quod ita sciunt Lucceij procuratores, & ita Lucceius, ipse ex litteris tuis, quas ad eum misisti, intellexit; hominis nullius apud te auctoritatem, aut gratiam valere plus, quàm meam. Id vt re experiatur, iterùm, & sæpiùs te rogo. Vale.

ARGVMENTVM.
Oppium commendat Gallio in Ciliciam proficiscenti.

CICERO S. D. Q. GALLIO. 43

ETsi plurimis rebus spero fore, vt perspiciam quod tamen iam pridem perspicio, me à te amari; tamen nunc ea caussa tibi datur, in qua facilè declarare possis tuam erga me beneuolentiam. L. Oppius M. F. Philomeli negotiatur, homo mihi familiaris. Eum tibi vnicè commendo: eoque magis, quòd cùm ipsum diligo; tum quod negotia procurat L. Egnatij Rufi; quo ego vno equite Romano familiarissimè vtor, & qui cùm consuetudine quotidiana, tum officijs plurimis, maximisque mihi coniunctus est. Oppium igitur præsentem vt diligas, Egnatij absentis rem, vt tueare, æquè à te peto, ac si mea negotia essent. Velim memoriæ tua caussa, des litterarum aliquid, quæ tibi in Prouincia reddantur: sed ita conscribas, vt tum, cùm eas leges, facilè recordari possis huius meæ commendationis diligentiam. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGVMENTVM.
Eundem Oppium rursus eidem commendat.

CIC. S. D. Q. GALLIO. 44

ETsi ex tuis, & L. Oppij, familiarissimi mei, litteris cognoui, te memorem commendationis meæ fuisse; idque pro

tua summa erga me beneuolentia, proque nostra necessitudine minimè sum admiratus: tamen etiam atque etiam tibi L. Oppium præsentem, & L. Egnatij, mei familiarissimi, absentis negotia commendo. Tanta mihi cum eo necessitudo est, familiaritasque, vt si mea res esset, non magis laborarem. Quapropter mihi gratissimum feceris, si curaris, vt is intelligat, me à te tantum amari, quantum ipse existimo. Hoc mihi gratius facere nihil potes; idque vt facias vehementer te rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Egnatij, & seruum Anchialum, & negotia Appuleio commendat.

CIC. S. D. APPVLEIO PROQVÆST. 45

L. Egnatio vno equite Romano vel familiarissimè vtor. Eius Anchialum seruum, negotiaque, quæ habet in Asia, tibi commendo non minore studio, quam si rem meam commendarem. Sic enim existimes velim, mihi cum eo non modò quotidianam consuetudinem summam intercedere; sed etiam officia magna, & mutua nostra inter nos esse. Quamobrem etiam atque etiam à te peto, vt cures, vt is intelligat, me ad te satis diligenter scripsisse; nam de tua erga me voluntate non dubitabat. Id vt facias te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Nostium cohæredem suum commendat.

CIC. S. D. APPVLEIO PROQVÆST. 46

L. Nostius Zoilus est cohæres meus, hæres autem patroni sui. Ea re vtrumque scripsi, vt & mihi cum illo caussam amicitiæ scires esse: & hominem probum existimares, qui patroni iudicio ornatus esset. Eum tibi igitur sic commendo, vt vnum ex nostra domo. Valdè mihi gratum erit, si curaris, vt intelligat hanc commendationem sibi apud te magno adiumento fuisse. Vale.

AR-

ARGVMENTVM.
Egnatium, communem amicum, commendat.

CICERO S. D. SILIO. 47

QVid ego tibi commendem eum, quem tu ipse diligis; sed tamen, vt scires, eum non à me diligi solum, verum etiam amari: ob eam rem tibi hæc scribo. Omnium tuorum officiorum, quæ & multa, & magna sunt, mihi gratissimum fuerit, si ita tractaris Egnatium, vt sentiat, & se à me, & me à te amari. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Illa nostra scilicet ceciderunt. Vtamur igitur vulgari consolatione; *Quid si hoc melius?* sed hæc coram. Tu fac quod facis, vt me ames: teque amari à me scias. Vale.

ARGVMENTVM.
Omnes Cyprios, maximèque Paphios commendat.

CICERO S. D. C. SEXTILIO RVFO QVÆST. 48

OMnes tibi commendo Cyprios, sed magis Paphios: quibus tu quæcunque commodaris, erunt mihi gratissima. Eoque facio libentiùs, vt eos tibi commendem, & quod & tuæ laudi, cuius eius fautor sum, conducerem arbitror, cum primus in eam Insulam Quæstor veneris, ea te instituere: quæ sequantur alij. Quæ, vt spero, faciliùs consequere, si & P. Lentuli necessarij tui, legem, & ea, quæ à me constituta sunt, sequi volueris: quam rem tibi confido magnæ laudi fore. Vale.

ARGVMENTVM.
Commendat Q. Pompeium.

CIC. S. D. CVRIO PROCOS. 49

Q. Pompeius Sext. F. multis, & veteris caussibus necessitudinis mihi coniunctus est. Is cùm antea meis commendationibus, & rem, & gratiam, & auctoritatem suam tueris consueuerit: nunc profectò, te Prouinciam obtinente, meis

meis litteris assequi debet, vt nemini se intelligat commendatiorem vnquam fuisse. Quamobrem à te maiorem in modum peto: vt, cùm omnes meos æquè, ac tuos obseruare pro nostra necessitudine debeas; hunc in primis ita in tuam fidem recipias; vt ipse intelligat, nullam rem sibi maiori vsui, aut ornamento, quàm meam commendationem esse potuisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Petit, vt Manium Curium ab omni incommodo, detrimento, molestia integrum conseruet. Vide epist. 17.

CIC. S. D. ARISTO PROCOS. 50

SVmpsi hoc mihi pro tua in me obseruantiæ, quam penitus perspexi, quamdiu Brundisij fuimus, vt ad te familiariter, & quasi pro meo iure scriberem, si qua res esset, de qua valdè laborarem. Man. Curius, qui Patris negotiatur, ita mihi familiaris est, vt nihil possit esse coniunctius. Multa illius in me officia, multa in illum mea, quodque maximum est, summus inter nos amor, & mutuus. Quæ cum ita sint; si vllam in amicitia mea spem habes: si ea, quæ in me officia, & studia Brundisij contulisti, vis mihi etiam gratiora efficere, quamquam sunt gratissima, si me à tuis omnibus amari vides, hoc mihi dare, atque largire; vt Man. Curium sartum, & tectum, vt aiunt, ab omnique incommodo, detrimento, molestia sincerum, integrumq; conserues. Et ipse spondeo, & omnes hoc tibi tui pro me recipient, ex mea amicitia, & ex tuo in me officio maximū te fructum, summamque voluptatem esse capturum. Vale.

ARGVMENTVM.

P. Messienum commendat.

CICERO S. D. P. CÆSIO. 51

P. Messienum, equitem Romanum, omnibus rebus ornatum meumque per familiarem, tibi commendo ea commendatione, quæ potest esse diligentissima. Peto à te, & pro nostra, & pro paterna amicitia, vt eum in tuam fidem recipias, eiusque rem, famamque tueare. Virum bonum, tuaque amicitia dignum tibi adiunxeris mihi gratissimum feceris. Vale.

AR-

ARGVMENTVM.
Hospitem suum Aristotelem commendat.

CICERO S. D. REGI. 52

A. Licinius Aristoteles, Melitensis, antiquissimus est hospes meus, & præterea mihi coniunctus magno vsu familiaritatis. Hæc cùm ita sint, non dubito, quin tibi satis commendatus sit: etenim ex multis cognosco, meam commendationem plurimum apud te valere. Nunc ego à Cæsare liberaui, frequens enim fuerat nobiscum: atque etiam diutius in caussa est, quàm nos commoratur: quò melius te eo existimaturum arbitror. Fac igitur, mi Rex, vt intelligat, has sibi litteras plurimum profuisse. Vale.

ARGVENTVM.
Genucilium Curuum commendat.

CIC. S. D. Q. THERMO PROPRÆT. 53

L. Genucilio Curuo iampridem familiarissimè vtor, optimo viro, & homine gratissimo. Eum tibi penitus commendo, atque trado: primum vt omnibus in rebus ei te commodes, quoad fides tua, dignitasque patietur: patietur autem in omnibus: nihil enim abs te vnquam, quod sit alienum tuis, aut etiam suis moribus, postulabit. Præcipuè autem tibi commendo negotia eius, quæ sunt in Hellesponto: primum, vt obtineat id iuris in agris, quod ei Pariana ciuitas decreuit, & dedit, & quod semper obtinuit sine vlla controuersia: deinde, si quid habebit cum aliquo Hellespontio controuersiæ, vt nullam *διοίκησιν*, reijcias. Sed non mihi videor, cum tibi totum hominem diligentissimè commendarim, singulas ad te eius caussas præscribere debere. Summa illa sit: quidquid officij, beneficij, honoris in Genucillium contuleris, id te existimabo in meipsum, atque in rem meam contulisse. Vale.

ARGVMENTVM.
Primum agit gratias Thermo, quod Maciliũ liberalissimè tractauorit: deinde petit: operam det, ne socrus Marcilij rea fiat.

CI-

CICERO S. D. THERMO PROPRÆT.

54

CVm mihi multa grata sunt, quæ tu, adductus mea commendatione fecisti: tum in primis, quod M. Marcilium amici, atque interpretis mei filium, liberalissimè tractauisti. Venit enim Laodiceam, & tibi apud me mihique propter te gratias maximas egit. Quare, quod reliquum est, à te peto: quando apud gratos homines beneficium ponis, vt eò libentiùs his commodes, operamque des, quoad fides tua patietur, vt socrus adolescentis rea ne fiat. Ego cùm antea studiosè commendabam Marcilium, tùm multò nunc studiosius, quod in longa apparitione singularem, & prope incredibilem patris Marcilij fidem, obtinentiam, modestiamque cognoui. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat Anneium, legatum suum, in controuersia Sardiana.

CICERO S. D. THERMO PROPRÆT.

55

ETsi mihi videor intellexisse, cùm tecum Ephesi de re M. Anneij, legati mei, locutus sum, te ipsius caussa vehementer omnia velle, tamen & M. Anneium tanti facio, vt mihi nihil putem prætermittendum, quod illius intersit; & me à te tanti fieri puto, vt non dubitem, quin ad tuam voluntatem magnus cumulus accedat commendationis meæ. Nam cum iamdiu diligerem M. Anneium; deq; eo sic existimarem, vt res declarat, quòd vltro ei detulerim legationem, cum multi petentibus denegassem; tum vero, postea quam mecum in bello, atque in re militari fuit tanta in eo virtutem, prudentiam, fidem, tantamque erga me beneuolentiam cognoui, vt hominem neminem pluris faciam. Eum cum Sardianis habere controuersiam scis: caussam tibi exposuimus Ephesi: quam tu tamen coram faciliùs, meliusque cognosces. De reliquo mihi mehercule diu dubium fuit, quid ad te potissimum scriberem. Ius enim quemadmodum dicas, clarum, & magna cum tua laude notum est: nobis autem in hac caussa nihil aliud opus est, nisi

te

te iis instituto tuo dicere. Sed tamen cùm me non fugiat: quanta sit in Prætore auctoritas, & præsertim ista integritate, grauitate, clementia, qua te esse inter omnes constat; peto abs te, pro nostra coniunctissima necessitudine: plurimisque officijs paribus, ac mutuis, vt voluntate, auctoritate, studio tuo perficias, vt M. Anneius intelligat, te & sibi amicum esse (quod non dubitat: sæpe enim mecum locutus est) & multò amiciorem his meis litteris esse factum. In tuo toto imperio, atq; Prouincia nihil est, quod mihi gratius facere possis. Iam apud ipsum gratissimum hominem, atq; optimum virum, quam bene positurus sis studium tuum, atque officium, dubitare te non existimo. Vale.

ARGVMENTVM.

Negotia Cluuij Puteolani commendat.

CIC. S. D. THERMO PROPRÆT. 56

CLuuius Puteolanus valde me obseruat, valdèque est mihi familiaris. Is ita sibi persuadet, quod in tua prouincia negotij habet, nisi, te Prouinciam obtinente, meis commendationibus confecerit, id se in perditis, & desperatis habiturum. Nunc, quando mihi ab amico officiosissimo tantum oneris imponitur; ego quoque tibi imponam pro tuis in me summis officijs: ita tamen, vt tibi nolim molestus esse. Mylasij, & Alabandenses pecuniam Cluuio debent. Dixerat mihi Euthydemus, cum Ephesi essem, se curaturum, vt ecdici Mylasij Romam mitterentur; id factum non est; legatos audio missos esse; sed malo ecdicos: vt aliquid confici possit. Quare peto à te, vt eos, & Alabandenses iubeas ecdicos Romam mittere, præterea Philotes Alabandensis ὑποθήκας, Cluuio dedit: hæ commissæ sunt. Velim cures, vt aut de hypothecis decedat, easque procuratoribus Cluuij tradat; aut pecuniam soluat. Præterea Heracleote, & Bargiletæ, qui item debent; aut pecuniam soluant, aut fructibus suis satisfaciant. Caunij præterea debent: sed aiunt se depositam pecuniam habuisse. Id velim cognoscas, &, si intellexeris, eos neque ex dicto, neque ex decreto positam habuisse; des operam,

tam, vt vsuræ Cluuio, instituto tuo, conseruentur. His de rebus eò magis laboro, quòd agitur res Cn.Pompeij etiam,nostri necessarijs;& quòd is magis etiam mihi laborare videtur,quam ipse Cluuius, cui satisfactum esse à nobis, valdè volo. His de rebus te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Petit à Thermo,vt Anneium,legatum suum,remittat:eumque in negotio suo commendat.

CICERO S. D. THERMO PROPRÆT. 57

QVò magis quotidie ex litteris, nuncijsque, bellum magnum esse in Syria cognosco; eò vehementiùs à te pro nostra necessitudine contendo, vt mihi M. Anneium legatum primo quoque tempore remittas. Nam eius opera, consilio, scientia rei militaris, vel maximè intelligo me, & Remp. adiuuari posse. Quod nisi tanta res eius ageretur; nec ipse adduci potuisset, vt à me discederet; neque ego, vt eum à me dimitterem. Ego in Ciliciam proficisci cogito circiter Kal. Maias. Ante eam diem Anneius ad me redeat,oportet. Illud quod tecum & coram, & per litteras diligentissimè egis, id, & nunc etiam atque etiam rogo; curæ tibi sit,vt suum negotium, quod habet cum populo Sardiano, pro caussæ veritate, & pro sua dignitate conficiat. Intellexi ex sua oratione, cùm tecum Ephesi locutus sum, te ipsius Anneij caussa omnia velle; sed tamen sic velim existimes, te mihi nihil gratius facere posse, quàm si intellexero per te, illum ipsum negotium ex sententia confecisse. Idque quamprimum vt efficias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat L. Custidium.

CICERO S. D. C. TITIO L. F. RVFO. PRÆT. VRB. 58

L. Custidius est tribulis, & municeps, & familiaris meus. Is caussam habet,quam caussam ad te deferet. Commendo

do tibi hominem, ficuti tua fides, & meus pudor poſtulat; tantum, vt faciles ad te aditus habeat: quæ equa poſtulabit, vt, iubente te impetret: ſentiatque meam ſibi amicitiam etiam cum longiſsimè abſim, prodeſſe in primis apud te. Vale.

ARGVMENTVM.
Commendat M. Fabium.

CICERO S. D. C. CVRTIO, PRÆDVCEANO PRÆT. 59

M. Fauium vnicè diligo: ſummaq; mihi cum eo conſuetudo, & familiaritas eſt peruetus. In eius controuerſijs quid decernas, à te non peto (ſeruabis, vt tua fides, & dignitas poſtulat, edictum, & inſtitutum tuum) ſed vt quàm faccillimos ad te aditus habeat, quæ erunt æqua, iubente te, impetret: vt meam amicitiam: ſibi etiam cum procul abſim, prodeſſe ſentiat; præſertim apud te. Hoc vehementer etiam atq; etiam te rogo. Vale.

ARGVMENTVM.
Commendat Liuineium libertum.

CICERO S. D. MANVTIO C. F. 60

L. Liuineius Thrypho eſt omnino L. Reguli familiariſsimi mei, libertus; cuius calamitas etiam officioſorem me facit in illum; nam beneuolentior, quàm ſemper fui, eſſe non poſſum: ſed ego libertum eius per ſe ipſum diligo. Summa enim eius erga me officia extiterunt ijs noſtris temporibus; quibus facillimè beneuolentiam hominum, & bonam fidem perſpicere potui. Eum tibi ita commendo: vt homines grati, & memores benemeritos de ſe commendare debent. Pergratum mihi feceris, ſi ille intellexerit, ſe, quod pro ſalute mea multa pericula adierit, ſæpe hyeme ſumma nauigarit, pro tua erga me beneuolentia gratum etiam tibi feciſſe. Vale.

ARGVMENTVM.
Commendat Pinnium in exactione pecuniæ, quam ei Nicaenſes debent.

CI-

CICERO S. D. SILIO PROP. 61

T. Pinnio familiarissimè me vsũ esse, scire te arbitror. Quod quidem ille testamento declarauit, qui me tum tutorem, tum etiam secundum hæredem instituerit. Eius filio, mirè studioso, & erudito, & modesto pecuniam Nicæenses grandem debent, ad H. S. octogies; &, vt audio, in primis volunt ei soluere. Pergratum igitur mihi feceris (quando non modò reliqui tutores, qui sciunt quanti me facias, sed etiam puer ipse sibi persuasit, te omnia mea caussa facturum esse) si dederis operam, quoad tua fides, dignitásque patietur; vt quamprimum pecunia Pinnio soluatur. Nicæensium nomine. Vale.

ARGVMENTVM.

Primum de Attilio gratias agit; deinde Quinctum fratrem commendat.

CICERO S. D. SILIO PROPRÆT. 62

ET in Attilij negotio te amaui; cum enim sero venissem, tamen honestum equitem Romanum beneficio tuo conseruaui: & mehercule semper sic in animo habui, te in meo ære esse propter Lamiæ nostri coniunctionem, & singularem necessitudinem. Itaque primum tibi ago gratias, quod me omni molestia liberas; deinde impudentia prosequor: sed idem sartiam. Te enim semper sic colam, & tuebor, vt quem diligentissimè. Quintum fratrem meum, si me diligis, eo numero cura vt habeas, quo me. Ita magnum beneficium tuum magno cumulo auxeris. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat M. Lænium studiosè admodum.

CICERO S. D. SILIO PROPRÆT. 63

NOn putaui fieri posse, vt mihi verba deessent: sed tamen in M. Lænio commendando desunt. Itaque rem tibi exponam paucis verbis; sed tamen, vt planè perspicere possis voluntatem meam. Incredibile est, quanti faciamus, & ego, & fratet

frater meus,qui mihi cariſſimus eſt,M.Lænium.Id fit cùm plurimis eius officijs, tum ſumma probitate, & ſingulari modeſtia. Eum ego a me inuitiſſimus dimiſi,tum propter familiaritatem, & conſuetudinis ſuauitatem, tum quod conſilio eius fideli, ac bono libenter vtebar. Sed vereor, ne iam mihi ſupereſſe verba putes, quæ dixeram de futura. Commendo tibi hominem, ſicut intelligis me, de quo ea ſupra ſcripſerim debere commendare: à teque vehementer etiam atque etiam peto; vt,quod habet in tua Prouincia negotij, expedias; quod tibi videbitur rectum eſſe, ipſi dicas: hominem facillimum, liberaliſſimumque cognoſces. Itaque te rogo, vt eum ſolutum, liberum, confectis eius negotijs per te, quamprimum ad me remittas. Id mihi, fratrique meo gratiſſimum feceris. Vale.

ARGVMENTVM.

Agit gratias de Nerone honorificentiſſimè tractato: eumque in omnibus rebus vehementer commendat.

CIC. S. D. SILIO. PROPRÆT. 64

NEro meus mirificas apud me tibi gratias egit, prorſus incredibiles: vt nullum honorem ſibi haberi potuiſſe diceret, qui à te prætermiſſus eſſet. Magnum fructus ex ipſo capies; nihil eſt enim illo adoleſcente gratius. Sed mehercule mihi quoque gratiſſimum feciſti. Pluris enim ex omni nobilitate neminem facio. Itaque ſi ea feceris, quæ ille per me tecum agit voluit; gratiſſimum mihi feceris. Primum de Pauſania Albandenſi, ſuſtentes rem, dum Nero veniat: vehementer enim eius cauſſa cupere eum intellexi: itaque hoc valdè te rogo. Deinde Niſeos, quos Nero in primis habet neceſſarios, diligentiſſimèque tuetur, ac defendit, habeas tibi commendatiſſimos; vt intelligat illa ciuitas, ſibi in Neronis patrocinio ſum num eſſe præſidium. Strabonem Seruilium tibi ſæpe commendaui; nunc eò facio id impenſius,quòd eius cauſſam Nero ſuſcepit. Tantum à te petimus,vt agas eam rem; nec relinquas hominem innocentem ad alicuius, tui diſſimilis, quæ-

ftum. Id tum gratum mihi erit; tum etiam exiſtimabo te humanitate tua eſſe vſum. Summa huius epiſtolæ hæc eſt, vt omnes omnibus rebus Neronem,ſicut inſtituiſti atque feciſti. Magnum theatrum habet iſta Prouincia, non vt hæc noſtra, adoleſcentis nobilis, ingenioſi, abſtinentis commendationem, atque gloriam. Quare ſi te fautore vſus erit, ſicut & vtetur profectò, & vſus eſt; ampliſſimas clientelas, acceptas à maioribus, confirmare poterit, & beneficijs ſuis obligare. Hoc in genere ſi eum adiuueris eo ſtudio, quo oſtendiſti; apud ipſum præclariſſimè poſueris, ſed mihi etiam gratiſſimum feceris. Vale.

ARGVMENTVM.

Cupit pactiones per Hyſponem cum ciuitatibus confici: in eoque illum Silio commendat.

CICERO S. D. SILIO PROPRÆT. 65

CVm P. Terentio Hyſpone, qui operas in ſcriptura pro magiſtro dat, mihi ſumma familiaritas, conſuetudoque eſt; multaque & magna inter nos officia paria, & mutua intercedunt. Eius ſumma exiſtimatio agitur in eo, vt pactiones cum ciuitatibus reliquis conficiat. Non me præterij;nos eam rem Epheſi expertos eſſe; neque ab Epheſijs vllo modo impetrare potuiſſe. Sed quando quemadmodum omnes exiſtimant, ego intelligo,tua cùm ſumma integritate,tum ſingulari humanitate, & manſuetudine conſecutus es, vt libentiſſimis Græcis nutu, quod velis conſequare;peto à te maiorem in modum; vt honoris mei cauſſa, hac laude Hyſponem affici velis. Præterea cum ſocijs ſcripturæ mihi ſumma neceſſitudo eſt; non ſolum ob eam cauſſam, quod ea ſocietas vniuerſa in mea fide eſt; ſed etiam quod pleriſque ſocijs vtor familiariſſimè. Ita & Hyſponem meum per ornaris; & ſocietatem mihi coniunctiorem feceris; tuoque ipſa, & ex eius obſeruantia, gratiſſimi hominis: & ex ſociorum gratia, hominum ampliſſimorum, maximum fructum capies: & me ſummo beneficio affeceris,

Sic

Sic enim velim existimes; ex tota tua Prouincia, omnique isto imperio, nihil esse, quod mihi gratius facere possis. Vale.

ARGVMENTVM.

Cæcinam in colligendis Asiaticæ negotiationis reliquijs commendat.

CIC. S. D. P. SERVILIO ISAVRICO PROCOS. 66

A. Cæcinam maximè proprium clientem familiæ vestræ, nō commendarem tibi, cùm scirem, qua fide in tuos, qua clementia in calamitosos soleres esse: nisi me, & patris eius, quo sum familiarissimè vsus memoria, & huius fortuna ita moueret; vt hominis, omnibus mecum studijs, officijsque coniunctissimi mouere debeat. A te hoc omni contentione peto, sic vt maiore, cura, maiore animi labore petere non possim: vt ad ea, quæ tua sponte sine cuiusquam commendatione faceres in hominem tantum, & talem, calamitosum aliquem afferrant cumulum meæ litteræ, quò studiosius eum, quibuscumque rebus possis, iuues. Quod si Romæ fuisses, etiam salutem A. Cæcinæ essemus, opinio mea fert, per te consecuti, de qua tamen magnam spem habemus, freti clementia Collegæ tui. Nunc, quando, iustitiam tuam secutus tutissimum sibi portum prouinciam istam esse duxit: etiam atque etiam te rogo, atque oro, vt eum & in reliquijs veteris negotiationis colligendis iuues, & cæteris rebus tegas, atque tueare. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat Andronem, Arthemonis filium, Laodicensem.

CICERO S. D. SERVILIO. 67

EX Prouincia mea Cilicensi, cui scis τρεῖς διοικήσεις Asiaticas attributas fuisse, nullo sum familiariùs vsus, quam Androne, Arthemonis filio, Laodicensi; eumque habui in ea

ciuitate tum hospitem, tum vehementer ad meæ vitæ rationem,& consuetudinem accomodatum. Quem quidem multò etiam pluris, posteaquam decessi, facere cœpi: quòd multis rebus expertus sum gratum hominem, meique memorem; itaque cum Romæ libentissimè vidi. Non te enim fugit, qui plurimis in ista Prouincia benignè fecisti, quam multi grati reperiantur. Hæc propterea scripsi, vt me non sine caussa laborare intelligeres: & vt tu ipse eum dignum hospitio tuo iudicares. Feceris igitur mihi gratissimum, si ei declararis, quanti me facias: id est, si receperis eum in fidem tuam,& quibuscumque rebus honestè,ac sine molestia tua poteris, adiuueris. Hoc mihi vehementer erit gratum. Idque vt facias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Significat, quàm sibi gratum fuerit, cursum illius nauigationis cognoscere. Petit,vt de statu Prouinciæ, institutisque suis scribat: postremò suum officium ad omnia pollicetur.

CIC. S. D. SERVILIO ISAVRICO PROCOS. COLLEGÆ. 68

GRatæ mihi vehementer tuæ litteræ fuerunt; ex quibus cognoui cursus nauigationum tuarum; significabas enim memoriam tuam nostræ necessitudinis: qua mihi nihil poterat esse iucundius. Quod reliquum est, multò etiam erit gratius, si ad me de Rep. id est de statu Prouinciæ, de institutis, tuis familiariter scribis. Quæ quanquam ex multis pro tua claritate audiam: tamen libentissimè ex tuis litteris cognoscam. Ego ad te, de Reip. summa quid sentiam, non sæpè scribam, propter periculum eiusmodi litterarum: quid agatur autem, scribam, sæpius Sperare tamen videor, Cæsari, Collegæ nostro, fore curæ, & esse, vt habeamus aliquam Rempub. cuius consilijs, magni referebat,te inter esse; sed si tibi vtilius est, id est gloriosius, Asiæ præesse, & istam partem Reipub. male affectam tueri; mihi quoque idem, quod tibi, & laudi tuæ profuturum est, optatius debet esse. Ego, quæ ad tuam dignitatem per-

pertinere arbitrabor, summo studio, diligentiaque curabo: inprimisque tuebor omni obseruantia clarissimum virum patrem tuum; quod & pro vetustate necessitudinis, & pro beneficijs vestris, & pro dignitate ipsius facere debeo. Vale.

ARGVMENTVM.

Petit, vt C. Curtium in fidem recipiat, habeatque in numero suorum.

CIC. S. D. SERVILIO COLLEGÆ. 69

C. Curtius mithres est ille quidem, vt scis libertus Posthumij, familiarissimi mei; sed me colit, & obseruat æquè, atque illum ipsum patronum suum. Apud eum ego sic Ephesi fui, quotiescumque fui, tanquam domi meæ: multaque acciderunt, in quibus, & beneuolentiam eius erga me experiret: & fidem. Itaque si quid aut mihi, aut meorum cuipiam in Asia opus est, ad hunc scribere consueui: huius cùm opera, & fide, tum domo, & re vti, tamquam mea. Hæc ad te eò pluribus scripsi, vt intelligeres, me non vulgariter, nec ambitiosè, sed vt pro homine intimo, ac mihi per necessario scribere. Peto igitur a te, vt in ea controuersia, quam habet de fundo cum quodam Colophonio, & in cæteris rebus, quantum fides tua patietur, quantumque tuo commodo poteris, tantum ei, honoris mei caussa, commodes. Etsi, vt eius modestiam cognoui, grauis tibi nulla in re erit. Si & mea commendatione, & sua probitate, assecutus erit, vti de se bene existimes; omnia se adeptum arbitrabitur. Vt igitur eum recipiam in fidem habeasque in numero tuorum, te vehementer etiam atque etiam rogo. Ego, quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitrabor, omnia studiosè, diligenterque curabo. Vale.

ARGVMENTVM.

T. Ampium Menandrum non vulgariter commendat.

CIC. S. D. SERVILIO COLLEGÆ. 70

QVia non est obscura tua in me beneuolentia, sic fit, vt multi per me tibi velint commendari. Ego autem tribuo non nunquam in vulgus; sed plerumque necessarijs, vt hoc tempore. Nam cum T. Ampio Balbo mihi summa familiaritas, necessitudoque est. Eius libertum T. Ampium Menandrum, hominem frugi, & modestum, & patrono, & nobis vehementer probatum, tibi commendo maiorem in modum. Vehementer mihi gratum feceris, si quibuscumque rebus sine tua molestia poteris, ei commodaris. Quod vt facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat T. Agusium, veterem amicum.

CIC. S. D. SERVILIO COLLEGÆ. 71

MVltos tibi commendem, necesse est, quando omnibus tota nostra necessitudo est, tuaque in me beneuolentia. Sed tametsi omnium caussa, quos commendo, velle debeo; tamen cum omnibus non eadem mihi caussa est. T. Agusius, & comes meus fuit illo miserrimo tempore, & omnium itinerum, nauigationum, laborum, periculorum meorum socius neque hoc tempore discessisset à me, nisi ego ei permisissem. Quare sic tibi eum commendo, vt vnum de meis domesticis & maximè necessarijs. Pergratum mihi feceris, si eum ita tractaris, vt intelligat hanc commendationem sibi magno vsui, atque adiumento fuisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Petit à Seruilio, vt omnibus rebus Carelia benignè faciat, quemadmodum receperat.

CI-

CIC. S. D. SERVILIO COLLEGÆ. 72

CÆrelliæ, necessariæ meæ, rem, nomina, possessiones Asiaticas commendam tibi præsens in hortis tuis, quam potui diligentissimè; tuque mihi, pro tua consuetudine, proque tuis in me perpetuis, maximisque officijs; omnia te facturum liberalissimè recepisti; meminisse te id spero, scio enim solere; sed tamen Cærelliæ procuratores, scripserunt, te, propter magnitudinem Prouinciæ, multitudinemque negotiorum etiam atque etiam esse commonefaciendum. Peto igitur, vt memineris, te omnia, quæ tua fides pateretur, mihi cumulatè recepisse. Equidem existimo habere te magnam facultatem (sed hoc tui est consilij, & iudicij) ex eo S. C. quod in hæredes C. Vennonij factum, est; Cærelliæ commodandi. Id S.C. tu impetrabere pro tua sapientia: scio enim eius ordinis auctoritatem semper apud te magni fuisse. Quod reliquum est, sic velim existimes, quibuscumque rebus Cærelliæ benignè feceris, mihi te gratissimum esse facturum. Vale.

ARGVMENTVM.

Gratulatur de reditu incolumi: gratias agit quodam modo de Egnatio, & Oppio; petit, vt Antipars filios sibi condones.

CICERO S. D. Q. PHILIPPO PROCOS. 73

GRatulor tibi, quod ex Prouincia saluum te ad tuos recepisti incolumi fama, & Rep. Quod si Romæ te vidissem, coram gratias egissem, quòd tibi L. Egnatius familiarissimus meus absens L. Oppius præsens curæ fuisset. Cum Antipatro Derbete mihi non solum hospitium, verum etiam summa familiaritas intercedit. Ei te vehementer succensuisse audiui, & molestè tuli. De re nihil possum iudicare: nisi illud mihi certè persuadeo, te talem virum nihil temerè fecisse. A te autem pro vetere nostra necessitudine etiam atque etiam peto, vt eius filios, qui in tua potestate sunt, mihi potissimum con-

dones: nisi quid existimas in ea re violari existimationem tuam, quod ego si arbitrarer, nunquam te rogarem: mihique tua fama multò antiquior esset, quam illa necessitudo est. Sed mihi ita persuadeo, (potest fieri, vt fallar) eam rem laudi tibi potiùs, quam vituperationi, fore. Quid fieri possit, & quid mea caussa facere possis, (nam quid velis, non dubito) velim, si tibi graue non erit, certiorem me facias. Vale.

ARGVMENTVM.

Oppium præsentem, & Egnatij absentis negotia commendat.

CIC. S. D. PHILIPPO PROCOS. 74

ETsi non dubito, pro tua in me obseruantia, proque nostra necessitudine, quin commendationem meam memoria teneas; tamen etiam atque etiam eundem tibi L. Oppium, familiarem meum, præsentem, & L. Egnatij, familiarissimi mei, absentis negotia commendo. Tanta mihi cum eo necessitudo est, familiaritasque; vt, si mea res esset, nos magis laborarem. Quapropter gratissimum mihi feceris, si curaris, vt is in intelligat me à te tantum amari, quantum ipse existimo. Hoc mihi gratius facere nihil potes: idque vt facias, te vehementer rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat Auianum Flaccum.

CIC. S. D. TITIO T.F. LEGATVS. 75

ETsi non dubito, quin apud te mea commendatio prima satis valeat; tamen obsequor homini familiarissimo C. Auiano Flacco: cuius caussa omnia tum cupio, tum mehercule etiam debeo. De quo & præsens tecum egi diligenter, cum tu mihi humanissimè respondisti; & scripsi ad te accuratè antea; sed putat interesse sua, me ad te quam sæpissimè scribere: Quare velim mihi ignoscas, si, illius voluntati obtemperans, minùs videbor meminisse constantiæ tuæ. A te

idem

idem illud peto, vt de loco, quò deportet frumentum, & de tempore Auiano commodes; Quorum vtrumque per eundem me obtinuit triennium, dum Pompeius isti negotio præfuit summa est, in quo mihi gratissimum facere possis, si curaris, vt Auianus, quando se à me amari putat, me à te amari sciat. Erit id mihi pergratum. Vale.

ARGVMENTVM.

Petit, vt C. Valgius emptam possessionem in agro Fregellano liberam, immunemque habeat.

CICERO S. D. QVATVOR VIRIS, ET DECVRIONIBVS. 76

Tantæ mihi cum Q. Hippio caussæ necessitudinis sunt, vt nihil possit esse coniunctius, quam nos inter nos sumus. Quod nisi ita esset, vterer mea consuetudine, vt vobis nulla in re molestus essem. Etenim vos mihi optimi testes estis, cum mihi persuasum esset, nihil esse, quod à vobis impetrare non possem, nunquam me tamen grauem vobis esse voluisse. Vehementer igitur vos etiam atque etiam rogo, vt honoris mei caussa liberalissimè C. Valgium Hippianum tractetis, remque cum eo conficiatis; vt, quam possessionem habet in agro Fregellano, à vobis emptam, eam liberam, & immunem habere possit. Id si à vobis impetraro, summo me beneficio vestro affectum arbitrabor. Valete.

ARGVMENTVM.

Narrat officium suum: commendat M. Bolanum; petit, vt sibi seruum suum Dionysium restituendum curet.

CIC. S. D. P. SVLPICIO IMP. 77

Cvm his temporibus non sane in Senatum ventitarem, tamen vt tuas litteras legi, non existimaui me saluo iure nostræ veteris amicitiæ, multorumque inter nos officiorum, facere posse, vt honori tuo deessem; Itaque affui; supplic

tionemque tibi lubenter decreui; nec reliquo tempore vllo, aut rei, aut existimationi, aut dignitatis tuæ deero: atque vt hoc tui necessarij sciant, hoc me animo erga te esse, velim facias eos, per litteras certiores; vt, si quid tibi opus sit, ne dubitent mihi iure suo denunciare. M. Bolanum virum bonum, & fortem, & omnibus rebus ornatum, meumque veterem amicum, tibi magnoperè commendo. Pergratum mihi feceris, si curaris, vt is intelligat hanc commendationem sibi magno adiumento fuisse: ipsumque virum optimum gratissimumque cognosces: promitto tibi te ex eius amicitia magnam voluptatem esse capturum. Præterea à te peto maiorem in modum, pro nostra amicitia, & pro tuo perpetuo in me studio, vt in hac re etiam elabores. Dionysius seruus meus, qui meam bibliothecam multorum nummorum tractauit, cum multos libros surripuisset, nec se impunè laturum putaret, aufugit. Is est in Prouincia tua: eum & M. Bolanus, familiaris meus, & multi alij Naronæ viderunt; sed cùm se à me manumissum esse diceret, crediderunt. Hunc tu si mihi restituendum curaris; non possum dicere, quam mihi gratum futurum sit. Res ipsa parua, sed animi mei dolor magnus est. Vbi sit, & quid fieri possit, Bolanus te docebit. Ego si hominem per te recuperato, summo me beneficium affectum arbitrabor. Vale.

ARGVMENTVM.

Petit, vt Democritum Sycionium in suam fidem recipiat.

CICERO S. D. ALIENO PROC[illegible]. 78

DEmocritus Sycionius non solum hospes meus est, sed etiam (quod non multis contingit, Græcis præsertim) valdè familiaris. Est enim in eo summa probitas summa virtus, summa in hospites liberalitas, & obseruantia, meque præ cæteris, & colit, & obseruat, & diligit. Eum tu non modò suorum ciuium, verum etiam prope Achaiæ principem cognosces. Huic ego tantummodo ad tum ad tuam cognitionem patefacio, & munio: cognitum, per se ipsum, quæ tua natura est,

eſt, dignum tua amicitia, atque hoſpitio iudicabis. Peto igitur à te, vt, his litteris lectis, recipias eum in tuam fidem; polliceare omnia te facturum mea cauſſa De reliquo, ſi, id quod confido fore, dignum eum tua amicitia, hoſpitioque cognoueris; peto, vt eum complectare, diligas, in tuis habeas. Erit id mihi maiorem in modum gratum. Vale.

ARGVMENTVM.

Caium, & Marcum Auianos, fratres commendat, alterum præſentem, alterum abſentem.

CICERO S. D. ALIENO PROCOS.

79

ET te ſcire arbitror, quanti fecerim C. Auianum Flaccum: & ego ex ipſo audieram, optimo; & gratiſſimo homine, quam à te liberaliter eſſet tractatus. Eius filios digniſſimos illo patre, meoſque neceſſarios, quos ego vnicè diligo, commendo tibi ſic, vt maiore ſtudio nullos commendare poſſim. C. Auianus in Sicilia eſt: Marcus eſt nobiſcum. Vt illius dignitatem præſentis ornes, rem vtriuſque defendas te rogo. Hoc mihi gratius in iſta Prouincia facere nihil potes; idque vt facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M. TVL-

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM Ad Terentiam Vxorem.

LIBER XIV.

ARGVMENTVM.

Exul deflet suam, suorumque calamitatem: eiusque culpam confert in amicorum consilia vici venditionem prorsus improbat: alia quædam scribit.

CIC. TERENTIÆ, ET TVLLIOLÆ, ET CICERONI SVIS. S. D. I

T litteris multorum, & sermone omnium perfertur ad me, incredibilem tuam virtutem, & fortitudinem esse; teque nec animi, nec corporis laboribus defatigari. Me miserum, te, ista virtute, fide, probitate, humanitate, in tantas ærumnas propter me incidisse! Tulliolamq; nostra, ex quo parte tantas voluptates capiebat, ex eo tantos percipere luctus! Nam quid ego de Cicerone dicam? qui cum primum sapere cœpit, acerbissimos dolores miseriasque percepit. Quæ si, vt tu scribis, fato facta putarem; ferrem paulo facilius; sed omnia sunt mea culpa commissa; qui ab ijs me amari putabam, qui inuidebant: eos, non sequebar, qui petebant. Quòd si nostris consilijs vsi essemus; neq; apud nos tantum valuisset sermo aut stultorum amicorum, aut improborum beatissimi viueremus. Nunc quando sperare nos amici iubent: dabo operam, ne mea valetudo tuo labori desit: Res quanta sit, intelligo, quantoque fuerit facilius manere domi, quam redire. Sed

ta-

tamen, si omnes Tribunos pl. habemus, si Lentulum tam studiosum, quàm videtur, si verò etiam Pompeium, & Cæsarem, non est desperandum. De familia, quomodo placuisse amicis scribis faciemus. De loco, nunc quidem iam abijt pestilentia; sed, quandiu fuit, me non attigit. Plancius, homo officiosissimus, me cupit esse secum, & adhuc retinet. Ego volebam loco magis deserto esse in Epiro, quo neque Hyspo veniret, nec milites: sed adhuc Plancius me retinet; sperat posse fieri, vt mecum in Italiam decedat. Quem ego die si videro; & si in vestrum complexum venero, ac si & vos, & me ipsum recuperaro, satis magnum mihi fructum videbor percepisse & vestræ pietatis, & meæ. Pisonis humanitas, virtus, amor in omnes nos tantus est, vt mihi supra possit: vtinam ea res ei voluptati sit: gloriæ quidem video fore. De Q. fratre nihil ego te accusari; sed vos, cum præsertim tam pauci sitis, volui esse quam coniunctissimos. Quibus me voluisti agere gratias, egit: & me à te certiorem factum esse scripsi. Quod ad me, mea Terentia, scribis, te vi cum vendituram, quid, obsecro te, (me miserum) quid futurum est; & si nos præmet eadem fortuna, quid puero misero fiet; non queo reliqua scribere, (tanta vix lacrymarum est, ne te in eumdem fletum adducam. Tantum scribo: si erunt in officio amici, pecunia non deerit; si non erunt, tu efficere tua pecunia non poteris. Per fortunas miseras nostras, vide; ne puerum perditum perdamus; cui si aliquid erit, ne egeat; mediocri virtute opus est, & mediocri fortuna vt cætera consequatur. Fac valeas, & ad me tabellarios mittas, vt sciam, quid agatur, & vos quid agatis. Mihi omninò iam breuis expectatio est. Tulliolæ, & Ciceroni salutem dic. Valete. Datum ante diem VI. Kal. Dec. Dyrrachij, Dyrrachium veni; quod & libera ciuitas est, & in me officiosa, & proxima Italiæ. Sed si offendet me loci celebritas, alio me conferam, & ad te scribam.

ARGVMENTVM.

Breuitatem suarum litterarum excusat: Pisoni generi officia in se laudat: dolet Terentiæ vicem: rogat, ne suam dotem proijciat, & vt valetudini seruiat.

CIC.

CICERO S. D. TERENTIÆ, ET TVLLIOLÆ, ET CICERONI SVIS. 2

NOli putare me ad quemquam longiores epistolas scribere, nisi si quis ad me plura scripsit, cui puto rescribi oportere; nec enim habeo, quod scribam; nec hoc tempore quidquam difficilius facio. Ad te verò, & ad nostram Tulliolam, non queo sine plurimis lacrymis scribere. Vos enim video esse miserrimas, quas ego beatissimas semper esse volui; idque præstare debui, &, nisi tam timidi fuissemus, præstitissem. Pisonem nostrum merito eius amo plurimum; eum, vt potui, per litteras cohortatus sum, gratiasque egi, vt debui. In nouis Tribunis pl. intelligo spem te habere; id erit firmum, si Pompeij voluntas erit, sed Crassum tamen metuo. A te quidem omnia fieri fortissimè, & amantissimè video: nec miror; sed mæreo casum eiusmodi, vt tantis tuis miserijs meæ miseriæ subleuentur. Nam ad me P. Valerius homo officiosus, scripsit, id quod ego maximo cum fletu legi, quemadmodum a Vesta ad Tabulam Valeriam ducta esses, Hem, mea lux, meum desiderium, vnde omnes opem petere solebant; te nunc, mea Terentia, sic vexari, sic iacere in lacrymis, & sordidibus, idque fieri mea culpa, qui cæteros, seruaui, vt nos periremus? Quod de domo scribis; hoc est de area, ego verò tum denique mihi videbor restitutus, si illa nobis erit restituta: verum hæc non sunt in nostra manu. Illud doleo, quæ impensa facienda est, in eius partem te, miseram, & despoliatam venire. Quod si conficitur negotium; omnia consequentur: sin eadem nos fortuna premet; etiam ne reliquias tuas misera proijcies? Obsecro te, mea vita, quod ad sumptum attinet, siue alios, qui possunt si modo volunt sustinere: & valetudinem istam infirmam, si me amas, noli vexare. Nam mihi ante oculos dies, noctesque versaris; omnes labores te excipere video; timeo, vt sustineas: sed video in te esse omnia: quare, vt id, quod speras, & quod agis, consequamur, serui valetudini. Ego, ad quos scribam, nescio, nisi, aut ad eos, qui ad me scribunt, aut ad eos, de quibus ad me vos aliquid scribitis. Longius, quoniam vobis ita placet, non discedam; sed velim

quam

quam sæpissimè litteras mittatis, præsertim si quid est firmius, quod speremus. Valete, mea desideria, Valete. Datum ad III. Nou. Oct. Thessalonicæ.

ARGVMENTVM.

Quæritur, quòd sua culpa & ipse, & omnes sui maximas in miserias inciderint. Deinde ad varia capita respondet: sed ita dolenter: vt ideo à nonnullis iure fortasse, tanquam mollis, reprehendatur.

TVLLIVS S. D. TERENTIÆ, TVLLIOLÆ, ET CIC. SVIS. 3

ACcepi ab Aristocrito tres epistolas, quas ego lacrymis propè deleui. Conficior enim mærore, mea Terentia; nec me meæ miseriæ magis excruciant, quàm tuæ, vestræque. Ego autē hoc miserior sum, quàm tu, quæ es miserrima; quod ipsa calamitas communis est vtriusque nostrum, sed culpa mea propria est. Meum fuit officium, vel legatione vitare periculum, vel diligentia, & copijs resistere, vel cadere fortiter. Hoc miserius, turpius, indignius nobis nihil fuit; quare cùm dolore conficior, tum etiam pudore. Pudet enim me vxori meæ optimæ suauissimis liberis virtutem, & diligentiam non præstitisse. Nam mihi ante oculos dies, noctesque versatur squalor vester, & mæror, & in firmitas valetudinis tuæ; spes autē salutis per tenuis ostenditur. Inimici sunt multi, inuidi pæne omnes; eijcere nos magnum fuit; excludere facilè est. Sed tamen, quandiu vos eritis in spe non deficiam; ne omnia mea culpa cecidisse videantur. Vt tutò sim, quod laboras, id mihi nunc facillimum est, quem etiam inimici volunt viuere in tantis miserijs; ego tamen faciam, quæ præcipis. Amicis, quibus voluisti, egi gratias: & eas litteras Dexippo dedi; meque de eorum officio scripsi à te certiorem esse factum. Pisonem nostrum mirifico esse studio in nos, & officio, & ego perspicio, & omnes prædicant. Dij faxint, vt tali genero mihi præsenti tecum simul, ac cum liberis nostris frui liceat. Nunc spes reliqua est in nouis Tribunis pl. & in primis quidem diebus: nam si inueterarit, actum est. Ea re ad te statim Aristocritum misi, vt ad me continuo initia rerum, & rationem totius negotij posse scribere. Etsi Dexippo quoque

ita

ita imperaui, statim vt recurreret; & ad fratrem misi, vt crebrò tabellarios mitteret. Nam ego eo nomine sum Dyrrachij hoc tempore, vt quam celerrimè, quid agatur, audiam, & sim tuto; ciuitas enim hæc semper à me defensa est, cum inimici nostri venire dicentur; tum in Epirum ibo. Quod scribis, te, si velim, ad me venturam; ego verò, cum sciam magnam partem istius oneris abs te sustineri, te istic esse volo. Si perficitis, quod agitis: me ad vos venire oportet; sin autem; sed nihil est opus reliqua scribere. Ex primis, aut ad summum secundis litteris tuis constituere poterimus, quid nobis faciendum sit. Tu modò ad me velim omnia diligentissime perscribas: etsi magis iam rem, quàm litteras, debeo expectare. Cura vt valeas: & ita tibi persuadeas, mihi te carius nihil esse, nec vnquam fuisse. Vale mea Terentia; quàm ego videre videor; itaque debilitor lacrymis. Vale. Pridie Kal. Dec. Dyrrachij.

ARGVMENTVM.

Scripta est hæc epistola non solum dolenter, sed etiam molliter. Argumentum est multiplex, quia respondet ad varia capita litterarum Terentiæ.

TVLLIVS S. D. TERENTIÆ TVLLIOLÆ, ET CIC. SVIS. 4

EGo minus sæpè ad vos do litteras, quam possum propterea quod cum omnia mihi tempora sunt misera; tum vero, cum aut scribo ad vos, aut vestras lego, conficior lacrymis sic, vt ferre non possim. Quod vtinam minus vitæ cupidus fuissem; certè nihil, aut non multum in vita mali vidissemus. Quod si nos ad aliquam alicuius commodi aliquando recuperandi spem fortuna reseruauit: minus est erratum à nobis; sin hæc mala fixa sunt: ego verò te quamprimum, mea vita, cupio videre, & in tuo complexu emori; quando neque Dij, quos tu castissimè coluisti, neque homines, quos ego seruaui semper, nobis gratiam retulerunt. Nos Brundusij apud M. Lænium Flaccum dies XIII. fuimus, virum optimum; qui periculum fortunarum, & capitis sui pro mea salute neglexit, neque legis improbissimæ pæna deductus est, quo minus hospi-

hospicii,& amicitiæ ius, officiumque præstaret. Huic vtinã aliquando gratiam referre possimus; habebimus quidẽ semper. Brundisio profecti sumus ad V. Kal. Maias; per Macedoniam Cyzicum petebamus. O me perditum, ô me afflictum! quid nunc rogem, te uenias, mulierem ægram, & corpore, & animo confectam? Non rogem? sine te igitur sim? Opinor, sic agam; si est spes nostri reditus, eam confirmes, & rẽ adiuues: sin, vt ego metuo transactum est; quoquo modo potes, ad me fac uenias. Vnũ hoc scito; si te habebo, non mihi videbor planè periisse. Sed quid de Tulliola mea fiet; iam id uos uidete: mihi deest consilium; sed certè, quoquo modo res se habebit, illius misellæ & matrimonio,& famæ seruiẽdũ est. Quid Cicero meus, quid aget? iste uerò sit in sinu semper,& complexu meo. Nõ queo iam plura scribere impedit mæror. Tu quid egeris nescio, utrũ aliquid teneas: an, quod metuo, planè sis spoliata. Pisonem, vt scribis, spero fore semper nostrum De familia liberata, nihil est, quod te moueat. Primum tuis ita promissum est, te facturam esse, vt quisque esset meritus. Est autẽ in officio adhuc Orpheus: præterea magnoperè nemo. Cæterorum seruorum ea caussa est, vt, si res à nobis abesset, liberti nostri essent, si obtinere potuissent; sin ad nos pertinerent: seruirent, præterquam oppido pauci. Sed hæc minora sunt. Tu quod me hortaris, ut animo sim magno,& spem habeam recuperandæ salutis; id velim sit eiusmodi, vt rectè sperare possimus. Nunc miser quando tuas iam litteras accipiã; quis ad me perferet? quas ego expectassem Brundisii, si esset licitum per nautas, qui tempestatem prætermittere noluerũt Quod reliquum est, sustenta te, mea Terentia, ut potes, honestissimè viximus; floruimus; non vitiũ nostrũ, sed uirtus nostra nos afflixit; peccatum est nullum, nisi quod non vna animam cum ornamentis amisimus. Sed si hoc fuit liberis nostris gratius, nos uiuere; cætera, quanquam ferenda non sunt, feramus; atque ego, qui te confirmo, ipse me non possum. Clodium Philæterum, quod ualetudine oculorum impediebatur hominem fidelem, remisi; Sallustius officio uincet õnes spes. Cennius est perbeneuolus nobis: quem semper spero tui fore obseruantẽ. Sica dixerat, se mecũ fore: sed Brundisio discessit

Cura, quoad potes, vt valeas, & sic existimes, vehementius me tua miseria, quam mea commoueri. Mea Terentia, fidissima, atque optima vxor, & mea carissima Tulliola, & spes reliqua nostra Cicero, valete. Prid. kal. Maii, Brundisio.

ARGVMENTVM.

Scripsit hanc aliquot annis post superiores. L. Paulo, C. Marcello Coss. cùm ex Prouincia Romam rediret. Significat de nauigatione sua, de litteris acceptis, de hæreditate Pratiana

TVLLIVS S. D. TERENT. ET TVLLIÆ SVIS. 5

SI tu, & Tullia, lux nostra, valetis; ego, & suauissimus Cicero ualemus. Pridie Id. Oct. Athenas uenimus, cū sanè aduersis uentis vsi essemus, tardeque, & incommodè nauigassemus. De naue exeūtibus nobis Acastus cū litteris præsto fuit vno & uicesimo die, sanè strenuè. accepi tuas litteras: quibus intellexi, te vereri, ne superiores mihi redditæ nō essét. Omnes sunt redditæ: diligentissimèque à te perscripta sunt omnia: idque mihi gratissimum fuit. Neque sum admiratus, hāc epistolā, quā Acastus attulit, breuem fuisse: iam enim me ipsum expectas, siue nos ipsos: qui quidem quamprimū ad vos venire cupimus: etsi, in quam Rempublicā veniamus intelligo. Cognoui enim ex multorum amicorū litteris, quas attulit Acastus, ad arma rem spectare: vt mihi, cùm venero, dissimulare non liceat, quid sentiam. Sed quando subeunda fortuna est, eò citiùs dabimus operam, vt ueniamus, quò faciliùs de tota re deliberemus. Tu velim, quod commodo ualetudinis tuæ fiat, quam longissimè poteris, obuiam nobis prodeas. De hæreditate Prætiana, quæ quidem mihi magno dolori est (valdè enim illum amaui) hoc uelim cures: si auctio ante meum aduentum fiet; ut Pōponius, aut, si is minus poterit, Camillus nostrum negotium curet. Nos cùm venerimus, reliqua per nos agemus. Sin tu iam Roma profecta eris; tamen curabis, vt hoc ita fiat. Nos, si Dii adiuuabunt, circiter. Id. Nou. in Italia speramus fore. Vos, mea suauissima, & optatissima Terentia, & Tulliola, si nos amatis, curate vt valeatis. Athenis, ad XV. Kalend. Nouemb.

AR-

ARGVMENTVM.

Excusat infrequentiam litterarum: mandat vt creditoribus satisfiat: gratias actas nescio à qua non miratur: Pollicem expectat.

CIC. S. D. TERENTIÆ SVÆ. 6

NEc sæpe est, cui litteras demus; nec rem habemus vllam, quam scribere velimus. Ex tuis litteris, quas proximè accepi, cognoui prædium nullum venire potuisse. Quare vedeatis velim, quo modo satisfiat ei, cui scitis me satisfieri velle. Quòd nostra tibi gratias agit; id ego non miror te mereri, vt ea tibi merito tuo gratias agere possit. Pollicem, si adhuc non est profectus, quamprimum fac extrudas. Cura vt valeas. Idib. Quinct.

ARGVMENTVM.

Exponit, quæ fuerit molestiarum caussa, quoque modo liberatus sit: deinde scribit de sua ad Pompeium nauigatione.

CIC. S. D. TERENTIÆ SVÆ. 7

OMnes molestias, & sollicitudines, quibus, & te miserrimam habui, id quod mihi molestissimum est, Tulliolamque, quæ nobis nostra vita dulcior est, deposui, & eieci. Quid caussæ autem fuerit, postridie intellexi, quàm à uobis discessi. χολὴν ἄκρατον, noctu eieci: statim ita sum leuatus, vt mihi Deus aliquis medicinam fecisse videatur. Cui quidẽ tu Deo, quemadmodum soles, piè, ac castè satisfacias, id est Apollini, & Æsculapio. Nauim spero nos valdè bonam habere; in eam simul atque conscendi, hæc scripsi. Deinde cõscribam ad nostros familiares multas epistolas quibus te, & Tulliolã nostram diligentissimè cõmendabo. Cohortarer vos, quò animo fortiore essetis; nisi vos fortiores cognoscerem, quàm quemquã uirum; & tamen eiusmodi spero negotia esse, vt & vos istic commodissimæ speram esse, & me aliquando cũ similibus nostri Rempubl. defensurum. Tu primum valetudinem tuam velim cures; deinde, tibi si videbitur, villis iis vtare quæ longissimè aberunt à militibus. Fũdo Arpinati bene po-

tenis vti cum familia urbana, si annona carior fuerit. Cicero bellissimus tibi salutem plurimam dicit. Etiam atque etiam vale. Datum VII. Id. Iun.

ARGVMENTVM.

Rogat uxorem, vt valetudinem curet: laudat eius diligentiam: eaque vt deinceps vtatur mandat.

CIC. S. D. TERENT. SVÆ. 8

SI vales, bene est; ego quidem ualeo. Valetudinem tuam uelim cures diligentissimè, nam mihi & scriptum, & nũciatum est, te in febrim subito incidisse. Quod celeriter me fecisti de Cæsaris litteris certiorem; fecisti mihi gratum. Item posthac, si quid opus erit, si quid acciderit noui, facies vt sciam. Cura vt ualeas, Vale. Datum IV. Non. Iun.

ARGVMENTVM.

Significat dolorem suum ex Dolabellæ, generi sui, Tulliolæque filiæ valetudine.

CIC. S. D. TERENT. SVÆ. 9

AD cæteras meas miserias accessit dolor è Dolabellæ valetudine, & Tulliæ. Omninò de omnibus rebus nec quid consilij capiam, nec quid faciam, scio. Tu uelim tuam, & Tulliæ ualetudinem cures. Vale.

ARGVMENTVM.

Mandat, vt cum Attico colloquatur, litteras mittat.

CIC. S. D. TERENT. SVÆ. 10

QVid fieri placeret, scripsi ad Pomponium, serius, quàm oportuit. Cum eo si locuta eris, intelliges, quid fieri velim: Apertiùs scribi, quando ad illum scripseram necesse nõ fuit. De ea re, & de cæteris rebus quamprimum uelim nobis litteras mittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. VII. Id. Quinct.

ARGVMENTVM.

Tulliam ad se venisse dicit: sibi autem in animo esse Ciceronem filium ad Cæsarem mittere.

CI-

CICERO S. D. TERENT. SVÆ. 11

SI vales, bene est: ego ualeo, Tullia nostra uenit ad me Prid. Iun. Cuius sūma uirtute, & singulari humanitate, grauiore etiam sum dolore affectus, nostra factum esse negligētia, ut longē alia in fortuna esset, atque eius pietas, ac dignitas postulabat. Nobis erat in animo Ciceronem ad Cæsarem mittere, & cū eo Cn Sallustiū. Si profectus erit, faciam te certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. XVII. Kal. Quinct.

ARGVMENTVM.

Ferè suum consilium reprehendit, quod, victo in Pharsalia Pompeio, in Italiam redierit, Monet vxorem ne ad ipsū eat

CIC. S. D. TERENT. SVÆ. 12

QVod nos in Italiam saluos uenisse gaudes; perpetuò gaudeas uelim: sed perturbati dolore animi, magnisque iniuriis, metuo, ne id consilii ceperimus, quod non facilè explicare possimus. Quare, quantum potes, adiuua: quid autem possis, mihi in mentem nō uenit. In uiam, quod de te des hoc tempore, nihil est: & longum est iter, & non tutum, & non video, quid prodesse possis, si ueneris. Vale. Datum Prid. Non. Nou. Brundisio.

ARGVMENTVM.

Permittit vxori, vt de nuncio remittendo consilium capiat ex tempore.

CIC. S. D. TERENT. SVÆ. 13

QVod scripsi ad te proximis litteris de nuncio remittendo; quæ sit istius uis hoc tempore, & quæ concitatio multitudinis ignoro. Si metuendus iratus est, quies tamen ab illo fortasse nascetur. Totum iudicabis quale sit; & quod in miserrimis rebus minimè miserum putabis, id facies. Vale. VI. Id. Quinct.

ARGVMENTVM.

Rogat vxorem, & filiam, consulerent & ipsa, & cum amicis, ab Vrbe discendant, necne, aduentu Cæsaris.

TVLLIVS S. D. TERENTIÆ, ET PATER Tulliolæ, duabus animis suis, & Cicero matri optimæ, & suauissimæ sorori.

14

SI nos ualetis, nos ualemus. Vestrum iam consilium est, nō solum meum, quid sit nobis faciendum. Si ille Romam modestè uenturus est; rectè in præsentia domi esse potestis sin homo amens diripiendā Vrbē daturus est; vereor, ut Dolabella ipse satis uobis prodesse possit. Etiam illud metuo, ne iam intercludamini, vt, cum velitis, exire non liceat. Reliquum est, quod ipsæ optimè considerabitis, vestri similes fœminæ sint ne Romæ. Si enim non sunt; videndum est, vt honestè vos esse possitis; quomodocumque nunc se res habet, modò ut hæc uobis loca tenere liceat, bellissimè, vel mecum uel in nostris prædiis esse poteritis. Etiam illud verendum est ne breui tempore fames in Vrbe sit His de rebus velim cum Pomponio, cum Camillo, cum quibus uobis uidebitur cōsideretis; ad summam, animo forti sitis. Labienus rem meliorem fecit; adiuuat etiam Piso, quòd ab Vrbe discedit, & sceleris condemnat generum suum Vos, meæ carissimæ animæ quam sæpissimè ad me scribite, & vos, quid agatis, & quid istic agatur. Quinctus pater, & filius, & Rufus uobis salutem dicunt. Valete. VIII. kal. Quinctus Minturnis.

ARGVMENTVM.

Dicit se mutasse consilium de mittendo ad Cæsarem Cicerone filio. Hac autem epistola videtur scripta post eam, quæ XI. loco impressa est.

TVLLIVS S. D. TERENT. SVÆ. 15

SI uales, bene est; ego ualeo. Constitueramus, vt ad te antea scripseram obuiam Ciceronem Cæsari mittere; sed mutauimus consilium, quia de illius aduentu nihil audiebamus. De cæteris rebus, etsi nihil erat noui, tamen, quid uelimus, & quid hoc tempore putemus opus esse, ex Sicca poteris cognoscere. Tulliam adhuc mecum teneo. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. XII. Kal. Quinct.

AR-

ARGVMENTVM.

Argumentum est de litteris, & de Volumnia.

TVLLIVS S. D. TERENTIÆ SVÆ. 16

SI uales, bene est; ego ualeo. Etsi eiusmodi tempora nostra sunt, ut nihil habeam, quod aut à te litterarum expectem, aut ipse ad te scribam; tamen nescio quomodo, & ipse uestras expecto, & scribo ad uos, cùm habeo, qui ferat. Volumnia debuit in te officiosior esse, quàm fuit: & idipsum, quod fecit, potuit diligentius facere, & cautius. Quanquam alia sunt, quæ magis curemus, magisque doleamus, quæ me ita conficiunt, ut ii uoluerunt, qui me de mea sententia detruserunt. Cura ut ualeas. Pridie Non. Ian.

ARGVMENTVM.

Doloris index epistola.

TVLL. S. D. TERENT. SVÆ. 17

SI quid haberem, quòd ad te scriberem, facerem id & pluribus uerbis, & sæpius. Nunc, quæ sunt negotia, uides: ego autem quomodo sim affectus, ex Lepta, & Trebatio poteris cognoscere. Fac ut tuam, & Tulliæ ualetudinem cures. Vale.

ARGVMENTVM.

Monet vxorem: & filiam, vt maturè considerent, num Romæ tuto esse possint, & cum dignitate.

TVLLIVS S. D. TERENTIÆ, ET PATER suauissimæ filiæ. Cicero matri, & sorori. 18

COnsiderandū vobis etiam atque etiam, animæ meæ, diligenter puto, quid faciatis. Romæ ne sitis, an mecum in aliquo tuto loco: id non solum meum consilium est; sed etiam vestrum. Mihi veniunt in mentē hæc: Romæ vos esse tutò posse per Dolabellam; eamque rem posse nobis adiumento esse, si qua vis, aut si quæ rapinæ fieri cœperint. Sed rursus illud me mouet, quod video, omnes bonos abesse Roma; & eos mulieres suas secum habere. Hæc autem regio, in

qua ego sum nostrorum est tum oppidorum:tum etiam prædiorum;vt & multum esse mecum,& cum abieritis,commode,etiam in nostris prædiis esse possitis. Mihi planè nõ satis constat adhuc,utrum sit melius. Vos uidete, quid aliæ faciãt isto loco fœminę,& ne,cùm uelitis,exire non liceat;id uelim diligenter etiam atque etiam uobiscum,& cum amicis,cõsideretis. Domus ut propugnacula, & præsidiũ habeat, Philotimo dicetis Et uelim tabellarios instituatis certos,ut quotidie aliquas à uobis litteras accipiam. Maximè autem date operã ut ualeatis,si nos uultis ualere. VIII. Kal. Febr Formiis

ARGVMENTVM.

Dolorem significat ex filia valetudine, & difficultatem, quo minus possit propius accedere.

TVLL. S. D. TERENT SVÆ. 19

IN maximis meis doloribus excruciat me ualetudo Tulliæ nostræ. De qua nihil est,quod ad te plura scribam:tibi enim æquè magnæ curæ esse certo scio. Quod me propius uultis accedere, uideo ita esse faciendum; etiam ante fecissem; sed me multa impedierunt,quæ ne nunc quidem expedita sunt. A Pomponio expecto litteras, quas ad me quamprimum perferendas cures uelim. Da operam ut ualeas.

ARGVMENTVM.

Mandat vt in Tusculano omnia sint parata ad hospites accipiendos.

TVLL. S. D. TERENT. SVÆ. 20

IN Tusculanum nos uenturos putamus.aut Nonis,aut postridie. Ibi fac,vt sint omnia parata:plures enim fortasse nobiscum erunt:& ut arbitror,diutius ibi commorabimur. Labrum si in balneo non est,fac, vt sit; item cætera,quæ sunt ad uictum,& ad ualętudinem necessaria. Vale IV. Kal. Oct. de uenusino.

ARGVMENTVM.

Scribit,vt,qua tempus postulabit, prouideat, sibique absenti administret, literasque mittat.

TVLL.

TVLL. S. D. TERENT. SVÆ. 21

SI uales, bene est: ego ualeo. Da operam, ut conualescas: quod opus erit, ut res, tempusque postulat, prouideas, atque administres: & ad me de omnibus rebus, quam sæpissimè litteras mittas. Vale.

ARGVMENTVM.

Dicit se tabellarios expectare, vt consilium capere possit.

TVLL. S. D. TERENT. SVÆ. 22

SI uales, bene est: ego ualeo. Nos quotidie tabellarios uestros expectamus: qui si uenerint, fortasse erimus certiores, quid nobis faciendum sit: faciemusque te statim certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. Kal. Septemb.

ARGVMENTVM.

Nondum se neque de Cæsaris aduentu, neque de eius litteris quidquam scire dicit.

TVLL. S. D. TERENT. SVÆ. 23

SI uales, bene est: ego ualeo. Nos neque de Cæsaris aduentu, neque de litteris, quas Philotimus habere dicitur, quidquam adhuc certi habemus; si quid erit certi, faciam te statim certiorem. Valetudinem tuam fac, ut cures. Vale. IV. Id. Sext.

ARGVMENTVM.

Scribit de litteris à Cæsare acceptis, de eius aduentu, de obuiam itione.

TVLL. S. D. TERENT. SVÆ: 24

SI uales, bene est; ego ualeo. Redditæ mihi iam tandē sunt à Cæsare litteræ, satis liberales; & ipse opinione celeriùs uenturus esse dicitur. Cui utrum obuiam procedam, an hic eum expectem, cùm constituero, faciam te certiorem. Tabellarios mihi uelim quamprimum remittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. Pridie Idib. Sext.

M. TVL.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM

Ad Senatum, & alios.

LIBER XV.

ARGVMENTVM.

Cum Parthi maximis copiis Euphratem, qui terminus erat imperii Romani transissent, sollicitus Cicero de sua Prouincia, item de reliquis, quæ ab impetu belli non longè abessent, monet, vt maiores exercitus summitantur.

M. TVLL. M. F. CIC. PROCOS. S. D. COSS. PRÆT. TRIB. PL. SENAT. P. Q. R. 1

SI uos bene ualetis, bene est: ego quidem ualeo. Etsi non dubiè mihi nunciabatur, Parthos transisse Euphratem cũ omnibus ferè suis copiis; tamen, quod arbitrabar à M. Bibulo Procos. certiora de his rebus ad uos scribi posse statuebã mihi non necesse esse publicè scribere ea, quæ de alterius Prouincia nunciarentur. Postea uerò quàm certissimis auctoribus, legatis, nunc is, litteris sum certior factus, uel quod tanta res erat, vel quod nondum audieramus Bibulum in Syriam venisse, vel quia administratio huius belli mihi cũ Bibulo pæne est communis: quæ ad me delata essent scribenda ad uos putaui. Regis Antiochi Cõmageni legati primi mihi nunciarunt, Parthorum magnas copias Euphratem trãsire cœpisse. Quo nuncio allato, cũ essent nonnulli, qui ei Regi minorem fidem habendam putarent, statui expectandũ esse,

se, si quid certius afferretur. Ad VIII. kal. Oct. cum exercitũ in Ciliciã ducerẽ, in finibus Licaoniæ, & Cappadociæ mihi litteræ redditæ sunt à Tarcõdimoto, qui fidelissimus socius trãs Taurum, amicissimusque populi R. existimatur; Pacorũ Orodis regis Parthorum filium, cũ per magno equitatu Parthico transisse Euphratem, & castra posuisse Tybæ: magnũque tumultum esse in Prouincia Syria excitatum: eodẽ die ab Iamblico, Phylarco Arabũ, quem homines opinantur bene sentire, amicũque esse Reip. nostræ, litteræ de iisdem rebus mihi redditæ sunt. His rebus allatis, etsi intelligebam socios infirmè animatos esse, & nouarũ rerũ expectatione suspensos: sperabam tamen eos, ad quos iam accesseram, quique nostram consuetudinem, integritatẽque perspexerant, amiciores populo Romano esse factos, Ciliciã autẽ firmiorem fore, si æquitatis nostræ particeps facta esset. Et ob eam causam, & vt opprimerentur ii; qui ex Cilicũ gente in armis essẽt, & vt hostis is, qui esset in Syria, sciret exercitũ populi Romani non modò non cedere his nunciis allatis, sed etiam propius accedere exercitum ad Taurum institui ducere. Sed, si quid apud vos auctoritas mea ponderis habet, in ijs præsertim rebus, quas vos audistis, ego pene cerno, magnoperè vos, & hortor, & moneo, vt his Prouincijs serius vos quidem, quam decuit, sed aliquando tamen consulatis. Nos quemadmodum instructos, & quibus præsidiis munitos ad tanti belli opinionem miseritis, non estis ignari. Quod ego negotiũ, non stultitia obcæcatus, sed verecundia deterritus, non recusaui: neque enim vnquam vllum periculum tantum putaui, quod subterfugere mallẽ, quã vestræ auctoritati obtemperare. Hoc autem tẽpore res sese sic habet; vt, nisi exercitum tantum, quantum ad maximũ bellũm mittere soletis, maturè in has Prouincias miseritis; summũ periculum sit, ne amittendæ sint õnes hæ Prouinciæ, quibus vectigalia populi Romani continẽtur. Quamobrem autem in hoc prouinciali delectũ spẽ habeatis aliquam, causa nulla est. Neque multi sunt, & diffugiunt, qui sunt, metu oblato; & quod genus hoc militũ sit, iudicauit vir fortissimus, M. Bibulus in Asia; qui, cũ ei permisissetis, delectũ habere noluerit. Nam sociorum auxilia,

xilia, propter acerbitatē, atque iniurias imperii nostri, aut ita imbecilia sunt, vt non multū nos iuuare possint, aut ita alienata à nobis, vt neque expectandū ab iis, neque committendum iis quidquam esse videatur. Regis Deiotari, & voluntatē, & copias, quantæcūque sunt, nostras esse duco. Cappadocia est inanis. Reliqui Reges, Tyrānique neque opibus satis firmi, nec volūtate sunt. Mihi, in hac paucitate militū, animus certē non deerit: spero, ne consilium quidem: quid casurum sit, incertum est. Vtinam saluti nostræ consulere possimus; dignitati certē consulemus. Valete.

ARGVMENTVM:

Exponit, quid in Prouincia, audito Parthorum aduentu, egerit ad tuendam Prouinciam, & socios in fide continendos: addit de Ario barzane Rege ab insidiis liberato.

CICERO PROCOS. S. D. COSS. PRÆT. TRIB. PL. SENATVI, P. Q. R. 2

SI vos benē valetis, benè est: ego quidem valeo. Cum pridie Kal. Sext. in prouinciam venissem; neque maturiùs propter itineris, & nauigationum difficultatem venire potuissē maximè cōuenire officio meo, Reipub. conducere putaui, parare ea, quæ ad exercitum, quæque ad rem militarē pertinerent. Quæ cū essent à me cura magis, & diligentia, quàm facultate, & copia cōstituta, nūciique & litteræ de bello à parthis, in Prouinciā Syriā illato quotidie fere afferrentur: iter mihi faciendum per Lycaoniā, & per isauros, & per Cappadociā arbitratus sū. Erat enim magna suspciio Parthos, si ex Syria egredi, atque irrūpere in meā Prouinciam conarentur iter eos per Cappadociam, quòd ea maxime pateret, esse facturos, itaque cum exercitu per Cappadociæ partem eā, quę cū Cilicia continens est, iter feci: castraque ad Cybistra, quod oppidum est ad Mōtē Taurū locaui: vt Artuasdes, Rex Armenius, quocunq; animo esset, sciret nō procul à suis finibus exercitū populi Rom. esse: & Deiotarum, fidelissimū Regē, atq; amicissimū Reip. nostræ: maximè coniunctum haberē, hominem cuius, & consilio, & opibus adiuuari posset Resp.

Quo

Quo cũ in loco castra haberẽ ; equitatumque in Ciliciã misisse; vt & meus aduentus iis ciuitatibus,quæ in ea parte essẽt,nunciatus,firmiores animos hominũ faceret:& ego maturè, quid ageretur in Syria, scire possẽ;tempus eius tridui, quod ĩ iis castris morábar in magno officio,&necessario mihi ponẽdum putaui.Cum enim vestra auctoritas intercessisset; vt ego Regẽ Ariobarzanẽ,Eusebem, & Philoromæum tuerer;eiusque Regis salutem,& incolumitatem Regni defenderem? Regi,Regnoque præsidio essem:adiunxissetisque salutẽ eius Regis Populo,Senatuique magnæ curæ esse.quod nullo vnquã de Rege decretũ esset a nostro ordine: existmaui me iudicium vestrum ad Regem deferre debere, eique præsidiũ meum,& fidem,& diligentiã polliceri; vt, quãdo salus ipsius & incolumitas Regni mihi cõmendata esset à vobis,diceret, si quid vellet. Quæ cũ essem in consilio meo cum Rege locutus;initio ille orationis suæ vobis maximas,vt debuit,dein de etiã mihi gratias egit; quod ei permagnum, & perhonorificũ videbatur,Senatui,populoque Rom.tantæ curæ esse salutem suam: neque tantam diligentiam adhibere, & mea fides,& cõmendationis vestræ auctoritas perspici posset Atq; ille primo,quod mihi maximæ lætitiæ fuit,ita mecũ locutus est; vt nullas ĩsidias neque vitæ suæ,neque Regno diceret se, aut intelligere fieri,aut etiã suspicari. Cum ei ego gratulatus essem,idque me gaudere dixisse,cohortatus,vt recordaretur casum illum interitus paterni,& vigilanter se tueretur,atque admonitu Senatus consuleret saluti suæ;tùm a me discessit in oppidum Cibystra.Postero autem die cum Ariarathe,fratre suo, & cum paternis amicis, maioribus natu, ad me in castra venit; perturbatusque, & flens cùm idem, & frater faceret, & amici, meam fidem, vestram commendationem implorare cœpit. Cum admirarer, quid accidisset noui, dixit,ad se indicia manifestarum insidiarum esse delata, quæ esse ante aduentum meum occultata, quod ii, qui ea patefacere possent,propter metum reticuissent;eo autem tempore, spe mei præsidii,cõplures,ea,quæ scirent, audacter ad se detulisse:in his amantissimũ sui, summa pietate præditum fratrem dicere ea,quæ is,me quoque audiẽte,dicebat,se sollicitatum

tatum esse, vt regnare vellet; id, viuo fratre suo, accidere non potuisse: se tamen ante illud tempus eam rem nunquã in medium, propter periculi metum, protulisse. Quæ cũ esset secutus, monui Regem, vt omnem diligentiam ad se conseruandũ adhiberet: amicosque in patris eius fide, atque iudicio probatos, hortatus sum; Regis sui vitam, docti casu acerbissimo patris eius, cum cura, custodiaque defenderent. Cũ Rex à me equitatũ, cohortesque de exercitu meo postularet. & si intelligebam vestro S. C. non modò posse me id facere, sed etiam debere, tamen, cum Resp. postularet, propter quotidianos ex Syria nuncios, vt quamprimum exercitũ ad Ciliciæ fines adducerem; cumque mihi Rex, patefactis, iã insidiis, non egere exercitu populi Rom. sed posse se suis opibus defendere videretur: illum cohortatus sum, vt in sua vita cõseruanda primũ regnare disceret: à quibus perspexisset sibi insidias paratas, in eos vteretur iure regio; pœna afficeret eos, quos necesse esset reliquos metu liberaret; præsidio exercitus mei ad eorũ, qui in culpa essent, timorẽ potius, quàm ad contentionem vteretur; fore autẽ, vt omnes, quãdo S. C. nossent, intelligerent me Regi, si opus esset, ex auctoritate vestra præsidio futurum. Itaque cõfirmato illo, ex eo loco castra moui, & iter in Ciliciam facere institui; cum hac opinione e Cappadocia discedere; vt consilio vestro, casu incredibili: ac pæne diuino Regẽ, quem vos honorificentissimè appellassetis nullo postulante, quemque meæ fidei cõmendasset is, & cuius salutem magnæ vobis curæ esse decreuissetis, meus aduẽtus præsẽtibus insidiis liberasset. Quod ad vos à me scribi, non alienum putaui: vt intelligeretis ex iis, quæ pæne acciderũt, vos multo ãte ne ea acciderent, prouidisse. Eòque vos studiosius feci certiores, quod ĩ Rege Ariobarzane ea mihi signa videor virtutis ingenii, fidei, beneuolentiæque erga vos perspexisse; vt non sine causa tantam curam, diligentiamque in eius uos salutem videamini contulisse. Valete.

A R-

ARGVMENTVM.

Scribit de rumore Parthici belli; & affert excusationem, cur publicè non scripserit.

M. CICERO IMP. S. D. M. CATONI. 3

CVm ad me legati, missi ab Antiocho Commageno, venissent in castra ad Iconium ante diē III. Non. Sept. iique mihi nūciassent, regis Parthorū filium, quo cum esset nupta Regis Armeniorum soror, ad Euphratem cū maximis Parthorū copiis, multarumque praeterea gentium magna manu venisse, Euphratemque iam transire cœpisse: dicique, Armenium Regem in Cappadociam impetum esse facturū; putaui pro nostra necessitudine me hoc ad te scribere oportere. Publicè propter duas causas nihil scripsi; quod & ipsū Cōmagenum legati dicebant ad Senatū statim nuncios, litterasque misisse: & existimabā M. Bibulū Procos. qui circiter Id. Sext. ab Epheso in Syriam nauibus profectus erat, quod secundos ventos habuisset, iam in Prouinciam suam peruenisse, cuius litteris omnia certiora perlatum iri ad Senatum putabā. Mihi, vt in eiusmodi re, tantoq; bello, maximæ curæ est, vt quæ copiis, & opibus tenere vix possumus, ea, mansuetudine, & continentia nostra, sociorum fidelitate, teneamus. Tu velim, vt consuesti, nos absentes diligas, & defendas. Vale.

ARGVMENTVM.

Narrat, quæ in Prouincia gesserit: pro quibus rebus à Catone petit, vt in Senatu supplicationes sibi decernat.

M. CICERO IMP. S. D. M. CATONI. 4

SVmma tua auctoritas fecit, meumque perpetuum de tua singulari virtute iudicium, vt magni mea interesse putarem, & res eas, quas gessissē, tibi notas esse, & non ignorari, à te, qua æquitate, & continentia tuerer socios, Prouinciamque administrarem: his enim à te cognitis, arbitrabar facilius me tibi, quæ vellē, probaturum. Cùm in Prouinciam Pridie kal. Sext. venissem, & propter āni tempus ad exercitum mi-

hi confestim esse eundũ videre,biduum Laodiceæ fui, dein de Apameæ quatriduum; triduũ Synadis,totidem dies, Philomeli.Quibus in oppidis cum magni cõuentus fuissent:multas ciuitates acerbissimis tributis,& grauissimis vsuris,& falso ære alieno liberaui. Cũque ãte aduentũ meum seditione quadam exercitus esset dissipatus; quinque cohortes sine legato,sine tribuno mil. denique etiã sine cẽturione vllo apud philomelũ consedissent;reliquus exercitus esset in Lycaonia M. Anneio legato imperaui,vt eas quinque cohortes ad reliquum exercitũ duceret; coactoque in vnũ locum exercitu, castra in Lycaonia apud iconium faceret. Quod cum ab illo diligenter esset actum;ego in castra ad VII. Kal. Sept. veni; cùm interea superioribus diebus ex S. C. & euocatorum firmam manum,& equitatum satis idoneum,& populorũ liberorum,Regumque sociorum auxilia voluntaria cõparauissem.interim,cum exercitu lustrato iter in Ciliciam facere cœpissem;Kal.Sep.legati à Rege Commageno ad me missi, pertumultuosè,neque tamen non vere,Parthos in Syriã trãsisse,nunciauerunt;Quo audito,vehementer sum commotus cùm de Syria,tũ de mea Prouincia,de reliqua denique Asia. itaque exercitùm mihi ducendum per Cappadocię regionẽ eam, quę Ciliciam attingeret putaui. Nam si me in Ciliciam demisissem,Ciliciam quidẽ ipsam,propter montis Amani naturam,facilè tenuissem(duo sunt enim aditus in Ciliciã ex Syria, quorum vterque paruis præsidiis propter ãgustias intercludi potest; nec est quidquam Cilicia cõtra Syriã munitius)sed me Cappadocia mouebat,quæ patet à Syria,Regesque habet finitimos; qui etiam si sunt amici nobis, tamen apertè parthis inimici esse nõ audent. Itaque in Cappadocia extrema,nõ lõgè à Tauro apud oppidũm Cybistra castra feci; vt & Ciliciã tuerer,& Cappadociã tenens noua finitimorũ consilia impedirẽ. interea in hoc tanto motu,tantaque expectatione maximi belli,res Deiotarus,cui nõ sine caussa plurimum semper,&meo,& tuo,& Senatus iudicio tributum est vir cum beneuolentia,& fide erga populũ Rom.singulari,cũ præstanti magnitudine,& animi,& cõsilii,legatos ad me misit,se cũ omnibus suis copiis in mea castra esse venturũ.Cuius

ius ego studio, officioque commotus, egi ei per litteras gratias; idque vt maturaret, hortatus sum. Cũ autẽ ad Cybistra propter rationem belli quinque dies essem commoratus; Regem Ariobarzanem, cuius salutem à Senatu, te auctore, commendatam habebam, præsentibus insidiis, nec opinãtẽ liberaui; neque solum ei saluti fuit; sed etiam curaui, vt cũ auctoritate regnaret, Metram, & eum, quem tu diligenter mihi cõmendaras, Athenæum; importunitate Athenaidis exilio mulctatos, maxima apud Regem auctoritate, gratiaque cõstitui. Cumque magnum bellum in Cappadocia concitaretur, si sacerdos armis se, quod facturus putabatur, defenderet, adolescẽs, & equitatu, & peditatu, & pecunia paratus, & sociis, qui nouari aliquid volebant; perfeci, ut è regno ille discederet; Rexque sine tumultu, ac sine armis, omni auctoritate aulæ communita, regnum cũ dignitate obtineret. Interea cognoui multorum litteris, atque nunciis, magnas Parthorũ copias, & arabum ad oppidum Antiochiam accessisse: magnũque eorũ equitatum, qui in Ciliciã transisset, ab equitum meorum turmis, & coborte prætoria, quæ erat Epiphaneæ, præsidii caussa; occidione occisum. Quare cum uiderẽ à Cappadocia Parthorum copias auersas, nõ longè à finibus esse Ciliciæ, quam potui maximis itineribus ad Amanum exercitum duxi. Quo ut ueni, hostem ab Antiochia recessisse, Bibulum Antiochiæ esse cognoui: Deiotarumque confestim, iam ad me uenientẽ cum magno, & firmo equitatu, & peditatu, & cum omnibus suis copiis certiorẽ feci, non uideri esse caussam, cur abesset à regno: neque ad eum, si quid fortè non accidisset, statim litteras, nunciosque missurum esse. Cumque eo animo uenissẽ ut utrique Prouinciæ, si ita tempus ferret, subuenirem: tamẽ id, quod iam ante statueram uehementer interesse utriusque Prouinciæ, pacare Amanũ, & perpetuum hostem ex eo mõte tollere, agere perrexi. Cũq; me discedere ab eo mõte simulassem, & alias partes Ciliciæ petere, abessemque ab Amano iter unius diei: & castra apud Epiphaneam fecisse; ad IV. Idus Octobris, cũ aduesperasceret expedito exercitu ita noctu iter feci, vt ad III. Id. Oct. cũ lucesceret, in Amanum adscẽderem, distributisque cohortibus, & auxiliis, cum aliis Quinctus fra-

ter legatus mecum, simul, aliis C. Pontinius legatus, reliquis M. Anneius, & L. Tullius, legati, præessent, plerosque nec opinantes oppressimus; qui occisi captique sunt, interclusi fuga. Eranam autem, quæ fuit non uici instar, sed urbis, quod erat Amani caput; itemque Sepyrā, & Commorim, acriter, & diu repugnantibus, Pontinio illā partem Amani tenente, ex ātelucano tempore usque ad horam diei decimā magna multitudine ostium occisa, cæpimus; castellaque sex capta, cōplura incēdimus. His rebus ita gestis, castra ī radicibus Amani habuimus apud Aras Alexādri quatriduū; & in reliquis Amani delendis, agrisque uastandis, quæ pars eius montis meæ Prouinciæ est, id tempus omne consumpsimus. Confectis his rebus, ad oppidum Eleutherocilicum Pindenissum exercitum adduxi. Quod cum esset altissimo, & munitissimo loco, ab iisque incoleretur, qui ne Regibus quidem vnquam paruissent cum & fugitiuos reciperent, & Parthorū aduentū acerrimè expectarent; ad existimationem imperii pertinere arbitratus sum, comprimere eorum audaciam, quo facilius etiā cæterorum animi, qui alieni essent ab imperio nostro, frangerentur. Vallo, & fossa circūdedi: sex castellis, castrisque maximis sepsi: agere vineis turribus oppugnaui: usus que tormentis multis sagittariis, magno labore meo, sine ulla molestia, sumptuue sociorum, septimo quinquagesimo die rem confeci; vt ōnibus partibus urbis disturbatis, aut incensis, cōpulsi in potestatem meā peruenirent. His erant finitimi, pari scelere, & audacia Tibarani. Ab his Pīdenisso capto, obsides accepi: exercitū in hiberna dimisi: Quinctum fratrem negotio præposui, ut in uicis, aut captis, aut malè pacatis exercitus collocaretur. Nunc uelim tibi sic persuadeas, si de his rebus ad Senatū relatum sit, me existimaturum summā mihi laudem tributā, si tu honorem meum sententia tua, cōprobaris. Idque, etsi talibus de rebus grauissimos homines, & rogare solere, & rogari scio; tamen admonendum potius te a me, quàm rogandum, puto. Tu es enim is, qui me tuis sententiis sæpissimè ornasti: qui oratione, qui prædicatione, qui sūmis laudibus, ī Senatu, in concionibus, ad cælū extulisti: cuius ego semper tanta esse verborum pondera putaui, vt vno uerbo tuo cum mea laude co-

coniũcto, omnia consequi me arbitrarer. Te denique memini, cùm cuidam clarissimo, atque optimo viro supplicationẽ non decerneres, dicere, te decreturum, si referetur ob eas res, quas Consul in vrbe gessisset. Tu idem mihi supplicationem decreuisti rogato, nõ ut multis: *Republ. bene gesta*; sed, vt nemini, *Repub. conseruata* Mitto, quòd ĩuidiã, quod pericula, quod omnes meas tempestates, & subieris, & multo etiã magis, si per me licuisset, subire paratissimus fueris: quod denique inimicum meum, tuum inimicum putaris; cuius etiam interitũ, vt facilè intelligerem mihi quantum tribueres, Milonis causa in Senatu defendenda, approbaris. A me autem hæc sunt profecta, quæ ego in beneficii loco non pono, sed ĩ ueri testimonii, atque iudicii; non vt præstantissimas tuas virtutes tacitus admirarer, [quis enim id non facit?] sed in omnibus orationibus, sententiis dicendis, caussis agendis õnibus scriptis, Græcis Latinis, omni denique varietate litterarum mearum, te non modo iis, quos uididemus; sed iis, de quibus audissemus, õnibus anteferrẽ. Quæres fortasse, quid sit, quod ego hoc nescio quid gratulationis, & honoris à Senatu tanti æstimem. Agã iam tecũ familiariter, vt est, & studiis, & officiis nostris mutuis, & summa amicitia dignum, & necessitudine etiã paterna. Si quisquam fuit unquam remotus, & natura, & magis etiam, ut mihi quidem sentire uideor, ratione, atque doctrina ab inani laude, & sermonibus vulgi; ego profecto is sũ. testis est Consulatus meus; in quo, sicut in reliqua vita, fateor ea me studiosè secutum, ex quibus uera gloria nasci posset; ipsã quidem gloriam per se nunquam putaui expectendã; itaque & Prouinciam ornatam, & spem non dubiam triumphi neglexi. Sacerdotium denique, cùm quemadmodum te existimare arbitror, non difficillimè consequi possem, non appetiuĩ Idem post iniuriam acceptam, quam tu Reipub. calamitatem semper appellas, meam non modo non calamitatem, sed etiam gloriam; studui quàm ornatissima Senatus, Populique Rom. de me iudicia intercedere. Itaque & Augur postea fieri uolui, quod antea neglexeram, & eũ honorem, qui à Senatu tribui rebus bellicis solet, neglectum à me olim, nũc mihi expectendum puto. Huic meæ uoluntati, in qua inest aliqua uis

Ee 2 desi-

desiderii ad sanandum uulnus iniuriæ,ut faueas,adiutorque sis,quod paulo ante me negaram rogaturum, uehementer te rogo:sed ita,si non ieiunium hoc nescio quid,quod ego gessi & contemnendum uidebitur;sed tale,atque tantum,ut multi nequaquam paribus rebus,honores summos à Senatu consecuti sint.Equidem etiam mihi illud animaduertisse uideor [scis enim,quàm attentè te audire soleam]te non tam res gestas,quam mores,instituta,atque uitam Imperatorũ spectare solere in habendis,aut non habendis honoribus.Quod si in mea causa considerabis,reperies me exercitu imbecillo contra metũ maximi belli firmissimum præsidiũ habuisse æquitatem,& continentiam.His ego subsidiis ea sum consecutus quæ nullis legionibus consequi potuissem:vt ex alienissimis sociis amicissimos,ex infidelissimis firmissimos redderé;animosque nouarum rerum expectatione suspensos, ad ueteris imperii beneuolentiam transducerem.Sed nimis hæc multa de me presertim ad te,à quo uno omnium sociorum querelę audiuntur ,cognosces ex iis , qui meis institutis se recreatos putant. Cumque omnes uno prope consensu de me apud te ea,quæ mihi optatissima sunt,prædicabunt;tũ duæ maximæ clientelæ tuæ,Cyprus insula,& Cappadociæ regnum,tecum de me loquentur. Puto etiam regem Deiotarũ , qui uni tibi est maximè necessarius.Quæ si etiam maiora sunt,& in õnibus sæculis pauciores uiri reperti sunt,qui suas cupiditates , quàm qui hostium copias,uincerent;est profecto tuũ, cũ ad res bellicas hæc,quę rariora & difficiliora sunt,genera uirtutis adiunxeris,ipsas etiã illas res gestas iustiores esse,& maiores putare. Extremum illud est , ut quasi diffidens rogationi meæ,philosophiam ad te allegem:qua nec mihi carior vllaunquã res in uita fuit,nec hominũ generi maius à Diis munus ullum est datum.Hæc igitur , quæ mihi tecũ communis est,societas studiorum,atque artiũ nostrarum,quibus à pueritia dediti, ac deuincti soli propemodum nos philosophiam illam ueram,& antiquam,quæ quibusdã otii esse , ac desidiæ uidetur,in forum,atque in Rempublicam,atque in ipsã aciem pęne deduximus,tecũ agit de mea laude : cui negari à Catone fas esse non puto. Quamobrem sic tibi persuadeas uelim,

si mihi

si mihi tua sententia tributus honos ex meis litteris fuerit:me existimaturum,cum auctoritate tua, tum beneuolentia erga me,mihi,quod maximè cupierim,contigisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Excusat se,quod Ciceroni supplicationem non decreuerit, & tamen decretam gaudet, seque de illo honorificentius dicit sensisse,quam eos,qui supplicationem decreuerunt.

M. CATO S. D. M. CICERONI IMP. 5

QVod & Respub.me & nostra amicitia hortatur,libenter facio,ut tuam uirtutem,innocentiam,diligentiam,cognita in maximis rebus domi togati,armati foris: pari industria administrari gaudeam.Itaque,quod pro meo iudicio facere potui,ut innocentia,consilioque tuo defensam Prouinciam,seruatum Ariobarzanis cum ipso Rege,regnum,sociorum reuocatam ad studium Imperii nostri uoluntatẽ sententia mea,& decreto laudarem,feci. Supplicationem decretã, si tu,qua in re nihil fortuito,sed summa tua ratione,& cõtinentia Reip.prouisum est,Diis immortalibus gratulari nos, quam tibi referre acceptum mauis,gaudeo. Quod si triũphi prærogatiuam putas supplicationem,& idcirco casũ potius, quam te,laudari uis,neque supplicationem sequitur semper triumphus:& triumpho multo clarius est,Senatum iudicare, potius mansuetudine,& innocentia Imperatoris Prouinciã, quam ui militum,aut benignitate Deorum,retentam,atque conseruatam esse;quod ego mea sententia censebam. Atque hęc ego idcirco ad te,contra consuetudinem meam,pluribus scripsi;ut,quod maximè uolo,existimes me laborare, ut tibi persuadeam,& me uoluisse de tua maiestate,quod amplissimum sum arbitratus;& quod tu maluisti,factum esse gaudere. Vale,& nos dilige, & instituto itinere seueritatem, diligentiamque sociis,& Rei publicæ præsta.

ARGVMENTVM.

Exponit, eximia cum Catonis laude, quantam voluptatem ceperit ex eius sententia, & ex gratulatione litterarum: petitque vt sibi in adipiscendo triumpho adiutor sit, aut saltem, si adipiscatur, gaudeat.

CIC. S. D. CATONI. 6

LÆtus sum laudari me, inquit Hector, opinor apud Næuium, abs te pater, laudato uiro. Ea est enim profecto iucunda laus, quæ ab iis proficiscitur, qui ipsi in laude uixerũt. Ego uerò, uel gratulatione litterarum tuarũ, uel testimoniis sententiæ dictæ, nihil est, quod me non assecutum putem. Idque mihi tum amplissimum, tum gratissimum est, te libenter amicitiæ dedisse, quod liquido ueritati dares. Et, si nõ modo unus, uerum etiam multi Catones essent in ciuitate nostra, in qua unum extitisse mirabile est; quem ego currum, aut quam lauream cum tua laudatione conferrem? nam ad meum sensum, & ad illum sincerum, ac subtile iudiciũ nihil potest esse laudabilius, quã ea tua oratio, quę est ad me perscripta à meis necessariis. Sed caussam meæ uoluntatis [non enim dicã, cupiditatis] exposui tibi superioribus litteris, quæ etiã si parum iusta tibi uisa est; hanc tamen habet rationem, ut non nimis concupiscendus honos, sed tamẽ, si deferatur à Senatu, minimè aspernandus esse uideatur. Spero autem illum ordinẽ pro meis ob Remp. susceptis laboribus, me non indignum honore, usitato præsertim, existimaturum. Quod si ita erit, tantùm ex te peto, quod amicissimè scribis, ut cum tuo iudicio, quod amplissimum esse arbitraris, mihi tribueris, si id, quod maluero, acciderit, gaudeas. Sic enim fecisse te, & sensisse, & scripsisse uideo; resque ipsa declarat, tibi illum honorem nostrum supplicationis fuisse iucundum, quod scribẽdo affuisti. Hæc enim S. C. non ignoro ab amicissimis eius, cuius de honore agitur, scribi solere. Ego, vt spero, te propediem videbo, atque vtinam Repub. meliore, quàm timeo. Vale.

AR-

ARGVMENTVM.

Gratulatur Marcello de fratre patruele, Consule designato: petitque ab eo, vt sibi quam primum annuo imperio finito, successor mittatur.

CICERO PROCOS. S. D. M. MARCELLO COS. 7

TE & pietatis in tuos, & animi in Rep. & clarissimi, atque optimi Consulatus, C. Marcello Consule facto, fructũ cepisse, vehementer gaudeo. Non dubito, quid præsentes sẽtiant; nos quidem longinqui, & à te ipso missi in vltimas gẽtes, ad cælum mehercule te tollimus verissimis, ac iustissimis laudibus. Nam cum te à pueritia tua vnicè dilexerim; tuque me in omni genere semper amplissimum esse, & volueris, & iudicaris; tum hoc uel tuo facto, vel populi Rom. de te iudicio, multo acrius, vehementiusque diligo, maximaque lętitia afficior, cùm ab omnibus prudentissimis, virisque optimis, õnibus dictis, factis, studiis, institutis, vel me tui similem esse audio, vel te mei. Vnum verò si addis ad præclarissimas res Consulatus tui, vt aut mihi succedat quamprimũ aliquis, aut ne quid accedat temporis ad id, quod tu mihi, & S.C. & lege finitri, omnia me per te consecutum putabo. Cura vt valeas & me absentem diligas, atque defendas. Quæ mihi de Parthis nunciata sunt, quia non putabam à me etiam nunc scribenda esse publicè, propterea ne pro familiaritate quidem nostra volui ad te scribere: ne cùm ad Consulem scripsissem, publicè viderer scripsisse. Vale.

ARGVMENTVM.

C. Marcello de Consulatu gratulatur, suamque illi dignitatem commendat.

CICERO PROCOS. S. D. C. MARCELLO COS. DES. 8

MAxima sum lætitia affectus, cùm audiui te Consulem factum esse, eumque honorem tibi Deos fortunare vo-

lo, atque a te pro tua, parentiſque tui dignitate adminiſtrari. Nam cum te ſemper dilexi, amauique, quòd mei amantiſſimum cognoui in omni varietate rerum mearum; tũ patris tui pluribus beneficiis, vel defenſus triſtibus temporibus, vel ornatus ſecundis, neceſse eſt, vt & ſim totus ueſter, & eſse debeam: cum præſertim matris tuæ, grauiſſimæ, atque optimæ fœminæ: maiora erga ſalutem dignitatemque meã ſtudia quam erant à muliere poſtulanda perſpexerim. Quapropter à te peto maiorem in modum, vt me abſentem diligas, atque defendas. Vale.

ARGVMENTVM.

Gratulatur C. Marcello de filio Conſulè facto; erat autem Collega Ciceronis in auguratu: at libros quoque de iure augurali compoſuit, lib. 2. de Diuin. & Cariſius.

CICERO PROCOS. S. D. C. MARCELLO COLLEGÆ. 9

MArcellum tuũ, Conſulem factum, teque ea lætitia affectum eſse, quam maximè optaſti, mirum in modum gaudeo; idque cum ipſius cauſa, tum quod te omnibus ſecũdiſſimis rebus digniſſimum iudico: cuius erga me ſingularẽ beneuolentiam, vel in labore meo, uel in honore perſpexi: totam denique domum ueſtram, uel ſalutis, uel dignitatis meæ ſtudioſiſſimam, cupidiſſimamque cognoui. Quare gratũ mihi feceris, ſi vxori tuæ Iuniæ, grauiſſimæ, atque optimæ fœminæ, meis uerbis eris gratulatus. A te id, quod conſueſti, peto, vt me abſentem diligas, atque defendas. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat ſtudioſè ſuam exiſtimationem Conſuli Marcello in ſupplicatione decernenda.

M. CICERO IMP. S. D. C. MARCELLO C. F. COS. 10

QVando id accidit, quod mihi maximè fuit optatum, vt omnium Marcellorum Marcellinorũ etiam, (mirificus enim

enim generis, ac nominis vestri fuit erga me sẽper animus) quando ergo ita accidit, vt omnium vestrum studio tuus cõsulatus satisfacere posset, in quem meæ res gestæ, lausque & honor earum potissimum incideret; peto à te id, quod facillimum factu sit non aspernante, vt confido, Senatu; vt quã honorificentissimum S.C. litteris meis recitatis, faciendũ cures. Si mihi tecum minus esset, quam est cũ tuis omnibus; allegarem ad te illos, à quibus intelligis me præcipuè diligi. Patris tui beneficia in me sunt ãplissima; neque enim saluti meæ, neque honori amicior quisquam dici potest. Frater tuus quãti me faciat, semperque fecerit, esse hominem, qui ignoret, arbitror neminem. Domus tua denique tota me semper õnibus summis officiis prosecuta est; neque verò tu in me diligẽdo cuiquam concessisti tuorum. Quare à te peto maiorem in modum, vt me per te quam ornatissimum uelis esse meamque, & in supplicatione decernẽda, & in cæteris rebus existimationem satis tibi esse commendatam putes. Vale.

ARGVMENTVM.

Agit gratias Consuli Marcello, quod supplicationem sibi decreuerit.

CICERO S. D. MARCELLO COS. II

QVantæ tibi curæ meus honos fuerit, & quam idem exteris Consul in me ornando, & amplificando, qui fueras semper cũ parentibus tuis, & cũ tota domo, etsi res ipsa loquebatur, cognoui tamen ex meorum omniũ litteris. Itaque nihil est tantum, quod ego non tua caussa debeam, facturusque sim cum studiosè, tum libenter. Nam magni interest, cui debeas: debere autem nemini malui, quàm tibi; cui me cum studia communia, beneficia paterna, tuaque iam ante coniũxerant; tum accedit, mea quidem sentẽtia, maximum uinculum, quod ita Remp. geris, atque gessisti, qua mihi carius nihil est; vt quantum tibi omnes boni debeant, quominus tantundem ego unus debeã, non recusem. Quamobrem tibi velim ii sint exitus, quos mereris, & quos fore confido. Ego, si me nauigatio non morabitur, quæ incurrebat in ipsas Etesias, propediem te, vt spero, uidebo. Vale.

AR.

hi confeſtim eſſe eundũ videre, biduum Laodiceæ fui, deinde Apameæ quatriduum; triduũ Synadis, totidem dies, Philomeli. Quibus in oppidis cum magni cõuentus fuiſſent: multas ciuitates acerbiſſimis tributis, & grauiſſimis vſuris, & falſo ære alieno liberaui. Cũque ãte aduentũ meum ſeditione quadam exercitus eſſet diſſipatus; quinque cohortes ſine legato, ſine tribuno mil. denique etiã ſine cẽturione vllo apud philomelũ conſediſſent; reliquus exercitus eſſet in Lycaonia M. Anneio legato imperaui, vt eas quinque cohortes ad reliquum exercitũ duceret; coactoque in vnũ locum exercitu, caſtra in Lycaonia apud iconium faceret. Quod cum ab illo diligenter eſset actum; ego in caſtra ad VII. Kal. Sept. veni; cùm interea ſuperioribus diebus ex S. C. & euocatorum firmam manum, & equitatum ſatis idoneum, & populorũ liberorum, Regumque ſociorum auxilia voluntaria cõparauiſſem. interim, cum exercitu luſtrato iter in Ciliciam facere cœpiſsem; Kal. Sep. legati à Rege Commageno ad me miſſi, pertumultuosè, neque tamen non vere, Parthos in Syriã trãſiſse, nunciauerunt; Quo audito, vehementer ſum commotus cùm de Syria, tũ de mea Prouincia, de reliqua denique Aſia. itaque exercitum mihi ducendum per Cappadociȩ regionẽ eam, quȩ Ciliciam attingeret putaui. Nam ſi me in Ciliciam demiſiſsem, Ciliciam quidẽ ipſam, propter montis Amani naturam, facilè tenuiſsem (duo ſunt enim aditus in Ciliciã ex Syria, quorum vterque paruis præſidiis propter ãguſtias intercludi poteſt; nec eſt quidquam Cilicia cõtra Syriã munitius) ſed me Cappadocia mouebat, quæ patet à Syria, Regeſque habet finitimos; qui etiam ſi ſunt amici nobis, tamen apertè parthis inimici eſse nõ audent. Itaque in Cappadocia extrema, nõ lõgè à Tauro apud oppidum Cybiſtra caſtra feci; vt & Ciliciã tuerer, & Cappadociã tenens noua finitimorũ conſilia impedirẽ. interea in hoc tanto motu, tantaque expectatione maximi belli, res Deiotarus, cui nõ ſine cauſſa plurimum ſemper, & meo, & tuo, & Senatus iudicio tributum eſt; vir cum beneuolentia, & fide erga populũ Rom. ſingulari, tũ præſtanti magnitudine, & animi, & cõſilii, legatos ad me miſit, ſe cũ omnibus ſuis copiis in mea caſtra eſse venturũ. Cuius

ius ego studio,officioque commotus, egi ei per litteras gratias; idque vt maturarer,hortatus sum. Cũ autē ad Cybistra propter rationem belli quinque dies essem commoratus; Regem Ariobarzanem,cuius salutem à Senatu,te auctore,commendatam habebam,præsentibus insidiis,nec opinātē liberaui; neque solum ei saluti fuit;sed etiam curaui,vt cũ auctoritate regnaret,Metram,& eum, quem tu diligenter mihi cōmendaras,Athenæum;importunitate Athenaidis exilio mulctatos,maxima apud Regem auctoritate,gratiaque cōstitui. Cumque magnum bellum in Cappadocia concitaretur,si sacerdos armis se,quod facturus putabatur,defenderet, adolescēs,& equitatu,& peditatu,&pecunia paratus,& sociis,qui nouari aliquid volebant;perfeci, ut è regno ille discederet ; Rexque sine tumultu , ac sine armis, omni auctoritate aulæ communita,regnum cũ dignitate obtineret.Interea cognoui multorum litteris,atque nunciis,magnas Parthorũ copias,& arabum ad oppidum Antiochiam accessisse:magnũque eorũ equitatum,qui in Ciliciā transisset,ab equitum meorum turmis,& cohorte prætoria,quæ erat Epiphaneæ,præsidii caussa;occidione occisum.Quare cum uiderē à Cappadocia Parthorum copias auersas,nō longè à finibus esse Ciliciæ,quam potui maximis itineribus ad Amanum exercitum duxi.Quo ut ueni,hostem ab Antiochia recessisse,Bibulum Antiochiæ esse cognoui:Deiotarumque confestim, iam ad me uenientē cum magno,& firmo equitatu,& peditatu,& cum omnibus suis copiis certiorē feci,non uideri esse caussam, cur abesset à regno:neque ad eum,si quid fortè non accidisset,statim litteras,nunciosque missurum esse.Cumque eo animo uenissē ut utrique Prouinciæ,si ita tempus ferret,subuenirem:tamē id,quod iam ante statueram uehementer interesse utriusque Prouinciæ,pacare Amanũ,& perpetuum hostem ex eo mōte tollere,agere perrexi.Cũq; me discedere ab eo mōte simulassem,& alias partes Ciliciæ petere,abessemque ab Amano iter unius diei:& castra apud Epiphaneam fecissē;ad IV.Idus Octobris,cũ aduesperasceret expedito exercitu ita noctu iter feci,vt ad III.Id.Oct.cũ lucesceret,in Amanum adscēderem, distributisque cohortibus,& auxiliis,cum aliis Quinctus fra-

ter legatus mecum, simul, aliis C. Pontinius legatus, reliquis M. Anneius, & L. Tullius, legati, præessent, plerosque nec opinantes oppressimus; qui occisi captique sunt, interclusi fuga. Eranam autem, quæ fuit non uici instar, sed urbis, quod erat Amani caput; itemque Sepyrã, & Commorim, acriter, & diu repugnantibus, Pontinio illã partem Amani tenente, ex ãteluca no tempore usque ad horam diei decimã magna multitudine ostium occisa, cæpimus; castellaque sex capta, cõplura incẽdimus. His rebus ita gestis, castra ĩ radicibus Amani habuimus apud Aras Alexãdri quatriduũ; & in reliquis Amani delendis, agrisque vastandis, quæ pars eius montis meæ Prouinciæ est, id tempus omne consumpsimus. Confectis his rebus, ad oppidum Eleutherocilicum Pindenissum exercitum adduxi. Quod cum esset altissimo, & munitissimo loco, ab iisque incoleretur, qui ne Regibus quidem vnquam paruisent cum & fugitiuos reciperent, & Parthorũ aduentũ acerrimẽ expectarent; ad existimationem imperii pertinere arbitratus sum, comprimere eorum audaciam, quo facilius et.ã cæterorum animi, qui alieni essent ab imperio nostro, frangerentur. Vallo, & fossa circũdedi, sex castellis, castrisque maximis sepsi: agere vineis turribus oppugnaui: usus que tormentis multis sagittariis, magno labore meo, sine ulla molestia, sumptuue sociorum, septimo quinquagesimo die rem confeci; vt õnibus partibus urbis disturbatis, aut incensis, cõpulsi in potestatem meã peruenirent. His erant finitimi, pari scelere, & audacia Tibarani. Ab his Pĩdenisso capto, obsides accepi: exercitũ in hiberna dimisi: Quinctum fratrem negotio præposui, ut in uicis, aut captis, aut malẽ pacatis exercitus collocaretur. Nunc uelim tibi sic persuadeas, si de his rebus ad Senatũ relatum sit, me existimaturum summã mihi laudem tributã, si tu honorem meum sententia tua, cõprobaris. Idque, etsi talibus de rebus grauissimos homines, & rogare solere, & rogari scio; tamen admonendum potius te a me, quàm rogandum, puto. Tu es enim is, qui me tuis sententiis sæpissimẽ ornasti: qui oratione, qui prædicatione, qui sũ mis laudibus, ĩ Senatu, in concionibus, ad cælũ extulisti: cuius ego semper tanta esse verborum pondera putaui, vt vno uerbo tuo cum mea laude co-

coniũcto, omnia consequi me arbitrarer. Te denique memini, cùm cuidam clarissimo, atque optimo viro supplicationẽ non decernẽres, dicere, te decreturum, si referetur ob eas res, quas Consul in vrbe gessisset. Tu idem mihi supplicationem decreuisti togato, nõ ut multis: *Republ. bene gesta*; sed, vt nemini, *Repub. conseruata* Mitto, quòd ĩuidiã, quod pericula, quod omnes meas tempestates, & subieris, & multo etiã magis, si per me licuisset, subire paratissimus fueris: quod denique inimicum meum, tuum inimicum putaris; cuius etiam interitũ, vt facilè intelligerem mihi quantum tribueres, Milonis causa in Senatu defendenda, approbaris. A me autem hæc sunt profecta, quæ ego in beneficii loco non pono, sed ĩ ueri testimonii, atque iudicii; non vt præstantissimas tuas virtutes tacitus admirarer, [quis enim id non facit?] sed in omnibus orationibus, sententiis dicendis, caussis agendis õnibus scriptis, Græcis Latinis, omni denique varietate litterarum mearum, te non modo iis, quos uidissemus; sed iis, de quibus audissemus, õnibus anteferrẽ. Quæ res fortasse, quid sit, quod ego hoc nescio quid gratulationis, & honoris à Senatu tanti æstimem. Agã iam tecũ familiariter, vt est, & studiis, & officiis nostris mutuis, & summa amicitia dignum, & necessitudine etiã paterna. Si quisquam fuit unquam remotus, & natura, & magis etiam, ut mihi quidem sentire uideor, ratione, atque doctrina ab inani laude, & sermonibus vulgi; ego profecto is sũ: testis est Consulatus meus; in quo, sicut in reliqua vita, fateor ea me studiosè secutum, ex quibus uera gloria nasci posset; ipsã quidem gloriam per se nunquam putaui expectendã; itaque & Prouinciam ornatam, & spem non dubiam triumphi neglexi. Sacerdotium denique, cùm quemadmodum te existimare arbitror, non difficillimè consequi possem, non appetiui Idem post iniuriam acceptam, quam tu Reipub. calamitatem semper appellas, meam non modo non calamitatem, sed etiam gloriam; studui quàm ornatissima Senatus, Populique Rom. de me iudicia intercedere, Itaque & Augur postea fieri uolui, quod antea neglexeram, & eũ honorem, qui à Senatu tribui rebus bellicis solet, neglectum à me olim, nũc mihi expectendum puto. Huic meæ uoluntati, in qua inest aliqua uis

desiderii ad sanandum uulnus iniuriæ, ut faueas, adiutorque sis, quod paulo ante me negaram rogaturum, uehementer te rogo: sed ita, si non ieiunium hoc nescio quid, quod ego gessi & contemnendum uidebitur; sed tale, atque tantum, ut multi nequaquam paribus rebus, honores summos à Senatu consecuti sint. Equidem etiam mihi illud animaduertisse uideor [scis enim, quàm attentè te audire soleam] te non tam res gestas, quam mores, instituta, atque uitam Imperatorũ spectare solere in habendis, aut non habendis honoribus. Quod si in mea caussa considerabis, reperies me exercitu imbecillo contra metũ maximi belli firmissimum præsidiũ habuisse æquitatem, & continentiam. His ego subsidiis ea sum consecutus quæ nullis legionibus consequi potuissem: vt ex alienissimis sociis amicissimos, ex infidelissimis firmissimos redderẽ; animosque nouarum rerum expectatione suspensos, ad ueteris imperii beneuolentiam transducerem. Sed nimis hæc multa de me pręsertim ad te, à quo uno omnium sociorum querelę audiuntur, cognosces ex iis, qui meis institutis se recreatos putant. Cumque omnes uno prope consensu de me apud te ea, quæ mihi optatissima sunt, prædicabunt; tũ duæ maximæ clientelæ tuæ, Cyprus insula, & Cappadociæ regnum, tecum de me loquentur. Puto etiam regem Deiotarũ, qui uni tibi est maximè necessarius. Quæ si etiam maiora sunt, & in õnibus sæculis pauciores uiri reperti sunt, qui suas cupiditates, quàm qui hostium copias, uincerent; est profectò tuũ, cũ ad res bellicas hæc, quę rariora & difficiliora sunt, genera uirtutis adiunxeris, ipsas etiã illas res gestas iustiores esse, & maiores putare. Extremum illud est, ut quasi diffidens rogationi meæ, philosophiam ad te allegem: qua nec mihi carior vlla unquã res in uita fuit, nec hominũ generi maius à Diis munus ullum est datum. Hæc igitur, quæ mihi tecũ communis est, societas studiorum, atque artiũ nostrarum, quibus à pueritia dediti, ac deuincti soli propemodum nos philosophiam illam ueram, & antiquam, quæ quibusdã otii esse, ac desidiæ uidetur, in forum, atque in Rempublicam, atque in ipsã aciem pęne deduximus, tecũ agit de mea laude: cui negari à Catone fas esse non puto. Quamobrem sic tibi persuadeas uelim,

si mihi

si mihi tua sententia tributus honos ex meis litteris fuerit: me existimaturum, cum auctoritate tua, tum beneuolentia erga me, mihi, quod maximè cupierim, contigisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat se, quod Ciceroni supplicationem non decreuerit, & tamen decretam gaudet, seque de illo honorificentius dicit sensisse, quam eos, qui supplicationem decreuerunt.

M. CATO S. D. M. CICERONI IMP. 5

QVod & Respub. me & nostra amicitia hortatur, libenter facio, ut tuam uirtutem, innocentiam, diligentiam, cognitam in maximis rebus domi togati, armati foris: pari industria administrari gaudeam. Itaque, quod pro meo iudicio facere potui, ut innocentia, consilioque tuo defensam Prouinciam, seruatum Ariobarzanis cum ipso Rege, regnum, sociorum reuocatam ad studium Imperii nostri uoluntatē sententia mea, & decreto laudarem, feci. Supplicationem decretā, si tu, qua in re nihil fortuito, sed summa tua ratione, & cōtinentia Reip. prouisum est, Diis immortalibus gratulari nos, quam tibi referre acceptum mauis, gaudeo. Quod si triūphi prærogatiuam putas supplicationem, & idcirco casū potius, quam te, laudari uis, neque supplicationem sequitur semper triumphus: & triumpho multo clarius est, Senatum iudicare, potius mansuetudine, & innocentia Imperatoris Prouinciā, quam ui militum, aut benignitate Deorum, retentam, atque conseruatam esse; quod ego mea sententia censebam. Atque hęc ego idcirco ad te, contra consuetudinem meam, pluribus scripsi; ut, quod maximè uolo, existimes me laborare, ut tibi persuadeam, & me uoluisse de tua maiestate, quod amplissimum sum arbitratus; & quod tu maluisti, factum esse gaudere. Vale, & nos dilige, & instituto itinere seueritatem, diligentiamque sociis, & Rei publicæ præsta.

ARGVMENTVM.

Exponit, eximia cum Catonis laude, quantam voluptatem ceperit ex eius sententia, & ex gratulatione litterarum: petitque vt sibi in adipiscendo triumpho adiutor sit, aut saltem, si adipiscatur, gaudeat.

CIC. S. D. CATONI. 6

LÆtus sum laudari me, inquit Hector, opinor apud Næuium, abs te pater, laudato uiro. Ea est enim profecto iucunda laus, quæ ab iis proficiscitur, qui ipsi in laude uixerũt. Ego uerò, uel gratulatione litterarum tuarũ, uel testimoniis sententiæ dictæ, nihil est, quod me non assecutum putem. Idque mihi tum amplissimum, tum gratissimum est, te libenter amicitiæ dedisse, quod liquido ueritati dares. Et, si nõ modo unus, uerum etiam multi Catones essent in ciuitate nostra, in qua unum extitisse mirabile est; quem ego currum, aut quam lauream cum tua laudatione conferrem? nam ad meum sensum, & ad illum sincerum, ac subtile iudiciũ nihil potest esse laudabilius, quã ea tua oratio, quę est ad me perscripta à meis necessariis. Sed caussam meæ uoluntatis [non enim dicã, cupiditatis] exposui tibi superioribus litteris, quæ etiã si parum iusta tibi uisa est; hanc tamen habet rationem, ut non nimis concupiscendus honos, sed tamẽ, si deferatur à Senatu, minimè aspernandus esse uideatur. Spero autem illum ordinẽ pro meis ob Remp. susceptis laboribus, me non indignum honore, usitato præsertim, existimaturum. Quod si ita erit, tantùm ex te peto, quod amicissimè scribis, ut cum tuo iudicio, quod amplissimum esse arbitraris, mihi tribueris, si id, quod maluero, acciderit, gaudeas. Sic enim fecisse te, & sensisse, & scripsisse uideo; resque ipsa declarat, tibi illum honorem nostrum supplicationis fuisse iucundum, quod scribẽdo affuisti. Hæc enim S. C. non ignoro ab amicissimis eius, cuius de honore agitur, scribi solere. Ego, vt spero, te propediem videbo, atque vtinam Repub. meliore, quàm timeo. Vale.

AR-

ARGVMENTVM.

Gratulatur Marcello de fratre patruele, Consule designato: petitque ab eo, vt sibi quam primum annuo imperio finito, successor mittatur.

CICERO PROCOS. S. D. M. MARCELLO COS. 7

TE & pietatis in tuos, & animi in Rep. & clarissimi, atque optimi Consulatus, C. Marcello Consule facto, fructũ cepisse, vehementer gaudeo. Non dubito, quid præsentes sẽtiant; nos quidem longinqui, & à te ipso missi in vltimas gẽtes, ad cælum mehercule te tollimus verissimis, ac iustissimis laudibus. Nam cum te à pueritia tua vnicè dilexerim; tuque me in omni genere semper amplissimum esse, & volueris, & iudicaris; tum hoc uel tuo facto, vel populi Rom. de te iudicio, multo acrius, vehementiusque diligo, maximaque lętitia afficior, cùm ab omnibus prudentissimis, virisque optimis, õnibus dictis, factis, studiis, institutis, vel me tui similem esse audio, vel te mei. Vnum verò si addis ad præclarissimas res Consulatus tui, vt aut mihi succedat quamprimũ aliquis, aut ne quid accedat temporis ad id, quod tu mihi, & S. C. & lege finitri, omnia me per te consecutum putabo. Cura vt valeas, & me absentem diligas, atque defendas. Quæ mihi de Parthis nunciata sunt, quia non putabam à me etiam nunc scribenda esse publicè, propterea ne pro familiaritate quidem nostra volui ad te scribere, ne cùm ad Consulem scripsissem, publicè viderer scripsisse. Vale.

ARGVMENTVM.

C. Marcello de Consulatu gratulatur, suamque illi dignitatem commendat.

CICERO PROCOS. S. D. C. MARCELLO COS. DES. 8

MAxima sum lætitia affectus, cùm audiui te Consulem factum esse, eumque honorem tibi Deos fortunare vo-

enim generis, ac nominis vestri fuit erga me sẽper animus) quando ergo ita accidit, vt omnium vestrum studio tuus cõsulatus satisfacere posset, in quem meæ res gestæ, lausque & honor earum potissimum incideret; petoà te id, quod facillimum factu sit non aspernante, vt confido, Senatu; vt quã honorificentissimum S.C. litteris meis recitatis, faciendũ cures. Si mihi tecum minus esset, quam est cũ tuis omnibus; allegarem ad te illos, à quibus intelligis me præcipuè diligi, Patris tui beneficja in me sunt ãplissima; neque enim saluti meæ, neque honori amicior quisquam dici potest. Frater tuus quãti me faciat, semperque fecerit, esse hominem, qui ignoret, arbitror neminem. Domus tua denique tota me semper õnibus summis officiis prosecuta est; neque verò tu in me diligẽdo cuiquam concessisti tuorum. Quare à te peto maiorem in modum, vt me per te quam ornatissimum uelis esse meamque, & in supplicatione decernẽda, & in cæteris rebus existimationem satis tibi esse commendatam putes. Vale.

ARGVMENTVM.

Agit gratias Consuli Marcello, quod supplicationem sibi decreuerit.

CICERO S. D. MARCELLO COS. II

QVantæ tibi curæ meus honos fuerit, & quam idem exteris Consul in me ornando, & amplificando, qui fueras semper cũ parentibus tuis, & cũ tota domo, etsi res ipsa loquebatur, cognoui tamen ex meorum omniũ litteris. Itaque nihil est tantum, quod ego non tua caussa debeam, facturusque sim cum studiosè, tum libenter. Nam magni interest, cui debeas: debere autem nemini malui, quàm tibi; cui me cum studia communia, beneficia paterna, tuaque iam ante coniũxerant; tum accedit, mea quidem sentẽtia, maximum uinculum, quod ita Remp. geris, atque gessisti, qua mihi carius nihil est; vt quantum tibi omnes boni debeant, quominus tantundem ego unus debeã, non recusem. Quamobrem tibi velim ii sint exitus, quos mereris, & quos fore confido. Ego, si me nauigatio non morabitur, quæ incurrebat in ipsas Etesias, propediem te, vt spero, uidebo. Vale.

A R.

ARGVMENTVM.

Gratulatur de Consulatu, petitque, vt operam det, ne quid sibi temporis ad annuum prouinciale munus addatur.

CICERO IMP. S. D. L. PAVLO COS. DES. 12

ETsi mihi nunquã fuit dubium, quin te populus Rom. pro tuis summis in Republ. meritis, & pro amplissima familiæ dignitate; summo studio, cunctis suffragiis Consulem facturus esset; tamen incredibili lætitia sum affectus cũ id mihi nunciatum est; eumque honorem tibi Deos fortunare volo, a teque ex tui, maiorumque tuorũ dignitate administrari. Atque vtinam præsens illum diem, mihi optatissimum videre potuissem, proque tuis amplissimis, erga me studiis, atque beneficiis tibi operam meam, studiũque nauare. Quàm mihi facultatem quando hic nec opinatus, & improuisus Prouinciæ casus eripuit; tamen, vt te Consulẽ, Rempub. pro tua dignitate gerentem videre possim, magnopere à te peto, vt operam des, efficias, ne quid mihi fiat iniuriæ; neue quid temporis ad meum annuum munus accedat. Quod si feceris, magnus ad tua pristina erga me studia cumulus accedet. Vale.

ARGVMENTVM.

Petit, vt de suis rebus gestis quàm honorificentissimè decernendum curet: suamque illi etiam cæteris in rebus existimationem commendat.

M. CICERO IMP. S. D. L. PAVLO COS. 13

MAxime mihi fuit optatum; Romæ esse tecũ multas ob caussas, sed præcipuè, vt in petendo, & in gerendo Cõsulatu meum tibi debitum studium perspicere posses. Ac petitionis quidem tuæ ratio mihi semper fuit explorata; sed tamen nauare operam volebam. In Consulatu verò cupio equidem te minus habere negotii: sed moleste fero, me Consulẽ tuum studiũ adolescentis perspexisse, te meum, cũ id ætatis sim, perspicere nõ posse. Sed ita fato nescio, quo cõtigisse arbitror, vt tibi ad me ornandũ semper detur facultas, mihi ad remunerandum nihil suppetat præter voluntatẽ. Ornasti Cõsulatum,

fulatum, ornasti reditum meum; incidit meum tēpus rerum gerendarum in ipsum Consulatum tuum, itaque cùm & tua summa āplitudo, & dignitas, & meus magnus honos, magnaque existimatio postulare videatur, vt à te pluribus verbis cōtēdam, ac petam, vt quam honorificentissimum S.C. de meis rebus gestis faciendum cures; non audeo vehementer à te contendere: ne aut ipse tuæ perpetuæ consuetudinis erga me oblitus esse videar, aut te oblitum putem. Quare, vt te velle arbitror, ita faciam: atque ab eo, quem omnes gentes sciunt de me optimè meritum, breuiter petam. Si alii Consules essent, ad te potissimum, Paule, mitterem, vt eos mihi quàm amicissimos redderes; nunc, cum tua sūma potestas summaque auctoritas, notaque ōnibus nostris necessitudo sit, vehementer te rogo, vt & quā honorificentissimè cures decernēdum de meis rebus gestis, & quàm celerrimè dignas res esse, & honore, & gratulatione cognosces ex iis litteris, quas ad te, & Collegā, & Senat. publicè misi; omniumque mearū reliquarum rerum, maximèq; existimationis meæ procurationē susceptā velim habeas; in primisque tibi curæ sit, quod abs te superioribus quoque litteris petiui, ne mihi tempus prorogetur. Cupio te Consulem videre, omniaque, quæ spero, cum absens, tum etiam præsens, te Consule, assequi. Vale.

ARGVMENTVM.

Significat se ea facturum Fabii caussa, quæ Cassius rogarat; dolet se Cassium non vidisse ad Vrbem ex Prouincia redeuntem, rogat, operam det, ne quid sibi ad annuam Prouinciam temporis prorogetur.

CIC. S. D. C. CASSIO PROQ. 14

M. Fabium, quod mihi amicum tua cōmendatione das, nullū in eo facio quæstum. Multi enim anni sunt, cū ille in ære meo est, & à me diligitur propter summā suā humanitatem, & obseruantiam, sed tamen, quòd te ab eo egregiè diligi sensi, multò amicior ei sum factus. Itaque quanquā profecer unt litteræ tuæ; tamen aliquantò plus cōmendationis apud me habuit animus ipsius erga te, mihi perspectus, & cognitus. Sed de Fabio faciemus studiosè, quæ rogas. Tu, mul

xis de caussis, vellem, me conuenire potuisses. Primum vt te, quem tamdiu plurimi facio, tanto interuallo viderem: deinde vt tibi, quod feci per litteras, possem præsens gratulari; tum, vt quibus de rebus vellemus, tu tuis, ego meis, inter nos communicaremus, postremo, vt amicitia nostra, quæ sūmis officiis ab vtroque culta est, sed longis interuallis temporum interruptam consuetudinem habuit cōfirmaretur vehemētius. Id quando non accidit, vtemur bono litterarum, & eadē ferè absentes, quasi corā essemus, consequemur. Vnus scilicet fructus, qui in te vidēdo est, percipi litteris non potest. Alter gratulationis est, is quidem exilior, quia si tibi te ipsum intuens, gratularer: sed tamen & feci ante, & facio nunc, tibique cùm pro rerū magnitudine, quas gessisti, tum pro opportunitate temporis gratulor, quod te de Prouincia decedentem sūma laus, & summa gratia Prouinciæ prosecuta est. Tertiū est, vt id, quod de nostris rebus corā communicassemus inter nos, conficiamus idem litteris. Ego cæterarum rerum caussa tibi Romam properandum magnopere censeo; nā & ea, quæ reliqui, tranquilla de te erant; & hac tua recenti victoria tantū, clarum aduentum tuum fore intelligo. Sed si quæ sunt onera tuorum, si tāta sunt, vt ea sustinere possis: nihil tibi erit lautius nihil gloriosius: sin maiora, considera, ne in alienissimum tēpus cadat aduentus tuus. Huius rei totum consilium tuū est: tu enim scis, quid sustinere possis. Si potes laudabile, atque populare est: sin planè non potes; absens hominū sermones facilius sustinebis. De me autem idē tecum his ago litteris, quod superioribus egi: vt omnes tuos neruos in eo contendas, ne quid mihi ad hāc Prouinciam, quā & Senatus, & populus annuā esse voluit, temporis prorogetur. Hoc à te ita contendo, vt in eo fortunas meas positas putem. Habes Paulum nostrū nostri cupidissimū, est Curio; Est Furnius. Sic velim enitare, quasi in eo sint mihi omnia. Extremū illud est de iis, quæ proposuerā, confirmatio nostræ amicitiæ, de qua pluribus verbis nihil opus est. Tu puer me appetisti, ego autē semper ornamento te mihi fore duxi: fuisti etiā præsidio tristissimis meis tēporibus; accessit post tuum discessum familiaritas mihi cū Bruto tuo maxima. Itaque in vestro ingenio, & īdustria mihi plu-

plurimum, & suauitatis, & dignitatis constitutum puto. Id tu vt tuo studio cōfirmes,te vehementer rogo: litterasque ad me,& cōtinuo mittas,& cum Romam veneris,quam sæpissimè. Vale.

ARGVMENTVM.

Probat suum consilium de bello ciuili non renouando.

CICERO S. D. CASSIO.

15

ETsi vterque nostrū,spe pacis, & odio ciuilis sanguinis, abesse a belli pertinacia voluit:tamē, quando eius consilij princeps ego fuisse videor,plus fortasse tibi præstare ipse debeo,quàm à te expectare; etsi, vt sæpe soleo mecū recordari, sermo familiaris meus tecum,& itē mecū tuus adduxit vtrumque nostrū ad id consilium,vt vno prælio putaremus, si non totam caussam, at certę nostrū iudicium definiri conuenire.Neque quisquam hanc nostram sententiam verè vnquam reprehendit:præter eos, qui arbitrātur melius esse deleri omnino Rempublicam, quā imminutam,& debilitatā manere. Ego autē ex interitu eius nullam spem scilicet mihi proponebam;ex reliquijs, magnam.Sed ea sunt cōsecuta, vt magis mirum sit,accidere illa potuisse, quā nos nō vidisse ea futura:nec,cūm homines essemus, diuinare potuisse.Equidē fateor meā coniecturam hanc fuisse, vt,illo quasi quodā fatali prælio facto,& victores cōmuni saluti consulere vellēt, & uicti suæ;vtrumque autē positum esse arbitrabar in celeritate victoris:quæ si fuisset,eandem clementiam experta esset Africa,quam cognouit Asia,quam etiā Achaia: & vt opinor ipso legato,ac deprecatore.Amissis autē tēporibus,quæ plurimum valēt,præsertim in bellis ciuilibus, interpositus ānus alios induxit,vt victoriam sperarent:alios,vt ipsum vinci cōtemnerent:atque horum malorū ōnium culpā fortuna sustinet. Quis enim aut Alexandrini belli tantam morā huic bello adiunctū iri,aut nescio quem istum Pharnacem Asiæ terrorem illaturum putaret? Nos tamen, in consilio pari, casu dissimili vsi sumus.Tu enim eam partē petisti,vt & consiliis interesses,& quod maximè curā leuat,futura animo prospi-

cere

Quare si iam biennium, aut triennium est, eum virtuti nunciū remisisti, delinitus illecebris voluptatis, in integro res nō bis erit. Quanquā qui cum loquor? cum vno fortissimo viro: qui posteaquam forum attigisti, nihil fecisti, nisi plenissimū āplissimæ dignitatis. In ista ipsa αἱρέσει metuo, ne plus neruorum sit, quàm ego putarim, si modo eam tu plus probas. Quid tibi in mentē venit, inquies? quia nihil habebam aliud, quod scriberem. De Republica enim nihil scribere possum; neque enim, quod sentio, libet scribere. Vale.

ARGVMENTVM.

Quæritur de tabellariorum importunitate; scribit de Syllæ morte, de rumoribus Hispanici belli, de Pansa, de Cassii commemoratione Brundisina.

CICERO. S. D. CASSIO. 17

PRæposteros habes tabellarios: etsi me quidem non offendunt. Sed tamen, cùm à me discedunt, flagitant litteras: cùm ad me veniunt, nullas afferunt. Atque id ipsum facerent cōmodius, si mihi aliquid spatii ad scribendū darent: sed petasati veniunt: comites ad portā expectare dicūt. Ergo ignosces: alteras habebis has breues; sed expecta πάντα περὶ πάντων. Etsi quid ego me tibi purgo, cùm tui ad me inanes veniāt, ad te cum epistolis reuertantur? Nos hic, (tamen ad te scribā aliquid) P. Syllam patrē mortuū habebamus. Alii à latronibus, alij cruditate dicebant: populus nō curabat; combustum enim esse constabat. Hoc tu pro sapientia tua feres æquo animo quanquā πρόσωπον πόλεως amisimus. Cæsarē putabāt molestē laturum, veretem ne hasta refrixisset; Mindius Marcellus, & Attius pigmentarius valdè gaudebāt, se aduersariū perdidisse. De Hispania nihil, sed expectatio valdè magna: rumores tristiores; sed ἀδέσποτοι. Pāsa noster paludatus ad III. K. ian. profectus est: vt quiuis intelligere posset, id, quod tu nuper dubitare cępisti, τὸ καλὸν δι' αὑτὸ αἱρετὸν esse. Nam, quòd multos miseriis leuauit, & quod se in his malis hominē præbuit; mirabiliseū virorū bonorū beneuolentia prosecuta est. Tu quod adhuc Brūdisii moratus es, valdè probo, & gaudeo. Et mehercule

cupiſcant, ad bonos peruenire. Difficile eſt enim hominibus perſuadere, τὸ καλὸν δι' αὐτὸ αἱρετὸν eſſe: ἡδονὴν vero, & ἀναλγησίαν, virtute iuſtitia, τῷ καλῷ, parari, & verum, & probabile eſt. Ipſe enim Epicurus, à quo omnes Catij, & Amaſinij, mali verborum interpretes, proficiſcuntur, dicit οὐκ ἔςιν ἡδέως ἄνευ τοῦ καλῶς, καὶ δικαίως ζῆν: Itaque; & Panſa, qui ἡδονὴν ſequitur, virtutem retinet: & ij, quia nobis φιλήδονοι vocantur, ſunt φιλόκαλοι, καὶ φιλοδίκαιοι omneſque virtutes, & colunt, & retinent. Itaque Sulla, cuius iudicium probare debemus, cum diſſentire philoſopho videret, non quæſiuit, quid bonum eſſet; ſed omnia bona coemit: cuius ego mortem forti mehercule animo tuli. Nec tamen Cęſar diutius nos eum deſiderare patietur; nam habet damnatos, quos pro illo nobis reſtituat: nec ipſe ſectorem deſiderabit, cùm filium viderit. Nunc, vt ad Rempub. redeam, quid in Hiſpanijs geratur, reſcribe. Peream; niſi ſollicitus ſum, ac malo veterem, & clementem dominum habere, quàm nouum, & crudelem experiri. Scis, Cnæus quàm ſit fatuus: ſcis, quomodo crudelitatem virtutem putet: ſcis, quàm ſe ſemper a nobis deriſum putet. Vereor, ne nos ruſtice gladio velit ἀντιμυκτηρίσαι. quid fiat, ſi me diligis, reſcribe. Hui quàm velim ſcire, vtrum iſta ſollicito animo, an ſoluto legas. Sciam enim eodem tempore, quid me facere oporteat. Ne longior ſim, Vale: me, vt facis, ama. Si Cæſar vicit, celeriter me expecta.

ARGVMENTVM.

Scribit, ſe ad illum mittere librum ſuum. De perfecto Oratore, laudat in Sabina gente fidem, & probitatem: petit ab eo creberrimas litteras.

CIC. S. D. TREBONIO. 20

ORatorem meum, (ſic enim inſcripſi) Sabino tuo commendaui, Natio me hominis impulit, vt ei rectè putarem: niſi forte candidatorum licentia hic quoque vſus, hoc ſubito cognomen arripuit? etſi modeſtus eius vultus, ſermoque conſtans habere quiddam à Curibus videbatur. Sed de Sabino ſatis, Tu mi Treboni, quando ad amorem meum ali-

quantulum discedens addidisti; quo tolerabilius feramus igniculum desideri tui, crebris nos litteris appellato: atque, ita, si idem fiet à nobis. Quanquam duæ caussæ sunt, cur tu frequentior in isto officio esse debeas, quàm nos, primum quòd olim solebant; Qui Romæ erant, ad prouinciales amicos de Repub. scribere: nunc tu nobis scribas oportet; res enim publica istic est. Deinde, quod nos alijs officijs tibi absenti satisfacere possumus; tu nobis, nisi litteris, non video, quare alia satisfacere possis. Sed cætera scribes ad nos postea, nunc hæc primo cupio cognoscere; inter tuum cuiusmodi sit; vbi Brutum nostrum videris; quamdiu simul fueris: deinde, cùm processeris longius, de bellicis rebus, de toto negotio: vt existimare possimus, quo statu simus. Ego tantum me scire putabo, quantum ex tuis litteris habebo cognitum. Cura vt valeas, meque ames amore illo tuo singulari.

ARGVMENTVM.

Rogat, vt sui absentis desiderium crebris, & longis epistolis leniat: enumerat Trebonij erga se officia: exponit de Caluo iam mortuo, quid sentiat.

CICERO S. D. TREBONIO. 21

ET epistolam tuam legi libenter, & librum libentissimè. Sed tamen in ea voluptate nunc accepi dolorem, quòd cum incendisses cupiditatem meam consuetudinis augendæ nostræ, (nam ad amorem quidem mihi poterat accedere) cum discedis a nobis; meque tanto desiderio afficis, vt vnam mihi consolationem relinquas, fore, vtriusque nostrum absentis desiderium crebris, & longis epistolis leniatur. Quod ego non modò de me tibi spondere possum; sed de te etiam mihi, nullam enim apud me reliquisti dubitationem quantum me amares. Nam, vt illa omittam, quæ ciuitate teste, fecisti, cùm mecum inimicitias communicasti, cùm me concionibus tuis defendisti, cum Quæstor in mea, atque in publica causa Consulum partes suscepisti, cùm Tribuno pl. Quæstor non paruisti, cui tuis præsertim Collega pareret: vt hæc recentia, quæ meminero semper, obliuiscar; quæ tua sollicitudo de me in armis,

quæ

quæ lætitia in reditu, quæ cura, qui dolor, cùm, ad te curæ, & dolores mei perferrentur, Brundisium denique te ad me venturum fuisse,nisi subito in Hispaniam missus esses;vt hæc igitur omittam; quæ mihi tanti æstimanda sunt, quanti vitam æstimo,& salutem meam,liber iste;quem mihi misisti: quantam habet declarationem amoris tui! plurimùm,quod tibi facetum videtur,quidquid ego dixi:quòd alijs fortasse non item, deinde, quòd illa, siue faceta sunt siue sic, fiunt, narrante te, venustissima, quin etiam,antequam ad me veniatur; risus omnis pœne consumitur. Quòd si in his scribendis nihil aliud, nisi, quod necesse fuit, de vno me tamdiu cogitauisses; ferreus essem, si te non amarem. Cum verò ea, quæ scriptura persecutus es, sine summo amore cogitare non potueris, non possum existimare, plus quemquam à se ipso, quam me à te, amari. Cui quidem ego amori, vtinam cæteris rebus possem, amore certè respondebo, quo tamen ipso tibi confido futurum satis. Nunc ad epistolam venio, cui copiosè, & suauiter scriptæ, nihil est, quod multa respondeam. Primum enim ego illas Caluo litteras misi, non plus,quàm has,quas nunc legis,existimans exituras; aliter enim scribimus,quod eos solos, quibus mittimus, aliter quod multos lecturos putamus. Deinde, ingenium eius melioribus extuli laudibus, quam tu id vere potuisse fieri putas; primum quod ita iudicabam: accutè mouebatur; genus quoddam sequebatur, in quo iudicio lapsus, quo volebat, tamen assequebatur, quod probaret; multæ erant, & reconditæ litteræ,vis non erat:ad eam igitur adhortabar, in excitando autem, & acuendo plurimum valet, si laudes eum, quem cohortere. Habes de Caluo iudicium, & consilium meum, consilium, quòd,cohortandi caussa, laudaui, iudicium quòd de ingenio eius valde existimaui bene. Reliquum est, vt tuam profectione amore prosequar,reditum spe expectem, absentem memoria colam; omne desiderium litteris mittendis, accipiendisque leniam. Tu, velim, tua in me studia, & officia multum tecum recordere; quæ cùm tibi liceat: mihi nefas sit obliuisci: non modo virum bonum me existimabis, verum etiam te a me amari plurimum iudicabis. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM Ad Tironem.

LIBER XVI.

ARGVMENTVM.

Cum rediret Romam Cicero ex Cilicia, ægrum Tironem Patris reliquit, quem his ferè omnibus epistolis rogat, vt valetudinem curet.

TVLLIVS, ET CICERO F. ET Q. S. D. TIRONI humanissimo, & optimo. 1

IDE, quanta in te sit suauitas; duas horas Thyrei fuimus: Xenomenes hospes tam te diligit, quàm si vixerit tecum. Is omnia pollicitus est, quæ tibi essent opus, facturum puto. Mihi placebat, si firmior esses, vt te Leucadē deportares, vt ibi te planè confirmare, videbis, quid curio, quin Lysoni, quid medico placeat. Volebam ad te Marionem remittere; quem, cum meliuscule tibi esset, ad me mitteres; sed cogitaui vnas litteras Marionem afferre posse, me autem crebras expectare Poteris igitur, & facies, si me diligis, vt quotidie sit Acastus in portu. Multi erunt, quibus rectè litteras dare possis, qui ad me libenter perferant: equidem patras euntem neminem prætermittam. Ego omnem spem tui diligenter curandi in Curio habeo; nihil potest illo fieri humanius, nihil nostri amantius, ei te totum trade. Malo te paullo post valentem, quàm statim imbecillum videre. Cura igitur nihil aliud, nisi vt valeas: cætera ego curabo. Etiam atque etiam Vale. Leucade proficiscens. VII. Idus Nouemb.

AR-

ARGVMENTVM.

Scribit de aduersis ventis Corcyre teneri,hortaturque Tironem vt securet;nec nisi confirmatus nauiget.

TVLLIVS, ET CICERO S. D. TIRONI SVO. 2

SEptimum iam diem Corcyræ tenebamur, Quinctus autem pater, & filius Buthroti. Solliciti eramus de tua valetudine mirum in modum, nec mirabamur nihil à te litterarum: ijs enim ventis istinc nauigatur;qui si essent,nos Corcyræ non sederemus. Cura igitur te,& confirma, & cùm commodè & per valetudinem,& per anni tempus nauigare poteris,ad nos amātissimos tui veni. Nemo nos amat,qui te non diligat,carus omnibus:expectatusque venies. Cura,vt valeas etiam atque etiam, Tiro noster. Vale. XV. Kalend, Nouembris Corcyræ.

ARGVMENTVM.

Suum Tironis desiderium significat.

TVLLIVS, ET CICERO MEVS, ET FRATER, ET FRATRIS F. S. D. Tironi suo. 3

PAulo facilius putaui,posse me ferre desiderium tui, sed planè non fero. Et quamquam magni ad honorem nostrum interest,quamprimum ad Vrbem me venire,tamen peccasse mihi videor,qui à te discesserim. Sed quia tua voluntas ea videbatur esse, vt prorsus, nisi confirmato corpore, nolles nauigare; approbaui tuum consilium, neque nunc muto; si tu in eadem es sententia. Sin, postea quàm cibum cepisti, videris tibi me posse consequi,tuum consilium est. Marionem ad te commisi, vt aut tecum ad me quamprimum veniret, aut, si tu moratere,statim ad me rediret. Tu autem hoc tibi persuade, si commodo valetudinis tuæ fieri possit, nihil me male, quàm te esse mecum: sin intelliges opus esse, te Patris: conualescendi caussa,paulum commorari, nihil me male, quàm te valere. Si statim nauigas,nos Leucade consequere; sin te confirmare vis; & comites, & tempestates, & nauem idoneam,

vt habeas diligenter videbis Vnum illud, mi Tiro, videro, si me amas, ne te Marionis aduentus, & hæ litteræ moueāt, quod valetudini tuæ maximè conducet, si feceris; maximè obtemperari voluntati meæ, hæc pro tuo ingenio considera. Non ita te desideramus, vt amemus: amor vt valentem videamus hortatur, desiderium, vt quamprimum illud igitur potiùs. Cura ergo potissimum, vt valeas; de tuis innumerabilibus in me officijs erit hoc grauissimum. III. Non. Nou. Vale.

ARGVMENTVM.

Scribit de sua sollicitudine, suoque ad Alyziam accessu: rogat, vt valetudinem diligenter curet.

TVLLIVS S. D. TIRONI SVO. 4

NOn queo ad te, nec lubet scribere, quo animo sim affectus; tantum scribo, & tibi, & mihi maximæ voluptati fore, si te firmum quamprimum videro. Tertio die abs te ad Alyziam accesseramus: is locus est citra Leucadem stadia CXX. Leucade, aut te ipsum, aut tuas litteras a Marione putabam me accepturum. Quantum me diligis, tantum fac vt valeas, vel quantum te a me scis diligi. Non. Nou. Alyzia.

ARGVMENTVM.

Rogat vt omni cura valetudine seruiat.

TVLLIVS, ET CICERO, ET Q. PATER, ET FILIVS S. D. TIRONI SVO. 5

NOs apud Alyziam, ex quo loco tibi litteras ante dederamus, vnum diem commorati sumus, quod Quinctus nos consecutus non erat: is dies fuit. Non. Nouemb. Inde ante lucem proficiscentes ante diem IIX. Id. Nou. has litteras dedimus. Tu si nos omnes amas, & præcipuè me, magistratum tuum, confirma te. Ego valdè suspenso animo exspecto, primum te scilicet, deinde Marionem cum tuis litteris. Omnes cupimus, ego in primis, quamprimum te videre: sed, mi Tiro, valentem: Quare nihil properaris, satis quotidie te videro, si valebis. Vtilitatibus tuis possum carere: te valere tua caussa primum volo, tum mea, mi Tiro. Vale.

AR-

ARGVMENTVM.
Ferè tota est hortatio ad curandam valetudinem.

TVLLIVS TIRONI SVO S. D. ET CICERO. ET Q. PATER, ET Q. F. 6

VArie sum affectus tuis litteris; valde priore pagina perturbatus, paulum antea recreatus. Quare nunc quidem non dubito, quin quoad planè valeas, te neque nauigationi neque viæ committas. Satis te mature videro, si planè confirmatum videro. De medico, & tu bene existimari scribis, & ego sic audio; sed planè curationes eius non probo; ius enim dandum tibi non fuit, cum κακοςόμαχος, esses, sed tamen, & ad illum scripsi accuratè, & ad Lysonem. Ad Curium vero suauissimum hominem, & summi officij, summæque humanitatis multa scripsi: in his etiam, vt, si tibi videretur, te ad se transferret. Lyso enim noster, vereor, ne negligentior sit primum, quia omnes Græci: deinde, quod, cum à me litteras accepisset, mihi nullas remisit. Sed eum tu laudas tu igitur, quid faciendum sit, iudicabilis. Illud, mi Tiro, te rogo, sumptui ne parcas vlla in re, qua ad valetudinem opus sit. Scripsi ad Curium, quod dixisses, daret medico ipsi puto aliquid dandum esse, quo sit studiosior. Innumerabilia tua sunt in me officia, domestica, forensia, vrbana, prouincialia in re priuata in publica, in studijs, in litteris nostris; omnia viceris, si, vt spero te validum videro. Ego puto, te bellissimè, si rectè erit, cum Quæstore Mescinio decursurum non inhumanus est, teque, vt mihi visus est; diligit, & cum valetudini tuæ diligentissimè consulueris; tum, mi Tiro consulito nauigationi. Nulla in re iam te festinare volo: nihil laboro, nisi vt saluus sis. Sic habeto, mi Tiro, neminem esse, qui me amet, quin idem te amet: & cùm tua, & mea maximè intereft te valere, tum multis est curæ. Adhuc, dum mihi nullo loco deesse vis, nunquam te confirmare potuisti. Nunc te nihil impedit: omnia depone, corpori serui. Quantam diligentiam in valetudinem tuam contuleris; tanti me fieri à te iudicabo. Vale, mi Tiro, Vale, Vale, & Salue. Lepra tibi salutem dicit, & omnes. Vale. Septimo Idus Nouembris. Leucade.

ARGVMENTVM.

Idem argumentum, vt Tiro valetudinem curet.

TVLLIVS, ET CIC. ET Q. Q. S. D. TIRONI. 7

TErtiam ad te hanc epistolam scripsi eadem die, magis instituti mei tenendi caussa, quia nactus eram, cui darem, quàm, quod haberem quid scriberem. Igitur illa, quantum me diligis, tantum adhibe in te diligentiæ. Ad tua innumerabilia in me officia adde, hoc, quod mihi erit gratissimum omnium. Cum valetudinis rationem, vt spero habueris, habeto etiam nauigationis. In Italiam euntibus ad me litteram dabis, vt ego euntem Patras neminem prætermitto. Cura, cura te, mi Tiro. Quando non contigit, vt simul nauigares, nihil est, quod festines: nec quod quidquam cures, nisi vt valeas. Etiam atque etiam Vale, VIII. Idus Nouemb. Actio, vesperi.

ARGVMENTVM.

Etiam Q. Cicero significat, quanta cura sibi Tironi valetudo sit.

Q. CICERO S. D. TIRONI. 8

MAgnæ nobis est solicitudini valetudo tua, nam tametsi qui veniunt, *ἀκινδυναμέν, χρονιώτερα δὲ* nunciant, tamen in magna consolatione ingens inest sollicitudo, si diutius à nobis absuturus est is, cuius vsum, & suauitatem desiderando sentimus. Attamen quamquam videre te tota cogitatione cupio; tamen te penitus rogo, ne tam longè nauigationi, & viæ per hyemem, nisi bene firmum committas: ne nauiges, nisi explorate. Vix in ipsis tectis, & oppidis frigus infirma valetudine vitatur ne dum in mari, & via sit facilè abesse ab iniuria temporis.

ψύχος δὲ λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώτατον

inquit Euripides. Cui tu quantum credas, nescio: ego certè singulos eius versus singula testimonia puto. Effice, si me diligis, vt valeas, & vt ad nos firmus, ac valens quamprimum venias. Amas nos, & vale. Q. F. tibi salutem plurimam dicit.

AR-

ARGVMENTVM.

Nauigationis descriptio, & ad curandam valetudinem beneuolentia plena cohortatio.

TVLLIVS, ET CICERO S.D. TIRONI SVO. 9

NOs à te, vt scis, discessimus ad IV. Non. Nouembr. Leucadem venimus ad VIII. Idus Nouemb. ad VII. Actium; tibi propter tempestatem ad VI. Id. morati sumus. Inde ad V. Id. Corcyram bellissimè nauigauimus. Corcyræ fuimus vsque ad XVI. kal. Decemb. tempestatibus retenti Ad. XV. Kal. a portu Corcyræorum ad Cassiopen stadia CXX. processimus. Ibi retenti ventis sumus vsque ad IX. kal. interea, qui cupidè profecti sunt, multi naufragia fecerunt. Nos eo die cænati soluimus: inde, austro lenissimo, cœlo sereno, nocte illa, & die postero in Italiam ad Hydruntem ludibundi peruenimus eodemque vento postridie (id erat ad VII. kal. Decembris) hora quarta Brundisium venimus, eodemque tempore simul nobiscum oppidum introijt Terentia, quæ te facit plurimi. Ad V. Kal. Decembris seruus Cn. plancij Brundisij tandem aliquando mihi à te expectatissimas litteras reddidit, datas Idibus Nouembr. quæ me molestia valde leuauerunt, vtinam omnino liberassent, sed tamen Asclapo medicus planè confirmat, prope diem te valentem fore. Nunc quidem ego te hortor, vt omnem diligentiam adhibeas ad conualescendum. Tuam prudentiam, temperantiam, amorem erga me noui; scio te omnia facturum, vt nobiscum, quamprimum sis; sed tamen ita velim, vt ne quid properes. Symphoniam Lysonis velim vitasses, ne in quartam hebdomadam incideres; sed quando pudori tuo maluisti obsequi, quam valetudini, reliqua cura. Curio misi, vt medico honos haberetur, & tibi daret, quod opus esset; me, cui iussisset, curaturum; equum, & multum Brundisij tibi reliqui. Romæ, vereor, ne ex kalen. Ianuarij. Magni tumultus sint: nos agemus omnia modice. Reliquum est, vt te hoc rogem, & à te petam, ne temerè nauiges. Solent nautæ festinare, quæstus sui caussa; cautus sis mi Tiro; mare magnum, & difficilem tibi restat. Si poteris; cum Mescinio (cautè is solet nauigare) sint minus, cum honesto aliquo

aliquo homine, cuius auctoritate nauicularius moueatur. In hoc omnem diligentiam si adhibueris, teque nobis incolumen præstiteris, omnia a te habeo. Etiam, atque etiam noster Tiro, Vale. Medico, Curio, Lysoni de te scripsi diligentissimè, Vale.

ARGVMENTVM.

Rogat vt præter valetudinem nihil curet addit de aduentu suo ad Vrbem, de statu Reip. ciuilibus discordijs perturbato de triumpho suo: de præfectura Campana.

TVLLIVS, ET CICERO, TERENTIA, TVLLIA, Q. Q. S. D. TIRONI. 10

ETsi opportunitatem operæ tuæ omnibus locis desidero: tamen non tam mea, quam tua caussa doleo, te non valere. Sed quando in quartanam conuersa vis est morbi (sic enim scribit Curius) spero te diligentia adhibita, etiam firmiorem fore. Modò fac id, quod humanitatis tuæ est, ne quid aliud cures hoc tempore, nisi vt quam commodissimè conualescas. Non ignoro, quantum ex desiderio labores: sed erunt omnia facilia, si valebis. Festinare te nolo, ne nauseæ molestiam suscipias æger, & periculosa hyeme nauiges. Ego ad Vrbem accessi pridie Nonas Ianuarij. Obuiam mihi sic est proditum, vt nihil fieri potuerit honoratius. Sed incidi in ipsam flammam ciuili discordiæ, vel potiùs belli: cui cùm cuperem mederi, &, vt arbitror, possem; cupiditates certorum hominum (nam ex vtraque parte sunt, qui pugnare cupiant) impedimento mihi fuerunt. Omnino & ipse Cæsar, amicus noster, minaces ad Senatum, & acerbas litteras miserat: & erat adhuc impudens, qui exercitum, & prouinciam inuito Senatu teneret: & Curio meus illum incitabat. Antonium quidem noster, & Cassius, nulla vi expulsi, ad Cæsarem cum Curioni profecti erant, postea quam Senatus Consulibus, Prętoribus, Tribunis pleb. & nobis, qui proconsules sumus, negotium dederat, vt curaremus, *ne quid Respubl. detrimenti caperet.* Nunquam maiore in periculo ciuitatis fuit: nunquam improbi ciues habuerunt paratiorem ducem. Omnino ex hac quoque parte diligentissimè bellum comparatur, id fit auctoritate, & studio Pompeij nostri, qui Cæsarem

fero

sero cœpi timere. Nobis inter has turbas, Senatus tamen frequens flagitauit triumphum: sed Lentulus Cos. quò maius suum beneficium faceret, simulatque expedidisset, quæ essent necessaria de Republica, dixit se relaturum. Nos agimus nihil cupidè; eoque est nostra pluris auctoritas. Italiæ regiones descriptæ sunt, quam cuiusque partem tueretur: nos Capuam sumpsimus. Hæc te scire volui. Tu etiam atque etiam cura vt valeas; litterasque ad me mittas, quotiescumque habebis, cui des. Etiam atque etiam Vale. Datum Pridie Idus Ian.

ARGVMENTVM.

Deplorat statum Reip. & initia bellorum ciuilium exponit, tum suam in Tironem beneuolentiam significat.

TVLLIVS S. D. TIRONI SVO. II

QVo in discrimine versatus salus mea, & bonorum omnium, atque vniuersæ Reipublicæ, ex eo scire potes, quod domos nostras, & patriam ipsam, vel diripiendam, vel inflammandam reliquimus. In eum locum res deducta est, vt, nisi quis Deus, vel casus aliquis subuenerit, salui esse nequeamus. Equidem, vt veni ad Vrbem, non destiti omnia, & sentire, & dicere, & facere, quæ ad concordiam pertinerent. Sed mirus inuaserat furor non solum improbis, sed etiam ijs, qui boni habentur, vt pugnare cuperent: me clamante nihil esse bello ciuili miserius. Itaque cum Cæsar amentia quadam raperetur: & oblitus nominis, atque honorum suorum, Ariminum, Pisaurum, Anconam, Arretium occupasset, Vrbem rei reliquimus, quam sapienter, aut quàm fortiter, nihil attinet disputare. Quo quidem in casu simus, vides. Feruntur omnino conditiones ab illo, vt Pompeius eat in Hispaniam: delectus qui sunt habiti, & præsidia nostra dimittantur: se vlteriorem Galliam Domitio, citeriorem Consilio Noniano (his enim obtigerunt) traditurum: ad Consulatus petitionem se venturum, neque iam velle absentis rationem haberi sui: se præsentem trinundinum petiturum. Accepimus conditiones: sed ita, vt remoueat præsidia ex ijs locis, quæ occupauit, vt sine metu de his ipsis conditionibus Romæ Senatus haberi possit. Id ille, si fecerit,

spes

spes est pacis, non honestæ (leges enim imponuntur) sed quiduis est melius,quam sic esse,vt sumus. Sin autem ille suis conditionibus stare noluerit: bellum paratum est; eiusmodi tamen, quod ille sustinere non possit, præsertim cum a suis conditionibus ipse fugerit; tantum modo vt eu n intercludamus ne ad Vrbem possit accedere, quod sperabamus fieri posse, delectus enim magnos habebamus; putamusque illum metuere, si ad Vrbem ire cœpisset, ne Gallias ammitteret, quas ambas habet inimicissimas præter Transpadanos, ex Hispaniaque sex legiones, & magna auxilia Afranio, & Petreio ducibus, habet à tergo. Videtur, si insaniet, posse opprimi; modo,vt Vrbe salua. Maximam autem plagam accepit, quod is, qui summam auctoritatem illius exercitu habebat, T.Labienus, socius sceleris esse noluit; reliquit illum, & nobiscum est, multique idem facturi esse dicuntur. Ego adhuc oræ maritimæ præsum a Formijs. Nullum malus negotium suscipere volui, quò plus apud illum meæ litteræ, cohortationesque ad pacem valerent. Sin autem erit bellum,video me castris, & certis legionibus præfuturum. Habeo etiam illam molestiam, quod Dolabella noster apud Cæsarem est. Hæc tibi nota esse volui; quæ caue,te perturbent,& impediant valetudinem tuam. Ego A.Varroni quē cum amantissimum mei cognoui, tum etiam valde tui studiosum, diligentissimè te commendaui; vt & valetudinis tuæ rationem haberet, & nauigationis & totum te susciperet, ac tueretur. Quem omnia facturum confido recepit etiam, & me cum locutus est suauissimè. Tu quando eo tempore mecum esse non potuisti, quo ego maximè operam,& fidelitatem desideraui tuam; caue festines, aut committas, vt aut æger, aut hyeme nauiges: nunquam ego serò te venisse putabo, si saluus veneris. Adhuc neminem videram, qui te postea vidisset, quam M.Volusius, à quo tuas litteras accepi: quod non mirabar; neque enim meas puto ad te litteras tanta hyeme perferri. Sed da operam, vt valeas; &, si valebis, cùm recta nauigari poterit, tum nauiges. Cicero meus in Formiano erat, Terentia, & Tullia Romæ. Cura vt valeas. IV. Kal. Febr. Capua.

AR-

ARGVMENTVM.

Narrat quàm periculosum sit Tironi post morbum in viam sedare, exigitque solitam eius operam in studijs.

TVLIVS S. D. TIRONI. 12

EGo vero cupio te ad me venire; sed viam timeo grauissimè ægrotasti: inedia & purgationibus; & vi ipsius morbi consumptus es; graues solent offensiones esse ex grauibus morbis, si qua culpa commissa est. Iam ad id biduum, quod fueris in via, dum in Cumanum venis, accedent continuò ad reditum dies quinque, Ego in Formiano ad III. kalend. esse volo: ibi te vt firmum offendam, mi Tiro, effice. Litterulæ meæ, siue nostræ, tui desiderio oblanguerunt: hac tamen epistola, quam Acastus attulit, oculos paulum sustulerunt, Pompeius erat apud me, me cùm hæc scribebam. Hilare, & libenter ei cupienti audire nostra, dixi, sine te omnia mea muta esse. Tu musis nostris para vt operas reddas; nostras ad diem dictam fient docui enim te fides ἔτυμον, quod haberet. Fac plane, vt valeas nos ad sumus. Vale. XIV. kalendas Ian.

ARGVMENTVM.

Suam de Tironis valetudine sollicitudinem significat.

TVLLIVS S. D. TIRONI. 13

ÆGypta ad me venit Pridie Id. Apr. Is etsi mihi nunciauit, te planè febri carere, & bellè habere; tamen, quòd negauit te potuisse ad me scribere, curam mihi attulit; & eò magis, quòd Hermia, quem eodem die venire oportuerat, non venerat. Incredibili sum sollicitudine de tua valetudine; qua si me liberaris, ego te omni cura liberabo. Plura scriberem, si iam putarem libenter te legere posse. Ingenium tuum, quod ego maximi facio, confer ad te mihi, tibique conseruandum, cura te etiam atque etiam diligenter. Vale. Scripta iam epistola, Hermia veni. Accepi tuam epistolam vacillantibus litterulis: nec mirum, tam graui morbo. Ego ad te Ægyptam misi, qui nec inhumanus est, & te visus

est

est mihi diligere, vt is tecum esset, & cum eo coquum, quo vterere. Iterum. Vale.

ARGVMENTVM.

Tirone ægrotante litterarum suauitate, & fructu se carere dicit: eumque rogat: vt omnem curam ad conualescendum adhibeat.

TVLLIVS S. D. TIRONI. 14

ANdricus postridie ad me venit, quàm expectaram: itaque habui noctem plenam timoris, ac miseriæ. Tuis litteris nihilo sum factus certior, quomodo te haberes; sed tamen sum recreatus. Ego omni delectatione, litterisque omnibus careo, quas ante, quam te videro, attingere non possum. Medico mercedis, quantum posset, promitti iubeto: id scripsi ad Munium. Audio te animo angi, & medicum dicere, ex eo te laborare; si me diligis, excita ex somno tuas litteras, humanitatemque, propter quam mihi es carissimus: nunc opus est te animo valere, vt corpore possis: id cum tua tum mea caussa facias, a te peto. Acastum retine, quo commodiùs tibi ministretur. Conserua te mihi. Dies promissorum adest, quem etiam repræsentabo, si adueneris. Etiam atque etiam vale. III. Id. hora III.

ARGVMENTVM.

Hortatio ad morbum depellendum.

TVLLIVS S. D. TIRONI. 15

OMnia à te data mihi putabo, si te valentem videro. Summa cura expectabam aduentum Menandri, quem ad te miseram. Cura, si me diligis, vt valeas: & cùm te bene confirmaris, ad nos venias, Vale IV. Id. April.

ARGVMENTVM.

Gratias agit, & gratulatur de Tirone manumisso.

QVINTVS S. D. MARCO FRATRI. 16

DE Tirone, mi Marce, ita te, meumque Ciceronem, & meam Tulliolam, tuumque filium videam, vt mihi gratissimum

tissimum fecisti, cùm eum, indignum illa fortuna, nobis amicum, quam seruum, esse maluisti. Mihi crede, tuis, & illius litteris perlectis, exsilui gaudio, & tibi, & ago gratias, & gratulor. Si enim mihi Statij fidelitas est tantæ voluptati: quanti esse in isto hæc eadem bona debent, additis literis, sermonibus, humanitate, quæ sunt his ipsis commodis potiora? Amo te omnibus equidem maximis de caussis: verum etiam propter hanc, vel quòd mihi sic, vt debuisti, nunciasti; te totum in literis vide. Sabini pueri & promisi omnia, & faciam. Vale.

ARGVMENTVM.

Reprehendit Tironem, quia scripserat. Valetudini fideliter inseruiendo, *eumque rogat vt omnino valetudini inseruiat.*

TVLLIVS S. D. TIRONI. 17

Video, quid agas; tuas quoque epistolas vis referam in volumina. Sed heus tu, qui κανὼν esse meorum scriptorum soles. Vnde illud tam ἄκυρον: *Valetudini fideliter inseruiendo?* Vnde in istum locum, *Fideliter* venit? Cui verbo domicilium est proprium in officio, migrationes in alienum multæ. Nam & doctrina, & domus, & ars, & ager etiam fidelis dici potest; vt sit, quo modo Theophrasto placet, verecunda translatio. Sed hæc coram. Demetrius venit ad me quo quidem comitatu ἀφωμίλησα, satis scis. Tu eum videlicet non potuisti videre: cras aderit: videbis igitur; nam ego hinc perinde mane cogito, Valetudo tua me valde sollicitat: sed ei inserui, & fac omnia: tum te mecum esse, tum mihi cumulatissime satisfacere putato. Cupio, quòd operam dedisti, mihi gratum est: valde enim eius caussa volo. Vale.

ARGVMENTVM.

Scripserat Cicero in titulo epistolæ. Tullius Tullio Tironi, *quod Tiro omittendum rescripsit ad inuidiam vitandam. De hoc alijsque de rebus scripta est hæc epistola.*

TVL-

TVLLIVS S. D. TIRONI. 18

QVid igitur? non sic oportet? Equidem censeo sic; addendum etiam, *Suo* Sed, si placet, inuidia vitetur, quam quidem ego sæpe contempsit. Tibi διαφόρησιν gaudeo profuisse. Si verò etiam Tuscullanum: Dij boni, quanto mihi illud erit amabilius! Sed, si me amas [quod quidem aut facis, aut perbellè simulas? quod tamen mirum in modum procedit] sed vt est, indulge valetudini tuæ; cui quidem tu adhuc, dum mihi de seruis, seruisti non satis. Ea quid postulet, non ignoras πέψιν, ἀλυπίαν, περίπατον, σύμμετρον, τέρψιν, εὐλυσίαν, σίαν, κοιλίας. Fac bellus reuertare: non modo te, sed etiam Tusculanum nostrum plus amem. Paredrum excita, vt hortum ipse conducat; sit olitorem ipsum commouebis. Heluo nequissimus sestertia ducenta dabat, nullo aprico horto, nullo emissario, nulla maceria, nulla casa. Iste nos tanta impensa derideat? calface hominem, vt ego M. Othonem; Itaq; abutor coronis. De Crabra quid agatur, etsi nunc quidem etiam nimium est aquæ, tam velim scire, Horologium mittam, & libros, si erit sudum. Sed tu nullos ne tecum libellos? an pangis aliquid Sophocleum? Fac opus appareat A. Ligurius, Cæsaris familiaris mortuus est, bonus homo, & nobis amicus. Te quando expectemus, fac vt sciam cura te diligenter. Vale.

ARGVMENTVM.

De litteris, de Demetrio, de Aufidiano nomine.

TVLLIVS S. D. TIRONI. 19

EXpecto tuas litteras de multis rebus, te ipsum multo magis. Demetrium redde nostrum, & aliud, si quid potes boni. De Aufidiano nomine nihil te hortor scio tibi curæ esse: sed confice: &, si ob eam rem moraris, accipio caussam; si te id non tenet, aduola litteras tuas valde expecto. Vale.

ARGVMENTVM.

De valetudine curanda, de libris componendis, de olitore, de reditu Tironis.

TVL-

TVLLIVS S. D. TIRONI. 20

SOllicitat, ita vnam, me tua, mi Tiro, valetudo, sed confido, si diligentiam, quam instituisti, adhibueris, citò te firmum fore. Libros compone; videlicet, cùm Metrodoro lubebit; quando eius arbitratu viuendum est. Cùm olitore, vt videbitur. Tu potes Kal. spectare gladiatores, postridie redire, & ita censeo; verum, vt videbitur. Cura te, si me amas, diligenter. Vale.

ARGVMENTVM.

Propensionem animi, studiumque ad virtutem significat, & de prædio empto gratulatur.

CICERO S. D. TIRONI SVO DVLCISS. 21

CVm vehementer tabellarios exspectarem quotidie, aliquando venerunt post diem quadragesimum, & sextum, quàm à vobis discesserant; quorum mihi fuit aduentus optatissimus. Nam cum maximam cepissem lætitiam ex humanissimi, & carissimi patris epistola; tum verò iucundissimæ tuæ litteræ cumulum mihi gaudij attulerunt. Itaque me iam non pœnitebat, intercapedinem scribendi fecisse, sed potius lætabar. Fructũ enim magnum humanitatis tuæ capiebam ex silentio mearum litterarum. Vehementer igitur gaudeo, te meam sine dubitatione accepisse excusatione. Gratos tibi, optatosque esse, qui de me rumores afferuntur, non dubito, mi dulcissime Tiro præstaboque, & euitat, vt in dies magis magisque hæc nascens de me duplicetur opinio. Quare, quod polliceris te buccinatorem fore existimationis meæ: firmo id, constantique animo facias licet. Tantum enim mihi dolorem, cruciatumque attulerunt errata ætatis meæ, vt non solum animus à factis, sed aures quoque à commemoratione abhorreant; cuius te sollicitudinis, & doloris participem fuisse, notum exploratumque est mihi. Nec id mirum; nam cum te omnia mea caussa velles tu, etiã tua; socium enim te meorum commodorum semper esse volui. Quando igitur tam ex me doluisti: nunc, vt dupliciter tuum ex me gaudium, præstabo. Cratippo me scito non vt discipulum, sed vt filium esse coniunctissimum; nam cùm audio illum

Gg liben-

libenter, tum etiam eius propriam suauitatem vehementer amplector; sum totos dies cum eo, noctisque sæpe numero partem; exoro enim, vt mecum quam sæpissimè cœnet. Hac introducta consuetudine, sæpè inscientibus nobis, & cœnantibus, obrepit; sublataque seueritate philosophiæ, humanissimè nobiscum iocatur. Quare ad operam, vt hunc talem, tàm iucundum, tàm excellentem virum videas quamprimùm. Nam quid ego de Bruto dicam: quem nullo tempore à me patior discedere; cuius cùm frugi, seueraque est vita, tum etiam iucundissima conuictio: non est enim seiunctus iocus à Philologia, & quotidiana συζητήσει. Huic ego locum in proximo conduxi, & vt possum, ex meis angustijs, illius sustento tenuitatem. Præterea declamitare Græcè apud Cassium institui: Latinè autem apud Brutium exerceri volo. Vtor familiaribus, & quotidianis conuictoribus, quos secum Mytilenis Cratippus adduxit, hominibus & doctis, & illis probatissimis. Multùm etiam mecum est Epicrates, princeps Athenienſium, & Leonides, & horum cæteri similes τὰ μὲν οὖν καθ' ἡμᾶς τάδε De Gorgia autem, quod mihi scribis, erat quidem ille in quotidiana declamatione vtilis: sed omnia postposui, dummodo præceptis patris parerem, διαῤῥήδην, enim scripserat, vt eum dimitterem statim. Tergiuersari nolui, ne mea nimia σπουδὴ suspicionem ei aliquam importaret: deinde illud etiam mihi succurrebat, graue esse me de iudicio patris iudicare. Tuum tamen studium, & consilium gratum, acceptumque est mihi. Excusationem angustiarum tui temporis accipio; scio enim quàm soleas esse occupatus. Emisse te prædium, vehementer gaudeo: feliciterque tibi rem istam euenire cupio. Hoc loco me tibi gratulari, noli mirari! eodem enim ferè loco tu quoque, emisse te, fecisti me certiorem. Habes, vbi deponendæ tibi sint vrbanitates: rusticus Romanus factus es. Cum ego mihi nunc ante oculos tuum iucundissimum conspectum propono, videre ementem te rusticas res, cum villico loquentem, in lacinia seruantem ex mensa secunda semina. Sed, quod ad rem pertinet, me tum tibi defuisse, æquè ac tu, doleo. Sed noli dubitare, mi Tiro, quin te subleuaturus sim, modò fortuna me: præsertim cùm sciam, communem nobis emptum esse istum fundum. De mandatis

quod

quòd tibi curæ fuerunt, est mihi gratum; Sed peto à te, vt quam celerrimè mihi librarius mittatur, maximè quidem Græcus; multum enim mihi eripitur operæ in exscribendis hypomnematis. Tu, velim, in primis cures, vt valeas, vt vanà συμφιλολογεῖν possimus.. Antherum tibi commendo. Vale.

ARGVMENTVM.

Prima pars huius epistolæ est de valetudine curanda, reliqua varijs de rebus.

TVLLIVS S. D. TIRONI SVO. 22

SPero ex tuis litteris tibi melius esse; cupio quidem certè, cui quidem rei omne ratione cura vt inseruias. Et, caue suspiceris, contra voluntatem meam te facere, quòd non sis mecum: mecum es, si te curas, quare malo, te valetudini tuæ seruire, quam meis oculis & auribus. Etsi enim, & audio te, & video libenter: tamen hoc multò erit, si valebis, iucundius. Ego hic cesso, quia ipse nihil scribo: lego autem libentissimè. Tu istic, si quid librarij mea manu non intelligent: monstrabis, vna omnino interpositio difficilior est; quam ne ipse quidem facile soleo, de quadrimo Catone. De triclinio cura, vt facis. Tertia aderit; modò ne Publius rogatus sit. Demetrius iste nunquam omnino Phalereus fuit; sed nunc planè Billienus est; itaque te illo vicarium, tu eum obseruabis. *Et si, Verumtamen de illis:* nosti cætera. Sed tamen, si quem cum eo sermonem habueris, scribes ad me, vt mihi nascatur epistolæ argumentum, & vt tuas longissimas litteras legam. Cura, mi Tiro, vt valeas, hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

ARGVMENTVM.

Hortatur, vt professionem conficiat: scribitque sibi esse in animo amicitiam Antonij conseruare.

TVLLIVS S. D. TIRONI. 23

TV verò confice professionem, si potes, etsi hæc pecunia ex eo genere est, vt professione non egeat. Verumtamen albus ad me scripsit, tanta se epiphora oppressum, vt loqui non possit, Antonius de lege quid egerit: liceat modò rustica-. Ad Bytinicum scripsi. De Seruilio tu videris, qui senectu-

tem non contemnis, etsi Atticus noster, quia quondam me commoueri πανικοῖς intellexi, idem semper putat, nec videt quibus præsidijs Philosophiæ septus sim & hercle, quod timidus ipse est, θορυβοποιεῖ. Ego tamen Antonij inueteratam sine vlla offensione amicitiam retinere sanè volo scribamque ad eam; sed non antè, quam te videro; nec tamen te auoco & syngrapha, γόνυ κνήμης. Cras exspecto Leptam. Etenim ad cujus rutam pulegio mihi tui sermonis vtendum est. Vale.

ARGVMENTVM.

Argumentum huius epistolæ est de rationibus.

TVLLIVS S. D. TIRONI. 24

ETsi mane Harpalum miseram, tamen cùm haberem, cui rectà darem litteras, etsi noui nihil erat, ijsdem de rebus volui ad te sæpius scribere; non quin confiderem diligentiæ tuæ; sed rei me magnitudo monebat. Mihi prora, & puppis, vt Græcorum prouerbium est, fuit à me tui dimittendi, vt rationes nostras explicares. Ofilio, & Aurelio vtiq; satisfiat. A Flama, si non potes omnem, partem aliquam velim extorqueas; inprimisque vt expedita sit pensio Kal. Ian. De attributione conficies; de repræsentatione videbis. De domesticis rebus hactenus; de publicis omnia mihi certa, quid Octauius; quid Antonius; quæ hominum opinio? quid futurum putes. Ego vix teneor; quin accurram: sed scilicet litteras tuas expecto. Et scito Balbum tuum fuisse Aquini, cùm tibi est dictum, & postridie Hirtium, puto vtrumq; ad aquas. Sed quid egerint Dolabellæ procuratores fac vt admoneantur, appellabis etiam Papiam. Vale.

ARGVMENTVM.

Litteras quàm creberrimas requirit.

CIC. F. S. D. TIRONI SVO. 25

ETsi iusta, & idonea vsus excusatione intermissionis litterarum tuarum: tamen, id ne sepius facias rogo. Nam, etsi de Reip. rumoribus, & nuncijs certior fio, & de sua in me voluntate semper ad me perscribit pater; tamen, de quauis minima

ma reſcripta à te ad me, epiſtola ſemper fuit gratiſſima. Quare, cùm in primis tuas deſiderem litteras: noli committere, vt excuſatione potiùs expleas officium ſcribendi, quam aſſiduitate litterarum. Vale.

ARGVMENTVM.

Suauiter Tironem accuſat quia litteras non miſerat; rogatque, vt omninò etiam ſine argumento ſcribat.

Q. CIC. S. D. TIRONI SVO. 26

VErberaui te cogitationis, tacito dumtaxat conuitio, quod faſciculus alter ad me iam ſine tuis litteris perlatus eſt. Non potes effugire huius culpæ pœnam, te patrono. Marcus eſt adhibendus: iſque diu, & multis lucubrationibus commentata oratione, vide, vt probare poſſit te non peccaſſe. Planè te rogo, ſicut olim matrem noſtram facere neinini, quæ lagenas etiam inanes obſignabat; ne dicerentur inanes aliquæ fuiſſe, quæ furtim eſſent exſiccatæ: ſic tu, etiam ſi quod ſcribas, non habebis, ſcribo tamen, ne furtum ceſſationis quam fuiſſe videaris: valde enim mihi ſemper, & vera, & dulcia tuis epiſtolis nunciantur. Ama nos, & Vale.

ARGVMENTVM.

Inuehitur in Conſules deſignatos, Hirtium, & Panſam: beneuolentiam ſuam in Tironem ſignificat.

CIC. S. D. TIRONI SVO. 27

MIrificam mihi verberatione ceſſationis epiſtola dediſti. Nam quæ parcius frater perſcripſerat, verecundia videlicet, & properatione, ea tu ſine aſſentatione, vt erant, ad me ſcripſiſti, & maximè de Conſulibus Deſ. quos ego penitus noui libidinũ, & languoris effeminatiſſimi animi plenos: qui, niſi à gubernaculis receſſerint, maximũ ab vniuerſo naufragio periculum eſt. Incredibile eſt, quæ ego illos ſcio, oppoſitis Gallorum caſtris, in æſtiuis feciſſe; quos ille latro, niſi aliquid firmius fuerit ſocietate vitiorum deliniet. Res eſt aut tribunitijs, aut priuatis conſilijs muniendã, nã iſti duo vix ſunt digni, quibus alteri Ceſenam, alteri Coſſutianarum tabernarũ fundaméta credas. Te, vt dixi, fero oculis. Ego vos ad 3. Kal. video tuoſq; oculos, etiã ſi te veniens in medio foro videro, diſſuauiabor. Me ama. Vale.

FINIS.

VERBA GRÆCA
Latinis Expressa.

EX LIBRO II.

Epist.8. pag.60. πολιτικώτερον, peritiorem administrandæ Reipublicæ.
Epist.13. pag.67. κωμικὸς μάρτυρ. Comicus testis.

EX LIBRO III.

Epist.7. pag.90. ἐξοχὴ, excellentia, εὐγένεια, nobilitas.
Ibidem. παρ' ἐμοίγε καὶ ἄλλοι.
Οἵκεμὲ τιμήσουσι, μάλιστα δὲ μητίετα ζεύς.
Apud me quidem, & alijs, qui me colent; maximè verò consiliarius Iupiter.
Ibidem. φιλαίτιος, querulus.
Epist.9. pag.95. Ἐπικούρειον, Epicureum.

EX LIBRO IV.

Epist.4. pag.114. εἰρωνεύεσθαι, dissimulare.
Ibidem. εἰρωνευόμενος, simulans.

EX LIBRO VI.

Epist.3. pag.164. γλαῦκας εἰς Ἀθήνας, noctuam Athenas.
Epist.19. pag.182. τῆς δὲ ἀρετῆς ἱδρῶτα, virtutis vero sudorē.

EX LIBRO VII.

Epist.12. pag.197. συλέυευύσθαι, res publicas regi.
Epist.16. pag.199. φιλοθέωρον, spectandi cupidum.
Epist.20. pag.203. Νίκωνος περὶ πολυφαγίας, Niconis de edacitate.

Epist.25.

Epist.25. pag.207. γέλωτα σαρδώνιον, risum Sardonium,
Epist.26. pag.207. δυσουρικά, καὶ δυσεντερικὰ πάθη, vesicæ, & viscerum termina.
Ibidem. δυσεντερίαν, viscerum morbum.
Ibidem. λιτότητα frugalitatem.
pag.210. διάῤῥοια, profluuium.
Epist.29. pag.211. χρησάμενοι, vsu quidem.
Ibidem. κτήσει δὲ, mancipio autem.
Epist.32. pag.213. ἀστειοτελεία, festiuitatis.
pag.214. ἄκυρον, improprium. Alij legunt, ἀκύθηρον, inuenustum.
Ibidem. ἀμφιβολία, ambiguum.
Ibidem. ὑπερβολή, superlatio.
Ibidem. παράγραμμα, commutatio litteræ.
Ibidem. παρὰ προσδοκίαν, præter expectationem,
Ibidem. ἔντεχνα, artificiosa.

EX LIBRO VIII.

Epist.3. pag.219. σύνταγμα, opus elaboratum.
Ibidem. διδασκαλίαν, disciplinam.

EX LIBRO IX.

Epist.2. pag.240. ἕωλος, obsoleta.
Ibidem. λεληθότως, sensim.
pag.241. πολιτείας, rerum publicarum rectiones,
Epist.3. pag.242. γλαῦκ' Ἀθήνα, noctuam Athenas.
Epist.4. pag.242. περὶ δυνατῶν, de ijs, quæ fieri possunt.
Ibidem. κατὰ Διόδωρον κρίνειν, ex Diodori sententia iudicare.
Ibidem. τῶν ἀδυνάτων, ex ijs, quæ fieri non possunt.
Ibidem. κρίσις, iudicium.
Ibidem. κατὰ Χρύσιππον δυνατόν, ex Chrisippi sententia quod fieri posiit.
Epist.7. pag.244. σύντε δύ' ἐρχομένω, simulque duo euntes.
pag.245. ἀποπεφρονημένον, reiectum.

Gg 4 Ibidem.

Ibidem. πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων; multi discipuli meliores magistris.
Epist.10.pag.247. ὀβελίζει, veru notat.
Ibidem. τῶ ποιητῶ, poetæ.
Ibidem. παρεμβεβλημένοι, interiecti.
pag.248. συμβιώτην, conuictorem.
Epist.16. pag.255. ἀποφθεγμάτων, acutè dictorum.
Epist.18. pag.258. προλεγόμενα, ante dicta.
Epist.20. pag.259. ὀψιμαθεῖς, sero discentes.
Epist.21.pag.260. ἀπόφθεγμα, acutè dictum.
Epist.22. pag.262. σοφὸς ὀρθορρήμων ἔσῃ, sapiens rectiloquus eris.
Epist.24. pag.264. συμπόσια, compotationes.
Ibidem. σύνδειπνα, concœnationes.
Epist.25. pag.265. Κύρε παιδείαν, Chiri disciplinam.
Epist.26. pag.266. ζήτημα, quæstionem.

EX LIBRO X.

Epist.13.pag.280. πτολίπορθον, vrbis direptorẽ Hom. in Od.1.

EX LIBRO XI.

Epist.14. pag.332. ἔργανον, instrumentum.
Ibidem. σκιαμαχίαι, vmbratiles pugnæ.
Epist.25. pag.340. λακωνισμὸν, laconismum, breuitatem.
Epist.27. pag.341. φιλοσοφούμενα, disputationes de philosophia.

EX LIBRO XII.

Epist.13. pag.357. Παλτοῖ, Palti, ad Paltum, Laodiceæ opidum. Strabo lib.15.
Epist.14. pag.359. πατρίδα ἐμὴν μᾶλλον φιλῶν, patriam meam magis amans.
Epist.16. pag.364. ἀθυρρημονέστερος, apertior in loquendo.
Epist.20. pag.367. πάντα περὶ πάντων, omnia de omnibus.
Epist.22. pag.368. τυραννοκτόνοι, tyrannicidæ.

EX

EX LIBRO XIII.

Epist.1. pag.379. ὑπομνηματισμὸν, decretum, quod ad rei memoriam litteris mandatum sit.

Epist.15. pag.390. ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθεν, sed meum nunquam animum in pectore persuadebat.

Ibidem. ἄλκιμος ἔσσ', ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ, fortis esto, vt aliquis te & posterorum laudet.

Ibidem. ὡς λεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα, sic nebula inuoluit atra.

Ibidem. Μὴ μὰν ἀσπουδεί γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην, ἀλλὰ μέγας τι καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι, ne negligenter, & sine gloria peream, sed magno aliquo edito facinore, & posteris audiendo.

Ibidem. Εὐριπίδου, Euripidis.

Ibidem. Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός. Odi sapientem, qui non est sibi sapiens.

pag.391 ἅμα πρόσσω, καὶ ὀπίσσω simulante, & pone.

Ibidem. αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων, semper antecedere, & principem esse aliorum.

Epist.53. pag.413. διοίκησιν, iurisdictionem, diœcesim.

Epist.56. pag.415. ὑποθήκας pignora.

Epist.67. pag.421. τρεῖς διοικήσεις, tres iurisdictiones.

EX LIBRO XIV.

Epist. 7. pag.437. χολὴν ἄκρατον, bilem putam.

EX LIBRO XV.

Epist.16. pag.464. κατ' εἴδωλον φαντασίας, per spectorum vi

Ibidem. διανοητικὰς φαντασίας, intelligentiæ visæ.

Ibidem. εἴδωλον, imago.

pag.465

pag.465. αἱρέσει,secta,

Epist.17.pag.465.πάντα περὶ πάντων,omnia de omnibus.

Ibidem. πρόσωπον πόλεως,faciem ciuitatis.

Ibidem. ἀδέσποτοι,sine auctore.

Ibidem. τὸ καλὸν δι᾽ αὐτὸ αἱρετὸν, honestum per se optabile.

pag.466.ακενόσπουδος,non inanis homo studij.

Epist.18.pag.466. φλύαρον,garrulum.

Ibidem. σπουδάζειν,serio agere.

Epist.18.pag.467. τὸ καλὸν δι᾽ αὐτὸ αἱρετὸν, honestum per se expetendum.

Ibidem. ἡδονὴν,voluptatem.

Ibidem. ἀναλγησίαν,indolentiam.

Ibidem. τῷ καλῷ;honesto.

Ibidem. οὐκ ἔστιν ἡδέως ἄνευ τοῦ καλῶς, καὶ δικαίως ζῆν, non potest iucundè, nisi honestè, & iustè viui.

Ibidem. ἡδονὴν;voluptatem.

Ibidem. φιλήδονοι,cupidi voluptatis.

Ibidem. φιλόκαλοι καὶ φιλοδίκαιοι,cupidi,honesti,& cupidi,iusti.

Ibidem. ἀντιμυκτηρίσαι, vicissim deridere.

EX LIBRO XVI.

Epist.6.pag.473. κακοστόμαχος,stomaco non bono.

Epist.8. pag.474. ἀκίνδυνα μὲν, χρονιώτερα δὲ, tutta quidem, sed diuturniora.

Ibidem. ψῦχος δὲ λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώτατον, frigus autem tenuit inimicissimum.

Epist.12. pag.479. ἔτυμον, notationem.

Epist.17. pag.481. κανών, regula.

Ibidem. ἄκυρον, improprium.

Ibidem. ἀφωμίλησα, me à colloquio segregaui.

Epist.18. pag.482. διαφόρησιν, gestationem.

Ibidem. πέψιν,ἀλυπίαν,περίπατον σύμμετρον, πέψιν,εὐλυσίαν κοιλίας,concoctionem,hilaritatem,

ritatem,ambulationem modicam,oblectationem modicam, oblectationem,facilitatem alui.

Epiſt.21. pag.484. συζητήσει, mutua quæſtione.

Ibidem, τὰ μὲν οὖν καθ' ἡμᾶς τάδε, quæ igitur ad nos ſpectant, hæc ſunt.

Ibidem. διαῤῥήδην, apertè.

Ibidem. σπουδὴ, contentio.

pag.485. συμφιλολογεῖν, de litteris inter nos diſputare.

Epiſt.23. pag.486. πανικοῖς, panicis terroribus.

Ibidem. θορυβοποιεῖ, tumultuatur.

Ibidem. γόνυ κνήμης, genu tibia, ſubaudi propius eſt.

EPI-

EPISTOLARVM SINGVLARVM GENERA.

LIBRI PRIMI. 1. & 2. Nunciatoriæ. 3. Commendatitia. 4. 5. 6. 7. Nunciatoriæ. 8 9. Hortatoriæ, & excusatoriæ. 10. Iocosa.

LIBRI SECVNDI. 1. Excusatoria, & Hortatoria. 2. Consolatoria. 3. 4. Hortatoriæ. 5. Gratulatoria 6. Commendatitia, & petitoria. 7. Gratulatoria, hortatoria, petitoria. 8. Expostulatoria, & hortatoria. 9. Gratulatoria. 10. Accusatoria, & nunciatoria. 11. Nunciatoria. 12. Hortatoria. 13. Mista, ad varia respondens. 14. Commendatitia. 15. Mista, ad diuersa respondens 16. Purgatoria, & nunciatoria. 17. Mista ad diuersa respondens. 18. Hortatoria. 19. Gratulatoria, & hortatoria.

LIBRI TERTII. 1 Nunciatoria, & commendatitia. 2. 3. Petitoriæ. 4. Nunciatoria cum gratiarum actione. 6. 7. Expostulatoriæ, & purgatoriæ. 8. Excusatoria, & recriminatoria. 9. Gratulatoria, & petitoria. 10. Iudicialis, & excusatoria. 11. Gratulatoria, & petitoria. 12. Gratulatoria, & excusatoria. 13. Gratiarum actionis.

LIBRI QVARTI. 1. & 2 Deliberatiuæ. 3. Consolatoria, & Hortatoria. 4. Mista, ad varia respondens. 5. Consolatoria. 6. Mæsta, ad consolationem respondeas. 7. 8 9. 10. Hortatoriæ. 11. Nunciatoria. 12. Mesta, & Nunciatoria. 13. Consolatoria, & Hortatoria. 14. Mista. 15. Hortatoria.

LIBRI QVINTI. 1. Criminatoria, siue Accusatoria. 2

Recri-

Recriminatoria, ad singula respondens. 3. Excusatoria. 4. Petitoria. 5. Accusatoria, & Commendatitia. 6. Nunciatoria. 7. Expostulatoria. 8. Purgatoria, & officiosa. 9. Petitoria cum commendatione. 10. Nunciatoria, & Postulatoria 11. Responsoria. 12. Postulatoria. 13. Responsoria ad Consolationem. 14. Hortatoria, & Consolatoria. 15. Mesta. 16 Consolatoria. 17. Excusatoria, & Hortatoria. 18. Consolatoria. 19. Hortatoria. 20. Excusatoria, & Purgatoria. 2 Hortatoria.

LIBRI SEXTI. 1. Consolatoria, & Hortatoria. 2. Excusatoria, Nunciatoria, Consolatoria. 3. Consolatoria, & Hortatoria. 4. Consolatoria, admissa desperatione. 5. 6. Consolatoriæ, & Hortatoriæ. 7. Excusatoria, & Postulatoria. 8 Nunciatoria, & Suasoria. 9. Commendatitia. 10. 11 Officiosæ, & Consolatoriæ. 12. 13. Gratulatoriæ, & Hortatoria 14. Consolatoria, & Hortatoria. 15. Nunciatoria, & Consolatoria. 16. Gratulatoria. 17. Petitoria. 18. Familiaris. 19 Nunciatoria, & Responsoria. 20. Dissuasoria. 21. Monitoria, & Consolatoria. 22. Consolatoria, & officiosa. 23. Excusatoria, & Hortatoria.

LIBRI SEPTIMI. 1. Nunciatoria, & responsoria. 2 Responsoria ad gratulationem. 3. Narratoria, & Consolatoria. 4. Nunciatoria, & Iocosa. 5. Commendatitia. 6. Hortatoria. 7. Familiaris, & Iocosa. 8. Obiurgatoria. 9. Hortatoria. 10. Iocosa, cum reprehensione. 11. Iocosa, & Hortatoria. 12. 13. 14. Iocosæ. 15. Familiaris, & Gratulatoria. 16 Iocosa. 17. Hortatoria. 18. Hortatoria, & Iocosa. 19. Nunciatoria. 20. Suasoria. 21. Commendatitia. 22. Narratoria 23. Nunciatoria. 24. Conquestoria. 25. Responsoria. 26 Nunciatoria. 27. Responsoria, & Obiurgatoria. 28. Laudatoria. 29. Petitoria. 30. Conquestoria, & Narratoria 31. Responsoria, & Hortatoria. 32. Iocosa, & Petitoria. 33 Responsoria, & Nunciatoria.

LIBRI OCTAVI. 1. Nunciatoria. 2. 3. Nunciatoriæ, & Petitoriæ. 4. Nunciatoria. 5. Dehortatoria. 6. 7 8. Nunciatoriæ. 9. Nunciatoria, Petitoria, Commendatitia. 10. 11. Nunciatoriæ. 12. Conquestoria. 13 Gratulatoria, & Nunciato-

ria.14. 15. Nunciatoriæ.16. Suaſoria.17. Conqueſtoria.
LIBRI NONI. 1. Nunciatoria.2. Excuſatoria, & Hortatoria.3. Nunciatoria.4. Iocoſa. 5. Excuſatoria. 6. Nunciatoria, & Laudatoria.7. Iocoſa, & Nunciatoria.8. Petitoria, & Hortatoria.9. Hortatoria.10. Iocoſa, & Narratoria.11. Miſta.12. Familiaris. 13. Commendatitia. 14. Laudatoria, & Hortatoria.15. Reſponſoria, & miſta.16. Nunciatoria, purgatoria, iocoſa.17. Reſponſoria, & nunciatoria.18. Nunciatoria, & iocoſa.19.20. Iocoſæ.21. Confutatoria; ſeu contentioſa.22. Diſputatoria, & iocoſa.23.24 Familiares, & iocoſæ. 25. Iocoſa, & commendatitia.26. Excuſatoria, & familiaris.
LIBRI DECIMI. 1. Criminatoria; & hortatoria.2. Excuſatoria. 3. Laudatoria, & hortatoria. 4. Excuſatoria, & promiſſoria.5. Hortatoria.6. Diſſuaſoria.7. Excuſatoria, & promiſſoria. 8. Excuſatoria, & nunciatoria. 9. Promiſſoria. 10. Laudatoria, & hortatoria.11. Gratiarum actionis, nunciatoria, promiſſoria.12. 13. Nunciatoriæ, & hortatoriæ.14. Gratulatoria; & hortatoria. 15. 16. 17. 18. Nunciatoriæ.19. Hortatoria.20. Petitoria, & hortatoria.21. Nunciatoria, & poſtulatoria.22. Nunciatoria.23. Excuſatoria, nunciatoria, petitoria.24. Gratiarum actionis, petitoria, accuſatoria.25. 26. Diſſuaſoriæ.27. Accuſatoria.28. Expoſtulatoria, & nunciatoria. 29. Officioſa.30. Nunciatoria, & 31. Excuſatoria, ſeu purgatoria. 32. Accuſatoria; & nunciatoria. 33. Querula, & nunciatoria.34. Nunciatoria, & gratiarum actionis.35. Purgatoria.
LIBRI VNDECIMI. 1. Nunciatoria. 2. Petitoria, & excuſatoria. 3. Expoſtulatoria, 4. Petitoria. 5 Nunciatoria, & hortatoria. 6. Officioſa, & narratoria. 7. Hortatoria. 8. Nunciatoria. 9. Petitoria, & monitoria. 10. 11. Nunciatoriæ 12. Conqueſtoria. 13. Excuſatoria, & nunciatoria. 14. Reſponſoria ad multa. 15. Laudatoria. 16. 17. Commendatitiæ. 18. Accuſatoria. 19. Petitoria. 20. Monitoria. 21. Reſponſoria ad varia. 22. Commendatitia.23. Nunciatoria, & Suaſoria. 24. Reſponſoria. 25. Poſtulatoria. 26. Monitoria. 27. 28. Excuſatoriæ, ſeu purgatoriæ. 29. Laudatoria, & narratoria.

LI-

LIBRI DVODECIMI. 1. Querula, & hortatoria. 2. 3. 4. Criminatoriæ, & nunciatoriæ. 5. 6. 7. Nunciatoriæ. 8. Querula, & hortatoria. 9. 10. 11. Nunciatoriæ, & hortatoriæ. 12. Nunciatoria, & commendatoria. 13. Gratulatoria, laudatoria, nunciatoria. 14. 15. Nunciatoriæ, & petitoriæ. 16. Gratulatoria. 17. 18. Missæ, ac variæ. 19. Gratulatoria, & monitoria. 20. Iocosa. 21. Commendatoria. 22. 23. Nunciatoriæ. 24. Hortatoria, & commendatoria. 25. Mista, & varia. 26. 27. Commendatoriæ. 28. Familiaris. 29. Commendatoria. 30. Purgatoria, & responsoria.

LIBRI DECIMITERTII. Huius libri Epistolæ, vel commendatitiæ tantum sunt: in quibus vel personam tantum, vel vniuersè negotia alicuius commendat, vt 3. 4. 6. 10. 12. 13. 15. 16. 17. 19. 20. 21. 22. 23. 25. 31. 32. 33. 34. 35. 38. 39. 40. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 59. 60. 63. 66. 67. 70. 71. 74. 78. 79. Vel præter commendationem, petitoriæ quoque sunt, quibus peculiare aliquid pro quopiam petit; vt 1. 2. 5. 7. 8. 9. 11. 14. 26. 28. 29. 30. 36. 37. 53. 54. 55. 56. 57. 61. 64. 65. 69. 72. 75. 77. Vel interdum commendatione gratiarum aliquam actionem adiungunt; vt 18. 24. 27. 28. 41. 42. 54. 62. 64. 73. Purgatoriæ etiam, si excusatoriæ sunt 24. 29. Responsoria, ac nunciatoria ep. 68. Nunciatoria simul, ac promissoria 77.

LIBRI DECIMIQVARTI. 1. Flebilis, nunciatoria, dissuasoria. 2. Excusatoria, & flebilis. 3. Flebilis, & responsoria. 4. Flebilis, & nunciatoria. 5. Nunciatoria; & varia. 6. Excusatoria, & responsoria. 7. Nunciatoria. 8. Petitoria. 9. Mœsta. 10 Mandatoria. 11. Nunciatoria. 12. Dissuasoria. 13. Mandatoria. 14. Deliberatiua. 15. Nunciatoria. 16. Mista. 17. Mœsta. 18. Deliberatiua, & hortatoria. 19 Mœsta. 20. 21. Mandatoriæ. 22. 23. 24. Nunciatoriæ.

LIBRI DECIMIQVINTI. 1. 4. Nunciatoriæ, ac petitoriæ. 2. 3. Nunciatoriæ. 5. Excusatoria, & Gratulatoria. 6. Responsoria. 7. Gratulatoria, & petitoria. 8. 9. Gratulatoriæ. 10. Petitoria. 11. Gratiarum actionis. 12. 13. Gratulatoriæ, ac petitoriæ. 14. Responsoria, Gratulatoria, hortatoria. 15. Nun-

Nunciatoria, ac deliberatiua. 16. Iocosa. 17. 18. Excusatoriæ, & nunciatoriæ 19. Responsoria, laudatoria, iocosa. 20. Laudatoria, petitoria. 21. Gratiarum actionis, & responsoria.

LIBRI DECIMI SEXTI. 1. 2. 3. 4. 5. Nunciatoriæ, & hortatoriæ. 6. 7. 8. Hortatoriæ, officiosæ, familiares. 9. 10. 11. Nunciatoriæ, & hortatoriæ. 12. 13. 14. 15. Officiosæ, familiares, hortatoriæ. 16. Gratulatoria. 17. Obiurgatoria, familiaris. 18. Responsoria, hortatoria. 19. 20. Mandatoriæ, & hortatoriæ. 21. Responsoria, nunciatoria, gratulatoria. 22. 23. Hortatoriæ, mandatoriæ, nunciatoriæ. 24. Mandatoria. 25. 26. Petitoriæ. 27. Nunciatoria.

FINIS.

ALFREDO FARNESI
ROMA
Legatore di Libri

